

secta pulchritudini Ecclesie comparari potest. Ipsa enim est quæ non habet maculam, neque rugam. Et ipsa quidem inter fratres suos, id est inter angelorum chorus, (qui ejusdem cuius et ipsa filii sunt) hæreditatem suscipit. Sive etiam cum fratribus sorores ad hæreditatem admittuntur, quoniam per-

Afectis minus perfecti in beatitudine sociantur. « Vixit autem post hæc Job centum quadraginta annis, et vidit filios suos et filios filiorum suorum, usque ad quartam generationem, et mortuus est senex et plenus dierum. » Finis.

INCIPIT 299

EXPOSITIO IN PSALMOS.

Mis bene et sapienter indicare potest qui prius diligenter causam examinat. Unde et Propheta iste mobilissimus cum dixisset : « Judica me, Deus, » confestim subdidit, dicens, « et discerne causam meam (Psal. XLII, 1). » Hoc autem tale est ac si diceret : Non fugio iudicium, si prius causa mea diligenter examinata fuerit. Qui vero aliter hoc agere præsumit, multoties ea laudat quæ jure laudanda non sunt, et ea reprehendit quæ jure reprehendenda non sunt. Hoc autem peccatum quam magnum sit, propheta ostendit, ubi ait : « Væ, qui dicunt bonum malum, et malum bonum, ponentes hæc tenebras, et tenebras lucem, qui dicunt dulce amarum, et amarum dulce (Isai. v, 20). » Cum adhuc adolescentulus essem, exposui Psalterium secundum aliam translationem, quæ videlicet translatio pluribus in locis tantum differt ab hac translatione, qua Romana Ecclesia utitur, ut nullo modo secundum illius expositionem hæc translatio intelligi possit (381). Et illa quidem multos habet expositores : hæc autem, si aliquis exposuerit, nescio. Rogatus igitur ab amicis meis, et præcipue a Peregrino venerabili abbate, dedi operam ut hæc quoque, sicut et illa, propriam haberet expositionem. Quam qui totam ex ordine diligenter legerit, scio quia non iudicabit esse superfluam, facileque intelligere poterit quanta distantia sit inter primam et hæc secundam expositionem. Non enim dicere erubescit quod B. Paulus apostolus et magister gentium dicere non erubuit : « Cum essem parvulus loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus ; quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli (I Cor. XIII, 1). » Nulli injuriam facit, qui sibi ipsi se ipsum præfert. Et illa quidem expositio valde compendiosa est : sed hæc melior mihi

B esse videtur. Non curavi unius rei multas ponere sententias ; sed illa mihi sufficere visa est, quæ superioribus et inferioribus convenienter continuari possit. Habent enim hoc prophetarum dicta, ut multis modis separatim intelligi possint. Unde multa exempla dare potuissem, si hoc necessarium esse cognoscerem. Nullum titulum dereliqui, omnes posui et exposui, qui quidem ad psalmos intelligendos valde mihi necessarii esse videntur. Illud super omnia memoriæ commendandum esse confirmo, quoties nobis Propheta dicit, et quasi obliuosis et non obedientibus, toties præcipit canticum novum semper cantare, semper psallere, firmiterque sperare. Canticum vero novum cantare, est legis et prophetarum verba non secundum litteræ vetustatem C annuntiare, sed secundum spiritualem intelligentiam exponere et prædicare. Unde Apostolus ait : « Littera occidit, spiritus autem vivificat (II Cor. III, 6). » Hinc quoque in Apocalypsi Joannis dicitur : « Ecce nova facio omnia (Apoc. XXV, 5) ; » quoniam spiritualiter intellecta nova sunt omnia.

PSALMUS PRIMUS.

« Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. » Psalmus iste non habet titulum, sed ipse non solum psalmorum, sed omnium sanctorum Scripturarum titulus quodammodo esse videtur. Titulus enim ad hoc ponitur, ut breviter nobis insinuet quid in sequenti Scriptura querere et intelligere debeamus (382). Et hoc quidem agit iste psalmus, qui statim in ipso suo principio docet nos beatitudinem querere, ac per hoc declinare a malo et facere bonum. Hoc est enim ad quod tendit omnis homo, et ad quod pervenire desiderat, neque est aliquis qui beatus esse non cupiat. Perversi tamen homines dum in hac vita beatitudinem querunt, neque in hac neque

(381) Idem ait in expositione psal. xcix.

(382) De titulis sive inscriptionibus singulis psalmis appositis egregie disseroit S. Hilarius. « Mihi quidem, inquit, temeritas videtur invertere inscriptiones quæ a prima origine usque ad Ptolemæi tempora delatæ sunt, qui post Alexandrum in Ægypto regnavit : quas inscriptiones LXX interpretes omnes seniores in Græcam linguam transtulere, sicut omnes alias sacras Scripturas. Supra 150 annos ante interpretationem Ptolemaicam, mirabilis ille Esdras

edidit in lucem libros cælestis gratiæ plenos, qui quidem propter Judæorum incuriam, tunc vero propter impietatem Babyloniorum diutius depravati permansere. Si igitur Esdras divino numine affatus horum voluminum memoriam illis hominibus renovavit, etiam hi septuaginta viri non sine Spiritu sancto hæc opera in Græcum sermonem converterunt. Inter cætera vero sacra volumina etiam inscriptiones interpretati sunt. »

In alia eam habebunt. Quam utique habuissent, si A hujus psalmi consilio credidissent, et declinare a malo et bona facere voluissent. Qui igitur beatus esse desiderat, non abeat in consilio impiorum, non stet in via peccatorum, neque in cathedra pestilentie sedeat. Si consilium impiorum audisti, fuge illud, et noli ire in eo. Quid est enim ire in eo, nisi illud facere, et manere in eo? Si viam peccatorum jurasti, noli ibi stare, sed recede ab ea. Si cathedram pestilentie ascendisti, descende cito, et nihil ibi judices, **300** nihil doceas in ea. Non peccare enim impossibile est; in peccato vero perseverare (383) iniquissimum est. « Si enim dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. 1, 8). » Peccatores igitur sunt qui in hoc psalmo ad beatitudinem invitantur. B Ad quam illi soli poterunt pervenire qui, quamvis peccabunt, in peccatis tamen non perseverabunt. Et hoc quidem significat non ire, non stare et non sedere. Sola igitur perseverantia in malo facit impedimentum ad beatitudinem, et hoc solum peccatum est quod non dimittitur hominibus, neque in hoc seculo, neque in futuro. Ecce docuit nos Propheta quod vir justus et ad beatitudinem festinans fugere debeat. Nunc autem audiamus quid cum agere oporteat; non enim sufficit nobis declinare a malo, nisi et bona faciamus. Sed prius mala pellenda sunt, quia terra prius purganda est, quam plantanda vel seminanda.

« Sed in lege Domini voluntas ejus. » Quidquid utrumque testamentum facere, vel non facere jubet, C lex Domini est. Non potest itaque vit justus manere in consilio impiorum, neque stare in via peccatorum, neque in cathedra pestilentie sedere, cujus voluntas et desiderium est legem Domini adimplere. Quod autem ait « fuit, » non sic accipias, quasi jam cessaverit: audi quod sequitur:

« Et in lege ejus meditabitur die ac nocte. » Quid est die ac nocte? Omni tempore in prosperis et adversis; et prospera enim, et adversa a lege Domini et a custodia mandatorum ejus maxime miseros homines separare solent. Venit quidam adolescens ad Dominum, qui in prosperis erat multasque pecunias possidebat. Qui cum eum interrogaret quomodo ad vitam æternam pervenire posset: cumque ei Dominus diceret ut omnia venderet et pauperibus erogaret, sicut scriptum est: « Tristis abiit, quia multas habebat possessiones (Matth. xix, 22). » Sic igitur prospera separant homines a Deo et a lege Dei. De adversis autem facile intelligitur, cum Dominus dicat, etiam electos in errorem inducendos esse propter multas tribulationes, si fieri possit (Matth. xxiv, 24). Magna igitur laus justi est in lege Domini meditari die ac nocte. Unde magna retributio in sequenti versiculo ei promittitur.

Et erit tanquam lignum quod plantatum est

(383) Cod. Vallicellanus, *nequissimum est.*

(384) *Aquæ populi* interpretantur in Apocalypsi cap. xvii, 15, ita etiam Augustinus enar. in psalmum

« secus decursus aquarum. » Quid est majus quam Christo Domino comparari? « Scimus, inquit Joannes apostolus et evangelista, quoniam similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (I Joan. iii, 2). » « Fulgebunt enim sancti sicut sol in regno Dei (Matth. xiii, 43). » Hoc enim lignum seipsum esse ipse Dominus ostendit, dicens: « Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? (Luc. xxiii, 31) » Et Salomon de sapientia, quæ Christus est, loquens, sic ait: « Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerit eam beatus (Prov. iii, 18). » Et illud in Apocalypsi: « Vincenti, inquit, dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei (Apoc. ii, 7). » Hoc igitur lignum plantatum est secus decursus aquarum. Quatuor sunt flumina paradisi, B quatuor sunt Evangeliorum volumina, quæ illis fluminibus significantur. Vis videre lignum vitæ? Secus decursus aquarum invenies. Sic autem et Christum in quatuor Evangeliorum fluminibus reperies. Ibi enim et quis, et qualis, et quantus sit, facile dignoscitur. Ad hoc præterea lignum sit secus decursus aquarum, quia « ad ipsum, ut scriptum est, fluent omnes gentes (Isa. ii, 2). » — « Aquæ enim multæ, dicit Scriptura, populi multi (384). »

« Quod fructum suum dabit in tempore suo. » Ex quo mundus iste factus est, fructum suum lignum hoc dare non destitit: « Omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil (Joan. 1, 3). » Dedit tamen maxime et abundantius fructum suum in tempore suo, in tempore incarnationis et adventus sui. Quis autem eos fructus, ea dona, illas divitias et delicias enumerare valeat, quas ex tunc fidelibus suis Dominus tribuit? Unde et dicitur: « Ascendit in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus (Psal. lxxvii, 19). »

« Et folium ejus non decidet. » Hæc folia verba sunt; verba autem Christi non cadent. Sic enim ipse ait: « Cælum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt (Luc. xxi, 33). »

« Et omnia quæcunque faciet prosperabuntur. » Prosperantur autem omnia quæcunque Christus facit, sed non omnibus prosperantur. Unde et Apostolus ait: « Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum (Rom. viii). »

« Non sic impii, non sic. » Non erunt, inquit, impii beati: non enim meditabuntur in lege Domini die ac nocte, et non erunt tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: quid igitur erunt? Audi quod sequitur:

« Tanquam pulvis, quem projecis (385) a facie terræ. » Beati ligno vitæ assimilantur; impii vero pulveri comparantur, præsertim illi pulveri qui vento superbia circumfertur, et a terræ, id est sanctæ Ecclesiæ, stabilitate elevatus nusquam comparet. Et ideo quia tales sunt.

« Non resurgent impii in iudicio. » Quid est igitur primum.

(385) Vulgata legit, *quem projicit ventus*

quod Apostolus ait: **301** « Omnes quidem resurget, sed non omnes immutabimur (I Cor. xv, 51). » Qui sunt enim illi qui resurgent et non immutabuntur, nisi impii et peccatores? Resurgent igitur impii et peccatores, sed non in iudicio, iam enim iudicati sunt. Resurgent ergo, non ut iterum iudicentur, sed tantum ut damnentur. Damnabuntur autem non solum impii, verum etiam peccatores in peccatis perseverantes. Et tunc « iter impiorum peribit, » hoc est, in itinere et opere suo impii peribunt, via vero justorum laudabilis apparebit.

« Quoniam novit Dominus viam justorum. » Quæ eorum perducit ad regna cælorum.

PSALMUS II.

PSALMUS DAVID.

Hic psalmo, qui secundus est, primus titulus imponitur, quem ideo suum esse dicit; ut major ei auctoritas et fides adhibeatur. Quis enim ea non credat quæ tanti regis et Prophetæ auctoritate roborantur? Si autem ad illum David respiciamus, qui in isto loquitur, et de quo iste alibi ait: « Audiam quid loquatur in me Dominus Deus (Psal. lxxxiv, 8), » jam nullus erit qui in aliquo contradicere audeat. Hæc autem brevis expositio nobis sufficiat in omnibus psalmis qui hoc titulo prænotantur; egregie autem ab ipsa passione Christi incipit, quam semper in memoria habere debemus, per quam liberati, et salvati sumus. Et merito quidem contra eos cum quadam indignatione loquitur, qui in Christum Dominum manus mittere non timuerunt.

« Quare iremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? » Audivimus modo superius de Christo, quod ipse sit lignum vitæ, cujus folia non cadent, cujus verba non præteribunt, cujus omnia opera, et quæcunque faciet, prosperabuntur. Quare ergo fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Quare « astiterunt reges terræ, » Herodes videlicet, et Pilatus et principes sacerdotum « convenerunt in unum adversus Dominum » Patrem, « et adversus Christum » Filium « ejus? » Quare vel hoc non attendebant quod tantum talemque fructum hæc arbor nobilissima tunc temporis dabat: mortuos suscitando, cæcos illuminando, leprosos mundando, omnes languores omnesque infirmitates sanando? Gentes et populi hoc in loco idem significant, quamvis per gentes Romanos, et populos Judæos intelligere possumus, qui adversus Christum Dominum pariter in unum convenerunt. Fremere autem non est hominum, sed ferarum, ut eorum sævitiam et crudelitatem in hoc verbo intelligamus. Convenerunt igitur omnes isti iniquitatis filii, atque dixerunt:

« Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum. » Ligatos se esse et sub jugo esse conqueruntur, quoniam assueta peccata a

(386) Cod. Ghisianus, *eumaem ipsum*.

(387) Ira Dei quomodo sit intelligenda. « Iram, et furorem Domini Dei, non perturbationem mentis

Christo Domino et a discipulis ejus acere prohibentur. Redarguebat enim eos Dominus non solum de his quæ male agebant, verum etiam de iniquis cogitationibus, sicut in Evangelio invenimus. Quale est illud: « Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? (Matth. ix, 4) » Miseri qui eundem (386) non violenter trahentem, sed elementer ad se vocantem non audiebant, quando eis paterna pietate dicebat: « Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos: jugum enim meum suave est, et onus meum leve (Matth. xi, 28) » Merito fiet eis quod sequitur.

« Qui habitat in cælis iridebit eos, et Dominus subsannabit eos. » Quia hoc, inquit, et illa fecerunt, et Christo Domino credere noluerunt, stultos et fatuos subsannatione, et irrisione dignos eos Dominus ostendet. Tales enim affectiones in eo non sunt, sed ejus voluntatem et operationem aliter nisi assuetis nostris locutionibus ostendere non possumus. Cum enim ea facit quæ irati et furentes homines facere solent, quamvis iratus non sit, in ira tamen et furore ea facere narratur (387), unde et subditur

« Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos. » Hoc autem erit in iudicio, quando impiis et peccatoribus dicet: « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Matth. xxv, 41). » Quia enim hoc dicendo irati et sævientis consuetudinem imitabitur, ideo in ira et furore hæc dicturus, et facturus esse narratur.

« Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus. » Iste versus ibi continetur, ubi dicitur: « Quia convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus, » subauditur, dicentem: « Ego autem constitutus sum rex ab eo. » Quem Judæi Christum, nos regem vocamus. Christus Dominus noster et Deus est, et homo, qui secundum humanitatem quidem non solum a **302** Patre, verum etiam a se ipso, et a Spiritu sancto et rex et Dominus constitutus est. Ipse enim qui secundum divinitatem neque factus, neque creatus est, secundum humanitatem seipsum creavit, et fecit. Hanc igitur distinctionem in memoria habeamus, quæ pene in omnibus psalmis nobis necessaria erit. Omnia enim ad humanitatem referenda sunt, si quando contristatur, si quando aliquid patitur, si quando aliquid postulat, et similia. « Ego autem, inquit constitutus sum rex ab eo, » ubi? « super montem sanctum ejus. » Ad quid? « prædicans præceptum Domini. » Sion *specula* interpretatur; a qua videlicet specula omnes episcopi superintendentes et speculatores vocantur. Unde et Ezechieli dicitur: « Fili hominis, speculatorem posui te domus Israel (Ezech. iii, 17). » Quamvis Rex regum, et Dominus dominantium sit Salvator noster, ipse tamen solius

oportet intelligi, sed vim qua justissime vindicatur. August., enar. in psal. i.

montis Sion regem se dicere dignatur. Sed audiant A episcopi quare ordinati sunt, quare et a quo super Sion constituti sunt. Non utique ad tyrannicam et sæcularem potestatem exercendam, sed ad speculandum et prædicandum, et contra hæreticos et malignos spiritus pugnandum.

Dominus dixit ad me: Filius meus es tu. » Hoc autem ad divinitatem spectat. Ego, inquit, qui secundum humanitatem rex a Deo constitutus sum, secundum divinitatem non adoptive, sed substantia-liter ejus filius sum; hoc enim ipse Pater testatus est, dicens: « Tu es Filius meus dilectus, in te mihi complacui. Ego hodie genui te (Luc. III, 23). » Non habet Deus nisi omnia, cum nihil præteritum, nihil futurum, sed omnia sibi præsentia sint. Quid igitur aliud dicere potuit, nisi hodie? Nihil enim aliud est; B « ego hodie genui te: » tale est ac si simpliciter dixisset, ante tempora et sine initio genui te (388). Æternus est enim Pater, æternus est et Filius. Sed ante æternum nihil est. Hodie igitur æternitas est. Quod itaque ait: « Ego hodie genui te, » tale est ac si dixisset: Ante tempora, et sine initio genui te. Potest autem et secundum humanitatem sic intelligi, ut a Patre ei dicatur: Ego qui ante tempora genui te, hodie, id est temporaliter ex Virgine genui te. Ipse est enim Pater omnium, ipse non solum humanitatem Filii sui, verum etiam nos omnes et genuit et creavit (389).

« Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. » Diximus superius quia si Filius aliquid postulat, non secundum divinitatem, sed secundum humanitatem postulat. Postulat ergo non solum a Patre, sed a seipso, et a divinitate quæ in ipso est. « Et dabo tibi gentes hæreditatem tuam. » Judæi, inquit, spreverunt te, dicentes: « Non habemus regem nisi Cæsarem, et nolumus hunc regnare (390) super nos (Joan. XIX, 12): » suscipe igitur omnes gentes in hæreditatem. Inde est enim quod alibi dicitur: « Omnes gentes servient ei; et quia dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ (Psal. LXXI, 8). » Hoc est enim usque ad terminos orbis terræ quod et possessionem tuam terminos terræ.

« Reges erit in virga ferrea. » Quid est in virga D ferrea? Imperio forti et insuperabili, et cui nemo resistere poterit. Omnia metalla ferro domantur; omnia regna mundi Christi imperio subjungantur.

« Et tanquam vas figuli confringet eos. » Vasa figuli semel fracta redintegrari non possunt. Impii et peccatores semel in judicio damnati misericordiam ulterius non invenient.

(388) Idem brevius dixerat S. Maximus Taurino, serm. 36 de Paschat., edit. Rom. 1784, pag. 491. « Una plane dies est Christus, quia in eo una est divinitatis æternitas. Hodie autem vocatur, quod cum nec vetusta antiquitate subterfugiant, nec futura ignorantia prætereunt. »

(389) « Quanquam etiam possit ille dies in prophetia dictus videri, quo Jesus Christus secundum hominem natus est, tamen hodie qui præsentiam

« Et nunc, reges, intelligite. » Ecce rex magnus justus et potens Deus constitutus est, cui et nos, et omnes gentes obedire oportet. Intelligite ergo, et regnandi doctrinam et disciplinam ab eo suscite. Et hoc est quod ait:

« Erudimini qui judicatis terram: servite Domino in timore. » In timore servire, et servitium diligenter agere et in Dei servitio negligentiam non habere. Reges igitur, qui ad populum juste regendum et ad justitiam exercendam constituti sunt, sic justitiam exercent, ut misericordiæ non obliviscantur, non autem cordis impetu, sed divinæ legis moderamina sequantur.

« Et exsultate ei cum tremore. » Non vobis, inquit, sed Deo exsultate, non in honoribus et divitiis, sed in Domino gaudete. Hinc est enim quod Apostolus ait: « Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete (Philip. IV, 4). » Bene additur, cum tremore, ne timor Domini et æternæ felicitatis desiderium mundi hujus lætitia et prosperitate pellatur. Per reges non solum reges gentium, verum etiam episcopi omnesque Ecclesiæ prælati intelligi debent. Denique omnis homo rex dici potest, qui se ipsum bene regit, et domum suam bene disponit.

« Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa. » Omnis doctrina et institutio religionis disciplina dici potest. Hanc autem qui non recipit, et tenet, non immerito Dei 303 iram et indignationem incurrit. Tales autem pereunt de via justa, quia in viam peccatorum declinantes per justorum viam ad beatitudinem non perveniunt. Hæc autem disciplina cum omnibus hominibus necessaria sit, illis tamen maxime necessaria est, qui alios regere, et docere debent. Beati illi, qui hanc disciplinam suscipiunt, et qui non in vanitatibus mundi, sed in Domino confidunt.

« Quoniam cum exarserit in brevi ira ejus, beati omnes et soli qui confidunt in eo. » In brevi autem dixit, quia cito et post modicum ad judicium Dominus veniet. Unde et Joannes apostolus ait: « Filioli, novissima hora est (Joan. II, 18). » Et Apostolus: « Nos sumus in quos fines sæculorum deveniunt (I Cor. X, 11). » Jam superius diximus quomodo Dei iram intelligere debeamus.

PSALMUS III

PSALMUS DAVID CUM FUGERET A FACIE FILII SUI ABSALON

Quid significet psalmus David superius dictum est. Et David quidem fugam legimus, Christi autem fugam non legimus, quia contra de se ipso alibi

significat, atque in æternitate nec præteritum quidquam est, quasi esse desierit, nec futurum, quasi nondum sit, sed præsens tantum, quia quicquid æternum est, semper est: divinitus accipitur secundum id dictum, *ego hodie genui te*, quo sempiternam generationem virtutis, et sapientiæ Dei, qui est Unigenitus Filius, fides sincerissima et catholica prædicat. » August. loc. cit.

(390) Cod. Ghs. *hunc regem regnare.*

dicit : « Periit fuga a me (391) (*Psal.* cxli, 6). » A quem prius soli Judæi, postea vero totus mundus Quem cum Judæi simul cum Juda traditore capere venissent, non fugit, sed obviam ivit. Et ut suæ divinitatis potentiam ostenderet, uno verbo prostravit. Ipse tamen est, in cujus Canticis canticorum Ecclesia dicit : « Fuge, dilecte mi (*Cant.* viii, 14). » Et de discipulis quidem ejus dicitur, quia « relicto eo omnes fugerunt (*Matth.* xxiii, 36). » Non igitur in se ipso, sed tamen in discipulis suis fugit Jesus : sic autem dicitur (392) quia non ipse baptizabat, sed discipuli ejus. Uterque autem et Judas, et Absalon simili morte, id est suspensio (393) interierunt. Interpretatur autem David *manu fortis* (394), Absalon vero, *patris pax* interpretatur. Et videtur per contrarium esse dictum, sicut et Judæ a Domino dicitur : « Amice, ad quid venisti? » (*Matth.* xxvi, 50) cum amicus utique non esset.

« Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? » Secundum humanitatem Dominus loquitur, et conqueritur Patri de Judæorum conjuratione contra se facta quæ, non solum ex Romanis qui ibi erant, verum etiam ex numero discipulorum multiplicata erat. Unde et dicit quia « Multi insurgunt adversum eum, et multi dicunt animæ ejus : quia non est salus illi in Deo ejus. » (395) Videbat enim jam tunc non solum Judæos, verum etiam per totum mundum reges et principes, omnesque homines iniquos, totumque malignantium spirituum exercitum contra fideles suos, contra membra sua, contra corpus suum, quod est Ecclesia, crudeliter insurgere. Quia, ut dicitur, in unoquoque suorum ipse affligitur, tribulatur, et persecutionem patitur, non immerito quod illis accidit sibi imputat, et illorum pœnas quasi proprias conqueritur.

« Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea, et exaltans caput meum. » Mentuntur, inquit, qui dicunt, « Non est salus illi in Deo ejus; » quia ad salutem pertinent ea quæ hic enumerantur. Suscepit enim Pater Filium ad se, incarnatum et hominem factum revertentem (396) glorificavit, et in suæ majestatis sedem exaltavit. Secundum illud : « Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis (*Psal.* cix, 1). » Videtur autem mihi quod, si Ecclesia in hoc psalmo loquatur, convenientius accipi possit. Dicat igitur Ecclesia, dicat populus Christianus,

(391) Non legitur Christus fugisse cum ab Judæis ad necem, quemadmodum David a Saulo, quaeretur. *Fugit tamen in montem*, ut habetur Joan. vi, 15, *cum vellent turbæ eum regem facere*. Non dissonat ergo propheta Evangelio habita diversa ratione fugæ Christi.

(392) Cod. Gnis. *quia baptizabat Jesus, et statim dicitur*.

(393) Idem cod. *perierunt*

(394) Hanc interpretationem sumpsisse videtur S. Bruno ex Ven. Bedæ, qui in expositione tituli secundi psalmi hæc habet : « David interpretatur *manu fortis*, sive *desiderabilis*, quod nihil aptius convenire potest quam omnipotenti Christo, qui est veraciter fortissimus, et summo desiderio requirendus, de cujus passione loquitur Propheta, et ipse

gravissimis pœnis affligere et perdere cepit. « Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me? Multi insurgunt adversus me. » Multi ex omnibus mundi hujus nationibus « dicunt animæ meæ, Non est salus illi in Deo ejus. » Hoc est quod infideles contra sanctos dicere solebant, quod Deus illorum eos liberare non posset. « Tu autem, Domine, susceptor meus et gloria mea, et exaltans caput meum. » Hæc est sanctorum non modica consolatio; quia statim post martyrium coronabuntur, glorificabuntur et in æternam beatitudinem a Deo suscipiuntur. Hoc enim Salvator noster illis promiserat, ut, ubi ipse esset, ibi esset **304** et minister ejus (*Joan.* xii, 26). Et ubi esset corpus, illi congregarentur et aquiræ (*Matth.* xxvi, 28), et cum exaltatus esset, omnia traheret ad se ipsum. Unde et modo Ecclesia dicit : « Et exaltans caput meum. » Caput nostrum Christus est, qui post resurrectionem suam die quadragesimo cœlos ascendit.

« Voce mea ad Dominum clamavi, et exaudivit me de monte sancto suo. » Cum, inquit, tribularet, et pœnis gravissimis ab impiis et infidelibus cruciaret, tunc ego voce mea, voce cordis mei, illa voce, quæ in silentio clamat, et cœli secreta penetrat, clamavi ad Dominum, et ipse exaudivit me de monte sancto suo, id est de illo altissimo et clarissimo secretario gloriæ suæ. Cum enim Deus ubique sit, est tamen aliquis locus, ubi gloriam suam clarius, et manifestius revelare dignatur. Possumus autem per hunc montem Christum Dominum intelligere, de quo et a quo sanctorum voces exaudiuntur. Et quid mirum si illos exaudit, pro quibus etiam mortuus est : unde et Apostolus dicit : « Qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis (*Ephes.* v, 2). » Cujus vox loquentis congrue satis modo introducitur.

« Ego dormivi, et somnum cepi, et resurrexi, quoniam Dominus suscepit me. » Brevissime satis in his verbis passionem suam, resurrectionem et ascensionem ostendit. Quomodo, inquit, eorum voces ad me clamantes non exaudirem, pro quibus mori quoque non dubitavi? Hoc est enim, quod ait : « ego dormivi. » Mors Christi dormitio fuit : unde et bene subdidit : « Et somnum cepi. » Cepit quidem; sed non diu dormivit. Et idcirco subdidit,

Dominus sua verba dicturus est. » Hæc prænotavimus, quia in progressu psalmodum auctor noster persæpe in persona Davidis Christi fortitudinem commendat. Eandem interpretationem habet Cassiodorus in expositione secundi Psalmi.

(395) Differt hæc lectio a Vulgata, quæ in prima parte eadem est in Augustino; scilicet : *Multi insurgunt adversum me* : non in secunda : *Multi dicunt animæ meæ, Non est salus ipsi in Deo ejus*; ita vulgata. Augustinus autem quemadmodum Bruno : *Non est salus illi in Deo ejus*. Ita etiam legit Cassiodorus.

(396) *Susceptor* secundum formam dicitur servi : hominis enim susceptio est *Verbum caro factum*. Cassiodorus.

dicens : « Et resurrexi. » In eo vero quod addidit : « Quoniam Dominus suscepit me, » post dies non multos, cœlos se ascendisse ostendit. Nunc autem Ecclesiam, quæ loqui cœperat, audiamus.

« Non timebo, inquit, millia populi circumdantis me. » Multi quidem insurgunt adversum me, et valde multiplicati sunt inimici mei, sed ego jam ulterius non timebo, etiam si multa millia post istos me circumdantes insurgant adversum me. Sed dicam, sicut semper in omnibus tribulationibus meis dicere soleo (397).

« Exsurge, Domine, salvum me fac, Deus meus. » Talibus armis viri sancti et religiosi se defendunt, non gladiis, sed orationibus pugnant.

« Quoniam tu percussisti omnes adversantes (398), mihi sine causa. » Non timebo, inquit, quia non est conveniens ut timere debeam. Unde hoc? Quoniam tu percussisti, et quotidie percutis, et tandem in iudicio virga ferrea percuties omnes adversantes mihi. Et hoc merito, quia sine causa mihi adversantur.

« Dentes peccatorum contrivisti. » Dentes peccatorum intelligimus eorum potentiam, eorum scientiam, eorum fortitudinem, eorum argumentationes, et omnia alia quibus se defendere vel alios impugnare possunt. Hæc autem contrivit Dominus, quia dedit fidelibus suis os et sapientiam, cui omnes adversarii sui non resistere potuerunt.

« Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua. » Insultatio est. Erubescant, inquit, inimici tui, qui mihi quondam dicere solebant : « Non est salus illi in Deo ejus; » sicut modo videre et cognoscere certissime possunt. « Domini est salus. » Hinc vero Ecclesia de inimicorum contritione et sua salute lætabunda ad Dominum convertitur, dicens : « Sit salus super populum tuum, » o Domine, quem sic honorasti, cui hanc salutem et victoriam dedisti. « Et benedictio tua » et nunc, et semper per infinita sæcula sæculorum. Amen.

305 PSALMUS IV.

PSALMUS DAVID IN FINEM IN CARMINIBUS.

Quid significet psalmus David, in secundo psalmo dictum est. Poterat aliquis intelligere hunc psalmum ad tempora David, et ad Synagogam pertinere, nisi Apostolus dixisset : « Finis enim legis Christus est (Rom. x, 4). » Qui de se ipso loquitur, dicens : « Ego sum alpha, et omega, primus et novissimus, initium, et finis (Apoc. i, 8). » In finem igitur, id est ad tempora Salvatoris nostri ista referantur, et in carmini-

(397) Etiam S. Aug. postquam Prophetam hoc in psalmo de Christo locutum fuisse exposuerit, de Ecclesiæ simul, cujus Christus caput est, hostibus, et futuris persecutoribus vaticinium protulisse asserit, a quibus liberanda et salvanda erat.

(398) *Adversantes* autem, non solum ad mortem pertinet, sed etiam ad hæreticas quæstiones, qui sine veritatis studio catholicas regulas pravis dogmatibus insequuntur. Et merito tales cæcitate mentis percutiuntur, qui se perversis desideriis miscuerunt. *CASSIODORUS.*

bus et laudibus Ecclesiæ cantentur, ad quam proprie et specialiter pertinere videntur (399)

« Cum invocarem te, exaudisti me, Deus (400) « justitiæ meæ. » Psalmus iste valde disjunctus est et multa indiget continuatione. Ecclesia est quæ loquitur, quæ inde Deo gratias agit, quia in magnis suis tribulationibus eam exaudivit. Magnas autem tribulationes in tempore apostolorum et martyrum sustinuit, et in sæculi consummatione passura est. « Erit enim tunc tribulatio talis, qualis non fuit, neque fiet (Math. xxiv, 21). » Exaudisti, inquit, me modo, non meis meritis, neque mea justitia, quia si qua justitia est in me, non mea, sed tua est. Tu autem es Deus, et Dominus, creator et dator justitiæ meæ.

« In tribulatione dilatasti me. » Plus enim in tribulationibus et adversitatibus quam in prosperitatibus sancta Ecclesia dilatata est (401). Cujus quidem termini sunt a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari. Modo tamen et in Africa, et in multis aliis mundi partibus defecisse videtur, in quibus quondam satis gloriosa erat.

« Miserere mihi, Domine, et exaudi orationem meam. » Ecce docet nos mater nostra sancta Ecclesia, quomodo ipsa Deum invocavit, et quomodo nos invocare debeamus. Sufficit nobis ista oratio in omnibus petitionibus nostris. Si infirmitas, si terræ sterilitas, si sæviens adversarius, si persecutio aliena supervenerit, dicamus : « Miserere mihi, Domine, et exaudi orationem meam, » et sufficit nobis, cui etiam Dominus miseretur, et qui in suis petitionibus a Domino exauditur, quid amplius querit

« Filii hominum, usquequo gravi corde? » Non suam solummodo, sed aliorum quoque salutem querit Ecclesia. Ecce enim in suis tribulationibus exaudita ad ipsos suos convertitur inimicos, ad fidem, et ad beatitudinem eos invitans. Filii hominum illi sunt, qui unam solummodo generationem habent, et qui nondum ex aqua et Spiritu sancto regenerati Deum Patrem habere meruerunt. Tales autem sunt graves corde, dura et lapidea corda habentes, in quibus veræ fidei et cœlestis disciplinæ scribi et contineri verba non possunt. Sicut autem levia sursum, ita et gravia deorsum trahunt. Timeant ergo graves corde, ne sua duritia et gravitate ad inferna trahantur.

« Ut quid diligitis vanitatem, (402) qui queritis mendacium? » Illi enim vanitatem diligunt et

(399) Hujusce tituli interpretatio ex Ven. Bedæ est, sicuti psalmi expositio, in quo alloquens Deo Ecclesia inducitur. Idem sensit Cassiodorus, tam in expositione tituli quam psalmi.

(400) Eadem lectio est apud Cassiodorum.

(401) « Tribulatio est enim, quæ dilatata semper Ecclesiam, quando eodem tempore confessores fiunt, martyres coronantur, totaque turba justorum, contritionibus semper augetur. » *CASSIOD.*

(402) *Cod. Ghis. et queritis.*

mendacium querunt, qui vel falsos deos adorant, vel in mundi hujus divitiis spem suam ponunt. Unde et Apostolus divites admonet (*I Tim. vi, 17*), non superbe sapere, nec sperare in incerto divitiarum.

« Scitote quoniam magnificavit Dominus Sanctum suum. » Hoc autem tale est ac si diceret : Filii hominum, relinquit deos falsos, relinquit idola et vanitates, credite in Christum Filium Dei, et salvi eritis. Et hoc scitote, et nullatenus dubitetis quia magnificavit Dominus sanctum suum, Christum videlicet, Filium suum, qui ideo quidem sua sponte mortuus est, ut a morte perpetua nos liberaret. Quomodo autem secundum humanitatem Christum Dominus magnificatus sit, ipse ostendit, cum dicit. « Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra (*Math. xxviii, 18*). » Et quasi illi jam creduli dicerent : Peccatores sumus, idola colimus, sanctorum sanguinem sudimus, et multa millia peccata commisimus, non suscipiet nos; confortat eos piissima mater nostra sancta Ecclesia. Nolite, inquit, timere, ego clamabo, et orabo pro vobis.

« Et Dominus exaudiet me cum clamavero ad eum. Irascimini ergo, et nolite peccare (403). » Hoc autem non diceretur nisi irasci aliquando bonum esset. Si enim odium aliquando bonum est, quare et ira aliquando bona non sit? Audi ergo quod Dominus ait : « Qui non odit patrem et matrem, et uxorem, et filios, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus (*Math. xiv, 26*). » Et certe omnia hæc, quæ utique amanda sunt, si ad peccata nos trahere et a Deo separare voluerint, odienda sunt. Talibus igitur et taliter irasci non est peccatum, ideoque 306 subdidit : « Et nolite peccare. » Irascimini, inquit, præteritæ vestræ conversationi, irascimini vitis et peccatis. Taliter illi irati erant, quibus Apostolus dicebat : « Quem ergo fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis (*Rom. vi, 21*). » Et nolite amplius peccare, sicut prius peccare soliti fuistis. (404) Sed sunt quædam peccata, et ipsa quidem maxima, a quibus facile abstinere possumus. Quare est illud de quo Dominus ait : « Israel, si me audieris, non erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum (*Psal. lxxx, 40*). »

« Quæ dicitis in cordibus vestris, et in cubilibus vestris compungimini. » Cubilia cogitationum corda nostra sunt, ibi oriuntur, ibi quiescant, ibi fructificant fructum, si bonæ sunt, et malum si malæ sunt. Hinc est enim quod Dominus ait : « Ex corde exeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, perjuria et falsa testimonia, et similia, quæ coinquinant hominem (*Math. xv, 18*). » De his compungimini, de his poenitentiam agant, has in ipso initio succidite, et eas ad effectum perducere nolite. Postea vero facite quod sequitur :

« Sacrificate sacrificium justitiæ. » Quod si fecerit-

(403) Mazochius in Spicil. Bibl. I, II, p. 177, censet locum posse ita interpungi. « Irascimini? at nolite peccare. Si quando vos iratos senseritis, non ad injuriam sive re, sive verbis prorumpatis. »

tis confidenter. « Sperate in Domino. » Quid? ea bona suscipere, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus et vobis, et omnibus diligentibus se (*I Cor. ii, 9; Isa. lxxiv, 4*). » Sacrificium justitiæ facit, qui seipsum pro peccatis suis judicat et affligit. Hinc est enim quod Apostolus ait : « Si nos ipsos judicaremus, non utique judicaremur (*I Cor. xi, 21*). » Quod autem carnis afflictio sacrificium sit, audi eundem Apostolum dicentem : « Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabilis obsequium vestrum (*Rom. xii, 1*). »

« Multi dicunt : Quis ostendit nobis bona? » Ego, inquit, dixi vobis, sperate in Domino, et quid sperare debetis ostendi; sed sunt multi qui spem non habent, et in suis cogitationibus dicunt, Quis ostendit nobis illa bona? Quis inde certus nuntius venit? (405) Quomodo sperare, vel credere possumus? Miseri, qui ista dicunt; quoniam hæc verba desperatione plena sunt. Sed tamen qui sunt isti, qui tam impie loquuntur? nisi illi, qui « a fructu frumenti, et vini et olei sui multiplicati sunt. » Per hanc autem tria, quibus humana necessitas maxime sustentatur, omnia bona hujus mundi caduca et transitoria significantur. Qui vero in talibus spem suam posuerunt, æterna bona sperare non possunt. Talis erat ille de quo in Evangelio dicitur, qui cellaria sua destruere et majora construere cogitabat, qui lætundus animæ suæ dicebat : « Habes multa bona tibi præparata in annos multos, gaude igitur et epulare (*Luc. xii, 19*); » cui a Domino responsum est. « Stulte, hæc nocte anima tua rapitur a te; quæ autem parasti, cujus erunt? » (*Ibid., 20*.) Et unde est, quod Apostolus præcipit non sperare in incerto divitiarum (*I Tim. vi, 17*). Inde est etiam quod dicit divites non posse intrare in regnum Dei. Nunc audiamus quid boni quoque dicant et sentiant.

« Signatum est, inquiunt, super nos lumen vultus tui, Domine. » Hoc autem tale est ac si diceret : Signo Christi signati sumus, in ejus militia commemerati, ejus doctrina illuminati, in ipso speramus, et quæcunque nobis promisit firmissime expectamus. Hoc signo legimus in Apocalypsi (c. vii) de omni turba filiorum Israel duodecim millia esse signatos, per quos videlicet tota Ecclesia omnisque fidelium multitudo significatur : est illud signum, quod Propheta vocavit *thau* (*Ezech. ix, 4*), quo quicumque signatus non fuerit in judicio peribit. Bene autem hoc signum lumen vocatur, quoniam qui hoc signum non habet, cæcus est, et in tenebris ambulat; voluntas autem in vultu cognoscitur, unde et a vultu voluntas dicitur. Quid est igitur lumen vultus tui, nisi lumen voluntatis tuæ? Hoc enim lumen et hoc signum secundum voluntatem tuam, et tibi factum

(404) Cod. Ghsianus : Non peccare enim impossibile est; sed.

(405) Cod. Ghs. : Quomodo hæc sperare.

est patibulum mortis et nobis factum est causa salutis; sequitur :

« Dedisti lætitiā in corde meo. » Vox Ecclesiæ est quæ de hac sanctorum responsione lætitiā se habere significat.

« In pace in idipsum dormiam, et requiescam, quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me. » Illi, inquit, qui desperantes dicunt : « Quis ostendit nobis bona ? » neque pacem, neque quietem habebunt : ego vero in idipsum, id est pariter, et simul cum omnibus filiis meis dormiam, et requiescam in æterna pace (406). Et hoc dico, quia tu, Domine, singulariter in spe constituisti me, id est me solum, et singularem hanc tam immensam tuæ beatitudinis spem habere donasti.

PSALMUS V.

307 IN FINEM PRO EA QUÆ HÆREDITATEM CONSEQUITUR PSALMUS DAVID.

Quid significet in finem, modo superius diximus : similiter autem quomodo intelligatur psalmus David, in secundo psalmo exposuimus. Ea vero, quæ hæreditatem consequitur sancta Ecclesia est; unde Apostolus : Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi (Rom. xvi, 17) nos esse dicit. Hanc hæreditatem perdidit Synagoga, quæ de Salvatore nostro ad se veniente, ait : « Hic est hæres, venite, occidamus eum, et nostra erit hæreditas (Marc. xii, 7). » Hujus autem hæreditatis testamentum in illo psalmo ei datum est, in quo dicitur : « Disposui testamentum electis meis (407). »

« Verba mea auribus percipe, Domine; intellige clamorem meum. Intende voci orationis meæ, rex meus et Deus meus. » Ecclesia loquitur, quæ pro Synagoga in hæreditatem successit. Docet autem nos, quam instantier, perseveranter, quam violentier orare debeamus, in eo quod ipsum toties repetit. Unde in Evangelio dicitur, quia « Regnum cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud (Math. xi, 12). » Hanc autem violentiam ipse Dominus nos facere jubet, dum ait : « Petite, et accipietis, quærite, et invenientis, pulsate, et aperietur vobis (Math. vii, 6). » Dicit autem et similitudinem de illo, qui petebat ab amico suo tres panes, eum ille dare noluisse, et ipse per totam noctem petitionibus instaret, propter violentiam tandem illius et importunitatem surrexit, et dedit illi quotquot habebat necessarios. Bonæ autem petitiones, non tantum voce quantum affectu, et desiderio fiunt; secundum illud : « Desiderium pauperum exaudiet Dominus (Psal. x, 16). »

« Quoniam ad te orabo, Domine, mane exaudies vocem meam. » Mane igitur oret qui exaudiri desiderat. Quid est igitur quod hic idem propheta alibi

(406) *Dormiam*, « finem vitæ vult intelligi *Requiescam*, futuram beatitudinem indicare monstratur, quando jam requies dabitur sanctis et gloriosa paupertas. » Cassiod.

(407) Eandem interpretationem habet D. Augusti-

ait : « Media nocte surgebam ad constituendum tibi (Psal. cxviii, 62); » et illud : « In noctibus extollite manus vestras in sancta (Psal. cxxxiii, 5).. » E certe nullo tempore attentius et quietius, quam in nocte viri religiosi orare possunt. Mane igitur orare tale est ac si diceret : Si vis a Domino exaudiri, mane ora, fuge noctem, fuge opera tenebrarum, pelle vitia et peccata. Audi Apostolum dicentem : « Filii lucis et diei sumus, non noctis et tenebrarum (Thess. v, 5). » Et alibi : « Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ephes. v, 10). » Talis igitur nox, talesque tenebræ prius relinquendæ sunt, et tunc orandum. De his autem tenebris exit homo, et ad mane venit, statim ut pœnitentiam agere incipit. Sicut enim mane finis est noctis, et initium diei; ita et pœnitentia finis est peccati, et initium sanctitatis et religionis.

« Mane astabo tibi. » Quia, inquit, nos exaudire non vis, nisi mane, quam citius potero noctis tenebras relinquam, et ad mane festinabo. Et tunc astabo tibi, quasi famulus ad serviendum paratus. « Et videbo, quoniam non volens Deus iniquitatem tu es. » Hæc igitur erat causa quare in nocte non exaudiebas, quoniam qui in nocte sunt, in iniquitate sunt.

« Non habitavit iuxta te malignus, neque permanent ibi iniusti ante oculos tuos. » Tales enim in iudicio audituri sunt; tollantur impii, ne videant gloriam Dei (Isa. xxvi, 10). Quotiescunque ista dicimus, de illis solummodo peccatoribus intelligimus qui in peccatis perseverantes ad pœnitentiam redire nolunt. De quibus et Apostolus ait : « Secundum duritiam tuam et cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua (Rom. ii, 5). » Unde et subditur :

« Olisti, Domine, omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium. » Non dixit, qui operati sunt, vel qui locuti sunt, sed præsens tempus posuit, ut perseverantiam significaret : Qui enim in talibus perseverant, odio digni sunt et perditione. Et quamvis omne mendacium peccatum sit, de hæreticis tamen hoc maxime intelligere debemus, et de omnibus aliis qui, causa decipiendi alios, mentiuntur (408). Hoc etiam et sequentia significare videntur.

« Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus. » Vir sanguinarius omnis homicida dici potest. Sed quia subdidit, et dolosum, de hæreticis hoc intelligendum est, qui per dolos et deceptionem animas hominum interficiunt. Et certe multo periculosior est mors animæ quam hæretici interficiunt, quam sit mors corporis, quam cæteris homicidæ faciunt, quoniam illa æterna est, hæc autem temporalis; illa separat animam a Deo, ista solummodo a

nus, qui Ecclesiæ promissam Dei hæreditatem probat. Eandem etiam Cassiod.

(408) Hanc, et sequentem interpretationem agit Cassiodorus; qui gravius ait peccare hæreticos alios fallentes, quam a mandatis solummodo deficientes.

corpore dividit. Merito igitur talis homo abominatur a Deo, qui omni fera crudelior est.

« Ego autem in multitudine misericordiae tuae in-
« troibo, Domine, in domum tuam. » Ecce modo con-
sequitur Ecclesia hæreditatem, sicut in titulo hujus
psalmi de ea scriptum **308** est. Domum namque
Dei, quam se introire confidit, caelestem patriam,
et terram viventium intelligimus; in quam videlicet
domum non ex suis meritis, sed in multa Dei mise-
ricordia se introire dicit: « Qui proprio Filio non
percepit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (*Rom.*
viii, 32). »

« Adorabo ad templum sanctum tuum in timore
« tuo. » Templum Dei Christi humanitas est, in qua
habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter
(*Col. ii, 9*). Hanc autem adorare debemus, sicut in **B**
alio psalmo nobis præcipitur: « Exaltate Dominum
Deum nostrum, et adorare scabellum (409) pedum
ejus, quoniam sanctum est (*Psal. xciii, 5*). » — « Cœ-
lum mihi sedes est, dicit Dominus, terra autem
scabellum pedum meorum (*Isa. lxvi, 1*). » Si enim
terra scabellum Dei est, et scabellum Dei adorare
debemus, ergo et terram adorare debemus. Nulla
autem alia terra est, quæ adoranda sit, nisi hæc
sola, quam Verbum Dei sibi conjunxit, id est Christi
humanitas, quæ hoc in loco templum Dei vocatur.
Hanc adorant sancti quanto tempore in hac vita
sunt, et hanc adorant, quando ibi sunt. Et quidem
in timore Dei, quia sic eam timent, et adorant, sic-
ut ipsum Patrem et Deum.

« Deduc me, Domine, in tua justitia. » Ego, inquit **C**
Ecclesia, ad suscipiendam hæreditatem festino, sed
dum in hac vita sum, tua maxime protectione indi-
geo. Unde multum te rogo ut in tua justitia me ded-
ucas, et ab ea justitia me declinare non permittas.
Ecce enim inimici mei maligni spiritus, Judæi, hæ-
retici, et tyranni omnibus modis iter meum impedire
nituntur. « Tu vero propter inimicos meos, » ne a
recto itinere me separare valeant, « dirige in con-
spectu tuo viam meam. »

« Quoniam non est in ore eorum veritas, cor eo-
rum vanum est. » Ideo, inquit, timendi sunt, quia
cum mendacio et deceptione omnia faciant, utpote
in quibus veritas non est, et quorum cor omni bo-
nitate vacuum est.

« Sepulcrum patens est guttur eorum. » Sepul-
crum quando clausum est non fetet, apertum vero
sui fetoris plenitudinem manifestat. Tales enim sunt
hæretici, qui utinam semper tacuissent, et nunquam
fetoribus suæ hæresis alios violassent. Sed sicut se-
quitur semper « linguis suis dolose agunt, » et sim-
plicium animas occidunt, et glutiant. « Judica illos,
« Deus. » Jam quasi stonachata loquitur, et quia eos
sustinere non valet, judicium, et damnationem eis
impetratur.

« Decidant a cogitationibus suis. » Ecce iterum
compatiendo loquitur, et magis illorum vitam quam
mortem affectat. « Judica, » inquit, « illos Deus, » nisi
(409) *Cod. Ghsian. pedum meorum.*

« decidant a cogitationibus suis, » quibus fideles tuos
se subvertere posse confidunt. « Et secundum mul-
« titudinem impietatum eorum expelle eos. » Unde,
et quo? Ab Ecclesia tua in ignem æternum: hoc
enim sequitur post judicium. Et hoc merito, « quo-
« niam exacerbaverunt te, Domine. » Nulli enim ita
Dominum exacerbant, et ad iracundiam provocant,
sicut hæretici, quia nulli tantum Ecclesiæ nocent.
Tyranni enim in corpora, hæretici vero in animas
sæviunt.

« Et lætentur omnes qui sperant in te. » Læti læti-
tiam spirituali, et æterna; et hoc est illud quod æ-
quitur. « In æternum exsultabunt, et habitabis in
« eis. » Quæ enim lætitia tam magna quam deside-
rium, et amorem suum ante oculos semper habere?
« Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt i.o.nen
« tuum. » — « Qui gloriatur, » inquit Apostolus, « in
Domino gloriatur (*II Cor. x, 17*). » Aliam gloriam
nesciunt sancti, quia nihil se, nisi a Deo habere sciunt,
in quo debeant gloriari. Unde et alibi dicunt: « In
Domino faciemus virtutem (*Psal. lxx, 14*). » Nam et
ipse Dominus de se ipso ait: « Si ego glorifico me
ipsum, gloria mea nihil est (*Joan. viii, 54*). » Hoc
videlicet significans, quia ipsa suæ humanitatis gloria
ad divinitatem referenda erat.

« Quoniam tu, Domine, benedixisti justo, et scuto
« bonæ voluntatis coronasti nos. » Merito, inquit, Do-
mine, sancti tui in te lætantur, qui tantam a te retri-
butionem expectant. Sciunt enim, quoniam benedi-
ces eos illa desiderabili et diu expectata benedi-
ctione, qua eos benedicturus es in judicio, dicens:
« Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum
quod vobis paratum est ab origine mundi (*Matth. xxv,
34*). » — « Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coro-
« nasti nos. » In te, inquit sancti, totaque Eccle-
sia lætari, Domine, et gloriari debemus, quoniam
ecce sumus quod sumus, in te inimicos superamus,
et a te modo coronati sumus. Tuæ bonæ voluntatis
protectione, et defensione, quasi scuto forti, et insu-
perabili muniti semper, atque defensi.

309 PSALMUS VI.

IN FINEM IN CARMINIBUS PRO OCTAVA, PSALMUS DAVID.

Quid significet « in finem, » et « in carminibus, » et
« Psalmus David, » jam superius exposuimus. Quia igitur
D in multis psalmis hic unus titulus est, una nobis
expositio sufficiat. Quod autem ait « pro octava »
ad diem ultimæ resurrectionis refertur. Illa enim
dies, quæ prima est, ipsa est et octava, quæ dies
Dominicus vocatur, in qua Christus Dominus a mor-
tuis resurrexit. De qua die alibi dicitur: « Hæc est
dies, quam fecit Dominus; exsultemus et lætemur
in ea (*Psal. cxvii, 14*). » Hæc enim die creavit Deus
cælum, et terram, et lucem a tenebris separavit;
hæc die, ut modo diximus, resurrexit; hæc die Spiri-
tum sanctum discipulis dedit; hæc die mundum in
justitia et æquitate judicans, unicuique dabit secundum
opera sua.

« Domine, ne in ira tua corripias me, neque in

« furore tuo corrip'as me. » Iste affectiones in Deo non sunt, in eo tamen esse videntur, quando ea facit, quæ illi facere solent, in quibus sunt. Semper autem sancta Ecclesia memor est illius octavae, semperque hunc psalmum cantat in memoriam illius diei. Rogat igitur Dominum, ut paterna pietate, et misericordia eam corripiat, et non ira, et furore, sicut illos, quos in illa die octava tam dura, terribilique sententia judicaturus, et damnaturus est (410).

« Miserere mihi Domine quoniam infirmus sum. » De animæ infirmitate loquitur, quæ major est, quam infirmitas corporis. Hoc enim sequentia manifestant, dum dicit: « Et anima mea turbata est valde. » Quoties enim homo peccat, toties anima infirmatur. Et quoties ad pœnitentiam redit, toties ab infirmitate convalescit. « Sana me Domine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea. » Suis ossibus sustentatur corpus, quæ si defecerint, stare non potest. Similiter autem et anima suis ossibus sustentatur, et portatur, quæ si conturbata fuerint, miserabiliter ruit. Sed quæ sunt ossa animæ? Primum quidem fides, spes, et charitas, deinde ratio, sapientia, memoria, et intellectus, postea vero cæteræ virtutes. Hæ vero infirmantur in anima, quando aliquod magnum peccatum homo committit. Pro his enim, quæ majora peccata commiserunt, modo quidem sancta Ecclesia orare videtur, dum non unum, vel duo, sed omnia ossa, et totam animam valde conturbatam esse dicit. Quamvis enim pro omnibus orandum sit, pro his tamen maxime hoc faciendum est, qui majori detinentur infirmitate.

« Et tu Domine usquequo? » Usquequo, inquit, o Domine, differs medicinam, et non subvenis animæ, tanta, et tam gravi infirmitate laboranti? « Convertere, et eripe animam meam. » Quandiu in peccatis homo perseverat, iratus et adversus est ei Deus. Si autem ad pœnitentiam convertatur, statim placatur, et pœnitentiam respicere dignatur. « Salva me fac, » non meis meritis, quia merita nulla sunt, sed « propter misericordiam tuam. » Salva me, inquit, et sana animam meam, ne infirmitas ista me ad mortem, et ad inferos trahat, et mergat. Hoc enim illis contingit, qui usque ad mortem in peccatis perseverant, et pœnitentiam recipere negligunt. Tales enim nulla venia digni sunt, et nihil est, quod eis ulterius subvenire possit. Unde et subditur:

« Quoniam non est in morie qui memor sit tui; in inferno autem quis confitebitur tibi? » Apparet igitur eos per omnia esse damnatos, qui neque Dei memoriam habent, neque suorum peccatorum veniam quærunt; et ne mihi quoque dicit Ecclesia, similia contingerent, feci quod sequitur:

« Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum

(410) « Petit ergo, ut ante iudicium, non in iudicio corripatur; quia qui ibi arguitur, sine dubitatione damnatur. Et mente condendum est, quod dies iudicii timore magnitudinis suæ ira, et furor vocatur. » CASSIUS.

« rigabo. » Illis autem verbis apertissime docet, quid illis agendum sit, qui magna peccata commiserunt. Laboravi, inquit, et in omnibus modis operam dedi, ut ea quæ commiseram peccata delerentur; neque vero adhuc cessabo; sed per singulas noctes lectum meum lavabo, et lacrymis stratum meum rigabo. Per lectum, et stratum corda nostra intelligere debemus, in quibus peccata et oriuntur, et continentur. Unde et Dominus in Evangelio ait: « Ex corde exeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, perjuria, falsa testimonia, et similia, quæ coinquant hominem (Matth. xv, 19). » (411) Lavandus est igitur ille lectus, qui his sordibus coinquantur. Quod nimirum faciebat ille, qui dicebat: « Cor mundum crea in me, Deus (Psal. L, 11). » Unde et Salomon ait: « Omni custodia serva cor tuum (Prov. iv, 23). » Hoc autem et publicanus ille intelligens pectus suum percutiebat, quoniam in illo lecto sui pectoris peccata, quæ commiserat, esse sciebat. Sed quid est per singulas noctes lectum suum lavare, nisi pro unoquoque peccato jejuniis, et orationibus, præcipuaque lacrymarum inundatione satisfactioni, et pœnitentiæ operam dare? Noctes autem dicuntur peccata, quæ et in tenebris fiunt, et ad tenebras omnia trahunt. Unde et Dominus ait: « Omnis qui male agit, lucem fugit (Joan. iii, 9). » Et Joannes apostolus: « Qui odit fratrem suum in tenebris manet, et nescit quo vadat, quia tenebræ excæcaverunt oculos ejus (I Joan. ii, 11). » Per tenebras videlicet peccata significans.

« Turbatus est præ ira oculus meus. » Iste est ille oculus, de quo in Evangelio Dominus ait: « Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; quod si nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit (Luc. xi, 34). » Quid est igitur iste oculus, nisi catholicus intellectus? Hunc igitur oculum sancta mater Ecclesia sibi propter iram turbatum esse dicit. Bona ira, qua talis oculus conturbatur, bona conturbatio, de qua sancta Ecclesia gloriatur. De hac ira in alio psalmo dicitur: « Irascimini et nolite peccare (Psal. iv, 5). » Irascitur igitur, et turbatur Ecclesiæ oculus, id est catholicus intellectus contra inimicos suos, per quos Judæos, hæreticos, tyrannos, et malignos spiritus intelligimus, qui eam a veritate separare, et ad suæ pravitatis errorem trahere conantur. Et non mirum si irascantur; quoniam non paucis diebus, sed longo jam tempore scandalum deceptionis, et hanc malæ persuasionis persecutionem ab eis passa est. Unde et subditur: « Inveteravi inter omnes inimicos meos. » Jam quasi dicat, eos me audire tædet, et eorum errores audire fastidio. Unde et valde convenienter subdit, dicens:

« Discedite a me omnes, qui operamini iniquita-

(411) « Lectus est hoc loco appellatus ubi requiescit animus æger, et infirmus, id est in voluptate corporis, et in omni delectatione sæculari; quam delectationem lacrymis lavat, qui sese ab illa conatur extrahere. » AUGUST. Enar. in Ps.

« tem. » Quoniam nihil jam vobiscum habeo. « Nulla A conventio Christi ad Belial, nulla pars fideli, » dicit Apostolus, « cum infideli (II Cor. vi, 15). » « Quo-
« niam exaudivit Dominus vocem fletus mei. » Hoc
est enim quod superius ait : « Lacrymis meis stratum
meum rigabo. » Sed nondum quod ait : « vocem
fletus mei. » Altius enim sonat, et clarius a Domino
auditur vox lacrymarum, quam linguæ et oris. Et inde
est quod alibi dicitur. « Non taceat pupula oculi
tui (Thren. ii, 18). »

« Exaudivit Dominus deprecationem meam, Do-
« minus orationem meam suscepit. » Quando unum
idem toties repetitur, ideo fit ut constantius, fir-
miusque credatur.

« Erubescant, et conturbentur omnes inimici mei,
« avertantur retrorsum, et erubescant valde veloci- B
« ter. » Hæc verba et in bonam, et in malam partem
accipi possunt. Et sicut in superiori, ita et in hoc
versu idem sæpius repetitur. Videtur mihi tamen
quod sancta Ecclesia magis conversionem inimico-
rum, quam eorum mortem desideret. Potest igitur
ad bonam partem sic intelligi : « Erubescant, » quia
contra veritatem pugnaverunt; « et conturbentur, »
contra seipsos, erroresque suos. « Avertantur re-
trorsum » a falsitate quam sequuntur, et ad verita-
tem redeant quam destruere nituntur. « Et erube-
scant valde velociter. » Tempus enim breve est, judi-
cium instat; qui dedit hodiernam diem, non promisit
dubium cras, « novissima hora est (I Joan. ii, 18). »
« Nos sumus in quos fines sæculorum devenerunt (I
Cor. x, 11). » — « Vigilatæque, quia nescitis diem
neque horam (Math. iv, 42). »

PSALMUS VII.

PSALMUS DAVID QUEM CANTAVIT DOMINO PRO VERBIS CHUSI
FILII JEMINI.

Semei, filius Jera, David regi maledixisse legitur
(II Reg. xvi, 6), cum fugeret a facie filii sui Absalon,
pro cuius verbis iste psalmus factus esse putatur.
Mutato itaque nomine vocatur Chusi, ideo fortasse
quia Semei bonam, Chusi vero malam habet inter-
pretationem. Interpretatur autem Chusi *Æthiops* :
Semei autem *audiens Dominum*; Jemini autem *dex-
tera* interpretatur. Et merito quidem Chusi vocatur,
ut mente et corpore fedus fuisse credatur, qui tanto
regi, et prophetæ maledicere non dubitavit. Dicitur D
autem fuisse filius Jemini, ut hoc ei oppositum fiat,
quod tam nequam de bono patre genitus sit (412).

« Domine Deus meus in te speravi, libera me ab
« omnibus persequentibus me, et libera me. « Hæc
vox ipsius Prophetæ est, et aliorum omnium, qui

(412) Aliter interpretatur hunc titulum; Isid. cla-
rius.

(413) Supponit S. Bruno satis notam historiam
Semei filii Jera de cognatione domus Saul, qui par-
tes Absalonis secutus, rebellis et hostis factus est
David. Hic autem impropere ipsi regi David, quod
Absalonis sanguinem effuderit, regnumque, eo in-
terfecto, invaserit. Falsum hoc ait commentator
noster ex eadem sacra Scriptura II. Reg. xvi, ex qua

eiusdem perfectionis sunt. Isti autem in solo Deo
spem habentes omnes suos persecutores et inimicos
vicerunt, et contempserunt. Quamvis enim aliquando
occiderentur, victores tamen erant, quoniam a sua
fidei stabilitate nullo tormentorum genere divelli
poterant. Et hanc quidem fortitudinem non suis vi-
ribus imputabant, sed soli Deo, qui nunquam deserit
sperantes in se.

« Nequando rapiat ut leo animam meam, dum non
« est qui redimat, neque qui salvum faciat. » Inimi-
cus noster diabolus, sicut scriptum est, « tanquam leo
rugiens, circuit quærens quem devoret (I Petr. iii,
8); » cujus dentes, et insidias illi soli effugere potue-
runt, qui in Domino sperantes, ab ipso et liberati, et
salvati sunt. Unde iste prius dixit : « Domine Deus
meus, in te speravi. » Deinde vero suæ spei retributio-
nem quærens subdidit, dicens : « Libera me, et eripe me,
311 « Domine Deus meus, si feci istud? » Quod
iste Chusi niger, et Æthiops, et veritatis inimicus
mihi impropere, hoc est. « Si est hæc iniquitas in
« manibus meis, » quam ipse dicit, et « si ego re-
« didi retribuendis mihi mala, » sicut ipse menti-
tur, « decidam merito, » id est sicut dignum et ju-
stum est, « ab inimicis meis inanis. » Hæc autem
sunt verba Semei, quem ipse David mutato nomine
non immerito vocat Chusi. « Egredere, egredere,
vir sanguinum, et vir Belial; reddidit tibi Dominus
universum sanguinem domus Saul, quoniam invasi-
sti regnum pro eo (II Reg. xvi, 7). » (413) Hoc autem
falsum esse omnes cognoscunt quicumque Regum his-
torias legunt, et intelligunt. *Inanis* autem intelligi
potest, qui virtute et fortitudine, omnique virtutæ
vacuus est. Unde hæc talis imprecatio dura valde
esse videtur, quam utique David non fecisset, nisi
veritatem dicere certissime sciret : sequitur adhuc
de ipsa eadem imprecatione :

« Persequatur inimicus animam meam, et com-
« prehendat eam, et conculcet in terram vitam
« meam, et gloriam meam in pulverem deducat. »
In illum videlicet pulverem, de quo in Psalmo dicit :
« Quem projicit ventus a facie terræ (Psal. i, 4). »
Per quem impii, et peccatores intelliguntur, quibus
quicumque associatus fuerit, nullam omnino gloriam
habebit. Vita vero illius in terra a diabolo concul-
catur, qui, ejus iniquis persuasionibus superatus, sola
terrena et transitoria quærit. Sequitur :

« Exsurge, Domine, in ira tua, et exaltare in fi-
« nibus inimicorum tuorum. » Ostende, inquit, iram,
et indignationem tuam, ostende patientiam, et for-
titudinem tuam in terra inimicorum tuorum. Jam
tunc videbat propheta, et per Spiritum sanctum in-

hujusmodi Semei, vel Chusi impropere, aut execra-
tio habetur. Cum autem propheta Deum depre-
cans in sui adiutorium, de se loquatur, ait inimicis
sibi infestis, et ad mortem persequentibus mala non
retribuisset; ac proinde sperabat nunquam sibi defu-
turum divinum auxilium. S. Augustinus hoc in loco
docet, hæc a quacunque anima perfecta, quæ suis
inimicis benefaciat, usurpari posse.

telligebat, quando ista scribebat, quid illa maledictio significabat, quam contra ipsum Chusi faciebat. Hæc est enim illa maledictio, de qua ipse Dominus ait : « Maledicent illi, et tu benedices (*Psal.* cVIII, 18). » Ergo Semei maledicendo David Judæorum populum significabat, qui hanc maledictionem contra Dominum, et Salvatorem nostrum facturus erat, quasi qui regnum Patris invasisset, et se falso Dei Filium esse dixisset, contra quos Apostolus loquitur, dicens : « Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo (*Phil.* II, 6). » Isti sunt igitur illi inimici, de quibus modo Propheta ait : « Exsurge, Domine, in ira tua, et exaltare in finibus inimicorum tuorum. »

« Exsurge, Domine Deus, in præcepto quod mandasti. » Præcepit Dominus filiis Israël, ut inimicos suos interficerent, et usque ad internecionem omnes delerent. Rogat igitur, secundum hoc præceptum, ipso quoque inimicis suis faciat, et populum illum ingratum, impium, et proditorem occidat, et disperdat, et gentium populum qui melior est in hæreditatem sibi associet. Hoc est enim quod sequitur : « Et synagoga populorum circumdabit te. » Synagoga populorum gentium populus est, qui prius quidem in tenebris sedebat : nunc vero Christi lumine illustrata eum sicut regem et Dominum circumdat, colit, et veneratur.

« Et propter hoc in altum regredere. » Propter hanc enim Dominus, et Salvator noster et passus est, resurrexit, et coelos ascendit : quia nihil horum fecisset, nisi Ecclesiam dilexisset. Ascendit igitur, ut eam traheret ad seipsum, sicut ipse alibi ait : « Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum (*Joan.* XII, 32). » — « Domine judica populos. » Non ulterius habeant, inquit, illum judicem, et regem, quem habere solebant ; sed tu prorsus judica, qui es justus iudex, qui omnia judicas in æquitate. « Judica me Domine. » Tu, inquit, me judica, qui mei cordis secreta cognoscis, et fac alios intelligere, quia non sum talis, qualem Chusi me esse dicebat. Hoc autem fiet in iudicio, quando hujus viri beatissimi puritas, et innocentia, et ipsi Sauli, et cunctis aliis revelabitur. Judica igitur, sed quomodo ?

« Secundum justitiam meam et secundum innocentiam manuum mearum super me. » Felix conscientia, quæ tale sibi de seipso testimonium reddit. Sed quare dixit : « super me. » Si enim manus nostræ, per quas videlicet ossa manuumstrarum nostrarum intelligimus innocentes sunt, super nos utique sunt. Major est igitur innocentia nostra, quam nos ipsi, quia sine innocentia miseri sumus ; felices vero, si eam habeamus.

« Consumetur nequitia peccatorum, et dirige justum, scrutans corda et renes Deus. » Hoc autem sic potest intelligi, ut ipse David specialiter de se ipso loquitur, ut nequitia peccatorum, qui simul cum filio suo Absalon eum tunc temporis persequerentur, consumetur, et cito finiatur. Et ipse qui ju-

ustus est, et innocens est, ad regni sui gubernacula dirigatur. Quod autem ait : « scrutans corda, et renes Deus. » Tale est ac si diceret : tu omnia vides, te nihil latet, te ea quæ dico vera esse cognoscis ; et renes, et corda scrutatur Deus, quia quid in corde habeamus, et quid in renibus, ubi luxuria dominatur, ipse intelligit.

« Justum adjutorium a Domino, qui salvos facit rectos corde. » Hæc autem dicit **312** gratias agendo, quasi jam exauditus, et in regnum a Domino restitutus. Recti corde illi sunt, qui neque ad dexteram, neque ad sinistram declinantes, firmi stabilesque in veritate persistent : quibus illi contrarii esse videntur, de quibus dicitur : « In corde, et corde locuti sunt mala. »

« Deus justus fortis, et longanimis, numquid irascitur per singulos dies? Nisi convertamini, (414) arcum suum vibrabit. » In se ipso probavit hoc propheta, quia Deus est justus iudex, et ideo dixit : « Justum adjutorium meum a Domino. » Unde et alibi ait : quia « reddet unicuique secundum opera sua (*Psal.* LXXI, 13). » Quod utique non fecisset, si justus iudex non fuisset. Bene autem subditur, « et fortis, » ut data sententia, volentes nolentesque id quod judicatum est, teneant, et custodiant. Sed ne districtus nimium, et severus putaretur, addidit, « et longanimis ; » non enim statim punit, sed in multa patientia peccatores exspectat quia « non vult mortem peccatoris ; » sicut Propheta ait, « sed magis ut convertatur et vivat (*Ezech.* XXXIII, 11). » Unde et sequitur : « Nunquid irascitur per singulos dies? » Si enim longanimis, et patiens non fuisset per singulos dies, imo per singulas horas atque momenta irasceret, dum tanta in nobis est frequentia peccandi. Verumtamen quamvis tam benignus et patiens sit, nisi convertamini, nulla (subauditur) ulterius excusatio erit. Quoniam sicut ipse ait : « Nisi venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent ; nunc autem excusationem non habent de peccatis suis (*Joan.* XV, 22). » Unde et subditur :

« Gladium suum vibrabit. » Iste gladius sermo divinus, et Evangelica prædicatio intelligitur, de quo videlicet ait : « Vivus est enim Dei sermo, et penetrabilior omni gladio ancipiti (*Hebr.* IV, 12) ; » de quo et alibi dicit : « Et gladium spiritus, quod est verbum Dei (*Eph.* VI, 17). » Tali autem gladio sancti prædicatores armati sunt, de quibus dicitur : « Et gladii ancipites in manibus eorum (*Psal.* CXLIX, 6). » Hunc igitur gladium vibrabit Dominus, quando suis discipulis ait : « Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (*Matth.* XXVIII 19). » Quæ igitur excusatio esse potest? « In omnem terram exivit sonus eorum, et in finem orbis terræ verba eorum (*Psal.* XVIII, 5). »

« Arcum suum tetendit, et paravit illum, et in ipso paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. » Idem autem et per gladium, et per ar-

(414) Eadem lectio apud Cassiodorum.

cum significatur. Hunc autem arcam, id est utriusque Testamenti doctrinam, tunc temporis Salvator noster tetendit, et paravit, quando librum septem sigillis signatum aperuit, et suis discipulis sensum dedit, ut Scripturas intelligerent (415). Vasa vero mortis, quæ hunc arcum ferunt, apostoli, et doctores sunt, de quibus ipse vas electionis beatus Paulus apostolus ait: « Aliis sumus odor vitæ ad vitam, aliis odor mortis ad mortem (II Cor. II, 16). » Isti autem sagittarii vitia, et malignos spiritus interficiebant, et de his habitaculis igne sancti Spiritus sagittis inflammati pellebant. Et hoc est quod ait: « sagittas suas ardentibus effecit. » Istæ sagittæ, illæ sententiæ sunt, quas sancti apostoli, et doctores in suis sermonibus proferebant. Bene autem his, qui ardentibus sunt has sagittas Dominus et fecit, et dedit, ut tali igne succensi alios inflammarent, et quoscumque tangerent, ad Dei amorem succenderent. Sequitur:

« Ecce parturivit injustitiam, concepit dolorem, et peperit iniquitatem. » Illic autem versus ibi continuatur, ubi dicitur: « Ne quando rapiat ut leo animam meam. » Quæ enim alium fructum diabolus concipere, vel parere potuit, nisi injustitiam, dolorem, et iniquitatem? Ipse enim hoc in hominibus operatur, ut injusti, et iniqui sint, ac per hoc ad dolorem, et omnium pœnarum miserias simul secum eos perducatur. Talis enim est operatio illius, talis doctrina, talis et fructus doctrinæ. Unde et subditur:

« Faciem aperuit, et effodit eum, et incidit in C
« foveam quam fecit. » Lacus iste infernus est, quem ipse diabolus et fecit, et aperuit. Talis est enim oratio illius, malus artifex, qui in solis tormentis, et tormentorum locis construendis delectatur. Nec cessat quotidie effodere aliis majorem, aliis minorem, pro ut digni sunt, foveam parat. Sed ipse quoque cadet in foveam, quam fecit: quia ignis æternus et sibi paratus est, et angelis ejus. Et tunc fiet ei quod sequitur:

« Converteretur dolor ejus in caput ejus, et in velle ejus iniquitas ejus descendet. » Quanto enim omni creatura iniquior est, tanto ei major pœna parata est. « Ego vero, » inquit Propheta, « confitebor Domino, et laudabo Dominum secundum justitiam ejus; » quia tam justus est, ut nunquam a D
« justitia separetur. » Et psallam nomini Domini altissimi. »

313 PSALMUS VIII.

IN FINEM PRO TORCULARIBUS PSALMUS DAVID

Quid significet in finem, et quod Psalmus David dictum est. Torcularia vero tot sunt, quot sunt Ecclesiæ, ubicunque sunt. In his torcularibus illud vinum conficitur, et propinatur, quo sancti omnes

(415) Tota est ex Augustino hujusmodi interpretatio. Ait enim: « Arcum ergo illum, Scripturas sanctas libenter acceperim, ubi fortitudine Novi Testamenti, quasi nervo quodam, duritia Veteris flexa et edomita est. Hinc tanquam sagittæ emittuntur

A inebriati, terrenorum omnium obliviscuntur. Unde in alio psalmo dicitur: « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos (Psalm. xxxv, 9). » Hoc vino ebrii erant illi, qui cum linguis omnium loquerentur, insani esse putabatur (416).

« Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra. » Sic loquuntur ebrii, sic loquuntur illi, qui sanguinem Christi bibere meruerunt. Lætantur quod nomen summi et æterni Dei jam non solum in Judæa, ut quondam, sed ubique gentium laudatur et prædicatur; et qui prius multa nomina falsorum deorum venerabantur, nunc unius solius, et veri Dei nomen laudant et B prædicant.

« Quoniam elevata est magnificentia tua super cælos: ex ore infantium, et lactentium perfecisti laudem. » Ex eo namque tempore cœpit hoc nomen admirabile esse in universa terra, ex quo magnificentia Dei super cælos elevata est. Magnificentia Dei Christus est, vel quia Pater per Filium magnificatus est, vel quia ipse Filius tam magnus a Patre factus est, ut omnis creatura, et quæ in cælis, et quæ in terra est, ei subiciatur: unde et in sequentibus dicitur:

« Omnia subjecisti sub pedibus ejus. » Hæc autem ad humanitatem subicienda sunt, et quod super cælos elevatus, et quod magnus dicitur esse factus. Divinitas enim quæ ubique est, quomodo vel ascendere, vel descendere potest? Infantes autem et lactentes illi sunt, de quibus beatus Petrus Apostolus ait: « Quasi modo geniti infantes sine dolo, rationabiles, lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem (I Petr. II, 2). » Per quos videlicet omnis Christiana multitudo intelligi debet. De talibus enim Dominus ait: « Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum (Matth. xviii, 3). » Et Apostolus: « Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote (I Cor. xiv, 20). »

« Propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et defensorem. » A, talibus, inquit, tam puris, tam innocentibus et religiosis laudes tuas prædicare voluisti, ut qui olim per vilissima animalia Pharaonem superasti, nunc per simplices et infantes omnes tuos inimicos superares. Inimici autem et defensores illi sunt, qui errorem et falsitatem quibuscunque argumentationibus defendunt. Quod quidem, quamvis et aliis conveniat, de hæreticis tamen specialiter intelligi debet.

« Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum, lunam, et stellas, quæ tu fundasti. Quia elevata est, » inquit, « magnificentia tua super cæ-

apostoli, vel divina præconia jaculantur. » Ita enim commentatus est Cassiodorus.

(416) Idem sentit D. August. de tituli hujus significatione.

« los. » Restat nunc ut et nos illuc ascendamus, et A
videamus opera digitorum tuorum, lunam et stellas,
quæ tu fundasti. Hoc enim ipse quoque Dominus
dixerat : « Pater volo, ut ubi ego sum, et ipsi sint
mecum (Joan. xvii, 24). » Per lunam autem et stel-
las, totam universaliter Ecclesiam, et unumquem-
que fidelium singulariter intelligimus. Hæ sunt illæ
stellæ, de quibus Apostolus ait : « Stella enim dif-
fert a stella in claritate; sic erit et resurrectio mor-
tuorum, quia alia erit claritas lunæ, et alia claritas
stellarum (I Cor. xv, 42). » Opera autem digitorum
Dei sancti dicuntur, qui Spiritus sancti gratia in hac
tanta plenitudine formati sunt, ut sicut sol fulgeant
in regno Dei. Quod autem per digitum Dei Spiritus
sanctus intelligi debeat, ipse Dominus ostendit, di-
cens : « Si ego in digito Dei ejicio dæmonia; filii B
vestri in quo ejiciunt? (Luc. xi, 20) » De quo digito
magos quoque in Ægypto dixisse legimus. « Digitus
Dei est hic. » Hos autem fundavit Dominus, et sic
fundavit et in fide sua, et in Ecclesia sua, ut inde
nullo modo divelli possint.

« Quid est homo, quia memor es ejus, aut filius
« hominis (417), quoniam visitas eum? Minuisti
« eum paulo minus ab angelis, gloria et honore co-
« ronasti eum, et constituisti eum super opera ma-
« num tuarum. » De quo autem homine hic intelli-
gere debeamus, docet nos in epistola ad Hebræos
Apostolus, ubi ait : « Eum qui paulo minus ab ange-
lis minoratus est, videmus Jesum propter toleran-
tiam passionis (Hebr. ii, 9). » Admirando igitur di-
cit, « quid est homo, aut filius hominis? » qui (418)
talit tantusque est, ut humana lingua explicari non
possit. Coronatum autem eum esse ostendit, quia
dimittebat, et legitime certavit. « Et constituisti eum
« super opera manuum tuarum; » hoc autem expo-
nit, dum dicit :

314 « Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves,
« et boves universas, insuper et pecora campi. Vo-
« lucres cæli, et pisces maris, qui perambulant se-
« mitas maris. » Et de ovibus quidem in Evangelio
Dominus ait : « Oves meæ vocem meam audiunt (419)
(Joan. x, 27). » Boves autem episcopi sunt et docto-
res, a quibus ager Dei, qui est Ecclesia, colitur et
aratur. Pecora autem campi omnes illi, qui extra
Ecclesiam sunt, intelligi possunt, de quibus histo-
riographus ait : « Qui sunt veluti pecora, quos prona
« finxit (420), et obedientia ventri? » Unde et egre-
gie dixit : « Insuper et pecora campi. » Quia non
solum fideles, verum etiam infideles, quamvis nolen-
tes, Christo Domino subjecti sunt. Sed quid per vo-

(417) Non idem exprimi illis verbis : *homo, aut
filius hominis* docet Augustinus; sed in primo homi-
nem veterem et terrenum; in secundo hominem
novum et cælestem designari. De hoc secundo tan-
tum loquitur commentator noster, supponens alte-
rum intelligi.

(418) Id. cod. Ghisianus *quia*.

(419) Id eod. Ghis. « Per quos videlicet tota fide-
rium multitudo intelligitur. »

(420) Id. cod. Ghis. *Quos natura prona finxit*.

lucres cæli, nisi omnes angelos et bonos et malos
intelligamus. Pisces vero maris potentiores hujus
sæculi mihi esse videntur, qui ad prædam semper
parati hoc mare magnum et spatiosum perambu-
lant, circumdant, affligunt et possident. Omnia in
his paucis verbis enumerata sunt, quæ memoriæ di-
gna fuerunt. Constat igitur sibi omnia esse
subjecta (421). Iste psalmus non finitur, quia
incipit, cum finiri videtur; et ideo fortasse, quia
laudes Dei semper cantari, et nunquam finiri de-
bent (422).

PSALMUS IX.

IN FINEM PRO OCCULTIS FILII : PSALMUS DAVID.

Occulta Filii Dei illa sunt, quæ nec ipsissimis disci-
pulis in hac vita manifestare voluit. Cum enim
apostoli eum quondam interrogarent, et dicerent :
« Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel
(Act. 1, 6): » respondit eis : « Non est vestrum nosse
tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua po-
testate (ibid.). » Unde et alibi ait : « De die autem
illa, et hora nemo scit, nisi Pater solus (Matth. xxiv,
36). » Bene autem in finem hic psalmus titulatur,
quoniam ad sæculi consummationem, et ad tem-
pora Antichristi ea quæ hic dicuntur, referenda
sunt.

« Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo,
« narrabo omnia mirabilia tua. » Ecclesia loquitur,
et non labiis tantum, sed toto corde, totaque mentis
affectione Deum se laudare, et omnia mirabilia nar-
râre promittit, ut et nos discamus qualiter Deum
laudare debeamus. Quod autem ait : « Narrabo
« omnia mirabilia tua. » sic est determinandum,
quæcumque ad meam notitiam pervenire poterunt.

« Lætabor, et exultabo in te, et psallam nomini
« tuo, Altissime. » Alii, inquit, in sæculi honoribus
et dignitatibus latentur et exsultent; mihi vero suf-
ficit ut tibi soli placere, quem et tuum nomen iau-
dare, et prædicare valeam.

« In convertendo inimicum meum retrorsum. »
Quod enim ait, « in convertendo, » tale est ac si
diceret : Dum convertam inimicum meum retrorsum,
in te lætabor et exultabo. Neque enim humana vir-
tute retrorsum converti, vel fugari diabolus potuis-
set, nisi divinum auxilium præsentialiter adesset.
Unde et subditur : « Infirmabuntur, et pereant a
« facie tua (423). » Non enim humana fortitudo, sed
facies Dei, quam sustinere non potest, eum terret,
ut retrorsum convertatur. Prius singulariter inimi-
cum dixit; sed ut multa millia in ejus exercitu esse

(421) Perfecte consonat interpretatio Brunonis
cum August.

(422) In Psalterio tamen Basilicæ Vaticanæ repe-
titur primus versus : *Domine Dominus noster,
quam admirabile est nomen tuum in universa
terra!*

(423) Tam vulgata, quam textus apud S. August.
habent : *Infirmabuntur, et peribunt a facie tua.*
Eodem modo legitur apud Cassiodorium, ut in Bru-
none.

ostenderet, pluralem numerum subdidit, dicens: A
« Infirmabuntur, et percant. »

« Quoniam fecisti iudicium meum, et causam
« meam, sedes super thronum qui iudicas æquita-
« tem. » Ideo, inquit, inimicus meus vincitur; ideo
fugatur, infirmatur et perit, quia justam causam
habeo, et justum iudicium mihi iudicasti. Hoc est
enim, quod dicit: « Iudicium meum, et causam
« meam justam fecisti; » id est, justam esse iudi-
casti. In his verbis manifeste ostenditur, quia Domi-
nus noster justus iudex est, qui non personam sed
causam attendit, qui nec ipsum diabolum a sua
actione, vel accusatione, nisi justo iudicio repellit;
et hoc est, quod sequitur: « Sedes super thronum,
« qui iudicas æquitatem. » Indignum ergo est, ut in
sede iudiciali sedeat, qui æquitatem neque iudicat,
neque intelligit.

« Increpasti gentes, et periit impius. » Sic enim
in Evangelio Dominus ait: Quia veniens Spiritus
sanctus, « arguet mundum de peccato (Joan. xvi, 8). »
Increpavit igitur Dominus gentes apostolica prædi-
catione, in qua non ipsi, sed Spiritus sanctus lo-
quebatur, sicut dixerat ipse Dominus: « Non enim
vos estis, qui loquimini, sed Spiritus sanctus, qui lo-
quitur in vobis (Math. x, 20). » — « Et periit impius; »
quia tunc prius et regnum et potestatem diabolus
amisit, qui usque ad id temporis omnes gentes in
sua potestate tenebat et possidebat. « Nomen eorum
« delesti in æternum, et in sæculum sæculi. » Om-
nia **315** nomina falsorum deorum, quæ in hoc uno
nomine continentur; siquidem omnes dii gentium
dæmonia, jam delecti sunt, quia nulla gens est, quæ
modo eos veneretur, et colat.

« Inimici defecerunt frameæ in sinem. » In sinem,
inquit, et ex toto defecerunt frameæ hujus nostri
inimici, per quas tyrannos et hæreticos intelligere
possimus. Et ideo quidem jam defecisse dicit, quia
sine dubio eos defecturos esse cognoscit. Usitata lo-
cutio est, ut quod certissime futurum esse speramus,
jam factum esse dicamus.

« Et civitates eorum destruxisti. » Fuit aliquando
ipsa Roma, quæ aliarum civitatum caput est, civitas
deorum; sed illa quidem, quæ illorum erat, jam de-
structa est; jam simul cum illis in tormentis est.
Hæc vero, quæ nunc est, non illorum; sed sanctorum
apostolorum, et ipsius Dei civitas est.

« Periit memoria eorum cum sonitu. » Sic enim
periit Jericho, quorum muros non machinis, non
arietibus, nec aliquo impetu, sed solo tubarum clan-
gore cecidisse legimus. Cum sonitu igitur falsorum
deorum memoria periit, quia prædicantibus aposto-
lis idola contracta et templa destructa sunt. « Et
« Dominus in æternum permanet, cuius regni non
« erit finis. »

(424) Memoratus est autem, « nemo ita positum
patet, quasi oblivio cadat in Deum; sed quia post
longum tempus futurum est iudicium. » S. Aug.
enarr. in psal. ix.

(425) Eandem lectionem secutus est Cassiodo-

« Paravit in iudicio sedem suam. » Sedes Dei apo-
stoli sunt, sedes Dei episcopi sunt et sacerdotes, in
quibus Deus sedet et iudicat; non enim ipsorum est
iudicium, sed Dei, quia non illorum est lex, quia
iudicant, sed Dei. « Et ipse iudicabit orbem terræ
in æquitate. Et modo quidem per istos, postea vero
in illo iudicio universali, et per seipsum, et per
istos. « Iudicabit populos cum iustitia. »

« Et factus est Dominus refugium pauperum. »
Illorum videlicet pauperum, de quibus Apostolus ait:
« Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes (II
Cor. vi, 10). »

« Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. »
Quod enim dixit in opportunitatibus, hoc subden-
o, exposuit « in tribulatione; » quia tunc maxime Dei
adjutorio indigemus, quando in aliqua tribulatione
sumus.

« Et sperent in te omnes, qui noverunt nomen
« tuum, » quia, inquit, adjutor es, et in tribulatio-
nibus sanctos tuos non deseris; « Sperent in te
omnes, qui quaerunt nomen tuum; » — « quoniam
« non derelinquis quaerentes te, Domine. »

« Psallite Domino, qui habitat in Sion. » Sion
specula interpretatur, per quam Ecclesia intelli-
gitur, cujus speculatores sunt episcopi et doctores. Unde
et Ezechieli dicitur: « Fili hominis, speculatorem
posui te domus Israel (Ezech. iii, 13). »

« Annuntiate inter gentes mirabilia ejus. » Hoc
quidem jam dictum est, « quia in omnem terram
exivit sonus » apostolorum, « et in fines orbis terræ
verba eorum (Psal. xviii, 5). »

« Quoniam requirens sanguinem eorum memora-
« tus est, et non est oblitus (424) orationem paupe-
« rum (425). » Annuntiate, inquit, et nolite timere;
quia corpus quidem occidere possunt, animam autem
occidere non possunt. Neque illorum obliviscitur
Dominus, qui pro ejus nomine moriuntur, quoniam
illorum sanguinem requirens, ipsorum quidem ad-
versarios punit, eos vero in æternam beatitudinem
inducit.

« Miserere mihi, Domine, et vide humilitatem
« meam de inimicis meis. » Non est, inquit, Domi-
nus oblitus orationes pauperum; clamantium sub-
auditur, atque dicentium: « Miserere mihi, Domine,
et vide humilitatem meam de inimicis meis; » a
quibus, te jubente, tot et tanta sustineo

« Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem
« laudes tuas in portis filix Sion. » Portæ mortis
hæretici sunt, et quicumque ad mortem et perditio-
nem animas hominum trahunt (426). Talis porta fuit
Simon Magus, talis Arius et Sabellius, tales et multi
alii, quorum doctrina et persuasione multæ animæ
perierunt. Tyranni quoque portæ mortis fuerunt,
qui terrore tormentorum multos negare fecerunt.

rius.

(426) « Porta mortis est diabolus, vel omnis ille-
cebra secularis; quoniam per hæc ad æternum ex-
itium infeliciter introitur. » Cassiod.

De his autem portis sancti liberati et exaltati laudes A Dei annuntiare non cessat in portis filiae Sion, id est in auditu et auribus animarum fidelium. Nam et aures portae sunt, per quas sanctae praedicationis verba ad corda fidelium (427) ingrediuntur.

« Et exultabo in salutari tuo. » Exultabo, inquit, tantum de salute mea, quae temporalis est, quantum de salute tua, quae aeterna est. Hoc autem dicit de salute animae, quae (428) de portis mortis liberata, jam secunda est, et ulterius mori non timet.

« Infixae sunt gentes in interitum, quem fecerunt. » In laqueo isto, quem occultaverunt mihi, comprehensus est pes eorum. » Hoc est enim, quod alibi dicitur : « Qui fratri suo foveam parat, ipse prius cadet in eam (Eccle. x, 8). » Qui (429) alios decipere nituntur, ipsi absque dubio decipiuntur.

« Cognosceat Dominus judicia faciens ; in operibus manuum suarum comprehensus est peccator. » Modo, inquit, ab impiis et peccatoribus non cognoscitur Dominus, neque adhuc suae fortitudinis potentiam, et severitatem eis ostendit ; sed potius super 316 eos solem suum oriri facit, et in multa patientia eos exspectat. Cognosceat tamen, cum ad iudicium venerit, et suae majestatis gloriam ostenderit. Et tunc quidem laetabitur justus, cum viderit vindictam, « quia in operibus manuum suarum comprehensus est peccator. » Tunc quoque super eos haec sententia dabitur, quae in sequenti versiculo declaratur :

« Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes, quae obliviscuntur Dominum. » Si peccatores in inferno modo non essent, utique diceretur « convertantur peccatores in infernum. » Sed modo quidem ibi sunt, ubi, audita sententia, simul cum corporibus praecipitabuntur.

« Quoniam non in finem oblivio erit pauperum, patientia pauperum non peribit in finem. » Nunquam enim fit, quod usque in finem non fit. Nunquam igitur patientia justis peribit, siquidem usque in finem non peribit. Unde manifestum est, ideo peccatores praecipue esse damnatos, quia pauperes Christi afflixere (430), quorum oblivio nunquam erit. Cum autem haec Propheta diceret, et martyrum afflictiones, et tyrannorum atque haereticorum persecutiones describeret, datum sibi divinitus est, ut majora conspiceret, et ipsum Antichristum, perditionis filium, videret, de quo scriptum est. « Quia extollet se, et elevabitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur (Thess. ii, 4). Erit autem tunc tribulatio talis, qualis, » sicut ipse Dominus ait, « nunquam fuit, neque erit (Matth. xxiv, 20). » Hoc igitur in spiritu Propheta conspiciens de tanta sanctorum qui tunc temporis erunt afflictione perterritus, exclamat, dicens :

(427) Id. cod. *audientium*.

(428) Id. cod. *quia*.

(429) Id. cod. *qui enim*.

(430) Ex cod. cod. Ghisiano.

(431) Id. cod. *tantusque eum iniquorum omnium*

« Exsurge, Domine, non praevaleat homo, judice- tur gentes in conspectu tuo. » Exsurge, inquit, Domine, sanctis tuis in adiutorium, quia tam iniquus est homo iste (431), ut nemo ei resistere possit (432). De hoc enim perditionis filio scriptum est, quia post se multos homines trahet, et ante se innumerabiles. Quod igitur ait, « judicentur gentes in conspectu tuo ; » tale est ac si diceret : Veni cito ad iudicium et brevientur dies ejus, quoniam si iste iniquus diu regnaverit, omnes sancti tui peribunt. Hoc est enim, quod Dominus ait : « Nisi abbreviati fuissent dies illi, non esset salva omnis caro (Matth. xxiv, 22). » Regnabit enim, sicut scriptum est, « per tempus, et tempora, et dimidium temporis (Dan. vii, 26) ; » id est non amplius quam tribus annis cum dimidio.

B « Constitue Domine legislatorem super eos ut sciant gentes, quoniam homines sunt. » Exsurge, inquit, quasi dicat, in adiutorium fidelibus tuis, ne forte eis praevalere valeat. Super gentes autem, quae eum sequuntur, et eum colunt, et adorant, legislatorem illum constitue, ut tandem sciant et intelligant, quoniam homines sunt, qui te relinquentes, hoc monstrum venerantur. Erit enim et ipse legislator, quia sicut fecit Moyses et Salvator noster, ipse quoque suam legem dabit. Quod autem ait, « quia homines sunt. » Tale fuit ac si dixisset, quia stulti et fatui sunt. Secundum quam significationem et Apostolus ait : « Cum alius dicat : ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, nonne homines estis ? (I Cor. i, 12.) »

C « Ut quia, Domine, recessisti longe, despicias in opportunitatibus, in tribulatione ? » Exsurge, ait, quid moraris ? Cur a servis tuis longe recessisti ? Quare in opportunitatibus, hoc est in tantis tribulationibus eis non subvenis ? Neque enim (433) opportunius erit illis adiutorium tuum, quam modo, cum tanti hostis persecutionem patiuntur.

« Dum superbit impius, incenditur pauper. » Ille, inquit, superbit et sævit ; pauper vero, id est S. Ecclesia, omni humano auxilio destituta, incenditur et cruciatur. Potest autem et sic intelligi, quia quanto amplius ille superbit et sævit, tanto amplius et illa in Dei amore succenditur et inflammatur.

D « Comprehenduntur in cogitationibus suis, quas cogitant. » Non diu, inquit, celabitur, non diu cordis illius malitia occultabitur ; sed cito et ipse, omnesque discipuli ejus, qui cum eo sunt, ejusdem iniquitatis et malitiae conscii comprehenduntur et confundentur ; de quibus in Evangelio Dominus ait : « Quia surgent multi pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa et prodigia multa ; ita ut in errorem judicantur, si fieri possit, etiam electi (Matth. xxiv, 24). » Hinc autem usque in finem psalmi ipsius Antichristi vitam et historiam scribitur.

exercitus sequitur, ut.

(432) Vaticinium de adventu Antichristi, et de magna, quam inferet in Ecclesiam vastatione. Idem sensit Augustinus, et cum eo Cassiodorus.

(433) Id. cod. Ghis. *aliquando*.

« Quoniam laudatur peccator in desi. Jeris anioræ A
 « suæ, et qui iniqua gerit, benedicitur. » Nihil est,
 quod homines impios et iniquos magis ad iniquitatem
 exercendam moveat et incitet, quam adulatores, qui
 eorum opera (434) laudant et extollunt (435). Et
 inde fit ut nunquam ad pœnitentiam redeant, et a
 sua pravitate quiescant.

« Irritavit Dominum peccator. » Quid est enim
 irritavit, nisi qui ad immensam iram et indignationem
 contra se eum commovit et incitavit? ut ipsum
 dura morte perderet, et sanctorum sanguinem, quem
 crudeliter effuderat, requireret et vindicaret. Unde
 subditur: « Secundum multitudinem iræ suæ non
 « inquit? » Hoc autem 317 sub interrogatione leg-
 gendum est, et tale ac si diceret: Ergo ne Dominus
 sic irritatus, et ad tantam iracundiam provocatus B
 secundum multitudinem iræ suæ non inquit? Illius
 videlicet, ut modo diximus, perditionem et paupe-
 rum suorum ultionem. Unde et in sequentibus dicit:
 « Propter quod irritavit impius Deum? Dixit enim
 « in corde suo, non est Deus. »

« Non est Deus in conspectu ejus, polluuntur viæ
 « ejus in omni tempore. Auferuntur judicia tua a
 « facie ejus. » Omnia judicia Dei vera et justa sunt;
 quæ ideo a facie ejus auferri dicuntur, quia neque
 juste judicabit, neque ejus justa judicia timebit. Si
 enim timuisset, in hanc tantam crudelitatem et su-
 perbiam non se elevasset.

« Omnium inimicorum suorum dominabitur. »
 Quos enim alios inimicorum ejus nisi sanctos intelligere
 debemus? Horum autem secundum quemdam modum C
 dominabitur Antichristus, et secundum quem-
 dam modum non dominabitur. Dominabitur quidem,
 quia sic in sua potestate eos habebit, ut secundum
 voluntatem suam eos cruciet et affligat. Non domi-
 nabitur autem, quia ad consensum suæ prævæ vo-
 luntatis eos trahere non valebit.

« Dixit enim in corde suo: non movebor de gene-
 « ratione in generationem sine malo. » Quam in-
 iquus et impius sit in eo facile quis cognoscere po-
 test, quod tanto desiderio semper in malo delectatur.
 Qui de generatione in generationem, de loco ad
 locum sine malo et sine animarum perditione se
 non transire minatur.

Cujus os maledictione, et amaritudine plenum
 « est, et dolo. » Merito Antichristus iste vocatur,
 qui Christo per omnia contrarius est. De Christo
 enim hic ipse Propheta alibi ait: « Quam dulcia
 faucibus meis eloquia tua Domine super mel et fa-
 vum (Psal. cxviii, 103). » De hoc vero e contrario
 dicit: Quia ejus fetidum os maledictione et blasphemis,
 amaritudine et dolo plenum est.

« Sub lingua ejus labor et dolor: sedet in insidiis
 « cum divitiibus in occultis, ut interficiat innocen-
 « tem. » Verba, inquit, quæ sub ejus lingua sunt, ad

(434) Id. cod. *iniqua*.

(435) Malus dum prædicatur, extollitur, nec de
 correctione cogitat, cui laudator blandiens inveni-
 tur. Cassiodorius.

laborem, et dolorem, et ad summam infelicitatem
 ejus auditorum animas perducet. Sedere autem eum
 dicit in insidiis simul cum divitiibus hujus sæculi,
 qui sola terrena et transitoria diligunt, quos suis
 numeribus decepti, et ditaviti, « ut interficiat inno-
 centem, » id est animam religiosam et sanctam vitæ
 iniquis persuasionibus supplantet et perdat (436).
 Bene autem addit in occultis, quia super omnes ho-
 mines dolosus et callidus erit.

« Oculi ejus in pauperem respiciunt, » non utique ad
 miserandum, sed ad perdendum, et decipiendum.
 Unde et subditur: « Insidiatur in occulto, sicut leo in
 « cubili suo. » Sed quid insidiatur? « Insidiatur, inquit,
 « ut rapiat pauperem. » Et rapere pauperem quid est?
 Rapere pauperem est, dum attrahit eum, dum suæ
 pravitatis errori eum associat. Hoc autem postquam
 faciet, « in laqueo suo humiliabit eum; » quis sic ca-
 ptum et subjugatum quasi proprium servum eum habe-
 bit. Miser, et per omnia infelix, qui ea mala non videt,
 quæ post modicum super eum ventura sunt, de qui-
 bus modo subditur: « Inclinet se, et cadet, cum
 « dominabitur pauperis. » Ipse est enim, quem sic
 ut Apostolus ait: « Dominus Jesus interficiet spi-
 ritu oris sui, et auferet illustratione adventus sui
 (II Thess. ii, 8). » Et quia supra modum exaltavit, in-
 ferius cæteris humiliabitur, et in pœnas præcipita-
 bitur. « Omnis enim qui se exaltat, dicit Dominus,
 humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (Luc.
 xiv, 11). »

« Dixit enim in corde suo, oblitus est Deus, aver-
 « tit faciem suam, ne videat usque in finem. » Cum,
 inquit, homo iste iniquus, et perditionis filius cru-
 delissimus, et exquisitis tormentis sanctos Dei in-
 terficeret, hoc in corde suo stultissime cogitabat,
 quod ex toto, et usque in finem eorum Dominus
 oblitus fuisset; quoniam non statim eos vindicabat.

« Exsurge, Domine Deus meus, et exaltetur ma-
 « nus tua, ne obliviscaris pauperem in finem. » Ex-
 surge, inquit, sanctis tuis in adjutorium, et exaltetur
 manus tua, exaltetur virtus et potentia tua super
 eos, et ne obliviscaris pauperem, sicut ipsi malitiose
 arbitrantur, usque in finem. Nunquam enim fit, quod
 usque in finem non fit; siquidem sanctorum finis
 nunquam erit.

« Propter quid irritavit impius Deum. » Insultatio
 est adversus eum, quem jam per Spiritum sanctum
 in illam altissimam tormentorum foveam tam mise-
 rabiliter corruisse Propheta intuetur. Et quare hoc sibi
 contigerit, subdidit dicens: « Dixit enim in corde suo
 « non requireret Deus. » Magnum igitur peccatum est,
 de justitia Dei perversum aliquid non solum dicere,
 verum etiam cogitare.

« Vides quoniam tu laborem, et dolorem consi-
 « deras, ut tradas eos in manibus tuis. » Non obli-
 visceris, inquit, aliquando, sed semper vides, et

(436) Interficere innocentem, est de religioso sa-
 crilegum facere, ejusque animam perpetua morte
 damnare. Cassiodor., cujus interpretationi Bruno
 plerumque se conformavit.

paterna pietate consideras laborem et dolorem, quem pro tuo nomine sancti tui patiuntur, ut ipsis tuis manibus Patri eos tradas, et repræsentas. De hac enim traditione Apostolus ait, quia tunc ei omnia subjecta erunt, cum tradiderit regnum Deo et Patri (1 Cor. xv, 24).

« Tibi derelictus est pauper, pupillo tu eris adiutor. » Ex quo, inquit, pauper antiquum patrem diabolus dereliquit, et per aquam et Spiritum sanctum regeneratus **318**, filius tuus factus est, tibi soli semper adhaesit, tibi quæ soli derelictus, nullum alium tutorem et defensorem habuit. Quod autem diabolus pater sit iniquorum omnium, et nondum baptizatorum, ipse Dominus ostendit, ubi ait : « Vos ex patre diabolo estis, et opera patris vestri facitis (Joan. viii, 44). » Talibus igitur Apostolus ait : **B** « Fuisitis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis ambulate (Ephes. v, 10). » Et Joannes Apostolus : « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (Joan. i, 12). » Sunt ergo modo filii Dei, qui prius erant filii diaboli. Pupilli autem, id est orphani (sicut alia translatio habet) ideo dicuntur, vel quia primus eorum pater eis mortuus est, vel quia adhuc in hac vita peregrinantes, nondum in illa beatitudine Deo Patri conjuncti sunt. Unde et suis discipulis Dominus dicebat : « Non vos reliquam orphanos, veniam ad vos (Joan. xiv, 18). » Qui utique ex sola ipsius absentia orphani essent, si ad eos Dominus non venisset.

« Conteres brachium peccatoris, et maligni. » Sicut brachium Patris Filii vocatur, de quo per prophetam dicitur : « Et brachium Domini cui revelatum est (Isa. liii, 1) ; » ita et brachium diaboli Antichristus dicitur, quia in eo, et per eum operatur, et præliatur ; de cujus contritione et perditione satis jam superius dictum est :

« Requiretur delictum ejus, et non invenietur. » Delictum diaboli superbia est, qui in corde suo dixisse legitur : Super cælum ascendam, et ero similis altissimo (Isa. xiv, 13). » Quia videlicet superbia Antichristus quoque supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, elevatur et exaltatur. Hoc autem si post mortem Antichristi, in regno Christi, quod est Ecclesia, requiratur, inveniri non poterit. Per quod datur intelligi, quia illi qui tunc temporis erunt, in timore et tremore, et maxime qui in humilitate Domino **D** servient. Unde etiam scriptum est, quia « in diebus illius salvabitur Juda (Jer. xxxiii, 16) ; » et « cum plenitudo gentium introierit, tunc Israel salvus fiet (Rom. xi, 25). » Quis enim tunc superbire audeat, cum et Antichristum pro sua superbia damnatum, et iudicii diem instare cognoscat ?

« Regnavit Dominus in æternum, et in sæculum

(437) « Finis semper ad Christum tendit : sed modo passionem illius, modo resurrectionem designat. Nunc autem sanctam fidem declarat, in qua hæretici digladiantur contra fidelissimos Christianos. Sciendum igitur hunc psalmum ad destruendos hæreticos esse prolatum. » Boda.

A sæculi ; cujus regni, sicut scriptum est, non erit finis (Luc. i, 34). » Vos autem gentes, quæ simul cum Antichristo damnatæ estis, peribitis de terra ejus ; id est de terra viventium, quia in eam non intrabitis. « Desiderium pauperum exaudivit Dominus, desideria cordis eorum exaudivit auris tua. » Prophetarum est pro futuris præterita ponere, quoniam ea, quæ futura sunt, jam quasi præterita conspiciunt. Desiderium autem pauperum, id est sanctorum, qui tempore Antichristi futuri sunt, hoc erit, ut ipse sicut dignus est damnetur et judicetur, et sancti Dei, de ejus insidiis liberati, in æternam beatitudinem introducantur. Sciendum autem quod desiderium non in ore, sed in corde est. Ad cor igitur respicit Deus, et magis cordis desideria, quam oris orationes exaudit. Quando autem hoc sanctorum desiderium exauditur, sequentia manifestant :

« Judicare pupillo, et humili. » Cum venerit, inquit, judicare pupillo et humili, tunc secundum sua desideria sancti suscipient. Pupillo autem judicare, est pupilli causam justam ostendere et prædicare. Hæc autem, quæ de Antichristi justissima damnatione et perditione dicta sunt, ideo et dicta et scripta sunt, « ut non apponat ultra magnificare se homo super terram ; » ne sibi quoque similia contingant, quæ illi, quem imitari non timuit contigisse audivit.

PSALMUS X.

IN FINEM PSALMUS DAVID (437).

Iste titulus jam satis supra expositus est, qui ideo toties ponitur, ut omnes psalmi ejusdem auctoris esse credantur.

« In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ transmigra in montem sicut passer (438) ? » Contra hæreticos Ecclesia loquitur, jam illorum persuasionibus et argumentationibus fatigata : in Domino, inquit, confido, et ideo vestra consilia parvipendo, quæ utique illi soli recipiunt, qui in Domino non confidunt. « Quomodo ergo dicitis animæ meæ, transmigra in montem sicut passer ? » Neque vos montes, neque nos secundum vestram intelligentiam passeris sumus : qui exaltando vos, montes ; nos humiliando, passeris vocatis. Estis tamen et vos montes inflatione superbiæ inflati (439), montes videlicet Gelboe, quibus quondam maledixit David. Nos quoque passeris sumus, de laqueo venantium liberati, per quem videlicet **319** laqueum, vestra insidiæ significantur. Unde et alibi dicitur : « Passer invenit sibi domum (Psal. xiii, 4). » Hæretici igitur ad sui comparisonem viros catholicos passeris deputant : quos ipse quoque Salvator noster exigui pretii esse ostendit, dum dicit : « Nonne duo passeris asse veniunt ? (Matth. x, 29) »

(438) « Ad persuasores quippe hæreticos hic sermo dirigitur, qui volunt loqui quod impium est, ut contentionibus pravis seducant animas innocentes. » Cassiod.

(439) Id. cod. tumidi.

« Quoniam ecce peccatores tetenderunt arcum, et paraverunt sagittas suas in pharetra: ut sagittent in obscuro rectos corde. » Ad ipsum Dominum S. Ecclesia suæ locutionis verba convertit, et de hæreticorum non modica persecutione conqueritur, dicens: Vides, Domine, et cognoscis quoniam isti, contra quos loquimur, hæretici et peccatores tetenderunt arcum. Omnis hæreticorum falsa et hæretica compositio, sive in scripto, sive sine scripto sit, arcus eis est, quo sanctorum animas interficiant. Pharetram vero ipsorum corda intelligimus, in quibus suæ deceptionis sententias, veluti sagittas collectas et paratas habent, quibus, cum opportunum fuerit, rectos corde subdole, et in obscuro sagittent et vulnerent

« Quoniam quem perfecisti, destruxerunt. » Et hoc, inquit, te non latet; sed satis tibi manifestum est, quoniam sanctus et catholicus intellectus, quem tu nos docuisti, et in nobis perfecisti, jam pene destructus est. Unde et multos valde eorum prava doctrina significat esse deceptos (440). Quod quidem tempore Arii factum esse cognovimus, qui totum fere mundum subvertit, et in suum errorem transire coegit. « Justus autem quid fecit? » Sequitur:

« Pluit super peccatores laqueos. » Sic enim se habet ordo. Sed prius ea, quæ interposita sunt exponamus; postea vero et hæc, et cætera quæ sequuntur, videamus:

« Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes ejus. » Quando, inquit, sancti ista dicebant: « Dominus in templo sancto suo, » per quod videlicet eosdem ipsos intelligimus: « Dominus in cælo, ubi est sedes ejus. » Quod quidem hoc ipsum significat, hæc eadem in cordibus illorum tractabat et considerabat. Unde Apostolus ait: « Nos enim quid oremus, nescimus; sed Spiritus sanctus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (Rom. viii, 26). » Quod autem et templum Dei, et sedes Dei sancti dicantur, certissimum est.

« Oculi ejus in pauperem respiciunt. » Non enim respiceret, si non diligeret. Sic enim scriptum est: « Quia respexit Dominus Petrum (Luc. xxii, 61). » Oculi igitur ejus in pauperem respiciunt, ut ejus semper miseretur, semper eum custodiat, ejusque omnes cogitationes et actus dirigat et disponat.

« Palpebræ ejus interrogant filios hominum. » Solo igitur intuitu cuncta cognoscit, et aperiens oculos omnia videt, et nihil est, quod ejus interrogationi, id est perspicaci inquisitioni occultari valeat.

« Dominus interrogat justum, et impium. » Et justum, inquit, et impium interrogat Dominus, et cognoscitur, quia utriusque conscientia sibi respondet, et quacunque intus latent ei interroganti et perscrutanti se manifestant.

« Qui autem diligit iniquitatem, odit animam (440) Hæc hyperboice dicta sunt ad significandam

« suam. » Hæc est definitio impii. Hic, quasi dicat, impius est qui diligit iniquitatem, et odit animam suam. Utrumque enim valde impium esse videtur, et iniquitatem diligere, et odio habere animam suam. Et pejus quidem est iniquitatem diligere, quam iniquitatem agere; sicut minus malum est aliquando peccare, quam in peccato perseverare.

« Pluit super peccatores laqueos. » Hic versus sicut superius diximus, ibi continuatur, ubi dicitur:

« Justus autem quid fecit? » In eo enim, quod pulchre dicit, magnam laqueorum superabundantiam ostendit. Quot sunt peccata, tot sunt et laquei, quibus peccatores capiuntur et illaqueantur. Funibus enim peccatorum suorum tenebitur impius. Pluribus igitur tenebitur et ligabitur laqueis qui plura et majora peccata commiserit. « Ignis, sulphur, et spiritus procellarum pars calicis eorum (Psal. x, 6). » Hic est calix iræ et furoris Dei, quo peccatores inebriantur, et per quem ipsa mors et pœnarum omnium tormenta significantur. Sed si ea, quæ hic enumerantur non totus calix, sed pars calicis erit, multa alia, et fortasse graviora adhuc eos tormenta exspectant. De igne autem in Evangelio scriptum est, qui etiam æternus et inexstinguibilis vocatur. Eos vero in sulphure puniendos intelligere possumus, qui in luxuriis et carnis voluptatibus defecerunt. In spiritu vero procellarum illi peribunt, qui sanctam Ecclesiam perturbantes, nunquam quiescere, et pacem habere voluerunt. Et quia ipsi in hæc vita quasi procellæ tempestatis fuerunt, dignum est ut ipsi quoque spiritu procellarum semper cogantur et submergantur.

« Quoniam justus Dominus justitiam dilexit, æquitatem vidit vultus ejus. » Et justum, et impium interrogavit Dominus, et quia justus est, et justitiam diligit, secundum hoc, quod æquitas postulat, juxta opera sua unicuique tribuit.

320 PSALMUS XI.

IN FINEM PRO OCTAVA PSALMUS DAVID

Totus hic titulus jam superius expositus est, neque ut iterum exponatur necesse est.

« Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus; quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. » Vox justorum et ante Christi incarnationem ipsius adventum desiderantium. Fuit aliquando, ut non solum gentiles, verum etiam Judæi, qui populus Dei vocabantur, idola colerent, dæmonia adorarent, vanitatem quærent, simulque omnes a veritate recederent. Sic igitur sanctitate, et veritate ubique deficiente, cum nusquam sit, unde auxilium a Deo sperare possit, vir justus non immerito exclamat, dicens: « Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus. »

« Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum. » Vana, inquit, locuti sunt unusquisque, sive Judæus, sive gentilis ad proximum suum. Proximum autem non tantum consanguinitate, multorum subversionem.

quantum malitia intelligere debemus. Qui enim hoc modo proximi sunt, se semper ad vanitatem et stultitiam vicissim hortantur, habentes « labia dolosa in corde, et corde locuti sunt mala. » Et de sanctis quid dicitur? « In omnibus erat cor unum, et anima una (Act. iv. 32). » Isti vero non unum, sed duplicia corda omnes habere dicuntur. Duplicia quidem, quia mutabilia, et nulla veritatis constantia stabilia.

« Disperdet Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam; » eorum videlicet qui dixerunt: « Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt, quis noster est Dominus? » Tales omni tempore fuerunt, qui linguam et scientiam suam magnificantes, errores seminare non timuerunt. Hoc enim fecerunt gentiles philosophi, qui sapientiores in populo habebantur, qui quoniam in omnibus ad cultum Dei pertinentibus errabant, non omnes unum idemque, sed singulis singulas atque diversas sui erroris sententias dabant. Isti igitur dicere poterant: « Linguam et scientiam nostram magnificabimus; » sententiae nostrae a nobis sunt, et non aliunde eas suscepimus. Quis enim noster magister est et dominus, cui ea quae loquimur et scimus ascribere debeamus? Merito igitur Apostolus ait: quia « stultam fecit Dominus sapientiam hujus mundi (I Cor. i, 20). » Nam et inter Judaeos haereticos multos fuisse legimus, sicut Sadduceos, qui negabant resurrectionem, quorum impiam haeresim ipse Salvator noster certissimis rationibus destruire dignatus est. Quam videlicet haeresim a philosophis descendisse non dubium est.

« Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. » Responsio Domini est ad illos, qui in hujus psalmi initio dicunt: « Salvum me fac Domine. » Nunc, inquit, in adjutorium exurgam, et inopes, et pauperes de potestate diaboli, et a tantis erroribus liberabo. Quomodo, et per quem hoc suae benignitatis adjutorium faciat, subdendo manifestat:

« Ponam super salutare meum, fiducialiter agam in eo (441). » Salutare Dei Christus est, per quem hanc tantam salutem Dominus operatus est. De quo nimirum salutare in alio psalmo dicitur: « Notum fecit Dominus salutare suum (Psal. xcvi, 2). » De quo et patriarcha Jacob sic ait: « Salutare tuum, exspectabo, Domine (Gen. xlix, 18). » Bene autem ait: « Fiducialiter agam in eo, » quia tanto talique duce praeliante, nihil periculi est, cum de ipso scriptum sit: « Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio (Psal. xxiii, 8). »

« Eloquia Domini, eloquia casta. » Ecce audistis eloquia, et promissionem Dei, dicit Propheta: firmissime itaque credite, et nullatenus dubitetis, quia

(441) « Salutare suum dicit Pater Verbum suum; quod est caro factum, per quod vita mortalibus venit, dum omnis credens copiosa largitate consequitur. » CASSIOD.

quod promisit, sine dubio adimplebit. Unde hoc? Quia eloquia ejus casta, et vera sunt, et ipse nullo modo mentiri potest.

« Argentum igne examinatum, terrae purgatum septuplum. » Talia, inquit, sunt eloquia Domini, tam pura, tam casta, tam vera, et nulla falsitate corrupta quasi argentum igne examinatum: terrae purgatum septuplum intelligitur, quod tantum excoquitur, donec omni terrena corruptione purgetur. Unde et numerus ponitur perfectionis, in quo omnes numeri continentur. Quod igitur septies purgatur, nulla indiget purgatione.

« Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos a generatione hac in aeternum. » Vox illorum est, qui Christum in carne videre meruerunt. Et tale est, ac si diceret: Ecce venisti, completa est promissio Patris, et sermones prophetarum; jam nihil timeamus, quia tu servabis et custodies nos ab hoc praesenti tempore usque in aeternum. Impiis autem quid fiet? Sequitur:

« In circuitu impii ambulat. » Non recto, inquit, itinere incedunt, sed in circuitu oberrantes, veritatis finem et terminum invenire non possunt.

« Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum. » Ac si dicat: Si isti in circuitu semper ambulat, et veritatis viam ignorant, quare sic multiplicati sunt? quare omnibus bonis vitae hujus abundant? Ad quod ipse: altum est, inquit, hoc secretum, et investigabile, et majoris inquisitionis. Haec autem quaestio de bonorum infortunio, et de iniquorum prosperitate multis in locis sanctarum Scripturarum invenitur (442). Potest autem et sic intelligi, ut sanctorum numerus multiplicandus sit, secundum numerum illorum qui caeli altitudinem inhabitant. Unde scriptum est, quia « Statuit terminos gentium secundum numerum Angelorum (Deut. xxxii, 8) (443). »

PSALMUS XII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Iste titulus jam superius expositus est.

« Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem? » Usquequo avertis faciem tuam a me? » Vox Prophetae est, et aliorum Christi nativitatem suaeque redemptionis diem cum magno desiderio exspectantium. De quibus ipse Dominus ait: « Multi reges et prophetae voluerunt videre quae vos videtis, et non viderunt, et audire quae vos auditis, et non audierunt (Luc. x, 24). » Isti igitur conqueruntur, quod tanto tempore eorum Dominus oblitus, eisque iratus fuerit, et faciem suam ab eis averterit, et per Filii sui incarnationem eos jam tandem non visitaverit.

« Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? » Non sufficit mihi, inquit, consilium meum, non sufficit mihi consilium

(442) De hoc agit D. Aug., de civit. Dei lib. v, c. 15 et 16.

(443) Vulgata it: « Cor eorum, juxta numerum filiorum »

animæ meæ. Veniat jam nunc ille angelus magni A et insipiens, et divinas Scripturas non intelligens, consilii, veniat, quæso « ille admirabilis consiliarius, pater futuri sæculi, princeps pacis (*Isa. ix, 7*), » et auferat hunc dolorem de corde meo, quem habeo per diem, id est per singulos dies, sive potius illius diei, lucisque desiderio, cujus adventus illustratione me illuminari confido.

« Usquequo exaltabit inimicus meus super me? » respice et exaudi me, Domine Deus meus. » Ne avertas, inquit, ulterius faciem tuam a me; sed jam nunc respice et exaudi me ut amplius non exaltetur inimicus meus super me.

« Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte. » Illumina, inquit, oculos meos, illumina oculos mentis meæ: mitte nobis illam tuam clarissimam lucem, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; mitte nobis Filium tuum, cujus sanguine mors ipsa moriatur, et peccatum originale deleatur. Hoc est enim quod sancti maxime timebant, ne illius peccati morte deficerent.

« Ne quando dicat inimicus meus, prævalui adversus eum. » Illi sunt, quibus prævalet inimicus, et de quorum interitu gloriatur, qui vel a peccato originali nondum liberati sunt, vel qui in gravioribus peccatis sine pœnitentiâ moriuntur.

« Qui tribulant me exsultabunt, si motus fuero. » Hoc est enim gaudium et exultatio malignorum spirituum, ut viri justi moveantur; ut a Deo, a fide, a veritate, a justitiâ et ab omni bonitate separentur.

« Ego autem in tua misericordia sperabo. » Nihil enim aliud est, nisi sola Dei misericordia, quæ ab eorum insidiis nos liberare valet.

« Exsultabit cor meum in salutari tuo. » Ecce, inquit, habeo quod desideravi, quod quæsi et tanto tempore expectavi; videlicet salutare tuum, Jesum Christum Filium tuum. Amodo igitur gaudebit, exsultabit et lætabitur cor meum in salutari tuo.

« Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi, et psallam nomini Domini altissimi. » Quem per altissimum, nisi Deum Patrem intelligamus? cui non immerito cantare et psallere iste promittit; quoniam in adventu Filii sui omnia bona quæ desiderari vel sperari possunt, largitus est.

PSALMUS XIII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Sæpe jam diximus quid significet in *finem*, et quid significet Psalmus David (444).

« Dixit insipiens in corde suo, non est Deus, corrupti sunt et abominabiles facti sunt in voluntatibus suis. » Ecclesia loquitur, et Judæorum populum increpat, qui de Domino et Salvatore nostro, quoniam humilis et in forma Dei apparuit, sicut stultus,

(444) Ecclesia Christi vesaniam condemnat Judæorum; facies illa Domini, quæ in vii Psalmo quærebatur, hic jam advenisse narratur. Et ideo primo modo increpat Ecclesia Judæos, qui viso Christo minime crediderunt. « Dixit insipiens. » Secundo modo dicit inani eos trepidatione confundi, qui fructuosum timorem Domini cognoscere noluerunt:

et insipiens, et divinas Scripturas non intelligens, « dixit: Non 322 est Deus. » Unde et corrupti sunt patriarcharum et prophetarum fidem et veritatem non tenentes; et abominabiles facti sunt Deo, et hominibus in pravis suis voluntatibus.

« Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. » Non est, inquit, in illo populo; at verò nec in alio populo, nec in omnibus aliis qui faciat bonum. Quia enim fidem non habent, nullum eorum opus in bonum illis imputatur (445), quoniam « sine fide impossibile est placere Deo (*Hebr. xi, 6*). » Quod autem ait, usque ad unum, de illis intelligitur, quibus est unus Deus, una fides, unum baptisma, et sicut Apostolus ait, cor unum et anima una.

« Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum. » Et quales eos invenit? Sequitur: « Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt. » Probatum est igitur a divina auctoritate, quia non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Simul autem declinaverunt, quia a veritate recedentes, omnes pariter ad errorem transierunt. Inutiles igitur facti sunt, quoniam neque Deo neque sibi ipsis utilis agunt.

« Sepulcrum patens est guttur eorum, lingua suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. » Non sufficit, inquit, illis quod bona non faciunt, sed ad suæ damnationis cumulum quibuscunque modis possunt mala operantur. Est autem os eorum sepulcrum patens; quia sic sunt istis auditoribus fetor mortis ad mortem, sicut Apostoli odor vite ad vitam. Unde et bene subditur: « Linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. » Venenum aspidum insanabile est. Qui igitur eorum doctrinam credunt et tenent, sic vulnerantur ut sanari non possint.

« Quorum os maledictione et amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt. » In eo quod ait: « et viam pacis non cognoverunt, » non de solis Judæis, sed de omnibus qui extra Ecclesiam sunt et fidem Christi non habent, omnia hæc intelligenda esse demonstrat. Quæ enim est via pacis, nisi Salvator noster, qui et pax et via vocatur? « Ipse enim pax nostra, qui fecit utraque unum (*Eph. ii, 14*); » ipse est: « et est via, et veritas, et vita (*Joan. xiv, 6*). »

« Non est timor Domini ante oculos eorum. » Quia, inquit, omnes isti, de quibus modo superius locuti sumus, viam pacis non cognoverunt, ideo non est timor Dei ante oculos eorum, ac per hoc mala facere non erubescunt, et bona facere non curant. Sequitur: « Nonne cognoscent omnes qui

« Non cognoscent omnes qui operantur iniquitatem. » Ad postremum eorum in fine prædicatur evenire conversio: « cum averterit Dominus. » BEDA.

(445) Observandum S. Brunonem non docere, nihil boni fieri ab infidelibus, sed nihil eis imputari ad meritum, cum fide careant, quæ est principium meriti.

operantur iniquitatem et qui devorant plebem A ipse in hoc psalmo Deum interrogat, atque ipsius responsionem accipere meretur.

« meam, sicut escam panis: » et illi qui « Deum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor. »

« Quoniam Deus in generatione justa est; » quam tantopere affligere et perdere conantur. Per eos qui operantur iniquitatem, omnes iniquos homines intelligere possumus, sive Judæos, sive gentiles. Per eos vero qui devorant plebem Dei, sicut escam panis, tyranni et hæretici specialiter significantur. De quibus scriptum est: « Quia comederunt Jacob, et locum ejus desolaverunt (Ps. lxxviii, 7). » Quanta autem aviditate sanctos Dei et anima, et corpore perdant, in eo manifeste ostendit, quod quasi escam panis plebem Dei eos devorare dicit. At vero per illos qui « illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor; » Judæos proprie intelligimus, qui contra Salvatorem nostrum conspirantes dicebant: « Si dimittimus eum sic, venient Romani, et tollent nobis locum et gentem (Joan. xi, 48). » De quibus bene subditur: « Consilium inopis confudistis; quoniam Deus spes ejus est. » Illic autem est ille inops, de quo dicit Apostolus: « Qui cum omnium dives esset, pro nobis pauper factus est (II Cor. viii, 9). » Hujus autem consilium miseri Judæi spreverunt, damnaverunt, et recipere noluerunt; sed potius insultando dicebant: « Confudit in Deo, liberet nunc eum si vult (Matth. xxvii, 43). » Et hoc est quod dicitur: « Quoniam Dominus spes ejus est. »

« Quis dabit ex Sion salutare Israel, dum avertet C Dominus captivitatem plebis suæ. » Quis, inquit, infelices Judæi, cujus vester adjutor et defensor veniens ex Sion, dabit salutem Israel, sicut vestri prophetæ testantur? Sic enim in prophetarum libris scriptum est, quia, « Ex Sion veniet qui auferet captivitatem Jacob (Rom. xi, 26), » per quem nullum alium nisi Christum intelligimus. Decepti sunt igitur Judæi Antichristum exspectantes, quem ipsi Messiam appellant.

« Lætetur Jacob, et exsulet Israel. » Hoc autem si ad litteram intelligatur, ironice dictum esse videtur, quoniam non lætitia et exsultatio, sed magna calamitas et tristitia eos exspectat. Si autem illa pars populi, quæ in Christum credidit, vel si Jacob et Israel specialiter accipiatur, manifesta intelligentia est (446).

PSALMUS XIV

323 PSALMUS DAVID.

Quia in hoc titulo non ponitur, in finem, ad ipsum David, qui hæc scribit, hæc verba referuntur. Et

(446) « Lætabitur Jacob, qui non separatam accepit medicinam. Exsultabit Israel, id est inenarrabili gaudio consolabitur, quando viderit re quod ardentissime desiderabat in spe. » Cassiod.

(447) Cassiodorus tabernaculi etymologiam docens, ait, veteres domos pauperum tabernas appellasse, quod trabibus tantum, non tegulis tegebantur. ideoque tabernas dici. Et quia ibi habitabant, et cœ-

« aut quis requiescet in monte sancto tuo? » Propheta est qui loquitur, imo ipse Dominus loquitur in Propheta, sicut ipse alibi dicit: « Audiam quid loquatur in me Dominus Deus (Psal. lxxxiv, 9). » Hæc autem loquitur ad instructionem nostram, ut Domino respondente, intelligamus quid agere et tenere, et quid fugere et respicere debeamus.

« Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam. » Quis enim sine macula, nisi ille solus « Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. ii, 22). » Quomodo autem et illud intelligemus, quia « Peccator quacunque hora conversus fuerit, omnium iniquitatum ejus non recordabor (Ezech. xxxiii, 16). » Tales igitur sine macula ingredi, intelligere debemus, quoniam qualescunque fuerint, tamen ad pœnitentiam conversi nequaquam in peccatis perseverant. Bene autem subditur: « Et operatur justitiam; » quia non sufficit abstinere a malo, nisi bona faciamus. Unde est illud: « Declina a malo, et fac bonum (Psal. xxxvi, 27). »

« Qui loquitur veritatem in corde suo, et non egit dolum in lingua sua. » Quod est intelligere, ut non aliud in corde, et aliud lingua loquamur, sed quod lingua sonat in corde habeamus.

« Non fecit proximo suo malum. » Hoc est enim quod in Evangelio Dominus ait: « Quod tibi non vis, alteri ne feceris (Matth. vii, 12). » Quid si fecit, et postea satisfecit, et pœnitentiam egit? Semper autem illud Apostoli in mente habeamus, quod in malo perseverantibus ait: « Secundum duritiam tuam, et cor impenitens thesaurizas tibi iram in die revelationis justi judicii Dei (Rom. ii, 5). » Hæc enim sententia multa determinari possunt, quæ vix difficile esse videntur.

« Et opprobrium non accepit adversus proximum suum. » Quid est non accepit? Non sibi placuit, non gratum, non acceptabile habuit; sed si fecit fecisse prenituit. Sunt enim quidam, sicut scriptum est, « qui lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. ii, 14). »

D « Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus. » Præteritum secundum consuetudinem profuturo posuit. Ad nihilum, inquit, ad mortem, et perditionem, Deo jubente, et contemplante, in die judicii ducetur iniquus, diabolus videlicet, iniquorum omnium caput, cum omni exercitu suo. Et tunc fiet, quod sequitur: « Timentes autem Dominus magni-

nabant, sicut antiquis mos erat cibum semel sumere, ex duobus nominibus unum traditur factum esse vocabulum. Hinc jam tabernacula consonanter dicta sentimus expeditionales, et subitas habitationes. Sibi ergo Dominus fieri jussit tabernaculum, quasi domus divina, quæ esset in castris Hebræorum, et cum ipsis moveretur.

« sicut. » Tunc enim Dominus sanctos suos magnificabit, et glorificabit, et super cœlos exaltabit. Hoc versiculo interposito, ad illud redit, de quo loqui cœperat.

« Qui jurat proximo suo, et non decipit eum. » Omnis sanctorum promissio, si bona est, quasi juramentum firma et stabilis esse debet; et cum omne iudicium malum sit, illud tamen pessimum est, quod decipiendi causa sit.

« Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. » Hoc enim et juxta litteram magnum peccatum est, quia in tali facto charitas perit, et pauperes suis facultatibus exspoliantur. Potest tamen, et de illis hoc intelligi, qui gratis non tribuunt, quod gratis accepērunt, et qui omnia opera sua faciunt, ut ab hominibus videantur. « Et munera super innocentem non accepit. » Hoc audiant iudices, hoc audiant sæculi potentes, qui multoties, susceptis muneribus, innocentes affligunt.

« Qui facit hæc, non commovebitur in æternum. » Qui, inquit, facit hæc, quæ modo superius enumerata sunt, iste in tabernaculo Dei habitabit, et in monte sancto ejus requiescens in æternum non commovebitur.

PSALMUS XV.

TITULI INSCRIPTIO IPSI DAVID.

De illa tituli inscriptione loquitur, quæ Hebraicis, grecis, et latinis litteris facta est, et super caput Salvatoris nostri, in cruce pendens posita est. In qua videlicet inscriptione continebatur: « Jesus Nazarenus Rex Judæorum. » Quod autem ait, ipsi David, ad ipsum Christum Dominum, revera manu fortem, hæc omnia, quæ in hoc psalmo dicuntur referenda esse ostendit.

« 324 Conserva me Domine, quoniam in te speravi. » — « Sicut anima rationalis, et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus (*Symb. Athan.*). » Quoties igitur Salvator noster aliquid petit, quoties se conservari, se adjuvari, et liberari postulat, quoties se in Deo sperare, vel confidere, vel aliquid tale dicit, nihil ad divinitatem, sed omnia ad humanitatem referenda sunt. Divinitas enim Christi, qua Patri per omnia æqualis et similis est, nihilo indiget. Dicat igitur Christus Dominus, non secundum divinitatem, sed secundum humanitatem: « Conserva me, Domine, quoniam in te speravi. » Prope habebat, cui loquebatur, ibi erat, in quem sperabat, humanitas divinitatem rogat, non timore perterrita, quæ tanto adjutorio fulciebatur, sed ut verum hominem se ipsum ostenderet, talia loquebatur: « Dixi Dominus meus es tu. » Unde hoc probas? « Quoniam honorum meorum non indiges. » Quæ sunt igitur bona tua? « Omnia quæ habet Pater mea sunt (*Joan. xv, 16*). » Et Pater, quid habet? Omnia quæcunque sunt sibi bona, sunt et illius et mea sunt.

(448) Notant Maurini in aliquibus editis psalteriis haberi *mirificavi*, sed ipsi lectionem Augustini sequuntur, quam etiam nonnulli codices ms. preferunt. Vulgata legit *mirificavi*; quam lectionem sequitur Cassiod.

« Nihilo indiget Pater, nihilo indiget Filius, et Spiritus sanctus Deus est, et unus Deus, qui ipse solus est, qui suis bonis contentus est, et de alienis bonis nihil habet.

« Sanctis, qui in terra sunt ejus, mirificavi (448) voluntates meas inter illos. » Mirificavit enim Dominus, multumque mirabiles fecit voluntates suas in omnibus sanctis, qui in terra ejus sunt. Quidquid enim in hoc mundo est, in terra illius est, qui cum omnium dives esset, egenus et pauper fieri, et tot et tanta pro nobis sustinere voluit. Cæteri vero præter sanctos, et eos, qui inter illos sunt, de his Salvatoris nostri voluntatibus non admirantur, quia nihil horum verum esse credunt.

« Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt. » Istæ autem infirmitates, quas sancti, et cæteri, qui inter illos erant, qui eorum doctrina, et prædicatione ad fidem Christi conversi sunt, prius quidem multiplicatæ erant; sed postea cum Christus Dominus prædicaret, et ad fidem eos vocaret, acceleraverunt, cucurrerunt, crediderunt, et sanati sunt. Et multos quidem secundum carnem, plures vero secundum animam sanavit. Unde et has infirmitates, quas multiplicatas fuisse dicit, non corporum, sed animarum intelligere debemus.

« Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus (449) » Hoc in loco in bona significatione conventicula accipiuntur. Hæc sunt illa conventicula, de quibus Dominus ait: « In domo Patris mei mansiones multæ sunt (*Joan. xiv, 2*). » In hæc igitur conventicula, et in has domos congregabuntur sancti, qui quamvis infirmi, et peccatores prius fuissent (quod in sanguinibus significatur) omnes tamen, qui in illud convenient, puri et sancti ab omni vitiatorum sorde mundati erunt. « Nec memor ero nominum illorum per labia mea. » Quales ipsi erant, talia prius nomina habebant. Vocantur enim fornicatores, adulteri, homicidæ, sacrilegi, et aliis nominibus, quibus mali homines vocari solent. Nunc autem et dii et filii Dei nominantur. « Ego, inquit, dixi: dii estis, et filii Excelsi omnes (*Psal. lxxxi, 6*). »

« Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei. » Isti, inquit, sunt hæreditas mea, quam videlicet hæreditatem calicem passionis bibendo acquisivi. De quibus Apostolus ait: « Empti enim estis pretio magno, glorificate, et portate Deum in corde vestro (*I Cor. vi, 20*). » Fuit autem Dominus pars calicis Christi, quia ejus passioni compassus est. Ostensum est igitur quæ sit hæreditas Christi, et quæ sit hæreditas sanctorum. Solum enim Dominus hæreditas sanctorum est; quia, spretis omnibus quæ in mundo sunt, solum Dominum in partem sibi elegerunt. Bona commutatio, ut et ipsi sint hæreditas Domini, et in hæreditatem habeant Dominum.

(449) Hoc autem nomen *de sanguinibus*, contra artem positum constat esse grammaticam, apud quam pluralis hujus verbi numerus non habetur: et ideo inter idiomata, id est propria Scripturæ diviniæ numerandum est. Cassiod.

« Tu es, qui restituiti hereditatem meam mihi. » A Humanitas loquitur, et divinitati gratias agit, cum is fortitudinem diaboli vicit, ejus munere hereditatem suscepit.

« Funes ceciderunt mihi in præclaris. » Funtibus, et periculis hereditates suas homines dividunt, quos videlicet funes aliquando in bonam terram, aliquando in sterilem et lapidosam, aliquando etiam in vepres, et spinas cadere necesse est. Sed Dominus commendans hereditatem suam, totam præclaram, et secundam esse ostendit, dum sibi funes in præclaris cecidisse dicit (450). Et si fortasse, quod sæpe contingit, aliis præclara esse videatur, sibi tamen per omnia præclara esse videtur. Unde et subditur : « Etenim hereditas mea præclara est mihi. »

« Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum. Insuper est hoc quoque : benedicam Dominum, quod usque ad noctem increpaverunt me renes mei. » Lætus Dominus **325** et Salvator noster de tam præclara hereditate suo labore conquisita, de omnibus quæ fecit, et quæ a Judæis passus est, Deo Patri benedicit, et gratias agit. Bonus intellectus, bona doctrina, et prædicatio Christi, per quam diabolus victus est, et mundus a morte liberatus. Hic est ille intellectus, et illa doctrina, de qua ipse alibi ait : « Mea doctrina non est mea (Joan. vii, 16). » Erat enim sua secundum divinitatem, sed non erat sua secundum humanitatem, Unde intellectum suum non suum esse, sed sibi a Deo tributum esse dicit. Renes autem ejus Judæi sunt, de quibus secundum carnem originem duxit. Isti autem eum increpare, blasphemare, maledicere, et crudeliter persequi usque ad mortem, quam per noctem intelligimus, non destiterunt. Ipse tamen eorum persecutiones non curabat, tanto talique ipsius divinitatis, quæ in ipso erat, munitus præsidio, et hoc est quod dicit.

« Providebam Domino in conspectu meo semper; quoniam a dextris est mihi ne commovear. » Non est commotus, id est iratus, ut in aliis fieri solet, Salvator noster in illa sua tam dura passione; sed e contrario pietate et misericordia fessus, pro ipsis suis crucifixoribus orabat, dicens : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (Luc. xxiii, 34). » Sic igitur divinitas a dextris ejus erat, quæ non ad iram, et vindictam, sed ad pietatem et misericordiam eum provocabat.

« Propter hoc delectatum est cor meum. » Propter hoc, inquit, delectatum est cor meum, quia divinitas semper mihi a dextris est, quæ me in omnibus dirigit, et custodit. « Et exultavit lingua mea. » Lingua, videlicet interioris hominis, per quam intellectus, de quo modo diximus, significatur. « In-

super et caro mea requiescet in spe. » In spe utique velocis et cito occurrentis; unde et subditur :

« Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem (451). » Divinitas enim simul cum anima in inferno descendit, nec tamen separari potuit, divinitas autem non potuit, quia Deus ubique est, et omnia continet, Indignum valde esse, ut illa caro sanctissimæ corruptionem aliquam videret, quæ sine omni corruptione de Virgine nata, sine omni peccato in hoc mundo est conversata.

« Notas mihi fecisti vias vitæ. » — « Exivi, inquit, a Patre, et veni in mundum; iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem (Joan. xvi, 28). » Omnes viæ mihi notæ sunt, et eundi, et redeundi itinera cognovi.

« Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. » Deum semper videre, et cum illo semper esse summa lætitia est. « Delectationes, » gaudium et exultatio erunt mihi sedenti « in dextera tua usque in finem. »

PSALMUS XVI

ORATIO DAVID.

Ipsius David, qui eam dicitur, hanc orationem esse intelligamus : qui si Salvatoris nostri eam esse voluisset, sicut solitus est, in finem addidisset.

« Exaudi, Domine, justitiam meam. » Vox prophetæ est et totius Ecclesiæ, omniumque fidelium utriusque Testamenti. « Exaudi, inquit, Domine, orationem meam. » Qui se justitiam habere cognoscit, confidenter Deum orare potest. « Intende deprecationi meæ. » Ejusdem deprecationis repetitio est, sicut et id, quod sequenti scribitur versu :

« Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis. » Non habent sancti labia dolosa, et ideo mundas, et puras faciunt orationes.

« De vultu tuo judicium meum prodeat, oculi tui videant æquitatem. » Facile in vultu, et in oculis voluntas deprehenditur. Unde et multoties antequam sententia contra reos a iudice proferatur, in facie, et oculis ipsius cognoscitur. Tale est igitur ac si diceret : ostende te iratum, averte faciem tuam ab inimicis meis, et in facie tua cognoscant justum esse judicium tuum, et causam meam.

« Probasti cor meum, et visitasti nocte, igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. » Probavit Deus Abraham, probavit Job et Tobiam, probavit et multos alios, et visitavit in nocte angustiarum et tribulationis. Unde et subditur : « Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. » Et certe quam multi probantur adhuc, qui tamen, utrum probentur, ignorant, et mala quæ patiuntur non ad

(450) « Hereditas autem Christi est prædestinata multitudo sanctorum. Ubi ideo additum est mihi, quia non in se secundum humanitatem, sed in Patre gloriatur. » Cassiod.

(451) Opportune hic monet Cassiodorus. « Ubi sunt Apollinaristæ fallaciter opinantes, qui dicunt

Dominum Christum animam rationalem non habuisse? » Ecce « ipse clamat, ipse Patri gratias agit : quia ejus anima non sit more communi in inferno derelicta; sed celeri resurrectione clarificata, ad cælorum regna pervenerit. »

probationem sibi esse intelligunt. Recordentur igitur istorum sanctorum, et in ipsis suis tribulationibus gratias agant, ut in ipsis quoque iniquitas non inveniatur.

« Ut non loquatur os meum opera hominum : propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras. » Quæ, inquit, dico, non ad inanem laudem et commendationem **326** dico; quia si hoc facerem, tunc loqueretur os meum opera hominum. Verba labiorum Dei utriusque Testamenti præcepta intelligimus. Quæ quicumque tenere, et observare desiderant, duras, et asperas vias eos incedere, et custodire necesse est.

« Perfice gressus meos in scinitis tuis; ut non moveantur vestigia mea. » Nemo suis viribus, sine Dei adjutorio ad perfectionem pervenire potest. Unde semper Dei misericordia quærenda est, qui in via mandatorum suorum pedes nostros confirmet, ut ab his, quæ sibi placita sunt, nulla diabolica persuasione moveantur vestigia nostra.

« Ego clamavi, quoniam exaudisti me Deus, inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea. » Multoties, inquit, clamavi, et adhuc clamo, et tu multoties me exaudisti, et adhuc exaudis. Tu enim, quasi dicat, me semper exaudiendo hanc clamandi fiduciam mihi dedisti, ut ad te clamare et orare nunquam desistam.

« Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te. » Quotidie misericordias suas mirificat Deus, quia et peccatores ad se convertit, et in te sperantes salvos faciens ab iniquorum hominum et insidiis spirituum malignorum liberat. Isti enim sunt, qui resistunt dexteræ Dei; isti sunt, qui pugnare non cessant contra Ecclesiam D. i.

« A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, Domine, ut pupillam oculi, sub umbra alarum tuarum protege me a facie impiorum, qui me afflixerunt. » Nihil est, quod majori custodia indigeat, quam pupillam oculi, quæ si violata fuerit, lumen amittitur. Huic igitur vir justus se ipsum comparat, ut sine Dei custodia fragilem se, et facile periturum se esse ostendat. Per alas vero Dei quid aliud, quam virtutes intelligamus, sine quibus ad cœlestia volare non possumus? Quas si habuerimus, impiorum impetus, et insidias non timebimus; cum de fide Apostolus dicat : « Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convalescerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, etc. (Hebr. xi, 33.) » Fides igitur, et aliæ virtutes nos protegunt, et defendunt, sine quarum munitione inimicorum insidias evadere non valeamus.

« Inimici mei animam meam circumdederunt. » Ad quid? Ut eam caperent, et deciperent, et suis erroribus implicarent. Sed sicut alibi dicitur : « Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium (Psal. cxxiii, 7.) »

« Adipem suum concluserunt » Quid per adipem?

nisi omnium iniquitatum et deceptionum crassitudinem, et superabundantiam intelligamus? De hoc quoque adipe alibi dicitur : « Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum (Psal. lxxii, 7.) » Unde et tauri pingues vocantur, qui tali adipe impinguati sunt. Nunc autem adipem impii et peccatores, tyranni videlicet, Judæi, et hæretici mente conceperunt, in corde concluserunt, memoriæ commendaverunt, ut suo tempore contra sanctos Dei dolose, et violenter effunderent. Unde et subditur : « Os eorum locutum est superbiam. » Hoc autem faciebant, quando Christum blasphemabant, et sanctos deridebant, eisque imprecando, dicebant, quod hominem mortuum adorarent; qui de manibus illorum liberare non posset, sicut neque se ipsum de manibus Judæorum liberare potuit.

« Projicientes me nunc circumdederunt me. » Unde projicientes? vis audire? de domibus nostris, de honoribus nostris, de possessionibus nostris, de habitationibus nostris, de dignitatibus nostris. Sed quare circumdederunt? Ut eos caperent, tenerent, ligarent, flagellarent, et post multos cruciatus morti condemnarent. Hoc autem faciebant, quia Deum nesciebant, neque post hanc vitam aliam esse credebant. Unde et subditur : « Oculos suos statuerunt declinare in terram. » Quia enim aliam vitam ignorabant, sola terrena, et transitoria cogitabant.

« Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, et sicut catulus leonis habitans in abditis. » Quanta crudelitate sanctos Dei interficerent, his paucis verbis demonstratur.

« Exsurge, Domine, præveni eos. » Exsurge, inquit, Domine, sanctis tuis in adjutorium, præveni eos, qui illos prævenire et decipere conantur, ut cito pereant et eas quas diligunt divitias amittant. Hoc autem contra Judæos specialiter dicere videtur, qui primam persecutionem contra Ecclesiam moverunt, et in Jesum Christum Dominum nostrum impias manus mittere non timuerunt. Qui cum sanctos apostolos interficere, et Christi nomen et memoriam penitus de terra auferre conarentur a Romanis præventi, capti, subversi, et in servitutem deducti sunt.

« Eripe animam meam ab impio. » Eripe, inquit, animam meam ab illo impio Judæorum populo, qui legem et prophetas male interpretando, multos decepit, et in errorem cadere fecit. « Framream inimicorum de manu tua. » Framream inimicorum intelligere debemus omnia instrumenta, et materialia, et spiritualia, quibus et se defendere, et Christianos impugnare possunt. Plures enim suis rationibus, suis syllogismis et argumentationibus, quam materialibus armis Judæi, et hæretici de Christianis interfecerunt. Rogant igitur Dominum sancti, quatenus hanc framream eis auferat, ne simplicem populum in ea interficere, et decipere valeat. Quod autem ait : « de manu tua, » tale est ac si diceret, virtute, et fortitudine tua. Neque **327** enim tantum ad verba quantum ad loquentis voluntatem attendere debemus.

« Domine, a paucis de terra dispertire eos. » Per A paucus enim illos intelligimus, de quibus in Evangelio Dominus ait : « Multi enim sunt vocati, pauci vero electi (*Matth. xxi, 14*). » Ab his autem in iudicio separabuntur mali, quando agni ponentur a dextris, heredi autem a sinistris. « Et supplantat eos in vita ipsorum. » Prins enim quam de hac vita iudici transeant, se supplantatos fuisse intelligent. Hoc autem erit post mortem Antichristi, quando cognita veritate, illi qui tunc erunt, ad fidem converterentur, de quibus etiam scriptum est : « Converterentur ad vesperam (*Psal. lxxviii, 7*); » et alibi : « In diebus salvabitur Iuda (*Jer. xxxiii, 16*). » Potest et sic intelligi quod ait : « Et supplantat eos, » ac si dixisset : Supplantari eos permittit quod non tantum imprecando, quantum prophetando dixit; quoniam sic B futurum esse prævidit.

« De absconditis tuis adimpletus est venter eorum. » Venter, inquit, illorum, id est paucorum, a quibus isti separati sunt. De absconditis tuis, id est secretis tuis adimpletus est. Per quem sapientiæ et scientiæ thesauros intelligimus, quos nulli alii habent, nisi illi qui Christi fidem et evangelicæ prædicationis doctrinam suscipere evenerunt. « Isti vero econtra (*452*) saturati sunt porcina. » Quæcumque in lege, et prophetis, et Evangeliorum libris a Domino prohibita sunt, per carnem porcina significatur. Quod igitur ait : « Saturati sunt porcina, » tale est ac si diceret : Vitiis omnibus et peccatis pleni sunt. Et quæcumque in Scripturis sanctis Dominus facere interdixit, ista facere non timuerunt. « Et reliquerunt quæ superfluerunt parvulis suis. » Eandem enim doctrinam atque errorem, quem post Christi passionem Judæi qui tunc erant, docuerunt et tenuerunt, tenent isti qui modo sunt : tenebunt et illi qui post eos futuri sunt, usque ad eos qui in fine sæculi salvandi sunt.

« Ego autem cum justitia apparebo in conspectu tuo, satiabor, dum manifestabitur gloria tua. » Ego, inquit, propheta, et Ecclesia, et sanctorum omnium multitudo cum justitia, quam te jubente custodivi et tenui, apparebo in conspectu tuo, et satiabor non porcina, ut isti, sed illis tuis deliciis ineffabilibus, quibus angeli utuntur et reficiuntur, dum manifestabitur gloria tua.

PSALMUS XVII.

IN FINEM PUERO DOMINO DAVID, QUI LOCUTUS EST AD DOMINUM VERBA CANTICI HUIUS, IN DIE QUA EMPUIT EUM DE MANU OMNIUM INIMICORUM EJUS, ET DE MANU SAUL; ET DIXIT :

« In finem, » inquit, hæc referenda sunt ad illam videlicet finem, de quo Apostolus ait : « Finis legis Christus est (*Rom. x, 4*), » qui etiam de se ipso loquitur, dicens : « Ego sum Alpha et Omega, primus et novissimus, initium et finis (*Apoc. i, 17*). » In

(452) Ibi notant Maurini in quibusdam codicibus esse *vōv*, latine *filiis*, in alijs *vōv*, *porcis*, aut *vōv* *porcinis*, sive *porcina*; quæ dictiones inter se affines causam præbuerunt, cur in Vulgata translatum fuerit : « Saturati sunt filius, » et in vetustissima itala

finem igitur hæc transferantur, et puero Domino David, id est Salvatore nostro adscribantur. David enim manu fortis interpretatur. Sed quis tam fortis ut ille de quo dicitur : « Dominus fortis et potens, Dominus fortis in prælio (*Psal. xxiii, 8*). » Hæc igitur Filius locutus est ad Patrem in die passionis suæ, quando ab omnibus inimicorum suorum insidiis liberatus est, et diabolus superatus, qui per Saul significatur, eum jam ulterius persequi cessavit.

« Diligam te Domine, virtus mea, Domine firmamentum meum, et refugium meum. » Loquitur Filius ad Patrem, loquitur humanitas ad divinitatem, suæque dilectionis, et affectum simul, et causam ostendit : dum suam virtutem, suum firmamentum, suum refugium, suum liberatorem, suum adiutorem et protectorem suum esse dicit. Hæc autem eum dixisse puto, cum ad crucem duceretur, in qua se inimicos omnes superare, et de ipso humani generis hoste triumphare non dubitabat. Merito, inquit, diligo te, semperque diligam, quod quidem ipso tantæ obedientiæ experimento facile probari potest. « Domine virtus mea, Domine firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus, Deus meus, adiutor meus, sperabo in eum. » Prophetarum est subito mutare personas.

« Protector meus, et cornu salutis meæ. » Cornu in divina pagina pro fortitudinæ ponitur, sicut in hoc loco, ubi dicitur : « Vineam factam dilectam in cornu (*453*) olei (*Isa. v, 1*). » Sequitur :

« Adjutor meus, laudans invocabo Dominum, et ab inimicis meis salvus ero. » Hoc autem fecit in illa hora qua dixit : « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum (*Luc. xxiii, 46*). » 328 Nunc autem ipsam suæ passionis breviter historiam narrat.

« Circumdederunt me gemitus mortis. » Hoc autem factum est, quando turba (ut in Evangelio legitur) et qui vocabatur Judas, venit cum gladiis et fustibus comprehendere eum; quando iniecerunt manus in Jesum, et tenuerunt eum, et vinctum duxerunt ad principes sacerdotum. In eo vero quod gemitus mortis, et humanæ passionis affectus sibi accessisse dicit, verum se hominem esse ostendit, et non phantasticum, ut quidam hæretici prædicaverunt, sed in D veritate idem ipse et captus, et ligatus, et crucifixus, et mortuus est. « Et torrentes iniquitatis conturbaverunt me. » Torrentes iniquitatis Judæos vocat, quia quasi torrentes inundans eum, magno impetu et furore super eum in illa nocte venerunt, imde et discipuli perterriti, eo relicto, fugerunt.

« Dolores inferni circumdederunt me. » Per quod datur intelligi magnos et intolerabiles dolores eum in illa nocte et in illo die sustinuisse. Quamvis enim in potestate illius erat, secundum voluntatem suam

ut legitur in Psalterio Eccl. Vaticane : « Saturati sunt porcina; » quam translationem secutus est S. Bruno, eandemque habent interpretationem, et lectionem S. Augustinus et Cassiodorus.

(453) Cod. Gbii. *filiis* : ita et in Vulgata

illos dolores sustinere et mitigare, dignum tamen est quod eos tales fuisse dicit, quales cæteri homines sustinere solent. Quare fideles ejus cognoscant et intelligant, quantum nos dilexerit, qui talia tantaque pro nobis sua sponte sustinere voluit.

« Prævenierunt me laquei mortis. » Laquei mortis illi sunt, qui ea quæ capiunt et tenent, et ad mortem trahunt. Tales laquei fuerunt Judæi, qui eum prævenientes, et simul cum Juda proditore super eum irruentes, usque ad mortem eum non dimiserunt.

« Et in tribulatione mea invocavi Dominum, et ad Deum meum clamavi. » Et ipse quid fecit? Sequitur: « Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam, et clamor meus in conspectu ejus, et introivit in aures ejus. » Audivimus in Evangelio quid clamaverit et quomodo Deum invocaverit. Audivimus, et nunc ipso dicente, quod exauditus fuerit, quod quidem firmissime credimus, et nullatenus dubitamus. Quod autem ait: « De templo sancto suo. » Quid convenientius quam de se ipso intelligi potest? Templum namque Dei ipse est, in quo, sicut Apostolus ait, inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (*Coloss. II, 9*). Unde et ipse dicebat: « Solvite templum hoc, et ego in triduo resuscitabo illud (*Joan. II, 19*). » Quod statim exponens Evangelista, ait, hoc autem dicebat « de templo corporis sui. » In se ipso igitur erat, et ille qui orabat, et ille qui exaudiebat, neque indigebant collocazione, quorum una voluntas et conscientia erat. Unde et dicit: « Et clamor meus in conspectu ejus; » quia neque divinitas ab humanitate, neque humanitas a divinitate aliquando separatur. Huc usque Dominus suæ passionis historiam textit, cætera quæ sequuntur Ecclesia loquitur de his quæ post Christi passionem in ea facta sunt.

« Et commota est, et contremuit terra. » Postquam, inquit, Dominus cælos ascendit, et ubique gentium ad prædicandum discipulos misit, tota terra commota est, aliis defendentibus, aliis impugnantibus veritatem, et tunc quidem completum est, quod Dominus ait: « Nolite putare quia veni mittere pacem in terram; non veni mittere pacem, sed gladium. Ex hoc, inquit, erunt quinque in domo una, et duo in tres, et tres dividuntur in duos. Filius pugnabit contra patrem, et filia contra matrem, et nurus contra socrum suam (*Matth. X, 34*). » Sic igitur terra commota est, et sic contremuit. Timebat enim unusquisque suæ parti, ne in tanto conflictu vince-retur.

« Et fundamenta montium conturbata sunt, et commota sunt, quoniam iratus est eis Deus. » Non solum, inquit, terra commota est, verum etiam ipsi montes, et ipsorum montium fundamenta conturbata et commota sunt. Quid enim per montes, nisi potentiores hujus mundi, prudentiores et sapientiores intelligimus? Hoc enim sunt illi ad homines inferiores, quod montes sunt ad loca planiora.

(454) Id. cod. Ghis. : « Nunc Cherubim vocat, et eos quos montes vocaverat nunc ventos, » etc.

A Fundamenta vero montium Romani principes mihi esse videntur, qui tunc temporis totum mundum portabant, regebant et sustinebant. Omnes autem isti contra sanctos Dei, et fidem Christianam commoti et conturbati sunt. Quare? « Quia iratus est ei Deus. » Nisi enim eis iratus fuisset, sicut alios ad se trahebat, ita quoque istos ad se traxisset. « Nemo enim venit ad me, » dicit Dominus, « nisi Pater, qui misit me, traxerit eum (*Joan. VI, 44*). » Unde ipse ait: « Ego scio quos elegerim (*Joan. XIII, 18*). » Et Apostolus: « Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi nobiles inter vos, non multi potentes, sed ignobilia mundi elegit Deus (*I Cor. I, 26*). » Sciant igitur omnes homines iniqui, et qui veritatem impugnare et Ecclesiam affigere non cessant, quoniam iratus est eis Deus.

« Ascendit fumus in ira ejus, et ignis a facie ejus exardescit. » Hoc est enim quod alibi dicit: « Dominus in ira sua conturbavit eos, et devorabit eos ignis (*Psal. XX, 10*). » Et illud: « Ignis succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni novissima (*Deut. XXXII, 22*). » Hic igitur ille ignis, de quo Dominus in judicio dicturus est: « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (*Matth. XXV, 41*). » Si igitur ignis æternus est, utique et fumus æternus est. Uterque autem et ignis et fumus magnum tormentum est.

« Carbones succensi sunt ab eo. » Et qui sunt isti carbones, nisi homines iniqui, quales sunt illi quos modo montes et montium fundamenta vocavit? Isti autem semel succensi nunquam amplius extinguentur, sed semper et sine fine ardebunt.

329 « Et inclinavit cælos, et descendit, et caligo sub pedibus ejus. » Isti sunt illi cæli, de quibus dicitur: « Cæli enarrant gloriam Dei (*Psal. XVIII, 1*), » per quos apostolos intelligimus, quos tunc Dominus inclinavit, quando eos in mundum universum ad prædicandum mittens, ait: « Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (*Matth. XXVIII, 19*). » Et magna quidem inclinatio est, quando cæli ad terram, justis ad peccatores, filii Dei ad idololatrias et dæmoniorum servos mittuntur. Tales erant illi, ad quos vocandos, sanandos, lavandos, illuminandos et resuscitandos apostoli missi sunt. Et non solum eos inclinavit, et misit, verum etiam cum illis abiit et descendit, Sic enim eis promiserat, dicens: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. XXVIII, 20*). » Sed quid est, quod ait: « Et caligo sub pedibus ejus? » De peccatoribus namque Apostolus ait: « Fuisistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (*Ephes. V, 10*). » Si tenebræ, et caligo. Talis igitur caligo, talesque tenebræ doctrina apostolorum illuminatæ sub Christi pedibus se humiliare et jacere gaudent.

« Et ascendit super Cherubim, et volavit super pennas ventorum. » Quos modo superius cælos dixit, nunc ventos appellat (454). Interpretatur

enim Cherubim *scientiæ plenitudo*. Et ubi tanta scientiæ plenitudo, quanta in sanctis apostolis, quos prius Dei Filius, deinde Spiritus sanctus instruxit et docuit? Et vide elegantiam locutionis in cœlis descendere, in Cherubim ascendere dicitur. Neque enim aliter cœli terræ jungi possunt, nisi se inclinarent et descenderent. Super Cherubim vero ascendit ut, eis volantibus, pennas ventorum supergrediatur. Diverſæ quidem sunt rationes, nunc nubes, nunc boves, nunc equi vocentur, et aliis nominibus, diversis ex causis illis convenientibus. Ascendit igitur super Cherubim, id est super apostolos suos, quibus, sicut ipse ait, dederat os et sapientiam, cui non possent resistere omnes ejus adversarii. « Ascendit, » inquit, « et volavit. » Ubi? « Supra pennas ventorum. » Bene autem Apostolus volasse dixit, ut eorum celeritatem ostenderet, qui brevissimo tempore totum mundum sua prædicatione repleverunt. Sicut enim alibi dicitur: « In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii, 4) (455). Per ventos enim, sicut diximus, reges et principes, cæterique hujus sæculi potentes significantur, qui hoc mare magnum et spatiosum, id est mundum istum ventilant et perturbant, et vix aliquando quiescere sinunt. Soli enim venti mari dominantur, ibique maxime suam potestatem ostendunt. Super tales igitur Dominus volasse dicitur, quia ejus virtus atque potestas omnes mundi hujus potestates supergrediatur, et nihil est quod ejus imperio non subjiciatur. Sive etiam super eos volavit, quia habitationis locum in eis non accepit, sed desuper volans ad alios festinavit.

« Et posuit tenebras latibulum suum (456). » Quasi aliquis diceret: Sic ita volavit, et super pennas ventorum volavit, ubi eum quæremus? Ubi reperiemus? Cui respondetur, « et posuit tenebras latibulum suum. » Dico ergo: « Si Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ (Joan. i, 5), » quomodo in tenebris lucet? An fortasse, quia sicut scriptum est, « Deum nemo vidit unquam? (Ibid., 18.) Satis in tenebris est id, quod videri non potest. Aliter tamen in tenebris latet Dominus, ubi ab his, qui pio desiderio eum quærant, facile reperitur. Tenebræ enim dicuntur utriusque Testamenti scripturæ, quia obscuræ sunt, et non ab aliis quam a fidelibus penetrari possunt. Qui igitur Deum quærit, et eum cognoscere et videre desiderat, has tenebras ingreditur, et ibi inveniet illam lucem quæ illuminat omnem hominem venientem in huac mundum. Hoc enim significavit Moyses, qui in monte Sinai, ut cum Domino loqueretur, nebulam et caliginem intrasse dicitur. Sequitur:

« In circuitu ejus tabernaculum ejus, tenebrosa aqua in nubibus aeris. » In circuitu, inquit,

(455) Id. cod.: « Sed quid est quod ait, *super pennas ventorum?* »

(456) Brevior Augustinus: « Et posuit obscuritatem sacramentorum et occultam spem in corde cre-

hujus latibuli, tabernaculum Dei, id est viri religiosi, majorisque scientiæ quotidie morantur, ubi suum ingenium exercent, ibi Dei voluntatem et notitiam quærant, et quærendo inveniunt. Cum enim Evangelium, vel alia qualibet divina Scriptura in Ecclesia legitur, et totus populus, qui Dei tabernaculum vocatur, intentis auribus circum assistit, tunc quidem in circuitu prædicti latibuli tabernaculum Dei stare videmus. De quo latibulo adhuc subditur:

« Tenebrosa aqua in nubibus aeris. » Tenebrosus enim et tenebrosa a tenebris denominantur. Quia igitur latibulum in tenebris est, aqua quoque quæ in latibulo est, non immerito tenebrosa vocatur (457). De quibus videlicet nubibus, quod in sequentibus dicitur, audiamus:

« Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt. » Præ fulgore hoc in loco una pars est; tale est, ac si diceret: Præ fulgore, id est præclaræ et splendidæ **330** nubes, per quas apostolos significari diximus, transierunt. In quorum transitu grando, et carbones ignis facti sunt, undecunque transierunt. In eo vero, quod eos transisse dicit, quantum in prædicatione sollicitudinem habuerint, apertissime manifestat. Non diutius morabantur in uno loco, sed semper de loco transibant ad alium locum. Quid vero per grandinem et carbones ignis, nisi eorum verba et sermones intelligimus, quibus peccatoribus, nisi converterentur et pœnitentiam agerent, omnium tormentorum grandinem, æterni ignis flammam et incendium minabantur? Hanc enim grandinem et hos carbones ignis beatus Joannes Baptista spargebat, cum diceret: « Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum. Jam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur (Luc. x, 9). » Bene autem dixit « in conspectu ejus, » quia semper eos respicit Deus, et nunquam eorum obliviscitur.

« Et intonuit de cœlo Dominus, et Altissimus « dedit vocem suam. » Illic versus superioris versus expositio esse videtur. Sive enim cœli, sive nubes, sive Cherubim apostoli dicantur, eadem significatio est. « Intonuit igitur de cœlo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam, » quando per ora apostolorum, quos modo superius nubes vocavit, quis ignis, quæ grando, qualis cruciatus et quanta tormenta peccatores exspectant, manifestavit. Unde adhuc subditur:

« Misit sagittas suas, et dissipavit eos, fulgura « multiplicavit, et conturbavit eos. » Ecce iterum, quæ grandinem et carbones ignis dixerat, modo sagittas et fulgura vocat. Tales sagittas et talia fulgura illi duo fratres mittere et jaculari solebant, qui Boanerges, id est filii tonitruum in Evangelio vocan-

dentium, ubi lateret ipse, non eos descens.

(457) Id. cod.: « Istæ nubes, apostoli et prophetæ, eorum Scripturæ intelliguntur, quæ cum obscuræ sint, tenebræ esse dicuntur. »

tur, Jacobus (458) et Joannes. « Dissipavit autem eos, et conturbavit, » contra quos has sagittas et fulgura mittebat, non secundum substantiam, sed secundum malitiam. Sic enim dissipare et conturbare eos Dominus volebat, quibus dicebat: « Qui vult venire post me, abneget semetipsum (Luc. ix, 13). » Sic Apostolus se ipsum dissipatum et conturbatum esse ostendit, ubi ait: « Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus (Galat. ii, 20). » O utinam et nos ita dissipari et conturbari mereamur! Et prius quidem pauci sagittarii et fulguratores fuerunt, sed boni; postea vero crescente numero electorum multiplicati sunt super numerum. Et tunc quidem factum est quod sequitur:

« Et apparuerunt fontes aquarum, et revelata sunt fundamenta (459) terræ. Ab increpatione tua, Domine mine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ. » Tot sunt fontes aquarum, quot sunt prophete et apostoli, omnesque sancti prædicatores, eorumque librorum volumina. Illi quoque digne satis fundamenta orbis terræ dicuntur, quia super eos tota Ecclesia fundata est. Unde Apostolus ait: « Superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum (Ephes. ii, 20). » Isti autem fontes, ut hæc fundamenta tunc apparuerunt et revelata sunt, quando Ecclesiæ doctores jam super multiplicati, ubique gentium prædicare, peccatores increpare, Scripturas exponere, et in ipsis Scripturis ostendere iram Dei, et indignationem, et tormentorum omnium inundationem, eos expectare, qui in peccatis suis perseverant, et penitentiam agere recisant. Huc usque S. Ecclesia de apostolorum prædicatione et gentium conversione locuta est. Hinc vero tyrannorum persecutiones quas passa est, et magnas Dei misericordias, quas in ipsis persecutionibus et inter ipsa tormenta experta est, narrare incipit.

« Misit de summo, et accepit me et assumpsit me de multitudine aquarum: eripuit me de inimicis meis fortissimis, et ab his, qui oderunt me, quoniam confortati sunt super me. » Dicit quia de summo ad se liberandam: sed quid miserit, hic quidem non dicit; alibi vero dicit, ubi ait: « Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam, animam meam eripuit de medio catulorum leonum (Psal. lvi, 5). » Quos igitur ibi catulos leonum dicit, hoc in loco aquas multas, et fortissimos inimicos vocat. De talibus autem sancta Ecclesia sæpe liberata est, sola Dei misericordia et veritate quam prædicabat opitulante. Misit autem de summo, de se ipso, quem summum bonum de suæ divinitatis altissimo secreto; unde veniunt omnia bona, sicut scriptum est: « Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre æternum (Jacob. i, 17). » Sic legitur de talibus; a Deo liberata est, ac si de aquarum multâ profunditate vel de leonum faucibus attraheretur.

(458) l. l. cod., videlicet.

(459) l. l. cod., orbis.

« Prævenierunt me in die afflictionis meæ. » Prævenierunt me, inquit, et quasi incaute præoccupaverunt cum magna ira, et furore super me irruentes, ad reges et præsidēs attrahentes, flagellantes, multisque modis insultantes. Sed quid fecit Dominus? « Et factus est, inquit, Dominus protector meus, et eduxit me in latitudinem, salvum me fecit quoniam voluit. » Quia, inquit, me dilexit, et voluit, et amittere noluit, de magnis tribulationibus, et angustiis me traxit, et in latitudinem adduxit. Per latitudinem autem, gaudium, et exultationem, et securitatem significat.

« Et retribuēt mihi Dominus secundum justitiam meam, et secundum innocentiam manuum mearum: retribuēt 331 mihi. » Et de tribulationibus, inquit, me liberavit, et adhuc de servitio retributionem et mercedem exspecto: quia justus est, et reddet unicuique secundum opera sua. Unde et subditur:

« Quia custodivi vias Domini, nec impie gessi a Deo meo. » Hoc est itaque, unde adhuc retributionem exspectat. Quid est autem vias Domini custodire, nisi ejus mandata observare? Impie autem a Deo agit, qui aliquo casu ab eo separatur.

« Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo sunt semper, et justitiam ejus non repuli a me. » Magnæ namque (460) causæ sunt istæ expectandæ retributionis. Qui enim vias Domini custodit, et nullo casu ab eo recedit, iudicia ejus observat, et tenet, et nunquam justitiam ejus a se repellit, quid amplius facere potest? Et quasi aliquis diceret: Ecce bene hodie (461) hæc omnia fecisti; sed te facturum esse nondum promisti. Ad quod ipsa.

« Et ero immaculatus coram eo, et observabo me ab iniquitate mea. » Et feci, inquit, et faciam, et ad antiquæ conversationis pravitatem et iniquitatem nunquam revertar. Unde certa sum (dicit Ecclesia, vel quæcumque fidelis anima) « quia retribuēt mihi Dominus secundum justitiam meam, et secundum innocentiam manuum mearum in conspectu oculorum ejus. » Quia manus opera sunt, omnia opera quocumque modo fiant per manus significari possunt, et est causa pro effectu. Quod autem dicit: « in conspectu oculorum ejus; » t. lia sua opera ostendit, quæ Deo placeant, et ejus visionem mereantur. Nunc autem mutat personam, et ad ipsum Dominum suæ locutionis sermonem dirigit.

« Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris, et cum electo electus eris, et cum perverso subverteris. » Hoc autem his verbis dicere videtur; quia Dominus sanctus est, sanctos non deseret, et quia innocens est, innocens non nocebit, et quia populo suo electus est, et electum suum non derelinquet. Quod autem sequitur: « Et cum perverso subverteris, » sic est accipiendum, sicut et multa alia, quæ quamvis ipse non faciat, facere tamen dicitur, quia facientes quodammodo imitari videtur. Cui

(460) l. l. cod., et digna.

(461) l. l. cod., usque hodie.

enim nunquam poeniteat vel irascatur, et poenitere A tamen et irasc. dicitur, cum poenitentis et irascentis affectum ostendit. Sic igitur cum idem semper, et immutabilis sit, subverti tamen, et a propria voluntate mutari videtur, cum eum quem prius dilexerat, postea propter suam perversitatem a se repellit. Unde et sequitur :

« Quoniam tu populum humilem salvum facies, et « oculos superbiorum humiliabis. » In populo namque humili, quem Dominus salvum faciet, omnes quos modo superius dixit, ei sancti, et innocentes, et electi continentur. Per superbos vero, qui humiliandi sunt, soli perversi significantur.

« Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine « Deus, illumina tenebras meas. » Lucerna Ecclesiae episcopi sunt, et sacerdotes, omnesque alii quorum verbis et exemplis caetera multitudo illuminatur. De tenebris autem Apostolus dicit : « Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Ephes. v, 10). » In corpore autem ecclesiastico, et boni, et mali, etusti, et peccatores, et perfecti, et imperfecti, et sapientes, et insipientes continentur. Inter hos autem multi sunt, qui tenebrae vocantur. Si enim boni ideo lucerna dicuntur, quia alios illuminant; quare et mali tenebrae non dicantur, qui verbis et exemplis alios excæcant? Pro talibus igitur orat Ecclesia, ut illuminentur, ne tenebrarum principem sequentes in majores tenebras demergantur. Nam et ipse inde tenebrarum princeps dicitur, qui iniquorum hominum princeps est, qui tenebrae dicuntur.

« Quoniam a te eripiar a tentatione, et in Deo « meo transgrediar murum. » Ideo, inquit, rogavi te, ut illumines tenebras meas, qui magnam in illis patior tentationem, a qua videlicet, nisi a te et per te liberari non possum. Tu igitur et meis precibus, et tua benignitate eos illuminabis, et a suis tentationibus liberabis; et ego in te Deo meo et protectore meo transgrediar murum. Magnus inter nos, et Deum murus positus est, quem nisi divino adjutorio transire non possumus. Per hunc autem murum malignorum spirituum incitamenta, et vitiorum omnium impedimenta intelligimus. Nunc iterum mutat personam, et laudes Domini, cui loquebatur, quasi exaudita prædicat et extollit.

« Deus meus, impolluta via ejus. » Qualis, inquit, D est hic Deus meus, quam clemens, quam benignus, quam verax; qui nulli mentitur, et nunquam deserit sperantes in se. « Impolluta via ejus. » Omnia opera ejus pura et sancta, et omnes viæ ejus misericordia et veritas : « Eloquia Domini igne examinata protector est omnium sperantium in se (Psal. xvii, 31). » Eloquia, inquit, Domini igne sunt examinata, et in tribulationibus, et angustiis, omnium tormentorum incendiis a fidelibus probata, quia quæcumque illis promisit, fideliter adimplevit. Et hoc est, quod dicit : « Protector est omnium sperantium in se. »

« Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis

« Deus præter Deum nostrum? » Unde 332 et alibi dicitur : « Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit (Paul. xcv, 3). »

« Deus qui præcinxit me virtute, et posuit immaculatam viam meam. » Tanta virtute præcincta est Ecclesia, ut tunc quoque vincat, quando vincata esse putatur. Nulla sibi major victoria est, nullus triumphus major, quam tormentis non succumbere, et (462) patiēdo patientiam non amittere. Unde et viam suam immaculatam esse dicit, quia inter ipsa tormenta fidem custodivit, et recto et inviolato itinere ad Deum ivit.

« Qui perfecit pedes meos tanquam cervi, et super « excelsa statuit me. » Pedes animæ bona opera sunt, virtutes et mores honesti, quibus in viam mandatorum currit, quibus sustinetur atque portatur, et super excelsa cælorum statuitur et exaltatur. Ipsi autem pedes cervorum pedibus comparantur, quia cito facilique cursu ad statutum locum eam perducunt.

« Qui docet manus meas ad prælium, et posuit ut « arcum æreum brachia mea. » Per manus et brachia bonus intellectus et bona intentio significantur, qui sapienter a Domino edocti contra omnes iniquorum insidias viriliter præliantur.

« Et dedisti (463) protectionem salutis tuæ, et « dextera tua suscepit me, et disciplina tua ipse me « docebit. » Securus ad prælium vadit, qui tali protectione salvatur, tali dextera suscipitur, et tali disciplina docetur.

« Dilatasti gressus meos subtus me, et non sunt « infirmata vestigia mea. » Sive, inquit, fugere, sive hostes persequi volui, validos et veloces gressus, et vestigia habui. Utrumque enim utile est et fugere et pugnare, ubi necesse est. Fugiunt illi, qui peccandi timore ubicunque se abscondunt, vel qui peccandi instrumenta a se repellunt. Illi vero persequuntur, qui dura poenitentia vitia superant, et qui orationibus et jejuniis ipsos malignos spiritus a se repellent. Sed qui hoc non intelligit, martyrum agones et beatorum Benedicti, Antonii et Hilarionis historias legat.

« Persequar inimicos meos, et comprehendam illos, « et non convertar, donec deficiant. Affligam illos, « nec poterunt stare. » Qui sic loquitur non timet inimicos, nec fugere, sed pugnare desiderat. Beati illi, qui sic pugnant, qui omnia vitia, omnesque voluptates, carnisque concupiscentias in se interficiunt. Hoc enim significavit Dominus per Moysen, ubi omnes gentes, quæ terram promissionis possidebant, usque ad interneccionem interficere jussit.

« Cadent subtus pedes meos. » Quod per pedes virtutes et bona opera significantur, modo superius diximus, quibus videlicet omnis vitiorum exercitus vincitur et concultatur. Ecce iterum Ecclesia mutat personam, et ad ipsum Dominum suæ locutionis verba convertit.

(462) Id. cod., *moriendo*.

(463) Id. cod., *mihî*.

« Et præcinxisti me virtute ad bellum (464). » In hoc prælio, de quo Ecclesia modo loqui incipit, non solum contra vitia et malignos spiritus, verum etiam contra tyrannos, Judæos et hæreticos se pugnasse ostendit. « Et præcinxisti me virtute ad bellum. » Tanta enim virtute præcinxit Dominus sanctos suos atque munivit, ut nullo tormentorum genere, nulla philosophorum disputatione vinci potuissent.

« Supplantasti omnes insurgentes in me subtus me » Quid est supplantasti, nisi cadere fecisti? Unde et modo dixit: « Cadent subtus pedes meos. » Hoc autem de Judæis specialiter dicere videtur, qui ubique Christianis subjecti sunt, et neque armis, neque rationibus eis resistere possunt. Unde et subditur. « Et inimicorum meorum dedisti mihi dorsum (465). » Nam et ubique gentium dispersi et perditii sunt (466), et non faciem ad resistendum habent, sed et solum dorsum ad flagella paratum. De quibus adhuc subditur.

« Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, ad Dominum, nec exaudivit eos. » Magnum argumentum est, eos a Deo reprobatos esse, quia tempore suæ obsidionis, quando a Romanis capti sunt, jam per mille annos (467), et amplius ad Dominum clamare non cessant, nec tamen exauditi sunt, cum prius quidem in omnibus suis afflictionibus parvo tempore castigati semper a Deo exauditi et liberati fuerint.

« Et comminuaui illos, ut pulverem ante faciem venti, ut lutum platearum delebo eos. » Hoc autem loco digne satis Domini persona introducitur ad verba Ecclesiæ respondentis. Dixerat enim modo Ecclesia, quia clamaverunt Judæi ad Dominum, nec exaudivit eos. Cui ipse, nec exaudivi, inquit, nec exaudiam, sed « comminuaui illos ut pulverem ante faciem venti, et ut lutum platearum delebo eos. » Et hoc quidem ex maxima parte jam factum est, et adhuc in judicio futurum est. Sed, quia de Judæis loqui cœperat, ad Patrem conversus de illorum conqueritur infidelitate. Et hoc est, quod dicit:

« Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium. Populus, quem non cognovi, servivit mihi, ab auditu auris obedivit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveteraverunt, et claudicaverunt a semitis tuis. » Eripies me, inquit, o Pater, de contradictionibus hujus populi, qui semper mihi et contradixit **333** et contradicit, et meam doctrinam suscipere noluit. « Et constitues me in caput gentium, » quas ego pro Judæis in hæreditate suscepi. Quia quasi dicat; populus gentium, quem ego prius non cognovi, et meæ gratiæ, et benevolentiam alienum, et extraneum feci, audito meo nomine, protinus mihi et ser-

(464) Ex cod. Vallicellano, quo suppletur editio.

(465) Id cod., et odientes me disperdidisti. Alio modo interpretatur Augustinus: « Et inimicos meos convertisti, et dorsum mihi eos esse fecisti, id est ut sequerentur me. »

(466) Ejusdem codicis Vallicell. supplementum.

(467) Designatur ætas S. Brunonis, qua hæc com-

mentati sunt mihi, » quos ego semper usque ad meæ passionis tempora, ut proprios et charissimos filios custodivi. « Filii alieni inveterati sunt » in peccato inobediencie suæ, sive etiam quia solius litteræ vetustatem sequentes novam doctrinam suscipere noluerunt. Quod autem ait: « Et claudicaverunt a semitis tuis, » ab intelligentia legis et prophetarum, per quam incedere debebant, eos declinasse et aberrasse significat. Huc usque Dominus. Hinc vero Ecclesia, sicut cœperat, suam continuat orationem.

« Vivit Dominus, et benedictus Deus meus, et exaltetur Deus salutis meæ. » Vivit, inquit, Dominus cujus resurrectioni Judæi contradicunt, et ipse sit per omnia benedictus, ipse exaltetur super omnes inimicos suos, qui sua morte me salvavit, et de cunctis periculis liberavit. Sequitur:

« Deus, qui das vindictam mihi, et subdidisti populos sub me. Liberator meus, Domine, de gentibus iracundis, et ab insurgentibus in me exaltabis me; a viro iniquo eripies me. » Deus, inquit, qui das vindictam mihi, et in hoc sæculo ex parte, et ex futuro ex toto, et subdidisti populos sub me, quasdam videlicet sua sponte ad obediendum, cæteros vero resistere non valentes; tu, inquam, qui liberator es meus de gentibus iracundis, per quas Judæos, hæreticos, et tyrannos intelligimus, spero, et confido, dicit Ecclesia, et certa sum, quia sicut semper fecisti, sic semper mihi facies! Quid?

« Et ab insurgentibus in me exaltabis me, et a viro iniquo eripies me. » Vir iste iniquus, et isti insurgentes, Antichristus cum omni suo exercitu convenienter intelligi potest. Dicit igitur, quia sicut a primis suis persecutoribus liberata est, ita et ab ultimis cum Dei adjutorio liberabitur.

« Propterea confiteber tibi in populis, Domine, et nomini tuo psalmum dicam. » Promittit se omni tempore in populis, qui ubique gentium dispersi sunt, Deum laudare, ejusque nomini jubilaré, qui sic semper et ubique ad eam exaudiendam, et liberandam præsto est.

« Magnificans salutare regis ipsius, et faciens misericordiam Christo suo David, et semini ejus usque in sæculum. » Tibi, inquit, confitebor, qui magnificans magnificasti salutare regis ipsius. Cur ipsius? Ipsius videlicet populi, de quo modo Dominus superius ait: « Populus, quem non cognovi, servivit mihi. » Hujus enim regis salutem ita magnificavit Deus, ut non solum ipsum, verum etiam omnes illos salvaret, qui credunt in ipso. Unde et subditur: « Et faciens fecisti misericordiam Christo suo David, et semini ejus usque in sæculum. » Hic mentaria scripsit.

(468) « Israelitæ, seu filii exteri, et spurii, mentiti sunt mihi, promissam fidem mihi negantes: qui filii exteri, et spurii inveterati remanserunt in veteri statu legis antiquæ, et claudicantes deviauerunt a semitis sibi præscriptis a lege et prophetis, per quas veniendum erat ad me. » Card. Thomæ

autem modus locutionis in divina pagina sæpe reperitur : ut *expectans expectavi* : et *euentes ibant* ; et *venientes venient*, et *gaudens gaudebo*, et *faciens facies*, et similia.

PSALMUS XVIIII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Iste psalmus David ad finem, ad Christum, ad Ecclesiam, et ad illos referatur, qui dicunt : « Nos nunc ad quos fines devenerunt (*I Cor. x, 11*). »

« Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum. » Multis ex causis SS. apostoli cœli dici possunt, sive quia in tota Ecclesia excellentiores et majores sunt, sive quia in ambitu sui principatus universa concludunt; sive quia divina secreta celant et continent; sive quia templum Dei sunt, et Spiritus Dei visibiliter eis datus plenissime habitat in ipsis; sive quia ad cœli similitudinem cunctis virtutibus, quasi quibusdam clarissimis stellis cœlati et variati sunt. Isti enarrant gloriam Dei, isti annuntiant opera manuum ejus. Qui non immerito firmamentum vocantur, quoniam in illorum fide tota Ecclesia et firmata, et fundata est. Unde et Apostolus dicit : « Superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum (*Ephes. 1, 20*). » Tales igitur digni fuerunt, qui ad gloriam Dei prædicandam in totum mundum mitterentur. Neque digniori nomine, propheta, qui in hoc psalmo loquitur, eos vocare potuit, quam cœlum et firmamentum.

Dies dici eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam. » Hoc ipsum significat dies diei eructat verbum, quod significat : « Cœli enarrant gloriam Dei. » Quos enim modo cœlos dixerat nunc dies vocat, quos ipse Filius Dei in Evangelio lucem nominat, dicens : « Vos estis lux mundi (*Matth. v, 14*). » Nam et hoc nomen honoris est, et dignitatis **334**. Eructat igitur dies verbum diei, quando sancti apostoli populo Christiano, qui et ipse dies est, vero lumine illuminatis evangelicæ prædicationis verbum annuntiant. Sed o scelus, et malum intolerabile ! quia sicut eructat dies verbum Dei, ita et nox nocti scientiam indicat. Si enim apostoli et omnes fideles dies vocantur : quare hæretici omnesque infideles nox non dicantur ? Quando igitur isti suum errorem, suamque cæcitatem suis auditoribus prædicant, tum procul dubio et nox nocti suam scientiam indicat.

« Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum. » Hoc est enim, quod alibi dicitur : « Loquebantur variis linguis apostoli magna Dei (*Act. 11, 14*). » Omnibus linguis loquebantur, et pleni Spiritu sancto totius scientiæ et scientiæ sermones resonare facie! ant. U i ?

« In omnem terram exivit sonus eorum, et in

(469) In præterito usurpavit S. Bruno illa verba : *in via bibi, propterea exaltavit caput*, quæ in futuro enuntiantur in Vulgata : *bibet, exaltabit*; ex lectione antiquissimorum codicum, ubi *i*, pro *e*, et *v*, pro *b*. scriptum est. Sed fortasse ita intellexit, quia plerumque prophetæ præterito verbo, pro futuro

« fines orbis terræ verba eorum. » Et quid dicebant ? Sequitur :

« In sole posuit tabernaculum suum, et ipse antequam sponsus procedens de thalamo suo. Exsultavit ut gigas ad currendam viam : a summo cœlo egressio ejus. Et occursum ejus usque ad summum ejus, nec est qui se abscondat a calore ejus. » Hæc est prima prædicationis apostolorum, in qua Christi nativitas, ascensio, et ultimum iudicium brevissime continentur. Tabernaculum Christi ipsa ejus humanitas est, in qua, ut Apostolus ait, inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (*Col. 1, 9*). Hoc autem posuit Dominus in sole, quia cunctis gentibus revelavit. Quod enim in sole non est, in tenebris est et videri non potest. Sola igitur illa in sole sunt, quæ videri possunt, et in tenebris non sunt. Unde et alibi dicit : « Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit justitiam suam (*Psal. xcvi, 2*). » Secundum humanitatem igitur Salvator noster in sole est, secundum divinitatem super solem; quia secundum humanitatem videri potuit, secundum divinitatem videri non potuit. Procedens autem tanquam sponsus de thalamo suo, id est de utero virginali, ubi illud conjugium ineffabile factum est, ubi divinitas humanitati ineffabiliter conjuncta est. « Exsultavit ut gigas ad currendam viam. » Hoc est autem illa via de qua alibi dicit : « De torrente in via bibit, propterea exaltavit caput (469) (*Psal. cix, 8*). » In quo manifeste ostenditur, quia omnes, quæ de eo scribuntur, sua sponte sustinuit passiones. Via igitur illius fuit de virgine nasci, miracula facere, mori, resurgere et tandem post omnia cœlos ascendere. Sed quare dicitur, « ut gigas ? » Ut gigas enim factus est Dominus, quia fortis et insuperabilis. Insuper autem et gigantes geminæ naturæ esse putabantur. Sic enim in Genesi scriptum est, quia « videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores, ex omnibus quas elegerant (*Gen. vi, 2*); » de quibus postea gigantes nati esse narrantur. Et hoc dictum sit secundum opinionem hominum (470). Fuit autem « a summo cœlo egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus, » quia sicut ipse ait : « Exivi a Patre, et veni in mundum, iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem (*Joan. xvi, 28*). » Per summum itaque cœlum Deum Patrem intelligamus, qui super omnia est, et supra quem nihil est. A summo ergo usque ad summum dicere nihil aliud est, quam dicere, per omnia Patri æqualis est. Quod autem dicit : « Non est qui se abscondat a calore ejus, » dupliciter intelligi potest, ut vel de calore Spiritus sancti, vel de calore æterni incendii intelligatur. Neque enim fieri potest, ut unum istorum

utuntur.

(470) Fuit illa nonnullorum auctorum opinio ab usque remotiori antiquitate, eruta ex libro Henoch apocrypho, existimantium perperam sane, angelos prævaricatores conjugium cum filiabus hominum iniisse, et gigantes hinc genitos. *Gen. c. vi*.

homo non sentiat. Qui igitur in hac vita Spiritus A
 zantē calore inflammatur illius calor incendium
 non sustinebit. Finita autem hac prima apostolorum
 prædicatione, secundam videamus, in qua de lege
 Domini et iustitia, de timore et de iudiciis ejus ple-
 nissime disputat.

« Lex Domini irreprehensibilis, convertens ani-
 mas, testimonium Domine fidele, sapientiam præ-
 stans parvulis. » Audite, inquiunt apostoli, intelli-
 gite, percipite legem Domini quia lex Domini sancta
 et irreprehensibilis est, non subvertens, non deci-
 piens, neque interficiens animas, sed potius con-
 vertens, et salvans, et ad beatitudinem perducens.
 Unde subditur : « testimonium Domini fidele. » Fi-
 dele quidem, quia neminem decipit, nulli mentitur,
 sed omnibus veritatem dicit, et ipsis parvulis sa-
 pientiam præstat. » Per legem autem, et per testi-
 monium unum atque idem significatur. Possimus
 autem per parvulos illos intelligere, de quibus Do-
 minus ait : « Nisi conversi fueritis, et efficiamini si-
 cut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum
 (Matth. xviii. 3). » Sed qualiter parvuli esse debeamus,
 Apostolus docet : « Nolite, inquit, parvuli effici
 sensibus, sed matritia parvuli estote (I Cor. xiv, 20). »

« Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda; præ-
 ceptum Domini lucidum, illuminans oculos. » Ecce
 iterum aliis nominibus eandem legem Domini vocat.
 Omnis enim scriptura quæ malum interdicit, et bonum
 335 agere præcipit, lex Domini est. Cui velle-
 licet legi quicunque obedit, et credit, secundum
 interiore hominem, et lætificatur, et hilaratur. C
 Sicut e contra qui aliter agit, cæcus est, et in te-
 nebris ambulat, et magnus mæror, et tristitia eum
 exspectat.

« Timor Domini sanctus permanens in sæculum
 sæculi. » De hoc timore alibi dicitur : « Initium
 sapientiæ timor Domini (Eccli. i, 16). » Nemo igitur
 ad hujus legis notitiam pervenire, et eam, quæ in
 ipsa continetur, sapientiam habere potest, nisi prius
 in Deum credat, ipsum timeat et adoret. Est autem
 timor Domini sanctus et æternus, quia eos, in quibus
 est, sanctos et æternos facit. « Iudicia Dei vera justi-
 ficata in semetipsa; » sive legem, sive præceptum,
 sive testimonium, sive justitias, sive iudicia dicas,
 nulla differentia est. Sunt autem iudicia Dei vera et
 naturaliter vera, non aliunde, nisi in semetipsa
 justificata, neque indigent probatione, quia naturali
 veritate muniuntur.

« Desiderabilia super aurum, et lapidem pretiosum
 multum, et dulciora super mel et favum. » Quid
 enim tam desiderabile, ut sapientia, ut justitia, ut
 veritas, ut ipsa sui Creatoris agnitio. Omnia enim
 hæc, et quæcunque alia viri justii et timentis Deum
 desiderare possunt quæ in lege Domini continentur.
 Unde et primo psalmo de viro justo dicitur : quia
 « meditabitur in lege Domini die ac nocte. » Et inde
 apparet quia dulcior sibi est super mel et favum,
 qui ejus captus amore nullo tempore ab ea separatur.

(471) « Istum psalmum Propheta in persona Ecclesie canit de Christo. » S. Hieron.

« Nam et servus tuus custodit ea, in custodiendo
 illa retributio multa. » Ideo, inquit, servus tuus
 legem tuam et iudicia tua diligit et custodit, ideo
 super omnia quæcunque sunt, dulciora et desiderabi-
 liora habet, quia in custodiendo illa multam se
 retributionem habere non dubitat.

« Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda
 me, Domine, et ab aliis parce servo tuo. » Qui-
 cunque, inquit, intelligit delicta sua, quicunque cog-
 noscit peccata sua, dicat mecum : « Ab occultis
 meis munda me, Domine. » Hoc enim ipse fecit, quan-
 do cum Bersabea peccavit, et Uriam interfecit. Mul-
 tum enim valet, sicut scriptum est, deprecatio justi
 assidua. De alienis autem peccatis Apostolus ait :
 « Nemini cito manum imposueris, neque communi-
 cationes peccatis alienis (I Tim. v, 22); » et stultum est
 aliena fovere peccata, cui non sufficit plangere sua.

« Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus
 ero, et emundabor a delicto maximo. » Hoc est autem
 quod Apostolus dicit : « Non regnet peccatum in vestro
 mortali corpore (Rom. vi, 12). » In illis enim regnat
 peccatum et dominatur, qui non solum cogitant et
 faciunt; verum etiam in ipso perseverant. Qui si
 convertantur et ad penitentiam redeant, tunc immu-
 culati erunt, sicut scriptum est : « Quæcunque hora
 peccator conversus fuerit, et ingenuerit, vita vivet,
 et non morietur (Ezech. xxxiii, 11). » Et tunc qui-
 dem emundabitur a delicto maximo, per quod nul-
 lum aliud convenientius intelligitur, quam perseve-
 rantia in peccato. Hoc est enim illud peccatum quod
 non dimittetur hominibus neque in hoc sæculo, neque
 in futuro; de quo et Apostolus ait : « Secundum
 duritiam tuam, et cor impœnitens thesaurizas tibi
 iram in die iræ, et revelationis justi iudicii Dei
 (Rom. ii, 5). » Merito igitur hoc peccatum maximum
 dicitur, si quidem nunquam a Domino dimittitur. Si
 autem legatur (ut quidam codices habent) si mei
 non fuerint dominati, de malignis spiritibus intelli-
 getur, qui tanto tempore hominibus dominantur, et
 non amplius, quanto tempore in peccato perseverant.
 Sequitur :

« Et erunt, ut complacent eloquia oris mei, et
 meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. »
 Si autem ab hoc maximo peccato mundatus fuero,
 tunc et verba mea et cogitationes meæ tibi place-
 bunt, et tua visio digna in conspectu tuo semper
 erunt. Tanta est misericordia Creatoris nostri, ut
 una eademque hora fiat et penitentia, et remissio.

« Domine adiutor meus, et redemptor meus. »
 Ipse qui redemit, ipse adjuvat, ne in servitntem
 iterum redeamus. Quod nisi fecisset, illa tanti pretii
 redemptio nihil profuisset.

PSALMUS XIX.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

In finem quidem hæc referuntur, id est ad Chri-
 stum, et ad tempora Christi. Ipsius tamen Prophete
 vox est, qui ista scripsit. Unde et bene dicitur psal-
 mus David (471).

« Exaudiat te Dominus in die tribulationis , protegat te nomen Dei Jacob. » Christo Domino nostro Propheta loquitur , et ipsam illius divinitatem pro ejusdem ipsius humanitate interpellat. Exaudiat , inquit , Dominus , qui in te est , qui secundum humanitatem tuam tibi Dominus est. Quando? « In die tribulationis , hoc est in tempore passionis » protegat te nomen Dei Jacob. » Qui modo indigne satis tantam persecutionem pateris à filiis Jacob. Non cognoscunt nomen tuum , **336** non credunt te illum esse , qui quondam Moysi interroganti , quod tibi nomen esset , respondit : « Ego sum Deus Abraham , Deus Isaac , et Deus Jacob , hoc est nomen meum (*Exod. iii, 6*). » Ille igitur te protegat , cujus nomen hoc est. Quod nihil aliud est dicere , nisi tu ipse protege te ipsum , quoniam tu ipse , qui secundum divinitatem es Deus Jacob , modo secundum humanitatem interficeris a filiis Jacob.

« Mittat tibi auxilium de sancto. » De quo sancto? De te ipso; tu enim es Sanctus sanctorum , in cujus adventu cessavit unctio. Unde non aliunde quæras auxilium , quia in te est , qui et tibi , et omnibus nobis auxilium præstat.

« Et de Sion tueatur te. » Potest autem per Sion ipse Salvator noster intelligi. Nam et 'pse mons est , et non qualiscunque , sed omnibus aliis sublimior : « Mons Dei mons coagulatus , mons pinguis , in quo beneplacitum est Deo habitare (*Psal. lxxvii, 16*). » Item significat : « de Sion tueatur te , » quod significat : « mittat tibi auxilium de sancto. » Si autem et sic dicatur : « de Sion tueatur te , » id est ab his qui habitant in hac destruenda Sion , te protegat et defendat ; non erit inconveniens , quia ipsi sunt qui eum occiderunt.

« Memor sit Dominus omnis sacrificii tui , et holocaustum tuum pingue fiat. » Ipse est enim sacerdos magnus secundum ordinem Melchisedech , qui admirabili potentia panem et vinum in sui corporis et sanguinis substantiam vertit , suisque discipulis dedit , dicens eis : « Accipite , et comedite : hoc est corpus meum : et hic est calix novi testamenti in meo sanguine (*Math. xxvi, 26*). » Altera vero die postquam hoc fecit , se ipsum in ara crucis pro nobis immolavit ; et tunc quidem fecit illud pingue et suave , et Deo acceptabile holocaustum , quo primum , et originale peccatum deletum est , et humanum genus gratiæ Dei reconciliatum est. Hujus autem holocausti odore suavissimo et cælum , et terra repleta est , ut merito de ipso dicatur : « Odo- rans est Dominus odorem suavitatis (*Gen. viii, 21*). » Et hoc quidem holocaustum omnia illa holocausta significabant , quæ a patriarchis et prophetis ab ipso mundi initio immolata sunt.

« Tribuat tibi Dominus secundum cor tuum , et omne consilium tuum confirmet. » Desiderium namque cordis ejus , et consilium hoc fuit , ut pro salute nostra moretetur , et resurgeret , cælos ascenderet , et Spiritum Paraclætum suis discipulis mitteret , quo mundum illuminaret , et ad se converteret. Hoc autem

consilium et desiderium , sicut ante multum temporis Propheta oraverat , ipso Domino volente et disponente jam completum est.

« Lætabimur in salutaris tuo , et in nomine Dei nostri magnificabitur. » Ideo , inquit , hæc oramus et precamur , quia de salute tua lætabimur , sive tibi a Domino data , sive nobis a te concessa. Et in nomine Domini Dei nostri , id est in nomine sancto tuo , quo Christiani vocabimur , erit magnificentio , exaltatio , et gloriatio nostra. Unde adhuc id ipsum orantes , et deprecantes universaliter dicimus.

« Impleat Dominus omnes petitiones tuas. » Hoc autem cum Propheta dixisset , suasque orationes per Spiritum sanctum exauditas esse cognosceret , cogitabundus ait : « Nunc cognovi quoniam salvum faciet Dominus Christum suum. » Quid apertius? Quid manifestius? Miseri Judæi vel nunc cognoscite de Christo hæc pronuntiata fuisse. « Et exaudiet illum de cælo sancto suo. » Quod sicut superius exposuimus , de se ipso intelligamus : « In potentatibus salus dexteræ ejus ; » vere in potentatibus , quia nullus alius unquam cum tanta gloria , tanto honore , talique triumpho inimicos superavit.

« Hi in curribus et hi in equis , nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. » Cæteri , inquit , in curribus et equis glorientur , præliantur et magnificentur , nobis autem hoc solum sufficit , ut in nostris necessitatibus nomen Domini invocemus ; quoniam « omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit (*II Tim. ii, 19*). »

« Ipsi obligati sunt et ceciderunt , nos vero sursum reximus et erecti sumus. » Docet nos Propheta , quia illi , qui derelicto divino adjutorio , in secularibus adjutoriis spem suam ponunt , inde obligati et impediti citius cadunt , unde victoriam expectant. Sancti vero in Deo solo spem habentes , nunquam ejus auxilio et consolatione destituentur.

« Domine , salvum fac regem , et exaudi nos in die qua invocaverimus te. » Quantum rex et propheta David hunc nepotem , seu potius filium suum (sic in pluribus locis vocatur Dominus) semper dilexerit , in eo manifestissime ostendit , quod pro eo etiam exauditus orare non cessat. « Et exaudi nos , inquit , in die qua invocaverimus te » in nomine ipsius , quatenus adimpleatur id quod suis discipulis promisit , dicens : « Si quid petieritis Patrem in nomine meo , dabit vobis (*Jouan. xvi, 25*). »

337 PSALMUS XX.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Hic titulus , et superior eandem habent expositionem , et sicut in illo , ita et in isto Propheta loquitur de Christo.

« Domine , in virtute tua lætabitur rex , et super salutare tuum exsultabit vehementer. » Ecce iterum amorem suum et sollicitudinem Propheta ostendit , quoniam de Salvatoris nostri humanitate corde gestabat. Atque a fine superioris psalmi incipere videtur. Dixerat enim : « Domine salvum fac regem ; » nunc autem de eodem rege dicit : « Domine , in virtute tua

« lætabitur rex, et de salute tua exultabit vehementer. » In quibus verbis et suam orationem exauditam esse, et Christi salvationem, et victoriam apertissime ostendit. Neque enim aliter lætari et exaltari potuisset, nisi ejus voluntas et desiderium adimpletum fuisset. Unde et subditur :

« Desiderium animæ ejus tribuisti ei, et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum. » Quamvis enim voluntas non in labiis, sed in corde sit, labiorum tamen voluntas esse dicitur, quia quæ voluntas in corde sit, in labiis ostenditur.

« Quoniam prævenisti eum in benedictione dulcedinis. » Prius enim quam Salvator noster de virgine nasceretur, omnes patriarchæ et prophetæ eum benedictione dulcedinis benedixerunt.

« Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso. » — « Nemo coronabitur (dicit Apostolus) nisi qui legitime certaverit (II Tim. II, 5). » Dignum ergo fuit, ut Salvator noster coronaretur, cujus prælium et victoria tam famosissima narratur. Corona Christi Ecclesia est, quæ tota de lapidibus pretiosis constructa et fabricata est. Sic enim et Apostolus illis, quos ad fidem converterat, ait : « Fratres mei, gaudium meum et corona mea, sic stete in Domino charissimi (Phil. IV, 1). » Hoc igitur modo locutionis illi, qui sunt causa coronæ, accipiuntur pro ipsa corona. Possumus autem per coronam ipsam victoriam intelligere, quæ videlicet ipsius coronæ causa est, quæ, si justa et rationabilis fuerit, tunc de lapide pretioso facta est. Unde e contrario dicitur : « Væ coronæ superbæ ebriis Ephraim (Isa. XXVIII, 1). »

« Vitam petiit a te. » Petiit quidem, quando dixit : « Pater, si possibile est, transeat a me calix iste (Matth. XXVI, 39). » Et tu quid fecisti? « Et tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum sæculi. » Plus, inquit, fecisti, quam ipse rogabat, quoniam ipse paucorum dierum vitam postulabat; tu vero tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum sæculi. »

« Magna est gloria ejus in salutari tuo, gloriam et magnum decorum impones super eum. » Quomodo?

« Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi. » Et super hæc omnia, « lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. » Hæc omnia valde potiora sunt, quam hæc vita præsens; quoniam hæc omnia æterna sunt; præsens vero vita cum omnibus bonis suis caduca est et cito transiens.

« Quoniam rex speravit in Domino, et in misericordia Altissimi non commovebitur. » Merito, inquit, Domine, omnia hæc sibi fecisti, et si necesse fuerit majora facies; quoniam in te semper speravit et non in se, sed in tua misericordia confidit. Unde et multum tibi sit commendatus, quia nihil est, vel erit, quod eum a te commovere et separare valeat in æternum. Sæpe jam diximus, quia quoties de Christo talia scribuntur, omnia ad humanitatem referenda sunt, quam modo tam diligenter et curiose

(472) !J. cod. coronatus caelos.

A ipsi divinitati Propheta commendat. Huc usque de Christi humanitatis commendatione; nunc autem contra illos invehitur, qui Salvatorem nostrum usque ad mortem persecuti sunt.

« Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis. » Hoc autem exponit : « Et dextera tua inveniat omnes qui te oderunt. » Sive enim inveniatur, sive inveniatur, væ illis erit, quia hanc tantæ fortitudinis dexteram nec effugere nec sustinere valebunt, quia semel confracti, velut vasa figuli, jam ulterius reintegrari non poterunt.

« Pone eos ut clibanum ignis. » Quando? « In tempore vultus tui, » Et Dominus quid faciet? « Dominus in ira sua conturbabit eos. » Et ignis quid? « Et devorabit eos ignis. » O dura comparatio! si clibanus erunt, interius succensi in se ipsis semper ardebunt, et exstingui non poterunt. Et hæc quidem tanta mala tunc temporis super eos venient, quando ante conspectum Domini sui venientes bona sperare debuerant.

« Fructum eorum de terra perdes et semen eorum a filiis hominum. » In hoc enim, et ipsos, et bona ipsorum, et opera, et filios eorum, per quos eorum imitatores intelligimus, simul omnia perire significat. Et hoc merito.

« Quoniam declinaverunt in te mala, cogitaverunt consilium, quod non potuerunt stabilire. » Constructum est consilium Judæorum, quo Christi nomen omnino delere conati sunt.

C « Quoniam pones eos dorsum. » Hoc in divina pagina multoties Dominus facere dicitur, quod prohibere potest et fieri permittit; sicut illud : « Quia induravit Dominus cor Pharaonis (Exod. IX, 11). » Similiter autem et hic : « Quoniam pones eos dorsum. » Dorsum **338** et non faciem Judæi ostendent, quia usque hodie semper Christum fugiant, et ejus misericordiam non requirunt. Et quoniam tales sunt, non isti, sed illi salvandi sunt, qui in fine sæculi futuri sunt, quos digne satis reliquias Domini vocat. De quibus scriptum est : « Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquias convertentur (Rom. IX, 27). » Illi igitur sunt, quorum vultum Deus præparavit, quorum faciem illustravit et ad se videndum illuminavit.

D « Exaltare, Domine, in virtute tua, cantabimus, et et psallemus virtutes tuas. » Exaltare, inquit, Domine; satis inter impios conversatus es, victi sunt inimici, coronatus es corona de lapide pretioso, exaltare igitur, et sic (472) caelos ascende. Nos autem cantabimus, et ubique gentium prædicabimus virtutes tuas. Hinc est enim, quod in Canticis canticorum dicitur : « Fuge, dilecte mi, assimilare capræ, binnuloque cervorum super montes aromatum (Cant. VIII, 14). »

PSALMUS XXI.

IN FINEM PRO SUSCEPTIONE MATUTINA PSALMUS IPSI DAVID.

Quid significet in finem, satis dictum est. Susce-

pio matutina Christi resurrectio est, qui die tertia primo mane a mortalitate ad æternam immortalitatem susceptus est. Bene autem in hoc psalmo resurrectionem præmisit, qui de sola passione locuturus erat, ut illi, qui per totum psalmum de Christi passione contristantur, ipsa tituli inscriptione consolentur, neque dubitent resurrecturum, cum mortuum esse cognoverint.

« Deus Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti longe a salute mea? » Sæpe jam diximus quia Salvator noster Deus et homo est, et altera pars in eo clamat, altera vero clamantem exaudit. Humanitas quoque quando clamat non tantum pro se, quantum pro nobis clamat, quia divinitati ineffabiliter conjuncta, nihil est quod pro se timere debeat (473). Sic autem et lingua loquitur pro omnibus membris, et cum in se nihil patitur, in unoquoque tamen membro se pati ostendit. Percutitur oculus, manus, vel pes, et dicit lingua, cur me percutis? non pro se, videlicet, sed pro aliis loquens, et aliorum passiones suas esse ostendens. Hoc igitur modo locutionis Salvator noster secundum humanitatem sic loquitur, dicens: « Deus Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? » Et quasi ipsa divinitas causam clamoris quæreret, qua præsentem, neque clamare neque timere debuisset, subdidit, dicens: « Longe a salute mea. » Non, inquit, pro me clamo, caput sum, lingua sum, pro membris meis clamo, quæ jam per totum mundum pro meo nomine tam dura tormenta pati conspicio; Mea namque passio causa illis erit, ut illa omnia patiantur. Insuper autem, et pro illis clamo, qui tanto mei sanguinis pretio redempti peccare non cessant, et in suis iniquitatibus perseverant, pro quibus nimirum et nunc, et semper me ad te clamare necesse erit. Et hoc est, quod ait:

« Verba delictorum meorum. » Hæc verba non sunt mea, non ad me pertinent, verba sunt delictorum, infirmitatum et passionum fidelium meorum. « Deus meus, clamabo per diem, nec exaudies, et nocte, et non ad insipientiam mihi. » Per diem, et noctem omne tempus intelligamus, quia sicut Apostolus ait: « Quotidie interpellat pro nobis (Rom. viii, 34). » Possumus tamen per diem, et noctem, et prospera, et adversa intelligere. Dicit igitur Salvator noster, dicat humanitas divinitati, omni tempore clamabo, nunquam te orare desistam, et non mihi imputetur ad insipientiam, quia etsi mihi clamor iste necessarius non est, illis tamen, pro quibus clamo, semper necessarius est.

« Tu autem in sancto habitas, laus in Israel. » Pro me, inquit, clamare ideo necesse non habeo, quia tu in me habitas et mecum es, sine clamore

A me exaudis, quem laudat et prædicat Israel. Clamat tamen Dominus aliquando etiam pro se, non ut ei clamare necessarium sit, sed ut nos ipsius consilium et voluntatem in ejus clamore cognoscamus. Hoc autem sequentia manifestabunt.

« In te speraverunt patres nostri, speraverunt, et liberasti eos. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt, in te speraverunt, et non sunt confusi. » Semper, inquit, clamandum est et nunquam a clamore cessandum est, et si non illico exaudiamur, a clamore tamen cessare non debemus. Clamor iste non oris, sed cordis est, quamvis et oris clamor valde utilis est, si et corda, et ora simul conveniant. Hoc autem fecerunt patres nostri, hoc patriarchæ et prophetæ fecerunt. Hoc fecit et iste, qui hunc psalmum scribit. Et quia firmiter crediderunt, **339** et speraverunt, ideo exauditus sunt, et non sunt confusi. Hinc autem totam suam passionem ex ordine narrat, et ea quæ post tantum temporis futura erant, quasi jam facta fuissent cunctis gentibus manifestat, ut qui apostolis credere nolunt, vel hunc psalmum legentes, et audientes credant, et vera esse cognoscant. « Ego autem sum vermis, et non homo, opprobrium hominum, et abjectio plebis (474). Omnes, qui videbant me, aspernabantur me, locuti sunt labiis, et moverunt caput. » Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum. Patres, inquit, nostri speraverunt in te, et liberati sunt, speraverunt, et non sunt confusi. » Mihi autem hoc ipsum impropertur, quod in te spero, et quasi spes mea vana sit, et nihil mihi profutura sit. Sic enim et hic, et in Evangelio scriptum habemus, et quidem dicitur: « Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum. » Ibi vero: « Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credimus ei, confidit in Domino, liberet eum, si vult (Matth. xxvii, 42). » Quod hic dicitur: « Speravit in Domino; » ibi; « confidit in Deo. » Et quod hic dicitur: « Salvum faciat eum, quoniam vult eum: » ibi dicitur: « liberet eum si vult. » Vide igitur quam bene sibi conveniant verba Prophetæ et verba Evangelii. Nunc autem significationem videamus. « Ego, inquit, sum vermis, et non homo; » ac si dicat: Sicut inter animalia vermis vilissimus est, sic me inter homines abjectum et peccatorem deputant. Unde et propheta in persona illorum loquitur, dicens: « Nos autem reputavimus eum quasi leprosum, et abjectum a Deo, et humiliatum (Isa. li, 4). » Est autem Salvator noster aliquo modo vermis, quia de sola virgine sine aliqua virili commistione natus est. Sic enim nascuntur vermes, aut de solo ligno, aut de sola terra, nulla diversorum sexuum commistione (475).

(474) « Ego autem jam non ex persona Adam loquens, sed ego proprie Jesus Christus, sine semine in carne natus sum, ut essen in homine ultra homines; ut vel sic dignaretur imitari humana superbia humilitatem meam. » S. AUG. in hunc locum enarr.

(475) Hæc dicta sunt juxta obsoletam Peripateticorum opinionem, admittentium generationem ex putri.

(473) S. Maximum Taurin. hac in expositione secutus videtur S. Bruno; ille enim homil. 45, edit. Rom. 1784, p. 158, ait: « Hæc autem dicit, ut manifestaret propter nos esse derelictum, quorum peccata portabat, ac videntes disceremus et nos pro ipso sancto, et justo mori, cum pro peccatoribus et ille moreretur. »

Ego, inquit, quem ipsi inter impios et peccatores deputant, non sum genitus, neque natus ut ceteri homines qui in iniquitatibus concepti et in peccatis nati sunt. Factus sum tamen opprobrium, et abjectio plebis, qui me spernentes, latronem elegerunt, dicentes: « Nolumus hunc, sed Barabbam (*Joan.* xx, 40). »

« Quoniam tu es, qui abstraxisti me de ventre, « spes mea ab uberibus matris meæ, in te jactatus « sum ex utero, de ventre matris meæ, Deus meus « es tu. » Quod enim ait: « Abstraxisti me de ventre, » ad id respondere videtur, quod modo dixerat: « Ego sum verius, et non homo; » ut per hoc contra legem naturæ (476), et non sicut alios homines eum natum esse intelligamus. Quod vero sequitur: « Spes mea ab uberibus matris meæ, in te jactatus sum ex utero, et de ventre matris meæ Deus meus es tu; » sic est intelligendum, ut antequam carnem susciperet, et de Virgine nasceretur, quoniam Patri per omnia æqualis erat, nec eum in aliquem sperasse, nec Deum, vel Dominum, vel majorem habuisse firmissime credamus. Omnia igitur hæc, ut jam sæpe diximus, et cætera quæ sequuntur, ad humanitatem referenda sunt.

« Ne discesseris a me, quoniam tribulatio proxima « est, et non est, qui adjuvet. » Sic enim Christi divinitas humanitati conjuncta est ut nunquam ab ea discedere possit, et sic eam in omnibus adjuvare valeat ut nullius alterius adjutorio egeat; sed propter nos talia loquitur, ut nostram naturam in Christo esse sciamus, et verum hominem esse credamus, et qualiter omnia facta fuerint, cognoscamus.

« Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues « obsederunt me. » Tauri pingues, principes sacerdotum, Scribæ et Pharisei omni malitia et nequitia incrassati et pleni intelliguntur. Vituli vero reliqua populi multitudo, quæ quasi ductores, et magistros eos sequebatur.

« Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens « et rugiens. » Aperuerunt, inquit, super me os suum, simul omnes una voce clamantes: « Crucifige: et, Secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit (*Joan.* xix, 7). » Quorum voces propter nimiam crudelitatem leoni rugienti comparantur.

« Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt omnia « ossa mea. » Sicut aqua effusus est Dominus, aliis quidem ad salutem, et emundationem, aliis vero ad ruinam, et perditionem. Sic enim de se ipso scriptum est: « Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israel (*Luc.* ii, 34). » Ubi enim funditur aqua, facile homines ruere solent. Quod autem ait: « Et dispersa sunt omnia ossa mea, » discipulorum fugam significare videtur. Qui non immerito ossa vocantur, quoniam inter omnia mem-

bra ecclesiastici corporis firmiores et fortiores fuerunt. De quibus adhuc subditur:

« Et factum est cor meum tanquam cera liquescens, in medio ventris mei. » Cor Christi, apostoli sunt, in quibus voluntas, 340 consilia et majora secreta Domini continentur. Per ventrem vero illos intelligere possumus, qui molliores et imperfectiores in Ecclesia sunt, quales illi erant, qui tunc temporis nondum perfecte credebant. Erat enim turba multa, quæ convenerat ad diem festum, credula quidem, sed non perfecte. Cujus etiam timore principes sacerdotum dicebant: « Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo (*Matth.* xxvi, 3). » In medio igitur talium sancti apostoli facti sunt, tanquam cera liquescens, quia nimio terrore perterriti, neque sibi ipsis, neque illis aliquam consolationem dederunt.

« Exaruit velut testa virtus mea. » Scimus quia testa fragilis est, et exiguæ firmitatis. Huic igitur virtutem suam Salvator noster comparat, quia tempore passionis suæ fragilem se et sine fortitudine ostendere voluit. Unde et Petro pugnare volenti, sic ait: « An putas, quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum? Quomodo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri (*Matth.* xxvi, 53)? » Hæc est itaque causa, quare sicut testa virtus ejus exaruit. « Et lingua mea adhæsit faucibus meis. » Hoc est autem quod propheta ait: « Sicut agnus ad victimam ductus est, et non aperuit os suum (*Isa.* liii, 7). » — « Et in pulverem mortis deduxerunt me. » Affectu videlicet, et desiderio suo, non quod caro ejus, ut in alio psalmo dicitur, videret corruptionem.

« Quoniam circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me. » Canes et concilium malignantium Judæos vocat, contra eum sine causa et ratione latrantes.

« Foderunt manus meas, et pedes meos. » Hoc autem tam planum est ut expositione non egeat. Quod quidem exemplum ad Judæos refellendos validissimum est, quia de nullo alio, nisi de Christo hoc intelligere possunt, cujus manus, et pedes crudelissimis clavis confixerunt.

« Dinumeraverunt omnia ossa mea. » Nullus est, cujus ossa sic numerari et separatim videri valeant, sicut illius, qui in cruce extenditur. Quod igitur ait, « dinumeraverunt, » tale est ac si dixisset: dinumerabilia fecerunt. Possumus autem per ossa, sicut jam supra diximus, ipsos apostolos intelligere; qui ideo fortasse numerati sunt, ne aliquis eorum evadere potuisset.

« Ipsi vero consideraverunt, et conspexerunt me; « diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem « meam miserunt sortem. » Hoc autem prophetâ in-

(476) Sumit S. Bruno contra pro præter. Quidquid enim est præter naturam, id nobis videtur esse contra ipsius leges; eum Deus recte loquendo nihil agat, nec agere contra naturæ leges possit, sibi con-

tradiceret; quidquid enim ipse agit, debet esse naturæ consentaneum, ne auctori supremo repugnet; licet utpote extraordinarium nobis videatur naturæ legibus contrarium.

spiritu et evangelistæ suis oculis inspicientes, uno A similique modo dixerunt. Credat igitur prophetis qui non vult credere evangelistis. Una autem illa vestis, que divisa non est, illa est, de qua milites dixerunt: « Non scindamus eam, sed mittamus sortem cuius sit (Joan. xix, 24), » ut hæc Scriptura adimpleretur, sicut Joannes apostolus ait.

« Tu autem, Domine, ne longe facias auxilium tuum a me, ad defensionem meam aspice. Erue a meam. » Quid enim per frameam, nisi diabolicam deceptionem intelligimus, qua omnes pereuntium et damnatorum animæ decollantur? Canis autem idem ipse diabolus est, qui cum omni exercitu suo contra sanctos latrare, et irrationabiliter loqui non cessat. De quo subditur :

« Libera me de ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam. » Leo iste diabolus est, de quo alibi dicitur : « Quia inimicus noster diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret (I Petr. v, 8). » At vero per unicornes Judæos significat, qui soli inter omnes gentiles uno cornu manebantur, per quod videlicet cornu legem intelligimus per Moysen divinitus sibi datam, in qua singulariter gloriabantur. Finita historia suæ passionis, nunc de Ecclesia incipit loqui.

« Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesie laudabo te. » Fratres suos apostolos dicit, quibus et per se ipsum post passionem suam, et Spiritum sanctum, quem eis misit, nomen et gloriam paternæ majestatis ostendit, quorum officio Ecclesiam regeret, et doceret, et ubique gentium Dei magnalia prædicaret. « Qui timetis Dominum laudate eum, universum semen Jacob magnificate eum. Timeat eum omne semen Israel, quoniam non sprevit, neque despexit preces pauperum, neque averit faciem suam a me, et dum clamarem ad eum exaudivit me. » Quotidie in Ecclesia Dominus prædicat, quia ejus verba quotidie in Ecclesia prædicantur; ipsius enim verba sunt quæcumque in utroque Testamento scripta sunt. Ipse est igitur qui docet, ipse est qui prædicat. Unde et discipulis ait : « Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis (Matth. x. 20). » Semen vero Jacob et Israel nos sumus, qui Dominum et Salvatorem nostrum Patrem habemus, qui per Jacob et Israel significatur. Et ipse quidem est Jacob, quia diabolus vicit et supplantavit. Ipse est Israel, cui tota paternæ majestatis gloria revelatur; unde et scriptum est : « Deum nemo vidit unquam; unigenitus Filius, qui est in sinu Patris ipse narravit (Joan. i, 18). »

« Apud te est laus mihi in Ecclesia magna. » Quod autem ait, « apud te; » tale est ac si diceret de se, quia omnis laus Filii ad Patrem refertur. Ecclesia vero magna, Ecclesia catholica, et universalis est, non in una mundi parte, sed in toto mundo diffusa. « Vota mea Domino reddam coram timentibus eum. »

Vota sua, sui corporis et sanguinis sacramenta dicere videtur, propter id, quod sequitur :

« Edent pauperes, et saturabuntur. » Et hæc quidem vota jure dicuntur, quia ante sæcula pro salute nostra Deo Patri offerre 341 disposuit. Ipsum namque disponere, votere fuit. Hæc autem vota quotidie redduntur, et offeruntur coram fidelibus suis, et timentibus eum. « Edent pauperes, et saturabuntur, laudabunt Dominum qui requirunt eum. » Illi, inquit, pauperes, qui non mundi honores, divitias et dignitates, sed Dominum requirunt, quibus ipsa paupertas pro Domino placet, edent cibum illum ineffabilem, et saturabuntur secundum interiorem hominem, et laudabunt Dominum de tanto beneficio sibi attributo. « Qui enim manducat hunc panem, dicit Dominus, vivet in æternum (Joan. vi, 59). » Unde et subditur :

« Vivet cor eorum in sæculum sæculi, reminiscetur, et convertentur ad Dominum universi fines terræ. » In eo enim, quod dicit, « reminiscetur, » oblitus eos fuisse ostendit. Et revera antequam apostoli prædicarent, in tantam et Dei, et sui oblivionem venerant homines, ut perpauci invenirentur, qui veritatem cognoscerent. Prædicantibus igitur apostolis, recordati sunt illius beatitudinis, quam in primo homine amiserunt, et conversi sunt ad Dominum universi fines terræ. Et hoc est, quod subditur :

« Et adorabunt in conspectu ejus omnes gentium. » Et hoc merito; « quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium. » Prius diabolus regnabat, et ubique gentium dominabatur; sed in Christi passione et regnum, et potestatem amisit.

« Manducaverunt, et adoraverunt omnes divites terræ. » Egregie modo divites dicit, quos paulo ante pauperes vocaverat; quoniam et si caducis, et transitoriis divitiis pauperes sint, æternis tamen et spiritualibus bonis divites sunt. « In conspectu ejus prociident universi, qui descendunt in terram. » Sic videtur mihi esse dictum, « qui descendunt in terram, » sicut illud in Evangelio : « Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. i, 8), » ut in terram descendere, et in mundum venire idem significet. Omnes igitur, qui in mundum veniunt, omnes, qui in terram descendunt, prociident ante Deum, sicut scriptum est : « Vivo ego, dicit Dominus, quia mihi curvabitur omne genu, et confitebitur omnis lingua (Isa. xliii, 23). »

« Et anima mea ipsi vivet, et semen meum serviet illi. » Non est itaque Christi illa anima, quæ Deo non vivit, neque illud semen, quod Deo non servit.

« Annuntiabitur Deo generatio ventura, et annuntiabunt cæli iustitiam ejus populo, qui nascetur, quem fecit Dominus. » Generatio ventura, et populus qui nascetur, unum mihi significare videntur. Hæc autem generatio populus gentium est, qui, repulsa Synagoga, illis diebus prædicandus et vocandus

dns erat. Unde et Apostolus Judæis verbum Dei audire nolentibus ait : « Vobis primum oportuit prædicari verbum Dei, sed quia repulistis illud, et indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes Act. XIII, 46). » Bene igitur hic dicitur : « Populus qui nascetur, quem fecit Dominus, » quoniam ille populus tunc a Domino factus est, quando per aquam baptismatis regeneratus est.

PSALMUS XXII.

PSALMUS DAVID.

Quære superius.

« Dominus regit me, et nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit. » Populus gentium noviter regeneratus, et ad fidem vocatus loquitur in hoc psalmo. Hic est ille populus, de quo modo in fine superioris psalmi dicitur : « Populus qui nascetur, quem fecit Dominus. » Qui ideo a Domino factus esse perhibetur, quoniam ab antiqua vetustate in novam creaturam per aquam baptismatis reformatus est. Dicit igitur populus iste : Dominus regit me, jam nihil timeo, bonum rectorem et pastorem habeo, qui me in loco pascuæ collocavit, et sanctorum suorum Ecclesiæ associavit. Ubique sunt Novi et Veteris Testamenti volumina, ibi est et pascuæ locus, ibi sunt illi cibi, quibus anima reficitur et sanatur. De quibus subditur :

« Super aquam refectionis educavit me, animam meam convertit. » Omnis divina Scriptura, et evangelica prædicatio aqua refectionis est. Hæc est illa aqua, de qua dicitur : « Sitientes, venite ad aquas (Isa. LV, 1). » Dicitur autem aqua refectionis, quoniam qui ex ea saturatus fuerit, sicut dicit Dominus : « Non sitiet ultra (Joan. VI, 15). » Hæc est aqua totius sapientiæ, qua fidelium animæ educantur, lavantur et sanantur.

« Deduxit me super semitam justitiæ propter nomen suum. » Quam pulcher ordo locutionis! primum ad pascuæ locum, deinde ad aquas refectionis, demum ad semitam justitiæ narrat se esse deductum. Per semitam justitiæ incedit, qui ad errorem non declinat, et a veritate non recedit. Hanc semitam Christianorum est; quia ipsi soli veritatem sequuntur et tenent, ipsi soli nomen Domini suscipere meruerunt, et tanto patronymico digni a Christo Christiani vocantur.

« Nam, si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. » Cur enim timeat, quem Dominus deducit, et per talem semitam incedit? Umbra mortis hæretici sunt, omnesque alii seductores. In umbra enim illius figura **342** et similitudo naturaliter exprimitur, cujus est ipsa umbra. Sunt igitur isti tales umbra mortis; quia, sicut mors occidit corpora, ita et isti animas interficiunt. Per medium autem istorum viri sancti ambulare non timeant, quoniam ipsum Deum protectorem habent, qui eos superari et decipi non permittit.

« Virga tua, et baculus tuus ipsa me consolata sunt. » Scio, inquit, te virgam habere et baculum.

A Et contra eos quidem, qui minus delinquant, baculum portas. Sive etiam, quia in hac vita virga percutis, in futura vero non virga, sed baculo. Hæc est igitur consolatio mea, quia te ultorem esse cognosco, qui inimicos meos sine pœna transire non patieris.

« Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me. » Ecce iterum alia consolatio, ut tuos inimicos timere non debeas. Mensam ante se paratam esse dicit, cujus cibi et potus immortales faciunt, et ab omni hæretica pravitare se ea utentes defendunt. Hæc mensa divina Scriptura, et utriusque Testamenti scientia intelligitur, qua viri ecclesiastici resecti hæreticorum non timeant versutias.

B « Impinguasti in oleo caput meum. » Quasi ei aliquis diceret : Quid tibi hæc mensa faciet, si intelligentia desit? Ad quod ipse et mensam, et intelligentiam se habere ostendit, dum caput suum in oleo impingatum esse dicit. Quid enim per caput nisi mentem? Quid per oleum nisi sancti Spiritus gratias intelligimus? Tali oleo Salvator noster inunctus dicebat : « Spiritus Domini super me, propter quod unxit me (Isa. LXI, 1). » Unde et alibi dicitur : « Unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ pro participibus tuis (Psal. XLIV, 8). »

C « Et poculum tuum inebrians quam præclarum est! » Hoc poculum de hac mensa suscipitur, quo sancti inebriati terrenorum obliviscuntur, et ipsas suas injurias non cognoscunt. Præclarum est autem hoc poculum, quia nihil in se continet nebulosum, nihil nisi dulce, et suave, et veritatis fulgore illuminatum.

D « Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ. » Hoc autem tale est ac si diceret : Ecce multa bona mihi fecisti; in loco pascuæ me collocasti; super aqua refectionis me educasti; in semitam justitiæ me deduxisti, in conspectu meo mensam posuisti; poculo tuo me inebriasti : unum solum mihi restat, quod si habuero sufficit mihi, si non habuero, nihil sum. Hoc est igitur, quod peto, ut misericordia tua quasi pedagogus et magister subsequatur me, quæ a recto itinere me deviare non patiatur omnibus diebus vitæ meæ, ut hac vita finita habitem in domo Domini, in illa videlicet cælesti Jerusalem in longitudinem dierum. Nemo igitur ex operibus suis sine Dei misericordia salvari posse confidat.

PSALMUS XXIII.

PSALMUS DAVID PRIMA SABBATI.

Prima Sabbati dies Dominicus intelligitur. In ipso die fecit Deus cælum et terram; in ipso die a mortuis resurrexit; in ipso die Spiritum sanctum apostolis dedit; et in ipso die ultima resurrectio fiet, quando ad judicandum vivos et mortuos Dominus veniet.

« Domini est terra, et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo. » Videns Propheta per Spiritum sanctum in illa ultima, et prima die, una enim est prima, et ultima. Omnes et bonos et malos, quicumque fuerunt, et sunt, et

erunt pariter astare ante tribunal Christi, nullo jam A litigante, nullo jam sibi aliquid vindicante, sed unoquoque iudicium exspectante dicit : « Domini est terra et plenitudo ejus. » Ubi tunc reges? Ubi principes? Ubi sæculi potentes? Ubi illi, qui nunc terram fraudulenter dividunt, et ipsis suis fratribus partes suas auferunt? Unusquisque se abscondet, nemo tamen se abscondere poterit : « Tunc dicent montibus : Cadite super nos; et collibus : Abscondite nos (*Luc. xxiii, 30*). » Et tunc quidem manifestum erit, quia Domini, et solius Domini est terra, et plenitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitant in ea. Cujus enim esse debet, nisi illius, qui eam fecit? Et quando eam fecit? prima Sabbati. Et quando eam recuperabit? prima Sabbati.

« Ipse super maria fundavit eam, et super flumina B « preparavit illam. » Disputent philosophi, et quærant inter se quomodo super liquidum elementum terra stare possit. Mihi tamen non videtur mirabilius ab aquis, quam ab aere sustineri; si tamen vel ab aquis, vel ab aere sustineatur. Ego autem ad faciliorem me transfero intelligentiam, quia super, pro juxta, frequenter dicere solemus. Veluti cum dicimus illa talis civitas super mare, vel super Tiberim sita est : quod utique non supra aquam, sed juxta intelligimus. Sic igitur omnis terra, vel supra maria vel super flumina posita est, ut ejus termini nusquam alibi, nisi super maria vel super flumina esse possint.

« Quis ascendet in montem Domini, aut quis C « stabit in loco sancto ejus? » Video, inquit, ante Judicem astare omnes; video ibi divites et pauperes. Quis horum vocabitur? Quis horum ascendet in montem Domini? Nunquid soli divites? Nunquid soli potentes? Isti enim sunt qui vocari, 343 et honorari soliti erant. Per montem Domini, et per locum sanctum ejus, hoc in loco terra viventium significatur. Vis audire quis ascendet, et quis ibi stabit? →

« Innocens manibus, et mundo corde, qui non ac- « cepit in vano animam suam, nec juravit in dolo « proximo suo. » His paucis verbis docet Propheta, quis ibi ascendet, et quis ibi stabit. Perfectus mihi esse videtur, qui et manibus et mundo corde innocens est. Per quem videlicet illi significantur, qui D neque facto, neque consilio aliis nocent, et tales quidem raro inveniuntur. Ego semper in his angustiis et difficultatibus ad illa verba Prophetae recurro, quibus ipse dicit : « Peccator, quacunquē hora conversus fuerit, et ingemuerit, vita vivet, et non morietur (*Ezech. xxxiii, 11*). » Et post hanc talem conversionem inter innocentes peccatorem, jam non esse peccatorem confido. « Qui non accepit in vano animam suam. » Ille enim animam suam ab aquis baptismi purificatam et renovatam in vano accipit, qui postea peccare non timens, et in peccatis perse-

(477) « Ideo ergo potens, quia fortis. Et ita revera est prædicanda potentia, quæ non alienis fulta virtutibus : sed sua sibi per omnia potestate subsi-

verans, ad eandem, quam prius habuerat, deformitatem redire compellit. « Nec juravit in dolo proximo suo. » Non prohibet Propheta jurare, sed in dolo jurare prohibet. In dolo igitur jurat, qui id, quod jurat sua sponte, non observat. Sequitur :

« Ille accipiet benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo. » Hic inquit, qui talis est, hic vocabitur, hic ascendet, hic modo benedictionem suscipiet; illam utique benedictionem, quam suis fidelibus se daturum Dominus esse promittit : « Venite, inquit, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi (*Matth. xv, 34*). » Et hoc quidem habebunt sancti non ex suis meritis, sed misericordia Salvatoris sui.

« Hæc generatio quærentium Dominum, quæ B « rentium faciem Dei Jacob. » Omnes, inquit, isti, qui cælos ascendunt, qui benedicuntur et salvantur, collecti sunt de illa universorum hominum generatione, quæ Deum quærit, et ejus faciem videre desiderat.

« Tollite portas, principes vestras; et elevamini, « portæ æternales, et introibit rex gloriæ. » Habent maligni spiritus suas portas, per quas Judæos, hæreticos et tyrannos, omnesque seductores, insuper vitia et peccata, omnemque illorum doctrinam et seductionem intelligere possumus. Præcipit igitur Propheta malignis spiritibus, quos principes vocat, has suas portas tollere, et ipsis suis tormentis secum habere. Hoc est enim, quod in iudicio dicturus est Dominus : « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus. (*Matth. xxv, 41*). » Portæ vero æternales apostoli sunt et doctores, per quos, quasi per quasdam portas intrabitur in cælestem Jerusalem. Dicit ergo Propheta, ut facto iudicio eleventur, et aperiantur, et per eos omnes fideles in patriam introducantur. Quod autem ait : « Et introibit rex gloriæ. » Salvatoris nostri humanitatem ad iudicium venisse ostendit. Ipse enim iudicabit, quia « Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (*Joan. v, 22*). » Dignum enim est, ut ille iudicet, qui iudicatus est. Unde in alio psalmo dicitur : « Deus, iudicium tuum regi da (*Psal. lxxi, 1*). » Quia igitur humanitas Salvatoris localis est, peracto iudicio illuc revertetur, ubi nunc est, ideo modo dicitur : « Et introibit rex gloriæ. »

« Quis est iste rex gloriæ? » Tu ipse dic, de cuius progenie natus est, et tu qui melius eum cognoscis. « Dominus fortis, et potens, Dominus potens in « prælio (477). » De hoc prælio ipse Dominus ait : « Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia, quæ possidet. Si autem fortior eo supervenerit, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, et spolia ejus distribuet (*Luc. xi, 21*). »

« Tollite portas, principes vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit rex gloriæ. Quis est stit. » S. MAXIM. TAURIN., serm. 46, ed. Rom. 1784, p. 518.

iste rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. » Non fuit ei sufficiens, semel dicere, ad quod multum videre desiderabat, et in quo plurimum delectabatur. Videbat enim jam tunc sanctorum omnium gloriam, inter quos se ipsum quoque stare videbat. Videbat et iniquorum omnium damnationem et perditionem. Videbat portas æternales apertas et elevatas et ad suscipiendum tantam fidelium multitudinem præparatas. Videbat et portas infernales clausas, et æternis incendiis destinatas. Et bonas quidem portas hortatur, ut sursum ad cœlestia ascendant; malis autem principibus dicit, ut suas portas tollant, et claudant, et in infernum descendant, et tunc quidem clausæ erunt portæ mortis, quia nemo per illas transibit ad mortem.

344 PSALMUS XXIV.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

In hoc psalmo loquitur Ecclesia, et ideo in finem titulatur; quoniam ipsa est, sicut ait Apostolus, in quam fines sæculorum devenerunt (*I Cor. x, 11*).

« Ad te, Domine, levavi animam meam: Deus meus in te confido, non erubescam. » Ad te, inquit, Domine, levavi animam meam, quæ sub magno vitiorum pondere prius oppressa jacbat. De hoc autem pondere alibi dicitur: « Quoniam iniquitates meæ superposuerunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me (*Psal. xxxvii, 5*). » Tali pondere oneratis Dominus ait: « Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos (*Matth. xi, 8*). » — « Deus meus in te confido, non erubescam. » Quod tale est ac si diceret. Quia in te confido, non sit vana et inutilis fiducia mea: non prævaleant inimici mei, et nequando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum. » Et hoc est, quod ait:

« Neque irrideant me inimici mei: » per quos hæreticos, et tyrannos, et ipsos malignos spiritus intelligimus.

« Etenim universi, qui te expectant, non confundentur. » Divinum utique, et non humanum auxilium in magnis nostris necessitatibus sperare et expectare debemus. Et si fortasse non, sicut volumus, tam cito veniat, expectandum est, et nullatenus desperandum.

« Confundantur iniqui facientes (478) mala. » Illi, inquit, qui te expectant non sunt digni confusione, sed potius iniqui confundantur, qui vana faciunt et operantur. Quamvis enim nomine vanitatis omne malum, omnisque stulticia intelligi possit; illi tamen tali nomine vocari videntur, qui idola faciebant et colebant.

« Vias tuas, Domine, notas fac mihi, et semitas tuas edoce me. » Hoc interest inter vias et semitas, quod interest inter amplas et angustas vias; et angusta quidem via ducit ad vitam, ampla vero ad

perditionem. Rogat itaque Ecclesia Dominum ut suas vias et semitas eam edoceat, ne forte in illam amplam viam declinet, quæ inde ampla dicitur, quia maxima et infinita multitudo per eam ingreditur. Unde et subditur:

« Dirige me in veritate tua, et doce me, quia tu es Deus salutaris meus, et te sustinui tota die. » — « Ego, inquit Dominus, sum via, veritas, et vita (*Joan. xiv, 6*); » — « Nemo venit ad Patrem nisi per me (*Ibid.*). » Hæc est igitur illa via ad quam orat ut dirigatur, quia per nullam aliam ad beatitudinem, quo festinat, pervenire potest. Errat itaque, et pravo itinere ad mortem tendit quicumque per viam veritatis non incedit.

« Reminiscere miserationum tuarum, Domine, et misericordiæ tuæ, quæ a sæculo sunt. » Non est, inquit, novum tibi, et inusitatum misericordias facere, et fideles tuos exaudire. Hoc enim jam ab illo sæculo facere cœpisti, quando illam maximam et ineffabilem misericordiam facere voluisti. Nam et si prius multas misericordias Dominus fecerit; tamen a tempore suæ passionis, nostræque redemptionis majorem suæ misericordiæ copiam ostendit: quia non unum populum, sed omnes gentes suo sanguine redemit. Unde est illud: « Laudate Dominum, omnes gentes, laudate enim, omnes populi. » Quare? « Quoniam confirmata est super nos misericordia tua (*Psal. cxvi, 1*). » De qua videlicet misericordia sequitur:

« Delicta juventutis meæ, et ignorantia meæ (479), non memineris, secundum magnam misericordiam tuam memor esto mei, Deus. » Rogat igitur Ecclesia Dominum, ut tam magnæ misericordiæ suæ memor sit, quæ tam valido argumento super nos confirmata est. Delicta vero juventutis et ignorantia illa intelligere possumus, quæ ante conversionem fecerat, cum adhuc ignorantia tenebris teneretur.

« Propter bonitatem tuam, Domine. » Hoc inquit, quod postulo, ideo postulo, quod tanto tuo beneficio digna sim; sed propter bonitatem tuam, Domine, quam facere solitus es sperantibus in te. « Dulcis, et rectus Dominus, propter hoc legem statuit delinquentibus in via. » Hæc est via mandatorum Dei, de qua dicitur: « Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini (*Psal. cxviii, 1*). » Et illud: « Viam mandatorum tuorum cucurri (*Ibid. xviii*). » In hac autem via multi delinquant, et non ea puritate et diligentia, qua debent, per eam incedunt. Sed quia dulcis est Dominus, et facilis ad miserendum, qui non vult mortem peccatoris, sed potius ut convertatur, et vivat (*Ezech. xxxiii, 11*); propter hoc « legem statuit delinquentibus in via. » Et quam legem? Et quia legitur: « Peccasti, quiesce, declina a malo, et fac bonum (*Isa. i, 16*): » quacunque hora conversus fueris, omnium iniquitatum tua-

(478) *Col. Gls.*, Vana: ita etiam apud August. *enarr. in hunc Psalmum xxiv.* Lectio autem basilicæ V. tic. est: *Confundantur iniqui facientes vane.* Apud Cassiodorum legitur: *Confundantur iniqui facientes*

vana. In Vulgata autem, *confundantur omnes iniqui agentes usquequaque.*

(479) Eadem lectio est apud Augustinum et apud Cassiodorum.

rum non recordabor. Nusquam locus est desperationi, quia dulcissimus Dominus dulcissimam nobis statuit legem. Et certe pauci vel nulli salvari potuissent, nisi **345** hanc dulcissimam legem Dominus statuisset. Bene autem subditur : « Et rectus ; » quia quamvis dulcis sit, nunquam tamen a rectitudine recedit. De quo scriptum est : quia « reddet unicuique secundum opera sua (*Matth. xvi, 27*). » Dulcis igitur est, sed poenitentibus ; rectus vero in malitia perseverantibus.

« Diriget mites in iudicio, docebit mansuetos vias suas. » Mites et mansueti idem significant. Graves enim et maturi homines mites vocantur. De quibus dicitur : « In populo gravi laudabo te (*Psal. xxxiv, 18*). » Mansueti vero quasi manu assueti dicuntur. Unde et contrario illa animalia prava vocamus, quæ mansus refugiunt, et tangi non patiuntur. Dirigit igitur Deus in iudicio, et docet mansuetos vias suas, quia hos tales homines a via iustitiæ, et æquitatis errare non permittit. Soli enim illi boni iudices sunt et bene iudicant, qui mala repellunt et bona eligunt. Sed quæ sunt viæ Domini ? « Universæ viæ Domini misericordia, et veritas. » Et quibus hæ viæ præparatæ sunt ? « Requiringibus testamentum ejus, et testimonia ejus. » Per has ipse incedit, per has et nos iaccedamus, ut et ipse ad nos, et nos ad ipsum pervenire valeamus. Per has autem illi incedant, qui utriusque Testamenti testimonia diligunt, requirunt et custodiunt.

« Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo, copiosum est enim. » Sed quod est nomen Domini ? Nomen Domini est Jesus. Jesus autem *Salvator* interpretatur. Sic enim ad B. Mariam angelus ait : « Ecce concipies, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum (*Luc. i, 31*). » Quare ? Quia « ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum (*Matth. i, 21*). » Salvat igitur Dominus, propitiatur et miseretur fidelibus suis propter nomen suum, id est secundum significationem nominis sui, quoniam ideo *Salvator* vocatus est, ut salvaret, et se invocantibus misericordiam præstaret. Copiosum autem peccatum suum esse improprie dixit, ut valde magnum esse ostenderet.

« Quis est homo, qui timet Dominum ? Legem statuit ei in via, quam elegit. » Quis est, inquit, homo, qui timeat Dominum ? Nihil timeat, si peccavit ; poeniteat, lætetur et gandeat, quia legem sibi statuit Dominus in via, quam elegit. Per viam, inquit, veritatis incedere elegit ; si fortasse ab ea declinavit, recordetur quia lex sibi posita est, agat tantummodo poenitentiam, et dimittetur sibi.

« Anima ejus in bonis demorabitur ; et semen ejus possidebit terram. » Tantum potest lex, quæ a Domino peccatoribus constituta est, ut quicumque eam custodierint et de peccatis suis poenitentiam egerint, bonis æternis non priventur, sed ipsi, et semen eorum, per quod eorum imitatores intelligent, terram viventium in hæreditatem possidebunt.

(480) Id. eod. Ghis. *cordis mei.*

Magna omnipotentis Dei misericordia in hoc versiculo prædicatur, et magna spes poenitentibus datur.

« Firmamentum est Dominus timentibus eum, et testamentum ipsius, ut manifestetur illis. » Et Dominus, inquit, et testamentum Domini firmamentum est omnibus timentibus eum. Hoc autem testamentum ad hoc nobis datum est, ut per ipsum, et in ipso ille nobis manifestetur, qui ipsius testamenti auctor est. Magnum habemus firmamentum et consolationem, ut spes nostra firma sit, cum Dei notitiam habeamus. Firma enim et stabilis est illa domus, quæ super talem petram fundata est.

« Oculi mei semper ad Dominum. » Et quasi aliquis diceret : Dum semper oculis ad eum intendis, cavendum tibi est, ne quasi incaute in laqueum pedem mittas ; ad quod ipse : « Quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos. » Hoc autem sanctis martyribus multoties accidisse legimus, qui dum solum Deum quærerent, et videre et habere desiderarent, in ipsis suis verbis et actionibus cogniti, quod Christiani essent, mox capti, ligati et illaqueati ad supplicia trahebantur. Sed Dominus, qui nunquam deserit sperantes in se, tantam illis constantiam dabat, ut moriendo ipsos suos vincerent inimicos et nullis tormentis vinci potuissent.

« Respice in me, et miserere mei, quia unicus et pauper sum ego. » Unicam et pauperem Ecclesia se esse dicit, quia ipsa sola est ex omnibus mundi hujus nationibus, quæ unum et verum Deum veneratur et colit. Est autem et pauper, illis videlicet divitiis quibus alii homines divites sunt. Quando S. Ecclesia loquitur, aliquando perfectorum, aliquando vero imperfectorum personam in loquendo suscipit, sicut in hoc loco, ubi ejus verba solis perfectioribus convenire videntur.

« Tribulationes (480) meæ dilatatæ sunt ; de necessitatibus meis eripe me. » Tempora quoque distinguenda sunt, quia non omnia, quæ dicit, omnibus temporibus aptari possunt, quoniam aliter loquitur in prosperis, et aliter in adversis. Ecce enim modo tribulationes cordis sui dilatatas esse dicit, cum a tyrannis et hæreticis persecutionem patiatur. Unde et subditur :

« Vide humilitatem meam et laborem meum, et dimitte omnia peccata mea. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, et odio iniquo oderunt me. » Multum se ab inimicis humiliatam et laboribus fatigatam esse ostendit, suosque inimicos multiplicatos et iniquo odio succensos esse conqueritur. Unde jam non præsentem vitam, sed solam suorum peccatorum remissionem et veniam postulat. Sic enim et Apostolus ait : « Nolo vos ignorare, **346** fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est nobis in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut læderet nos etiam vivere (*I Cor. i, 8*). »

« Custodi animam meam, et eripe me, Domine, non confundar, quoniam invocavi te. » Hoc autem

talo est ac si diceret: Non pro corpore rogo, neque hanc vitam, quæ non est mihi nisi labori, (481) longam habere desidero; animam solam custodi et eripe; et sufficit mihi. « Domine, non confundar, quoniam invocavi te. » Sed intelligant isti tandem aliquando, quia te invocare non est confusio. Sic enim scriptum est, quia « Stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt (Sap. v, 1). » Et tunc quidem sanctos Dei sapientes esse cognoscent, quos stultos et fatuos esse putabant.

« Innocentes, et recti adhæserunt mihi, quoniam « sustinui te, Domine. » Ecce quales sunt pro quibus nunc rogo, innocentes sunt, recti sunt, tales sunt, qui tua gratia et misericordia digni sunt. Qui mihi adhæserunt, non carnali amore neque carnali affectione; non adhæserunt mihi propter me, sed quoniam sustinui te.

« Redime, Deus Israel, ex omnibus angustiis « meis. » Tunc enim S. Ecclesia ex omnibus angustiis suis redimetur et liberabitur, quando tota plena et integra cum omnibus suis membris super cælos exaltabitur.

PSALMUS XXV.

PSALMUS DAVID.

In hoc psalmo loquitur ipse David, et simul cum eo omnes alii, qui ejusdem perfectionis sunt.

« Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia « mea ingressus sum, et in Domino sperans non « infirmabor. » Judicari se rogat propheta, quoniam justam causam se habere cognoscit, quod utique non fecisset, si injustam causam se habere cognovisset. Innocentem autem se dicit esse ingressum, quoniam et si peccavit, non tamen in malitia perseveravit. Scimus enim, quia neque innocenter ad Bersabeam ingressus est, neque innocenter Uriam interfecit. Sed quoniam digne pœnituit, et per prophetam a Domino audire meruit: « Dimissum est tibi peccatum tuum (II Reg. xii, 14), » ac si non peccasset, innocentem et justum se esse ostendit. Quia in re magna peccatoribus consolatio datur, ut post pœnitentiam ita se intelligant a peccatis esse salvatos, ac si ea nunquam commisissent. Et mihi videtur ideo prophetam ista dixisse et scripsisse, ut exemplo sui ad hanc tantam spem cæteros provocaret.

« Et in Domino sperans non infirmabor. » Quid est non infirmabor, nisi hanc, quam nunc habeo innocentiam, et animæ sanitatem non amittam? Hoc tamen non suis viribus, sed sola Dei misericordia se complere posse confidit. Dat autem etiam in hoc dicto cæteris exemplum, ut post pœnitentiam ad peccata non revertantur.

« Proba me, Domine, et tenta me, ure renes meos, « et cor meum. » Nam et si Propheta hoc non dixisset, Dei tamen est, et ad ipsum solum pertinet scrutari renes et corda. Unde non tantum rogando, quantum annuntiando hæc dixisse videtur. Ipse (481) Id. cod. et dolori.

enim est, qui solo intuitu probat et tentat, interrogat et cognoscit quid in renibus et quid in corde habeamus, et intentionem nostram bonam esse videt et pœnitentiam fructuosam; si vero quid rubiginis, et reliquiarum adhuc ibi est, urit et sanat. Unde ipse ait: « Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit (Luc. xi, 36). »

« Quoniam misericordia tua ante oculos meos est « et complacui in veritate tua. » Hoc autem tale est ac si diceret: Si misericordiam tuam ante oculos non habuissem et me pœnitentem per tuam misericordiam a peccatis absolutum esse non cognovissem, nunquam ut me judicares et probares, te rogassem. Bene autem ait: « Et complacui in veritate tua, » quia in hac quoque vita magnificatur, quia pœnitentibus misericordiam facit, sicut se facturum esse promiserat.

« Non sedi in consilio vanitatis, et cum iniqua « gerentibus non introibo. Odivi congregationes « malignorum, et cum impiis non sedebo. » Isti due versus unum atque idem dicere videntur. Perfecti autem sunt quicumque sive ante pœnitentiam sive post pœnitentiam hæc veraciter dicere possunt. Quid enim perfectius quam vanitati non acquiescisse et hoc ipsum in posterum se facturam esse promittere? De talibus enim Apostolus ait quia « ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia (Rom. v, 20). » Unde et in alio psalmo dicitur: « Beatorum remissa sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum (Psal. xxxi, 1, 2). »

« Lavabo inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine. » Non possumus hoc ad litteram intelligere, ut rex et propheta David cum solis justis et innocentibus conversari potuisset; nisi forte sic intelligamus, quia mente et voluntate cum talibus conversabatur, cum cæteris autem solo corpore habitabat. Sic enim et absentes et præsentem simul esse possumus. Absentes videlicet ab his cum quibus sumus, et præsentem cum his cum quibus non sumus. Si enim non placet mihi consilium illius, qui mecum est, absens ab eo sum; si vero placet consilium illius, qui mecum non est, ubicunque est, præsens illi sum. Sic enim et Apostolus: « Nostra conversatio in cælis est (Philip. iii, 20). » Sic et Corinthiis, et absentem, et præsentem se esse dicebat. Lavat igitur manus suas inter innocentes, quia ad similitudinem illorum, cum quibus et inter quos mente et animo conversatur, omnia opera sua, quæ per manus significantur, purificat et sanctificat. « Et circumdabo altare tuum, Domine. » Quare?

« Ut audiam vocem laudis tuæ, et enarrem « universa mirabilia tua. » Nundum templum fabricatum erat, sed tabernaculum, quod fecerat Moyses, et arca testamenti, et altare aureum ibi erat. Hoc igitur altare se circumire, et ea quæ legabantur, se audire promittit. Solum enim Heptati-

cum (482) tunc ibi legebatur, quoniam prophetarum A libri nondum compositi erant. Audiebat itaque ibi laudes Domini, et omnia mirabilia ejus, quæ in illis libris plenissime continentur; quæ sicut modo se facere promittit, postea in omnibus istis psalmis enarravit et prædicavit.¹

« Domine, dilexi decorem domus tuæ. » Hoc autem exponit: « Et locum tabernaculi gloriæ tuæ. » His autem verbis domum illam, et locum illum multum se frequentasse ostendit, in quo supradictum tabernaculum, et ea quæ in ipso erant, continebantur. Et hoc quidem faciebat, sicut modo dixit, ut audiret vocem laudis Domini et enarraret universa mirabilia ejus. Quantum autem decorem domus Domini, et locum tabernaculi ejus dilexerit, ex eo satis intelligere possumus quia templum ejus magno B desiderio facere voluit; omnesque expensas ibi necessarias præparavit quibus postea Salomon filius ejus, vice illius templum Domini construxit.

« Ne perdas cum impiis animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam, in quorum manibus iniquitates sunt. » Ne perdas, inquit, cum impiis animam meam, neque me in pœnis illis associates, quorum concilia et congregationes iniquas ego semper odio habui, sed potius pone me cum innocentibus, inter quos mente et animo conversatus sum.

« Dextera eorum repleta est muneribus. » Hoc est enim, quod modo dixit: « In quorum manibus iniquitates sunt. » florum namque manus muneribus, et iniquitatibus plenas esse dicit, quia ad hoc munera dant, vel suscipiunt, ut innocentes et simplices homines perdant et affligant.

« Ego autem in innocentia mea ingressus sum; redime me, et miserere mei. » Ego, inquit, in innocentia mea ingressus sum, et idcirco in illa tua beatitudine simul cum innocentibus me esse confido. Quantæ puritatis et perfectionis vir iste fuerit, ipsa ejus verba apertissime manifestant. Nam et ipse Dominus hoc ipsum ostendit, qui pluribus in locis valde eum commendat.

« Pes enim meus stetit in via recta, in ecclesiis benedicam Dominum. » Hoc autem videtur esse expositio eorum, quæ modo dixit: « Ego autem in innocentia mea ingressus sum. » Neque enim dubitandum est, eorum pedes stare in via recta, qui innocenter ingrediuntur. Quod autem ait: « in ecclesiis benedicam Dominum; » istorum omnium psalmorum commendatio est, in quibus per omnes Ecclesias ubique diffusas quotidie Deus laudatur et benedicatur.

PSALMUS XXVI.

PSALMUS DAVID PRIUSQUAM LINIRETUR.

De illa unctione dicit, quæ facta est sibi in Hebron post mortem Saul, quando rex constitutus est. Unde apparet illis diebus hunc psalmum factum fuisse, quibus Saul interfectus est, qui eum iniquo odio persequabatur.

(433) Volumen scilicet primos septem Veteris Testamenti libros complectens.

« Dominus illuminatio mea, et salus mea. Quem timebo? » Videtur mihi quando Propheta hæc scribebat, quia et Saulis mortem, et se in proximo regem constituendum per Spiritum sanctum prævidebat. Unde et bene in titulo dicitur: « Psalmus David, priusquam liniretur. » Dominus, inquit, illuminatio mea est, qui sic me illuminare, et sua secreta, et futura mysteria revelare dignatur, qui mihi per Spiritum suum in me loquentem, et salutem et defensionem se daturum esse promittit; et ego « quem timebo? » Neminem, quasi dicat, timebo, tanto adjutore et defensore protectus; unde et subditur:

« Dominus defensor vitæ meæ: a quo trepidabo. « Dum appropiant super me nocentes, ut edant B « carnes meas? » A quo, inquit, trepidabo, dum appropiant nocentes, et super me irruere meditantur, ut edant carnes meas? In hoc enim, quod dicit: « ut edant carnes meas, » quanto odio eum persequerentur, manifeste ostendit.

« Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt. » His verbis Saulis mortem, et aliorum, qui in prælio 348 ceciderunt, significasse videtur.

« Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum, si insurgat in me prælium, in hoc ego sperabo. » Talem, inquit, adjutorem et defensorem habeo ut nulla adversantium castra, nullos inimicorum exercitus, et nulla insurgentium prælia timeam.

« Unam petii a Domino, hanc requiram. » Unam, inquit, rem petii a Domino, hanc semper requiram, hanc omnibus aliis præferam, quam si mihi dederit, dives sum; si vero non dederit, omnia alia pro nihilo duco. Et quæ est illa? « Ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. » Hoc non dicunt hujus sæculi potentes, qui si honores, dignitates et divitias habeant, et eorum inimici eis resistere non valeant (totum enim hoc habebat David), hanc talem petitionem facere non curant, quia non æterna, sed transitoria diligunt. Domum Domini cœlestem dicit Jerusalem, cujus habitationem omnibus divitiis præferebat. Et quasi aliquis diceret: Quare in illa domo tantopere habitare desideras? Ait:

« Ut videam voluntatem Domini, et protegat a templo sancto ejus. » Nemo in hac vita Dei voluntates et consilia plene cognoscere valet; unde et multoties nobis displicet, cum iniquis prospera, et bonis adversa contingere videmus. Desiderat itaque Propheta ibi esse, ubi omnem veritatem cognoscat et nullas inimicorum insidias timeat.

« Quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui, in petra exaltavit me. Nunc autem exaltavit caput meum super inimicos meos, circuibō, et immolabo in tabernaculo ejus hostiam jubilationis, cantabo, et psalmum dicam Domino. »

Ideo, inquit, circuibō, et immolabo, et psalmum dicam Domino, quoniam abscondit me in tabernaculo suo, et cætera quæ sequuntur. Nunc significationem videamus. Potuerunt, quasi dicat Saul et omnes alii inimici mei, ejicere me, et meos de domo mea et de tabernaculo meo; sed de amplissimo tabernaculo Dei me fugare et ejicere non potuerunt. Tabernaculum Dei mundum istum intelligit, qui ad tabernaculi similitudinem cœli velamine tectus est. In hoc autem tabernaculo ita Dominus eum abscondit et custodivit, ut omnes ejus inimici neque capere, neque invenire eum potuissent. Dies autem malorum illi sunt, in quibus mali dominantur et suas faciunt voluntates. Quod autem ait: « Nunc autem exaltavit caput meum super inimicos meos; » tale fuit, ac si dixisset: Nunc autem quando Saul et cæteri inimici mortui sunt, et super populum suum regem me Dominus constituere voluit; nunc, inquam, exaltavit Dominus caput meum, id est virtutem et fortitudinem meam super omnes inimicos meos. Sicut enim in libris Regum legitur, nulli tunc temporis in illis partibus fuerunt, qui ejus virtuti et fortitudini resistere potuissent. Et pro tanto a Deo sibi collato beneficio nunc quidem non immerito dicit: « Circuibō, et immolabo in tabernaculo ejus hostiam jubilationis. » De hoc autem tabernaculo in superiori psalmo satis locutus est. Hoc est enim illud tabernaculum, quod fecerat Moyses, de quo et Apostolus dicit: « Tabernaculum factum est primum, in quo erat candelabrum, et arca testamenti, et mensa propositionis, quod dicitur sancta (Hebr. ix, 2). » Et hoc quidem illis diebus in illa terra erat, ad quod videlicet David toto tempore suæ persecutionis accedere non potuit. Nunc autem, pace sibi concessa, se illuc ire promittit, vota sua reddere, et laudis et jubilationis hostias immolare et in psalmis Deo cantare. Sequitur:

« Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te; miserere mei et exaudi me.

« Tibi dixit cor meum: Quæsi vultum tuum, et vultum tuum, Domine, requiram.

« Ne avertas faciem tuam a me, et ne declines in ira a servo tuo. »

Sic loquitur Propheta, ac si jam ad tabernaculum Domini venisset, ubi se cantare et jubilationis hostias immolare promiserat. Et tale est ac si diceret: Ecce, Domine, quod semper desideravi, ad tabernaculum tuum veni et ante conspectum tuum assisto. Nunc igitur exaudi orationem meam, qua clamavi ad te; nunc miserere mei et exaudi me? Unde? De hoc videlicet, quod superius dixit: « Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ (Psal. xii, 6). » Hoc est enim, quod ait: « Tibi dixit cor meum: Quæsi

vultum tuum, vultum tuum, Domine, requiram. » Quid est enim vultum tuum, Domine, requiram, nisi unam petii a Domino, hanc requiram? Et quis potest videre vultum Domini, nisi ille qui habitat in domo Domini? (485) O rex sapientissimus et aliorum omnium religiosissimus, qui regnum, quod illis diebus acceperat, relinquere, et cœlestia gaudia toto corde desiderabat? « Ne avertas faciem tuam a me, ne declines in ira a servo tuo. Adjutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus. » Sic loquitur Propheta, ac si faciem suam ab eo Dominus avertisset, eique se iratum ostendisset, atque dixisset: Impossibile petis; et quæ postulas, modo impetrare non potes: dabuntur tibi in tempore suo, et noli timere quia te non deseram 349, neque derelinquam. Hoc autem sequentia significare videntur.

« Quoniam pater meus, et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. » Quis est iste pater, nisi mundus de quo Dominus ait: « Filii hujus mundi prudentiores filiis lucis sunt in generatione sua (Luc. xvi, 8): » de qua et Jeremias: « Maledictus vir, inquit, qui nuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi filius masculus (Jer. xx, 15); » mater vero iniquitas est, sicut idem Propheta testatur, ubi ait: « Quoniam in iniquitatibus conceptus sum (Psal. l, 7). » Dicitur autem et de diabolo, quia omne sublime videt, et quia ipse est rex super omnes filios superbiæ. Qua in re omnium iniquorum superbia mater esse ostenditur. Illi igitur soli a Domino suscipiuntur, quos iste pater, et hæc mater derelinquit.

« Legem mihi constitue, Domine, in via tua, et dirige me in semitam rectam (484) propter inimicos meos. » Quia, inquit, petitio mea modo exaudiri non potest, et me adhuc in hoc mundo inter inimicorum meorum insidias habitare jubes, eandem mihi legem constitue in via tua, quam et aliis constituisti. De hac autem lege in alio psalmo dicitur: « Quis est homo, qui timet Dominum (485)? legem tuit ei in via quam elegit (Psal. xxiv, 12). » Et quare illam legem sibi constitui dicit, quam omnibus hominibus constitutam esse cognoscit, nisi quia plus cæteris se peccare timet, si forte a via justitiæ aliqua occasione declinaverit? Unde et Dominus ait: « Servus sciens voluntatem Domini sui, et non faciens, digna vapulabit multis; qui vero nescit, et non fecit, vapulabit paucis (Luc. xii, 47). »

« Ne tradideris me in manus persequentium me. » (486) Per hos autem malignos spiritus intelligimus, quorum desiderium est maxime, ut viros justos a recto itinere declinare et in peccata ruere faciant. Sunt enim, sicut scriptum est, escæ ejus electæ, de quibus subditur: « Quoniam insurrexerunt

p. 520.

(484) Cod. Vallicel. propter nomen tuum. Cod. Ghs. propter inimicos meos.

(485) Id. Cod. Vallicel. timens Dominum. Cod. Ghs. timet Deum.

(486) Secundum historiam potest intelligi de

(483) Addatur ex S. Maximo Taurin. Neque enim tota humanitatis Christi sanctissima dispensatio aliud intendit, aliud exigit, nisi ad superna nos dirigat, quatenus expleto mortalitatis nostræ tempore ad sui manifestam perducatur visionem, atque æterna vultus sui gloria nos satiet. Serm. 48, edit. Rom.

runt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas a sibi. Isti enim sunt, qui beatum Job accusaverunt, et falsum testimonium contra eum reddiderunt, et ante conspectum Dei sanctus ejus accusare non cessant die ac nocte. Sed mentita est iniquitas sibi. Unde et in alio psalmo legitur: « Convertetur dolor ejus in caput ejus, et iniquitas ejus in verticem ejus descendet (Psal. vii, 17). »

« Credo videre bona Domini in terra viventium. » Quamvis, inquit, falsi testes insurgant contra me; ego tamen credo et nullatenus dubito, quia petitio mea exaudita est et video bona Domini in terra viventium. Audio enim ipsum Dominum in me loquentem; audio Spiritum sanctum me consolantem, et dicentem: « Expecta Dominum, et viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum. » Hinc est etiam, quod alibi ait: « Audiam quid in me loquatur Dominus Deus (Psal. lxxxiv, 9). »

PSALMUS XXVII.

PSALMUS IPSI DAVID.

Iste titulus hoc dicere videtur, quod ipse David loquatur ea, quæ in hoc psalmo continentur. Ipsi David, id est Christo Domino Salvatori nostro.

« Ad te, Domine, clamavi; Deus meus, ne sileas a me, et ero similis descendentibus in lacum. » Hæc vox æoni est solummodo David, sed omnium aliorum, qui eandem fidem habent, quam habet David. « Ad te, inquit, Domine, clamavi; ne sileas a me. » Quid est « ne sileas a me, » nisi responde mihi? Et quid est responde mihi, nisi exaudi orationem meam? Si enim hoc non feceris, « ero similis descendentibus in lacum. » De quo alibi dicit: « Lacum aperuit, et effudit eum, incidit in foveam quam fecit (Psal. vii, 6). »

« Exaudi vocem deprecationis meæ, dum oro ad te, et dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum. » Hinc est, quod alibi ait: « In noctibus extollite manus vestras in sancta (Psal. cxxxiii, 4). » Idem enim significat « in sancta, » quod ad templum sanctum tuum. Quotiescunque igitur in orationibus nostris manus extollimus, ad templum sanctum Dei eas extollimus, quoniam etsi idem templum non videamus, cordis tamen intentione diriguntur.

« Ne simul trahas me cum peccatoribus, et cum operantibus iniquitatem ne perdas me. » Pura oratio est, nec indiget expositione, quoniam facilis est ad intelligendum.

« Cum his, qui loquuntur pacem cum proximo suo; mala autem sunt in cordibus eorum. » Hoc fecit Judas proditor, qui Salvatorem nostrum verbis pacificis, et dolo (487) tradidit; cum quo se partem habere non dubitent, quicumque eum in tali facto imitati fuerint. Hoc est enim quod eis Propheta in sequentibus imprecatur.

Saule, qui eum acerrimo odio persequabatur. Sed quoniam rex erat, nec solus poterat agere quod ju-

« Da illis, Domine, secundum opera eorum, et secundum nequitiam studiorum ipsorum retribue illis. Redde retributionem eorum 350 ipsis. » Illam videlicet retributionem, qua digni sunt.

« Quoniam non intellexerunt opera Domini, et in opera manuum ejus non consideraverunt. » Omnia opera Domini bona; quia « vidit Deus cupcta, quæ fecerat, et erant valde bona (Gen. i, 31). » Ad tanti igitur operatoris exemplum, omnia opera nostra dirigere debemus, ut in nostris quoque operibus non nisi bonum inveniatur. Isti autem econtra fecerunt, et nil nisi malum in suis operibus esse voluerunt. Et ideo fiat illis quod sequitur:

« Destruere illos, nec ædificabis eos. » Utilis destructio est, quam bona ædificatio sequitur. Taliter Apostolus destructus et reædificatus dicebat: « Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus (Gal. ii, 20). » Isti autem sic destruerunt, sicut illi, de quibus dicitur: « Et tanquam vas figuli confringes eos. Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ (Psal. ii, 9). » Gratias agit Deo, quia videt completum totum id, quod super iniquos et proditores imprecatus fuerat. Spiritus enim, qui in eo loquebatur subito, et in momento quod futurum erat, quasi jam factum esset, sibi ostendebat.

« Dominus adjutor meus, et protector meus, et in ipso speravit cor meum, et adjutus sum. » Despicit jam contra eos amplius loqui, quos tam miserabiliter destructos videt, atque damnatos. Sed lætatur, et sicut cœperat in agendo gratias perseverat, de adjutorio et protectione sibi divinitus concessa.

« Et resloruit caro mea, et ex voluntate mea confitebor illi. » Hoc autem et de penitentia, et de baptismo intelligi potest, quibus totus homo juvenescit et renovatur. Quod autem ait: « Et ex voluntate mea confitebor illi; » illam confessionem laudabilem esse ostendit, quæ non coacta, sed spontanea est, quam charitas, et amor, et dilectio facit.

« Dominus fortitudo plebis suæ. » Hoc est enim, quod alibi ait: « Hi in curribus, et hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur (Psal. xix, 8). » Ipse est fortitudo nostra, qui suis discipulis ait: « Sine me nihil potestis facere (Joan. xv, 5). Et: « Protector salvationum Christi sni est. » Hoc autem tale est ac si diceret: Quos Filius salvavit et suo sanguine redemit, eos Pater protegit et defendit, ut per salutaria eos, qui salvati sunt, intelligamus. Nunc Propheta ad Deum convertitur, ut populum et hæreditatem suam salvet, benedicat, regat et extollat, et orat, dicens: « Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hæreditatem tuam, et extolle illos usque in æculum. »

bebat, apte numerus pluralis hic positus est. (487) Cod. Glis. et osculo.

PSALMUS XXVIII.

PSALMUS DAVID IN CONSUMMATIONE TABERNACULI.

Hoc tabernaculum sancta Ecclesia est. Quod quidem tunc et perfectum, et consummatum est, quando Salvator noster in cruce positus spiritum emisit. Cum autem dedissent ei acetum cum felle mistum, et ille gustasset, et bibere noluisset, ait : « Consummatum est, et inclinato capite tradidit spiritum (Joan. xix, 30). » Consummatum, inquit, et perfectum est tabernaculum, in quo tempore meæ incarnationis usque ad hanc horam laborare non destiti.

« Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum. » Filii Dei illi sunt, de quibus Evangelista ait : « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (Joan. i, 12). » Et in alio loco : « Charissimi filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus (I Joan. iii, 2). » Arietes vero apostoli, et doctores, qui in toto grege ecclesiastico majores sunt, et principatum tenent, et aqua et Spiritu sancto non hædos, sed agnos Domino generant. Dicat igitur Propheta, et simul cum eo quilibet fidelis : Ecce tabernaculum consummatum est, et valde dignum, ut in ejus consummatione Deo nostro munera offeramus. Sed quæ munera ? « Filios arietum. » Quid vero per filios arietum, nisi agnos, id est innocentes, simplices et mansuetos intelligamus ? Talia igitur munera filii Dei, id est episcopi et sacerdotes quotidie offerunt Deo. Hinc est enim, quod Dominus ait : « Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo (Luc. xx, 25). »

« Afferte Domino gloriam, et honorem : afferte Domino gloriam nomini ejus. » Gloriam et honorem illi offerunt, qui verbis et operatione illum prædicant et laudant. Offerunt autem et illi gloriam nominis ejus, qui de salute, quam in nobis operatus est ei gratias agunt, eum magnificant et benedicunt : Nomen namque illius est Jesus, quod *Salvator* interpretatur.

« Adorate Dominum in aula sancta ejus. » Ecce, inquit, tabernaculum constructum est, et aula Dei, per quam Ecclesia intelligitur, consummata est ; ibi eum adorate, ibi eum prædicate et magnificate. Cum autem hæc diceret Propheta, vidit in spiritu apostolos et prædicatores ubique gentium Deum laudare et prædicare, et infinitam multitudinem ad fidem Christi et ad Ecclesiam festinare. Unde nimia lætitia commotus ait : « Vox Domini super aquas, Deus « majestatis » (subauditur intonuit) « super aquas, et « Dominus intonuit super aquas multas. » Aquæ multæ **351** sicut scriptum est, populi multi. (488) Super aquas igitur vox Domini sonat et intonat, quando sancti prædicatores verbum Dei in Ecclesia prædicant. Et quia non ipsi sunt, qui loquuntur, sed Spiritus sanctus loquitur in eis, bene hic dicitur, quia « Deus majestatis intonuit super aquas multas. » Possumus autem per aquas multas baptismatis quo-

(488) Cod. Ghis. *Super has igitur aquas.*

A que aquas intelligere, super quas vox Dei benedictis per ora sacerdotum quotidie auditur. Et quasi aliquis diceret : Unde hoc probas, quod hæc vox Domini sit, quæ intonuit super aquas multas ? subdidit, dicens :

« Vox Domini in virtute : vox Domini in magnificentia. » Nisi, inquit, vox Domini esset, hæc tantam virtutem et efficaciam non haberet. Quid enim mirabilius, quid gloriosius, quam cæcos illuminare, leprosos mundare, mortuos suscitare, et impios et peccatores tam subito aquis baptismatis sanctificare ? Hæc vox destruxit templa deorum, confregit idola, fugavit dæmones, et majores hujus mundi potestates ab altitudine suæ superbix humiliavit, et ad Christi fidem convertit. Unde et in sequentibus dicitur ; quia confregit cedros, flammam divisit, solitudines concussit, cervos præparavit et condensa revelavit. Probatum est igitur, quia hæc vox Domini est, quæ tanta virtute, tantaque magnificentia declaratur. Sed cujus Domini ?

« Vox Domini confringentis cedros, et confringet Dominus cedros Libani, et comminuet eas tanquam vitulum Libani, et dilectus sicut filius unicornium. » Per cedros autem divites et potentes hujus sæculi intelligere debemus, quarum quidem alix sua sponte confringuntur et sub Christi jugum humiliantur, sed talis fractio bona est ; alix vero in nimiam altitudinem superbix elevatæ excidentur, confringentur et in ignem mittentur ; sicut scriptum est : « Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. Et confringet Dominus cedros Libani (Matth. iii, 10). » Per Libanum et cedros Libani Hierusalem et habitatores ejus significantur, quoniam illa civitas inter alias civitates aliquando nobilissima fuit, ejusque habitatores, et divites, et potentes, et sapientes fuerunt. Hos autem jam ex maxima parte fractos, et comminutos esse videmus, quos tamen adhuc majorem in judicio poenam habituros esse putamus ; unde et in Zacharia propheta loquitur : « Aperi, Libane, portas tuas, et devoret ignis cedros tuas (Zach. xi, 1). » Et hoc quidem tempore Titi et Vespasiani completum est, quando capta urbe, et simul cum illo templo nobilissimo tota succensa, ejus habitatores igne et fame, et aliis poenis miserabiliter perierunt, præter illos, qui in captivitate et in servitute ab hostibus ducti fuerunt. De quibus adhuc subditur :

« Et comminuet eos tanquam vitulum Libani. » De illo vitulo dicit, de quo in Exodo et in Levitico scriptum est ; qui immolandum prius totus in frusta concidebatur et super struem lignorum componebatur. Et tunc demum, igne supposito, totus incendebatur. Ad cujus videlicet similitudinem has cedros superbissimas comminandas esse minatur.

« Et dilectus sicut filius unicornium. » De hoc dilecto Dominus ait : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (Matth. xii 18). » De

quo in Canticis canticorum Ecclesia dicit : « Dilectus meus candidus et rubicundus, et electus ex millibus (*Cant.* v, 10). » Itemque : « Fuge, dilecte mi, assimilare capreae, hinnuloque cervorum super montes aromatum (*ibid.*, viii, 14). » Hic igitur dilectus comminuet, confringet et dissipabit illum populum impium et ingratum, sicut filius unicornium, qui omnia sibi irato occurrentia prosternit atque comminuit. Hoc autem animal rhinoceros graece vocatur, cui super nasum unum solummodo cornu est tantae valetudinis, ut nullum sibi animal resistere possit. Egrege igitur rhinoceroti Salvator noster comparatur, de quo scriptum est : « Dominus iudicabit fines terrae, et dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui (*I Reg.* ii, 10). »

« Vox Domini intercidentis flammam ignis : vox Domini concutientis solitudinem, et commovebit desertum Cades. » Magna flamma erat inter Judaeos et gentiles, quia uterque populus suae legis et religionis igne succensus, nullam ad invicem communionem habere volebant. Unde et beatus Petrus a Judaeis redarguitur, quod ad hominem praeparatum habentem intraverit. Qui nimirum reddita ratione omnem illam flammam, et indignationem, quae in illorum cordibus versabatur, exstinxit. In quo videlicet exemplo manifeste apparet, quomodo vox Domini flammam ignis intercidit. Unde et subditur : quia « vox Domini concussit solitudinem. » (id est gentiles), « et commovebit desertum Cades, » id est Judaeos. Nam isti et illi, audito verbo praedicationis, timore futuri iudicii concussi et commoti, ad fidem Christi conversi sunt et poenitentiam agere coeperunt. Quibus interrogantibus beatus Joannes praecursor Domini respondisse legitur : « Ego sum vox clamantis in deserto, parate viam Domino (*Luc.* iii, 4). » Itemque : « Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum (*ibid.*). » Et Judaeis quidem dicebat : « Qui habet duas tunicas, det non habenti (*ibid.*, 11), » militibus vero, qui ex gentibus erant : « Neminem concutiat, nemini calumniam faciat. Estote contenti stipendiis vestris (*ibid.*, 14). » Sic itaque vox Domini et solitudinem concutiebat et desertum commovebat. Sed quod desertum? Desertum Cades. **352** Cades enim interpretatur *sancta*, per quod satis convenienter ille populus figuratur, qui ex cunctis gentibus a Deo electus et sanctificatus fuerat.

« Vox Domini praeparantis cervos, et revelabit condensam, et in templo ejus omnes dicent gloriam. » Quid per cervos nisi apostolos intelligamus, ad currendum agiles, ad praedicandum veloces, serpentes interficientes, venenum non timentes et ad fontes aquarum desiderantes? Hos autem praeparavit Dominus ad Evangelium praedicandum, et ad Scripturas revelandas et exponendas. Unde et subditur.

(489) Vulgata legit : *Dominus diluvium inhabitare facit. Quod egregie a S. Maximo Taurin. exponitur : Consideremus totum orbem, respiciamus barbaras nationes, Romanam quoque lustremus imperium,*

A « Et revelavit condensam. » Per hos enim Dominus revelabit condensam, multumque obscura utriusque Testamenti sacramenta. Unde et Joannes apostolus cum haec condensam videret, et librum septem sigillis signatum conspiceret; multumque fletet, quod nullus ad librum aperiendum idoneus inveniretur, dictum sibi est, ut non fletet, quia « vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus (*Apoc.* v, 5). » Sic igitur Dominus prius apostolos, et per apostolos nobis haec condensam revelare dignatus est. « Et in templo ejus omnes dicent gloriam; » quod utique non fecissent, nisi liber apertus, et condensam revelata fuissent.

(489) « Dominus diluvium inhabitabit, et sedebit Dominus rex in aeternum. » Et superius quidem aquas multas posuit, nunc autem non multas aquas, sed ipsum diluvium ponit, in quo nulla defuit aqua; ut per hoc intelligamus universum mundum ante saeculi consummationem ad fidem Christi convertendum esse; unde et subditur : quia « sedebit Dominus rex in aeternum. » Cum enim omnia ei subiecta fuerint, omnesque mundi hujus nationes ejus fidem susceperint; tunc omnibus manifestum erit, quia solus rex, et Dominus regnat in aeternum.

« Dominus virtutem populo suo dabit. » Dedit enim jam, sed majorem adhuc daturus est, quia totus mundus per ipsum, et ab ipso iudicabitur. Unde et Apostolus dicit : « An nescitis quia mundum iudicabitis? Si ergo per vos mundus iudicabitur, indigni estis, qui de minimis iudicetis (*I Cor.* vi, 1). » Et tunc quidem « benedicet populo suo in pace. » Quid est in pace? In seipso. « Ipse enim est pax vestra, qui fecit utraque unum (*Ephes.* ii, 14). » Qui igitur illam benedictionem suscipient, simul cum eo suscipient vitam aeternam.

PSALMUS XXIX.

PSALMUS CANTICI IN DEDICATIONE DOMUS DAVID.

Domus David Ecclesia est, quae quotidie edificatur et sanctificatur. Quotidie igitur iste psalmus cantandus est; si quidem in dedicatione domus David cantari iubetur. Et consummatio quidem brevi tempore fuit; dedicatio vero longo tempore perseverat : quoniam et si brevi tempore baptizatur homo, et Christianus efficitur, quanto tamen tempore vivit dedicandus, (490) purificandus et sanctificandus est. Unde et de sacerdotibus per Moysen a Deo praecipitur, ut post consecrationem suam adhuc septem diebus manus ejus ungantur. Omni namque tempore sit, quod septem diebus sit, quia non sunt dies nisi septem.

« Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me. » Ipsa Ecclesia loquitur haec verba in dedicatione sua et in dedicatione filiorum suorum. Exaltabo te, inquit,

ubique in nostrum Dominum baptizantur, et ita fit ut non una aqua, sed quodammodo fit diluvium baptizatorum. Serm. 10. edit. Rom. p. 403.

(490) Id. Cod. Ghs. *lavandus,*

o Domine, laudabo, et magnificabo nomen tuum. Et certe Deus exaltari non potest, quia super omnia excelsus est. « et magnitudinis ejus non est finis (Psal. cxxiv, 3). » Exaltari tamen dicitur a nobis, quando ejus magnitudinem, potentiam et gloriam predicamus, et his, qui eum ignorant, annuntiamus. Quod autem ait : « Quoniam suscepisti me ; » tale est ac si diceret : Multum te offendi, longe a te recessi : « longe » est enim « a peccatoribus salus (Psal. cxviii, 155). » Abii, quod non debui, in regionem longinquam, porcos pavi, egere cœpi, et in me tandem reversa, tuæque dulcedinis recordata, ad te per pœnitentiam redii. Tu vero quid fecisti ? Suscepisti me, ornasti, decorasti, ad convivium tuum me vocasti, et tui corporis, et sanguinis deliciis satiasti, et ideo tantis tuis beneficiis memor exaltabo te. « Nec delectasti inimicos meos super me. » Lætantur inimici nostri maligni spiritus, quando peccamus, delectantur vero et jucundantur, quando in peccatis perseveramus. Hoc igitur dicere et cantare potest illa anima, quam cito pœnitet et non diu in peccato perseverat. Unde et subditur :

« Domine Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me ; Domine, abstraxisti ab inferis animam meam, sanasti me a descendens in lacum. » Multum, inquit, anima mea **353** jam infirmabatur, et jam inter mortuos computabatur, et cum descendens in lacum a maliguis spiritibus ad inferos traheretur ; quando ego et mei, et tui recordata clamavi ad te, et quod ego digna non eram, exaudisti me, sanasti, et ab inferis abstraxisti, et a descendens in lacum me tua sola pietate et misericordia salvasti. Nonne vides quam bene omnia hæc Ecclesie dedicationi conveniant ?

« Psallite Domino, sancti ejus, et constemini memorie sanctitatis ejus. » Psallite, inquit Ecclesia, Domino, omnes sancti ejus, laudate, predicat et magnificate eum in hac mea et vestra dedicatione, qui sic nos diligit, sic nos mundat, sic sanat, sic lavat, sic ab omni peccatorum nostrorum sorde purificat et sanctificat : « Et constemini memorie sanctitatis ejus ; » sicut et ipse nostri semper memoriam habet, et fidelium suorum nunquam obliviscitur. Et super hæc omnia ita facere valde necesse est. Unde hoc ?

« Quoniam ira in indignatione ejus, et vita in voluntate ipsius. » Contendite, inquit, ut eum placare, et ejus bonam voluntatem habere valeatis, et nolite eum ad indignationem et iracundiam provocare, quoniam ira intolerabilis est in indignatione ejus, et vita æterna est in illius bona voluntate. Et quasi aliquis diceret : Tu nos psallere et predicare jubes, et inimicorum insidias non consideras, qui ad rapiendum, et tenendum, et interficiendum parati sunt. Ad quod ipsa :

« Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitia. » Hæc, inquit, persecutio cito transiet, cito hæc tristitia vertetur in gaudium ; qui usque ad vesperum habebit tristitiam, in matutino

habebit lætitiã. « Nolite itaque timere eos, qui occidunt corpus, quoniam animam non possunt occidere (Math. x, 8). » Per vesperum ergo, quod dici finis est, mortem hæc temporalem intelligamus, quæ et ipsa vitæ nostræ terminus est, quo videlicet termino omnis fletus sanctorum, et tristitia cessat, et confestim ad matutinum, id est ad illius diei initium veniunt, de quo scriptum est : « Quia melior est dies una in atriis tuis super millia (Psal. lxxxiii, 11). » Possumus autem per vesperum hujus mundi finem, per matutinum vero alterius vitæ initium intelligere, quando sancti de hujus vitæ tenebris exeuntes in æternæ lucis beatitudinem intrant. Quam egregie sancta mater Ecclesia membra sua, et filios suos consolatur in tempore dedicationis suæ !

« Ego autem dixi in mea abundantia, non movebor in æternum. » Dives, inquit, sum, omnibus bonis abundo : « Dominus regit me, et nihil mihi deest (Psal. xxii, 1). » In hac autem mea abundantia et dixi, et dico, non movebor in æternum : « Neque mors, neque vita, neque sublimitas, neque profundum, neque præsentia, neque futura, neque aliqua creatura poterit me separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu (Rom. viii, 39). » Sæviant inimici quantum velint, minentur flammæ, et cruces, et omnia tormentorum genera, supra firmam petram firmata sum, non movebor in æternum.

« Domine, in bona voluntate præstitisti decori meo virtutem. » Et deorem, inquit, mihi dedisti, et super decorem, nam quam habeo virtutem addidisti. Hoc autem nullis præcedentibus meritis, sed ex bona voluntate tua. Hinc est enim, quod Apostolus ait : « Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Quid enim habes, quod non accepisti ? » (Rom. ix, 16.) Omnis igitur virtus, constantia et fortitudo sanctorum non ipsorum, sed Dei est. Unde et subditur :

« Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus. » Et Dominus quidem a sanctis suis faciem suam non avertit, sed ut probentur et manifesti fiant, eos aliquando affligi permittit, et tunc quidem faciem suam avertisse videtur. Sed si conturbantur, et ipsa tormenta sustinere non valent, subito ad protegendum et consolandum præsto est, ut facile intelligant se suis viribus vgnare non posse ; unde et alibi dicunt : « In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros (Psal. lxx, 14). » Sed quid debent facere sancti, quando se inter ipsa tormenta conturbatos esse cognoscunt ? Sequitur :

« Ad te, Domine, clamabo, et ad Deum meum deprecabor. » Ecce quomodo, et quibus armis pia mater ad pugnandum instruit filios suos. Nam et Salvatorem nostrum discipulos suos tempore passionis suæ admonuisse legimus : « Orate, inquit, ne intretis in tentationem : spiritus enim promptus est, caro autem infirma (Math. xxvi, 39). » Orant igitur sancti ut non mortem evadant, sed ne in tor-

mentis contra Deum aliquid agant. Unde et subditur : « Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? » Hoc autem tale est ac si diceret : Quid prodest mihi sanguinem fudisse, et tot et tanta tormenta sustinuisse, si modo me inimici mei me corrumpere et decipere poterunt? Possumus autem et de Christi sanguine hoc intelligere, quem ideo Ecclesia suum esse dicit, quoniam pro ipsa solummodo effusus est.

« Nunquid constabit tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam? » Hic est ille pulvis, de quo alibi dicitur : « Quem projecit ventus a facie terræ (Psal. 1, 4). » Si igitur sancti peribunt, et tormentorum timore, et suæ fidei sinceritate corrupti fuerint, quis constabit Domino? Quis veritatem ejus amplius prædicabit et annuntiabit? Sequitur :

« Audivit Dominus, et misertus est mihi : Dominus factus est mihi adiutor. » Hæc autem verba, quæ Ecclesia, vel SS. martyres tempore suæ afflictionis dicebant, sive potius mente tractabant, audivit Dominus 354 afflictorum omnium consolator, et dignam eis, atque necessariam tribuit consolationem. Unde et subditur :

« Convertisti planctum meum in gaudium mihi. » Hoc autem faciebat Dominus, quando vel a tormentis liberabat sanctos suos, vel tolerandi fortitudinem et constantiam dabat.

« Conscidisti saccum meum, et præcinxisti me lætitia. » Quid per saccum, nisi corpus mortale et corruptibile, in quo quasi in vilissimo sacco anima clauditur et continetur, intelligamus? Hoc autem nisi conscissum fuerit, et anima libera inde evolaverit, plenam lætitiâ sancti Dei habere non possunt. « Ut cantet tibi gloria mea, et non compungar. » Hæc, inquit, Domine, qui gloria mea es, mihi præstitisti, planctum meum in gaudium convertisti, saccum meum conscidisti, lætitiâ me præcinxisti, ut amodo secure et sine omni sollicitudine tibi cantem canticum lætitiæ et exultationis, et non compungar. Ibi compunctio nulla est, ubi neque peccatum, neque peccati timor ullus est. « Domine Dens, confitebor tibi. » Confessio ista, sicut pluribus in locis pro laude ponitur, qua simul cum angelis in cœlesti Jerusalem sancti omnes ineffabili gaudio et lætitiâ Domino jubilant.

PSALMUS XXX.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Sæpe jam diximus quid significet in finem, et quid significet psalmus David. « Nos enim sumus, dicit Apostolus, in quos fines sæculorum devenerunt (I Cor. x, 11). » Ecclesia itaque loquitur in hoc psalmo, in qua quia omnes continentur, omnium suscipit personas. Nunc pro ipsis apostolis, cæterisque Ecclesiæ doctoribus, nunc pro martyribus, nunc pro confessoribus, nunc pro perfectis, nunc pro imperfectis, nunc pro quibusdam, nunc pro omnibus; quæ si etiam pro ipso capite aliquando

(491) Id. cod. Ghis., quia justus es.

(492) Cod. Vallic. Educes me de laqueo, quem abs-

loquatur, non erit inconveniens, quia et caput pars corporis est, et ipsa maxima et principalis. Unde et in superiori psalmo dicit : « Quæ utilitas in sanguine meo? » id est in sanguine, quem pro me fudisti.

« In te Domine, speravi, non confundar in æternum, in tua justitia libera me, et eripe me. Inclina ad me aurem tuam, accelera, ut eripias me. Esto mihi in Deum protectorem, et in locum refugii, ut salvum me facias. » Docet nos mater nostra S. Ecclesia, quanta instantia orationi incumbere et insistere debeamus, ex eo quod id ipsum tam sæpe repetit. Nam et Apostolus hoc dicit : « Sine intermissione orate (I Thess. v, 17). » Et Dominus in Evangelio : « Petite, inquit, et accipietis, quærite, et invenietis, pulsate, et aperietur (Matth. vii, 7). » Dat etiam similitudinem de illo, qui ab amico suo tres panes petebat (Luc. xi, 5); cumque ille per totam noctem surgere nolisset, et ipse e contra tota nocte petitioni instaret; tandem illius improbitate fatigatus, surrexit, et dedit illi quotquot habebat necesarios. « In te, inquit, Domine, speravi, » etc., quia in te speravi, non confundar in æternum. Unde et Apostolus : « Spes, inquit, non confundit (Rom. v, 5). » Confunderet enim si semper speraret, et sperata nunquam reciperet. Sicut desperatione nihil est deterius, ita firma spes nihil est mellus. Quod autem ait : « in tua justitia libera me, et eripe me; » tale est ac si diceret :

(491) Ita fac, ut justitia tua dictat. Cætera verba quæ sequuntur, idem significant.

« Quoniam firmamentum meum, et refugium meum es tu. » Ideo, inquit, dixi : « Esto mihi in Deum protectorem, et in locum refugii, » quoniam alium protectorem, aliud firmamentum et aliud refugium præter te ego non habeo. Scio enim, quia maledictus est omnis, qui sperat in homine, et ponit spem suam in brachium suum, et a Deo recedit cor ejus. « Et propter nomen tuum dux mihi eris, et enutries me. » Nomen Domini est Jesus; Jesus autem Salvator interpretatur. Magna igitur ratio est, ut propter nomen suum salvet, protegat, ducat et nutriat fideles suos, qui ideo sic vocatus est ut ista faceret, et nisi hæc facturus esset, sic vocatus non fuisset.

« Et educes me de laqueo isto, quem occultaverunt (492) mihi; quoniam tu es protector meus, Domine. » Quis enumerare valeat omnes laqueos, quos tyranni, hæretici et maligni spiritus occultaverunt sanctis et fidelibus Christi? Quid est igitur quod singulariter hic dicitur, de laqueo isto, nisi quia, cum deceptio in genere una sit, multæ tamen sunt species deceptionis? Unde et alibi dicitur : « Anima mea sicut passer erepta est de laqueo venantium (Psal. cxxiii, 7). » Et illud : « Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verba aspero (Psal. xc, 3). » — « Quoniam tu es protector conderant, etc. Cod. Ghis. Educes me de laqueo istu, quem occultaverunt, »

« meus, Domine, in manus tuas commendo spiritum meum. » Timeo, inquit, inimicorum laqueum, timeo eorum occultas et callidas deceptiones; faciant de corpore meo quidquid velint, spiritum vero tibi commendo. Hoc enim et de beato Job **355** legitur, quia Dominus cum dedisset potestatem Satan super eum, animam autem conservare præcepit (*Job* ii, 6). Nam et ipse Salvator noster in cruce positus spiritum suum Domino commendavit (493); quatenus nos doceret, quid in tali eventu facere debeamus.

« Redemisti me, Domine Deus veritatis. » Tibi, inquit, spiritum meum commendo, qui supra modum me direxisti, dum tui sanguinis pretio me redemisti; et hoc quidem ne spiritus meus periret, fecisti. In eo vero quod Deus veritatis eum vocat, majorem se securitatem inde habere ostendit, quia non potest non facere, quod promisit. Dixerat enim: « Non vos deseram, neque derelinquam (*Joan.* xiv, 18). » Et: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth.* xxviii, 20). » Itemque: « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (*Matth.* x, 8). » — « Odisti observantes vanitatem supervacue. » De vanitate dicit Salomon: « Vanitas vanitatum, et omnia vanitas (*Eccle.* i, 1). » Et Apostolus: « Vanitati enim creatura subjecta est non volens (*Rom.* viii, 20). » Et hic idem Propheta: « Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens (*Psal.* xxxviii, 6). » Cum igitur nemo sit sine vanitate, bene hic additum est, « supervacue, » ut illos solos odio habere intelligamus, qui supervacue vanitatem faciunt, et observant, non autem eos, qui etiam nolentes, ut Apostolus docet, vanitati subjecti sunt (*Rom.* viii, 20). Illi itaque supervacue subjecti sunt vanitati, quibus ipsa vanitas ita placet, ut nunquam cessent a vanitate. Per quos videlicet illos intelligimus, qui usque in finem in sua malitia perseverant.

« Ego autem in Domino sperabo, et exultabo, et lætabor in tua misericordia. » Qui ita loquitur aperte ostendit, se non esse de illis, qui supervacue vanitatem observant.

« Quia respexisti humilitatem meam, salvam fecisti de necessitatibus animam meam nec conclusisti me in manus inimici. Statuisti in loco spatioso pedes meos. » Hæc, inquit, exultabo et lætabor in tua misericordia, quia maximam et inestimabilem misericordiam tuam super me esse cognosco. De hoc videlicet, quod in tempore persecutionis respexisti humilitatem meam, et salvam fecisti de multis necessitatibus animam meam, et cum inimicus meus captam, et deceptam, et penitus superatam esse putaret, liberasti me et non conclusisti in manus inimici, sed statuisti in loco spatioso pedes meos, quia

(493) « Consideremus cur hic sermones ipsi sint positi, quos Evangelii textus eloquitur? Nam et ibi sic ait: *In manus tuas commendo spiritum meum: et inclinato capite, reddidit spiritum;* scilicet ut et

inde amplius dilatata sum, unde me angustatam, et ad nihilum redactam esse credebant. Nullo namque tempore tantum crevit Ecclesia, tantumque dilatata est, quantum tempore persecutionis. Occidebatur unus, et ejus fide et constantia multi alii ad fidem convertebantur.

« Miserere mihi, Domine, quoniam tribulor. » Unde? « Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, et venter meus. » Quod Ecclesia modo se lætam et exultantem, et de omnibus suis angustiis, et necessitatibus liberatam esse dicit, modo vero conturbatam, afflictam, contristatam et multis injuriis circumventam, conqueritur; ad diversa tempora referendum est. Quoniam (494) de pace sibi divinitus concessa gaudebant sancti, aliquando vero tantis angustiis afficiebantur ut læderet eos etiam vivere (*II Cor.* i, 8), sicut Apostolus ait. Unde et modo dicit: « Miserere mihi, Domine, quoniam tribulor. » Et mox ipsius tribulationis causam ostendens, subjungit, dicens: « Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, et venter meus. » Sed quid per oculum Ecclesie, nisi apostolos et doctores intelligamus? Isti sunt enim, qui cæteros illuminant, et viam veritatis ostendunt, et in viam mandatorum Dei dirigunt, et errare non permittunt. Per animam autem iidem ipsi significantur, qui et aliis vitam præstant. Et sic sunt in Ecclesia, ut anima in corpore. Venter autem illi sunt, qui omnibus aliis molliores et imperfectiores sunt. In his autem tota Ecclesia consistit. In ira autem et furore iniquorum hominum totam se Ecclesia conturbatam esse ostendit, dum et oculum, et animam, et ventrem conturbatum sibi esse dicit.

« Quoniam defecit in dolore vita mea, et anni mei in gemitibus. » Hæc est igitur causa quare sic Ecclesia conturbata est, quoniam omnes dies vite illius in dolore, et gemitibus fiunt, et finiunt. « Infirmata est in paupertate virtus mea, et ossa mea conturbata sunt. » Major est paupertas hominum quam divitiarum. Unde et pauperem se Ecclesia dicit, quando aliqua occasione filios amittit. Tali igitur paupertate infirmatur, quia is deficientibus, non est, qui veritatem defendere valeat. Unde ipsa quoque ossa sua conturbata esse dicit, per quæ fortiores quosque intelligimus, qui cætera membra portare et sustinere solebant.

« Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis nimium, et timor notis meis. » Fuit enim aliquando ut ipsi vicini, et propinqui plus sanctos affligerent et irriderent, quam cæteri eorum inimici. Quod quidem et beato Job amicos olim fecisse cognovimus. Erant autem et timor notis suis, illis videlicet, qui ejusdem erant religionis, sed non ejusdem **356** perfectionis, quia ad ipsos multoties accedere timebant, ne forte cum illis caperentur et

hic cognosceres fuisse locutum, qui post tot sæcula eadem erat in cruce positus verba dicturus. CASSEN. (494) Id. Cod. aliquando.

tenerentur. Hoc enim faciebat et Nicodemus, qui non in die, sed in nocte veniebat ad Jesum (*Joan.* iii, 4). Unde et sequitur :

« Qui videbant me foras fugiebant a me, excidi e tanquam mortuus a corde (495). » Qui, inquit, videbant me, id est qui me videre desiderabant, illico ut me videbant, propter causam meam, modo superius dictam, fugiebant. Unde factum est ut mei penitus obliviscerentur. Et hoc est, quod dicit : « Excidi tanquam mortuus a corde, et a memoria eorum. Et factus sum sicut vas perditum; » quoniam sic me habuerunt quasi impium, et perditioni obnoxium. Unde in Evangelio Dominus ait : « Veniet hora, ut omnis, qui interficiet vos, arbitretur obsequium se prestare Deo (*Joan.* xvi, 2). » Usitatissimum est in divino eloquio per vasa hominem significari; unde et vas electionis Paulus apostolus vocatur. Hoc autem et in persona Salvatoris nostri mater Ecclesia dicere potest, qui sicut vas perditum factus est; quoniam « inter iniquos deputatus est (*Luc.* xxii, 37). » Qui et ipse audivit vituperationem multorum circum habitantium, quando genuflexo humdebant ei, dicentes : « Yah! qui destruis templum Dei, et in triduo reedificas illud (*Matth.* xxvii, 40), » et multa alia.

« In eo dum congregarentur omnes simul adversum me, ut acciperent animam meam consiliati sunt. » Hoc enim erat iniquorum consilium, et hac de causa congregabantur, ut mala morte sanctos perderent, et occiderent, et duris tormentis eorum animas extorquerent. Illi autem quid faciebant? Dicit Ecclesia :

« Ego vero, inquit, in te speravi, Domine, dixi, tu es Deus meus in manibus tuis tempora mea. Libera me, et eripe me de manibus inimicorum meorum; et a persequentibus me. Illumina faciem tuam super servum tuum, et salvum me fac in tua misericordia. Domine, non confundar, quoniam invocavi. » Hæc sunt arma sanctorum, sic se defendant, non gladiis, sed orationibus pugnent. Sunt autem in manibus Dei tempora nostra, quia secundum ejus arbitrium et vivere, et mori necesse habemus. Illuminat vero faciem suam super nos, quando se nobis placabilem ostendit, nostrasque orationes exaudit.

« Erubescant impii, et deducantur in infernum, muta efficiantur labia dolosa, quæ loquuntur adversus justum iniquitatem in superbia, et contemptu. » Hoc autem erit in judicio, quando impii et peccatores se errasse cognoscent, et cognoscendo erubescant, et ita confusi in infernum demergentur. Et tunc demum muta efficiantur labia dolosa, quæ modo loquuntur adversus justum et catholicum virum in superbia et contemptu.

« Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine,

quam abscondisti timentibus te, et perfecisti eam sperantibus in te in conspectu filiorum hominum. » Eodem, inquit, tempore, quo impii erubescant, et in infernum deducantur, cognoscent sancti, et ipso experimento intelligent quanta sit multitudo dulcedinis Dei, quæ adhuc eis abscondita est. Quod autem ait : « Et perfecisti eam sperantibus in te in conspectu filiorum hominum; » hoc est, quod in Evangelio Dominus ait : « Qui me confessus fuerit coram hominibus, constebor et ego eum coram Patre meo, qui in cælis est (*Matth.* x, 32). » Postquam autem hanc suæ dulcedinis multitudinem sanctis suis Dominus revelaverit, quid deinde illis faciat, audiamus.

« Abscondes eos, inquit, in abdito vultus tui a conturbatione hominum; proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum. » Tabernaculum Dei, et illud abdito, in quo videri potest vultus et facies Dei, idem significat. Per quod videlicet, quid aliud quam cælestis regni palatium intelligamus? Ibi autem sancti Dei, qui sic in hoc sæculo conturbantur et fatigantur, sine aliqua conturbatione et contradictione simul cum Deo creatore suo sine fine gaudebunt. Unde et Ecclesia Dominum benedicit, qui in illa civitate munitissima misericordiam suam sanctis suis tam magnifice mirificavit. Et hoc est, quod dicit :

« Benedictus Dominus, qui mirificavit misericordiam suam in civitate circumstantiæ. » Quod autem hic dicitur in civitate circumstantiæ, in alia translatione dicitur in civitate munita. Et bene quidem civitas circumstantiæ dicitur, quæ tantis sarcinis et defensoribus munitur.

« Ego autem dixi in pavore meo (496). Projectus sum a vultu oculorum tuorum. » Ego, inquit Ecclesia, in pavore meo, in tempore doloris et intolerabilis afflictionis meæ dixi, quod dicere debui. Quid? « Projectus sum a vultu oculorum tuorum. »

« Ideo exaudisti vocem deprecationis meæ, dum clamarem ad te. » Ideo, inquit, ut ostenderes, et me certissime intelligere faceres, quia non eram projecta a vultu oculorum tuorum, illico dum clamarem ad te, exaudisti vocem deprecationis meæ. Hinc autem Ecclesia hortatur suos, ut Deum diligant, viriliter agant, et in Domino confortentur. Hoc est enim quod ait :

« Diligite Dominum, omnes sancti ejus, quoniam veritatem requiret Dominus, et **357** retribuet his, qui abundanter faciunt superbiam. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum omnes, qui speratis in Domino. »

PSALMUS XXXI.

HUIUS DAVID INTELLECTUS.

De seipso loquitur Propheta, et intellectum istius psalmi divinitus sibi datum esse dicit. Est enim de

(495) Vulgata habet *oblivioni datus sum, tanquam mortuus a corde.*

(496) Vulgata lectio est : *Ego autem dixi in excessu mentis meæ, etc.*, quam ita exponit card. Thomaſius. « Cæterum, cum olim ego maximis malis

perculsus, in pavore, ac stupore magno essem, et pene jam excessissem ex mente, dixi ita : Plane de favente oculorum tuorum conspectu projectus sum, o Domine. »

laude pœnitentiæ et confessionis peccatorum. Pœnitentia igitur, et confessione Deo se reconciliatum intelligit, qui peccato in Uriam, et Bersabee a Deo recessit.

« Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. » Vox Prophetæ est et aliorum, qui se peccasse intelligunt, et per confessionem et pœnitentiam peccatorum veniam se habere confidunt et gaudent. Quid enim prodest pœnitentiam agere, nisi post pœnitentiam peccatum sibi dimissum esse confidat? Quis non credat vel prophetæ dicenti: « Peccator quacunq̃ue hora conversus fuerit, et ingemuerit, vita vivet, et non morietur? » (*Ezech. xxxiii, 11.*) Illos igitur Propheta beatos esse dicit, quorum iniquitates et peccata per confessionem et pœnitentiam dimissa et tecta sunt. « Charitas enim, sicut scriptum est, operit multitudinem peccatorum (*I Petr. iv, 8.*) »

« Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus. » Hoc est enim quod per prophetam Dominus ait: « Quacunq̃ue hora peccator pœnitentiam egerit, omnium iniquitatum ejus non recordabor (*Ezech. xviii, 22.*) » Constat enim, quia non imputabit, si non recordabitur. Quod autem ait: « Non est in ore ejus dolus, » ad puram pœnitentiam et nudam confessionem spectare videtur; unde et alibi dicitur: « Effundite coram illo corda vestra (*Psal. lxi, 9.*); » et illud: « Convertimini ad me in toto corde vestro (*Joel ii, 12.*); » itemque: « Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra (*ibid.*) »

« Quoniam tacui inveteraverunt omnia ossa mea dum clamarem tota die. » Hoc silentium magis in corde quam in ore est; nam si cor taceat et os loquatur, nihil prodest. Non ad os, sed ad cor respicit Deus. In corde igitur est pœnitentia, in corde est vera confessio, secundum illud: « Cor contritum, et humiliatum Deus non spernit (*Psal. li, 19.*) » Corde igitur clamat, qui de peccati perpetratione intus affligitur, et ex toto corde peccatum, in quo prius delectabatur, a se repellit. « Quoniam, inquit, tacui inveteraverunt omnia ossa mea. » Quod autem inveterascit et senescit, dicit Apostolus, prope interitum est. Omnis igitur virtus, omnisque animæ vigor et fortitudo, quæ per ossa significantur, deficiunt et pereunt, quando homo in peccatis delectatur, et cor silentium tenet, neque clamat, neque pœnitet, neque se peccasse confitetur. Sed quid dicit, quod ait: « Dum clamarem tota die? » Si enim tacebat, quomodo clamabat? Hoc est igitur, quod modo diximus, quia si cor taceat, clamor oris nihil valet. Clamet ore, clamet corde, et plus corde quam ore qui exaudiri desiderat.

« Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua, conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina. » Beatus ille, super quem manus

(497) « Divinitas non manibus aliquid agit, sed voluntatis suæ virtute omnia disponit et perficit. » CASSIOD.

Domini gravatur, et quem Dominus pro peccatis suis affligere, et visitare dignatur (497). « Flagellat enim, sicut scriptum est, omnem filium quem recipit (*Hebr. xii, 6.*) » Econtra vero peccanti populo dicit: « Non irascar tibi amplius. Conversus sum in ærumna mea dum configitur spina (*Isa. liv, 9.*) » Ecce quantum sibi profuit quod super eum manus Domini gravata est, et quod spina correctionis compunctus, et vulneratus est, quia in hac ærumna, et afflictione ad pœnitentiam conversus est. Unde et subditur:

« Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitias meas non operui. » Nihil absconditur Deo, omnia videt, ipse est, qui scrutatur renes et corda. Ipsi tamen tunc delicta et injustitias nostras manifestamus, quando dura pœnitentia, lacrymis et cordis contritione peccasse ostendimus.

« Dixi pronuntiabo adversum me omnes injustitias meas Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei. » Hoc omnis homo debet dicere et statuere in corde suo quod peccata sua non abscondat, neque soveat; sed contra seipsum pronuntiet et manifestet; et hoc Domino (498). « Et tu remisisti impietatem cordis mei. » Hoc est enim quod alibi dicitur: « Dic tu prius peccata tua, ut justificeris. » Et: « Justus in principio accusator est sui (*Prov. xviii, 17.*) » Et Apostolus: « Si, inquit, nosmetipsos judicarem, non utique judicaremur (*I Cor. xi, 31.*) » Qui enim seipsum judicat, ille injustitias suas adversus seipsum pronuntiat.

« Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. » Pro hac causa videlicet, ut remittas ei impietatem cordis sui, orabit ad te omnis sanctus. Nemo enim sanctorum est, qui quotidie Domino non dicat: « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (*Matth. vi, 12.*) » Quod autem ait, « in tempore opportuno, » hanc præsentem vitam significat, quæ quidem **358** pœnitentiæ, et orationi, et satisfactioni opportuna est, sicut Apostolus ait: « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (*II Cor. vi, 2.*) » Hæc autem post hanc vitam locum non habebunt.

« Verumtamen in diluvio aquarum multarum ad eum non approximabunt. » Orat quotidie vir sanctus pro peccatis suis, quamvis ad eum peccata appropinquare non valeant, utpote in diluvio aquarum multarum positum et constitutum. Unde enim quasi dicat, peccatorum sordes transire (499) valeant, qui tantarum aquarum diluvio undique muniuntur? Hinc Novum, hinc Vetus Testamentum, hinc prophetarum libri, hinc apostolorum omniumque doctorum scripturæ, hinc lacrymarum affluentia, hinc confessio et pœnitentia. Denique quidquid est, quo peccata abluantur et extergantur inter aquas computari potest.

« Tu es mihi refugium a pressura, quæ circum-

(498) Id. cod., ipse autem quid faciet? sequitur.

(499) Id. cod. transire.

« dedit me, exsultatio mea, redime me a circumdantibus me. » Orat, inquit, sanctus, ut superius dictum est. Sed quid orat? Hoc, quod modo diximus: Tu es mihi refugium, tu es mihi exsultatio, tu redime me a circumdantibus me. Quam egregie dictum est, « a circumdantibus me. » Stat vir sanctus in medio aquarum supradictarum, videt vitia et peccata, omnesque inimicos circumstantes, et ad eum (500) venire desiderantes, et orat, atque orando a se repellit. Si ergo vir sanctus orat, ne invadatur et capiatur, quanto magis ille qui jam captivus detinetur, orare debet ut liberetur?

« Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac, qua ingredieris, firmabo super te oculos meos. » Illic est ille intellectus, qui, sicut in titulo dicitur, datus est David. Et hic quidem modo promittitur viro sancto, solummodo praevidet et custodiat se, ne datum sibi intellectum amittat, et fiat sicut equus et mulus, in quibus non est intellectus. Quid per equum et mulum, nisi superbos homines, potentes et luxuriosos intelligamus? Hi autem si hunc intellectum, quo hic psalmus titulatur, et poenitentibus datur, habuissent, non se tam facili cursu in tanta flagitia praecipitassent. Quid autem vir sanctus et religiosus contra tales facere debeat, audiamus.

« In camo, inquit, et freno maxillas eorum conefringes, qui non approximant ad te. » Si, inquit, isti equi, et muli a te fugerint, et tibi approximare, et ad poenitentiam redire noluerint, in freno et camo maxillas eorum confringes. Per frenum et camum nihil convenientius intelligere possumus, quam maledictiones, interdictiones et excommunicationes, et quascunque a fidelibus separationes. Haec sunt enim illa retinacula, quibus refrenati, et quamvis nolentes, et recalcitrantes ad intellectum, et poenitentiam tales equi et muli reduci solent.

« Multa flagella peccatorum, sperantes autem in Domino misericordia circumdabit. » Sciant peccatores, dicit Dominus, cujus verba haec sunt, quia nisi respuerint et poenitentiam egerint, multa flagella, multa tormenta, multi magnique cruciatus eos expectant. Si vero conversi fuerint, in Dei misericordia speraverint, credant, et nullatenus dubitent, quia sperantes in Domino misericordia circumdabit. Ecce quantum valet poenitentia, et vera confessio peccatorum (501). Nunc autem ad eos convertitur Dominus, qui confessione et poenitentia justificati sunt, et hortatur eos ut laetentur, et exsultent, et glorientur. Hoc autem in Domino, in quo, et per quem omnes suos vicerunt inimicos. Et hoc est, quod dicit: « Laetamini in Domino, et exsultate, justi, et gloriamini omnes recti corde. »

PSALMUS XXXII.

PSALMUS DAVID.

Haec David, qui hunc psalmum edidit, ipse in eo loquitur, et ejus esse dicitur. Non modicam igitur

(500) Id. cod. Ghis. ad eum.

(501) « O poenitentia, inquit Cassiodorus. inexti-

mat. » A habet auctoritatem qui tanti viri testimonio confirmatur.

« Gaudete justi in Domino, rectos decet collaudatio. » Gaudeant, inquit, alii in mundi hujus honoribus et dignitatibus, in fallacibus divitiis et suavitatibus, quorum quidem gaudium cito finem habebit; vos autem justi gaudete in Domino, quia aeternus est Dominus, et vestrum gaudium aeternum erit. Unde et in Evangelio Dominus discipulis ait: « Iterum videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis (Joan. xvi, 22). » — « Rectos autem decet collaudatio, » quia non est pretiosa laus in ore peccatoris. « Peccatori enim dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas? » (Psal. xlix, 16.) Illi igitur laudent, qui eum diligunt, et qui recti sunt, qui sursum cor et oculos habent. Sed quomodo laudabunt? In cithara, inquit, et in psalterio. Et hoc est, quod ait:

« Constemini Domino in cithara, in psalterio decem cordarum psallite ei. » In cithara cantabat David, et Saulis furorem placabat, 359 et demonium quo vexabatur, ab eo pellebat. Talis citharedus erat Apostolus in cujus verbis ipsi philosophi delectabantur. At vero in psalterio decem cordarum illi cantant, qui decem legis mandata custodiunt. Sed hoc ad Vetus Testamentum pertinet, nunc autem de Novo audiamus.

« Cantate, inquit, et canticum novum, bene psallite ei in jubilatione. » Novum Testamentum non indiget lignis instrumentis; vocem humanam quaerit, et linguam rationabilem. Novum autem canticum est canticum Christi nativitatis, passionis, resurrectionis, et ascensionis. Illi autem bene psallunt, et in jubilatione psallunt, qui corde et ore Deum laudant, et bona, quae dicunt, opere complent. Unde et subditur:

« Quoniam rectus est sermo Domini, et omnia opera ejus in fide. » Rectus sermo, rectum quaerit praedcatorem, et quia omnia opera ejus fidelia sunt, bene et fideliter nuntiari debent.

« Diligit misericordiam, et iudicium; misericordia Domini plena est terra. » Hoc est igitur, quod cantare debemus, hoc omnibus nuntiandum est, et quod Dominus diligit, hoc diligamus, et misericordiam et justitiam faciamus, et praecipuae misericordiae intendamus, quia et ipse exaltat misericordiam in iudicio; siquidem misericordia Domini plena est terra. Misericordia utique est, et bonis, et malis miseretur Deus. Et quasi diceret: Considera si potes, qualis et quantus est iste Dominus, cujus misericordia plena est terra, subdit, dicens:

« Verbo Domini caeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum. » Unde, et statim in sequentibus ait:

« Quoniam ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt. » Si enim dixit, Verbo dixit. Dicere autem, voluisse fuit. Verbum autem Dei, et mabilis medicina, quae non solum a peccatis absolvit, sed etiam sanctorum praemia beata concedit. »

voluntas Dei ipse Filius est. Breviter in hoc versiculo Trinitatis mysterium declaratur. Quid est enim Dominus et Verbum ejus, et Spiritus ejus, nisi Pater, et Filius, et Spiritus sanctus? Unus igitur est Deus, cujus voluntate cœli facti sunt (502). Unde et alibi dicitur: « In voluntate tua universa sunt posita, et non est, qui possit resistere voluntati tuæ; tu enim fecisti omnia, cœlum, et terram, et universa, quæ cœli ambitu continentur. » Si autem per cœlos apostolos intelligamus, manifestum est, quia verbo Domini, per quod Salvatorem nostrum intelligimus, et facti, et firmati, et redempti sunt, et Spiritus sancti, secundum ejusdem promissionem, virtutem et fortitudinem susceperunt.

« Congregans sicut in utre aquas maris, ponens in thesauris abyssos. » De hoc modo locutionis jam in alio psalmo locuti sumus, ubi dicitur: « Magnificans salutem regis ejus (Psal. xvii, 51). » Sicut enim ibi dicitur: « Magnificans magnificat, » sic in hoc loco: « Congregans congregat, et ponens ponit, inquit, Dominus congregans sicut in utre aquas maris. » Quid per aquas maris nisi omnes mundi hujus nationes intelligamus? Has autem quasi in utrem, sic in unam catholicam, et universalem Ecclesiam congregavit Deus. Magnus est hic uter, et multas in se continet aquas. Hunc SS. apostoli impleverunt et in thesauros Dei delati sunt. Unde et subditur: « Ponens in thesauris abyssos. » Id ipsum enim et per mare, et per abyssos significatur. Unde enim nisi de abyso tanta aquarum abundantia funditur? De thesauris autem in Evangelio Dominus ait: « Thesaurizate vobis thesauros in cœlis (Matth. vi, 20). » Et: « Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum (ibid., 21). » Et: « Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro (Matth. xiii, 44). » Et: « Vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo (Matth. xix, 21). » Inter hos igitur thesauros ponit Dominus et abyssos, et aquas maris. De quibus etiam beato Job a Domino dicitur: « Nunquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti? » (Job xxxviii, 24.)

« Timeat Dominum omnis terra; ab ipso autem commoveantur universi, et omnes qui habitant

(502) Id. eod. Ghis. et cujus inspiratione confirmati sunt. — Eadem expositio est apud Cassiodorum. « Si diligenter perscrutemur, et sanctam hic significat Trinitatem. Dicendo enim Verbo, Filium declarat: adjungendo Domini, Patrem dicit: Spiritu oris ejus, utique et Spiritum sanctum vult intelligi, qui ante tempora de Patre processit. Et ut in tribus personis manifestam intelligeres unitatem, ejus dicitur, non eorum. »

(503) Quod hic S. Bruno dicat, quod Deus cognoscens omnes filios hominum, et alios quidem prædestinavit ad gloriam, alios vero ad supplicium, non est intelligendum nisi de voluntate salvandi merentes, et damnandi immerentes. Cum enim, ut ait Psalmista psal. cxviii, « justus sit Dominus, et rectum judicium ejus », non decrevit præmium, et gloriam nisi merentibus; quemadmodum non statuit damnationem, et supplicium nisi pro iis, qui suis culpis ejus indignationem sibi provocaverint. Divina ergo

orbem. » Non est enim, ut ait Apostolus, personarum acceptor Deus (Act. x, 34); sed in omnibus gentibus, qui tenet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi, et mare, et abyssos, et grandines, et nives in thesauris suis reponit. Timeat igitur eum omnis terra, nullum alium timeat, quia nullus alius timendus et colendus est: ab ipso commoveantur, et ad ipsum fugiant omnes habitatores terrarum, qui enim timendus est, nisi ille qui omnia fecit? Hoc est enim quod ait:

« Quoniam ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt. Dominus dissipat consilia gentium, reprobatur autem cogitationes populorum, et reprobatur consilia principum. » Nullum, inquit Propheta, timeatis, quia Dominus vobiscum est, qui omnium consilia et cogitationes contra vos insurgentium reprobatur et dissipat. Consilium vero Domini manet in æternum, cogitationes cordis ejus in sæculum sæculi. Sicut ipse disposuit, et ante tempora præsumit, sic et non aliter fieri oportet. Et malorum pœna, et vestra gloria sic disposita 360 est, ut omnino immutari non possit. Beati igitur illi, qui in illum credunt, et qui ab ipso præelecti, et prædestinati sunt, quia nullo modo prædestinata sibi beatitudine carebunt. Et hoc est, quod ait:

« Beata gens, cujus est Dominus Deus eorum: « populus, quem elegit Dominus in hæreditatem sibi. » Hic autem subdit, et ponit ordinem ipsius electionis.

« De cœlo prospexit Dominus, et vidit omnes filios hominum. » De cœlo, inquit, de illo sumæ majestatis profundissimo secreto prospexit, et vidit, et cognovit omnes filios hominum, et alios quidem prædestinavit ad gloriam; alios vero ad supplicium. Unde Apostolus ait: « Nunquid non habet potestatem figulus lutum, facere aliud vas in honorem, et aliud in contumeliam? » (Rom. ix, 21.) Unde et Dominus in judicio dicturus est bonis quidem, ut suscipiant regnum, quod sibi paratum est ab origine mundi; malis vero, ut eant in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Nota quod ait: Et illis paratum esse regnum, et illis paratum esse supplicium (503). Unde manifestum est, quia nemo ad malum, vel ad peccatum agendum prædestinatur,

providentia sicut ab æterno bonos destinavit hæredes, et consortes facere regni sui; ita ab æterno constituit malos perpetuo inferni igne afficiendos. Eadem est S. Fulgentii doctrina, qui lib. i ad Monimum, circa finem, inquit: « Tales ad interitum prædestinavit, quia talibus justæ punitionis supplicium præparavit. Quod utique manifesto Dominus ipse sermone perdocuit, in eo quod a se ostendit paratum non solum regnum, ubi lætentur boni, sed et ignem æternum, ubi crucientur mali. Bonis etenim dicturus est: Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum vobis paratum a constitutione mundi. Malis autem dicturus est: Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus. Ecce ad quid Dominus iniquos et impios prædestinavit, id est ad supplicium justum, non ad aliquod opus injustum, ad pœnam, non ad culpam. » In salvandis igitur recuset prædestinatio, ut in damnandis appareat reprobatio; sed utraque relative se habet ad u-

sed vel ad gloriam, vel ad supplicium prædestinati sunt omnes. Sequitur:

« De præparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant orbem. » Repetitio videtur eorum, quæ dicta sunt.

« Qui finxit sigillatim corda eorum, qui intelligit in omnia opera eorum. » Sigillatim omnium corda fecit Deus, quia neque omnibus omnem, neque æqualem omnibus sapientiam et intelligentiam dedit. « Qui intelligit in omnia opera eorum, » et quia omnium opera intelligit, unicuique secundum sua merita retribuit. Ab eo loco, ubi dicitur: de cælo prospexit Dominus, usque ad hunc locum tenor sententiæ pendet; et hic tandem subaudiendum est id quod superius diximus.

« Non salvabitur rex per multam virtutem suam, neque gigas salvus erit in multitudine fortitudinis suæ. » Soli, inquit, illi salvabuntur, qui Deum timent, ejusque mandata custodiunt, et ad vitam æternam prædestinati sunt. Cæteri vero non confidunt in multitudine fortitudinis suæ, quia neque rex poterit salvari per virtutem suam, neque gigas per fortitudinem suam.

« Falsus equus ad salutem, in abundantia autem virtutis suæ non erit salvus. » His autem verbis nihil aliud significare videtur, nisi quia sola Dei misericordia est, quæ hominem salvare et pœnis eripere potest. Nemo confidat in equi velocitate, quia sæpe mentitur, et subito cadens, neque se ipsum, neque sessorem salvare valet. Quod autem de rege, de gigante et equo dicitur, de omnibus quoque aliis rebus intelligatur.

« Ecce oculi Domini super timentes eum, sperantes autem in misericordia ejus, ut eripiat a morte animas eorum, et alat eos in fame. » Hoc autem tale est ac si diceret: Illi, qui in se ipsis, et in sua fortitudine, et virtute confidunt, non salvabuntur; illi vero, qui Deum timent, et in sola ejus misericordia sperant et confidunt, securi

sunt, quia semper eos Dominus respicit, et eos errare, et perire non permittit; alit enim eos cibis spiritualibus in fame, quam iniqui homines in hoc sæculo patiuntur; de qua videlicet per prophetam dicitur: « Immittam in eos non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei (Amos viii, 11). » Potest tamen de illa fame hoc intelligi, quia in inferno mali cruciantur. Unde et dives ille dicebat Abraham: « Pater Abraham, mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia erucior in hac flamma (Luc. xvi, 24). »

« Anima autem nostra sustinet Dominum, quia adjutor, et protector noster est. Et in ipso læabitur cor nostrum, et in nomine sancto ejus speravimus. » Hortatur seipsum, et animam suam, et in seipso omnes alios, ut securi sint et patienter expectent, quia et bonum habent præceptorem, et ea, quæ sperant et expectant sine ulla dubitatione suscipient. Et hoc est, quod dicit:

« Fiat, Domine, misericordia tua super nos, sicut speravimus in te. » Magna est virtus spei, quæ per omnes psalmos tantum commendatur. Hanc autem maligni spiritus amiserunt, et summo studio laborant, ut eos quos decipiunt ad desperationem perducant. Hoc est illud peccatum, quod non dimittitur hominibus neque in hoc sæculo, neque in futuro. Bene autem pluraliter posuit, « anima nostra, » quia sicut in Actibus apostolorum legitur: « Omnibus est cor unum, et anima una (Act. iv, 32); » unde, et alibi dicitur: « Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. »

361 PSALMUS XXXIII.

PSALMUS DAVID CUM IMMUTARET CORAM ABIMELECH VULTUM SUUM, ET DIMISIT EUM, ET ABIIT (504).

Non legitur quod David immutasset vultum suum coram Abimelech, sed potius coram Achis rege Geth, quando se furiosum esse simulavit; timens ne ab eo occideretur, de cujus regno multos interfecit

et demerita, ut prior scilicet prædestinatio effectivam connectat bonitatem, altera vero, id est reprobatio, supponat operæ completam pravitatem. Ita docet S. Th. q. 23. art. 3: « Sicut prædestinatio, ait, est pars providentiæ respectu eorum qui divinitus ordinantur in æternam salutem, ita reprobatio est pars providentiæ respectu illorum qui ab hoc fine decidunt. » Unde reprobatio non nominat præscientiam tantum, sed aliquid addit secundum rationem, sicut et providentia, ut supra dictum est. Sicut enim prædestinatio includit voluntatem conferendi gratiam, et gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, et inferendi damnationis pœnam pro culpa. » Quod hæc fuerit S. Brunonis mens, et non alia, ex sequentibus etiam luculentius patet.

(504) Titulus Psalmo huic a Brunone præfixus idem est apud S. Augustinum. In Vulgata autem dicitur, Davidem vultum immutasse coram Achimelech. Sed in libro I Reg., cap. xxi, v. 13 legimus hoc factum esse coram Achis rege Geth et servis ejus. Hanc tantam diversitatem longa dissertatione conciliat S. Augustinus. Sed breviorum Bedæ præferimus, quam etiam affert Card. Thom.: « Cum Saul persequeretur David, tunc fugit ad Achis regem; ubi

dum esset invidia faciente suspectus, industrie mutavit vultum suum, ita ut salvis ora compleret; quatenus ænergumenus æstimatus, miseratione faciente dimitteretur illæsus. David ergo Christus est, Achis populus Judæorum: in quo ille incarnatus, sed invidentibus non agnoscendus apparuit; unde et Achis interpretari dicitur, quomodo est! Quod est verbum mirantis, et non agnoscitis: quia Judæi virtutes Christi admirantes, ipsum Deum minime esse agnoverunt. Et bene David vultu mutatus salivas dimisit in barbam; saliva quippe infirmitatem, barba autem virtutem designat; quia Christus, cum in forma Dei esset, seipsum exinanivit, formam servi accipiens (Philipp. ii). Nec in nomine regis error est; cum ex patre rege natus potuerit etiam Abimelech dici, qui interpretatur pater meus rex, sive patris mei regnum; sed et mysterii sensus arridet; quia Judæi patrem regem habuerunt, de quibus dicitur: filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores. Dimisit autem eum, et abiit: dimisit Judæos, et abiit credendus a gentilibus. Potest et ita dici, quia coram Abimelech sacerdote mutaveris vultum, quando, ut arma, panesque sibi, et sociis perciperet, a Saule se misam simulavit. » Iisdem pene verbis eadem interpretatio legitur in Cassiodoro.

rat. Vocat igitur Achis Abimelech, quia in salvatione sua qualis fuit Achis, talis fuit et Abimelech, quoniam uterque illæsum eum abire permisit. Et sicut Achis, ita et Abimelech vultum, id est animum et voluntatem, David eo tempore non cognovit. Inde enim Abimelech postea cum omnibus suis a Saule interfectus est, quia non tenuit David, et eum abire permisit. Sic igitur verum est, quia David immutavit vultum suum, et coram Achis et coram Abimelech. Et coram Achis quidem, qui se furiosum esse simulavit; coram Abimelech vero, quia cum ab eo interrogaretur cur solus venisset, respondit: Rex præcepit mihi sermonem, et non vult ut aliquis sciat. In qua re manifeste significat se in domo Abimelech securum non fuisse. Unde in hoc psalmo Deum laudat, et benedicit, qui et in domo Abimelech, et in domo Achis eum custodivit.

« Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. » Docet nos Propheta qualiter nos Deum benedicere et laudare debeamus; non ad horam, sed omni tempore, et in prosperis, et in adversis.

« In Domino laudabitur anima mea, audiant mansueti, et lætentur. » Ideo, inquit, omni tempore laudabo Dominum, quia quidquid sum ab eo sum, nihil in me laudabile invenitur, quod mecum sit. Ad ipsum igitur referatur virtus, et fortitudo mea, humilitas, sapientia et patientia mea, et quidquid boni inveniri potest in anima mea. Hoc audiant humiles et mansueti, et lætentur mecum, neque poeniteat eos humiles semper fuisse, et mansuetos. Sic et alibi dicit: « Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus (Psal. cxxx1, 1). »

« Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nos in invicem. » Benevolus est Propheta, socios quærit, hortatur alios ad laudem Dei, et quicumque secum fuerint in laudibus et in magnificatione, sint quoque participes in remuneratione.

« Inquisivi Dominum, et exaudivit me, et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. » In hoc quoque suæ benevolentiae affectum satis nobis manifeste ostendit, dum ad exemplum sui nos docet, quid in nostris tribulationibus nos agere debeamus; ideo in suis tribulationibus se Dominum inquisivisse et exauditum esse dicit, ut et nos similiter faciamus et similiter exaudiamur. Hoc est enim quod dicit.

« Accedite ad eum, et illuminamini, et vultus vestri non erubescant. » Unde hoc? « Quia iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum, et ex omnibus tribulationibus liberavit eum. » Seseipsum pauperem dicit, quia quamvis dives esset, in divitiis tamen spem non habebat, et mundi hujus divitiis pro nihilo ducebat. « Accedite, » inquit, per poenitentiam, qui ab eo recessistis per inobedientiam, et illuminamini. » **362** Ipse enim « est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. 1, 9). » De quo et Moyses dicit: « Qui

A appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius (Deut. xxxiii, 3). » Et certe doctrina illius interioris hominis illustratio est. Qui autem sic illuminati fuerint, in judicio non confundentur; unde et hic dicitur: « Et vultus vestri non erubescant. »

« Immittet angelum Dominus in circuitu timentium eum, et eripiet eos. » Unde et Apostolus ait: quia « Angeli sunt administratores spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis (Hebr. 1, 14). »

« Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus; beatus vir, qui sperat in eo. » Iste qui hoc dicit, jam ejus degustaverat suavitatem. Et fortasse in eo loco, ubi ait: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum ori meo (Psal. cxviii, 105). » Sed quæ sunt illa eloquia, quæ tantam sanctis dulcedinem præstant? Lege in Evangelio, et invenies: « Cum exaltatus fuero a terris, omnia traham ad meipsum (Joan. xii, 32). » — « Qui credit in me habet vitam æternam (ibid. vi, 47). » — « Ubi ego sum, ibi et minister meus erit (ibid. xii, 26). » — « Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit. Qui venit ad me, non ejiciam foras (Marc. xvi, 16). » — « Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis (Matth. v, 12). » Hæc sunt et similia, quæ nos gustare persuadet; quatenus in his videamus, et cognoscamus quam dulcis est Dominus, et quam suavis. « Beatus vir, qui sperat in eo. » Unde et alibi dicit: « Sperate in eo, omnis conventus plebis, et effundite coram illo corda vestra; quia Deus adiutor est in æternum (Psal. lxi, 9). » Beatus enim ille est, cujus Deus in æternum adiutor est.

« Timete Dominum, omnes sancti ejus, quoniam nihil deest timentibus eum. » Hinc est quod Salomon ait: « Time Deum, et mandata ejus custodi (Eccle. xii, 13). » Propter hoc factus est omnis homo, ut Deum timeat et mandata ejus custodiat. Qui Deum timet, nihil negligit. Hoc est enim quod dicit: « Timete Dominum, omnes sancti ejus. » Universa legis et prophetarum mandata comprehendit, et nihil fuit quod amplius dicere potuisset. Qui enim ex amore Dei timet, omnia facere desiderat quæ ipsi præcipit, et omnia fugere, quæ interdicit; nihilque illi deest ad perfectionem, qui ad hanc pervenire potuit dilectionem. Unde et subditur: « Quoniam nihil deest timentibus eum. » — « Initium sapientiæ timor Domini (Eccle. 1, 16). »

« Divites egerunt, et esurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. » Quanta sunt, quibus divites egent, et quam multa unde penuriam patiuntur? Sancti vero omnia habent, quæcunque habere concupiscunt. Nam et si nondum habeant in re, omnia tamen habent in spe. Neque enim beati esse potuissent, si eis aliquid defuisset. Unde et Apostolus dicit: « Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes (II Cor. vi, 10). » Quomodo aliquid minus poterunt habere, qui suavit in Deo omnia possidebant?

« Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo A
« vos. » Dixit superius ut Deum timeant, nunc
autem quomodo timere debeant ostendit. Venite,
inquit, et redite ad me, quia peccando recessistis a
me. Nunc autem collectis et in unum congregatis
ait :

« Quis est homo qui vult vitam. et cupit videre
« dies bonos? » Et quasi aliquis respondeat : Ego ;
subdidit dicens : « Cohibe linguam tuam a malo, et
« labia tua ne loquantur dolum. Diverte a malo, et
« fac bonum ; inquire pacem, et persequere eam. »
In his paucis verbis plena instructio est timoris Do-
mini, et perfecta doctrina Christianæ religionis (505).
Totum hic dicitur, et quid effugere, et quid agere
debeamus. « Qui » enim « in verbo non offendit, hic
perfectus est vir (Jac. III, 4) ; » et : « Qui custodit B
linguam suam, custodit animam suam (Prov. XIII,
3). » Pacem vero querit et sequitur qui omnes dili-
git, et neminem odit. Unde et Apostolus dicit :
« Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus
hominibus pacem habentes (Rom. XII, 18). » Et alibi :
« Cum his qui oderunt pacem eram pacificus ; cum
loquebar illis, impugnabant me gratis (Psal. CXIX,
7). »

« Oculi Domini super justos, et aures ejus ad
« preces eorum. Vultus autem Domini super facien-
« tes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. »
Dixit quid facere, et quid non facere debeamus ;
nunc dicit inspectorem Deum desuper esse, qui
uniuscujusque facta considerat ; et justos quidem
ad hoc respicit, ut exaudiat ; injustos vero, ut de C
terra viventium perdat. Unde et sequitur :

« Clamaverunt justii, et Dominus exaudivit eos, et
« ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos. »
Sed quid mirum, si eos audivit, et de tribulationi-
bus liberavit, qui semper cum illis est, et nunquam
ab eis separatur? Et hoc est quod dixit :

« Juxta est Dominus qui tribulato sunt corde, et hu-
« miles spiritu salvabit. » Cor contritum et humiliat-
tum Deus non spernit (Psal. L) ; humiles autem spiritu
ad distinctionem illorum mihi dicere videtur, qui
torpore humiles sunt, id est, qui humilitatem foris
ostendunt, quam interius non habent. Et tales qui-
dem facit hypocrisis : humiles vero spiritu sola
sancti spiritus gratia facit. Tales autem humiles
salvabit Dominus ; de aliis vero dicit : « Longe a D
peccatoribus salus (Psal. CXVIII, 155). »

« Multæ tribulationes iustorum, et de his 363
« omnibus liberavit eos Dominus. » Jam liberatos eos
esse dicit, quos certissime liberandos esse co-
gnoscit.

« Dominus custodit omnia ossa eorum ; unum ex
« eis non conteretur. » Ossa sanctorum multoties
confracta fuisse legimus, et non solum confracta, sed
combusta, et in pulverem redacta. Sed sicut alibi

(505) Vid. S. Maximum Taurin. hom. 106, edit.
rom. p. 351, quanta de custodia linguæ copiose
et eleganter doceat.

(506) Persæpe, ut auctor noster, S. Augustinus

dicitur (Psal. cxx, 7) : « Dominus custodit te ab omni
malo ; » et statim quomodo intelligi debeat ostendit,
dicens : « Custodiet animam tuam Dominus, » sic
et in hoc loco non ossa corporis, sed ossa animæ
intelligere debemus. Ossa animæ fides, spes, charitas,
humilitas et misericordia, cæteræque virtutes in-
telliguntur, sine quibus debilis est, et in via manda-
torum Dei currere non potest. Hæc sunt illa ossa,
quæ Dominus custodit, et ex quibus nec unum fraugi
permittit : « Qui enim offendit in uno, factus est
omnium reus (Jac. II, 10). »

« Mors peccatorum pessima, et qui oderunt ju-
« stum delinquent. » Pessima quidem est illa mors,
quæ et corpus et animam perdit. « Et qui oderunt
justum delinquent. » Si in alio non delinquerent
mali, nisi in eo quod justos sine causa odio habent,
sufficeret illis ad perditionem. Possumus autem per
justum Salvatorem nostrum intelligere, qui de se-
ipso, suisque adversariis in Evangelio dicit : « Quia
odio habuerunt me gratis (Joan. xv, 25). » De qui-
bus bene dicitur, quia delinquent, quia usque hodie
contra Christum peccare non cessant, neque cessa-
bunt usque ad consummationem sæculi.

« Redimet Dominus animas servorum suorum, et
« non derelinquet omnes qui sperant in eo. » De
illa redemptione satis convenienter intelligere pos-
sumus, quam sui sanguinis effusione Dominus fecit,
neque credibile est ut eos derelinquat, quos tanto
pretio redemit.

PSALMUS XXXIV.

IPSI DAVID.

Dicit rex et propheta David ut iste psalmus ad-
scribatur ipsi David, id est Salvatori nostro, qui re-
vera manu fortis vocatur. Loquitur autem in hoc
psalmo Salvator noster, sed, sicut sæpe diximus, se-
cundum humanitatem (506).

« Judica, Domine, nocentes me, expugna impu-
« gnantes me. » Judica, inquit, Domine, nocentes
me, et redde illis, sicut digni sunt ; et expugna im-
pugnantes me, ut suis non valeant resistere inimicis.
Hoc autem contra illos dictum esse intelligere debe-
mus, qui inconvertibiles fuerint, et usque in finem
in sua malitia perstiterunt. Namque pro aliis in
cruce positus oravit Dominus, et dixit : « Pater, igno-
sce illis, quia nesciunt quid faciunt (Luc. XXIII,
34). » Non est igitur inconveniens si nunc pro eis,
nunc contra eos orare videatur ; quia alii sunt pro
quibus orat, et alii contra quos orat.

« Appreheude arma, et scutum, et exsurge in ad-
« jutorium mihi. » His armaturis non eget Dominus,
qui solo nutu omnes suos potest destruere inimicos.
Rogat tamen ut armis gens illa disperdatur, quo-
niam ita dispositum erat. Et hoc suum adjutorium
esse dicit, quia ad Judæos expugnandos his armis
uti voluit. Unde et subditur :

ait : David, scilicet Christus, interpretatur fortis manu,
vel desiderabilis ; quod hic explicat : « In hoc enim,
inquit, manu fortis, qui mortem nostram vicit ; in
hoc desiderabilis, quod vitam æternam promisit. »

« Effunde frameam, et conlude adversus eos qui me persequuntur; dic animæ meæ: Salus tua ego sum. » Per frameam Titum, et Vespasianum, et Romanum exercitum intelligimus, a quibus Judæorum populus multis modis interemptus et perditus est. « Effunde, inquit, frameam adversus eos qui me persequuntur, et conlude » eos in civitate Jerusalem (507). Sic enim legitur, quod in Paschali festivitate, cum secundum consuetudinem totus populus in unum convenisset, repente exercitus superveniens eos conclusit, ut nullus evadere potuisset; et justo judicio Dei factum est ut illis diebus obsiderentur, in quibus in Christum Dominum nostrum manus mittere non timuerunt. Sed mira Dei potentia, qui per quadraginta duos annos expectaverat, ut eis parceret, si pœnitere voluissent (508). Quia vero in sua malitia perstiterunt, plurimis fame et siti, gladiis et incendiis interemptis, cæteri in opprobrium et servitute cunctis gentibus traditi sunt. « Dic animæ meæ: Salus tua ego sum; » de qua ipsi mentientes dicebant: « Non est salus illi in Deo ejus (Psal. III, 3). »

« Confundantur, et reveareantur inimici **364** mei, qui quærent animam meam. Avertantur retrorsum et erubescant, qui cogitant mihi mala. » Hæc si ad litteram intelligantur, plana sunt; tamen ut ad litteram intelligantur ipsa ratio cogit, quoniam secundum litteram completa esse videntur. Si enim in tempore passionis Christi Judæi pœnituisent, et de hoc quod facere volebant erubuissent, et ab illa sua prava intentione retro conversi fuissent, et Salvatorem nostrum non crucifixissent, isti duo versus in bonam partem exponi potuissent. Eorum autem, quæ in hoc Psalmo dicuntur, quædam ante passionem, quædam in ipsa passione, quædam vero post passionem dicta esse videntur. Quod quidem nulli inconveniens videri debet; quia ille, qui loquebatur, et ille cui loquebantur, præterita et futura præsentia habet, neque aliter videns ea quæ sunt, quam ea quæ futura sunt.

« Fiant tanquam pulvis ante faciem venti; et angelus Domini affligens eos. » Sicut enim pulvis vento resistere non potest, sed ubique spargitur, raptatur et ventilatur; sic et populus ille inimicorum impetum sustinere non valens, ubique gentium dispersus est. Possumus autem per angelum Domini, qui eos affligit, vel omnes eorum inimicos intelligere, qui in hoc Domino serviunt, vel aliquem angelum ad eorum afflictionem esse constitutum. De talibus

(507) Jerusalem per Titum et Vespasianum funditus eversa; totusque Hebræorum populus ab ensibus Romanis aut cæsus, aut in captivitatem ductus est; quemadmodum etiam enarrat Josephus De bello Judaico l. vi et vii.

(508) Cum constet Jerosolyman captam, atque eversam anno vulg. ær. 70, hinc retrocedendo per annos 42, præveniemus ad annum 28, qui ex maxime recepta Chronologorum sententia præcessit annum Christi mortis, quando Dominum hæc pronuntiasse, constituere facile possumus, ut mira sit

A enim angelis alibi dicitur: « Immisit in eos iram indignationis suæ, indignationem et iram, immisionem per angelos malos (Psal. LXXVII, 49). »

« Fiant viæ eorum tenebræ, et lubricum, et angelus Domini persequens eos. » Tales vias significabat eis Dominus, cum diceret: « Videte ne fuga vestra fiat in hieme, vel Sabbato (Matth. XXIV, 10). » Si autem allegorice interrogamus, quid aliud sunt Judæi, nisi pulvis, qui omnium pedibus conculcatur, et quem projicit ventus a facie terræ? Omnes autem illorum viæ tenebræ et lubricæ sunt, qui a sua malitia excæcati semper in errore sunt, et ad tenebras et perditionem festinant, semperque cadentes, et in omnibus delinquentes, ad bonum aliquod agendum surgere non valent. Sed quid mirum cum angelus Domini malus eos persequatur, qui nunquam nisi ad malum eos hortatur!

« Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui, vane exprobraverunt animam meam. » Gratis, inquit, et sine causa absconderunt mihi interitum laquei et deceptionis suæ, per quem videlicet laqueum Judam proditorem intelligere possumus, qui simulatæ pacis osculo eum illaqueavit et tenuit. Vane autem exprobraverunt illam sanctissimam animam (509), inter impios et peccatores eam reputantes; sicut de eo scriptum est: « Iuter iniquos deputatus est (Luc. XXII, 37); » unde et ei exprobrando dicebant: « Reus est mortis, et nisi malefactor esset, non tibi tradidissemus eum: et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit (Joan. XVIII, 30). »

« Veniat illis laqueus, quem ignorant: et captio, quam occultaverunt, apprehendat eos, et in laqueum suum incidant in idipsum. » Sicut scriptum est: « Qui fratri suo foveam parat, ipse prius cadet in eam (Eccli. XXVII, 29); » et: « Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis (Matth. IV, 24). » Sic enim Judæis factum est, et laqueus, quem ignorabant, venit super eos. Sic enim in Evangelio legitur: « Quia cum appropinquaret Dominus Jerusalem, videns civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses (subauditur, feres); nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis (Luc. XXI, 4). » Abscondita quidem, quia, sicut hic dicitur: « Laqueus, quem ignorabant, venit super eos, et captio, quam occultaverunt, apprehendit eos. Et in laqueum suum inciderunt in idipsum. » Id est simul, et communiter omnes. His verbis satis manifeste ostenditur

auctoris nostri in annorum computatione accuratio. Idem sensit clar. Lazzeri in not. ad Comment. S. Brunonis in Matth. pag. 386, et in Comment. in Luc. p. 265. Ejusdem sententiæ fuit sanctus Paulinus Nolanus, ut adnotat celebris Muratorius in diss. 21 ad Carmina ejusdem S. Patris, aliique plurimi.

(509) Vane exprobraverunt animam meam. « Significat false accusaverunt, quando Judaicus populus Domino Salvatore dicta veracis quasi crimen aliquod imputabant. Clamabant enim vesani mendaciter: Ille est qui dicebat: Destruam templum Dei, » etc. Cassiod.

quia sola passio Christi causa fuit ruinae et perditionis eorum.

« Anima autem mea exsultabit in Domino, et delectabitur super salutare ejus. » Suae resurrectionis lætitiã prænuntiat, quæ statim die tertia facta est; inferno ab ipsa Salvatoris anima exspoliato, et corpore de sepulcro resuscitato.

« Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi? Eripies inopem de manu fortioris ejus, egenum et pauperem a rapientibus eum. » Per ossa Christi apostolos intelligimus, omnesque alios qui in Ecclesia fortiores sunt, et a quibus totum corpus ecclesiasticum portatur et sustinetur. Isti autem omnes laudant et magnificant Deum, qui Salvatore nostrum cum tanto triumpho de manibus inimicorum ejus liberavit, qui fortiores illo et potentiores esse videbantur. Qui ideo inops, egenus, et pauper dicitur, quia in tempore suæ passionis, quando amici et adjuvatores magis necessarii videbantur, nemo fuit qui eum adjuvaret.

« Exsurgentes testes iniqui quæ ignorabam interrogabant me, et retribuebant mala pro bonis, et sterilitatem animæ meæ. » **365** (510) Venerunt enim, sicut in Evangelio legitur, multi falsi testes ante ipsum, quorum testimonia convenientia non erant. Et novissime venerunt quidam, qui interrogantes eum, dicebant: Nonne tu dixisti, quia destrueres hoc templum manufactum, et in tribus diebus illud reedificares? Hoc enim evangelista in tertia persona narrat, quod etiam in tertia et in secunda dictum fuisse dubitare non debemus. Sed quoniam isti mentiebantur, mendacium autem Deus ignorat, bene hoc dicitur: « Quæ ignorabam interrogabant me. » Retribuebant autem illi mala pro bonis; sicut ipse Dominus ait: « Multa bona opera operatus sum vobis, propter quod horum vultis me occidere (Joan. x, 25). » Itemque: « Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, cur me cædis? » (Joan. xviii, 23.) Reddebant autem illi sterilitatem, quia sicut arbores mala et infructuosæ nullum bonum fructum reddiderunt. Hæc est illa vinea electa, quæ pro vino dedit acetum, et cum debuisset facere uvas, fecit labruscas (Isa. v).

« Ego autem dum mihi molesti essent, induebam me cilicio, et humiliabam in jejunio animam meam; et oratio mea in sinu meo convertebatur. » De hoc cilicio dicit Apostolus, quia « apparuit in similitudine carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne (Rom. viii, 3). » Carnem igitur Christi cilicium intelligamus (511); qua ipse indutus, pec-

cator et cilicio dignus æstimabatur. Solum igitur cilicium in tempore suæ passionis ostendere voluit, quia divinitatis potentiam, quæ sub illo cilicio latebat, non manifestavit. Humiliavit autem in jejunio animam suam, quia, quamvis pro illis orasset, suoque corpori ingerere voluisset, paucos tamen illis diebus sibi conjunxit et incorporavit (512). Tale autem jejunium patiebatur beatus Petrus, quando eadem a Domino dictum est: « Macta, et manduca (Act. x, 18). » Quod enim manducamus, sic in nostram substantiam transfertur, ut unum idemque nobiscum sit. Unde et Dominus ait: « Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in ipso (Joan. vi, 56). » Oremus igitur ut ipse nos comodat, et in sui corporis substantiam convertat, ut nunquam ab eo separari valeamus. Quod autem ait: « Et oratio mea in sinu meo convertebatur, » aperte insinuat, quia pro ipsis suis inimicis, ut non perirent, in corde suo orabat. Et certe hæc oratio omnes illos salvavit, quicumque de illo populo salvati sunt. Ego autem illam orationem, quæ in Christi pectore convertebatur, sic modificatam fuisse puto, ut illis omnibus ejus mors non imputaretur, quicumque ex illo populo converterentur; qui vero in sua malitia perseverarent, et in hæc vita, et in alia puniuntur.

« Sicut proximum, et sicut fratrem nostrum ita complacebam, tanquam lugens, et contristatus et humiliabar. » Sic, inquit, complacebam mihi, et delectabar in illo populo, sicut in proximo, et fratre meo. Ita enim grammaticè resolvi potest, quæ aliter non procedit. E contra vero « tanquam lugens, et contristatus ab eo humiliabar. » Hoc est enim quod alibi dicitur: « Qui retribuebant mihi mala pro bonis, detrahebant mihi (Psal. xxxvii, 21). »

« Adversus me lætati sunt, et convenerunt, congregaverunt in me flagella, et ignoraverunt. » Totum hoc ad litteram completum est. Quod autem ait: « et ignoraverunt; » Apostolus exponens ait: « Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (I Cor., ii, 2); » ignoraverunt præterea causam et rationem cur hoc facere debuissent.

« Dissoluti sunt, nec compuncti sunt; tentaverunt me, et deriserunt me, striderunt in me dentibus suis. » Dissoluti, inquit, sunt, nullo legis vinculo tenentur; quod volunt, hoc faciunt, et sui cordis desideria sequuntur; nec compuncti sunt de hoc tanto scelere, quod in meâ morte commiserunt, me tentantes, me irridentes, super me dentibus striden-

(510) Vulgata hæc habet: « Quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent; et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt duo falsi testes, et dixerunt: Ille dixit: Possum destruere templum Dei, et post triduum reedificare illud. » (Matth. xxvi, 60.) Christus Dominus noster profecto dixit apud Joannem cap. ii, v. 19: « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. » Hæc autem Jesus pronuntiavit non de templo materiali

Jerosolymitano, sed de humano corpore suo, ut ipse S. Joannes in eodem secundo capite v. 21 declarat: « Ille autem dicebat de templo corporis sui. »

(511) « Dum Judæi per contumelias et insidias essent molesti, ille divinitatem suam carnis velamine tenebrosis mentibus occultabat, quia non merebantur agnoscere quem tali impietate tractabant. » Cassiod.

(512) « Jejunavit ergo Dominus, quia se ei incredula turba subtraxerat. » Cassiod.

es. Omnia enim hæc, et alia mala Judæos contra A Christum fecisse non dubium est.

« Domine, quando respicies? restitues animam « meam a malefactorum eorum, et a leonibus unicam « meam? » Domine, inquit, quando respicies? Quando me vindicare venies, quando a malefactorum eorum restitues animam meam, et ab his leonibus, tam crudeliter sævientibus, unicam meam? Adhuc me, quasi dicat, persequi non cessant; adhuc me blasphemis et injuriis persequuntur, adhuc quantum in ipsis est animam meam interficiunt, quoniam me resurrexisse negant. Nondum enim credunt Judæi Christo Domino nostro animam suam restitutam esse.

« Confitebor tibi, Domine, in Ecclesia magna; in « populo gravi laudabo te. » Ecce, inquit, reliqui « Synagogam, reliqui Judæorum stultitiam et levitatem; amodo confitebor tibi, et laudabo te per fideles meos in Ecclesia magna, in Ecclesia catholica, et per universum mundum diffusa. Et in populo gravi laudabo te, quem ventus superbiæ et vanitatis non extollit.

« Ut non exsultent in me qui adversantur mihi « inique, qui oderunt me gratis, et annuebant oculis. » Quia enim jam totus mundus credit in Christum, ideo Judæi neque possunt, neque audent insultare Christo. Illi autem annuunt oculis, malitiam celant in corde, et in vultu, et in oculis **366** benevolentiam ostendunt. Hoc enim faciebant Judæi, qui Salvatoris nostri doctrinam multoties laudabant, et oculis, et tota facie ejus verbis annuebant, et quomodo in sermonibus ejus caperent, cogitabant. Et subditur:

« Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, et « super iram dolose cogitabant. » Iram, quam in corde habebant, sed ostendere timebant. Nec tamen ira sufficiebat eis; sed super iram dolos quoque cogitabant, quibus eum interficerent (513).

« Dilataverunt in me os suum; dixerunt: Euge, « euge, viderunt oculi nostri. Vidisti, Domine, ne « sileas; Domine, ne discedas a me. » Dilataverunt enim Judæi os suum, nimiumque superbe contra Dominum locuti sunt, postquam eum spiritum emisisse cognoverunt; et ad Pilatum accedentes dixerunt: « Domine, scimus quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum, ne forte veniant discipuli ejus, et furentur eum, et dicant plebi quia surrexit, et erit novissimus error pejor priore (Matth. xxvii, 63). » Sic igitur dilataverunt Judæi os suum, seductorem eum vocantes, et quod nunquam resurgeret prædicantes. Et tunc quidem dixerunt: « Euge, euge, » quod unaquæque gens, secundum suæ linguæ proprietatem, post victoriam dicere solet. Quod autem ait:

(513) « Prædicatur Judæorum nefanda dolositas, quæ non nostris, sed verbis evangelicis indicitur. Pacifice loqui videbantur, quando dicebant: *Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces. licet tributum dare Cæsari, an non?* (Matth. xxii, 45.) » CASSIODOR.

(514) « Numquid non valuit ad confundendos vivos

« viderunt oculi nostri; » tale fuit ac si diceret: Tandem vidimus, et cognovimus, qualis ille erat, qui suis illusionibus populum suum decipiebat, et Dei Filium se esse dicebat: ecce mortuus est, et se ipsum a morte liberare non potuit (514). Hæc illi dixerunt. Tu vero, Domine, qui hanc illorum superbiam audisti, et vidisti, ne sileas, sed responde stultis secundum stultitiam suam. « Domine, ne discedas a me; » sed esto mihi in adjutorium, et disperge illos in virtute tua, et destrue eos, protector meus Domine.

« Exsurge, Domine, et intende judicium meum, « Deus meus, et Dominus meus in causam meam. » Intende, inquit, jam nunc, et intra in judicium meum, et in causam meam, et incipe judicare (515), quam injuste judicatus, et condemnatus sum, et præcipue a populo meo, quem ego tantum dilexi, cui tanta bona præstiti, quem de Ægyptiaca servitute liberavi, cui mare Rubrum aperui, quem per quadraginta annos manna pavi, in terram promissionis introduxi, et tandem pro eis in mundum veni, et carnem assumpsi. Sic enim ipse dixit: « Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel (Matth. xv, 24). »

« Judica me secundum magnam misericordiam « tuam, Domine Deus meus, ut non insultent in me « inimici mei; nec dicant in cordibus suis: Euge, « euge, animæ nostræ; nec dicant: Absorbuimus « eum. » Judica me, inquit, secundum magnam misericordiam tuam, quæ tantum dilatata est, ut mundum universum impleret, nullumque relinqueret misericordia dignum, cui de adversario suo justitiam faceret. Judica me, inquit, retractetur judicium, et in ipsa illorum destructione et perditione cognoscatur eos merito esse damnatos. Non insultent in me, neque dicant, quod dicere soliti sunt: Euge, euge beatæ animæ nostræ, cum gladius tuæ ultionis suis cervicibus imminere prospexerint.

« Erubescant, et reveantur simul qui gratulatur malis meis, induantur pudore et reverentia « qui maligna loquuntur adversus me. » Et hoc quidem jam totum completum est, totumque in judicio complendum est.

« Exsultent, et lætentur qui volunt justitiam meam, « et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui « volunt pacem servi ejus. » Egregie satis post iniquorum destructionem, et confusionem eos exsultare, et lætari præcipit, quos de sua justitia lætos esse cognoscit. Et illi semper magnificent Dominum, qui Christi pacem habere, et tenere desiderant, quia sine pace impossibile est placere Deo.

« Sed et lingua mea » (dicit humanitas Salvatoris nostri) « meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam. » Meditari autem Dei justitiam, et

descendere de crucis patibulo, qui mortuus die tertia resurgere potuit de sepulcro? Sed non conveniebat divinæ virtuti ad verba insultantium commoveri, ut amplius erubescerent, dum omnia prædicta constarent. » CASSIODOR.

(515) Cod. Ghs., et cunctis gentibus revelare.

laudem se dicit, quia semper in memoria eas habet, A et nunquam obliviscitur.

PSALMUS XXXV.

IN FINEM PUERO DOMINI

PSALMUS DAVID (515*).

Hic est ille puer, de quo scriptum est : « Puer natus est nobis, et filius datus est nobis » (Isa. ix, 6). Huic igitur puero Domini David dicit in hoc psalmo rex et propheta David : « Homines et jumenta salvabis, Domine. » Quid significet « in finem, » et quid significet « Psalmus David, » sæpe jam diximus.

367 « Dixit injustus, ut delinquat in semetipso : Non est timor Dei ante oculos ejus. » Hoc, inquit, dixit injustus in semetipso, hoc cogitavit in corde suo, hoc disposuit in mente sua, ut delinquat. Quid est « ut delinquat? » Ut furetur, ut occidat, et fornicetur, ut perjurium et perditionem faciat; ut fratrem suum decipiat, et alia opera iniquitatis exerceat. Et hoc ideo, quia « non est timor Dei ante oculos ejus. » Si enim Deum timuisset, talia facere non desideraret.

« Quoniam dolose egit in conspectu ejus, ut inveniret iniquitatem suam et odium. » Inde, inquit, cognoscetur, quod non est timor Dei ante oculos ejus, quoniam dolose egit in conspectu ejus, et non solum dixit in corde, verum etiam in opere. Et ideo dignum est ut inveniat iniquitatem suam et odium. Eadem enim mensura, qua mensus est, remetietur sibi.

« Verba oris ejus iniquitas et dolus; noluit intellegere, ut bene ageret. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, astitit omni viæ bonæ, malitiam autem non odit. » Vero nomine injustus vocatur, qui talia operatur. Plana sunt hæc, nec indigent expositione.

« Domine, in cælo misericordia tua, et veritas tua usque ad nubes. » Miratur propheta de tam variis et diversis voluntatibus hominum; cum alii tanto desiderio sequantur vitia; alii vero tanto studio imitentur virtutes; et neminem nisi per superbiam perire; neminem, nisi per misericordiam salvari ostendit. Domine, inquit, non in terra ad plenum, sed in cælo perfecte, et ex toto cognoscitur misericordia tua. Omnes enim, qui ibi sunt, sola misericordia Dei salvati sunt : « Cum enim, » ut Apostolus ait, « omnes peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est (Rom. v, 11). » Et hoc quidem sola misericordia fecit. Unde et bene dicitur : « Suavis Dominus universis, et miserationes ejus super omnia opera ejus (Psal. cxiv, 9). » Si enim unusquisque sanctorum, quia jam in cælis est, vel post judicium futurus est, singulariter interrogetur, Quomodo huc venisti, vel Quomodo huc intrasti? quid respondere

aliud poterit, nisi Misericordia me adduxit. Bene igitur hic dicitur : « Domine, in cælo misericordia tua. » Sequitur, « et veritas tua usque ad nubes. » Si, inquit, misericordia in cælo est, in cælo invenitur, et cognoscitur, veritas ubi est? Vis audire ubi? In nubibus. Per nubes enim prophetae et apostoli, episcopi et sacerdotes, omnesque Ecclesiae doctores significantur. Isti enim sunt, qui super Ecclesiam pluunt, et pluviis doctrinae spiritualis totam terram irrigant. Usque ad hoc igitur pervenit veritas Dei, quia isti sunt, qui sanctorum Scripturarum intelligentiam percipere meruerunt.

« Justitia tua sicut montes Dei (516), et judicia tua abyssus multa. » Si dixisset : Justitia tua sicut montes tui, planius esset. Sed hic modus locutionis in divina pagina frequenter invenitur. In aliis vero scripturis aut raro, aut nunquam. Tale autem est et illud : « Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis (Psal. lxxi, 2). » Debuerat enim dixisse : Filio tuo, quia ipse erat ille rex, cui loquebatur. Dixerat superius quia « veritas Dei usque ad nubes, » nunc autem reddit causam quare usque ad nubes, et non amplius venit. Ideo quasi dicat : Veritas Dei ad inferiora non descendit, quia justitia Dei, et judicia Dei, quæ veritate muniuntur, et consistunt, altissima sunt (516*), ad quæ accedere difficile est; et altissima quidem sunt, sicut montes Dei, profundissima vero, ut abyssus multa. Idem autem et per montes Dei, et per abyssum significatur. Isti sunt illi montes, de quibus dicitur : « Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi (Psal. cxx, 1). »

« Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum. » Per montes igitur, et per abyssum utriusque Testamenti volumina intelligimus. Quæ quidem tam alta et profunda sunt, ut ad eorum notitiam valde pauci valeant pervenire. In quibus videlicet voluminibus, quia justitia et judicia Dei continentur, ejusdem altitudinis et profunditatis esse dicuntur. Apparet igitur quia veritas Dei, et justitia, et judicia Dei, et utriusque Testamenti volumina, inscrutabilia sunt, et humano ingenio investigari non possunt. Unde Apostolus ait : « O altitudo divitiarum sapientiae, et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! » (Rom. i, 33.) Gaudeamus, quod veritas Dei usque ad nubes descendit, quia de his, quæ in nubibus sunt, ad nos quoque aliquid distillabit. Misericordiae a quibus nubes istæ, ne super eos pluant, prohibita sunt : « Mandabo, inquit Dominus, nubibus meis, ne pluant super eos imbrem (Isa. v, 6). »

« Homines et jumenta salvos facies, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordias tuas

solum inscripsit.

(516) « Quamvis usus habeat : Justitia tua sicut montes Dei; multo absolutior est Hieronymi fidei translatio, quæ Domini magis quam Dei posuit. » Cassiod.

(516*) Id. Cod. Glis., et profundissima.

(515) De hoc titulo nihil habet S. Augustinus. In Vulg. autem est : In finem : Servo Domini, ipsi David. Apud Isidorium Clarium legitur titulus : Vin' entis servo Domini David. Cur puerum pro servo dixit, quod nomen aliquando pro eodem usurpat, S. Bruno non reddit rationem. Cassiodorus juxta Vulgatam ti-

« Deus. » Quid enim per homines, nisi sapientes; A rationabiles et viros justos intelligamus? Quid vero per jumenta, nisi stultos, fatuos, libidinosos, et carnis voluptatibus deditos? Quantum homines a jumentis, tantum isti inter se differre videntur. Tamen hos et illos salvat Dominus, qui non venit **368** vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam (*Luc. v, 12*). Multos enim vidimus sanctam et religiosam vitam in monasteriis ducere, qui prius fuerunt sicut equus, et mulus, quibus non est intellectus. De hac autem tanta Dei misericordia propheta admiratur, et dicit: Quemadmodum ad quam mensuram, ad quam superabundantiam multiplicasti misericordias tuas, Deus?

« Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt. » Alæ Dei misericordia et veritas, fides, spes et charitas, cæteræque virtutes, sine quibus neque ipse venit ad nos, neque nos ad ipsum volare possumus. Quis enim eum adduxit ad nos, nisi charitas et misericordia? In istarum igitur protectione sperent Christiani, quibus nihil aliud est, quo se a vitiis et malignis spiritibus defendere valeant. Hos autem vocat filios hominum, ad illorum fortasse distinctionem, quos jumenta vocaverat. « Inebriantur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos. » Et hic modo in Ecclesia, et postmodum in illa cœlesti Jerusalem inebriantur sancti ab ubertate tantarum deliciarum, quæ et hic et ibi abundant. Sic enim sancti apostoli ebrii erant, qui quia linguis omnibus loquebantur, non Spiritu sancto, sed vino potius a Judæis ebrii putabantur.

« Quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen. » Non solum, inquit, inebriantur, verum etiam illuminabuntur, quia apud te est fons vitæ, et lumen vitæ. Lumen namque vitæ, et fons vitæ Christus est, qui fideles suos illuminat, et reficit. De hoc fonte, qui biberit, non sitiet ultra. Et hoc est illud lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (*Joan. 1*). Est autem et Pater lumen, non duo tamen, sed unum lumen. Unde et hic dicitur: « Et in lumine tuo videbimus lumen; » quia nisi per te ad illud lumen venire non possumus. Sic enim ipse Dominus ait: « Ego sum via, veritas, et vita: nemo venit ad Patrem nisi per me (*Joan. xiv, 6*). »

« Prætende misericordiam tuam scientibus te, et justitiam tuam his qui recto sunt corde. » Hoc autem tale est ac si diceret: Ut ad illud lumen venire valeamus, mitte misericordiam tuam scientibus te, quæ nos regat, et ducat, et ad illius luminis claritatem introducat. Mitte etiam justitiam tuam his qui recto sunt corde, quia justum est ut a justitia ducantur, qui justitiæ mandata custodierunt.

« Non veniat mihi pes superbiæ, et manus pecca-

(517) « Totus Psalmus ad mores pertinet corrigendos. Instruit quippe Ecclesia, quæ nunc introducit ad loquendum; præceptis salutaribus genus humanum, ne mortiferis erroribus misceatur:

torum non moveat me. » Misericordia, inquit, tua, et justitia tua ipsa me ducat, et pes superbiæ me portet, neque manus peccatorum me trahat. Non superbia sit mihi pes, quia in hoc pede ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem: Hoc pede portabatur diabolus, quando dicebat: « In cœlum ascendam super astra Dei, et ædificabo solum meum, sedebo in monte testamenti, et similis ero Altissimo (*Isa. xiv, 13*). » Merito igitur de illa cœlesti beatitudine expulsi sunt, nec potuerunt stare, quia tam iniquas manus habebant, et tali pede portabantur.

PSALMUS XXXVI.

PSALMUS IPSI DAVID.

Ipsi David, qui eum scripsit hic psalmus adscribatur, et ipse in eo loquatur (517).

« Noli æmulari inter malignantes, neque æmulator fueris facientes iniquitatem. » Non æmularis, inquit, non imiteris, non tibi placeat habitare inter malignantes, neque æmulatus fueris facientes iniquitates, ut similia doceas (517), et similia concupiscas.

« Quoniam tanquam fenum velociter arescent, et sicut olera herbarum cito cadent. » Videntur, quasi dicat, isti tales ad tempus florere, et in suis iniquitatibus prosperari. Sed tanquam fenum, quod hodie est, et cras in clibanum mittitur, velociter arescent, et sicut olera, et viriditas herbarum cito cadent, et ita cadent, ut ulterius surgere non valeant; quia non erit eis, post hæc pœnitentiæ locus.

« Spera in Deo, et fac bonitatem, et inhabita terram, et pascaris in divitiis ejus. »—« Spera, » inquit, « in Domino, » non in viribus tuis, non in incerto divitiarum, et « fac bonitatem, » fac elemosynas, fac misericordiam et pietatem, ut ipse misericordiam invenias, « et inhabita terram: » dominare carni tuæ, Ecclesiam Dei non derelinquas; ibi mane, ibi discere, ibi mores tuos institue, ibi totam vitam tuam ad illius exemplum informa. « Et pascaris in divitiis ejus; » per quas utriusque Testamenti legem, sive etiam Christi corpus et sanguinem intelligimus. Et istæ quidem divitiæ omnibus mundi hujus divitiis præferendæ sunt.

« Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui. » Non delecteris, inquit, in mundo, neque in vanitatibus et concupiscentiis mundi; **369** quoniam mundus transit et concupiscentia ejus, sed potius delectare in Domino; ipse sit omne bonum tuum, omnisque delectatio tua, et dabit tibi quidquid desiderat anima tua. Qui enim in Domino delectatur, semper cum Domino esse, et habitare desiderat. Hoc autem dabitur sanctis, quia simul cum eo sine fine manebunt.

« Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et malos pœna deterrens bonis premia compromittens. »

(517) Cod. Ghis., *similia facias*.

« ipse faciet. » Quomodo revelabo quod ipse scit, et melius me intelligit? Ipse enim scit cogitationes hominum, et scrutatur renes et corda. Revelamus igitur ei vias nostras, si non abscondimus peccata nostra; et tunc quidem non abscondimus, quando lacrymis et pœnitentia delemus. Sive etiam « revela Domino viam tuam: » Si est aliquid boni desiderii in corde tuo, noli tardare, et bonum quod desideras agere incipe; spera tantummodo in eo, et ipse faciet (518), ipse ad bonum effectum perducet quod tu incipere times et dubitas.

« Et educaſ tanquam lumen juſtitiam tuam, et juſticiam tuam ſicut meridiem. » Spera, inquit, in eo, ſequere eum; ipſe dirigit viam tuam, et ſuo clariffimo lumine illuminabit, neque te errare permittet. Et juſtitiam, quam agere cupis, et juſticiam tuam, quo teipſum juſdicare diſponis, et angelis, et hominibus revelabit, et tanquam lumen, et ſicut meridiem ſplendescere faciet.

« Subditus eſto Domino, et obſecra eum. » Hoc ſolum, quaſi dicat: Tibi eſt neceſſarium ut ſoli Deo ſubditus ſis, et ſi quid adverſi tibi acciderit, eum orare non obliſcaris. Quam egregie et perſuaſorie exhortatur nos ad ſervitium Dei, et melioris vitæ converſationem. « Ne æmulatus fueris eum qui proſperatur in via ſua: » hoc autem exponit « in homine faciente iniquitatem. » Illum, inquit, qui proſperatur in via Dei, qui ſedulus eſt in ſervitio Dei; non autem illum qui proſperatur in via ſua, id eſt iniquitate ſua. Si quidem iniquorum via ipſa iniquitas eſt. Et certe multos tales videmus qui male agendo in hac vita, ad tempus multum creſcunt, quos perituros eſſe non dubitamus.

« Deſine ab ira, et derelinque furorem, ne æmuleris, ut nequiter facias. » Eſt autem ira brevis commotio animi, furor vero ira inveterata. Utraque autem fugienda ſunt, quid frequenter irasce peccatum eſt, quia ſine ſcandalo fratrum fieri non poſteſt. De furore vero quid dicam, cum nihil vel parum ab odio differat? « Ne æmuleris, ut nequiter facias. » Æmulare, inquit, alios in bonum, in malum autem neminem æmuleris.

« Quoniam qui nequiter agunt exterminabuntur. » Exterminari autem quid aliud eſt, quam extra terminos fieri? Qui autem extra terminos erunt, in promiſſam ſanctis hæreditatem non intrabunt. De qua hæreditate ſubditur:

« Qui vero exſpectant Dominum, ipſi hæreditate poſſidebunt terram. » Illam videlicet terram, de qua alibi dicitur: « Credo videre bona Domini in terra viventium (Pſal. xxxvii, 20). » Quomodo autem Dominum exſpectare debeamus, ipſe nos docet: « Vigilate, inquit, quia nescitis qua hora Dominus veſter venturus eſt (Math. xxv, 13). » Vigilare igitur eum oportet, qui Dominum exſpectat; vigilat autem qui in bonis operibus perſevert.

(518) Cum quæ ſupra expoſuit S. Bruno, ampliori modo dixerit Caſſiodorus, hæc ab eo addi poſſunt: « Adjecti, et ipſe faciet; ipſe, qui omnipotens eſt,

« Puſillum adhuc, et non erit peccator, et quæres locum ejus, et non invenies. » Brevis eſt vita hominis, et cito de hac vita tranſeunt ipſi quoque qui eam diligunt, et tranſeundo ſimul cum ea cuncta amittunt. Poſtea vero ſi locus eorum quaeratur, quia in hoc ſæculo locum habent, inveniri non poterit.

« Mansueti autem poſſidebunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis. » Hoc enim in Evangelio Dominus ait: « Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram (Math. v, 5). » Et tunc quidem delectabuntur in multitudine pacis, quam quidem in hoc mundo plenam et perfectam vix aliquis habere poſteſt; cum ſpiritus concupiſcat adverſus carnem, et caro adverſus ſpiritum (Gal. v).

« Obſervabit peccator juſtum, et fremet ſuper eum dentibus ſuis: Dominus autem irridebit eum, quoniam proſpicit quod veniet dies ejus. » Hoc autem de martyribus intelligitur, quos iniqui homines inſidiando obſervabant, et rapientes ad ſupplicia trahebant, et ſuper eos dentibus frementes, duris et exquisitis tormentis eos interficiebant. Sed Dominus irridebat eos, id eſt irriſione dignos juſdicabat; qui tempus, et diem ſanctorum, et illorum perditionis prævidebat.

« Gladium evaginaverunt peccatores, tetenderunt arcum ſuum, ut decipiant inopem, et trucident rectos corde. » Et hæc quidem de tyrannis et martyribus maniſteſſima propheta eſt; quamvis hoc etiam de hæreticis intelligi poſſit. Nam et illi materialibus armis, et iſti ſuarum deceptionum gladiis multos ſanctorum interfecerunt. Poſſumus autem per gladios maniſteſtam perſecutionem, et per arcus occultam deceptionem intelligere. Unde adhuc ſubditur:

« Gladius eorum intret in cor ipſorum, et arcus eorum confringatur. » Intranſt enim gladii tyrannorum in corda eorum, quia ipſi ſui gladii, quibus ſanctos interfecerunt, ſunt eis cauſa mortis et perditionis. Arcus vero hæreticorum jam 370 contritus eſt, quia omnis eorum hæreſis, et deceptio in multis conciliis damnata eſt.

« Melius eſt modicum juſto ſuper divitias peccatorum multas. » Hoc autem tale eſt ac ſi diceret: Pauperes ſunt ſancti, et ſuis divitiis et honoribus pro Chriſti nomine exſpoliati; ſed melius modicum, quod habent, ſuper multas divitias, quas poſſident peccatores. Iſti enim parva habent, et ſufficit eis. Illi vero multa, et habendi cupiditate, et avaritia terquentur.

« Quoniam brachia peccatorum conterentur; conſtat autem juſtos Dominus. » Per brachia peccatorum omnium illorum fortitudinem intelligimus, quam quidem in divitiis maxime conſtare videmus, quas ſi aliquo caſu amiſerint, protinus eos omnem fortitudinem ſimul cum eis amiſiſſe videmus. Conſtat autem juſtos Dominus, quoniam temporalium

ipſe qui manu fortis eſt: ipſe revera cujus juriſdictionibus omnia ſubſecondant.

rerum amissione ditiores et fortiores fiunt; siquidem propter hoc centuplum accipiunt, et vitam æternam suscipiunt.

« Novit Dominus vias immaculorum, et hæreditas eorum in æternum erit. » Ideo, inquit, confirmat justos Dominus, quoniam ipse novit vias eorum. Ipsi enim sunt, de quibus dicitur: « Beati immaculati in via, qui ambulavit in lege Domini (*Psal. cxviii, 1*). » Qui enim sic ambulant, digni sunt, quibus Dominus auxilietur. « Et hæreditas eorum in æternum erit. » Hic quasi dicat: Pauperes fuerunt, et suas hæreditates pro Christi nomine perdidit; sed hæreditas eorum et major et melior erit in æternum.

« Non confundentur in tempore malo. » Quid est enim in tempore malo? In tempore malis præparato, id est in die iudicii, quando mali suscipient æterna mala.

« Et in diebus famis saturabuntur. » Et in diebus famis quid est? Id ipsum tempus, de quo modo diximus; quia sancti non esurient, sicut scriptum est, neque sitient ultra (*Apoc. vii, 16*); mali vero omnem famem, omnemque penuriam patientur. Unde et subditur: « Quoniam peccatores peribunt. » Peribunt quidem non solum famis afflictione, verum etiam omni genere tormentorum. Et hoc probat.

« Inimici autem Domini mox ut honorati et exaltati fuerint, deficientes, ut fumus deficient. » Quod autem dixit, mox, non dixit, ut statim fiat, sed quia cito, et postmodum fiet. Deficient autem ut fumus, quia se in superbiam exaltando, et elevando deficient. Hæc est enim natura fumi, ut se a terris elevando deficiat.

« Mutuatur peccator, et non solvit, justus autem miseretur et commodat. » Et hæc quidem justa causa est, ut pereant mali; quia nolunt solvere quod mutuatur. Quid enim habemus, nisi quod mutuo accepimus? Sic et Apostolus dicit: « Quid enim habes, quod non accepisti; quid gloriaris, quasi non accepisti? » (*I Cor. iv, 7*). Dicitur autem mutuam quasi meum tuum. Quod enim mutuo datur, non ex toto datur, quia aliquid inde expectatur. Sed quid Dominus expectat a nobis de his, quæ dedit nobis? Audi ipsum dicentem: « Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (*Matth. xxv, 40*). » Quod itaque minimis suis damus, sibi damus, imo non damus, sed reddimus. « Justus autem miseretur et commodat. » Peccator, inquit, non vult solvere quæ mutuo accepit; justus econtra et aliena solvit, et propria largitur, et commodat.

« Quoniam benedicentes eum possidebunt terram, maledicentes autem ei disperibunt. » Facile, inquit, aliquis in his omnibus, quæ superius dicta sunt, intelligere poterit, quia benedicentes eum possidebunt terram. Non solum autem homines, verum etiam omnis creatura benedicit Dominum. Nisi enim omnis creatura benediceret Dominum, non dicerent illi tres pueri in camino positi: « Benedicite, omnia opera Domini, Dominum (*Dan. iii, 1*). » Quod si omnis creatura benedicit Dominum, qui sunt illi, de qui-

bus hic dicitur: « Maledicentes autem ei disperibunt. » Apostolus quibusdam male agentibus dicit: « Vos estis propter quos nomen Dei blasphematur inter gentes (*Rom. ii, 24*). » Isti igitur sunt, qui Dominum maledicunt. Hoc tamen et de Judæis specialiter intelligi potest, de quibus dicitur: « Maledicent illi, et tu benedices, qui insurgunt in me, confundantur (*Psal. cxviii, 26*). »

« A Domino gressus hominis diriguntur, et viam ejus cupit nimis. » Qui a Domino dirigitur, securus incedere potest. A Domino autem illi diriguntur, qui de via mandatorum ejus non recedunt. Hanc autem viam diligit Dominus. Per hanc viam ille se cucurrisse alibi dicit: « Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatares cor meum (*Psal. cxviii, 32*). »

« Cum ceciderit justus non conturbabitur, quia Dominus firmat manum ejus. » Non potest fieri ut homo in longo itinere non offendat, et sine peccato in hac vita nemo vivere potest. Septies namque cadit justus (*Prov. xxiv*), et resurgit; et ideo « non conturbabitur, quia Dominus firmat manum ejus. » Quid est firmat manum ejus? nisi cadentem sustinet, et iterum ad bonum opus præparat et accingit.

« Junior fui, et senui, et non vidi justum derelictum, nec semen ejus egens pane. » Hoc autem Prophetam mihi his verbis dicere videtur: Ab hoc tempore meæ juventutis, quo mihi hæc Deus revelare dignatus est, usque ad sæculi consummationem per singula sæcula, Spiritu sancto me docente, cuncta consideravi, et non vidi justum derelictum, nec semen, id est filios et imitatores ejus, fame perire. Illi namque pereunt fame, qui cibis spiritualibus non nutriuntur.

« Tota die miseretur et commodat, et semen ejus in benedictione erit. » Si enim egeret, aliis subvenire non posset. In hoc autem abundare probatur, quod aliis **371** miseretur et commodat, et spiritualia et temporalia quæ habet cum aliis partitur. Et ideo semen ejus in benedictione erit, quia semper crescet, et in melius proficiet.

« Declina a malo, et fac bonum, et inhabita in sæculum sæculi. » Hoc consilium sufficit omnibus ad salutem. Hæc est regula perfectionis, mala fugere, et bona agere, et ab Ecclesia et fidelium societate non recedere.

« Quoniam Dominus amat iudicium, et non derelinquet sanctos suos; in æternum conservabuntur. » Declina, inquit, a malo, et fac bonum. Quare? Quia Dominus amat iudicium, et reddet unicuique secundum opera sua, et non derelinquet eos qui a malo declinant, et bona agunt, sed in æternum eos conservabit. De malis autem quid fiet? Sequitur:

« Injusti autem punientur, et semen impiorum peribit. Justi vero hæreditate possidebunt terram, et inhabitabunt in sæculum sæculi super eam. » Hoc autem de præsentī Ecclesia, et de terra viventium intelligi potest. Sed quia dicit « in sæculum sæculi, »

convenientius de illa terra intelligitur, quæ nullo modo auferri potest, quam et in æternum possidebunt.

« Os justi meditabitur sapientiam et lingua ejus loquetur judicium. » Justum enim est ut æternam possident hæreditatem, qui in hoc sæculo positus soli sapientiæ operam dedit, et non recessit a veritate. Quid est enim judicium loqui, nisi veritatem dicere et tenere? Unde et subditur:

« Lex Dei ejus in corde ipsius. » Quomodo enim a veritate recedere potest, qui secundum legem Dei judicat, et aliam legem ignorat? « Et ideo non supplantabuntur gressus ejus. » Illi supplantantur, qui ad errorem trahuntur, et a veritate separantur. Hoc autem illi non timent, qui legem Domini in memoria et in corde habent, et in ea assidue meditantur.

« Considerat peccator justum, et quærit perdere eum. » Considerat, inquit, observat, et insidiatur ei, et quærit quomodo eum perdere et decipere possit. Dominus autem, qui nunquam deserit sperantes in se, non derelinquet eum in manibus suis. Iste peccator diabolus est, peccatorum omnium maximus, qui semper sanctis insidiatur, eosque accusare non cessat. Sequitur: « Nec damnabit eum, cum judicabitur illi. » Non dixit, cum judicabit illum; sed cum judicabitur illi, quoniam illud districtum judicium ad malorum damnationem, et ad bonorum vindictam et gloriam fecit.

« Exspecta Dominum, et custodi vias ejus, et exaltabit te, ut inhabites terram. » Exspecta, inquit, Dominum, securus esto et nihil timeas, qui non te, sed tibi judicaturus veniet, et custodi vias ejus, de quibus te inimicus trahere, et in vias suas inducere conatur. Et exaltabit te ad illam supernam beatitudinem, ut inhabites illam terram, in qua nec mortem nec inimicorum insidias timeas. « Cum perierint peccatores, videbis. » Magna consolatio est inimicorum poenas et perditionem videre.

« Vidi impium superexaltatum, et elevatum supra cedros Libani. Transivi, et ecce non erat; quæsi eum, et non est inventus locus ejus. » Libanus, qui *candidatio* interpretatur, sanctam Ecclesiam significat, quæ baptismatis aqua mundata et lavata, et super nivem dealbata est. Per cedros autem illos intelligimus, qui sapientia, sanctitate et virtutibus altiores et fortiores in Ecclesia sunt. Super hos autem exaltatos et elevatos multoties impios videmus, et quasi humillima fruteta eos conculcant et despicunt. Quod autem dicit: « Transivi, et ecce non erat; » tale est acsi diceret: Postquam vidi impium sic exaltatum et elevatum ad ea quæ sibi post modicum tempus futura erant, mente et cogitatione transivi, et ecce non erat; ibi videlicet, ubi prius esse solebat; quæsi eum inter illa suarum domorum superstitiosa fastigia, et non est inventus locus

(518^a) *Quomodo sunt reliquiæ homini pacifico.* « Invidiamus quemadmodum hunc sermonem intelligere debemus; *Reliquiæ homini pacifico*, quando spes

ejus, quoniam alii omnia occupaverunt, qui nullas inde sibi gratias agebunt.

« Custodi veritatem, et vide æquitatem, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico (518^a). » Vide locutionis elegantiam, quomodo alternatim justorum præmia, et iniquorum perditionem describit, quatenus hinc auditores provocat ad bonum, inde vero retrahat a malo. Custodi, inquit, veritatem, et vide æquitatem, et noli æmulari inter malignantes; neque imiteris illos, qui sic exaltati et elevati tam cito cadunt et deficiunt, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. Illi, quasi dicat, et seipso, et quæcunque habent subito amittunt; sancti vero de hoc sæculo exeuntes ditiores fiunt; nihilque fuit, quod in hac vita habuisse visi sunt, ad comparationem reliquiarum, quæ illis in alia vita reservantur.

« Injusti autem disperibunt, simul reliquiæ impiorum peribunt. » Contrariis suo more contraria ponit, quia ea, quæ boni habebunt, mali habere non poterunt.

« Salus autem justorum a Domino est; » quia nihil de suis viribus præsumperunt, et protector eorum est in tempore tribulationis; et ideo ab inimicis superari non potuerunt.

« Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos, et eripiet eos a peccatoribus, et salvos faciet eos, quoniam speraverunt in eum. » Talis autem ejusdem rei repetitio, et inculcatio firmiorem facere debet promissionem; semperque notandum quanta sit virtus spei, quæ sic ubique commendatur.

PSALMUS XXXVII.

PSALMUS DAVID IN COMMEMORATIONE DE SABBATO.

Sabbatum *requies* interpretatur, per quam videlicet requiem, æternæ beatitudinis quietem intelligimus, unde Apostolus dicit: « Quia relinquit Sabbatismum populo Dei (Hebr. iv, 9). » Hujus igitur quietis Ecclesiæ filii memores duram de peccatis suis in hoc psalmo poenitentiam agunt.

« Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. » Istæ affectiones, sicut jam in alio psalmo diximus, in Deo non sunt. In eo tamen esse videntur, quando ea facit quæ irati homines facere solent. Vox poenitentis est, judicium Dei timentis, et misericordiam Dei implorantis. Et tale est ac si dicat: Multum peccavi; et dum judicii diem et tormenta, malis præparata lego et considero, nimio terrore et timore conficior. Sed tu, Domine, in illo tremendi judicii die fac misericordiam eum servo tuo, et ne in furore arguas me, neque in ira corripas me: « Si enim iniquitates observaveris, Domine, quis sustinebit? (Psal. cxxix). » — Non ergo intres in iudicium cum servo tuo (Psal. cxlii, 2).

« Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et confractæ sunt super me manum tuam. » Sagittæ Dei illæ sententiæ sunt, quæ in utroque Testamento contra peccatores mittuntur. Tales autem in superiori

ejus Domini remuneratione peragitur. Reliquum est enim ut, post hanc vitam, æternæ beatitudinis præmia consequatur. » CASIOD.

p almo multas modo audivimus, et in Evangelii A
cæterisque Scripturis divinis multas reperimus.
Qualis est illa : « Jam securis ad radicem arborum
posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum
bonum, excidetur, et in ignem mittetur (*Matth. iii*,
10). » Et Apostolus : « Secundum duritiam tuam,
inquit, et impœnitens cor tuum, thesaurizas tibi
iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei,
qui reddet utique secundum opera sua. (*Rom.*
ii, 5). » Has autem sagittas sibi intixas esse dicit,
quia his et similibus ejus animus vulneratus nimio
terrore concutitur. Hoc est enim quod ait : « Et
« confirmasti super me manum tuam. » Beati illi,
qui hanc manum sentiunt, et his sagittis se vulneratos
esse cognoscant. Qui enim de peccatis non dolent,
manum Dei super se imminentem, et ad feriendum
præparatam non intelligunt. Unde adhuc subditur :

« Quoniam iniquitates meæ posuerunt se super caput
« meum, sicut onus grave gravatæ sunt super me. »
Ecce causa totius afflictionis in hoc versu revelatur.
Ideo, inquit, sic infirmatus sum, quoniam iniquitates
meæ posuerunt se et quodanimodo sedem sibi
fecerunt super caput meum, per quod mentem
intelligimus, quo videlicet capite subjugato, nihil
erit quod eis resistere valeat. « Et sicut onus grave
« gravatæ sunt super me : » et jam ulterius earum
pondus sustinere non valeo. Hoc nulli alii dicere
possunt, nisi illi soli qui dignam pœnitentiam agunt,
quoniam cæteris omnibus non gravia, sed valde
levia, et delectabilia sua peccata videntur. Ad hoc
enim Propheta hunc unum pœnitentem posuit, ut
in ejus verbis omnes alii discant qualiter pœnitentiam
agere debeant.

« Computruerunt, et deterioraverunt (519) omnes
« cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ. » Ubi-
cunque sunt cicatrices, ibi vulnera, vel ulcera fuisse
non dubium est. Quod igitur sua incuria, et insi-
pientia cicatrices suas deteriorasse et computruisse
dicit, se jam pridem ab infirmitate sanatum, et iterum
infirmatum se esse ostendit. Hoc autem illis contigit,
qui, peracta pœnitentiâ, ad peccata iterum redeunt.
Sanantur autem misericordia etiam isti, sed tales
cicatrices difficiliter ad salutem perveniunt (520).

« Miseriis afflictus sum usque in finem, tota die
« contristatus ingrediebar. » Pro talibus, inquit,
tantisque delictis usque in finem, id est penitus, et
ex toto afflictus, turbatus et contristatus sum.

« Quoniam anima mea completa est illusionibus,
« et non est sanitas in carne mea. » Multas illu-
siones patitur anima (521), cui peccata dominantur,
quoniam post multas et iniquas cogitationes ad des-
perationem aliquando perducitur. Quod vero ait :

(519) Est idem ac *deteriores factæ sunt*. Vulgata
legit : *Putruerunt, et corruptæ sunt cicatrices meæ*.
Ex Hebræo Mazochius vertit : *Rubuerunt, et tabue-
runt livores mei*. Spicil. in psal. xxxvii. Eadem lectio
est in Augustino enarr. in hunc psal. xxxvii.

(520) Vide Ambros. enarr. psal. xxxvii, n. 30.

(521) Non sunt omittenda quæ in hunc locum
affert Augustinus : « A facie ipsarum illusionum,

« Et non est sanitas in carne mea, » vel jejuni-
um, vel afflictionum causa infirmatam, vel luxuriis,
et voluptatibus, aliisque corruptionibus violatam
esse ostendit.

373 « Incurvatus sum, et humiliatus sum usque-
« quaque. » Multi pœnitentes incurvantur et humiliantur,
sed non usquequaque : quia, etsi duram pœnitentiam
agant, in aliquibus tamen peccare non cessant.
« Rugiebam a gemitu cordis mei. » Nihil est
pœnitenti homini fructuosius, quam hic talis
compunctionis gemitus atque rugitus. Unde et alibi
dicitur : « Cor contritum et humiliatum, Deus, non
despicies (*Psal. l*, 50). — « Et ante te est omne desi-
« derium meum, et gemitus meus a te non est
« absconditus. » Qualiscunque, quasi dicat, ali-
quando fuerim, et in quibuscunque rebus deside-
rium meum occupatum fuerit, tu tamen vides quale
nunc sit desiderium meum. Et hæc pœnitentia mea,
istæ lacrymæ, et hic gemitus meus a te abscondi
non potest.

« Cor meum conturbatum est in me, et deseruit
« me fortitudo mea. » Non potest dubitari valde
interius esse conturbatum, qui tam dura pœnitentia
exterius satisfacit. Talis autem conturbatio bona
est, quia tali conturbatione omnes mali humores
rejiuntur, et anima infirma sanatur. « Et deseruit
« in me virtus mea. » Si autem fortitudo, quæ proprie
et naturaliter hominis est, cum non deseruisset,
nequaquam a vitiis superatus fuisset. Tandem igitur
lacrymis et orationibus insistendum est, donec
amissa fortitudo redeat, et mens a sui fervoris con-
turbatione quiescat. « Et lumen oculorum non est
« mecum. » Lumen oculorum suorum Deum ipsum
esse dicit, quem propter peccata, quæ commiserat,
digne satis a se recessisse conqueritur et dolet. Huc
usque clamorem pœnitentis audivimus ; hinc autem
Salvatorem nostrum de sua passione loquentem au-
diamus. Et certe Salvator noster pro peccatoribus
passus est, qui idcirco hoc in loco passionem suam
narrare videtur, quatenus huic tam digne pœnitenti
consolatio detur.

« Amici mei, et proximi mei adversum me appro-
« pinquaverunt, et steterunt. » Nihil est, inquit, o
homo, quod quereris ; nihil est quod de tuis miseriis
lamentaris ; vide me afflictum, vide me crucifixum,
vide me peccata tua portantem, vide me mundi
miserias ferentem et auferentem. Consolare igitur,
spem hæbeto, non frangaris adversis. Non tibi notum
est quomodo « Amici mei, » Judæi (ironia est) (sic
enim et Judam amicum vocavit : « Amice, ad quid
venisti ? » [*Matth. xxvi*, 50] cum utique amicus
non esset), « et proximi mei (secundum carnem)

aliquando vix orare permittimus. De corporibus
cogitare non novimus nisi imagines, et sæpe irruunt
quas non querimus, et volumus ex hac in hanc ire,
et ab illa in illam transire, et aliquando vis redire
ad id quod cogitabas, et dimittere unde cogitas, et
aliud ubi occurrit, vis recordari, quod oblitus eras,
et non venit in mentem, et venit potius aliud quod
nolebas. »

adversum me appropinquaverunt, et steterunt. » A. I. I. est in affectu et voluntate Judæorum, ut faciant in eum quod voluerint. Post passionem vero et resurrectionem nequaquam ei Judæi insultare poterunt; cum et ipsi propter hoc peccatum ubique dispersi sunt, et Christi nomen et gloria ubique prædicetur. « Et dum commoverentur pedes mei, in

« me magna locuti sunt. » Pedes Dei, apostoli sunt,

« Et vim faciebant, qui quærebant animam meam. » Vim quidem faciebant, quia et ipsum violenter post se trahebant, et discipulos, ut modo diximus, fugere coegerunt. « Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitatem. » Et quid aliud, nisi vanitatem locuti sunt Judæi, contra eum frementes, insanientes, Crucifige clamantes, falsos testes producentes, et multis opprobriis et blasphemis ei illudentes? « Et dolos tota die meditabantur. » Quia enim, sicut scriptum est, nullam causam mortis inveniebant in eum, ideo tota die dolos meditabantur, quibus eum accnsarent et interficerent.

« Ego autem velut surdus non audiebam. » Non audisse sese dicit, quia eorum blasphemis et interrogationibus respondero noluit. Usitata locutio est, ut ea nos non audire dicamus, ad quæ respondere non curamus. Unde et quidam illorum dicebant: « Nonne audis, quanta isti adversus te testificantur? » (Math. xxvi, 62.) « Et sicut mutus non aperiens os suum. » Ipse est enim de quo scriptum est: « Tanquam ovis ad victimam ductus est, et sicut mutus non aperuit os suum (Isa. LIII, 7), » Unde et subditur:

« Et factus sum ut homo non audiens, et non habens in ore suo increpationes. » Tanta namque patientia eorum verba sustinebat, ac si nihil haberet quod eis responderet, vel unde eos increpare potuisset, qui omnium secreta videbat, et unumquemque de omnibus, quæ male egerat, reprehendere poterat.

« Quoniam in te, Domine, speravi, dixi: Tu exaudies me, Domine Deus meus. » Ideo, inquit, neque illos redarguere, neque me in aliquo defendere volui: quia non in me, sed in Domino speravi, cujus virtutem et potestatem super illos et super omnia esse sciebam, qui me sufficienter defendere poterat. « Dixi: Tu exaudies me, Domine Deus meus. » Et hoc, quasi dicat: Sufficiens mihi erat, qui secundum meam voluntatem exaudiendum me esse sciebam. Cur enim in loquendo, vel respondendo, vel aliquo alio modo se fatigaret, cui sola voluntas et cordis oratio sufficiebat?

« Quia dixi: Ne aliquando insultent in me inimici mei. » Hæc igitur voluntas illius, hæc oratio versabatur in corde ejus, ne inimici ejus insultare potuissent. Quod autem ait, « Ne aliquando, » intelligendum est post passionem et resurrectionem, siquidem illis tribus diebus data est illis potestas facere in eum quod facere voluissent. Unde et ipse dixit: « Hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum (Luc. xii, 35). » Et alibi: « Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, ita erit Filius hominis in corde terræ (Math. xii, 40). »

(522) Cod. Ghis., et contra legem argentem.

« Et dum commoverentur pedes mei, in me magna locuti sunt. » Pedes Dei, apostoli sunt, qui ejus Evangelium in omnem terram detulerunt. De quibus dicitur: « Quam pulchri pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona (Rom. x, 15). » Isti autem pedes tunc moti sunt, quando Dominus ait: « Si me quæritis, sinite hos abire (Joan. xviii, 8). » Deinde vero impii Judæi et magna, et mala, et stulta, et nefanda, sicut in ejus passione legitur, contra Dominum locuti sunt.

B « Quoniam ego ad flagella paratus sum, et dolor meus ante me est semper. » Non me, inquit, præparavi ad resistendum, sed ad flagella suscipiendum. Poterat enim resistere, facileque omnes suos perdere inimicos, si voluisset; sicut beato Petro pugnanti, et gladio eum defendere volenti ait: « Mitte gladium tuum in locum suum. An putas, quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modopluquam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebantur Scripturæ, quia sic oportet fieri? » (Math. xxvi, 52.) Et quasi dicat: Nisi hoc fiat, ego a dolore, quem habeo de diaboli potestate, et humani generis perditione liberari non possum. Et hoc est quod ait: « Et dolor meus ante me est semper. » Semper quidem, donec moriendo vincam, et eos, qui captivi tenentur, eripiam.

C « Quoniam iniquitatem meam ego pronuntiabo, et cogitabo pro peccato meo. » Hoc tale est ac si diceret: Quasi iniquum et peccatorem, et in Deum blasphemantem (522), me damnant et judicant; sed ego ipse pronuntio et notum facio quæ sit iniquitas mea, et quod sit peccatum meum. Volui mundum esse salvum, et genus humanum de diaboli eripere potestate, et hoc est peccatum meum, pro hoc, si necesse fuerit, ego ipse cogitabo.

D « Inimici autem mei vivunt, et confortati sunt super me, et multiplicati sunt qui oderunt me inique. » Hæc autem sub interrogatione, cum quadam indignatione legenda sunt. « Inimici, inquit, mei vivunt? » Non vivunt, sed morte morientur, et temporali videlicet et æterna. « Et confortati sunt super me? » Non confortati, sed humiliati et dissipati. « Et multiplicati sunt, qui oderunt me inique? » Non multiplicati, sed, sicut digni sunt, modis omnibus minorati. Et certe, sicut videmus, gens illa modo non crescit; quæ ante Christi passionem quasi herba (523) crescebat et pullulabat.

« Qui retribuiebant mihi mala pro bonis, detrahebant mihi. » Quod enim Judæi mala pro bonis ei retribuissent, ipse Dominus ostendit, dicens: « Multa bona opera operatus sum vobis, propter quod horum me vultis occidere? » (Joan. x, 32.) Detractiones vero illorum, quia satis notæ sunt, nobis exponere non

(525) Id. cod., terræ.

est necesse, quoniam subsecuti sunt justitiam.

« Non derelinquas me, Domine Deus meus, ne discesseris a me, intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ. » Docet nos Salvator noster, quod illi qui justitiam habent, confidenter Dei adjutorium quærere possunt, in eo quod se ipsum in exemplum ponit, et quia justitiam subsecutus est, a Domino non relinquatur.

PSALMUS XXXVIII.

PRO IDITHUM CANTICUM DAVID.

Idithum (524) *transiliens eos* interpretatur. Hunc itaque psalmum cantat David in laudibus illorum qui eos transiliunt, et quasi non audientes prætereunt, qui contra eos vanitates loquuntur, et qualibet fatuitate ad indignationem provocare nituntur. Per hos autem perfectiores quosque intelligere possumus, qui silentium elegerunt, ne vel verbi levitate peccarent. De talibus enim Jeremias ait: « Bonum est homini, cum portaverit jugem ab adolescentia sua: sedebit solitarius, et tacebit (*Thren. III, 27*). »

« Dixi: Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. » Dixi, inquit, mente proposui, et corde stabilivi, firmiterque firmavi in tantum custodire vias meas et opera mea, ut non delinquam in lingua mea. Hoc enim valde difficile est ut lingua homo non peccet. « Qui enim in verbo non offendit, dicit Scriptura, hic perfectus est vir (*Jac. III, 2*). » Et: « Qui custodit linguam suam, custodit animam suam (*Prov. XIII, 3*). » Et: « Mors et vita in manus linguæ (*Prov. XVIII, 21*). » — « Qui enim putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens eorum, hujus vana est religio (*Jac. I, 26*). »

« Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me. » Hoc est enim quod alibi dicitur: « Sepi aures tuas spinis (525), et fac ori tuo ostium et spinas. » Et hoc quidem debent facere viri sancti, quando eorum verba magis generant scandalum quam utilitatem. Unde et Dominus ait: « Nolite sanctum dare canibus, neque spargere margaritas ante porcos (*Matth. VII, 6*). » Fugiamus igitur habere sermonem cum illis, qui verbis nostris non ædificantur; sed potius ad blasphemias et opprobria concitantur. Unde et subditur:

« Obmutui, et humiliatus sum, et sicut a bonis, et dolor meus renovatus est. » Quia, inquit, peccator ad resistendum, et veritatem impugnandam stabat contra me, et ego intelligebam neque sibi tunc, neque aliis verba mea proficere posse, obmutui, et sic humiliatus sum, ac si illius insipientiæ respondere

(524) Per hujus Hebraici nominis, nempe Idithum, seu Idithum translatione in linguam latinam S. August. psalmum hunc exponens, ita inquit: « Sicut inquirentes reperire potuimus in eis nominibus, quæ nobis a studiosis divinarum litterarum ex Hebræo eloquio in Latinum interpretata sunt, Idithum interpretatur *transiliens eos*. Nunc vero hanc vocem aliter, nempe *lex ejus*, aut *laudem dans* interpretantur. » Quod videre licet in versione litterali nominum Hebræorum, etc., ad calcem dictionarii Biblici a doctissimo Calmetio concinnati. Cæterum audiendus est sanctus Ambrosius in hunc psalmum ita scribens:

A non possem. Et sicut a bonis, quia ipsa verba sancta et catholica inter porcos seminare et spargere cessavi. Hoc enim fecit et Apostolus, cui, cum Judæi acquiescere nolissent, ait: « Vobis primum oportuerat prædicari verbum Dei, sed quia repulistis illud, et indignos vos fecistis æternæ vitæ, sanguis vester super caput vestrum, ecce convertimur ad gentes (*Act. XIII, 46*). » — « Et dolor meus renovatus est. » Super illorum videlicet perditione, qui tam obstinati veritati resistebant, et suæ salutis medicinam recipere volebant

« Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis. » Concaluit, inquit, cor meum intra me, sancti Spiritus inflammatione, et in ipsa mea meditatione ignis charitatis et amoris ardere cœpit, et adhuc pro illis orarem, quatenus eorum corda Deus molliret, et ad sui notitiam et veritatis viam eos revocaret.

« Locutus sum in lingua mea; notum fac mihi, Domine, finem meum, et numerum dierum meorum, quis est, ut sciam quid desit mihi. » Non pro se, sed pro aliis viri sancti et perfecti, qui in hoc psalmo loquuntur, in hac vita esse cupiunt. Unde quia aliis proficere non possunt, pro seipsis orant, ut tandem in illam beatitudinem suscipiantur. « Locutus sum, inquit, in lingua mea: » in lingua interioris hominis te rogavi ut finem meum mihi notum faceres. Quanto tempore in hac vita sumus, ad quem finem perveniamus certi non sumus. Quicumque igitur, ut Apostolus, ait: « Cupio dissolvi, et esse cum Christo (*Philip. I, 23*); » ille procul dubio suum finem videre desiderat. Cupit præterea videre et numerum dierum suorum, illum videlicet numerum, qui est, et semper est, et finem non habet. Isti enim dies non habent numerum, quia quando unus est, alter jam transiit, et alter nondum est. Quando autem non est, quomodo numerari potest? Potest enim dici, quia fuit vel futurum est; sed non potest dici, quoniam est. « Ut sciam quid desit mihi. » Quicumque ad illam beatitudinem pervenerit, pro certo cognoscet quantum in hac vita sibi defuerit. Erit enim Deus omnia in omnibus, et nullus aliquo intelligebit.

« Ecce veteres posuisti dies meos, et substantia mea tanquam nihil ante te est. » — « Quod enim inveterascit, dicit Apostolus, et senescit, prope interitum est (*Hebr. VIII, 13*). » Unde et dies suos jam ad finem venisse ostendit, dum eos inveteratos esse dicit. Substantia vero ista nostra temporalis,

« Quem psalmum David scripsit, et Idithum viro disciplinis leviticis et sacerdotibus erudito canendum dedit, qui ante arcam Domini psalmodum seriem pangendi solertissimus præcinebat. Ergo quia non Idithum scripsit hunc psalmum, sed propheta David, et Idithum viro canendi perito psallendum dedit; ideo sic inscriptus est titulus. » Ambros. enarr. in psalm. xxxviii. Vid. Calmet. Dict. v. *Idithum*.

(525) Vulgata, Eccli. cap. xxviii, 28, ita habet: *Sepi aures tuas spinis, linguam nequam: noli audire, et ori tuo facito ostia et seras.*

tanquam nihil est ante Deum, quia non solum hoc, verum etiam sicut propheta ait: « Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo (Isa. XL, 17). » Quia enim Deus æternus est, et omnia ante eum æterna sunt, temporalia et transitoria ante eum pro nihilo computantur.

« Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens. Quanquam in imagine Dei ambulat homo, tamen vane conturbabitur. » Quamvis, inquit, hæc nostra substantia nihil sit, homo tamen fatuus et vanus in ea laborat et conturbatur. Universa namque vanitas est homo quanto tempore vivit; quia nisi prius mundo, carnisque concupiscentiis moriatur, a vanitatibus non recedit. Bonum est homini sic mori, quociam qui sic moritur, melius vivit. Et valde quidem inconveniens est, ut homo ad imaginem Dei factus, circa hæc tam vana et inutilia occupetur et conturbetur. Debet (526-27) enim ad illum respicere, ad cuius imaginem factus est; quam quidem imaginem tenere et custodire si potuisset, nihil unquam sibi desset.

« Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea. » Laborat, inquit, fatigatur (528), ut has cito secum perituras divitias congregare valeat, et ignorat cui congregat eas, quia quas filiis et nepotibus se relinquere sperat, suis potius adversariis et inimicis derelinquit.

« Et nunc quæ est expectatio mea? Nonne Dominus? et substantia mea tanquam nihilum ante te est. » Illi, inquit, faciant quod velint; habeant has divitias, quæ sibi placent: mihi vero non placent; quoniam omnis substantia mea, omnes divitiæ et expectatio mea Dominus est; quem si habuero, satis mihi est, omnemque 376 meam substantiam pro nihilo duco, quoniam substantia mea, ut modo diximus, tanquam nihilum ante te est. Quod autem tanquam nihilum ante te est, ante me quoque tanquam nihil est.

« Ab omnibus iniquitatibus eripe me, opprobrium insipienti dedisti me. » Aliis, inquit, sicut tibi placet, has tales divitias tribue; mihi vero hoc solum præsta ut ab omnibus meis iniquitatibus me eripias, et ad fatuos et insipientes me ulterius non mittas. Et hoc est quod dicit: « Opprobrium insipienti dedisti me. » Unde et ego submitui, et non aperui os meum. Cur enim eis loquerer, qui me audire volebant, qui te blasphemabant, et me verberabant, mihi illudebant, et te maledicebant.

« Obmutui, et non aperui os meum; quoniam tu fecisti me; amove a me plagas tuas; a fortitudine enim manus tuæ ego defeci in increpationibus. » Pulchre autem dixit: « Quoniam tu fecisti me, » ut hoc facilius in adjutorium moveatur, quod factor et Creator memoratur. Si enim homines et cuncta animalia inde filios suos in tantum diligunt, quia eos genuerunt; quanto magis eum, qui omnia creavit et

A fecit, quod omnem suam diligat creaturam credere debemus? Et si omnem diligit, præcipue illam diligit, quæ cæteris melior esse videtur. « Amove a me, inquit, plagas tuas. » Istæ, quasi dicat, plagæ tuæ sunt; tu mihi eas facis, tu, inquam, qui facis immisiones per angelos malos: qui Job ad flagellum unum Satanae tradidisti, et malignos spiritus in porcos misisti: cui non immerito quotidie dicimus: « Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo (Luc. xi, 4). » A fortitudine manus tuæ, quæ me tam graviter affligi permittit, ego defeci in increpationibus et castigationibus tuis. Scio enim quia corrigis et castigas omnem filium quem recipis, et quia sine causa nihil facis. Et hoc est quod dicit:

« Propter iniquitatem corripuisti hominem, et talem B bescere fecisti sicut araneam animam meam. » Sic est humana natura in primo homine violata, ut nullus hominum sit, qui quantum in se est, flagellis dignus non sit. Qui igitur non flagellatur, non suis meritis, sed soli Dei misericordiae imputare debet. Aranea vero in hoc loco bonam videtur habere significationem. Illa itaque anima sicut aranea tabescit, quæ in instantia operis divinitus sibi injecti se quotidie affligere non cessat. Hoc autem de illis convenienter intelligere possumus, qui vigiliis, jejuniis et orationibus dediti in lege Domini meditantur die ac nocte.

« Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens. » Hoc autem in alia translatione non habetur; et tale videtur esse ac si diceret: Quamvis in Dei C servitio boni quotidie laborantes seipsos mœcerent et affligant; mali autem nullum inde bonum exemplum capientes in sua nihilominus vanitate persistunt.

« Exaudi, Deus, orationem meam, et deprecatorum nem meam, auribus percipe lacrymas meas, ne sis leas a me. » Quatuor orationes in hoc uno verbo continentur, quibus pene unum et idem significatur, in quibus nimirum docemur quanta instantia Deum orare debeamus.

« Quoniam incola ego sum in terra, et peregrinus sicut omnes patres mei. » Dignus est ut exaudiatur qui in terra incola est, et mente et spiritu apud Deum est. Incola autem dicitur, qui non propriam, sed alienam terram colit. Tales erant illi, qui dicebant: « Non habemus hic permanentem civitatem, sed futuram inquitimus (Hebr. xiii, 14). » Est autem D et peregrinus, quoniam a patria longe est, et ad patriam redire festinat. Hinc autem est quod patriarchæ et prophetae peregrinos se esse dicebant, quoniam ad hæreditatem sibi promissam properabant, per quam nostram quoque hæreditatem significabant.

« Remitte mihi ut refrigerer priusquam abeam, et amplius non ero (529). » In illam hæsitatem sive civitatem, sicut scriptum est (Apoc. xxi), non intrabit quod sciebat non esse iis, qui secundum Aaron erant, sacerdotibus attributum; sed Evangelio reservatum. D. AMBROS. in hunc locum.

(526-27) Cod. Ghis., *Deberet.*

(528) *Id. cod., et conturbatur.*

(529) « Merito ergo David remitti sibi postulat,

aliquis coinquinatus et immundus. Unde priusquam illuc eat, omnia vitia et peccata, quibus anima uritur, sibi a Domino remitti exorat. Illa vero anima refrigerium sentit, quæ se a vitiorum æstu carnisque concupiscentiis liberatam esse cognoscit. Quod autem ait : « Et amplius non ero, » hoc est intelligere : Nisi priusquam eam, id est de corpore exeam, peccata mea mihi remiserit, amplius ibi cum electis tuis esse non potero. In hac igitur vita his qui salvandi sunt omne peccatum remittitur; sed non omnibus remittitur pœna peccati.

PSALMUS XXXIX.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Iste titulus superius expositus est.

« Expectans expectavi Dominum, et respexit me, et exaudivit deprecationem meam, et eduxit me de lacu miseræ, et de luto fœcis. » Ecclesia loquitur in hoc Psalmo, cujus membra sunt omnes qui ad vitam prædestinati sunt, a primo homine **377** usque ad finem sæculi. « Expectans, inquit, expectavi Dominum. » Omnes enim patriarchæ et prophetæ, aliique omnes, quos S. Spiritus illuminavit, Christi adventum cum magno desiderio expectabant. Unde et ipse Dominus ait : « Multi prophetæ et reges voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis, et non audierunt (*Matth. xiii, 17*). » Sciebant enim quia, nisi ipse veniret, a peccato primi hominis liberari non poterant. De his erat vir ille justus Simeon, « qui responsum acceperat a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini (*Luc. ii, 26*). » Hunc autem illi expectabant, et Dominus respexit eos, et exaudivit deprecationem illorum, mittens eis in tempore præfinito, quem tanto tempore expectaverunt. Unde et Apostolus ait : « Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, natum de muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret (*Galat. iv, 4*). » Et eduxit eos de lacu miseræ; per quem infernum intelligimus, in quo omnes sanctorum animæ usque ad id temporis captivæ tenebantur. Et de luto fœcis; per quod pravam et erroneam Judæorum doctrinam significat. Quid enim est lutum fœcis, nisi vini purgamentum? Non est igitur vinum hæc doctrina, quam Judæi habent; sed vini potius fæx et purgamentum vini, videlicet legis et prophetarum, quod quidem illi soli bibunt, qui non ad litteram, sed spiritualiter Scripturas intelligunt. De hoc igitur luto educti sunt, qui illorum intelligentiam et errorem non sequuntur.

« Et statuit supra petram pedes meos, et direxit gressus meos, et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro. » Ecclesiæ pedes, oculi, manus, et lingua SS. apostoli sunt, eorumque successores. Hos autem statuit Dominus super illam petram, de qua Apostolus ait : « Petra autem erat Christus (*I Cor. x, 4*). » Unde et alibi dicitur :

(530) « Nomen Domini inter cætera Salvator æternus est : et ille spem suam ponit in ejus nomine,

A « Fundamentum autem aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (*I Cor. iii, 11*). » Ecce super petram pedes tuos posuit, et quid postea fecit? « Et direxit gressus meos; » fecit tibi aliud? « Et immisit in os meum canticum novum. » Ad quid? « Hymnum Deo nostro. » Pulcher ordo locutionis : pedes firmavi, gressus direxit, canticum docuit, et soli Deo cantare præcepit. Canticum novum, canticum prius inauditum, evangelica prædicatio est, in qua Christi nativitas, passio, resurrectio, et ascensio declaratur. De quo et alibi dicitur : « Dominus præcepit cantare canticum novum, » et Judæi infelices nolunt cantare nisi canticum vetus. Canticum vetus cantare est in vetustate litteræ, et non in novitate spiritus ambulare. B Vetus igitur canticum cantant, qui juxta litteram legem intelligunt.

« Videbunt multi, et timebunt, et sperabunt in Domino. » Multi enim cæci erant, et in erroris tenebris sedebant, qui, audita prædicatione, et in nomine Domini baptizati, illuminati sunt. Et Deum timere et in ipso solo spem habere cœperunt, qui prius falsos deos offendere timebant, et in incerto divitiarum spem habebant. De talibus ad Timotheum Apostolus ait : « Præcipe divitibus hujus sæculi, non superbe sapere, nec sperare in incerto divitiarum (*I Tim. vi, 17*). »

« Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitatem et insanias falsas. » Sit igitur nomen Domini spes nostra, et in cunctis nostris necessitatibus ipsum invocemus (530); quia, sicut Apostolus ait : « Quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit (*Act. ii, 21*). » Illi autem respiciebant in vanitatem et insanias falsas, qui idola vana, muta et surda colebant, et falsos deos adorabant. Possumus autem per insanias falsas etiam arreptitias intelligere, a quibus miseri homines responsa posebant. « Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua, et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi. » Quis mirabilia Dei enumerare valebit? Nihil fecit Deus quod mirabile non sit. Sed illud mirabilius, quod tantum se humiliavit, quod carnem nostram suscepit, quod miserias nostras sustinere voluit. Sed et illud valde mirabile est, quod taliter et per tales mundum convertit, et ab antiqua sua superstitione separavit. Quis talia unquam cogitare potuit? Quis tantam misericordiam mente concepit? Quis, non dicam pro malis servis, sed pro filiis charissimis, sic se humiliavit? Dicat ergo Ecclesia, dicant apostoli : « Multa fecisti, tu Domine Deus meus, mirabilia tua, » qui nobis ad evangelizandum tantam efficaciam virtutemque dedisti, et tam fragili ministerio tibi omnia subjugasti, et hoc est quod dicit :

« Annuntiavi, et locutus sum, multiplicati sunt super numerum. » Annuntiantibus apostolis et fidei Christi prædicantibus, multiplicati sunt fidei qui se non suis meritis, sed ab eo per ejus gratiam credit esse salvandum. Cassiod.

les, tantaque fuit credentium multitudo ut, sicut A stellæ, numerari non possit. Sunt etiam in hoc multiplicati super numerum, quia valde major est numerus baptizatorum, quem sit numerus electorum; unde et Dominus in Evangelio ait: Quia « multi sunt vocati, pauci vero electi (Matth. xx, 16). » — « Sacrificium et oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi. » — « Finis autem legis, ut Apostolus ait, Christus est, ad justitiam omni credenti (Rom. x, 4). » In Evangelio quoque dicitur: **378** « Lex et prophetæ usque ad Joannem (Luc. xvi, 16). » Sacrificia itaque et oblationes usque ad Christum suum tempus habuerunt, quia Christi passionem significabant. Deinde vero necessaria non fuerunt, quia debuit cessare umbra, veniente veritate. Bene igitur hic dicitur: « Sacrificium et oblationem noluisti, » quia quod prius in significatione erat, in veritate agere cœpit. Et hoc est quod ait: « Corpus autem perfecisti mihi. » Quod tale est ac si diceret: Pro illis omnibus sacrificiis, quæ usque ad id temporis fiebant, corpus tuum et sanguinem tuum mihi dedisti.

« Holocausta etiam pro peccato non postulasti. » Ut quid enim postularet holocausta ulterius pro peccato, qui suo sanguine omnia peccata delevit? Dicit autem holocaustum totum incensum, quia hæc talis hostia tota Domino incendebatur. « Tunc dixi: « Ecce venio. » Huc usque Ecclesia locuta est; nunc autem loquitur Salvator noster, et ad primum hujus psalmi versum respondet; et tale est ac si dicat: C Tu exspectans exspectasti me, et meum adventum desiderasti, et ego tunc dixi: Ecce venio, carum suscipio, et ad te liberandum festino.

« In capite libri scriptum est de me, ut faciam « voluntatem tuam, Deus meus, volui, et legem tuam « in medio cordis mei. » Dixit modo Salvator noster secundum divinitatem: Ecce venio (351); nunc autem humanitas divinitati conjuncta obsequium sibi, et obedientiam promittit dicens: « In capite libri hujus scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam; ego autem Deus meus, » summo quasi dicat desiderio: « Hoc volui, » et volo, et quod mihi præceperis per omnia et in omnibus facere parata sum. Quod autem in capite hujus libri dicitur: Sed in lege Domini fuit voluntas ejus; hoc est quod hic dicit, « ut faciam voluntatem tuam. » Et hoc quod dicitur: In lege ejus meditabitur die ac nocte; hoc est quod hic dicit: « legem tuam in medio cordis mei. » Et hæc quidem satis convenientia sunt. Hæc pauca verba ad nostram consolationem Salvatoris nostri divinitas et humanitas inter se dixerunt; et illa veniendo quod promiserat implevit; et hæc obediendo, ejus voluntatem faciendo, nos moriendo redemit. Nunc autem ad verba apostolorum redeamus, et quid amodo velint audiemus.

« Bene nuntiavi justitiam tuam in Ecclesia magna (351) » Scriptum profecto de Christo est in principio Veteris Testamenti, quod venturus esset, ut

« gna. Ecce labia mea non prohibebo. » Dixerat modo superius Ecclesia sive apostolorum cœtus; « Annuntiavi, et locutus sum, multiplicati sunt supernumerum; » nunc autem non solum nuntiasset, sed bene nuntiasset dicit. « Bene, inquit, nuntiavi, » quia quæ verbo dixi, opere complevi: « bene nuntiavi, » quia personam hominis non accepi. Hoc autem in Ecclesia magna, in Ecclesia catholica, et per totum mundum diffusa. « Ecce labia mea non prohibebo. » Ego, quasi dicat, in practione nihil habeo, nisi labia sola, cætera tua sunt; tu mihi dixisti: « Aperi os tuum, et ego adimplebo illud (Psal. lxxx, 41). » Tu mihi præcepisti ut quod dicerem non cogitarem; non enim nos sumus, qui loquimur, sed Spiritus tuus, qui loquitur in nobis (Matth. x, 20), Tu igitur loquere, quia ego ad loquendum labia mea non prohibebo, et quæcunque mihi inspiraveris, dicere non timebo.

« Domine, tu cognovisti; justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam, et salutare « tuum dixi. Non celavi misericordiam tuam, et « veritatem tuam a Synagoga multa. » Ecce satis probatum est, quia bene nuntiavit justitiam Dei in Ecclesia magna; et inde Deum testem invocat, quia justitiam non abscondit, veritatis et salutis verba dixit, misericordiam et veritatem non celavit. Qui enim sic annuntiat, bene annuntiat, et melius annuntiare non potest.

« Tu autem, Domine, ne longe facias misericordias tuas a me. » Sed, sicut solitus es, semper in loquendo adjuva me, et ab insurgentibus adversariis protege me. Promiserat enim quod labia ad loquendum non prohiberet, et quia non dubitat post verba, verbera sibi esse parata, rogat ut misericordia præsto sit et non longius recedat. Quod autem ait: « Misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me: » inde se hanc loquendi audaciam, sive potius fiduciam habuisse ostendit, quod Dei misericordia et veritas nunquam eum dereliquit. Sic enim ipse Dominus eis promiserat: « Non vos deseram, neque derelinquam (Joan. xiv, 18): » — « Et ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi (Matth. xviii, 20). » — « Quoniam circumdederunt « me mala, quorum non est numerus. » Hoc est enim quod Apostolus ait: « Nolo vos ignorare, fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est nobis in Asia. Quoniam supra modum gravati sumus, supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere (II Cor. i, 8). »

« Comprehenderunt me iniquitates meæ. » Justus in principio accusator est sui. Hoc sanctorum proprium est, ut mala quæ sibi accidunt, sibi, et non aliis imputent, et pro suis peccatis sibi accidisse dicant. « Et non potui, ut viderem. » Non potui, inquit, circumspicere, ut viderem aliquem adesse, nisi hostem et inimicum. Unde adhuc subditur:

« Multiplicati sunt super capillos capitis mei, et in redemptione hominum Dei Patris faceret voluntatem. » D. Ambros. in hunc locum.

« corneum dereliquit me. » Hic modus locutionis **A** a grammaticis hyperbole dicitur, et non solum in paganorum libris, **379** sed in divina quoque pagina frequenter invenitur. « Et cor meum dereliquit me. » Cor nostrum tunc nos dereliquisse dicimus, quando timoris immensitate extra nos sumus, et soliti vigoris diminutionem patimur. Possumus tamen per cor nostrum amicos et propinquos nostros intelligere. De talibus enim dicitur : Quia « in omnibus erat cor unum, et anima una (Act. iv, 32). » Quando isti tales ab invicem separantur, unusquisque dicere potest : « Cor meum dereliquit me. »

« Complaceat tibi, Domine, ut eripias me : Domine, in auxilium meum respice. » Complaceat, inquit, tibi, quia jam et mihi placuit, ut eripias me, quia sine tuo adiutorio liberari non valeo.

« Confundantur et reveantur inimici mei, qui « quæruni animam meam, ut auferant eam. » Hoc faciunt maligni spiritus, hoc faciunt hæretici et tyranni, qui magis animam quam corpus occidere et perimere (532) cupiunt. Potest autem hoc et ad bonam partem intelligi, ut de peccatis erubescant, et ad Dominum convertantur. Unde et subditur :

« Avertantur retrorsum, et erubescant, qui cogi- « tant mihi mala. » Avertantur a prava sua intentione, qua ad malum currere festinant ; sicut Apostolus ait : « Quem ergo fructum habuistis in his, in quibus modo erubescitis? » (Rom. vi, 21). Sic enim erubescere, laudabile est. « Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi : Euge, euge. » Hæc **C** vox insultantium est, et de victoria gloriantium. Sed hoc quoque, sicut et superiora, et ad bonam et ad malam partem accipi potest.

« Exsultent et lætentur, qui quæruni te, Domine, « et dicant semper : Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum. » Sicut enim mœror et tristitia expectat malos, ita gaudium et æterna lætitia expectat bonos, qui Christum Dominum nostrum diligunt, et quantum possunt extollunt et magnificant.

« Ego vero egenus, et pauper sum, Dominus curam habet mei. » Egeni et pauperes erant sancti, quia non solum rebus necessariis, sed omni quoque humano auxilio et fortitudine destituti sunt. Et hoc **D** quidem propter Christum, quia cum ipse omnium « dives esset, pro nobis pauper factus est (II Cor. vii, 9). » Sed Dominus eorum curam habet, qui « dives « est in omnibus, qui invocant eum. »

« Adjutor meus, et liberator meus esto, Domine, « ne tardaveris. » Orat Dominum, ne taret venire, et ne moras faciat, sed cito ad iudicium veniat, et sanctos suos adjuvet et liberet, ne tantas mundi hujus calamitates alterius patientur.

(532) Cod. Ghis., et perdere.

(533) Totus hic psalmus est vaticinium de passione Christi, ut relata evangelistarum testimonia ostendunt ; unde Ambrosius dixit : « Aperi aures tuas,

PSALMUS XL.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

In faciem psalmus iste referendus est, qui de Christo loquitur, qui initium et finis est.

« Beatus qui intelligit super egenum, et pauperem. » Ego, inquit Propheta, psalmos compono, de me tamen intelligendi non sunt. Beatus autem ille est, qui super egenum et pauperem, et psalmos, et alias Scripturas intelligit. Sic enim ipse Dominus ait : « Oportet impleri omnia quæcunque scripta sunt in lege, et prophetis, et psalmis de me (Luc. xxiv, 44). » Saltem hoc Judæi attendere debuissent, quod psalmi in finem titulanti (533). Si enim de se Propheta intelligere voluisset, in finem nequaquam dixisset. Egenum et pauperem Salvatorem nostrum dicit, qui **B** ideo pauper factus est, ut fideles suos divites faceret. Nam et discipulos suos ad exemplum sui pauperes esse voluit, quibus ipse ait : « Qui non reliquerit omnia quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xii, 44). » Ideoque « relictis omnibus, secuti sunt eum (Math. iv, 24). » Sequitur : « In die mala liberabit eum Dominus. » Dies iudicii dicitur dies malus, quia in ipso puniendi sunt mali. In illa die illi securi erunt, qui fidem Christi susceperunt, et prophetis, et apostolis crediderunt, et de Christo (534) Scripturas sanctas intellexerunt. De quo et subditur :

« Dominus conservet eum, et vivificet eum, et « beatum faciat eum, et emundet in terra animam « ejus, et non tradat eum in manus inimici ejus. » **C** Videns Propheta per Spiritum sanctum Salvatorem nostrum passioni appropinquantem, et Judæos adversus eum undique confluentes, istam, quam nunc audimus, facit pro eo orationem : « Dominus, » inquit, « conservet eum » ab omnibus periculis, atque insidiis inimicorum suorum, « et vivificet eum » die tertia. Hoc autem non dixisset, nisi eum prævidisset et moriturum, quia nihil vivificatur, nisi prius moriatur. « Et beatam faciat, » super sedem suam, ad dexteram suam collocando, sicut Apostolus ait : « Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, sedet ad dexteram majestatis in excelso (Hebr. i, 3). » — « Et emundet in terra animam ejus. » Hoc in alia translatione non habetur. Sed **D** unde emundari potest anima Christi, nisi forte a falsa suspitione Judæorum qui eum **380** seductorem esse dicebant? « Et non tradat eum in manus inimici ejus. » Iste autem inimicus diabolus intelligitur, de quo ipse Dominus ait : « Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (Math. xiv, 30). » In cuius manus si Dominus traditus fuisset, nequaquam eum alligare potuisset.

« Dominus opem ferat illi super lectum doloris « ejus, universum stratum ejus versasti in infirmi-

qui incipis sacramenta Dominicæ cognoscere passionis. Ideo tibi dicitur : Qui habet aures audiendi, audiat. »

(534) Id. eoa., super Christum.

« tate ejus. » Iste lectus, et hoc stratum Salvatoris nostri carnem significat, in qua velut in lecto nobilissimo ejus sanctissima anima simul cum divinitate quiescebat. Hanc igitur modo dicit lectum doloris, quia pro nobis deluit, et omnes illas in sola carne sustinuit passiones. Quod autem universum stratum ejus in infirmitate versatum esse dicit, totum corpus ejus a planta pedis usque ad verticem afflictum et conturbatum esse ostendit. Unde et crucis passio inter alias passiones durissima esse monstratur.

« Ego dixi : Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi. » Tibi, inquit, sic afflicto, sic morte turpissima condemnato, dixi ego, et dico : Domine, miserere mei, sana animam meam, quæ nullo alio medicamine, nisi ista quam nunc pateris passione sanari potuit. Sana, inquam, quia peccavi tibi, hoc est enim quod alibi ait : « Tibi soli peccavi (Psal. L, 6). » Et hoc fuit illud peccatum quod commisit in Uria et Bersabee, pro quo videlicet scripsit illum psalmum, cujus initium est (535) : « Miserere mei, Deus (ibid., 1), » unde et hic dicit : « Ego dixi : Domine, miserere mei. » Ego, inquit, dixi, et tunc dixi : Domine, miserere mei. Huc usque Propheta, nunc autem loquitur Dominus. « Inimici mei dixerunt mala mihi : Quando morietur et peribit nomen ejus? » Similiter dicitur et in alio psalmo, ubi Salvatoris nostri persona introducit : « Amici mei, et proximi mei adversum me appropinquaverunt (Psal. xxxvii, 12). » Qui hic vero nomine vocantur inimici, ibi dicuntur amici, sed per contrarium : inimici, inquit, mei dixerunt mala mihi inter se tractantes quomodo me occiderent. Sic enim scriptum est : Quia « collegerunt pontifices et Pharisei concilium, quomodo Jesum dolo tenerent et occiderent (Joan. xi, 47). » Unde et unus illorum Caiphas nomine dicebat : « Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat (ibid., 50). » Et hoc est quod hic dicitur : « Quando morietur, et peribit nomen ejus? » — « Ab illa namque die, dicit evangelista, cogitaverunt interficere eum (ibid., 53). » Quod enim eum occidere cogitabant, hoc erat dicere : « Quando morietur et peribit nomen ejus. »

« Et ingrediebantur ut viderent; vana locutum est cor eorum, congregaverunt iniquitatem sibi. » Describit Salvator noster qualiter facta fuerit proditio sua. Neque dubitandum est eo ordine factam fuisse, quo hic narratur. Et ingrediebantur, inquit, alii ut viderent quid principes sacerdotum et cæteri majores ordinassent, et constituisent, et qua morte

A eum occidere voluissent, et quid invenerunt? « Vana locutum est cor eorum; » vana quidem, quia et ipsam occidere, et ejus nomen penitus delere cogitabant. Unde « congregaverunt iniquitatem sibi, » quia iniquitas illorum in capita eorum conversa est. « Et egrediebantur foras, et loquebantur. » Sic, inquit, instructi, totoque malorum consilio cognito, egrediebantur foras, et cæteri, qui ejusdem proditiois et iniquitatis participes erant, et quæ intus cognoverant loquebantur. Et illi quid faciebant? Simul in unum susurrabant. Satis hic manifeste ostendit, quam concordēs omnes fuerint in nece Salvatoris; unde et subditur : « Omnes inimici mei adversum me cogitabant mala mihi. » Nullus erat qui contradiceret, omnibus placebat, una voluntas erat omnium, ut salus mundi occideretur. Hoc igitur ordine Salvator noster captus, flagellatus, judicatus, damnatus, spinis coronatus, ad crucis patibulum ductus est. « Verbum iniquum manserunt adversum me. » Verbum iniquum illud fuit, quo omnes una et consona voce crucifige clamaverunt.

« Sed nunquid qui dormit, non adjiciet, ut resurgat? » Hoc est enim quod alibi ait (536) : « Ego dormivi, et somnam cepi, et resurrexi (Psal. iii, 6). » Mors Christi dormitio fuit : dormivit quantum voluit, surrexit quando voluit; qui si noluisset, nunquam obdormisset (537). « Etenim homo pacis meæ, in quo sperabam, qui edebat panes meos, ampliat vit adversum me supplantationem. » Vix tibi, Judas, contra quem ista dicuntur, qui Dominum et Magistrum pacis osculo tradidisti, qui de te bonam spem prius habebat, et te sicut alios diligebat, suis panibus et spiritualibus et corporalibus nutrebat, et per te quoque baptizabat et miracula faciebat. Tu miser ampliasti adversum eum supplantationem; tu sponte tua te obtulisti ad traditionem; tu dixisti : « Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam (Matth. xxvi, 15)? » cum nemo ad tradendum nisi diabolus, et avaritia tua te sollicitaret.

« Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam illis. » Hæc oratio Christi humanitatis intus fuit, in corde fuit, in sola voluntate fuit, cui ad precandum verba necessaria non erant, qui secundum voluntatem suam omnia habebat. Propter nos igitur hæc scripta sunt; quæ si scripta non fuissent, ad nostram notitiam non pervenissent. Valde autem necessarium fuit, ut hæc, et alia multa, et his similia a prophetis prædicarentur, ut cum facta et adimpleta essent, facilius crederentur, et Judæi, et hæretici inde vincerentur. Credant Judæi, vel ex hoc Christi resurrectionem,

(535) Cod. Glis., quando illum psalmum edidit, cujus initium est Miserere mei.

(536) « Adjectionem accepit caro, quasi sumpta de homine, suscepta de Virgine : sed quasi Deus adjectionem ipsam operatus est; qui virtute propria resurrexit, ut esset suæ resurrectionis operator. » AMBROS.

(537) S. August. autem egregie hunc locum illustrat : « Ut, inquit, quid dormivit? Quia Adam forma erat futuri : et Adam dormivit, quando de latere ejus Eva facta est. Adam in figura Christi, Eva in figura Ecclesie; unde est appellata mater vivorum. Quando fabricata est Eva? Dum dormiret Adam. Quando de latere Christi sacramenta Ecclesie profluxerunt? Cum dormiret in cruce. »

quod vident se jam suscepisse suam retributionem.
 « In hoc cognovi quoniam voluisti me, quia non gaudebit inimicus meus super me. » Quid est, in hoc cognovi, nisi in hoc eos qui hæc lecturi et audituri sunt, cognoscere feci? Tale est autem et illud quod dicitur Abraham: « Nunc cognovi, quod timeas Deum (Genes. xxii, 12). » Iste autem inimicus, vel diabolus, vel Judæorum populus intelligitur, qui de Christi morte gaudere non potuerunt, quia eam, quam habebant, virtutem et potestatem, ambo amiserunt.

« Propter innocentiam autem meam suscepisti me, et confirmasti me in conspectu tuo in æternum. » Magna est virtus innocentie, quam ipse Dominus tantum commendat, ut ipsam suam humanitatem per innocentiam Deo placuisse ostendat. Talis enim illa humanitas facta est, in qua nullum locum habere potuisset macula peccati. Si enim talis non fuisset, cur præ cæteris Deo placuisset? His igitur verbis nos quoque ad innocentiam Dominus provocat, et illis aliis, quibus in Evangelio discipulis ait: « Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum (Matth. xviii, 3). »

« Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo, et usque in sæculum: fiat, fiat. » Dignum fuit ut Salvator noster Deus benediceret propter suæ humanitatis resurrectionem, et in cælis susceptionem, et ad Patris dexteram confirmationem. Israel autem, qui *vir videns* interpretatur (538), non Judæos, sed Christianos significat, quoniam illi excæcati, isti vero ad videndum et cognoscendum illuminati sunt. Unde et Dominus ait: « In iudicium ego veni in hunc mundum, ut qui non vident videant, et qui vident cæci fiant (Joan. ix, 39). »

PSALMUS XLI.

IN FINEM INTELLECTUS FILII CORE (539).

Core *Calvarie* interpretatur. In Calvarie autem loco Dominus noster crucifixus est: ibique Ecclesiam sibi genuit et redemit. Hujus igitur psalmi intelligentia filiis Core attribuitur (540); id est populo Christiano, qui in hoc psalmo dicit: « Quoniam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei. »

« Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te, Deus. » Desiderant cervi ad fontes aquarum, sed non semper. Quando enim suo more serpentes devorant, et crassantis in se veneni æstuationem nimiam patiuntur, tunc ad fontes aquarum venire desiderant; ut aquæ refrige-

antur, caloremque extinguant. Venenum autem anime est omne vitium et peccatum. His autem carere non valemus, nisi ad Deum accedamus, et ad ipsum confugiamus, et ejus aquas bibamus, de quibus Dominus ait: « Qui liberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet unquam (Joan. ix, 14). »

« Sitiit anima mea ad Deum vivum. » Hanc sitim patiebatur ille qui dicebat: « Cupio dissolvi, et esse cum Christo (Philip. i, 23). » Similiter autem et Isaias, qui ait: « Utinam disrumperes cælos, et descenderes (Isa. lxiv, 1). » Hanc et multi alii, quibus hæc vita oneri erat, et ad illam totis viribus anhelabant. « Sitiit anima mea ad Deum vivum; » et sitiendo dixit: « Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei? » Merito Deus vivens dicitur Dominus, quoniam in ipso est omnis vita, et in ipso vivunt omnia, et sine quo nihil vivere potest.

« Fuerunt mihi lacrymæ mez panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus? » Solebant pagani insultando dicere Christianis: Ubi est Deus vester? Exsurgat nunc si potest, et adjuvet vos; et si Deus est, liberet vos de manibus nostris. Sic et Nabuchodonosor tribus illis pueris dicebat: « Et quis est Deus, qui eripiat vos de manibus meis? » (Dan. iii, 15.) Cui illi sapientissime respondentes dixerunt: « Potens est Deus, si vult, de manibus tuis nos liberare; quod si noluerit, scias (541) quia deos tuos non colimus, et statuam auream quam erexisti non adoramus (ibid., 18). » Sed quid faciebant sancti, quando eis talia dicebantur? Flebant et orabant, et ipsis suis lacrymis pasciebantur. 382 Non est omnium hujus talis reflectionis declaratio; perfectorum est quibus sola Dei contemplatio placet.

« Hæc recordatus sum, et effudi in me animam meam. » Cum mihi, inquit, ab infidelibus talia dicerentur, recordatus sum « quoniam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, et perveniam usque ad domum Dei; » et tunc quidem videbo Deum meum Salvatorem meum, de quo isti mihi modo dicunt: « Ubi est Deus tuus? » Videbunt namque sancti, cum ad illam beatitudinem pervenerint, et corporeis oculis Christi humanitatem, et spiritualibus oculis ejus divinitatem; ut utroque visus utilis sit, et non maneat otiosus. Unde et Joannes apostolus de Domino ait: « Scimus quoniam cum appuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est (Joan. iii, 2). » Hæc, inquit, recordatus sum, et effudi in me animam meam, et quasi fugientem retinui et ad pristini vigoris fortitudinem revocavi.

(538) *Vir videns* Israel juxta Hebræos, et litterarum fidem, teste S. Hieronymo in cap. xlv Isaie, exponitur *rectus Dei*: quam interpretationem ipse S. doctor etiam in cap. ii Malach. præfert ei juxta quam, secundum aliquos *Israel*, idem valet quod *vir videns Deum*. Præterea alii interpretantur *dominans*, vel *prevaleus Deo*, id est angelo luctanti cum patriarcha Jacob: atque hæc sententia facile non est rejicienda, cum divinæ Scripturæ, (Gen. xxxii, 28), inni-

tatur.

(539) Præclare disserit S. Aug. de tituli hujus expositione, in quam convenit S. Bruno; at S. doctore multo brevior.

(540) Nimirum levitis cantoribus de progenie Core, de quo in libro I Paralipomenon pluries, et alibi mentio occurrit.

(541) Vulgata legit: *notum sit tibi, rex.*

« In voce exultationis et confessionis sonus epulantis. » Ingre-
diar, inquit, in locum tabernaculi am-
abilis. Sed quomodo ingrediar? « In voce exul-
tationis et confessionis. » Docet nos Propheta
cum quanto gaudio et lætitia sanctorum animæ in
illa beatitudine suscipiantur. Unde et subditur :
« sonus epulantis. » Illa, inquit, vox exultationis
et confessionis sic erit, ut sonus epulantis, nihilo
indigentis, plaudentis, et gaudentis, et deliciis inef-
fabilibus se reficientis. Non potuit invenire aptiorem
similitudinem, qua suæ receptionis dulcedinem et
jucunditatem ostenderet.

« Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas
me? Spera in Deo, quoniam confitebor illi. » In
eo quod seipsum hortatur et consolatur, magnum
suis auditoribus præstat exemplum, qualiter se ha-
bere debeant, quando magnis iniquorum opprobriis
et injuriis fatigantur. « Quare tristis es, anima
mea? » Sustine patienter, et non conturberis, quo-
niam hæc omnia cito transibunt; sed potius spera
in Deo, qui nunquam deserit sperantes in se : sæ-
viant adversarii quantum velint, minentur et infe-
rant mortem, et supplicia quæ velint, quoniam ego
confitebor illi et nunquam timore mortis negabo
Deum meum. Dicunt illi : « Ubi est Deus tuus? » Dico
ego quia præsto est, et statim exeuntem animam
meam (542) ad se suscipiet. Nunc autem ad ipsum
Dominum convertitur, sibi que loquitur, et eas, quas
in se ipso fluctuationes patitur, confitetur. O « sa-
lutare vultus mei, et Deus meus, ad meipsum
anima mea conturbata est; propterea, » ut eam
consoleris, « memor ero tui, Domine, de terra Jor-
danis et Hermonis a monte modico. » Salvatorem
vultus sui eam esse dicit, quia vultum et imaginem
Dei ad quam facti sumus, nemo est qui retinere va-
leat, nisi ipse eam custodiat et salvet. Unde et
ipsam animam suam, in qua præcipua Dei similitudo
et imago exprimitur, conturbatam et a sua pulchri-
tudine deformatam esse fatetur. Perdit enim homo
vultum et imaginem Dei, quando aliquo peccato
separatur a Deo, atque ejus vultum et imaginem
suscipit, cui se peccando conjungit. Tale est igitur
ac si dicat : Conserva in me, Domine, imaginem
tuam, quam mei tuique inimici auferre conantur.
Quid significat terra Jordanis et Hermonis, ipse ex-
ponit dum dicit : « A monte modico. » Terra enim
Jordanis plana est. Hermon quoque, sicut hic dici-
tur, mons modicus est. Per terram igitur Jordanis et
Hermonis humiles et mansuetos intelligimus. In
tali igitur terra et in tali monte est qui hic loquitur
sedens, et habitans in humilitate et mansuetudine
Deo se servire promittit. Tales enim diligit Deus,
de quo scriptum est : quia deponit potentes de
sede, et exaltat humiles (Luc. 1, 52).

« Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum

A « tuarum. Omnia excelsa tua, et fluctus tui super
me transierunt. » Ecclesia loquitur in persona
martyrum, et tale est ac, si dicat : Omnia excelsa
sapientiæ et scientiæ tuæ super me transierunt,
quoniam abyssus invocat abyssum in voce cata-
ractarum tuarum. Hæc est igitur causa, quod neque
tormentis, neque ipsa morte ab amore Dei separari
potest, quoniam utriusque Testamenti doctrina, quæ
sibi per apostolos nuntiata est, et eam confirmat
atque corroborat; abyssum enim vocat utrumque
Testamentum propter sapientiæ et scientiæ profun-
ditatem. Dei vero cataractæ, sive fenestræ, apostoli
sunt, a quibus tota domus totaque Ecclesia illumi-
natur. In voce itaque cataractarum Dei abyssus in-
vocat abyssum, quia voce et prædicatione apostolo-
rum utrumque sibi respondet et concordat Testa-
mentum.

B « In die mandavit Dominus misericordiam suam,
et nocte declarabit (543). » Non absconditur quod
in die sit, neque quod in nocte sine lumine declara-
tur. Mandavit igitur Dominus in die misericordiam
suam, quia cunctis gentibus eam revelavit; dum
« proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus
tradidit illum (Rom. viii, 32). » Declaravit autem et
manifestam fecit eandem suam misericordiam in
nocte, et quotidie declarat et manifestat, dum de
magnis periculis et tribulationibus fideles suos liberat
et eripit. Tanti ergo beneficii memor vir sanctus
dicit animæ suæ : « Spera in Deo, quoniam confite-
bor illi. »

C « Apud me oratio (544) vitæ meæ, dicam Deo.
Susceptor meus es. » Apud me, inquit, et in corde
meo est oratio, quam dicere volo **383** Deo vitæ meæ.
Deus vitæ meæ ille est, qui nobis vitam dedit et
datam custodit, qui inspiravit in faciem primi ho-
minis et dedit ei spiraculum vitæ. Sed quæ est illa
oratio? Sequitur : « Dicam Deo : Susceptor meus es,
quare mei oblitus es, et quare me repulisti, et
quare tristis incedo, dum affligit me inimicus? Dum
confringuntur ossa mea, exprobraverunt me qui
tribulant me, dum dicitur mihi per singulos dies :
« Ubi est Deus tuus? » Huc usque illa oratio exten-
ditur, quam apud se habere, et Deo se dicere pro-
misit. In principio orationis hujus benevolentiam
captat et susceptorem suum Deum esse dicit. Sus-
ceptor noster non sine causa dicitur Deus, qui nos
suscipit nascentes, suscipit ad Ecclesiam et ad fidem
venientes, suscipit ad se per pœnitentiam revertentes,
suscipit de hac vita exeuntes, et tandem in promissam
patriam redeuntes. « Quare mei oblitus es, et quare
me repulisti? Contraria his quæ modo dicta sunt, di-
cere videtur. Si enim suscepit, quomodo oblitus est,
vel quomodo repulit? Ipsam audiamus. Et « quare, » in-
quit, si me non repulit, « tristis incedo, dum affligit me
inimicus? » Si me, inquit, non repulisset, in afflictioni-

(542) Cod. Ghis., de corpore.

(543) Ita cod. Vatic. quemadmodum adnotavit
card. Thomassius, et apud S. August. In Vulgata
habetur : *Et nocte canticum ejus.*

(544) Id. cod., Deo; ita cum Vulgata versione alii
quoque codices Psalterium juxta Italiam preferen-
tes.

bus meis gavisus fuisset et patienter cuncta sustinisset. Multos sanctorum legimus, qui inter ipsa sua tormenta gaudebant et majora sibi inferri desiderabant. Dolet igitur mater Ecclesia pro illis, qui ad hanc tantam perfectionem pertingere non meruerunt. Sequitur de eadem oratione: « Et quare tristis incedo, dum confringuntur omnia ossa mea? » Non dolet de ossibus, quia confracta sunt, sed hoc potius dolet, quia tristis erat, cum frangerentur. Per hanc igitur ossium contractionem, quæ utique gravissima afflictio est, alias omnes sanctorum passiones intelligamus, quas quamvis sancti cum dolore sustinebant, se tamen pro Christi nomine sustinuisse gaudebant. Sequitur adhuc: « Et quare tristis incedo, quia exprobraverunt me, qui tribulant me, dum ab eis dicitur mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus? » Docet nos ut illatas nobis injurias in corde non habeamus, sed quicquid pro Christi fide sustinimus, nos sustinuisse gaudeamus. Unde et subditur:

« Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? » Cesset, inquit, omnis tristitia: cuncta cum gaudio perferamus, quia « non sunt condignæ passionis hujus vitæ ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. VIII, 18). » — « Spera in Deo, quoniam confitebor illi: salutare vultus mei, et Deus meus. » Spera, inquit, in Deo, dicit sibi ipsi et animæ suæ, et quia ea quæ egimus minus perfecte egimus, doleamus; spem tamen bonam in hoc habeamus, quia semper constitemur illi, et « neque mors, neque vita poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu (ibid., 39), » qui est Salutare vultus nostri et Deus noster.

PSALMUS XLII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Quid significet in finem, et psalmus David, sæpe jam diximus.

« Judica me, Deus, et discerne causam meam. » Vox alicujus fidelis est, Dei adjutorium implorantis. « Judica, inquit, me, Deus; » hoc autem exponit, « et discerne causam meam. » Non videtur hic aliud iudicium querere, nisi ut inter se et adversarios suos causa discernatur. Scit enim quia nihil contra eos fecit, ut sic eum affligere debuissent. Unde qui iustitiam se habere confidit, ut causa sua discernatur exorat. Hoc autem etiam nunc multoties fieri videmus, ut ab ipsis qui Christiani esse putantur, viri catholici tantas injurias patiantur, ut contra eos Dei adjutorium implerent, et cum pro eis orare debuissent, adversus eos orare cogantur. Sic enim ipse Dominus ait: « Orate pro persequentibus, et calumniantibus vos (Matth. III, 44). » Sequitur: « De gente non sancta, ab homine iniquo et doloso eripe me. » Et iste quidem non contra nos, sed pro se tantum orare videtur, sibi que hoc solum sufficere ostendit, si ipse solummodo liberetur, etiam si de illis vindicta non capiatur. « Quia tu es Deus meus, et fortitudo mea. » Tu, inquit, eripe me, qui solus

A es Deus et fortitudo mea, quia alia arma mihi non sunt, et alium adjutorem non habeo, et ideo si me reliqueris, nemo erit qui me subveniat. Sed « quare me repulisti? » Et quasi diceret: Non te repuli, subdidit, dicens: « Quare ergo tristis incedo dum affligit me inimicus? » In hoc enim sancti se esse repulsos et gratiam Dei amisisse timent, quod plenam patientiam in suis injuriis non habuerunt, et contristati se vindicari optaverunt. Unde et subditur:

« Emitte lucem tuam, et veritatem tuam: ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum et in tabernacula tua. » Ut tale aliquid, quasi dicat, ulterius non contingat, et de inimicis meis me vindicare non cupiam; et pro injuriis mihi illatis contristatus non incedam, emitte mihi lucem tuam (545). Quia enim eam quam debuit patientiam non habuit, et lucem et veritatem se amisisse pertimescit. Sic sibi ad invicem lex et veritas conjunctæ 384 sunt, ut sine se esse non possint. Nam et qui videt, non errat, et qui errat, non videt. « Emitte mihi, inquit, lucem tuam, et veritatem tuam, » et sic meæ mentis oculos illumina et me totum in tua veritate confirma, ut nihil quod tibi displiceat agere valeam. « Ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum et in tabernacula tua. » Quid per montem sanctum Dei et per tabernacula Dei, nisi Ecclesiam Dei intelligamus, unam videlicet per fidem, multas vero secundum locorum diversitates? In hanc autem, sive in has omnes introducti sumus per lucem et veritatem, et qui nondum in sanctam Ecclesiam intraverunt, adhuc in tenebris, et in errore sunt et nondum ad lucem et veritatem pervenerunt.

« Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam. » Ilac, inquit, luce et veritate, qua in Ecclesiam introductus sum, eadem ipsa me regente et ducente, introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam. Hoc altare in cælis est, hoc altare Salvatoris nostri humanitas est. Altare enim ab altitudine dicitur; Christi vero humanitas omni creatura sublimior et altior est. Unde et non immerito altare vocatur. Bene autem dixit: « ad Deum qui lætificat juventutem meam, » quia omnes homines in hac ætate resurgere habent. Unde et Apostolus ait: Quia « omnes occurremus Deo in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi (Ephes. IV, 13). » In hac enim ætate Christus Dominus a mortuis resurrexit.

« Constebor tibi in cithara, Deus, Deus meus. » Interim, inquit, et priusquam ad illud altare perveniam, constebor tibi et laudabo te in hac Ecclesia tua et in monte sancto tuo. Quomodo? In cithara et in suavi modulatione, in evangelica prædicatione, qua et phrenetici placantur et dæmonia fugantur. Nam citharæ a furiis mentem placarunt Saulis. Hinc autem ad seipsum, et ad aurem suam convertitur, multumque animam suam reprehendit, quod

(545) Cod. Ghis., et veritatem tuam.

pro aliqua mundi hujus adversitate se contristavit, A et afflixit et conturbavit. Et hoc est quod dicit : « Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? » Non est unde contristari debeat, qui tanta in cœlestibus bona exspectat. « Spera in Deo, quoniam confitebor illi, » qui est «salutare vultus mei, et Deus meus.»

PSALMUS XLIII.

IN FINEM FILII CORE AD INTELLECTUM.

Core, ut jam diximus, *Calvaria* interpretatur. Calvaria autem mons parvulus est, extra portus Jerusalem, ubi Judæi crucifixerunt Jesum. Et cæteri quidem Judæi vocantur filii Sion et filii Jerusalem, isti autem Calvaria filii vocari elegerunt, majorisque honoris et dignitatis visus est illis Calvaria monticulus, quam tota altitudo et fortitudo montis Sion et Jerusalem. Bene autem dictum est « ad intellectum, » quia quantum ad usum non magnum est, ut illius montis filius aliquis vocetur.

« Deus, auribus nostris audivimus, et patres nostri annuntiaverunt nobis opus quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis. » In hoc psalmo loquuntur filii Core per quos sanctos martyres intelligimus, et non sua nobis narrant, sed ea quæ a patribus suis audierunt, et quæ Dominus operatus est in diebus antiquis (546). Loquitur Moyses in libris suis, quomodo Dominus Pharaonem et Ægyptum flagellavit, quomodo de ejus impia servitute Hebræos liberavit, quomodo mare Rubrum eis aperuit et per medium ejus siccis pedibus eos transire fecit, quomodo eos quadraginta annis in deserto manna pavit, et quomodo eis in monte Sina legem dedit et tabernaculum testimonii fieri præcepit. Deinde autem Josue et cæteri post ipsum mira et stupenda narrant, quæ pro illo populo Dominus operatus est. « Deus, » inquit filii Core, « auribus nostris audivimus; » a quibus « patres nostri annuntiaverunt nobis. » Quid annuntiaverunt nobis? « Opus, quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis. » Et quid fuit illud?

« Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos, » afflixisti populos et expulisti eos. » Evæi namque, Jebusæi, Ethæi, Jerezæi, et aliæ gentes, quæ fortissimæ memorantur, illam terram tenebant et possidebant, quando filii Israel ex præcepto Domini eam ingressi sunt. Sed quia manus Domini pugnabat pro istis contra ens, non potuerunt illis resistere, sed dispersi et deleti sunt omnes. Istæ autem gentes vitia sunt et maligni spiritus, quos nostris viribus sine Dei adjutorio superare non possumus. Superare autem necesse est, si terram et carnem nostram quietam habere et tenere volumus. Semper igitur pugnandum est, et nunquam pax cum eis habenda est, donec vincantur et expellantur.

« Non enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvavit eos. » Manus, inquit,

(546) Cassiodorus etiam totum hunc psalmum ad sanctos martyres, qui gloriosa pro fide Christi sustinuerunt certamina, traducit.

et fortitudo tua gentes disperdidit, et plantasti, et habitare fecisti 385 patres nostros in promissa sibi hæreditate. Afflixisti [populos et expulisti eos] qui eam prius possidebant. Tu utique hoc fecisti, quia illi hoc facere non potuissent; non enim in gladio suo possederunt terram, et brachium, et fortitudo illorum non salvavit eos. Quis igitur?

« Sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui, quoniam complacuit tibi in illis. » De hac dextera scriptum est : « Dextera Domini fecit virtutem (Psal. cxvii, 16). » De hoc brachio dicitur : « Et brachium Domini cui revelatum est (Joan. xii, 38). » De hac Patris illuminatione Apostolus dicit : « Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus (Hebr. i, 12). » Christus igitur Dominus noster eos salvavit, et ab hostibus liberavit, quem si adhuc coluissent et in eum credidissent, nec terram nec gentem amisissent. Quid est autem quoniam complacuit tibi in illis, nisi quia illi placuerunt tibi?

« Tu es ipse rex meus, et Deus meus, qui mandas salutem Jacob. » Tu, inquit, qui illos salvasti, ab hostibus liberasti et omnes eorum inimicos eis subjugasti : « Tu ipse es rex meus, et Deus meus, qui mandas salutem Jacob; » per quem Christianum populum intelligimus, qui de peccatis suis pœnitentiam agendo malignos spiritus quotidie supplantat; Jacob enim *supplantator* interpretatur.

« In te inimicos nostros ventilabimus cornu (547), » et in nomine tuo spernemus insurgentes in nos. » Quia te, inquit, coadjutorem habemus, cujus fortitudini nemo resistere valet, securi sumus; quia in te et in fortitudine tua ventilabimus, et quasi magno ventorum turbine pellemus et fugabimus inimicos nostros, in nomine tuo quod invocabimus, spernemus omnes insurgentes in nos. « Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit (Act. ii, 21). »

« Non enim in arcu meo sperabo, et gladius meus non salvabit me. » Omnis, inquit, spes mea et omnis fortitudo mea tu es, neque in arcu, neque in gladio confido, quia neque arcus, neque gladius sine tuo adjutorio me salvare potest. Per arcum et gladium omnem humanam fortitudinem et defensionem intelligimus.

« Liberasti enim nos ex affligentibus nos, et eos qui nos oderunt confundisti. » Jam, inquit, experti sumus adjutorium tuum, nihil dubitamus de potentia tua, quia jam sæpe « liberasti nos ex affligentibus nos, et eos qui nos oderunt confundisti, » ut te auxiliante nobis resistere non valerent.

« In Deo laudabimur tota die, et in nomine tuo confitebimur in sæcula. » Laus, inquit, nostra Dei est, non nostra, quia quod vincimus, quod hostes superamus, Deus hoc facit, qui per nos et in nobis pugnat et vincit, et in nomine tuo quo Christiani

(547) Vocabulum *cornu* legitur quidem in versione Vulgata, sed abest ab Italicæ exemplaribus.

vocatur et sumus, confitebimur (548) et laudabimur per omnia sæcula. Quæ enim tanta laus, tantaque gloria nobis esse potest, quanta ut Christiani vocemur et simus? Huc usque illi filii Ecclesiæ locuti sunt, qui in prosperitate fuerant; unde et Deo gratias egerunt, quia ad similitudinem antiquorum patrum, semper a Deo protecti, nullas inimicorum insidias timuerunt. Nunc autem sancti martyres loquuntur, et illi præcipue qui majora tormenta, majoresque passiones sustinuerunt, quales tempore Decii, et Diocletiani, et Maximiani fuisse legimus.

« Nunc autem repulisti et confundisti nos, et non egredieris Deus in virtutibus nostris. » Superioribus respondet, ubi dicitur: « Liberasti enim nos ex afflictionibus nos, et eos qui nos oderunt confundisti. » Nunc autem « repulisti et confundisti nos. » Ecclesia una est, quæ pro temporum diversitate nunc loquitur pro illis qui fuerunt in prosperis, et nunc loquitur pro illis qui fuerunt in adversis. « Nunc, » inquit, hoc tempore tantæ persecutionis « repulisti et confundisti nos. » Deus nunquam repellit sanctos suos, et nunquam eos confundit: repellere tantum et confundere videtur, quando eos orantes non exaudivit, et quando in magnis afflictionibus eis non subvenit. Sed ne aliquis ex impotentia hæc contingere arbitretur, legat superiora, et Dei omnipotentiam cognoscere poterit. Et fortasse ideo illa præmissa sunt, ut aliquis hæc audiens non conturbetur. Quod autem ait: « Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris, » non affirmative, sed suspensivè legendum est. Egredietur autem Deus in virtutibus sanctorum suorum, quando eos adjuvat et inimicos vincere facit. Vincuntur enim, si eorum voluntatibus etiam moriendo non acquiescunt.

« Avertisti nos retrorsum propter inimicos nostros, et eos qui nos oderunt diripiebant sibi. » Hoc autem in alia translatione ita legitur: « Avertisti nos retrorsum præ inimicis nostris, et qui oderunt nos diripiebant sibi. » Et hoc quidem planum est ad intelligendum; « avertisti, inquit, nos retrorsum præ inimicis nostris; » id est plus quam inimicos nostros, in quo se quidem fugisse, illos vero campum tenuisse ostendit. Illos autem inimicos malignos spiritus intelligamus, propter ea quæ sequuntur: « Et eos qui nos oderunt diripiebant sibi. » Isti autem sunt Judæi, hæretici et pagani. Tale est igitur ac si diceret: Cum inimici nostri maligni spiritus nos tenere, et sibi penitus subjungere non potuissent, eos qui nos oderunt, Judæos videlicet, hæreticos, paganos sibi diripere **386** cœperunt, ut, quia nos habere non poterant, saltem illos non amitterent.

« Dedisti nos tanquam oves escarum, et in gentibus perdidisti nos. » Sic enim erant aliquando martyres, ut oves escarum, et soli morti destinati, quia non ad hoc in carcere servabantur ut dimitte-

(548) Cod. Ghis. « Passive autem dictum est *confitebimur*, quod raro quidem invenitur. »

(549) « Tunc autem quasi *sine pretio vendit* Deus, quando alienigenis affligendum tradit populum Chri-

rentur, sed ut majori et exquisito supplicio punirentur. In gentibus autem dispergebantur, quia longe a patria in exilium mittebantur.

« Vendidisti populum tuum sine pretio, et non fuit multitudo in commutationibus eorum. » Vendidisti, improprie dictum est, quia emptio et venditio sine pretio esse non potest. Idem igitur est, vendidisti, ac si diceret tradidisti. Multoties sancti sine pretio dati sunt, et nulla pretii multitudo fuit in commutationibus eorum (549). Aliquando autem non sine pretio dabantur, quia multi videntes eorum constantiam, et miracula quæ per ipsos fiebant, ad Christi fidem convertebantur.

« Posuisti nos in opprobrium vicinis nostris, in derisum et contemptum his qui in circuitu nostro sunt. » Hoc autem, sicut dicitur, factum fuisse nemo dubitare potest, qui sanctorum passiones et vitas audivit.

« Posuisti nos in similitudinem gentibus, commotionem capitis in plebibus. » Fuit aliquando, ut qui inimico suo maledicere voluisset, de Christianis similitudinem traheret atque diceret: Utinam talem te videam, qualem illum vel illum Christianum vidi! Erant autem et in commotionem capitis in plebibus, quia quando nudî, catenati, undique verberibus circumventi ad supplicia trahebantur, quicumque eos videbant, capita sua super eos agitantés, vanos et fatuos eos esse dicebant. Idipsum autem legimus et de Judæis, quia super Salvatorem nostrum moventes capita sua, illudentes dicebant: « Vah! qui destruis templum Dei (*Math. xxvii, 40*). »

« Tota die verecundia mea contra me est, et confusio vultus mei operuit me. » Unde? « A voce exprobrantis et obloquentis, a facie inimici et persequentis. » Hæc plana sunt, ut expositione non egeant, et facile alienam quoque verecundiam unusquisque in seipso perpendere potest.

« Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitus sumus te, et inique non egimus in Testamento tuo; et non recessit retro cor nostrum. » Hæc talis sermocinatio, non ostentatio est, sed magis gratiarum actio esse videtur. Quamvis, inquit, hæc omnia quæ superius dicta sunt venissent super nos, tamen nos te oblitus non sumus, sed potius nosipsum propter te oblitus sumus. « Et inique non egimus in Testamento tuo, » quia omnia præcepta tua fideliter custodivimus. « Et non recessit retro cor nostrum; » sed semper ad ea quæ sunt ante nos extendimus, ad promissum bravium festinantes.

« Et declinasti semitas nostras a via tua. » Hæc autem tale est ac si diceret: Quia semitæ nostræ prius bonæ non erant, a via tua eas separasti et nos per viam tuam solummodo incedere docuisti, et ideo errare non possumus, quia non per semitas nostras, sed per viam tuam ambulavimus et ambula-

stianum. Quod fit frequenter occulto iudicio, aut ad probationis meritum, aut ad correctionis effectum. » Cassiod.

mus. « Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, A et operuit nos umbra mortis.

« Si obliti sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad deum alienum, nonne Deus requireret ista? » Non sumus, inquit, obliti nomen Dei nostri, neque extendimus manus nostras ad deum alienum, scientes quod Deus ipse requirit, neque nobis aliquid prodesset, quod humiliati fuimus in loco afflictionis, et operuit nos umbra mortis; « Nempe enim mittens manus suas ad aratrum, si respiciat retro, aptus erit regno Dei (Luc. ix, 62). » Umbrae mortis, et impii homines, et ipsa tormenta intelligi possunt. Sicut enim per umbram corpus adesse cognovimus, ita ubi ista sunt, mortem adesse intelligimus. Sequitur: « Ipse enim novit abscondita cordis. » Ideo, inquit, ista requireret, quia nihil eum latet et omnia videt, quidquid in corde est, quidquid ubicunque est, ejus oculis occultari non potest.

« Quoniam propter te morte afficimur tota die, et aestimati sumus sicut oves occisionis (550). » Nondum mortuus est, qui morte afficitur; mortis affectio, ipsa passio est, et tandiu afficitur homo, quandiu tormentis exagitur. Oves autem occisionis illæ sunt quæ ad nihil aliud, nisi ad mortem reservantur. Similiter autem et sancti longo tempore in carcere tenebantur, non ad remissionem, sed potius ad interfectionem.

« Exsurge, quare obdormis, Domine? Exsurge, et non repellas in finem. Non enim dormitabit, et neque dormiet, qui custodit Israel. » Dormire autem dicitur, quando sanctos suos quasi non sentiens affligi permittit. In finem ille repellitur, qui ex toto a Deo separatur.

« Quare faciem tuam avertis? » Qui faciem avertit, non vult videre illum, a quo faciem avertit. Faciem igitur Dominum avertere, est fideles suos in afflictionibus non videre. Unde subditur: « Oblivisceris inopiam nostram et tribulationem nostram? » Neque dormitio, neque oblivio, neque ira, neque indignatio, neque aliquid tale potest esse in Deo; in eo 387 tamen esse dicuntur; et quare esse dicuntur, sæpe jam diximus.

« Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra: adhæsit in terra venter noster. Exsurge, Domine, adjuva nos, et libera nos propter nomen tuum. » Exsurge, inquit, Domine, nobis in adiutorium, et libera nos ab his tantis tribulationibus, propter nomen tuum, quod invocamus et quo Christiani vocamur, quoniam « humiliata est in pulvere anima nostra. » Caro enim quæ corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem (Sap. ix, 16). » Sive etiam in pulvere humiliata est, quia iniquorum hominum conversatione deterior facta est. Iste est ille pulvis,

(550) Hoc psalmi loco usus est D. Paulus ad Rom. vii, 36, ut exprimeret in quantis tribulationibus propter Christum versaretur.

(551) « Non quia forma ejus decore lactei coloris eluxit, aut flavo crine lampavit, aut insigni statura

quem projicit ventus a facie terræ. Humiliatur quoque in pulvere anima, quando venter in orationibus adhæret terræ, et talis humiliatio bona est. Possumus autem per ventrem eos intelligere, qui in Ecclesia molliores et imperfectiores sunt, et qui magis terrenis, quam cœlestibus adhærent. Pro talibus autem orandum est, quia persecutionis tempore facile decipiuntur, quia terrena et transitoria amittere timent. « Exsurge igitur, Domine, in auxilium nostrum, quoniam humiliata est in pulvere anima nostra. »

PSALMUS XLIV.

IN FINEM: PRO HIS QUI COMMUTABUNTUR. FILIIS CORE AD INTELLECTUM CANTICUM PRO DILECTO.

Hic, inquit, psalmus factus est pro filiis Core, non tamen pro omnibus, sed pro his tantum qui commutabuntur ad intellectum. Qua in re manifeste ostendit etiam inter filios Core fuisse aliquos qui ad spirituales intelligentiam mutati sunt: Cantant hoc canticum pro dilecto, pro illo videlicet dilecto, de quo Dominus ait: « Hic est Filius meus dilectus (Matth. iii, 17); » cui etiam in hoc psalmo dicitur: « Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. »

« Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi. » Dicit Propheta, dicit aliquis filiorum Core: « Eructavit cor meum verbum bonum. » Verbum bonum, hunc per psalmum dicit, quem non ore cantasse, sed de cordis secretario se eructasse fatetur. Ut per hoc intelligamus quam firmum et stabile, et quantæ auctoritatis sit totum hoc quod in hoc psalmo continetur. « Dico ego opera mea regi. » Iste est ille rex qui alibi dicit: « Ego autem constitutus sum rex ab eo (Psal. ii, 6). » Huic autem regi dicit Propheta opera sua, quæ modo eructavit de arcano cordis sui.

« Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. » Sic est, inquit, lingua mea, sicut calamus scriptorius, qui velociter scribit; qua in re subito et sub brevissimo tempore multa se vidisse et prophetasse ostendit.

« Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. » Ecce nunc incipit dicere opera sua regi, quem super omnes filios hominum forma speciosum esse dicit (551). Quis enim ita speciosus, sicut ille, « qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus? » (Petr. ii, 22.) Ipse enim solus sine peccato natus est, et in ipso solo humana natura formam suam et pulchritudinem non amisit. Tanta autem gratia erat in labiis ejus, ut facile et sine ullo impedimento diceret, quæcunque voluisset. Unde in Evangelio dicitur: Quia « mirabantur omnes de his quæ procedebant de ore ejus

præminuit: sed veraciter humano genere pulchrior fuit, quia peccata non habuit. Illud enim recte speciosum dicitur, quod gratia mundissimæ puritatis ornatur: quamvis Pater Augustinus speciem corporis ejus dicat fuisse laudabilem. » Cassiod.

(*Luc. iv, 22*). > Et alibi dicitur : Quia & mirabantur A omnes in doctrina ejus (*Math. xxi, 33*). > Hæc labia eloquentia erudierant Moysen, quando se impeditioris et tardioris linguae esse dixerat.

> Propterea benedixit te Deus in æternum. > Propterea, inquit, quia præcunctis speciosior et eloquentior es, benedixit te Deus in æternum. Omnes homines quando baptizantur benedicuntur : muki tamen postea peccando benedictiones amittunt, quorum quidem benedictio non manet in æternum.

> Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime. > Tu, inquit, potentissime, qui talis es, accingere circa femur gladio tuo et præpara te ad præliandum, quia multa et durissima prælia acturus es, et de diabolo omnique exercitu ejus triumphaturus. Nos quoque gladio castitatis semper circa femur accincti esse debemus, quo et contra hostes pugnare, et carnales motus qui in lumbis et femore dominantur et superare valeamus. Unde et Dominus ait :

> Sint lumbi vestri præcincti (*Luc. xii, 35*). > —

> Specie tua, et pulchritudine tua intende, et pro opere procede, et regna. > Quia, inquit, speciosissimus es, in specie tua et pulchritudine tua intende et ad hoc exemplar fideles tuos et Ecclesiam tuam reforma, ut ipsa quoque speciosa **388** sit, non habens maculam neque rugam, unde et Apostolus ait : > Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis (*Galat. iv, 19*). > In illis enim formatur Christus, qui ad ejus pulchritudinem reformantur. Prospere autem procedit Dominus, et ubique regnat, quia sicut de eo alibi dicitur : > Omnia quæcunque faciet prosperabuntur (*Psal. i, 3*) ; > et : > Potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus, quod non corrumpetur (*Dan. vii, 14*). >

> Propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam, et deducet te mirabiliter dextera tua. > Tu, inquit, procede, et dextera tua, virtus et fortitudo tua, mirabiliter te deducet, quia nullo alieno eges auxilio, cujus fortitudini nemo resistere valet. Bene autem dixit, mirabiliter, quia miraculis mundum convertit, patientia vicit, et per simplices homines, et illiteratos omnem mundanam et philosophicam sapientiam destruxit. Et hoc quidem & propter veritatem, et mansuetudinem et justitiam. > Deceat enim multumque convenit regem veracem esse, et mansuetum et justum, et qui hæc non habuerit, non rex, sed tyrannus vocari debet.

(552) In templi Vaticani tabulario exstat clariss. Luce Holstenii lucubratio mss. titulo hoc prænotata : *Collationes quedam Psalterii Romani, quo sacrosancta basilica Vaticana nititur, cum duobus manuscriptis ejusdem basilicæ, et aliis duobus, altero Florentino, et altero Casinensi, uti etiam cum versione Græca LXX editionis Sixtinæ, et Complutensi ; item cum Breviario Ambrosiano, et Cajetano.* In hac lucubratione Holstenius disserens, qui juxta Breviarium Romanum in feriali officium matutinali recitari debent ad psalm. **xliiv, 6**, ita animadvertit. *In corde* ms. melior noster (id est Vaticanæ basilicæ), sed Cajetanus in corde, sicut Vulgata, et S. Bruno. At LXX, *ἐν καρδίᾳ,*

> Sagittæ tuæ acutæ, potentissime, populi sub te & cadent in corda inimicorum regis. > Quia enim populus collectivum nomen est, sic potest dici potentissimus populi, sicut potentissimus populorum. Sunt autem sagittæ Domini acutæ, quia sicut Apostolus ait : > Vivus est sermo Dei efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti (*Hebr. iv, 12*). > Sagittæ igitur Christi omnes illæ sententiæ sunt, quæcunque ad convincendos inimicos de utriusque Testamenti pharetra educuntur. Dicatur ergo : > (Sagittæ tuæ acutæ, potentissime, populi sub te cadent?) Ubi? & in corde inimicorum regis (552). > Si dixisset in corde inimicorum tuorum, planius esset. Hic autem modus in Veteri Testamento, sicut jam alibi diximus, frequenter invenitur, in aliis autem scripturis, si inveniatur, nescio. Egregie autem dixit : > sub te cadent, > quia super eum nihil cadere potest, quia enim omnia sub ipso sunt, neminem nisi sub se scribere potest. Hæc autem sagittæ ubicunque cadant, modo quidem utiliter cadere possunt, quia eorum terrore fugantur inimici, et totus vitiorum exercitus dissipatur. In judicio vero in quoscunque ceciderint, miseri erunt, quia semel vulnerati jam ulterius sanari non poterunt, ex his satis intelligimus quæ erant illæ sagittæ, quæ malos in judicio sagittabant.

> Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi, virga recta & est, virga regni tui. > Quem in titulo dilectum, et nunc in hoc psalmo regem dixit, modo apertius et manifestius Deum vocat, quatenus Judæi Scripturarum depravatores, neque de Salomone, neque de alio quolibet præter Christum exponere valent. Est autem sedes Christi in sæculum sæculi, quia regni ejus non erit finis. > Virga recta est, virga regni tui (553). > Virga, inquit, et sceptrum regni tui rectum est, et a justitia et æquitate non recedit. Neminem sine causa virga percussis, neminem quæ flagellis dignus sit impunitum abire permittis. Unde et subditur :

> Dilixisti justitiam, et odisti iniquitatem. > Inde enim virgæ correctionis illius rectæ esse probantur, quia justitiam diligit, et odit iniquitatem. > Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis (554). > Hoc est enim, quod per Prophetam ipse Dominus ait : > Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me (*Luc. iv, 18*). > Aliis ad mensuram datur Spiritus (*Ephes. iv*), in ipso vero requiescit omnis

in corde, quod et Faber agnoscit, et Vatic., nempe celeberrimus bibliothecæ Vatic. codex Græcam versionem Septuaginta interpretum referens, et anno 1587 Romæ typis vulgatus.

(553) Virga directionis est in Vulgata, et in textu Augustini, super quam lectionem ait : > Directionis virga est, quæ dirigit homines. >

(554) > Unxit me. Videte quod ad Deum loquens dicebat ei : Unxit te Deus, Deus tuus, id est, te filium unxit Pater tuus illo unguento æternæ lætitiæ, æterni sacramenti, cælestis mysterii, > etc. S. MAX. TAURINENSIS tract. contra Judæos, p. 737.

plenitudo divinitatis corporaliter (*Col. 11*) Consortes A ejus apostoli sunt, omnesque alii, qui non suis meritis, sed ejus adoptione ad hæreditatem participandam electi sunt. Bene autem hoc oleum, lætitiæ oleum dicitur, quia omnibus qui unguuntur, si tamen unctionem non amittant, gaudium et lætitiæ præstat. De hac unctione scriptum est : « Et unctio ejus docebit vos de omnibus (*1 Joan. 11, 27*). »

« Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis ejus. » Per has tres species omnes alias intelligimus, et myrrha quidem inter alias amarissima est : casia vero, quæ et fistula dicitur, dulcissima est. At vero gutta, quæ amomacum nominatur, multis et magnis infirmitatibus medetur. Fluebant igitur hæc et alia omnia remedia infirmitatum a vestimentis Christi, quia « quicumque, » sicut in Evangelio legitur, eum tangebant, sani fiebant a quacunque infirmitate detinebantur (*Math. xiv, 36*). » Vestimentum Christi, ipsa ejus humanitas est; quæ videlicet veste pretiosa divinitas induta ab hominibus videri non poterat. Nam et ipsæ sùmbriæ vestimenti ejus multos infirmos 389 sanasse leguntur. Non erat igitur illis necessarium medicamina suscipere, qui ad Christi vestimenta accedere poterant, siquidem non solum species apta sanitati, sed ipsa quoque sanitas ab ejus vestibus defluebat. Sequitur : « A gradibus eburneis. » Similiter, inquit, et a gradibus eburneis, myrrha, et gutta, et casia defluebant, per quos videlicet gradus illos intelligimus, de quibus Dominus dixerat : « Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet; quia ego ad Patrem vado (*Joan. xiv, 2*). » Non solum enim tactu vestium, sed ipsa corporis umbra multos apostoli sanasse leguntur. Unde scriptum est : quia « in plateis ponebantur infirmi, ut, veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum (*Act. v, 15*). » Sed quare eburnei isti dicuntur, nisi quia candidi, fortes et castissimi erant. Ebur namque os elephantis est : elephantis vero castissima animalia sunt, et non coeunt nisi senel. Merito autem gradus dicuntur apostoli, quia per ipsos ascenditur ad sedem Dei; unde et subditur : « Ex quibus te delectaverunt filia regum in honore tuo. » Ex quibus, inquit, id est per quos filia regum ascendentes delectaverunt te, cantantes, subauditur, et psallentes in honore tuo. Filia regum, singule Ecclesie sunt, ubicunque sunt, quas sancti apostoli Domino genuerunt. Isti sunt illi reges de quibus dicitur : « A templo tue in Jerusalem tibi offerent reges munera (*Psal. lxxvii, 30*). »

« Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietate. » Multæ sunt filia regum, sed regina una est, per quam catholicam Ecclesiam, volbeatam Virginem Mariam intelligimus, quæ ipsius quoque Ecclesie et regina et domina est. Hæc autem stetit a dextris Dei, quia ipsa plus quam omne creatum honoratur a Deo (555). Sed quomodo stat? « In vestitu deaurato, circumdata varietate. »

(555) Cod. Vallic., « quia ipsa est, quæ plus omni

Hanc vestem amisit primus homo, quando peccavit, carnis videlicet immortalitatem. Unde se nudum intelligens, ait : « Audi, Domine, vocem tuam, et abscondi me, eo quod nudus essem (*Gen. 111, 10*). » Hæc autem vestis variata dicitur, quia omnibus est intexta virtutibus. Est autem et deaurata, quia sapienter composita est : aurum enim pro sapientia ponitur, quia sic est sapientia inter alias virtutes, sicut est aurum inter alia metalla. Omnis namque virtus fatua est, quæ auro sapientiæ non deauratur. Habent et alii homines virtutes, sed solæ virtutes Christianorum deauratæ sunt. Quid prodest Judæo castitas? quid prodest pagano humilitas? cum et ille pereat cum sua castitate, et iste pereat cum sua humilitate.

B « Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam. » Quamvis hoc de tota catholica et universali Ecclesia convenienter intelligi possit, ego tamen de beata Virgine Maria singulariter exponam, quæ totius Ecclesie, sicut jam dixi, domina est. Videns igitur Propheta per Spiritum sanctum Gabrielem archangelum cum ea loquentem, et Christi incarnationem sibi annuntiantem, loquitur ei, et dicit : « Audi, filia, et vide : » audi, inquit, filia mea, de genere meo, de progenie mea, nobilitas et gloria generis mei, audi quæ angelus loquitur, quæ cœlestis nuntius tibi promittit : esto casta, esto sollicita, diligenter ausculta, quia magna valde sunt quæ tibi nuntiantur. Vide ergo et intellige, inclina aurem tuam, et suscipe verbum in corde et in utero tuo : virgo concipies, et virgo paries. Inclina aurem, quia per aurem ingreditur in te qui nascetur ex te. Verbum enim est, et via verbi auris est. Non aliter concepit beata Maria nisi audiendo et credendo, si non audivisset, non credidisset; audivit et credidit, et credendo concepit. « Et obliviscere populum tuum, et domum patris tui. » Necesse habuit Maria illum populum oblivisci, qui filium suum interfecit, et eundem ipsum valde et super omnia odio habet.

C « Quoniam concipuit rex speciem tuam. » Valde enim pulchra erat, quæ una et sola ex omnibus mulieribus electa ad amorem sui Dominum ipsum provocare potuit. De qua pulchritudine quid intelligi debeat, jam superius audivimus, et adhuc in sequentibus dicturi sumus. « Quia ipse est Dominus Deus tuus, » quem tibi de te nasciturum esse promittit.

D « Et adorabunt eum filia Tyri in muneribus. » Vide, inquit, quantus erit hic filius tuus, quem filia Tyri, inter alias mulieres nobilissimæ, cum muneribus adorabunt. Sed quia Tyrus angustia interpretatur, per filias Tyri, eas animas intelligimus quæ se in hoc mundo, in carcere et angustiis esse cognoscunt, et ad cœli amplitudinem totis desideriis transire desiderant. Munera vero, quæ sancti Deo offerunt, virtutes et bona opera intelligimus.

« Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis. » Non solum, inquit, filium tuum adorabunt filia Tyri,

creaturâ honoratur a Deo. » Item cod. Ghis.

sed te quoque deprecabuntur, tibi que vota persolvent, Nam et si ejus vultum et imaginem intelligamus, non erit inconveniens, cum sit eam ubicunque depingitur, ab omnibus venerari videamus (556). Deprecantur autem et alio modo vultum et pulchritudinem beatæ Virginis Mariæ omnes divites plebis, quia nemo est qui ejus pulchritudinem et sanctitatem habere non **390** desiderat. Divites autem plebis illæ animæ sunt quæ non temporalibus, sed spiritualibus divitiis abundant. « Omnīs gloria ejus filix regis ab intus. » Nolite, inquit, ad exteriorem pulchritudinem attendere, illam quæ interior est considerate, quia omnis gloria ejus ab intus est. Nam et si virginitas carnis foris luceat, ea tamen quæ intus est simul cum aliis omnibus virtutibus magis commendatur. Sed vis audire ipsam Virginem beatam magis de

humilitate, quam de virginitate glorianem. « Exsultavit, inquit, spiritus meus in Deo salutari meo, quia respexit humilitatem ancillæ suæ (Luc. 1, 48). »

« In fimbriis aureis circumamicta varietate. » Varietas ista non colorum, sed virtutum est, quæ in se omnium virtutum abundantiam habuisse significat. Fimbriæ vero, quæ terram contingunt, ejus in hoc mundo conversationem præclaram, sanctam et sapientiæ plenam ostendunt. Unde et merito aureæ dicuntur, quia aurum in divino eloquio sapientiam designat, secundum illud : « Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis (Prov. xxi, 27). »

« Adducentur regi virgines post eam. » Ista, inquit, sicut regina et domina, anteibit et præcedet, aliæ vero omnes eam sequentur, et post eam regi Christo Domino adducentur. « Proximæ ejus afferentur tibi in lætitia et exultatione. » Proximæ autem illæ dicuntur, quæ mente et spiritu eam imitantur, et bene vivendo ei similes sunt. Omnes autem istæ simul cum ea in lætitia et exultatione Domino offerentur, et in templum regis adducentur.

« Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. » Duodecim filios quos patriarchas vocamus habuit Jacob, ex quibus omnis Judæorum multitudo originem duxit, qui ideo Salvatoris nostri patres dicuntur, quia secundum carnem de illorum progenie natus est (557). Similiter et Christus duodecim discipulos habuit, ex quibus omnis ecclesiastica multitudo genita est. Habuit igitur Dominus pro patribus filios quos, secundum numerum prædictorum patrum, filios sibi, id est sanctos apostolos eligere voluit. De quibus subditur : « Constitues eos principes super omnem terram (Psal. xlv, 17). » Isti enim sunt de quibus Dominus ait : « Cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix, 28). »

« Memores erunt nominis tui, Domine, in omni

(556) Pietæ B. M. Virginis imagines in veneratione habendæ, earumque cultus valde antiquus est in Ecclesia.

(557) Ex Juda Jacobi filio Christus Dominus secundum carnem recta linea prognatus apud Mat-

thæum. cap. 1, v. 2, et Lucam cap. iii, v. 33, narratur.

« Progenie et generatione. » Nam et ipsi in suis scripturis memores sunt, et per omnes quicumque illorum doctrina et prædicatione crediderunt, æternam Christi nominis memoriam faciunt. Unde et subditur :

« Propterea populi constebuntur tibi in æternum, et in sæculum sæculi. » Hoc igitur fecit apostolica prædicatione, ut omnes populi omni tempore Domino constentur.

PSALMUS XLV.

IN FINEM FILIIS CORE : PRO ARCANIS, PSALMUS.

Psalmus iste, quem cantant filii Core, ideo pro arcanis titulatur, quia Christi incarnatio in eo continetur, quam Judæi credere nolunt; et usque hodie illis arcana et occulta est. De Christi namque incarnatione dicitur hic : « Dominus virtutum nobiscum; » ipse est enim Emmanuel, qui nobiscum Deus interpretatur.

« Deus noster refugium et virtus, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis. » Vos Propheta est, et aliorum ejusdem fidei ante Christi incarnationem. Deus noster, dicunt isti, refugium nostrum est, et virtus et adjutorium in tribulationibus multis, quas passi sumus, et nunquam deseruit nos, quamvis inimici nostri multo plures et fortiores nobis fuissent. Quare igitur timeamus tanti adjutoris muniti presidio? Et hoc est quod dicit :

« Propterea non timebimus, dum turbabitur terra, et transferentur montes in cor maris. » Propterea, inquit, neque nos timebimus, neque illi qui tunc temporis erunt, dum tota terra contra Ecclesiam conturbabitur, et in sanctorum mortem omnes homines iniqui conspirabunt. Sed quid est, quod ait : « et transferentur montes in cor maris? » Montes apostoli sunt et doctores, at vero cor maris Romani principes sunt, et alii hujus sæculi potentiores, quorum consilium et voluntatem omnes alii sequebantur. Tunc igitur montes transferebantur in cor maris, quando apostoli et doctores ante reges et principes ducebantur. Sed quid postea?

« Sonuerunt, et turbatæ sunt aquæ ejus. » Sonuerunt quidem aquæ maris et turbatæ sunt, quia omnes populi et nationes, quæ per aquas significantur, nimia ira commoti, et contra sanctos ut interficerentur clamare cœperunt. Sancti vero quid fecerunt? « Conturbati sunt montes in fortitudine ejus. » Conturbati enim sunt, cum in carcere concludebantur, cum catenis ligati traherentur, cum flagellis et scorpionibus cæderentur, cum igne supposito urerentur (558). Sed quis omnia tormentorum genera enumerare potest, quibus sancti Dei ab impiis affigebantur? Hanc enim conturbationem Salvator noster significabat, cum suæ passionis tempore, usque ad mortem se conturbatum

thæum. cap. 1, v. 2, et Lucam cap. iii, v. 33, narratur.

(558) Cod. Ghis., « cum unguibus raderentur, cum in catasta exardescerent. »

esse dicebat. Et illæ guttæ sanguinis, quæ de toto ejus corpore sudabant, has diversas sanctorum martyrum passiones significabant.

« Fluminis impetus lætificat civitatem Dei. » Exterior, inquit, in corpore, et ad tempus conturbatur Ecclesia de sanctorum afflictione; interior vero consolatur et lætificatur de sancti Spiritus inundatione (559). Sic enim Spiritus sanctus, quasi quoddam magnum flumen, de quo septem gratiæ, quasi septem rivi procedentes totam civitatem Dei, quæ est Ecclesia, irrigant, satiant, lætificant et fecundant. « Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus. » Hujus, inquit, fluminis aquis sanctificavit Altissimus, mundavit et purificavit tabernaculum suum, ut, quia ipse sanctus est, sanctum sit et tabernaculum ejus. Sic enim ipse ait : « Sancti estote, quia et ego sanctus sum Dominus Deus vester (Levit. xi, 44). » — « Deus in medio ejus non commovebitur. » Secura est illa domus quæ talem habet habitantem, qui, quoniam nunquam ab ea commovetur et separatur, ideo nunquam ab inimicis penitus superatur. De ipsa enim dictum est : Quia & portæ inferi non prævalerunt adversus eam (Matth. xvi, 18). » Unde et subditur :

« Adjuvabit eam Deus vultu suo. » Quid est autem, « adjuvabit eam vultu suo, » nisi illustratione et lætitia faciei suæ ? Hinc enim est quod alibi dicitur : « Illuminet Dominus vultum suum super nos, et miseretur nostri (Psal. Lxvi, 1). » Quando enim Dominus nos adjuvat, lætam faciem, et quando non adjuvat, iratam faciem habere describitur.

« Conturbatæ sunt gentes, et inclinata sunt regna, » dedit vocem suam Altissimus, et mota est terræ. » Ista conturbatio bona est ; ecce gentes, quæ superius contra sanctos et contra Ecclesiam conturbatæ erant, modo contra seipsas conturbatæ esse dicuntur. Item incipiunt abominari ea quæ diligebant, et ea diligere quæ odio habebant. « Et inclinata sunt regna. » Quia ipsi quoque imperatores sub jugo Christi se humiliaverunt, et fidem, quam impugnabant, cum gaudio susceperunt. Hoc autem sub tempore Constantini imperatoris convenienter intelligi potest, quando, sanctis omnibus a vinculis absolutis, ecclesiæ apertæ sunt, et nemo fuit qui contra Christianam fidem insurgere auderet. Et nunc quidem omnibus libere prædicantibus, totus mundus pene ad fidem conversus est. Unde et subditur : « Dedit vocem suam Altissimus, et mota est terra. » Dedit enim Altissimus vocem suam per ora episcoporum et doctorum, et mota est terra ab infidelitate ad fidem, a tenebris ad lucem, a diabolo ad Deum. Sed quid dicebat terra in tanta illa sua commotione ? Sequitur :

« Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster » Deus Jacob. » Hoc tale est ac si diceret : Victi sunt dii nostri, quia falsi, miseri et sine viribus erant.

(559) « Lætificatur enim civitas Christi, cum in ea doctrinæ evangelicæ cursu populus purificatur, invehitur, et quoddam prædicationis impetu repletur.

Nunc autem « Dominus virtutum nobiscum » est, Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio, cui nulla creatura resistere potest, qui tam subito, tamque mirabiliter totum ad se mundum convertit. « Susceptor noster Deus Jacob. » Quia expulsis Judæis, nos gentiles in hæreditatem suscepit.

« Venite, et videte opera Domini, quæ posuit pro digia super terram, auferens bella usque ad fines terræ. » Lætantur sancti, et admirantur de tanta pace, tam subito sibi divinitus concessa. « Venite, inquit, et videte opera Domini. » Et revera, et specialiter opera Domini, et quæ nullus alius nisi ipse solus facere potuisset, ac per hoc ea quæ modo facta sunt prodigia et magna miracula esse dicantur. Sed quæ sunt illa ? « Auferens bella usque ad fines terræ. »

Cum enim paulo ante pacem Ecclesia nusquam habuisset, subito per Dei misericordiam factum est, ut usque ad fines terræ nemo contra eam loqui audeat. De qua videlicet pace adhuc subditur : « Arcum conteret, et confringet arma, et scuta comburet igni. » Hoc autem contra Arianos dicere videtur, quorum impia hæresis in Nicæno concilio simul cum principe suo eodem tempore damnata est. Et quamvis omnis illorum armatura dissipata sit, adhuc tamen et arma, et bellatores ignis perpetuus exspectat.

« Vacate et videte, quoniam ego sum Deus, exaltabor in gentibus, et exaltabor in terra. » Venite, inquit, et videte opera Domini, et agamus ei gratias, qui datæ pace nos hortatur, dicens : « Vacate, et videte. » Vacate, inquit, lectioni, et orationi et omni spirituali operationi. Et videte, cognoscite et intelligite quoniam ego sum Deus, cujus virtutem et potentiam nunc tanto opere admiramini. Et exaltabor, quasi dicat, in cunctis gentibus et in omni terra, quæ usque ad hæc tempora mihi adversari videbatur.

« Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster » Deus Jacob. » Id ipsum repetunt quod superius dixerat, et gratulabundi verum per omnia esse confirmant, quia Dominus virtutum nobiscum est, quoniam nisi fortis et potens esset ea quæ superius dicta sunt, nullatenus Tacere potuisset.

392 PSALMUS XLVI.

IN FINEM, PRO FILIIS CORE. PSALMUS.

Psalmus iste factus est pro filiis Core, id est pro apostolis, qui in sola Christi passione et cruce gloriantur. Unde Apostolus ait : « Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi ! » (Galat. vi, 14.) De his autem in hoc psalmo dicitur : « Principes populorum convenerunt cum Deo Abraham, quoniam dii fortes terræ nimium elevati sunt. »

« Omnes gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis. » Hanc consuetudinem habuerunt antiqui, ut præ lætitia manibus plauderent. Unde est illud : « Plaudite, Romani, ego Calliopius recensui. »

aula ejus commercio sanctitatis. » S. MAX. TAURIN., serm. 14, edit. Rom., p. 434.

Hortatur igitur Ecclesia omnes gentes ut ineffabili- A
ter gaudeant et lætentur, quoniam Salvator noster
cælos ascendit : manibus namque plaudere, ma-
jorem lætitiã significat, quam verbis explicari va-
teat. Et illi quidem bene manibus plaudunt, qui eam
lætitiã, quam de Domino habent, bene operando
ostendunt, siquidem manibus opera sunt. Jubilatio
vero in voce exsultationis ineffabile gaudium est,
quod magis in corde quam in ore modulatur.

« Quoniam Deus summus, terribilis, et rex ma-
gnus super omnes deos, subjecit populos nobis,
et gentes sub pedibus nostris : elegit nos in hære-
ditatem sibi, speciem Jacob, quam dilexit. » Dup-
licem causam reddit, quare manibus plaudere et
jubilare debemus : alteram quidem nostram, et al-
teram Salvatoris nostri. Nostram autem, pro tanto
beneficio, quia nobis populos subjecit, et nos sibi in
hæreditatem elegit. Plaudite, inquit. Quare ? Quo-
niam Dominus, qui modo pauper et humilis appa-
ruit, nunc summus et terribilis, et rex magnus super
omnes deos esse probatur. Summus quidem, quia
omnia ei subjecta sunt, quæcunque in cælo vel in
terra sunt. Terribilis vero, quia reddet unicuique
secundum opera sua. Et ipse quidem est rex magnus
super omnes deos, « Quoniam omnes dii gentium dæ-
monia : Dominus autem cælos fecit (Psal. xciv, 5). »
« Subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus
nostris. » Nulla namque gens, vel populus est, de
quibus aliqui sanctorum pedibus se non humiliassent.
Quod autem ait : « Elegit nos in hæreditatem sibi, »
hoc est quod Dominus alibi dicit : « Funes cecide-
runt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præ-
clara est mihi (Psal. xv, 6). » Vocat autem eandem
hæreditatem, id est sanctam Ecclesiam, speciem
Jacob, quia ipsa est de qua Apostolus ait : « Elegit
sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam,
neque rugam (Ephes. v, 17). » Quod vero sequitur :
« quam dilexit ; » hoc est quod alibi Dominus ait :
« Jacob dilexi, Esau autem odio habui (Rom. ix, 13). »

« Ascendit Deus in jubilatione, et Dominus in voce
tubæ. » Iterum, inquit, plaudite, et amplius plau-
dite, quia « ascendit Deus in jubilatione, et Domi-
nus in voce tubæ. » In jubilatione ascendit Dominus,
id est in maximo gaudio et lætitiã apostolorum, qui
eum in tanta gloria tantaque virtute ascendere vi-
debant. Sive enim in jubilatione angelorum, quos
omnes cum summa exsultatione obviam ei venisse
dubitare non debemus, quorum voces et laudes,
quæ excellentissimæ erant, quamvis nesciamus qua-
les erant, per vocem tubæ intelligere possumus. Et
quis unquam dicere vel cogitare valeat quanta tunc
lætitiã in cælis fuerit, quando Christus Dominus
cælos ascendit ? Videor videre omnes angelos et
archangelos illam Salvatoris nostri gloriosissimam
humanitatem humiliter adorantes, et pro tanta
talique victoria de hoste superbissimo sic superato
gratias agentes. Et hoc totum in his verbis signifi-

(560) S. Augustinus, et Psalterium quod supra
laudavimus, a Josepho Blanchino editum habent

catum esse puto quod hic dicitur : « In jubilatione
et in voce tubæ : »

« Psallite Deo nostro, psallite, psallite, regi no-
stro psallite. » Quanto júbilo cor istius hominis,
plenum erat, qui toties et cum tanta frequentatione
nos psallere præcipit ; videtur mihi his verbis dicere
psallite, psallite, et incessanter psallite, ne vos an-
geli psallendo vincant ; sed quod ipsi in cælis faci-
unt, et vos in terra faciatis. Et ne fortasse aliquis
sic admonitus et exhortatus præ nimia lætitiã, ut
quondam ad motus corporis et ad salutationes sur-
gere voluisse putet, subdidit dicens : « Psallite sa-
pienter. » Et hoc quare ? « quoniam rex omnis terræ
« Deus. » Non est iste qualiscunque rex, cui psallitis ;
magnus et potens est, et omnis terræ rex et domi-
nus est. Et unde hoc probat, vis audire ?

« Regnabit Dominus super omnes gentes. » Victi,
inquit, sunt inimici, et regnum, et potestatem dia-
bolus amisit, non Judæorum tantum, imo et gentium.
Non regnet amplius peccatum in vestro mortali cor-
pore, quia solus Christus rex est et ubique regnat.
Et ubi est ? « Deus sedet super sædem sanctam
« suam ; » sicut scriptum est : « Dixit Dominus Do-
mino meo : Sede a dextris meis (Psal. cx, 1). » Et
alibi : « Dominus, in cælo sedes ejus (Psal. x, 4). »
Sed ne longe esse videamur, audi Apostolum di-
centem : « Nescitis quia templum Dei estis vos, et
Spiritus sanctus habitat in vobis (I Cor. iii, 16). »
Anima namque justi sedes est sapientiæ, nam super
asellum sedere non est Dominus dedignatus.

« Principes populorum convenerunt cum 393 Deo
« Abraham, quoniam dii fortes terræ nimium
« elevati sunt. » Interrogavit Moyses Dominum
quod esset nomen ejus ? cui Dominus respondens
ait : « Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et
Deus Jacob (Exod. iii, 6). » Hic est itaque ille Deus
et Dominus, cum quo in die Ascensionis convenerunt
principes populi, sancti videlicet apostoli, atque in
ipsa die mandatum acceperunt ut irent in universum
mundum et prædicarent Evangelium omni creaturæ
(Marc. xvi, 16) ; et tunc quidem tot dii fortes terræ
a Domino constituti sunt, sicut et Moyses, cum ad
Pharaonem mitteretur, dictum est ei a Domino :
« Ecce posui te Deum Pharaonis (Exod. vii, 7). »
Fortes autem dii fuerunt isti, et aliis omnibus for-
tiores, quoniam non solum in terra, sed in cælo
quoque potestatem acceperunt, et claudere et aperire
quibuscunque voluerint ; unde et beato Petro Domi-
nus ait : « Quodcunque ligaveris super terram, erit
ligatum et in cælis ; et quodcunque solveris super
terram, erit solutum et in cælis (Matth. xvi, 19). »
Ideoque hic dicitur : « Nimium elevati sunt. » Nimium
quidem quantum ad humanam opinionem. In alia
autem translatione non dicitur *nimium*, sed *valde*
elevati sunt, quod satis convenientius sonare vide-
tur (560).

valde, plura vero Italæ versionis exemplaria legunt
nimium.

PSALMUS XLVII.

PSALMUS CANTIGI : FILIIS CORE. SECUNDA SABBATI.

Filii Core illi sunt qui in Calvarie loco Christum crucifixum, diabolum victum, originale peccatum deletum, et humanum genus Christi sanguine redemptum esse non dubitant. Quod vero ait : Secunda Sabbati, sic est intelligere. Prima namque Sabbati resurrexit Dominus, suisque discipulis se manifestavit. Secunda vero de ejus resurrectione certissimi facti, inter se tractare cœperunt, quod ejus resurrectionem manifestarent, et ejus gloriam prædicarent. At vero apostolorum prædicatio, quid aliud est quam Ecclesie constructio? De Ecclesie autem constructione totus hic psalmus compositus est.

« Magnus Dominus, et laudabilis nimis in civitate « Dei nostri in monte sancto ejus. » Magnus quidem, quia omnia continet et ubique est. Est autem et laudabilis nimis, quia quantum laudari debet, laudari non potest. Sed ubi laudabilis est, nisi in civitate sua et monte sancto suo? Civitas ejus et mons sanctus ejus Ecclesia est, quæ per Sion et Jerusalem significatur. Alibi Dominus laudari non dignatur, nisi in civitate sua et in monte sancto suo, id est in monte Sion, de quo sequitur :

« Dilatans exsultationes universæ terræ mons « Sion, latera aquilonis civitas regis magni (561). » Quoniam ex Judæis et gentilibus facta est Ecclesia, ut per Sion Judæos, per latera vero aquilonis gentiles intelligamus. Hinc est enim quod Dominus dicitur lapis angularis, conjungens duos parietes, unum ex præputio, alterum ex circumcissione. Ex his duobus parietibus Ecclesia tota consistit. Unde et in Evangelio Dominus ait : « Et alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et fiet unum ovile et unus pastor (Joan. x, 16). » Latera autem aquilonis, omnes illi intelliguntur quos dicitur perflatus et ventilat; ibi enim fuit sedes ejus, sicut ipse ait : « Ponam sedem meam ad aquilonem, et ero similis Altissimo (Isa. xiv, 14). » Unde et alibi dicitur : « Ab aquilone pandetur malum super omnes qui habitant terram (Jer. 1, 14). » De talibus igitur sancta Ecclesia fabricata est, quia non venit Dominus vocare justos, sed peccatores ad penitentiam (Matth. ix, 13). Quod autem ait, « dilatans exsultationes universæ terræ, » tale est ac si diceret : Mons Sion civitas est regis magni dilatans exsultationes universæ terræ. « De Sion » enim, sicut scriptum est, « exhibit lex et verbum Domini de Je-

(561) In Vulgata legitur : *Fandatur exsultatione universæ terræ mons Sion, etc.* Textus autem Augustini ita se habet : *Dilatans exsultationes universæ terræ, montes Sion, etc.* Concordat lectio Brunonis usque ad verba, *universæ terræ*, sed in reliquo est cum Vulgata, *mons Sion, latera aquilonis, etc.* Exponit vero S. Aug. cur montes, et non mons legatur, quam illustrationem omittimus, hic non necessariam; tanto magis, quod in eam convenit commentator noster. Conformatur versio, qua usus est Cassiodorus, textui Brunonis in omnibus.

(562) « Tunc enim Deus dignoscetur, id est potentia ipsius virtusque declarabitur, quando Ecclesia

A rusalem (Isa. 11, 3). » Inde enim venerunt apostoli, inde fides et doctrina Christi, inde isti psalmi; inde omnis lætitia et exsultatio, quibus Ecclesia gratulatur, et per universum mundum dilatata est.

« Deus in gradibus ejus dignoscetur, dum suscipiet eam. » Venit, inquit, Dominus ad hanc civitatem suam, sed nondum suam, quia nondum suo sanguine redemptam, et neque cognitus, neque susceptus est : « In propria venit, et sui eum non resceperunt (Joan. 1, 11). » Sed dum suscipiet eam, in gradibus ejus dignoscetur. Hoc autem erit in judicio, quando et boni et mali astabunt ante tribunal Christi (562). Isti autem sunt illi gradus, de quibus superius 394 dicitur : « a gradibus eburneis. » Gradus Ecclesie apostoli sunt, quia ipsi nos portant et sustinent, et per illos omnes ascendimus. In illis autem cognoscitur Dominus, qui in illis et per ipsos omnia judicabit. Et bene quidem in discipulis cognoscetur magister, quia si ipsi sapientes sunt, jam de magistro non dubitetur.

« Quia ecce reges terræ congregati sunt et convenerunt in unum, » Hoc est autem quod in titulo dicitur : « Secunda Sabbati : » secunda namque Sabbati postquam Dominus a mortuis resurrexit, congregati sunt discipuli et convenerunt in unum, simulque, ut in Evangelio legitur, clausi manebant propter metum Judæorum, inter quos et semel et iterum Christus apparuit, et dixit eis. « Pax vobis : ego sum, nolite timere. Gavisus sunt ergo discipuli, viso Domino (Joan. xx, 21). » Et hoc est quod ait :

« Ipsi videntes tunc admirati sunt. » Bene autem dixit, tunc, quia in ipso principio non mirum, si admirabuntur de tanti miraculi novitate. Non tamen mirari debuerant quod ille a mortuis resurrexit qui ipsis præsentibus et videntibus alios resuscitavit, et adhuc omnes resuscitare habet (563). Nunc autem Propheta ad ea visum attendit, quæ apostoli passi sunt, postquam ad invicem divisi ubique gentium prædicare cœperunt. Neque enim alia dicere poterat, nisi ea quæ sibi intus ostendebantur. Unde et ipse alibi ait : « Audiam quid loquatur in me Dominus Deus (Psal. lxxxiv, 8). » Et inde fit ut prophetæ materiæ continuationem et ordinem non teneant, sed modo ad hæc, modo ad illa subito transferantur, et sæpissime prius ea dicunt, quæ postea facta sunt.

« Conturbati sunt montes, et commoti sunt, tremor illi beatos viros afferre ipso largiente monstrabitur : dum secundum gradus meritorum sancta plebs ad dexteram collocatur. » Cassiod.

(563) S. Bruno qui omnia Veteris Testamenti facta, figuras et prophetias ad Novi significationem Testamenti traducere conatus est, versus hujus ac superioris verba quæ plane de regibus terra loquuntur ad Christi discipulos ab obvio sensu nimis alienos convertit, ut eorum stuporem et admirationem, audita Christi resurrectione, exponeret. Nil id officit Scripturæ veritati, neque a mystica interpretatione absolum habendum est.

« apprehendit eos; ibi dolores, ut parturientis, in a
 « spiritu vehementi conteres navis Tharsis. » Post-
 quam, inquit, apostoli prædicare cœperunt, et deo-
 rum cultum falsum esse certissima ratione osten-
 derunt, et terrorem futuri iudicii nuntiaverunt, et
 signis multis atque miraculis suam doctrinam con-
 firmaverunt, conturbati sunt omnes qui eos audie-
 bant, et commoti sunt, tremor apprehendit eos.
 Conturbati quidem sunt, alii bene, alii non bene.
 Sed nos modo de his qui bene conturbati et commoti
 sunt, dicere volumus. Bene autem conturbatur qui
 contra seipsum, si male vixit, credit et contra
 pristinam suam conversationem conturbatur. Com-
 moti sunt autem ab infidelitate ad fidem, a tenebris
 ad lucem, a falsitate ad veritatem transeunt. Et
 hoc ideo, quia tremor futuri iudicii et pœnarum quæ
 incredulos expectant, apprehendit eos. « Ibi dolo-
 res sicut parturientis. » Boni isti dolores sunt, quia
 cito in gaudium convertuntur; unde et Dominus
 ait: « Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit
 hora ejus: cum autem peperit filium, jam non me-
 minit pressuræ, propter gaudium, quia natus est
 homo in mundo (Joan. xvi, 21). » Tales igitur dolo-
 res habebant illi qui ad fidem veniebant, et pro pec-
 catis suis dolebant et flebant.

« In spiritu vehementi conteres naves Tharsis. »
 Nonne vides quam subito hic mutatur persona? Quære
 a principio psalmi huc usque, et non invenies pro-
 phetam, nisi hic ad secundam loqui personam. Hoc
 autem ideo dixi, ut non quæramus omnia in prophe-
 tis, quæ in aliis Scripturis quærere solemus. « In spi-
 ritu, » inquit, « vehementi, » o Domine, » conteres na-
 ves Tharsis. » Hic est ille spiritus de quo in Actibus
 apostolorum legitur: « Factus est repente de cœlo
 sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, et
 replevit totam domum, ubi erant sedentes (Act. ii,
 2). » Hic igitur spiritus contrivit naves Tharsis,
 quia innumerabiles hujus mundi civitates, oppida,
 castella et villas quæ per naves significantur, secun-
 dum priorem statum contrivit, et in melius commu-
 tavit. Bene autem Tharsis mundum significat, quæ
 in mari posita, solis navigiis, negotiationibus et de-
 ceptionibus dedita fuit.

« Sicut audivimus, ita et vidimus in civitate Do-
 « mini virtutum, in civitate Dei nostri; Deus funda-
 « vit eam in æternum. » Ponit se Propheta cum
 omnibus aliis qui admirantur de tam subita omnium
 gentium conversione. Sicut audivimus, inquit, a pa-
 triarchis et prophetis; ita et vidimus in civitate
 Domini virtutum, per quam Ecclesia significatur.
 Dominus virtutum dicitur Salvator noster, quia ipse
 est, qui per se et per suos tantas ubique virtutes
 operatur. Pulchre autem dixit: « Deus fundavit eam
 in æternum; » quia fundamentum ejus moveri non
 potest; unde et Dominus ait: « Et portæ inferi non
 prævalebunt adversus eam (Matth. xvi, 18). »

(564) « Hoc est Verbum quod caro factum est, et
 habitavit in nobis. Sicut enim redemptio Christus,
 ita et misericordia. » S. AMBROS.

« Suscepimus misericordiam tuam in medio templi
 « tui (564). » Quicumque misericordiam invenire et
 a peccatis liberari desiderat, veniat ad templum
 Dei, veniat ad Ecclesiam Dei, quia nusquam alibi est
 remissio peccatorum.

« Secundum nomen tuum, Deus, ita et laus tua in
 « fines terræ. » Sicut, inquit, nomen tuum ubique
 auditum est, neque est aliqua gens, quæ nomen tuum
 ignoret; ita fac ut laus quoque tua ubique dilatetur,
 395 et extendatur, et nulla gens sit usque ad fines
 terræ, quæ te non laudet atque magnificet. Et beati illi,
 qui te laudabunt, miseri vero, qui te non laudabunt.
 Unde hoc? Quia « justitia plena est dextera tua, »
 quæ « reddet unicuique secundum opera sua (Matth.
 xvi, 27). »

B « Lætetur igitur mons Sion, » qui te quotidie
 laudare non cessat, « et exsultent filiiæ Judæ, » id
 est animæ confessorum, quæ et ipsæ in tuis lau-
 dibus perseverant. Judas enim *confessor* interpreta-
 tur, seu *laudans Dominum*. « Propter judicia tua,
 « Domine. » Talia enim sunt judicia tua, quæ beatos
 facient, et lætificabuntur omnes fideles tuos. Nunc
 autem apostrophem ad ipsos apostolos facit, eosque
 hortatur ut hujus montis solliciti sint, et omni dili-
 gentia eum muniant et custodiant. Et hoc est quod
 dicit:

« Circumdate Sion, et complectimini eam, et nar-
 « rate in turribus ejus: ponite corda vestra in vir-
 « tute ejus, et distribuite gradus ejus, ut enarretis
 « in progenie altera. » Circumdate, inquit, Sion, vos
 C qui custodes et speculatores estis, vestrisque eam
 undique munite præsiidiis. Et complectimini eam
 ulnis amoris et charitatis, ne forte ab aliis amato-
 ribus diripiatur. « Narrate, » et prædicate « in tur-
 ribus ejus, » per quas singulas Ecclesias, non mente,
 sed locis a se diversis intelligimus. « Ponite corda
 vestra in virtute ejus; » id est toto corde, totaque
 intentione intendite in virtute et fortitudine ejus.
 « Et distribuite gradus ejus: » ordinantes episcopos,
 presbyteros, aliosque gradus ecclesiasticos per sin-
 gulas civitates; « ut enarretis in progenie altera. »
 Hoc est enim quod Apostolus ait: « Plures facti sunt
 sacerdotes secundum legem (565), eo quod morte
 prohiberentur permanere (Hebr. vii, 23). » Si enim
 D semper viverent, ipsi soli sufficerent, et alii ordi-
 nandi non essent; nunc autem aliis obeuntibus, aliis
 succedere necesse est, per quos doctrina apostolica
 enarretur in progenie altera. Sed quid narrabitur
 in progenie altera?

« Quoniam hic est Deus noster in æternum, et in
 « sæculum sæculi, et ipse regit nos in sæcula. » Sufficit
 igitur nobis hoc in Ecclesia prædicare; quia Christus
 Deus, et rex noster est in æternum, et quia ipse nos
 regit et diligit, nunquam de ejus regimine receda-
 mus, neque unquam ad aliam doctrinam transeamus,
 et quæcunque præcipit humiliter faciamus, et nullum

(565) Verba *secundum legem* non habet textus
 Græcus, habebat autem Vulgata Latina antequam
 recognoscatur.

alium rectorem suscipiamus, et sufficit nobis.

PSALMUS XLVIII.

IN FINEM : FILIIS CORE. PSALMUS.

Iste titulus satis jam expositus est.

« Audite hæc, omnes gentes, auribus percipite, qui habitatis orbem, quique terrigenæ, et filii nominum, simul in unum dives et pauper. » Magna se in hoc psalmo Propheta locuturum esse ostendit, cum tantam omnium gentium faciat vocationem, neminem dimittit, omnes vocat, et divites et pauperes audire jubet.

« Os meum loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei prudentiam. » Simul nos et attentos et benevolos facit, dum se sapientiam et prudentiam locuturum esse promittit. Et revera summa sapientia hæc est, ut homo in virtute sua non confidat, neque in divitiis suis gloriatur, ut misericordiam diligat, seipsum cognoscat, et carnem suam luxuriis et voluptatibus non subjiciat.

« Inclinabo ad similitudinem aurem meam » In eo quod ad similitudinem aurem suam inclinare se dicit, et per similitudinem se loqui, et non sua, sed aliena se dicere ostendit. Et hoc est quod alibi ait: « Audiam quid loquatur in me Dominus Deus (Psal. lxxxiv, 9). » — « Aperiam in psalterio propositionem meam. Psalterium instrumentum est musicæ artis, quod decem chordas, et non amplius habet. Decem autem sunt verba legis, in quibus præcepta omnia continentur. Ille igitur in Psalterio cantat, qui legis mandata custodit et operatur.

« Ut quid timebo in die mala? » Nunc in similitudine loqui incipit, et seipsum aliis in similitudinem ponit, ut quod ipse dicit de se, hoc unusquisque intelligat in se. Dies autem mala, dies iudicii est, quæ ad sola mala suscipienda malis hominibus præparata est. Ut quid timebo, inquit, in die mala? « Iniquitas calcanei mei circumdabit me. » Iniquus est ille calcaneus, qui firmus non stat, et totum hominem ruere facit. Multos calcaneos habemus et plures intus, quam foris habemus. Omnia opera nostra calcanei nobis sunt; boni quidem calcanei, si bona sunt; mali vero, si mala sunt; in his enim aut cadimus aut stamus. Ille igitur non timebit in die mala, qui bonum, dum vixit, calcaneum habuit:

« Qui confidunt in virtute sua, quique in abundantia divitiarum suarum gloriantur. » Illi, inquit, timeant in die malo, qui confidunt in virtute sua et qui gloriantur in multis divitiis suis. Et ideo timeant, qui calcaneos iniquos habent; tales enim **396** calcanei iniqui sunt, quia cito deficient, et eos

(566) « Per hominem Dominum Jesum intelligamus qui suscepit hominis conditionem, ut in carne sua peccatum omnium crucifigeret, et chirographum universorum suo cruore deleter. » S. AMBROS.

(567) Tam in Vulgata versione, quam edidit et illustravit Isidorus Clarius juxta Venet. editionem, anno 1542, quam in Psalterio a Ven. cardin. Thomasio cum notis publicato Romæ an. 1741, legitur: Non dabit Deo placationem suam. » Ubi card.

A quos portant sustinere non poterunt. Et unde hoc probat?

« Frater non redimit, redimet homo. » Quis est iste frater cujus redemptio tam necessaria est (566)? Illic est ille, qui alibi ait: « Narrabo nomen tuum fratribus meis (Psal. xxi, 23). » Ipse est igitur Salvator noster, qui eos utique non redimit, qui et Deus est, et homo nunquid aliquis eos redimet homo? Poteritne sacerdos vel levita sanare quos non sanavit Samaritanus? « Non dabit Deo petitionem suam (567), nec pretium redemptionis animæ suæ. » Ideo, inquit, non redimetur, quia ejus petitiones Deus non audit, et quia pretium redemptionis animæ suæ non reddit. Illorum petitiones et orationes suscipit Deus, qui bonam intentionem habent et mundo corde eum deprecantur. Illi vero redimunt animas suas qui elemosynis et aliis pietatis et misericordiæ operibus peccatis suis satisfaciant. « Laborabit in æternum, et vivet in finem. » Quia, inquit, mali, tales et tales sunt, ideo in æternum laborabunt, et ad quietem nunquam pervenient. Et vivent usque in finem, sed nunquam pervenient ad finem, vellent enim mori, et ad finem pervenire si possent.

« Quoniam non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes. » Ideo, inquit, homines iniqui in tormentis et doloribus vivant usque in finem, quia non intelligunt neque considerant quam iuste et quam sancte sapientes moriuntur: « Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv, 5). » Isti vero cogitant, et in cordibus suis dicunt: una conditio est omnium, et boni et mali, et justi et peccatores, et sapientes et insipientes, et omnes pariter moriuntur et in pulverem resolvuntur, nulla differentia est; gaudeamus in hac vita, quia nescimus quid futurum sit in alia vita. Talis autem cogitatio iniqua est et desperatione plena; quapropter « simul insipiens et stultus peribunt. » Hic est ille insipiens, qui dixit in cordo suo: Non est Deus (Psal. xiii, 1); per quem infideles homines intelligimus. Stultus vero est, qui sola terrena et transitoria diligit, quæ tam cito et tam facile amittuntur. Uno igitur et simili modo isti peribunt, quia talis fidelis aut parum, aut nihil differt ab infideli. Talis autem stultus erat ille, cui Dominus ait: « Stulte, hac nocte animam tuam repetet a te (568): quæ autem parasti, cujus erunt? » (Luc. xii, 10.) Unde et subditur:

« Et relinquent alienis divitias suas. » Hoc est

Thom. adnotat: « Nec quisquam illorum sive fortium, sive divitum dabit pro se quiddam, quo Deum sibi ipse placatum reddat. » Similia habet Clarius. Cassiodorus vero, qui pariter habet, Non dabit Deo placationem suam, ita exponit: Non dabit, negantibus est, quia nulla oblatio, nulla placatio potest compensare, quod nos Divinitas est dignata redimere.

(568) Cod. Chis., anima tua rapietur

quo in alio psalmo dicitur: « Thesaurizant, et ignorant cui congregent ea (Psal. xxxviii, 7). » — « Et sepulcra eorum domus eorum in æternum. » Postquam in sepulcris habitare cœperunt, nunquam alias domos ulterius habebunt, nam et infernus sepulcrum est, et ipsa eorum corpora sepulcra sunt, fœda quidem et putriline plena.

« Tabernacula eorum in omni generatione, et progenie: invocabunt nomina eorum in terris ipsorum (569). » Sicut enim in cœlesti Jerusalem mansiones multe sunt; ita et in inferno multa tabernacula, et pœnarum receptacula sunt. Et sicut ibi alii ab aliis differunt in gloria; ita et ibi alii ab aliis differunt in tormentis. « Tabernacula » igitur « eorum, » id est maligni spiritus, qui simul cum eis in ipsis tabernaculis habitabunt, « in omni generatione et progenie, » per quod infinitum tempus designatur. Inter ipsa tormenta quibus eos cruciabunt, nomina eorum turpissima invocabunt, ut hoc ipsum sit eis ad majorem pœnam atque tristitiam, quod talibus nominibus vocabuntur. Intelligendum est itaque quod inter ipsa flagella, adulteros, fornicatores, sacrilegos, fures, latrones, perjuros, homicidas, sodomitas, prædatores, et aliis nominibus, quæ ipsi melius in memoria habent maligni spiritus, eos in perpetuum vocabunt. Et ille quidem terræ populus erunt terræ ipsorum, in quibus in æternum habitabunt.

« Et homo cum in honore esset, non intellexit, « comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. » Hæc est causa quare homines iniqui quæ superius dicta sunt patientur, quia cum in honore essent et ad Dei imaginem et similitudinem facti essent, non intellexerunt ad cuius imaginem facti erant; sed potius luxuriose turpiterque viventes, jumentis insipientibus similes esse voluerunt. Bruta igitur facti sunt; qui si voluissent, dii esse poterant. Sic enim scriptum est: « Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes (Psal. lxxxi, 6). » « Hæc via illorum scandalum ipsis. » Quis dicere valeat quanta hæc via iniquorum, et in hac vita et in alia scandala illis et pericula pariat? Hæc via facit, ut nunquam pacem habeant, et se vicissim interficiant, et ut alter alterum iniquo odio prosequatur. « Et postea in ore suo benedicent. » Potest autem hoc intelligi, ut post scandala et contentiones, isti tales, se invicem, non in corde, sed in ore suo se benedicant; quod ad fictam pacem pertinere videtur. Si autem post hanc vitam hoc intelligimus, quid erit aliud: « postea in ore suo benedicent, » nisi postea benedixisse desiderabunt?

(569) « Quia opera eorum corruptibilia atque terrena, et ideo scribuntur eorum nomina, ubi vivere maluerunt. Quia autem elevaverunt opera sua, iis dicitur: Nolite gaudere, quia demonia vobis subiecta sunt; sed gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo (Luc. x, 20). » S. AMBROS.

(570) Lectio Vulgatæ est: « Et dominabuntur eorum Iusti in matutino, et auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum. » Super quæ ita S. Ambrosius: « Qui noluerunt, ut pasceret eos Christus, de-

A Et hoc in ore suo, per quod cogitationem convenientius, quam verba intelligere possumus.

« Sicut oves in inferno positi sunt. » Ovis modo assimilantur, non propter alium, nisi quia nulla ratione se defendent, sed omni virtute et fortitudine privati, quasi villissima animalia ad mortem trahentur. Et mors quid faciet? « Et mors depascet eos: non dixit devorabit, sed depascet eos, ut post hæc, mortem ipsam indeficientem semperque redivivam intelligamus.

« Et obtinebunt eos Iusti in matutino (570). » Unde obtinebunt eos, quia Iusti jacebant, et nihil poterunt contra eos. Hoc autem erit in matutino, quando hac nocte longissima transacta, oriatur Iustus sol justitiæ. « Et auxilium eorum veterascet in inferno; » ubi ipsi erunt, ibi erit auxilium eorum; per quod videlicet omnes eorum amicos et propinquos, qui eis auxiliari solebant, intelligere debemus. Isti autem veterascet in inferno, quia non modico tempore ibi habitabunt, « et a gloria sua expulsi sunt. » Hoc si initio dixisset, convenientius videretur, quia quando mortui sunt, tunc quidem a gloria sua expulsi sunt. Sed hæc in prophetis querenda non sunt, quia quocumque vadit spiritus, illuc et rotæ sequuntur.

« Verumtamen Deus liberabit animam meam de manu inferi, dum acceperit me. » Quasi ei aliquis diceret: Sic loqueris tu de aliis, quasi tu quoque in infernum descendere et ibi habitare non debeas? Ad quod ipse: Scio quia descendam, verumtamen Deus liberabit animam meam de manu inferi. Quando? dum acceperit me. Felix illa dies, et nimum felix, qua Salvator noster illuc descendit, et sanctorum animas, quæ ibi captivæ tenebantur, eripuit. Hinc est quod hic ipse alibi ait: « Auditui meo dabis gaudium et lætitiā, et exultabunt ossa humiliata (Psal. l, 10). »

« Ne timueris, cum dives factus fuerit homo, et multiplicata fuerit gloria domus ejus. » Non timueris, inquit, neque divitem, neque pauperem, quia et divites cito pauperes fiunt, et sanctorum paupertas cito in divitias commutatur. Timent multoties viri religiosi, quando viros impios et superbos, qui eos odio habent in potentia et divitiis crescere vident; quos modo Propheta consolatur et hortatur ne timeant quoniam hi tales cito deficiunt.

« Quoniam cum morietur, non accipiet omnia, neque simul cum eo descendet gloria domus ejus. » De talibus quidem dolendum est, quia pereunt, sed

pasceat eos mors.... Quibus licet in hac vita studium potentia fuerit, et divitiarum, ut aliis dominarentur; sed in resurrectione erit servitus, cum Iustus matutinus splendor illuxerit: quorum figura est, quod Jacob Dominus præponitur fratri. Miserabilis itaque servitus, ut eo tempore, quo alii vocantur in gloriam splendoris et luminis; horum gloria veterascet, et consumatur in tenebris inferorum. » Lectionem Vulgatæ hic sequitur etiam Cassiodorus; cuius interpreta.ioni consentit S. Ambrosius.

gaudendum est, quia suæ iniquitates merita recipiunt.

« Quoniam anima ejus in vita ipsius benedicetur. » In vita sua tantum benedicetur impius, sed ab adulatoribus sibi que similibus. Postquam autem mortuus fuerit, æternam expectat maledictionem. « Et confitebitur tibi cum bene feceris ei. » Videmus istos tales, quando eis secundum suam voluntatem prospera accidunt, dum multoties benedicere et laudare, nec tamen ab iniquitate discedunt, sed ipsi suis prosperitatibus deteriores fiunt.

« Et introibit usque in progeniem patrum suorum (571). » Hoc enim ipsi quasi ludentes dicere solent, quia ibi esse et habitare volunt, ubi sunt parentes eorum. Parentes autem illorum illi sunt, quorum opera imitantur. Cum illis igitur erunt in penis, a quibus non differunt in operibus. Unde et subditur: « Et usque in æternum non videbit lumen; » quia de tenebris cæcitatibus et erroris ibunt in tenebras exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium.

« Et homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. » Hoc autem jam superius dixerat, sed in eo, quod iterum repetit, eos in sua malitia perseverasse ostendit.

398 PSALMUS XLIX.

PSALMUS ASAPH (572).

Asaph *Synagoga*, id est congregatio, interpretatur, ipsa igitur in hoc psalmo et dicit se a Domino hoc mandatum accepisse, ut cesset a sacrificiis quæ offerre consueverat, et offerat Deo sacrificium laudis et jubilationis.

« Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram, a solis ortu et occasu ex Sion species decoris ejus. » Dicit Evangelista de his, qui Christum receperunt, quia « dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (Joan. 1, 12). » Omnes igitur fideles et filii Dei, de quibus et Dominus ait: « Ego dixi: Filii estis (573), et filii Excelsi omnes (Psal. LXXXI, 6). » Deus itaque, qui deorum, id est sanctorum omnium species Dominus est (ipsi enim sunt, qui ei serviunt et obediunt) locutus est, et per se ipsum et per apostolos suos. « Et vocavit terram. » Quam terram? « A solis ortu usque ad occasum; » — « non enim

(571) Ita cod. Ghis. et Vallic. *Introibit in progenies*. Plures sunt codices, qui habent in *progenies*, eademque lectio est in textu quo usi sunt Clarius et Thominasius supra citati. Sed in *progeniem*, ut tradit S. Bruno, legunt Cassiodorus, codd. Casin. et Flor., quemadmodum notat etiam in hunc locum Lucas Holstenius.

(572) « Asaph fuit filius Baruchæ de familia Gerson filii Levi, qui in lib. I Paralip. c. vi, legitur electus inter quatuor cantorum magistros, ut instrumentis musicis Domino psalmos resonaret, qui non auctor psalmi hujus, sicut de aliis dictum est, sed musicus egregius existens, in hoc tamen titulo meruit ob significationem sui nominis adhiberi; interpretatur enim *Synagoga*. Sed hic illa *Synagoga* fidelis loqui intelligenda est quæ et venturum Christum

Judæorum Deus tantam, imo et gentium; quoniam unus est Deus, qui justificat circumcissionem ex fide, et præputium per fidem (Rom. III, 29). » Hinc enim quod alibi dicitur: « In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. XVIII, 4). » — « Ex Sion species decoris ejus. » Omnes, inquit, ab oriente usque in occidentem vocati sunt; Sion vero, et Jerusalem in medio est, secundum illud: « Deus autem rex noster ante sæcula operatus est salutem in medio terræ (Psal. LXXIII, 12). » Egregie itaque dictum est quod illa civitas in medio sita est, ex qua omnia in circuitu, fidem et doctrinam, speciem et pulchritudinem suscipere debebant. In Sion namque sanguis ille fusus est, quo totus mundus purificatus antiquam pulchritudinem decoremque recepit. Et hæc quidem de primo Christi adventu dicta sunt: nunc de secundo audiamus.

« Deus manifestus veniet, Deus noster, et non silebit. » Veniet enim in primo adventu suo occultus, et in forma servi, et ideo cognitum non est. « Si enim, » ut Apostolus ait, « cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (I Cor. II, 8). » Veniet autem manifestus, non judicandus; sed judicaturus. Unde et ipse ait: « Cum venerit Filius hominis in majestate sua tunc congregabuntur ante eum omnes gentes (Matth. XXV, 32). » Unde hoc dicitur: « Congregate illi sanctos ejus. » Et quidem non silebit, qui prius quidem « tanquam ovis ad occisionem ductus est, et non aperuit os suum (Isai. LIII, 7). » Tacuit enim, sicut scriptum est, sed non semper tacebit; tacere et judicare inconvenientia sunt.

« Ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida. » Ideo prophetiæ graves sunt, quia pluribus in locis, neque tempus, neque ordinem servant. Iste enim versus postea dicendus esset, quia ea quæ sequuntur prius fient quam ea quæ hoc versu narrantur. Prius enim vocabitur et cælum, et terra sursum, et populus a populo discernetur, et omnes sancti ante judicem congregabuntur, et prius cæli sententiam dabunt, et justitiam annuntiabunt; et sic tandem in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida. » Sic enim se habet ordo, et hoc est quod ait:

« Advocavit cælum (574) sursum, ut terram discerneret populum suum. » Prophetarum est pro-

credidit, et venientem libentissime suscepit. Scindendum plane, quod hic psalmus utrumque Domini adventum prophetet. » BEDA.

(573) « Filii dicuntur homines qui bonis conversationibus gratiam supernæ majestatis accipiunt; sicut in alio psalmo LXXXI, 6, ait ego dixi, etc. Ita ergo filii dicuntur, sicut et filii: quia utrumque gratia præstat, utique non natura. Deus autem deorum est Dominus Christus; ipse enim cum Patre et Spiritu sancto vere dicitur Deus deorum; quod nomen non omnino divinitatis est proprium; sed humana lingua, sicut jam diximus, summum est ultra hoc non potest indicare. » Cassiod.

(574) *Advocavit cælum*. Quod hic ait S. Bruno, prophetas sæpe pro futuris præterita ponere verum quidem est. Sed hujusmodi ratio hic non videtur

futuris præterita ponere, quia sic vident ea quæ futura sunt, ac si jam facta fuissent. Per cœlum et terram omnis honorum et malorum multitudo significatur. Et merito boni cœli vocantur, quia illuc ituri sunt, et quia semper cœlestia dilexerunt. Mali vero non immerito terra dicuntur, quia sola terrena et transitoria diligunt, et ad inferiora terræ trahendi sunt. Advocabit igitur Dominus et cœlum et terram sursum, quoniam et bonos et malos, ut Apostolus ait: « Omnes astare oportet ante tribunal Christi, ut reddat unusquisque rationem de peccatis suis (II Cor. v, 19). » Quod autem ait sursum aperte ostendit, non in terra, sed sursum in aere iudicium esse futurum. Sed quare advocavit? « Ut discerneret populum suum. » Sic enim in Evangelio scriptum est, quia « Separabit bonos a malis, sicut pastor separat agnos ab hædis, et statuet agnos quidem a dextris, hædos autem a sinistris (Matth. xxiv, 33). »

399 Satis autem in ipsa sua positione intelligere poterunt, quibus gloria, et quibus poena sit præparata.

« Congregate illi sanctos ejus, qui ordinaverunt Testamentum ejus super sacrificia. » Vos, inquit, angeli, quorum officium est, congregate illi sanctos ejus, per quos episcopos et sacerdotes, omnesque ecclesiastici ordinis. Et digne quidem non simul cum aliis, sed separatim per se isti congregantur. Post hos autem veniunt apostoli, de quibus subditur: « Annuntiabunt cœli justitiam ejus. » Deinde vero ponitur ipse Dominus et Salvator noster, de quo hic dicitur: « Quoniam Deus iudex est. » Ordinaverunt autem episcopi et sacerdotes Testamentum Dei super sacrificia; quia in ipsis Judæorum sacrificiis exposuerunt et ostenderunt Novum Testamentum significatum esse. Cum enim utrumque Testamentum Dei sit, illud tantummodo ejus esse dicitur, quod spiritualiter intelligitur. Quod enim in utroque Testamento ad litteram intelligitur, Vetus est: et quod spiritualiter intelligitur, Novum est. Inter nos igitur et Judæos sola littera differentiam facit, quam si illi non sequerentur, hodie nobiscum omnes Christiani essent; sed littera occidit, sicut spiritualis intelligentia Ecclesiam vivificat. Novum itaque Testamentum expositio est Veteris Testamenti. Immolet Judæus agnum, et hædum, et taurum; et ego dico Christum in his esse significatum: hoc quid aliud est, nisi Testamentum super sacrificia ordinare?

« Annuntiaverunt cœli justitiam ejus, quoniam Deus iudex est. » Annuntiabunt, inquit, non suam justitiam, sed iudicium Dei, « quoniam Deus iudex est, » cuius justitiam et iudicium cæteri nuntiabunt. Non enim solummodo apostoli, sed regina quoque Austri, et Ninivitæ in illo iudicio iudicabunt; sed omnes isti iudicabunt sicut discipuli, Christus autem sicut Dominus et magister. Data enim sententia, et

habere locum, cum versio Vulgata legat *advocabit*, et consonet textui Hebraico, nec non Græco LXX interpretum. S. Gregorius quemadmodum S. Bruno quinquies citat hunc locum, scilicet *advocavit cœlum*,

iudicio hoc ordine completo, tunc sequetur quod superius dixit: « Ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida. » Hæc autem magis timenda quam exponenda, et magis cum timore cogitanda quam lingua proferenda sunt. Huc usque Asaph (per quem omnes patriarchas et prophetas intelligimus) de utroque Christi adventu locutus est. Nunc autem ad ea quæ locutus est respondere incipit.

« Audi, populus meus, et loquar Israel, et testificabor tibi, quoniam Deus Deus tuus ego sum. » Satis, quasi dicat, locutus es, audi nunc, et ego loquar, et sub testificatione dicam tibi, ut ea quæ dicam firmissime teneas, et nullatenus mutare præsumas: « Quoniam ego sum Deus Deus tuus, » qui te, nisi mihi obediens fueris, impunitum abire non patiar. Quem enim sic audire, et cui sic obedire debemus, sicut Deo nostro et Domino nostro? Longe hoc inferius positum est, quod attentissime audire jubet, et se locuturum esse promittit, ibi videlicet ubi dicitur: « Immolet Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua. » Et in fine Psalini: « Sacrificium laudis honorificabit me, et illic iter est in quo ostendam illi salutare Dei. » Et tale est ac si diceret: Tu ipse superius laudasti, et socios vocasti, qui ordinaverunt Testamentum Dei super sacrificia; vide ergo ut non secundum litteram, sed secundum spirituale sensum Scripturas intelligas. Quod si feceris, tunc mihi placebunt sacrificia tua, quæ quidem aliter intellecta vanissima sunt. Et hoc est quod dicit:

« Non super sacrificia arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. » Non, inquit, super sacrificia tua arguam te, quia sic facta et sic intellecta non redarguenda, sed laudanda sunt. Talia enim holocausta placent Deo, semperque sunt in conspectu ejus. Sic enim legitur de sacrificio Abel: « Quia respexit Dominus ad Abel et ad munera ejus; ad Cain vero, et ad munera ejus non respexit (Gen. iv, 4). » Unde manifestum est quia sancti patriarchæ et prophetæ, et alii omnes in quibus erat Spiritus sanctus, ipsa sacrificia quæ faciebant, spiritualiter intelligebant. Quod in hoc Psalmo manifestissime probatur, in quo David propheta taliter et talia de sacrificiis loquitur:

« Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. » Hæc verba superioribus contraria esse videntur; sed non sunt. Sunt hirci et vituli quos suscipit Dominus, et sunt hirci et vituli quos Dominus non suscipit. Hircus est homo luxuriosus, vitulus vir superbus; qui si ad poenitentiam redeant, et carnem suam immolare et affigere incipiant, talis hircus et talis vitulus suscipiuntur a Domino. Hinc est enim quod Apostolus ait: « Obscuro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora

et Clarius, qui his verbis notam apponit. « Tam cœlestes mentes, quam mortales in hoc sæculo servare fecit ad auferendam Satanæ tyrannidem. »

vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, A rationabile obsequium vestrum (Rom. xii, 1). Alios autem vitulos et hircos Deus non curat. Suscipiebat tamen illos aliquando propter significationem, non propter sui sanguinis effusionem.

« Quoniam mœæ sunt omnes foræ silvarum, ju-
« menta in montibus, et boves. » Ut quid enim vitulos et hircos repellit, qui boves suscipit et jumenta? Non animalia, sed sacrificia repellit, quia et hæc bona sunt, sicut illa; nam et illa sacrificia pro sua significatione aliquando Domino placuerunt, quæ si modo sterent, pro sacrilegio haberentur. Sed quid per feras silvarum, nisi feroces homines et rapinæ deditos intelligimus? Et isti quidem Domini sunt; quia multoties in melioribus commutati Domino servant. B Jumenta vero, 400 et boves, quia in montibus sunt, bonam significationem habere videntur. Sunt igitur jumenta, sed bona, quia aliena opera ferunt. De quibus Apostolus ait: « Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi (Galat. vi, 2). » Boves vero episcopi sunt et sacerdotes, qui vomere linguæ agrum Dei assidue colunt; et isti quidem in montibus sunt, per quos Ecclesias intelligimus.

« Cognovi omnia volatilia cœli, et species agri
« mecum est. » Per volatilia cœli omnes illos significat, qui sapientiores in Ecclesia sunt et altius volant. Talis fuit beatus Joannes, qui speciem aquilæ habere describitur. Talis et beatus Paulus, qui ad tertium cœlum raptum se esse dicit. Tales sunt et omnes alii, qui in Scripturis intelligendis et exponendis die ac nocte meditantur. Speciem vero agri C virgineum choros utriusque sexus intelligimus, quos secum se Dominus habere dicit, quia in talibus delectatur; unde et ipse in Canticis canticorum dicit: « Ego flos campi, et lilium convallium (Cant. ii, 1). »

« Si esuriero; non dicam tibi. » Hoc autem tale est ac si diceret: Si tale sacrificium ulterius mihi offerre volueris, et me tali cibo delectari arbitratus fueris, nolo te habere coquam, nolo te habere ministrum, nolo te habere meorum ciborum consiliarium et infertorem. Quare hoc? « Meus est enim orbis terræ, et plenitudo ejus. » Sufficiant isti mihi, si me Judæi audire nolunt, et litteram quæ eos occidit tenere volunt.

« Nunquid manducabæ carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabø? » Irridendo hæc dicit, et Judæorum sacrificia se per omnia abominari ostendit. In Christi namque passione omnia illa sacrificia completa sunt. Unum sacrificium habemus, et ipsum æternum secundum ordinem Melchisedech. « Finis legis Christus est ad justitiam omni credenti (Rom. x, 4). » Habemus autem et alia sacrificia, laudis videlicet et jubilationis; unde et subditur:

« Immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua. » Hoc est illud sacrificium de quo dicitur: « Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est vitulos laborum consentium

nomini ejus (Rom. xiii, 15). » Talia sacrificia diu noctuque facit Ecclesia, quæ cantando, et psallendo, et prædicando totum tempus expendit. Debemus ergo Altissimo reddere vota nostra, ut bona desideria, quæ in corde habemus, reddere non differamus.

« Invoca me in die tribulationis, eripiam te, et magnificabis me. » Dixit nobis quid facere debeamus, promittit et remunerationis præmium, si ea faciamus. Sed sicut in faciendo, ita etiam in petendo desides sumus.

« Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras
« justitias meas? » Non est pretiosa laus in ore peccatoris. Sed quis est sine peccato? « Si enim dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos sequemur, et veritas in nobis non est (I Joan. i, 8). » De quo ergo peccatore hoc intelligimus, nisi de illo qui in peccato perseverat et ad penitentiam redire contemnit? Quid enim pertinet ad illum justitias Dei prædicare, qui ipsi justitiæ contrarius est? De talibus enim Apostolus ait: « Qui prædicas non furandum, furaris, qui doces non mœchandum, mœcharis, qui abominaris idola, sacrificium facis (Rom. ii, 21). » — « Et assumis Testamentum meum per os tuum. » Bepetitio est eorum quæ dicta sunt, quia Testamentum, quod sanctum est tam polluto ore prædicari non debet. Possumus autem et per Testamentum Christi corpus et sanguinem intelligere; unde et Dominus ait: « Hic est calix Novi Testamenti; qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum (Marc. xiv, 24). »

« Tu vero odisti disciplinam. » Et prædicas illam? « Et projecisti sermones meos post te; » et annuntias illos? Ille projicit sermones Dei post se, qui sua sponte contra eos facit, et ad eos respicere dedignatur.

« Si videbas furem, simul currebas cum eo. » Cum fure currit, qui faciendo vel consentiendo talia operatur. « Et cum adulteris portionem tuam ponebas. » Hoc est enim quod Apostolus ait: « Qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur (I Cor. vi, 16). »

« Os tuum abundavit nequitia, et lingua tua concinnavit dolum. » In hoc versu hæretici, et prædicatores dolosi et fallaces, et omnes deceptores, et D adulatores notantur.

« Sedens adversum fratrem tuum detrahebas, et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. » Frater noster et filius matris nostræ omnis Christianus est. Sedere autem perseverare est: de illo loquitur, qui usque in finem in sua malitia perseverat. Tales autem quomodo prædicare non erubescunt? Hinc est quod Moyses hominem leprosum, os semper clausum et coopertum habere præcipit.

« Hæc autem fecisti, et tacui; existimasti inique, quod ero tui similis. » Hæc, inquit, omnia quæ superius dicta sunt fecisti: vidi, cognovi et tacui. Non autem semper tacebo, sed dignis correctionibus tibi respondebo, alioquin tibi similis essem. Parum enim in scelere differunt et facientes et consentien-

tes. Si hoc existimasti, magnam fecisti iniquitatem, A et magnum peccatum prioribus addidisti.

« Arguam te, et statuam illa contra faciem tuam. » Non, inquit, tacebo, sed sicut dignus es, arguam te, et omnia illa mala quæ commisisti, et quæ me putas esse oblitum, statuam contra faciem tuam, ut de singulis respondeas, et dignam pro unoquoque retributionem suscipias. « Intelligite hæc omnes qui « obliviscimini Dominum, ne quando rapiat et non sit « qui **401** eripiat. » Non unius hominis, sed communis et universalis comminatio est, et quod uni peccatori videtur esse dictum, et omnes, et singuli sibi dictum intelligere debent. Quare? « Ne quando rapiat, » ille videlicet qui rapere solet. « Et non sit qui eripiat. » Quis enim illum eripiat, cui ipse Deus iratus esse cognoscitur?

« Sacrificium laudis honorificabit me. » Hic versus, sicut jam diximus, superioribus continuatur, et ideo ad ista quæ modo dicuntur pertinere non videtur. « Et illic iter est, in quo ostendam illi salutare « Dei. » Illic, inquit, hoc est in sacrificio laudis est iter, in quo qui ambulaverit et in eo perseveraverit, ostendam illi salutare Dei. Salutare, sive salus quam Deus dabit, non temporalis, sed æterna erit, quam qui susceperit, neque infirmitatem neque mortem ulterius timebit.

PSALMUS L.

IN FINEM : PSALMUS DAVID. CUM VENIT AD EUM NATHAN PROPHETA QUANDO INTRAVIT AD BERSABEE.

Hunc psalmum scripsit David pro illo peccato quod commisit in Uriam et Bersabee, dans exemplum aliis peccatoribus qualiter pœnitere debeant, et ut peccata sua manifestare non erubescant. Satis digna pœnitentia fuit, quæ tam cito Dominum ad misericordiam commovit. Scriptum est enim, quia « venit ad eum Nathan propheta, et dixit ei : Dimissum est tibi peccatum tuum (*II Reg. xii, 13*). » Sed quare dixit, in finem, cum ad ipsum Psalmus iste pertineat, nisi quia Salvatore nostro loquitur, per quem se a peccato liberari sperat?

« Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. » Multas misericordias fecit Deus semper, et faciet; sed illa misericordia super omnes alias magna fuit, qua mundum redemit, et proprio sanguine peccatum originale delet. Hæc est illa misericordia, de qua et alibi dicit : « Quoniam confirmata est super me misericordia ejus (*Psal. cxvi, 2*). » Confirmata quidem, quia ibi probatum est quantam misericordiam habuerit. Hanc itaque misericordiam primum sibi fieri postulat, quia illud peccatum super omnia peccata esse cognoverat. Et magnam spem habet, quod minora peccata dimittat, qui tam spontaneus est ad tam magnum solvendum peccatum.

« Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. » Quam singulariter magnam misericordiam dixerat, nunc pluraliter miserationum multitudinem dicit, ut per hoc quoque intelligatur illa misericordia non solum magna, sed

immensa et inæstimabilis esse. Illud autem peccatum iniquitatem suam esse dicit, quia communis fuit omnium, unde et pariter interfecit et afflixit omnes. Nunc autem de proprio suo peccato loquitur, et super communem omnium remissionem hanc sibi amplius, et specialiter fieri postulat. Et hoc est quod dicit :

« Amplius lava me ab injustitia mea, et a delicto « meo munda me. » Multi enim ab originali peccato liberati sunt, quia, nisi amplius laventur, non sufficit eis. Et illud quidem non potuit dimitti, nisi per illam magnam misericordiam, de qua modo diximus, per quam videlicet Christi passionem intelligimus. Cætera vero omnia et antea et postea sine Christi sanguine dimitti non potuerunt. Tale est igitur ac si B diceret : Scio et certus sum quia.

« Asperges me hyssopo, et mundabor, lavabis « me, et super nivem dealbabor, » Sed et modo « amplius lava me ab hac injustitia mea, et ab hoc « delicto munda me. » Et illa quidem ablutio et remissio communis erit omnium, hanc autem amplius super illam mihi ex toto corde pœnitenti specialiter tribue. Et hoc est quod ait :

« Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et « delictum meum contra me est semper. » Dignam se pœnitentiam agere ostendit, dum se iniquitatem suam cognoscere, et delictum suum semper se ante oculos habere dicit. Et taliter quidem pœnitentibus multis in locis veniam se Dominus daturum esse promittit. Dat propterea nobis exemplum, qualiter nos quoque pœnitere debeamus.

« Tibi soli peccavi, et malum coram te feci. » Rex erat David, et in suo tempore potentissimus, et præter Deum neminem timebat, ideoque dicit : « Tibi soli peccavi; » tibi soli rationem redditurus, quia nemo alius est qui me de peccato modo reprehendere audeat. Neque me tibi abscondere possum, quia quod feci, coram te feci, qui omnia vides et quem nullum latet secretum. « Ut justificeris in « sermonibus tuis, et vincas, cum judicaris. » Ecce cogitat Dominus dimittere peccatum, si sermones suos justos defendere velit. Sciebat David sermones Domini, utpote ille, sicut ipse dicit, in quo Dominus loquebatur, et tantam in Deo et in sermonibus D ejus constantiam et firmitatem esse cognoverat, ut quod promiserat penitus negare non posset. Dum igitur attenderet, et pœnitentiam cordis sui et **402** sermones Domini, quibus digne pœnitentibus venia promittitur nulla ratione de misericordia, et venia sibi concedenda dubitare poterat. Judicabat igitur et se ipsum in pœnitentia sua, et Deum in sermonibus ejus, et utraque sibi convenire videbat. Dicebat enim in corde suo : Dimitte mihi peccatum meum, « et ut justificeris in sermonibus tuis, » id est, ut justi et sine reprehensione inveniantur sermones tui. « Et vincas cum judicaris. » Si enim sermones Dei veri non essent, non vinceret Deus, sed potius vinceretur. Vincitur enim in judicio, cujus sermones reprehensibiles inveniantur. Vicit igitur Deus, di-

mittendo peccatum, quia sicut promiserat, ita factum est, et sermones illius veri facti sunt. His verbis instruuntur omnes qui digne pœnitentiam agunt, ut nullo modo diffidant de misericordia Dei: quia quod promisit, firmum et stabile est. Sequitur:

« Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in deliciis peperit me mater mea. » Reddit aliam causam, quare Dominus ad misericordiam faciendam sibi se inclinare deberet, quoniam in iniquitatibus conceptus et natus sit, et ab ipsa radice hoc habebat, ut carnis voluptatibus subjaceret.

« Ecce enim veritatem dilexisti. » Tu, inquit, veritatem diligis, et ea quæ dico vera esse cognoscis, et ideo confidenter talia loquor, quia me veritatem dicere scio. Unde et subditur:

« Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. » Multa enim per Spiritum sanctum et de presentibus et de futuris Propheta cognoverat, quæ aliis hominibus incerta et occulta erant, et quæ nisi per Spiritum sanctum sciri non poterant. Tale autem et illud quod subinfertur.

« Asperges me hyssopo, et mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor. » Hyssopus modo pro sanguine ponitur, quoniam hyssopo sanguis agni qui immolatus fuerat aspergebatur. Quid est igitur: « Asperges me hyssopo, » nisi asperges me sanguine Filii tui? Cum enim dicat: asperges me, et ponat hyssopum, cum quo aspersio fiat, nec tamen dicat quid sit illud quod aspergatur, quid aliud intelligere possumus, nisi quod cum hyssopo ex præcepto Domini olium aspergebatur? Hoc autem erat sanguis illius agni, qui illum agnum significabat, qui tollit peccata mundi, cujus sanguine aspersi a peccato originali mundati sumus. « Qui dilexit nos, » ut Apostolus ait, « et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (Apoc. 1, 5). » Nihil nive candidius invenitur, nive tamen candidiorem se futurum esse dicit, per quod videlicet sanctorum clarificationem inestimabilem significat.

« Auditui rogo dabis gaudium et lætitiā. » Hoc autem gaudium tunc completum est, quando Salvator noster in infernum descendit, et istum cum omnibus aliis sanctis, de locis illis tenebrosis eripuit. Unde scriptum est: « O mors, ero mors tua, morsus tuus ero, inferne (Ose. xiii, 14). » — « Et exultabunt ossa humiliata. » Creditur enim quod David unus de illis fuerit qui simul cum Domino surrexerunt; unde et ossa sua non immerito exultare dicit, quæ tanto tempore in pulvere humiliata fuerunt.

« Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele. » Averte, inquit, jam nunc faciem tuam a peccatis meis, et obliviscere eorum, et ulterius ea non aspicias, et miserere mei, quem in tanta gloria suscepturus, et ante alios vocaturus es. Neque enim decet ut maculatum hic esse permittas, cui tantam in alia vita gloriam paras.

« Cor mundum crea in me, Deus, » et expelle omnia vanitatem, omnem stultitiam, et malam cogitationem de corde meo; ibi est enim fons, et origo

boni et mali, ibi vitia oriuntur, ibi radices agunt, quæ nisi cito evulsa fuerint, supra modum in immensum crescunt. « Ex corde enim exeunt cogitationes malæ, furta, adulteria, perjury, homicidia, falsa testimonia, et similia, quæ coinquinant hominem (Matth. xv, 19). » Unde scriptum est: « Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit (Prov. iv, 23). »

« Et spiritum rectum innova in visceribus meis. » Spiritus sanctus, qui rectus est, et rectos facit, innovari non potest: innovari tamen dicitur, quando domum, quam pro suis offensis reliquerat, noviter iterum habitare incipit.

« Ne projicias me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me. » His enim verbis, antequam pœnitentiam egisset, Deum sibi fuisse indignatum, et Spiritum sanctum a se recessisse ostendit. Orat igitur ut Spiritus sanctus sibi reddatur, cujus sicut prius illustratione consolatur.

« Redde mihi lætitiā salutaris tui, et Spiritum principali confirma me. » Spiritus rectus, et Spiritus sanctus, et Spiritus principalis, unus idemque est, et nulla differentia in eo est. Vocatur autem et aliis nominibus Spiritus sanctus secundum differentiam gratiarum. Quando igitur rectos facit Spiritus rectus, et quando sanctos facit Spiritus sanctus, et quando ad principatum, aut honorem suum aliquem revocat, Spiritus principalis ab hominibus dici potest. Sicut dicitur Spiritus sapientiæ, Spiritus intellectus, Spiritus consilii, et Spiritus fortitudinis. Quod autem dicit:

« Redde mihi lætitiā salutaris tui, » videtur mihi quod illud magnum gaudium, quod de incarnatione Salvatoris nostri habere solebat, tunc amiserat, et sicut prius videre non poterat.

« Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur. » Fac, inquit, quod te facere rogo, ut doceam iniquos vias tuas, **403** ut in eo exemplo instruantur, et per illas vias, per quas me ad te venire, et gratiæ tuæ reconciliatum esse cognoscunt, ipsi quoque per easdem vias veniant ad te, et gratiæ tuæ reconcilientur. Et non solum iniqui, sed impii quoque meo exemplo ad te convertantur.

« Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ, et exultabit lingua mea justitiam tuam. » « Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt (Matth. xvi, 17). » Quamvis enim in sanguinibus omnia peccata intelligi possunt, de carnis tamen voluptatibus, et ejus concupiscentiis specialiter dicere videtur. De quibus et Apostolus ait: « Non in cubiculis et impudiciis, sed induimini Dominum Jesum Christum (Rom. xiii, 13); » totius videlicet pudicitie amatorem, « et carnis curam non feceritis in desideriis vestris (ibid., 14). » — « Et exultabit lingua mea justitiam tuam. » Lingua interioris hominis, lingua quæ loquitur tibi in corde meo de justitia tua, quia valde justus es, ut tibi vindices creaturam tuam, et inimicum tuum ei dominari non permittas

« Domine, labia mea aperies, et os meum annun-
ciabit laudem tuam. » Domine, inquit, labia mea
aperies, quæ usque hodie clausa fuerunt, et con-
scientia peccati in tuis laudibus aperire timui. Sed
quia peccatum meum per gratiam et misericordiam
tuam mihi dimissum est, amodo non tacebo, sed
os meum annuntiabit laudem tuam.

« Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem
utique. » Neque erubescerem hircum offerre pro
peccato, sicut famulus tuus Moyses, et mihi, et mei
similibus offerre præcepit. Utique « holocaustis
non delectaberis. » Satis, inquit, mihi notum est
quia huiusmodi sacrificia tibi non placent, nisi pro
sola significatione ea recipias. Et quasi aliquis dicat:
Si hoc sacrificium Deus non suscipit, quod aliud
sacrificium suscipere habet? Ad quod ipse:

« Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor con-
tritum et humiliatum Deus non spernit. » Et hoc
quidem sacrificium illorum est, qui de peccatis suis
pœnitentiam agunt. Quod quidem omnibus illis
sacrificiis significabatur, quæ Moyses pro peccato
offerri præcepit. Valde namque convenientius est,
ut homo seipsum immolet, et affligat, et offerat
Deo, quam ut vice sua hircum, vel capram, vel
animalia interficiat; illa enim interfectio hanc
contritionem, afflictionem, et humilationem signi-
ficabat.

« Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua,
« Sion, ut ædificentur muri Jerusalem. » Sion *spe-
culatio* interpretatur, ejus fortitudine Jerusalem
custodiebatur et defendebatur, per quam nimirum
Ecclesiæ custodes et speculatores, id est apostolos,
et episcopos, et sacerdotes intelligimus. Propheta
itaque qui usque nunc oravit, nunc exauditus,
more solito de Ecclesia loqui, et pro ea orare inci-
pit. Orat igitur pro illis qui muros ejus construunt
et ædificant, per quos, sicut diximus, episcopi et
sacerdotes significantur, sine quibus neque muri
ædificari, neque lapidesolari possunt. Quot sunt
Christiani, tot sunt lapides hujus civitatis, qui bitu-
mine charitatis conjuncti, firmi et stabiles perse-
verant.

« Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblatio-
nes et holocausta, tunc imponent super altare
tuum vitulos. » Tunc, inquit, quando Jerusalem, id
est sancta Ecclesia ædificabitur, et muri ejus con-
struentur, acceptabis, id est gratum et acceptabile
habebis sacrificium justitiæ, non taurorum, aut
hircorum, ut quondam; sed oblationes et holo-
causta, subauditur ejusdem justitiæ. Inde enim

(575) Juxta LXX Interpretes ita hoc nomen usur-
patur quibus consonant multa Latina Psalteria,
Cassiodorus et editio Romana. Verum textus He-
braicus legit Achimelech, quem sequitur Vulgata
tum in hujus psalmi titulo, tum lib. I Reg. cap. XXI
et XII, ubi narratur historia occisionis Abimelech.
Idem sacerdos erga Davidem benignus, apud S.
Marcum cap. II, 26, Abiathar appellatur, non
Achimelech, seu Abimelech, fortassis quia tam
Achimelech pater, quam hujus filius Abiathar erant

omnes sancti justii dicuntur, quia justitiam faciunt,
prædicant et custodiunt. Ideo enim usque hodie
persecutiones patiuntur sancti, quia justitiam præ-
dicant et defendunt, quorum videlicet afflictio et
persecutio, quid aliud est quam sacrificium gratum
Deo et acceptabile? De tali enim sacrificio veraciter
dicitur, quia odoratus est Dominus odorem suavi-
tatis (*Genes. VIII, 21*). « Tunc imponent super altare
tuum vitulos. » Vitulos utique labiorum consti-
tutum nomini ejus. Sed qui sunt vituli labiorum,
nisi sacrificium laudis et jubilationis? Tales vitulos
offerunt episcopi et sacerdotes, quando laudes Dei
in Ecclesia prædicant, quando utriusque Testamenti
sententias exponunt, et super altare cordium nostro-
rum offerunt et ponunt; nam et corda nostra
altaria sunt, in quibus laudis et jubilationis vera
quotidie sacrificia sunt.

PSALMUS LI

404 IN FINEM, INTELLECTUS DAVID, CUM VENIT DOECH
IDUMÆUS, ET ANNUNTIAVIT SAULI, ET DIXIT EI:
VENIT DAVID IN DOMUM ABIMELECH (575).

In finem, inquit, hujus sæculi psalmus iste refe-
rendus est, secundum intellectum David, qui in
eo conqueritur de his quæ tunc temporis facta sunt,
cum Doech Idumæus venit ad Saul, eique nuntiavit
quod David venisset in domum Abimelech. Tunc
enim, sicut scriptum est, idem Doech ex præcepto
Saulis interfecit Abimelech sacerdotem, omnesque
alios sacerdotes de familia ejus. Bene autem Doech
Idumæus *motus sanguineus* interpretatur, qui tam
facile moveri potuit ad Domini sacerdotes inter-
ficiendam, tantumque sanguinem effundendum.
Significat autem Antichristum (576), qui et ipse ad
sanctorum sanguinem effundendum paratissimus
erit. Abimelech autem *patriæ mei regnum* interpre-
tatur, per quod Ecclesiam intelligimus, quæ gens
sancta, et regula sacerdotum vocatur, cujus sacerdo-
tes ideo Antichristus interficiet, quia Christum
Dominum nostrum susceperunt.

« Quid gloriaris in malitia, qui potens es in ini-
quitate? » Tanta erit malitia et potentia Antichristi,
quod nisi, ut in Evangelio legitur (*Matth. XXIV, 23*),
Dominus abbreviasset dies ejus, non esset salva
omnis caro; sed propter electos breviabuntur dies
illi. « Regnabit enim, sicut scriptum est, per tem-
pus, et tempora, et dimidium temporis (*Apoc. XII,
13*), » id est per tres annos, et dimidium, et non
amplius, in quibus mundum pene totum, et per se
et per discipulos suos ad se convertet. Unde scri-
ptum est quia omnes homines ad se trahet, et

binomii, vel quia David profugus ab utroque san-
ctos panes accepit. Idem titulus in hunc psalmum
est apud S. Aug. qui putat propter similitudinem
nominis, et unius syllabæ differentiam variatos esse
titulos; unde in aliquibus mss. legitur Achimelech,
in aliis Abimelech.

(576) Huiusmodi interpretationem prosecutus est
cardinalis Thommasius, et ante ipsum Cassiodo-
rius.

ante se innumerabiles. Hic igitur in sola malitia A
gloriabitur, qui dixit in corde suo : « Non movebor
a generatione in generationem sine malo (*Psal.* x,
6), » — « ejus os maledictione et amaritudine
plenum est, et dolo (*Psal.* xiii, 5). » Cui nunc Pro-
pheta non absque indignatione dicit : « Quid glo-
riaris in malitia ? » Quæ est ista, o omnium hominum
torpissime et nequissime, gloria tua ? Quæ est ista
potentia tua, quæ nihil aliud nisi malitiam et ini-
quitate operatur ? Non sufficit tibi male agere,
sed insuper in scelere gloriaris, qui lætaris cum
mala feceris, et exsultas in rebus pessimis (*Prov.*
ii, 14).

« Tota die injustitiam cogitavit lingua tua. »
Tota, inquit, die, toto tempore vitæ suæ hoc cogi-
tabit et mente tractabit, quomodo injustitiam et B
iniquitatem operetur, quomodo sanctos interficiat
et decipiat, quomodo miseros homines ad se con-
vertat et secum ad perditionem trahat.

« Sicut novacula acuta fecisti dolum. » Sæpe
enim novacula acuta, dum pilos radere debet, car-
nem vulnerat ; sic ille nequissimus, dum se justi-
tiam defendere, et malos homines perdere simula-
bit, contra sanctos arma convertet, et eos digne
satis interficiendos esse prædicabit. « Et tunc qui-
dem erit tribulatio talis, qualis non fuit ab initio
sæculi, usque nunc, neque fiet (*Matth.* xxiv, 21). »
Et pauci quidem erunt, qui ejus dolis et deceptio-
nibus non seducuntur, cum eum potentissimum,
sapientissimum, et miraculis coruscare viderint.

« Dilixisti malitiam super benignitatem, iniquita- C
tem magis quam loqui æquitatem. » De ejus ma-
litia et iniquitate Apostolus loquitur, dicens : « Quia
nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit
homo iniquus, filius perditionis, qui elevabitur et
extollet se supra omne quod dicitur Deus, aut
quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, et ostendat
se tanquam sit Deus (*II The.* ii, 3) : « Unde
et subditur :

« Dilixisti omnia verba præcipationis in lingua
« dolosa (577). » Et quis est cui hæc verba quæ
modo dicta sunt præcipationis et dolosa non
videantur ? Et quis unquam tanta præcipatione
tantaque barathri submersione dignus est, quanta
ille cujus lingua dolosa tantas blasphemias loqui
non pertimescit ? De eo namque dicit Apostolus,
quod « Dominus Jesus interficiet eum spiritu oris
sui, et auferet illustratione adventus sui (*ibid.*, 8). »
Nec tamen dubium est quin major eum adhuc in
judicio præcipatio expectet ; unde subditur :

« Propterea destruet te Deus in finem, evellet te,
« et emigrabit te de tabernaculo tuo, et radicem
« tuam de terra viventium. » 405 Propterea,
inquit, quia tam nequam es, tam superbus, tam
iniquus et dolosus, destruet te Deus in finem. Quid
est in finem ? penitus et ex toto, non sic tantum, ut

(577) Apud S. Aug. legitur : « Dilixisti omnia
verba submersionis, linguam dolosam. » Super quæ
hæc ait. « Quid est lingua dolosa ? Ministra fallaciæ

nōn sit, sed ut in honore nullo sit, et in miseris,
et in angustiis omnibus sit. Et evellet te de hujus
mundi habitatione, in quo tantam hominum multi-
tudinem decepisti et perdidisti. Et emigrare te
faciet de tabernaculo tuo, id est de corpore illo
nefandissimo, in quo omnis plenitudo iniquitatis,
plusquam in aliquo alio homine habitavit. « Et ra-
dicem tuam de terra viventium ; » ut omnis vita
tua semper sit in terra morientium, et nunquam
in malo deficientium.

« Videbunt justi, et timebunt, et super eum ride-
« bunt, et dicent. » Videbunt, inquit, justi. Sed quid
videbunt ? Interitum, et perditionem, et illam ter-
ribilem præcipationem hominis hujus nefandissi-
mi. Et quid timebunt ? Dominum et Creatorem
suum, cujus omnipotentiam et super hunc in hoc
sæculo potentissimum, et super omnes alios esse
videbunt. Et super hunc ridebunt. Ridere enim
gaudere est, quia risus gaudium est.

« Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem
« suum, sed speravit in multitudine divitiarum
« suarum, et prævaluit in vanitate sua. » Appa-
ret quam iniquus erit homo ille, de cujus interitu
omnes justi videbunt, et gaudebunt, et contra quem
tale testimonium perhibebunt. Ecce, inquit, homo,
omnium hominum perditissimus qui Dei adiutorium
nunquam quæsivit, qui totum se ad serviendum dia-
bolo tradidit, et a sua iniquitate nomen accepit, ut
quia Christo Domino per omnia contrarius futurus
erat, Antichristus diceretur. « Qui speravit in multi- C
tudine divitiarum suarum, » quia cum omnibus
mundi hujus divitiis superabundaret, et omnibus,
quæ ad lætitiâ et jucunditatem pertinent, affluen-
tissime frueretur, Deum se esse dixit, et sicut Deum
se adorari præcepit. « Et prævaluit in vanitate sua. »
Quia sicut voluit, ita factum est. Hæc est enim illa
bestia, de qua in Apocalypsi legitur : « Quia data
est ei potestas in omnem tribum, et populum, et
linguam, et gentem, et adoraverunt eam omnes qui
habitant terram, quorum nomina non sunt scripta
in libro vitæ, et agni (*Apoc.* xiii, 8). » Sic igitur
homo iste prævaluit in vanitate sua, faciens omnia
secundum desideria iniqua cordis sui.

« Ego autem sicut oliva fructifera in domo Do-
« mini speravi in misericordia Dei mei in æternum,
« et in sæculum sæculi. » Ille, inquit, de quo usque
nunc locuti sumus speravit in multitudine divitiarum
suarum ; ego autem speravi in sola misericordia
Dei mei, et sperabo in æternum et in sæculo
sæculi. Fuit autem David sicut oliva fructifera
in domo Domini, quia Spiritus sancti oleo inunctus,
et plenus multos alios illuminavit, et sanavit, et
misericordiæ pinguedine lætificavit. Hæc est illa
oliva de radice Jesæ, de qua illa virga egressa est,
in cujus flore « requiescit Spiritus sapientiæ et
intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus

est lingua dolosa, aliud in corde gestantium, aliud
ore pronuntium. Sed in his subversio, in his sub-
mersio. »

scientiæ et pietatis, et Spiritus timoris Domini (*Isa. xi, A* 2), de quo alibi dicitur: «Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis (*Psal. XLIV, 8*).»

«Confitebor tibi, Domine, in sæcula, quia fecisti.» Dixit quia fecisti, et non dixit quid fecerit, ut per hoc eum omnia fecisse intelligamus. Et quis alius laudandus est, nisi ille qui omnia fecit? «Et exspectabo nomen tuum, quoniam bonum est, ante conspectum sanctorum tuorum.» Hoc est illud nomen, de quo propheta ait: «Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor ejus, et gravis ad portandum (*Isai. xxx, 27*).» Nomen Domini, verbum Domini, sermo Domini, et sapientia Domini Christus est, qui in adventu suo, et jucundus bonis, et iratus malis apparebit. Unde et bene dicitur:

«Ante conspectum sanctorum tuorum.» Bonum, inquit, suave et ad videndum delectabile est nomen tuum. Sed ubi? ante conspectum sanctorum tuorum. Illis quidem quale est, tale apparebit, cæteris vero quale modo superius dictum est, ardens furor ejus, et gravis ad portandum.

PSALMIUS LII.

IN FINEM PRO AMELECH INTELLIGENTIA DAVID (578).

Amelech *populus brutus* interpretatur, de quo initio hujus psalmi dicitur: «Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.» Et revera stultus, brutus, et insipiens est, qui hoc dicit. Et hæc quidem est intelligentia David, et aliorum omnium qui Deum esse credunt.

«406 Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.» Quamvis generaliter de cunctis gentibus quæ Deum ignorant hoc intelligi possit, specialiter tamen de Judæis intelligitur, qui videntes Salvatorem nostrum humana carne vestitum, hominem tantum, et non Deum esse crediderunt, unde etiam dicebant: «Secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit (*Joan. xix, 7*).» E contra vero Apostolus: «Non rapinam, inquit, arbitratus est esse se æqualem Deo (*Philip. ii, 6*).» Similiter autem et ipse Dominus: «Si mihi, inquit, non creditis, operibus credite (*Joan. x, 38*).» Et alibi: «Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo (*Joan. xv, 22*).»

«Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in voluntatibus suis.» Corrupti, inquit, sunt a fide patriarcharum et prophetarum, quia quem ipsi Deum esse negant, hunc patriarchæ et prophetæ adoraverunt et coluerunt, et ideo digne satis, et Deo et hominibus abominabiles facti sunt in pravis voluntatibus. «Non est qui faciat bonum, non

est usque ad unum.» Quia, inquit, tales sunt, et a sanctorum Patrum fide recesserunt, non est inter eos aliquis qui faciat bonum, quia quod ex fide non est, malum est. Nam ipse quoque orationes eorum, sicut scriptum est (*Psal. cviii, 7*), sunt eis in peccatum. Non est igitur in eis qui faciat bonum, at vero nec in aliis omnibus usque ad unum. Unus igitur populus, et ipse solus, qui faciat bonum, per quem populus Christianus significatur. Nulla enim alia fides est quæ salvare possit, nisi sola fides Christianorum. Et hoc quidem sequentia manifestant.

«Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.» Ecce quales eos venit. Sequitur:

«Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.» Probatum est igitur a divina auctoritate quia non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Ad illum videlicet unum, per quem, ut modo diximus, populus Christianus significatur. Ipse enim solus est, qui eam intelligentiam habet, de quo in titulo hujus psalmi dicitur: «Intelligentia David; ipse solus requirit Deum, quia ipse solus habet eam fidem quæ ducit ad Deum. Cæteri vero omnes declinaverunt. Unde, et quo? a veritate ad errorem, a luce ad tenebras, a bono ad malum. Et hoc fecerunt simul et æqualiter omnes, ideoque inutiles et vani facti sunt omnes. Inutiles quidem, quia neque sibi ipsi, neque aliis prodesse possunt.

«Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam, sicut escam panis? Deum non invocaverunt, illic trepidaverunt timere, ubi non erat timor. Quoniam Deus dissipat ossa hominum sibi placentium. Con-fusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.» Nonne, inquit, aliquando cognoscent et intelligent omnes qui hæc et illa operantur quoniam Deus dissipat ossa eorum, qui sibi ipsis, et non Deo placere contendunt? Quid enim per ossa, nisi omnem illorum virtutem et fortitudinem intelligamus? Hæc autem maxima ex parte jam dissipata sunt, et tandem omnino dissipabuntur. Per hoc autem non solum Judæos, sed tyrannos quoque et hæreticos intelligere debemus. Omnes enim isti et iniquitatem pariter operantur, et plebem Dei devorant, sicut escam panis. De talibus namque dicitur: «Quia comederunt Jacob, et locum ejus desolaverunt (*Psal. LXXVIII, 7*).» Per quod nimirum apertissime significatur, cum quanta aviditate sanctos Dei homines isti flagitiosi interfecerunt. Isti autem sunt, de qui-

(578) In editione Psalterii card. Thommasii titulus psalmi hujus ita inscribitur: *In finem, pro Amelech, intelligentia David*. In edit. Rom. *Pro Amelech, intellectus David*. Aliter habet editio Isidori, Clarii. *Vincens in Machalach, intelligentia David*. Historia Amelech refertur I Reg. cap. xxx, de qua scribit Beda in hoc titulo. Varia etiam est nominis Amelech interpretatio. Amelech interpretatur *populus lambens*, quia qui terrena nimium desiderant, ea

jam ambiendo quasi *lambere* videntur; pro horum ergo conversione vel punitione psalmus iste formatur. Ita Beda: ubi vero pro Amelech habetur *Maelech*, ut in S. Augustino et Vulgata, nomen illud interpretatur *parturiens*, sive *dolens*. Secundum S. Hieronymum hic psalmus vocem continet Prophetæ, peccatores atque impios increpantis; eumque secutus est S. Bruno in ejus expositione, Judæorum perfidiam depingens.

bns Apostolus ait : « Quia cum cognovissent Deum, A non sicut Deum adoraverunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis : et dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis, volucrum et serpentium (Rom. 1, 21). » Unde et subditur : « illic trepidaverunt ubi non erat timor ; » neque enim hæc talia timenda erant, quæ ipsi sua malitia excæcati, quasi Deum timebant et venerabantur, qui Christum non interfecissent, nisi et locum, et gentem amittere timuissent ; dicentes : « Si dimittimus eum sic, venient Romani, et tollent nobis et locum, et gentem. Confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos (Joan. xi, 48). » Et merito quidem sprevit illos Deus, et in eorum locum gentes elegit, quoniam et ipsi spreverunt Deum, dicentes ; « Non habemus regem, nisi Cæsarem : et nolumus tunc regnare super nos (Joan. xix, 15) ; » et Christo Domino latronem prætulerunt.

« Quis dabit ex Sion salutare Israel, dum avertet « Dominus captivitatem plebis suæ ? » Legitur in Prophetarum libris, quia « de Sion veniet, qui auferet, et avertet captivitatem a Jacob (Sophon. ii, 7). » Ipse est Salvator noster, qui in medio terræ, id est in civitate Jerusalem salutem operatus, omnes suos fideles de diaboli captivitate liberavit. Frustra igitur Judæi alium exspectant, qui eos de captivitate eripiat. « Exultabit Jacob, et lætabitur « Israel. » In hoc, inquit, et non in alio exultabit Jacob, ille videlicet qui malignos spiritus et vitia supplantat. Et lætabitur Israel, quando facie ad faciem Deum videbit. Cum enim idem sit Jacob et Israel, secundum aliud tamen dicitur Jacob, et secundum aliud dicitur Israel ; et Jacob 407 quidem dicitur in hac vita, Israel vero in alia vita, quis in hac vita supplantator est, in alia vero Deum videbit, sicut Joannes apostolus ait : « Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus ; scimus enim quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est (II Joan. iii, 2). »

PSALMUS LIII.

IN FINEM IN CARMINIBUS INTELLECTUS DAVID, CUM VENISSENT ZIPHÆI, ET DIXISSENT AD SAUL : NONNE DAVID ABSCONDITUS EST APUD NOS (579) ?

Ubiunque David intellectum suum ponit, non ad litteram, sed spiritualiter intelligenda esse ostendit quæ dicit. Quis enim hæc ad litteram intelligere non poterat, quæ in hoc titulo narrantur ? Sed aliter ipse, et aliter alii intelligebant. Neque simplex hic narratur historia, quod Ziphæi, qui *germinantes* interpretantur, venisse dicuntur ad Saul, quatenus ei traderent David. Per Ziphæos itaque Judæi intelligantur, qui divitiarum et filiorum germine abunda-

bant. Et isti quidem sunt, qui terræ principibus Salvatorem nostrum ad mortem tradiderunt.

« Deus, in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua libera me. » Deus, inquit, in nomine tuo, id est per invocationem nominis tui, salvum me fac. Invocavit enim Filius Patrem ex nomine, quando ait : « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum (Luc. xxiii, 46). » Hoc enim nomen proprium illius est, qui omnium rerum pater est ; sed Filii quidem naturaliter Pater est ; aliorum vero vel adoptione, vel creatione Et in virtute tua libera me, » quæ tanta est, ut ei nemo (580) resistere possit. Hæc sola virtus retinet malignos spiritus, ut suam ubique voluntatem facere non valeant ; quæ si eis opposita non fuisset, nihil aliud est, quod eis resistere potuisset. Unde et de principe eorum scriptum est : « quia non est potestas super terram (581) quæ ei comparari possit, qui factus est ut neminem timeat. » Verumtamen sic Dei virtute ligantur, ut nec in porcos habeant potestatem.

« Deus, exaudi orationem meam, auribus percipe « verba oris mei. » Non ei orare necessarium erat, cui voluntas sola sufficiebat. Orat igitur, non pro se, sed pro nobis, ut ejus exemplo, et magisterio doceamur, quid in tali eventu agere debeamus.

« Quoniam alieni insurrexerunt in me, et fortes « quæsierunt animam meam, et non proposuerunt « Deum ante conspectum suum. » Ut superius quidem Ziphæi, modo autem alieni dicuntur Judæi, quoniam et si carne propinqui erant, mente tamen et mala voluntate alienos se faciebant, dum tanto odio in eum insurgebant. Isti sunt, de quibus alibi dicitur : « Filii alieni mentiti sunt mihi (Psalm. xvii, 46). » Fortes autem erant, non viribus, sed iniquitatis et malitiæ superabundantia. Talem fortitudinem illi habent. « Et non proposuerunt Deum ante conspectum suum. » Si enim ante mentis oculos Deum habuissent, tam impie et tam crudeliter agere nequaquam potuissent ; sed excæcavit illos malitia eorum, et quid facerent, non consideraverunt.

« Ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ. » Tantum adjuvit Pater Filium, quantum ipse Filius voluit, ad hoc enim venerat ut moreretur ; qui si mori noluisset, nullatenus occidi potuisset. Sed quid nasci profuisset, si mortuus non fuisset ? In hoc igitur eum Pater adjuvit, in quo omne ejus desiderium adimplevit, mortem destruendo, diabolum vincendo et hominem liberando. Unde et illud dicitur : « Desiderium animæ « ejus tribuisti ei. Et Dominus susceptor est animæ « suæ (582). » Quis enim alius eam suscipere debuit, nisi divinitas ipsa, quæ ei ineffabiliter conjuncta erat ? Statim enim ut Salvator noster spiritum emisit, simul cum divinitate illa sanctissima anima inferni

florantes, apud Brunonem nostrum *germinantes*. Ipse autem a sensu literalis mysticum sensum eruit et explanat.

(580) Cod. Ghis., nihil.

(581) Id. cod. Ghis., sub cælo.

(582) Cod. Ghis., meæ.

(579) Psalmi hujus titulus apud omnes Psalterii expositores eodem modo describitur. Complectitur autem historiam prodicionis Davidis a Ziphæis actæ, ut habetur I Reg. cap. xxvi. Canit ergo per totum psalmum suam Prophetæ liberationem, atque pro ea gratias Deo agit. Apud Bedam Ziphæi interpretantur

claustra penetravit, et inferno exspoliato, sanctorum animas, quæ ibi captivæ tenebantur secum eduxit. Fortior igitur illo fait, qui suscepit animam Christi, quam illi, qui malitiose quærebant animam Christi. De quibus subditur :

« Averte mala inimicis meis. » Illa, inquit, mala averte inimicis meis, quæ ipsi mihi facere voluerunt. Voluerunt enim si potuissent auferre memoriam ejus de terra, quorum nomina merito deleta sunt de libro vitæ.

« Et in veritate tua disperde illos. » Tale est hoc quod modo dicitur : « in veritate tua disperde illos ; » quale illud, quod alibi ait : « ut justificeris in sermonibus tuis (Psalm. L, 6). » Multis enim in locis minatur Dominus mortem, et perditionem populo Judæorum, **408** si ab ejus fide et cultura recedat. Necessè est igitur ut disperdantur et confundantur, quatenus Deus verax sit, et ejus sermones adimpleantur.

« Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est. » Ipsi, inquit, insurgunt adversum me, et quærunt perdere animam meam, et quod ego mea sponte facturus sum, ad hoc quasi invitum me cogere volunt. Ego tamen voluntarie sacrificabo tibi, et meipsum offeram, ut eos qui in me credituri sunt hac mea morte ab æterna morte eripiam. « Et confitebor nomini tuo. » Et per discipulos, fidelesque meos, ubique gentium laudabo nomen tuum. Quoniam hoc bonum est, hoc sanctum et justum est, ut nomen tuum ubique laudetur et prædicetur.

« Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me. » In potestate illius erat, et inimicos compecere, et tribulationes mitigare, et quicquid erat in voluntate, totum erat et in potestate. Unde et ipse ait : « Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam (Joan. x, 18). — « Et super inimicos meos respexit oculustus. » Respexit utique, vidit, et cognovit, et penitentes misericorditer suscepit, in malitia vero perseverantes perdidit, et nunquam eorum amplius miserebitur.

PSALMUS LIV.

IN FINEM IN CARMINIBUS INTELLECTUS DAVID.

Ubi intellectus ponitur, littera excluditur, et major intelligentia quæritur.

« Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam, intende in me, et exaudi me. » Docet nos Salvator noster quanta instantia orare debeamus, dum unum atque idem toties repetit. Sæpe jam diximus, quia istæ orationes illi necessariæ non sunt, in cujus voluntate et potestate universa posita sunt. Sed si Christi humanitas hoc in corde dicebat, præsto erat divinitas quæ exaudiebat.

« Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum a voce inimici, et a tribulatione peccatoris. » lætæ afflictiones omnium hominum communes et naturales sunt, quas nisi Salvator

(583) Cod. Ghis., omnesque suas iniquitates.

(584) Id. cod., pudet.

noster habuisset, verus homo fuisse non crederetur. Necessè igitur fuit, ut eas se habuisse ostenderet, et hæreticos aliter credentes et prædicantes convinceret. Habuit igitur Dominus has affectiones, sed sicut voluit, ita eas habuit, quantum voluit contristatus est, et quantum voluit conturbatus est. Sic in Evangelio legitur (Joan. xi, 33) : quia morte Lazari infremuit spiritu, et conturbavit seipsum. Sed quid est quod ait : « in exercitatione mea ? » Quæ est ista exercitatio Christi ? Non erat otiosus Salvator noster ; quotidie prædicationi instabat, et miraculis, et sermonibus suis auditores ad viam veritatis provocabat. Sed in hac sua exercitatione nonnunquam contristatus est, magis quidem de illorum infidelitate, quam de illatis sibi injuriis ab illorum perversitate.

« Quoniam declinaverunt in me iniquitates. » Ideo, inquit, « conturbatus sum a voce inimici, et a tribulatione peccatoris, quoniam declinaverunt in me iniquitates ; » id est quas iniqui et impii in mea passione ostenderunt, easque in me convertentes et declinantes manifestarunt (583). Dicendo autem inimicum et peccatorem, singularem numerum pro plurali posuit, quod quidem et in divinis, et in sæcularibus litteris usitatissimum est. « Et in ira molesti erant mihi. » Valet (584) dicere, quantas molestias homines illi super omnes scelestissimi flagellando, conspuendo, alapis cædendo, et similia faciendo Salvatori nostro intulerunt.

« Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me. » Cito transit illa conturbatio ; et illa formido super eum cadere quidem potuit, manere non potuit. Si enim in illa tanta tempestate aliquo modo non conturbaretur, nostræ naturæ particeps fuisse non putaretur (585). Unde et subditur :

« Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ. » Venerunt quidem timor et tremor super eum, sed nihil potuerunt in eum. Cum enim Judæis ad se capiendum venientibus, obviam perrexisset, omnesque uno verbo in terram stravisset, satis manifeste ostendit, et se non timere, et quidquid volebat in potestate habere. Ubi enim tanta potentia est, ibi timor locum habere non potest. Per tenebras autem, quæ eum contexerunt, illam iniquorum sævientium multitudinem intelligimus, de qua Joannes apostolus ait : quia « lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt (Joan. 1, 5). » Quod enim peccatores tenebræ dicantur, audi Apostolum dicentem : « Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ephes. v, 10). »

« Et dixi : Quis dabit mihi pennas sicut colombarum, et volabo et requiescam ? » Hoc autem tale est ac si diceret : Jam tædet me horum conversatio, jam tædet me hujus loci habitatio, alias transeundum est, et alius populus, qui me obediat, quærendus est. Hoc est

(585) Ex cod. Ghis. editio emendatur.

enim quod alibi ait « relinquetur vobis domus vestra **A** cæterosque alios qui munimentum populi esse videbantur, intelligere debeamus? Qui quanto sapientiores erant, tanto amplius omni iniquitate et malitia abundabant.

« Et non defecit de plateis ejus usura et dolus. » Si in plateis erat usura et dolus, quid in locis abditis et occultis fuisse putamus? Si palam talia fiebant, multo deteriora in abscondito fieri non dubitamus.

« Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, supportassem utique, et si is qui oderat me super me magna locutus fuisset, abscondissem me utique ab eo: tu vero homo unanimis, dux meus, et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Domini ambulavimus cum consensu, » illorum subauditur, malis consiliis acquiescens, me ad mortem tradidisti. « Veniat mors super illos, » qui te in hoc facinus induxerunt. Nunc autem significationem videamus. Vulgare est ut inimicus inimicum maledicat et persequatur, et de eo mala loquatur. Sed ut amicus dominum et magistrum aliquis tradat, persequatur et maledicat, omnino absurdum, inconveniens, extraneum et importabile est. Quis enim a tali homine se abscondere, talisque hominis insidias effugere valeat? Erat autem Judas usque ad id temporis unanimis cum Domino, sibi que familiaris, ejusque secretorum et consilii particeps, quem sicut cæteros Dominus diligebat, quamvis talem aliquando futurum esse sciebat. Sola præsentia judicat Dominus, nec præterita, nec futura intuetur; qualiscunque fueris, si bonus es, securus esto: « Peccator quacunque hora conversus fuerit, dicit Dominus, omnium iniquitatum ejus non recordabor (*Ezech. xxxiii. 13*); » sed vigilandum est semper, quia nescimus diem, neque horam. « Tu vero, inquit, homo unanimis, dux meus, » id est dux et apostolus, sicut cæteri omnium aliorum a me constituti. « Et notus meus, » quem inter primos magisque familiares discipulos habebam.

« Qui simul mecum dulces capiebas cibos, » et spirituales videlicet et corporales, secundum illud: « Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet (*Matth. xxvi. 23*). » Nam et ipse de illis unus erat, quibus Dominus dixerat: « Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis (*Marc. iv. 11*). » Et isti quidem erant illi cibi dulcissimi, quos simul cum Domino capiebat; « In domo Domini ambulavimus cum consensu. » Sæpe enim in templum Salomonis **410** cum consensu et reverentia Dominum secutus, se ei coram omni populo et amicum, et discipulum esse ostendit. Unde si Deum non timebat, vel faciem hominum erubescere debuerat.

« Veniet mors super illos. » Super illos qui tui consilii participes fuerunt, qui tibi pecuniam dederunt, et tanti sceleris conscii fuerunt. « Et descendent in infernum viventes. » Ecce isti jam judi-

« Et non defecit de plateis ejus usura et dolus. » Si in plateis erat usura et dolus, quid in locis abditis et occultis fuisse putamus? Si palam talia fiebant, multo deteriora in abscondito fieri non dubitamus.

« Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, supportassem utique, et si is qui oderat me super me magna locutus fuisset, abscondissem me utique ab eo: tu vero homo unanimis, dux meus, et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Domini ambulavimus cum consensu, » illorum subauditur, malis consiliis acquiescens, me ad mortem tradidisti. « Veniat mors super illos, » qui te in hoc facinus induxerunt. Nunc autem significationem videamus. Vulgare est ut inimicus inimicum maledicat et persequatur, et de eo mala loquatur. Sed ut amicus dominum et magistrum aliquis tradat, persequatur et maledicat, omnino absurdum, inconveniens, extraneum et importabile est. Quis enim a tali homine se abscondere, talisque hominis insidias effugere valeat? Erat autem Judas usque ad id temporis unanimis cum Domino, sibi que familiaris, ejusque secretorum et consilii particeps, quem sicut cæteros Dominus diligebat, quamvis talem aliquando futurum esse sciebat. Sola præsentia judicat Dominus, nec præterita, nec futura intuetur; qualiscunque fueris, si bonus es, securus esto: « Peccator quacunque hora conversus fuerit, dicit Dominus, omnium iniquitatum ejus non recordabor (*Ezech. xxxiii. 13*); » sed vigilandum est semper, quia nescimus diem, neque horam. « Tu vero, inquit, homo unanimis, dux meus, » id est dux et apostolus, sicut cæteri omnium aliorum a me constituti. « Et notus meus, » quem inter primos magisque familiares discipulos habebam.

« Qui simul mecum dulces capiebas cibos, » et spirituales videlicet et corporales, secundum illud: « Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet (*Matth. xxvi. 23*). » Nam et ipse de illis unus erat, quibus Dominus dixerat: « Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis (*Marc. iv. 11*). » Et isti quidem erant illi cibi dulcissimi, quos simul cum Domino capiebat; « In domo Domini ambulavimus cum consensu. » Sæpe enim in templum Salomonis **410** cum consensu et reverentia Dominum secutus, se ei coram omni populo et amicum, et discipulum esse ostendit. Unde si Deum non timebat, vel faciem hominum erubescere debuerat.

« Veniet mors super illos. » Super illos qui tui consilii participes fuerunt, qui tibi pecuniam dederunt, et tanti sceleris conscii fuerunt. « Et descendent in infernum viventes. » Ecce isti jam judi-

« Et non defecit de plateis ejus usura et dolus. » Si in plateis erat usura et dolus, quid in locis abditis et occultis fuisse putamus? Si palam talia fiebant, multo deteriora in abscondito fieri non dubitamus.

« Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, supportassem utique, et si is qui oderat me super me magna locutus fuisset, abscondissem me utique ab eo: tu vero homo unanimis, dux meus, et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Domini ambulavimus cum consensu, » illorum subauditur, malis consiliis acquiescens, me ad mortem tradidisti. « Veniat mors super illos, » qui te in hoc facinus induxerunt. Nunc autem significationem videamus. Vulgare est ut inimicus inimicum maledicat et persequatur, et de eo mala loquatur. Sed ut amicus dominum et magistrum aliquis tradat, persequatur et maledicat, omnino absurdum, inconveniens, extraneum et importabile est. Quis enim a tali homine se abscondere, talisque hominis insidias effugere valeat? Erat autem Judas usque ad id temporis unanimis cum Domino, sibi que familiaris, ejusque secretorum et consilii particeps, quem sicut cæteros Dominus diligebat, quamvis talem aliquando futurum esse sciebat. Sola præsentia judicat Dominus, nec præterita, nec futura intuetur; qualiscunque fueris, si bonus es, securus esto: « Peccator quacunque hora conversus fuerit, dicit Dominus, omnium iniquitatum ejus non recordabor (*Ezech. xxxiii. 13*); » sed vigilandum est semper, quia nescimus diem, neque horam. « Tu vero, inquit, homo unanimis, dux meus, » id est dux et apostolus, sicut cæteri omnium aliorum a me constituti. « Et notus meus, » quem inter primos magisque familiares discipulos habebam.

« Qui simul mecum dulces capiebas cibos, » et spirituales videlicet et corporales, secundum illud: « Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet (*Matth. xxvi. 23*). » Nam et ipse de illis unus erat, quibus Dominus dixerat: « Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis (*Marc. iv. 11*). » Et isti quidem erant illi cibi dulcissimi, quos simul cum Domino capiebat; « In domo Domini ambulavimus cum consensu. » Sæpe enim in templum Salomonis **410** cum consensu et reverentia Dominum secutus, se ei coram omni populo et amicum, et discipulum esse ostendit. Unde si Deum non timebat, vel faciem hominum erubescere debuerat.

« Veniet mors super illos. » Super illos qui tui consilii participes fuerunt, qui tibi pecuniam dederunt, et tanti sceleris conscii fuerunt. « Et descendent in infernum viventes. » Ecce isti jam judi-

« Et non defecit de plateis ejus usura et dolus. » Si in plateis erat usura et dolus, quid in locis abditis et occultis fuisse putamus? Si palam talia fiebant, multo deteriora in abscondito fieri non dubitamus.

« Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, supportassem utique, et si is qui oderat me super me magna locutus fuisset, abscondissem me utique ab eo: tu vero homo unanimis, dux meus, et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Domini ambulavimus cum consensu, » illorum subauditur, malis consiliis acquiescens, me ad mortem tradidisti. « Veniat mors super illos, » qui te in hoc facinus induxerunt. Nunc autem significationem videamus. Vulgare est ut inimicus inimicum maledicat et persequatur, et de eo mala loquatur. Sed ut amicus dominum et magistrum aliquis tradat, persequatur et maledicat, omnino absurdum, inconveniens, extraneum et importabile est. Quis enim a tali homine se abscondere, talisque hominis insidias effugere valeat? Erat autem Judas usque ad id temporis unanimis cum Domino, sibi que familiaris, ejusque secretorum et consilii particeps, quem sicut cæteros Dominus diligebat, quamvis talem aliquando futurum esse sciebat. Sola præsentia judicat Dominus, nec præterita, nec futura intuetur; qualiscunque fueris, si bonus es, securus esto: « Peccator quacunque hora conversus fuerit, dicit Dominus, omnium iniquitatum ejus non recordabor (*Ezech. xxxiii. 13*); » sed vigilandum est semper, quia nescimus diem, neque horam. « Tu vero, inquit, homo unanimis, dux meus, » id est dux et apostolus, sicut cæteri omnium aliorum a me constituti. « Et notus meus, » quem inter primos magisque familiares discipulos habebam.

« Qui simul mecum dulces capiebas cibos, » et spirituales videlicet et corporales, secundum illud: « Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet (*Matth. xxvi. 23*). » Nam et ipse de illis unus erat, quibus Dominus dixerat: « Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis (*Marc. iv. 11*). » Et isti quidem erant illi cibi dulcissimi, quos simul cum Domino capiebat; « In domo Domini ambulavimus cum consensu. » Sæpe enim in templum Salomonis **410** cum consensu et reverentia Dominum secutus, se ei coram omni populo et amicum, et discipulum esse ostendit. Unde si Deum non timebat, vel faciem hominum erubescere debuerat.

« Veniet mors super illos. » Super illos qui tui consilii participes fuerunt, qui tibi pecuniam dederunt, et tanti sceleris conscii fuerunt. « Et descendent in infernum viventes. » Ecce isti jam judi-

(586) Cod. Ghis., quæ me ubique, etc.

cati et damnati sunt, et sententia mortis jam veniet super eos : nihil aliud restat, nisi ut facta resurrectione, descendant in infernum viventes, qui modo in anima ibi sunt tormenta patientes.

« Quoniam nequitia in hospitibus eorum, in medio eorum. » Nisi enim nequitia in cordibus eorum esset, quæ per hospitia intelligimus, nunquam tantum scelus agere potuissent.

« Ego autem ad Deum clamavi, et Dominus exaudivit me. » Iste clamor non oris, sed solius voluntatis fuit. Magnus est clamor voluntatis ejus, et clarissime resonat in auribus divinitatis, et nulla moræ distantia est inter orationem et exauditionem. Nam et Moyses longe Christo inferior in corde clamabat, et tamen dictum est a Domino (587) : « Quid clamas ad me? » (*Exod. xiv, 15.*)

« Vespere, et mane et meridie narrabo, et annuntiabo, et exaudiet vocem meam. » Notandum quia ordine commutato, prius vespere, deinde mane, postmodum vero meridie posuit. Promittit igitur Salvator noster se narrare et annuntiare per discipulos et fideles suos ea quæ vespere, ea quæ mane et ea quæ meridie sibi facta sunt; quoniam memoria dignissima sunt, et eo quo ponuntur ordine facta sunt. Vespere namque in cruce positus spiritum emisit. Unde est illud : « Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum (*Psal. cxi, 2.*) » Mane vero die tertia resurrexit : meridie cælos ascendit. Narrat igitur Ecclesia ea quæ facta sunt vespere et mane, et meridie, quia Christi passionem, et resurrectionem, et ascensionem quotidie cantare et prædicare non cessat. Et hanc quidem vocem exaudit Deus, quia nulla laus et jubilatio est in qua magis delectetur.

« Liberabit in pace animam meam ab his qui appropiant (588) mihi, quoniam inter multos erant mecum. » Qui sunt isti qui appropinquant Domino, et quos inter multos alios secum fuisse dicit, a quibus, ut tamen pacem habeat animam suam liberari petiit? Quomodo enim secum erant, si ab eis animam suam liberari desiderat? Ego puto aliquos fuisse, qui ipso tempore passionis ei ad custodiam dati fuerant, ne effugere potuissent. Unde et alibi dicit : « Perii fuga a me, et non est qui requirat animam meam (*Psal. cxli, 6.*) » Ut enim exemplo facilius hoc intelligamus, mihi quoque hoc accidisse scio, qui cum aliquando captus fuisset, mihi quidam ad custodiam dati sunt, qui præ cæteris me odio habebant, et ipsi quidem semper erant mecum, juxta me sedebant, sine quibus nihil agere poteram. Erant igitur mecum, sed non pro bono, neque meæ voluntatis mecum erant. Puto quod exemplo facile intelliguntur, qualiter cum Domino illi fuerint, quos secum inter multos fuisse dicit. Hucusque Salvator noster locutus est, cætera quæ sequuntur Propheta loquitur (589).

(587) *Id. cod., et labia non movebat.*

(588) In Vulgata legitur *appropinquant* : ita in Cassiodoro.

« Exaudiet Deus, et humiliabit eos qui est ante sæcula et manet in æternum. » Exaudiet, inquit, Deus, et absque dubio audiet ea quæ Judæi contra eum male et indecenter loquuntur, et humiliabit eos, ut, sicut aliquando excelsiores fuerunt concis gentibus, ita e contra pro suis iniquitatibus subiciantur omnibus gentibus.

« Qui est ante sæcula, et manet in æternum. » Cui illi insultando dicebant (*Joan. viii, 57*) : « Nunc cognovimus quia dæmonium habes; quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti? » Quibus ipse : « Ante, inquit, quam Abraham fieret, ego sum. »

« Non est illis commutatio, et non timerunt Deum. » Non est, inquit, illis commutatio, utpote illis qui Deum non timent, ut a malitia sua per poenitentiam commutentur et sanentur. Unde et per prophetam Dominus ait : « Excæca cor populi hujus, ne forte convertantur, et sanem eos (*Isa. vi, 10.*) » Et ideo non immerito extendit Dominus manus suas in retribuendo illis. »

« Contaminaverunt testamentum ejus. » Testamentum Dei Judæi commaculant, quia perverse et contra fidem illud exponunt, et ea quæ de Christo dicta sunt, illi de Antichristo dicta esse prædicant. Quo circa digne satis divisi et dispersi sunt per universum mundum. « Ab ira vultus ejus. » Egrege autem dixit : « ab ira vultus ejus, » quia citissime in vultu ira cognoscitur. Et appropiavit cor ejus. » Longe erat prius a Judæis cor et voluntas Dei; quia ejus voluntatem cognoscere non poterant, nunc autem de patria ejecti, et tanto tempore exsiliati cognoscere (590), et Deum sibi iratum esse intelligere possunt. Appropinquavit autem et aliter Judæis cor et sapientia Dei, quando inter eos Salvator noster prædicare cœpit.

« Mollierunt sermones suos super oleum, et ipsi sunt jacula. » Hoc autem faciebant Judæi, cum dicerent : « Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo : non enim respicis personam hominis (*Marc. xii, 14.*) » Nonne tibi isti sermones satis molles et dulces esse videntur? Ipsi tamen sunt jacula quibus eum ferire et vulnerare nitebantur. Hoc enim ideo dicebant, sicut in Evangelio legitur, ut caperent eum in sermonibus. Sed Jesus cognita nequitia eorum ait : « Quid me tentatis, hypocritæ? » (*Matth. xxiv, 18.*)

« Jacta in Deum cogitatum tuum, et ipse te enutriet. » Tu, inquit, vir Christiane et fidelis, fuge Judæorum consortium, quia sicut Apostolus ait : « Sermo illorum ut cancer serpit (*II Tim. xi, 17.*) » et facile suos decipiunt auditores. « Jacta in Dominum cogitatum tuum, » et ipse te docebit. Ipse te enutriet doctrina catholica et spirituali. Hoc est enim quod Jacobus apostolus ait : « Si quis indige-

(589) *Cod. Ghis., suppletur editio.*

(590) *Cod. Ghis., aliisque calamitatibus oppressi facile Dei voluntatem cognoscere.*

sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter et dabitur ei (*Jac. 1, 5*).

« Non dabit in æternum fluctuationem justo. » Ille dat fluctuationem, quando ponit hominem in his contra tentationem; « Deus autem neminem tentat (*ibid., 12*). » Quando igitur homo tentatur in his quæ contra fidem esse videntur, cito ad se redeat, et hanc talem cogitationem, sive potius tentationem a Deo non esse cognoscat. « Tu vero, Deus, deduces eos in puteum interitus. » Illi, inquit, fideles tuos in puteum erroris præcipitare nituntur, sed quod illis infelix erit, in puteum interitus et perditionis eos deducet.

« Viri sanguinum, et dolosi non dimidiabunt dies suos. » Universalis comminatio est contra homicidas, Judæos, hæreticos, omnesque dolosos, et deceptores, et animarum interfectores. Isti autem non dimidiabunt dies suos, quia non tantum vivent quantum se vivere sperant. Unde et bene subditur :

« Ego vero in te sperabo, Domine, » neque mihi longos hujus vitæ dies constituam, sed quacunque hora tibi placuerit, et me vocare volueris, paratus ero. Bene autem dixit dies suos, quia aliter Deus, aliter ipsi dies suos ordinant atque disponunt, neque attendunt quod alibi dicitur : « Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt (*Job xiv, 5*). »

PSALMUS LV.

IN FINEM PRO POPULO, QUI A SANCTIS LONGE FACTUS EST, DAVID IN TITULI INSCRIPTIONEM, CUM TENEBUNT EUM ALLOPHYLII IN GETH.

Populus ille, qui a sanctis et fidelibus David longe factus est, Judæi sunt. Sed quando factum est hoc? In tituli inscriptione, quando Christum suum regem esse negaverunt, dicentes Pilato : « Noli scribere regem Judæorum, sed quia ipse dixit : Rex sum Judæorum (*Joan. xix, 21*). » Et tunc quidem tenuerunt eum allophyli in Geth (591). Allophyli sine capite interpretantur; per quos eosdem ipsos Judæos intelligimus, qui decollati sunt, et sine capite, nullum de gente sua regem habentes, nec sacerdotem. Geth vero torcular dicitur. Significat autem civitatem Jerusalem, in qua velut uvæ in torculari, sic totus populus ille compressus, totam terram illam proprio sanguine perfudit, et cruentavit. Sic itaque Jerusalem non solum sanctorum, qui in ea interfecti sunt, sed suæ quoque gentis torcular facta est.

« Miserere mihi, Domine, quoniam conculcavit me homo, tota die bellans contribulavit me. » Ecclesia loquitur contra illos qui a sanctis longe facti sunt. Multis modis mali homines, Judæi videlicet, hæretici et tyranni sanctam Ecclesiam olim conculcaverunt et afflixerunt, et adhuc etiam falsi Christiani eam affligere et conculcare non cessant. Unde et valde convenienter dixit, tota die; quia hæc afflictio et conculcatio non cessabit, nisi cum die.

(591) Allophyli est græca vox ex ἀλλόφυλος quæ significat virum alterius tribus vel generis, vel nationis, quamobrem ex eo nomine extraneos intelli-

« Conculcaverunt me inimici mei tota die. » Non solum, inquit, homo, non solum ille populus, qui cum prope esset, longe a sanctis factus est in tituli inscriptione, verum etiam omnes alii inimici mei conculcaverunt me, et adhuc quidem conculcare non cessant, quia nondum conculcationis finitus est dies. Sed dic mihi quando ista tua conculcatio cœpit : « ab altitudine diei. » Dies iste Christus est, qui de se ipso ait : « Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris (*Joan. viii, 12*). » Ex quo autem dies iste super cœlos exaltatus et elevatus est, ex tunc sancta Ecclesia et affligi et conculcari cœpit. Hoc enim ipse Dominus discipulis suis prædixerat. « Veniet, inquit, hora, ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se præstare Deo (*Joan. xvi, B 2*). »

« Quoniam multi, qui debellant me, timebunt, ego vero in te sperabo, Domine. » Seipsam consolatur Ecclesia, considerans quæ pœna sit præparata adversariis suis, et quæ gloria sit præparata pro afflictionibus suis. Illi, inquit, qui me debellant, in judicio timebunt, ego vero, quia in te sperabo, nihil timebo. Mea igitur tristitia vertetur in gaudium; horum vero gaudium in tristitiam convertetur.

« In Deo laudabo sermones meos, tota die in Deo sperabo, non timebo quid faciat mihi homo. » Laudet igitur unusquisque sermones suos, sed non ideo quia sui sunt, sed potius quia de Deo loquantur, **412** et de Deo sunt. Laudabiles sunt sermones nostri, si a veritate non recedant, si tempori locoque convenient. Tales enim conscientia nostra laudare potest, aliter vero laudare non potest, « Tota die, » omni tempore vitæ meæ, quidquid mihi contingat, sive prospera sint sive adversa, « in Domino sperabo, » et ideo « non timebo quid faciat mihi homo. »

« Tota die verba mea exsecrabantur adversum me. » Ego, inquit, in Deo laudabam sermones meos, et fideles, et catholicos esse dicebam; illi e contra adversum me disputantes exercebantur, et blasphemabant omnia verba mea, et suis rationibus ea infirmare et destruere conabantur. Unde et subditur : « Omnia consilia eorum in malum. » In malum eamque sunt omnia Judæorum et hæreticorum consilia, quæ et animas interficiunt, et simplices quosque a via veritatis deviare faciunt.

« Inhabitabunt et abscondent, ipsi calcaneum meum observabunt. » Tales erant illi de quibus in Evangelio dicitur : quia « cum intrasset Jesus in domum cujusdam principis Pharisæorum Sabbatho manducare panem, et ipsi observabant eum (*Luc. xiv, 1*). » Unde et Apostolus conqueritur de quibusdam falsis fratribus qui subintraverunt, ut explorarent conscientias eorum, de quibus ipse quoque Dominus ait : « Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus au-

gimus; ac propterea sese sustinere potest interpretatio S. Brunonis, ut paululum attendenti perspicuum fiet.

tem sunt lupi rapaces (*Matth. vii, 15*). » Et isti A quidem inter sanctos dolose habitantes, et cordis malitiam abscondentes Christianos se esse fingebant, et quoscumque poterant vel accusabant, vel decipiebant; observabant autem calcaneos eorum, qui si in aliquo eos offendere, vel cadere, vel contra legem facere cognovissent, hoc memoriæ commendabant, et opportuno tempore eos accusando objiciebant. Calcaneus enim pro casu ponitur, quia qui cadit, calcaneo cadit. Sequitur :

« Expectavit anima mea, pro nihilo salvos facies « eos. » Desiderium sanctorum est, et hoc expectant ut, sicut digni sunt, impii puniantur, nisi ab impietate sua ad Deum convertantur. Quod autem ait : « pro nihilo salvos facies eos, » tale est ac si diceret : Nihil in eis est, pro quo salvari debeant. Unde et subditur : « in ira populos confringes. » Hoc erit in iudicio, quando Deum iratum sibi esse intelligentes in ignem mittentur æternum.

« Deus vitam meam nuntiavi tibi, posui lacrymas « meas in conspectu tuo. » Felix illius hominis conscientia qui de vita sua tantum confidit, et lacrymas suas ante Deum ponit. Omnia videt Deus, et ipsa corda nostra illi loquuntur, et quidquid in eis est sibi annuntiant.

« Sicut in repromissione tua convertentur inimici « mei retrorsum, in quacunque die invocavero te. » Sicut, inquit, tu promisisti, in quacunque die te invocavero, convertantur retrorsum, ut mihi resistere non valeant inimici mei. Promissio namque illius hæc est : « Non vos deseram, neque derelinquam (*Joan. xiv, 18*). » Et : « Ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxiv, 20*). » Itemque : « Ego dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri (*Luc. xxi, 15*). » — « Ecce « cognovi quoniam Deus meus es tu. » Ecce, inquit, cognovi quoniam Deus meus es tu, qui nunquam deseris sperantes in te, et ecce quæ mihi futura sunt, mihi tam subito intus revelare dignaris. Subito enim dum loquerentur sancti, plerumque spiritu prophetiæ de his quæ illis futura erant instruebantur.

« In Deo laudabo verbum, et in Domino laudabo « sermonem, in Deo sperabo, non timebo quid faciat mihi homo (392). » Quoniam, inquit, Deus meus tu es, in te laudabo verbum, et in te laudabo sermonem, et fidem tuam quam prædicavi, et doctrinam tuam quam annuntiavi; nullo modo negabo, sed usque ad mortem confirmabo. Et quoniam in te sperabo, non timebo quid faciat mihi homo. Nihil enim potest humana fortitudo contra Dei potentiam et voluntatem.

« In me sunt, Deus, vota, quæ reddam. laudationes « tibi. » Nemo se excusare potest, sive dives sive

(392) Ab Ecclesia orthodoxa hæc dicta intelligit Cassiodorus : « In Patre enim se promittit Filium laudaturam; ut quidquid de illo dicitur, de isto pariter sentiat. Nam cum prædicamus æternum atque omnipotentem Patrem, æternum atque om-

pauper sit, unusquisque in se ipso et in corde suo habet quod Deo vovere et reddere potest. Non habes aurum, non habes argentum, non habes pecuniam quam Deo offeras neque ipse hoc exigit a te : audi ipsum dicentem : « Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo (*Matth. xxii, 21*). » Hoc sit semper in voto tuo et in desiderio tuo, et eum semper laudes et benedicas, et ab omni iniquitate quiescas; et sufficit tibi. Hinc est enim quod toties in his psalmis dicitur : *Laudate Dominum, benedicite Dominum, confitemini Domino, psallite Domino*, etc. Hæc etiam tacendo solvere potes, si cor mundum habeas, et in eo qui te fecit delecteris et gaudeas. Unde et alibi dicitur : « Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui (*Psal. cxlvi, 4*). » Et Apostolus : « Gaudete, inquit, in Domino semper, iterum dico gaudete (*Philip. iv, 4*). » Et hoc quidem est illud sacrificium laudis, quod Deo quotidie immolare debemus.

« Quoniam eripuisti animam meam de morte; » non qualicumque pretio, sed proprio sanguine tuo. Unde Apostolus ait : « Empti enim estis pretio magno, glorificate, et portate Deum in corpore vestro (*I Cor. vi, 20*). » — « Oculos meos a lacrymis, » quas vel fumus, vel dolo, vel aliqua molestia excutere solet. Qui enim in igne erunt, sine fumo et molestia esse non poterunt. Hanc autem molestiam illi non sentient de quibus dicitur : « Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, et mors non erit ultra, neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor, quia prima abierunt, et facta sunt omnia nova (*Apoc. xxi, 4*). » — « Pedes meos a lapsu. » Quid igitur illis profruit de quibus superius dicitur : « Ipsi calceamentum observabunt (*Psal. lv, 7*). » « Væ soli, quia cum ceciderit, non est qui sublevet eum (*Eccle. iv, 10*). » Sancti vero soli non sunt, quia semper cum Domino sunt, et dicunt : « Tenuisti « manum dexteram meam, ut placeam coram Domino « in lumine viventium. » Ideo, inquit : « Eripuisti animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu, ut placeam Domino in lumine viventium, » quia aliter ibi neque esse, neque placere Domino potuissem. Et bene quidem dixit « in lumine viventium, » quia illi soli in lumine erunt, illi soli vitam habebunt. Illa enim vita quæ semper in tormentis est potius mors quam vita dicenda est

PSALMUS LVI.

IN FINEM : NE DISPERDAS DAVID, IN TITULI INSCRIPTIONE, CUM FUGERET A FACIE SAUL IN SPELUNCAM.

Quando dictum est, « ne disperdas? » In tituli inscriptione. Quando fuit illa inscriptio? Cum David fugeret a facie Saul in speluncam. Hoc autem secundum litteram nunquam factum est, et ideo in finem referendum est. In tituli namque inscriptione, de

nipotentem Filium sine dubio confitemur. Unum est in utroque præconium; quoniam una virtus amborum, individua gloria, quando indivisibilis est natura, etc.

qua jam superius diximus, cum Judæi dixissent Pilato: « Noli scribere regem Judæorum; » respondit illis: « Quod scripsi scripsi (Joan. xix, 22). » Hoc autem tantum valuit quantum si dixisset: ne disperdas. Servata est itaque Scriptura, et, velint nolint Judæi, rex Judæorum est Christus. Et tunc quidem fugit David, id est Salvator noster, in speluncam sepulcri, a facie Saul, per quem Judæorum principes intelligimus. Bene autem dixit, fugit, quia quasi furtive et sub celeritate ejus corpus sepulturæ traditum est (593).

« Miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea. » Confidenter hoc Ecclesia dicere potest, quia adhuc mortuus est, ut ejus misereretur. In te, inquit, confidit anima mea, qui tantum me dilexisti, ut animam tuam poneres pro anima mea. « Majorem enim hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis (Joan. xv, 13). »

« Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. » Vidi te, inquit, quasi dicit, in cruce modo pendentem, manus, et brachia, velut alas extendentem; sub umbra istarum alarum protege me, quia ego in umbra alarum tuarum spero. Omnis enim spes Christianorum, crux et passio Domini est. Hanc autem spem habet Ecclesia, donec mundus transeat cum iniquitatibus suis; deinde vero jam spes non erit, susceptis omnibus quæ sperari possunt. Unde Apostolus ait: « Nunc autem manent fides, spes, charitas, major autem horum est charitas (I Cor xiii, 13); » quia semper erit.

« Clamabo ad Deum altissimum, et ad Dominum qui benefecit mihi. » Clamabo, inquit, donec transeat iniquitas, postea vero clamare necesse non erit. Sed ad quem clamabo? ad Dominum altissimum, et ad summum bonum; ad illum clamabo, a quo bona cuncta procedunt; ad Dominum, qui benefecit mihi. Computa nunc, si vales, quanta bona fecerit tibi Deus. Cum non esses te creavit et fecit, et non solum fecit, sed ad imaginem et similitudinem suam te fecit, vitam et misericordiam tribuit tibi: « Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii, 32). » Sed audiamus adhuc quomodo Dominus nobis benefecerit.

« Misit de cælo, et liberavit me, dedit in opprobrium conculcantes me. » Misit, inquit, de cælo, de seipso, de sinu suo, et de corde suo, et liberavit me. « Dedit in opprobrium conculcantes me. » Malignos nempe spiritus, Judæos, hæreticos et tyrannos. Omnes isti in opprobrium dati sunt, quia statim de hac vita exeunt, in tenebras demerguntur. Misit igitur de cælo, sed quid misit?

« Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam; » id est Jesum Christum, Filium suum. Egredie, cum non misericordem neque veracem, sed

(593) Aliter exponit Cassiodorius illa tituli verba: Cum iugeret a facie Saul in speluncam. « Actus iste, inquit, et Davidi, et Domino multum videtur esse consimilis. Nam sicut David Saulem fugiens in speluncam se abscondit, ita et Domini Salvatoris deitas

potius propter excellentiæ magnitudinem, misericordiam et veritatem eum vocavit.

« Animam meam eripuit de medio catularum leonum, » per quos inimicos homines et malignos spiritus intelligimus: quia jam ad devorandum parati erant; inter quos dormivi longo tempore, sed conturbatus dormivi; non erat ille somnus quietis et pacis, sed conturbationis et oblivionis. Sic phrenetici dormire solent, et qui horribilia in somnis vident. Sæpe enim somniis perterriti et conturbati iterum dormire timent, ne his similia videre contingat.

414 « Filii hominum, dentes eorum arma, et sagittæ, et lingua eorum machæra acuta est. » Non mirum, inquit, si inter tales conturbatus dormivi, meique oblitus pacem inter eos, et quietem habere non potui, quorum dentes arma et sagittæ sunt, quorum linguæ machæra acutæ semper ad disputandum, ad litigandum, ad blasphemandum, ad maledicendum, ad decipiendum et contradicendum paratæ sunt.

« Exaltare super cælos Deus, et super omnem terram gloria tua. » Dixit modo superius, misit Deus misericordiam suam, et veritatem suam, id est Salvatorem nostrum, de quo in titulo dicitur quod in spelunca sepulcri latuerit; nunc autem eum rogat ut super cælos ascendat, et cunctis gentibus suam gloriam manifestet. Quo expleto ad narrationem reddit, et ea quæ cœpit ex ordine narrat.

« Laqueum paraverunt pedibus meis, et incurvaverunt animam meam. » Multi sunt laquei, et multæ sunt deceptiones, quas homines iniqui sanctis opponunt, quibus eos capiunt, et cadere faciunt. Anima autem, quæ erecta stat, cœlestia contemplatur; quæ vero incurvata est, sola terrena et transitoria intuetur. Qui igitur sola terrena et transitoria quærit, animam suam incurvatam esse dubitare non debet.

« Foderunt ante faciem meam foveam, et ipsi inciderunt in eam. » Sic enim alibi scriptum est: « Qui fratri suo foveam parat, ipse prius cadit in eam (Eccl. x, 8). » Fovea itaque dolus et deceptio est, quam quicumque facit, sibi ipsi foveam parat, non tantum deceptionis, sed mortis quoque et perditionis. De qua videlicet fovea Dominus ait: « Si cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam cadunt (Matth. xv, 14). »

« Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum; cantabo, et psallam Domino (594). » Faciant illi quidquid velint, dicant quod velint, laudent dogmata sua, vituperent nostra, cor meum tamen semper paratum est ad cantandum, ad jubilandum, ad laudandum et prædicandum verbum vitæ et salutis, cunctis gentibus nuntiandum. Et hoc est quod dicit: « Cantabo, et psallam dicam Domino. » Sed intra templum corporis sui Judæis perfidis fuisse probatur abscondita. Sic singula, quæ de David et Christo provenerunt facta, illi sunt sub hac allusione communia, etc.

(594) Cod. Ghs., et psallam dicam Domino.

ubi? In psalterio et cithara. Hoc est enim quod sequitur:

« Exsurge gloria mea, exsurge psalterium et cithara, exurgam diluculo. » Quid per psalterium et citharam, nisi Vetus et Novum Testamentum intelligamus? Decem chordas habet psalterium, quia decem sunt verba legis. In cithara vero tres, vel quatuor sufficiunt. Et tres quidem mysterium Trinitatis, quatuor vero totidem Evangeliorum libros designant. Cantant igitur sancti, vel in psalterio, vel in cithara, quia alium cantum et citharam non habent, nisi Vetus et Novum Testamentum. Si igitur psalterium et cithara ab Ecclesia tollantur, quid dicat, quid cæntet, et quid prædicet non habebit. Est igitur omnis gloria ejus in psalterio et cithara, quia sine cantu, sine doctrina et scientia nullam gloriam habere potest. Et quamvis omnis modulatio psalterii et citharæ suavis sit et dulcis ad audiendum, illa tamen dulcissima est, quæ tribus chordis in cithara modulatur. Et talis quidem est ille cantus quem, sicut Isaias propheta, et Joannes evangelista dicit: « Seraphim et quatuor animalia cantare non cessant: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, plena est omnis terra gloria ejus (Apoc. iv, 8). » Merito igitur dicit Ecclesia: « Exsurge gloria mea, exsurge psalterium et cithara; » et ego quidem exurgam diluculo. Tu, inquit, psalterium et cithara semper esto perfecta (595), ut nullum mihi impedimentum vel moras faciatis, quia ego quidem ad cantandum exurgam valde diluculo. In hoc autem se per totum diem a mane usque ad vesperam, id est omni tempore vitæ suæ, se cantare et jubulare promittit, quod se diluculo exurgere dicit.

« Confitetur tibi in populis, Domine, et psalmum dicam tibi inter gentes. » Paratus, inquit, sum, psalterium habeo, citharam habeo, et in psalterio et in cithara confitebor tibi, et laudabo te in populis, Domine, et psalmum dicam tibi inter gentes. Quia enim Judæi nolunt, psalmos se inter gentes cantare promittit. Psalmos cantare est verbis et actione legis mandata adimplere

« Quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua. » Misericordia Dei et veritas Dei Salvator noster est, quia omni misericordia et veritate plenus est, et in ipso et per ipsum Patris misericordia et veritas cunctis gentibus revelata est. Hoc, inquit, confitebor, hoc prædicabo, hoc in omnibus gentibus nuntiabo; quoniam usque ad cælos et usque ad nubes, imo super omnes cælos et super omnes nubes misericordia tua et veritas tua magnificata et exaltata est. Sed ut vera sit hæc prædicatio mea, jam nunc exi de spelunca, egredere de sepulcro; et exaltare Deus super cælos et super omnem terram gloria tua manifestetur. « Exaltare super cælos Deus et super omnem terram gloria tua. »

(595) Cod. Ghis., parata.

(596) Matth. c. xvii, v. 37, habet: *Hic est Jesus,*

PSALMUS LVII.

415 IN FINEM: NE DISPERDAS DAVID: IN TITOLI INSCRIPTIONE.

Hoc præcipit David, ut neque Pilatus, neque Judæi disperdere audeant, quæ posita sunt in tituli inscriptione. Erat enim ibi positum Hebraice, Græce, et Latine: « Hic est Jesus Nazarenus Rex Judæorum (596), » Ergo et Hebræi, et Græci, et Latini testes sunt quod infelices Judæi regem suum et dominum suum crucifixerunt.

« Si vere utique justitiam loquimini, juste iudicate filii hominum. » Ipse Propheta loquitur, et Judæos redarguit de iniquitate sua. Si vere, inquit, quod utique facitis, justitiam loquimini, quare non juste iudicatis, nisi quia filii hominum estis? « Est enim omnis homo mendax, Deus autem verax (Rom. iii, 4). » Sicut legitur, filii hominum mendaces sunt; ita et filii Dei veraces sunt. « Quotquot autem receperunt enim, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (Joan. 1, 12). » Soli namque Christiani veraces sunt; siquidem soli Christiani filii Dei sunt. Vocatis, inquit, Christum magistrum bonum: dicitis quia viam Dei in veritate docet: dicitis quia sibi non est cura de aliquo, et quia non respicit personam hominis; verum dicitis, justitiam loquimini, quia ita est ut dicitis. Quare ergo non juste iudicatis? Quare eum morte condemnatis? Quare adversus eum crucifige clamatis? Et quasi malefactorem accusatis?

« Etenim in corde iniquitates operamini in terra, iniquitates manus vestræ concinnant. » — « Ex corde, dicit Dominus, exeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, perjuria, falsa testimonia, et similia (Math. vii, 21). » Hæc sunt igitur, quæ mali et iniqui homines operantur in corde suo, id est in terra, quia tale cor terra est, fatuum est, grave et ad inferiora trahens. Illorum autem manus iniquitates concinnant, quorum opera in malitia et iniquitate concordant.

« Alienati sunt peccatores ab utero, erraverunt a ventre, locuti sunt falsa. » Isti sunt illi peccatores, de quibus alibi dicitur: « Filii alieni mentiti sunt mihi (Psal. xvii, 46). » Itemque « quoniam alieni insurrexerunt in me (Psal. lxxv, 5). » Alieni facti sunt qui proximi erant, et econtra proximi facti sunt qui alieni erant. Unde et scriptum est: « Vocabo non plebem meam, plebem meam, et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam (Rom. ix, 25). » Illis autem dicitur: non populus meus vos. Isti autem erraverunt ab utero, quia ex quo nati sunt, veritatem recipere noluerunt, et ideo a ventre locuti sunt falsa. Quid enim ille qui errat, nisi falsitatem dicere potest?

« Ira illis secundum similitudinem serpentis. » Sed cujus serpentis? « Sicut aspidis surdas et obtu-

rex Judæorum. Joannes autem c. xix, 19: *Erat autem scriptum: Jesus Nazarenus rex Judæorum.*

« rantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, et veneficia quæ incantantur a sapiente (597). » Crudelissimum genus serpentis est aspis, de qua scriptum est quia « venenum aspidum insanabile (Deut. xxxii, 33), » contra quam nulla incantatio potest, nisi suas ipsa audiat incantationes; obturat enim aures cauda quando incantatur, et sic omnes incantationes pro nihilo ducit. Tales sunt Judæi, qui indurato corde Christianæ religioni semper adversantur, evangelicam prædicationem neque audire, neque recipere volunt. Incantatores sancti prædicatores sunt, qui, quamvis sapienter eos incantent, ipsi tamen eorum sermones et incantationes audire despiciunt, magisque se præparant ad contradicendum et maledicendum, quam ad audiendum et credendum. Sed eorum disputationes et argumentationes facile vincuntur et dissipantur. Unde et subditur :

« Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, et molas leonum confringet Dominus. » Quid enim per dentes et molas eorum intelligamus, nisi eorum argumenta, syllogismos, et Scripturarum difficultates, quibus nos vulnerare et decipere conantur? Sæpe enim dum loquimur cum illis, ita subito omnes illorum rationes contritas et contractas esse videmus, ut penitus nihil habeant quod respondere valeant. Unde et subditur :

« Ad nihilum devenient, velut aqua decurrens. » Fit enim multoties ut ille qui quasi torrens inundans paulo ante exemplis et rationibus abundare videbatur, mox desiccatus et rationibus destitutus, omnino quid dicat invenire non valeat. Quod qui non intelligit, illam disputationem legat, quam simul cum Judæis beatus Silvester habuisse narratur (598). Et hoc quidem ideo fit, quia Dominus « intendit arcum suum donec infirmetur. » Arcus Dei, apostoli sunt et doctores, per quos sagittas suas et Scripturarum certissimas rationes contra eos Dominus immittit, donec infirmati et victi conquiescant. Hinc est enim quod suis discipulis **416** Dominus ait : « Ego dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri (Luc. xxi, 15). »

« Sicut cera liquefacta auferentur. » Hoc autem erit in iudicio, et post iudicium, quando simul cum principe suo mittentur in ignem. Unde et subditur : « Super eos cecidit ignis, et non viderunt solem. » Præteritum pro futuro suo more posuit. In iudicio, inquit, mox ut illa sententia terribilis data fuerit, quasi cera liquefacta auferentur, quia tantæ violentiæ resistere non valebunt. Et tunc quidem ignis ille quo totus mundus succendetur cadet super illos, atque ita de igne transibit in ignem. « Et non videntur solem; » quia sicut scriptum est : Tollentur impii, ne videant gloriam Dei (Isa. xxvi, 10). Nam et si ad

(597) Vulgata legit : *et venifici incantantes sapienter.*

(598) Ex actis S. Silvestri, quæ vulgo ferebantur, hæc desumpsit S. Bruno : apocrypha autem demon-

strant eum videntur, propter illud quod scriptum est, quia « videbit eum omnis oculus (Apoc. 1) : » subito tamen inde auferentur, et hoc ipsum erit eis ad tormentum, quod eum videre desiderabunt, et videre non poterunt. « Priusquam producat spinas vester rhamnus (599), sicut viventes, sic in ira absorbet eos. » Rhamnus quidem genus spinarum est, quod et florem gratissimum et spinas acutissimas habet. Significat autem Salvatorem nostrum, florem pulcherrimum de radice Jesse, qui de seipso loquitur, dicens : « Ego flos campi, et liliium convallium (Cant. ii, 1). » Hic autem rhamnus modo quidem flores dat, quorum odore et suavitate mentes nostræ reficiuntur et delectantur. Per quos videlicet flores, ejus verba odorifera et suavissima intelligimus. Spinam autem nondum ostendit, sed cum magna patientia peccatores expectat : « Non enim vult mortem peccatores, sed ut convertantur, et vivat (Ezech. xxxiii, 11). » Spinus ut et terribilis in iudicio apparebit, sed peccatoribus, qui ejus vulnera et aculeos sustinere non poterunt. Sed priusquam rhamnus iste vester, o sancti et fideles Dei, spinas producat, et suæ severitatis aculeos ostendat, sicut viventes, sic in ira absorbebit eos ignis. Nondum enim ad iudicium Dominus venit, jam tamen omnium iniquorum et damnatorum animæ igne sorbentur et cruciantur. Ante iudicium igitur solæ animæ, post iudicium vero et corpora simul cruciantur et animæ. Et tunc quidem « lætabitur justus, cum viderit vindictam impiorum. » Interim autem « lavabit manus suas in sanguine peccatorum. » Et peccata quidem sanguinem non habent, sed per sanguinem mortem intelligimus, quia in sanguinis effusione mortem esse cognoscimus. Nunquam melius manus suas et opera sua (quæ per manus significantur) sancti Dei lavare possunt, quam peccata interficiendo, quorum contagione fuerunt maculatæ.

« Et dicet homo : Si utique est fructus justo, utique est et pænis judicans eos in terra. » Contraria contrariis conveniunt, et tale est ac si diceret : Dicat, sciat et intelligat omnis homo, quia si boni habebunt fructum et retributionem de bonitate sua : mali quoque sustinebunt iudicium, et pœnam de malitia sua. Sed ubi est Deus? Ubique. Est igitur in terra, videt itaque et iudicat omnia quæ sunt in terra.

PSALMUS LVIII.

IN FINEM : NE DISPERDAS, DAVID IN TITULI INSCRIPTIONE, QUANDO MISIT SAUL, ET CUSTODIVIT DOMUM EJUS, UT EUM INTERFICERET.

Nemo disperdere poterit quæ Spiritus sanctus disperdere interdixit. Hoc autem principes sacerdotum, cæterique Judæi, qui per Saul significantur,

strat Natalis Alexander Histor. Eccl. sæc. iv, diss. 25. De baptismo Constantini imperatoris.

(599) Alia lectio Vulgatæ : *Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum.*

facere voluerunt; sed quia hoc non potuerunt, miserant custodes ut ejus sepulcrum custodirent et eum interficerent. Sed quomodo eum iterum interficere poterant, qui adhuc in sepulcro mortuus quiescebat? In hoc enim eum interficere volebant, in quo ejus resurrectionem impedire conabantur. Sunt enim usque hodie qui, quantum in eis est, eum interficiunt, dum ejus resurrectioni contradicunt.

« Eripe me de inimicis meis, Deus meus, et ab insurgentibus in me libera me. » Sæpe jam diximus quia, quoties Christus aliquid petit, aliquid orat, et aliqua re se indigere ostendit, quod non ad divinitatem, sed ad solam humanitatem omnia spectant. Ipsa quoque humanitas nec locutione, nec deprecatione indigebat, quæ in sola voluntate omnia habebat et possidebat. Omnia autem completa sunt, quæ in Christi voluntate erant, quæ et Propheta ideo scribit, ut nos quoque ea sciamus quæ quidem, nisi scripta fuissent, ad nostram notitiam non pervenissent. Hoc igitur sola voluntate impetrabat humanitas Christi, quod precibus et orationibus alii homines impetrare solent. Orat autem etiam (600) voce Salvator noster non pro se, sed pro nobis, ut nos orando doceat, instruat et suam voluntatem et nostram utilitatem cognoscere faciat. Quod igitur hic 417 dicitur: Eripe me, et libera me, et salva me; tale est ac si diceret Volo ut eripias me: « de operantibus iniquitatem et de viris sanguinum » salves me. Sic enim loquitur, et sic orat voluntas Christi, non rogando, sed volendo loquitur. Sic et nos dicere solemus de omnibus rebus quas in nostra voluntate et potestate certissime constare cognoscimus.

« Quia ecce occupaverunt animam meam, irruerunt in me fortes; neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine. » Salvator noster non habuit necesse ista dicere; sed nos habuimus necesse ista audire; attamen si dixit, intus dixit, et in corde dixit: hoc Propheta, Spiritu sancto eum docente, audivit et scripsit. Occupaverunt autem Judæi animam Christi non tantum in re, sed desiderio et spe. Usitatissimus est iste locutionis modus, ut id nos habere dicamus quod certissime nos habituros esse speramus. « Irruerunt in me fortes. » Fortes enim ideo dicuntur, quia id quod de Christi morte voluerunt ad affectum usque perduxerunt. Unusquisque enim in ea re fortis est, in qua suam intentionem adimplere valet. « Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine. »

« Sine iniquitate cucurri, et dirigebar (601). » Et quis ignorat? Quæ est ista excusatio? Quæ est ista defensio? Nunquid hoc divinitas ignorabat? Quæ

(600) Id. cod., aliquando.

(601) Vulgata habet *dirigi*.

(602) Id. cod. Ghis., *dispensat quomodo vult, repellit a se quos vult*. Hæc S. Bruno juxta mentem Apostoli, docentis liberam absolutamque Dei electionem ad gloriam, et qui indurationem in peccato permittit: « Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Ergo cujus vult miseretur, et

humanitati ineffabiliter conjuncta, omnino eam mundissimam et irreprehensibilem esse sciebat. Non est tamen inconveniens, si hoc quod dixit de conscientia Christi, ad iniquos homines convincendos scribere voluit propheta Christi. Multa enim intus dicit Deo conscientia nostra quæ foris non loquitur lingua nostra. « Exsurge in occursum mihi, et vide. » Volo, inquit, ut in occursum mihi et in adjutorium venias et istorum voluntatibus resistas, ut contra permissionem meæ voluntatis nullam in me habeant potestatem. Hoc est enim quod Pilato Dominus dixerat: « Non haberes in me potestatem ullam, nisi desuper tibi datum fuisset (Joan. xix, 11). » — « Et vide. » Quid? illorum impiam voluntatem et pravam intentionem, quod non solum me interficere volunt (quod et mihi placet et tibi), verum etiam nomen meum et memoriam nominis mei omnino de terra auferre conantur.

« Et tu, Domine Deus virtutum, Deus Israel, intende ad visitandas omnes gentes. » Ille est Deus virtutum, in cujus manu et potestate sunt omnes virtutes, qui eas tribuit cui vult et ad se trahit quoscunque vult (602). Ipse est Deus Israel, per quem eos omnes intelligamus, qui in eum credunt, eum diligunt et cognoscunt. « Tu, inquit, Domine Deus virtutum, Deus Israel, intende ad visitandas omnes gentes, » quia illi ad quos missus sum me recipere noluerunt. Hoc autem jam completum est, quia omnes gentes per discipulos suos Dominus visitavit, et ad fidem vocavit, dicens eis: « Ite in universum mundum, prædicate Evangelium omni creaturæ (Marc. xv, 11). » — « Non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem. » Omnes quidem vocati sunt, non omnes autem electi sunt. Qui enim iniquitatem operantur, et indurato corde in malitia usque in finem perseverant, etiam si baptizati sunt et fidem Christi susceperunt, non tamen illorum miserebitur Deus.

« Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem. » Isti, inquit, Judæi, qui modo sunt, inconvertibiles sunt; illi vero qui futuri sunt, ad tetandem convertentur (603), sicut scriptum est: « In diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter (Jerem. xxiii, 6). » Et alibi: « Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, convertentur (Isa. x, 21). » — « Et famem patientur ut canes. » Modo, inquit, stomachi, et sui erroris et malitiæ pleni, verbum vitæ credere fastidiunt, sed tunc quidem quasi canes valde famelici, ad cibos ecclesiasticos et spirituales suscipiendos importune se ingerent, et longam famem se sustinuisse ostendent (604). Unde et subditur:

quem vult indurat. » Rom. ix, 15.

(603) Id. cod.: « Sed quando? ad vesperum. Finita hæc vitia erunt. Tunc mundus iste veniet ad vesperum, et nuncquidem Judæi convertentur. »

(604) Eandem loci hujus interpretationem reddidit Cassiodorus, qui postquam attulerit Apostolorum dicentem ad Romanos c. xi, 25: *Nolo vos ignorare, fratres, mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sa-*

« Et circumbunt civitatem, » sanctæ videlicet Ecclesie, ut ejus cibis spiritualibus alantur, quos prius attingere volebant, et canum sollicitudine fideliter eam custodiunt.

« Ecce ipsi loquuntur in ore suo, et gladius est in labiis eorum. » Ecce, inquit, ipsi Judæi, qui modo sunt et qui fidem recipere nolunt, loquentur contra apostolos Ecclesieque doctores. « In ore suo, » in ore perverso, et ad litigandum et contradicendum parato. Hoc est enim quod dicit: « Et gladius in labiis eorum. » Sicut enim gladius spiritus est verbum Dei, ita gladius mortis et perditionis sunt verba Judæorum.

« Quoniam quis audivit? » Hoc dicebant Judæi contra apostolos, et hoc usque hodie dicunt contra Ecclesie doctores. **418** « Quoniam quis audivit? » Quis prophetarum hanc novam, quam vos prædicatis, doctrinam annuntiavit? Et hoc quidem dicunt, quia litera eos occidit, et ad spiritualem intelligentiam accedere nequeunt; quoniam excæcavit eos malitia eorum. Et non solum ipsi, sed aliæ quoque gentes similia sentiebant. Unde et subditur: « Et tu, Domine, deridebis eos, et Dominus subsannabit eos. » Pro nihilo vero habet Dominus omnes gentes, quia, sicut propheta ait: « Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputati sunt ei (Isa. xl, 17). »

« Fortitudinem meam ad te custodiam, quia tu, Deus, susceptor meus es. » Tu, inquit, pro nihilo habes omnes gentes quas et ego similiter haberem, si voluissem; sed fortitudinem meam ostendere nolo, quam videlicet fortitudinem totam ad te referam, et ad te custodiam, et quasi propriis viribus destitutus, a te semper defensionem et auxilium expectabo. « Quia tu, Deus, susceptor meus es, » qui juxta meæ voluntatis arbitrium mihi omnia subministras.

« Deus meus, misericordia ejus præveniet me. » Secundum hominem loquitur, et ideo Deum se habere dicit, et misericordiam aliunde expectat, quæ misericordia tam præsto est, ut eum semper præveniat si vocanda est.

« Deus meus, ostende mihi bona inter inimicos meos. » Quæ bona? « Ne occidas eos. » Quare? « Ne quando obliviscantur legis tuæ. » Hoc enim non de Judæis, sed de Christianis dicit, ne obliviscantur legis suæ. Unde et in alla translatione, non « legis tuæ, » sed « populi mei » habetur. Hæc igitur misericordia, ideo Judæis facta est, ne penitus occiderentur, ne forte simul cum eis lex quo-

pietas: quia cæcitas ex parte in Israel contigit, donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel salvus fieret, etc. « Vides, inquit, et ibi promissum esse, ut, quamvis sera, tamen aliquando salutifera conversione salventur; et ideo ad similitudinem dici, finis mundi vespera competenter edicitur, » etc. Reliqua etiam commentationi ejusdem Cassiodori sunt consentanea.

(605) « Dispersi ergo sunt Judæi, sive ut ad con-

que periret et oblivioni traderetur, cum nemo esset qui eam doceret (605).

« Disperge illos in virtute tua, et destrue eos, » pro- « tector meus. » Domine, ne, inquit, occidas eos in hac arctissima qua simul clauduntur obsidione; sed disperge illos in omnes gentes, et populos, et nationes in virtute tua, cui nemo resistere valet. Et destrue eos, non ut occidantur, sed potius ut a pristina dignitate, honore et gloria deponantur (606). Ecce dispersi sunt judices, et nos legem habemus, et ipsi mortui non sunt; sine lege tamen, et sacerdotio, et sine honore sunt ubique.

« Delicta oris eorum sermo labiorum ipsorum, » et comprehendantur in superbia sua. » Delicta, inquit, oris eorum est sermo labiorum ipsorum, quibus nimium superbe contra Deum locuti sunt. Fecerunt illi omnia hæc mala quæ superius enuntiata sunt, et ideo dignum est ut comprehendantur in superbia sua, ut tandem aliquando cognoscant et intelligant stultitiam suam. Hæc autem de illis Judæis intelliguntur qui usque hodie sunt; cætera quæ sequuntur de illis intelliguntur qui in fine sæculi futuri sunt. De quibus nunc subditur: « Et de « execratione et mendacio compellantur in ira « consummationis, et non erunt. » Illi, inquit, dispersi et destructi sunt, et in superbia sua et phrenesi sunt. Illi vero qui in ira consummationis futuri sunt compellantur et cogantur a sanctis de execratione et mendacio respondere et poenitentiam habere. « Et non erunt, » subauditur, in ira consummationis; sed erunt simul cum sanctis in domo cælestis habitationis. Ira consummationis a morte Antichristi incipit, quoniam certissima signa futuri judicii apparebunt, et Judæi cognita veritate ad Ecclesiam confugientes de blasphemis et de mendaciis poenitentiam agent.

« Et scient quia Deus dominabitur Jacob et finium terræ. » Isti, inquit, hoc ignorant, sed illi scient et intelligent; quia ille Deus et Dominus, quem parentes illorum crucifixerunt, dominabitur Jacob, id est populi Judæorum, qui inde originem ducit. « Et finium terræ; » hoc est omnium gentium.

« Convertentur ad vesperam, et famem patientur, » et ut canes. » Iste versus jam superius expositus est.

« Ecce ipsi dispergentur ad manducandum, et si non fuerint saturati murmurabunt. » Dispergentur quidem per singulas Ecclesias, et ubicunque Christianæ religionis suscipientem aliquem esse cognoverint, tantus erit amor discendi et divini spiritualisque cibi percipiendi; et si non fuerint sa-

versationis provocarentur studia (seu, sicut quidam volunt), ut inter contentiones hæreticorum ab inimicis suis, veteris legis paratum haberet Ecclesia testimonium, dum illud indubitanter creditur, quod adversario suffragante firmatur. » Cassiod.

(606) Sequentia psalmi hujus in editione Marchesii desunt et supplentur ex codice Vallicellano supra adnotato. Etiam in codice Glusiano ea tenentur

turati, murmurabunt. » Proprium est illius gentis murmurare, et vix aliquando sine murmuratione fuit. Murmurabunt itaque, si saturati non fuerint, et si episcopi, et sacerdotes, cæterique Christianæ legis prædicatores, qui tunc temporis erunt, ad omnia unde interrogati sunt eis non satisfecerint. Utinam hæc scripta nostra inveniantur, quatenus velut sic erubescant, et a sua murmuratione quiescant! Quis enim de omnibus ad plenum sensum valeat reddere quod in sacris voluminibus continetur?

« Ego autem cantabo virtutem tuam, et exaltabo e mane misericordiam tuam. » Illis igitur interrogantibus, et omnia scire volentibus, et omnibus quæstionem facientibus, per fideles meos, per episcopos et sacerdotes meos, cantabo et prædicabo **419** virtutem tuam, et exaltabo mane misericordiam tuam. Quando quibus erit vespera, sed ad fidem venientibus erit mane; quia tunc de nocte exiunt, et aquis baptismatis renovati ad verum lucis et claritatis diem perveniunt; et tunc tandem Dei virtutem et misericordiam recognoscent.

« Quia factus es susceptor meus et refugium meum e in die tribulationis meæ. Adjutor meus tibi psal- lam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus e misericordia mea. » Quanto affectu Christi humanitas ejus divinitati se humiliat, eique se psallere et obedire promittit, quia tam præsto illi fuit, omnesque ejus voluntates tam efficaciter adimplevit. Et merito nunc susceptorem suum et semel et iterum refugium suum, et misericordiam suam esse dicit, quoniam simul cum membris suis ab ea suscipitur, et ad æternæ beatitudinis gloriam sublevatur. Tunc igitur complebuntur omnia quæ in hoc psalmo continentur, quando, peracto judicio, Salvator noster simul cum sanctis omnibus caelos ascendet.

PSALMUS LIX.

(607) IN FINEM, PRO HIS QUI IMMUTABUNTUR, IN TITULI INSCRIPTIONEM IPSI DAVID IN DOCTRINAM, CUM SUCCENDIT MESOPOTAMIAM SYRIÆ, ET SOBAL, ET CONVERTIT JOAB, ET PERCUSSIT EDMO IN VALLE SALINARUM DUODECIM MILLIA (608).

In finem, inquit, ista referuntur, et secundum litteram non intelligantur; sed potius intelligantur de his qui audita tituli inscriptione in novum hominem immutabuntur, et suum regem, et dominum Christum esse cognoscent. Hanc immutationem fecit David, id est Salvator noster, veniens manu fortis in doctrina sua; quoniam per milites, seu discipulos suos, omnem elevationem, et sublimitatem, et vanam hujus sæculi vetustatem succendit et destruxit. Sic enim ipse ait: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur? » (Luc. XII, 49.) Inter-

(607) Deest in Marchesio, et in cod. Ghisiano hic psalmus cum quinque sequentibus, quos ex cod. Vallicel. supplēvimus.

(608) Hujusmodi titulus idem est in Romana editione; in Psalterio a cardinali Thommasio edito differunt aliqua. Inquit enim, « succendit Mesopotamiam Syriæ, et Sobal, et convertit Joab, et percussit Idumæam in valle Salinarum, duodecim millia. »

pretatur enim Mesopotamia *elevatio*, Syria *sublimitas*, Sobal *vana vetustas*; scilicet convertit se Joab dux, et princeps exercitus David super eos qui sibi adversabantur; et percussit Edom in valle Salinarum duodecim millia. Joab interpretatur *inimicus*. Ipse est de quo Dominus in Evangelio ait: « Esto contentiensi adversario tuo cito, dum es in via cum eo (Matth. v, 23). » Adversarius noster est sermo divinus, et ipse quidem est maximus princeps, majorque hostium debellator in toto exercitu David, cui quicumque non consenserit peribit. Iste igitur percussit de Edom, qui *strenuus* interpretatur, duodecim millia. Omnes homines terra sunt, quia de terra facti, sed illi soli beati qui gladio Joab interficiuntur. Bonus gladius, et bona mors, quæ interficiendo vivificat. Sed quid per vallem Salinarum, nisi sanctam Ecclesiam intelligimus? Ibi est ille sal de quo suis discipulis Dominus ait: « Vos estis sal terræ (Matth. v, 13). » In hac igitur valle gladius Joab principatum tenet; quia nemo est, qui ei contradicere audeat. Sic itaque in præliis et victoriis David Salvatoris nostri prælia et victoriæ significatæ sunt.

« Deus, repulisti nos, et destruxisti nos, et miseratus es nostri. » Repulit Dominus, et a se separavit omne humanum genus, quando primos parentes nostros de paradiso ejecit. Destruixit autem, quoniam de tanta gloria, de tanta sublimitate, de tanta fortitudine et incolumitate et de ipsa qua præditi erant immortalitate mortis legibus subjecit. Iratus nobis est, quando dixit: « Maledicta terra in opere tuo; cum operatus fueris eam, non dabit fructum suum, sed spinas et tribulos germinabit tibi (Genes. III, 17). » Sed misertus est nobis, quia non penitus nos abjecit et interfecit. Sic enim iudices illorum misereri solent, quos, postquam ad mortem damnati sunt, graviter verberantes, vel aliquo membro diminutos vitæ reservant, et abire permittunt.

« Commovisti terram, et conturbasti eam, sana e contritiones ejus, quia commota est. » Tempus enim stabilitum erat, et conturbari non poterat terra nostra, quia nullas molestias, nullas infirmitates, vel incommoditates timebat, et illam terram habitabat quæ omnibus aliis melior et suavior erat. Nunc autem omnibus modis commota et conturbata, infirmata et dissipata multa indiget consolatione, quia innumerabiles patitur afflictiones. Et hoc est quod ait: « Sana e contritiones ejus, quia commota est. »

420 « Ostendisti populo tua dura, potasti nos e vino compunctionis. » Hic est ille populus de quo alibi dicitur. « Nos autem populus ejus et oves pascuæ ejus (Psal. xciv, 7). » Quamvis enim omnes populi ipsius sint, ille tamen specialiter proprius ejus

Apud Clarium ita se habet titulus psalmi: « Vincenti pro iis qui immutabuntur insignia David in doctrinam, cum succendit Syriam Mesopotamiæ, et Syriam Soba, et convertit Joab, et percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. » *II Reg. viii et x; I Paralip. xviii.* Etiam Ven. Beda in persona David Christum hic cognoscendum esse docuit; tamenque psalmum de eo loquitur.

dicitur, qui in utroque Testamento in eum credidit, et ejus voluntatem facit et fecit. Et hic est cui Dominus duriora semper ostendit, et gravioribus periculis affligi permittit. Et ideo fortasse ne mundi blanditiis et voluptatibus decipi potuissent, et magis terrena quam cœlestia quærerent et diligerent, vinum compunctionis, ejuscunq̄ue doloris et afflictionis calix et potio intelligi potest. Est autem et alia compunctio bona, qua suis lacrymis reficiuntur sancti, de qua scriptum est : « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte (Psal. xli, 4). » Et alibi : « Cibabis eos pane lacrymarum, et panem dabis nobis lacrymarum in mensura (Psal. lvi, 9). »

« Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus et liberentur electi tui. » Hic est ille arcus de quo alibi dicitur : « Quoniam ecce peccatores tetenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra (Psal. xx, 2), » etc. Dedit autem Dominus metuentibus se significationem, quomodo arcum, et hos sagittarios effugere et evitare valeant? Per hos enim sagittarios omnes Ecclesiæ adversarios, et præcipue Judæos et hæreticos intelligere debemus. Habemus autem significationem contra istos, et sanctorum omnium auctoritates. Sed vis audire manifestam significationem? Audi ipsum Dominum dicentem : « Attendite a falsis prophetis, quoniam veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces : a fructibus eorum cognoscetis eos (Matth. vii, 17). »

« Salvum me fac dextera tua, et exaudi me; » dicit Ecclesia, « ut liberentur electi tui. » Salvum me fac dextera et fortitudine tua, et exaudi me. Salus hujus piissimæ matris omnium filiorum liberatio est.

« Deus locutus est in sancto suo, lætabor, et dividam spolia (609), et convallem tabernaculorum metabor. » Propheta loquitur modo, et Ecclesia consolatur, quæ de humani generis calamitatibus ab ipsa origine incipiens lamentabatur, quæ tamen de significatione gaudebat, quod fugere poterat a facie arcus. « Deus locutus est in sancto suo, » id est in dilecto Filio suo, et ea locutus est quæ lætitiâ tibi dabunt et exultationem (610); quoniam usque ad finem terræ te dilatabit, et totam terram, quam dimensus est et per suas partes divisit, tibi dabit. « Lætabor, inquit, et dividam spolia. » Egregie Dominus a lætitiâ incipit, quia ejus lætitiâ omnibus fidelibus suis gaudium portat. Unde et in ejus nativitate gaudium annuntians pastoribus, angelus ait : « Ecce annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Jesus, in Bethlehem civitate David (Luc. ii, 10). » Sichimam humeri interpretatur, et significat super humerale, quod in Exodo pontifex ferre jubetur. Ipsi autem sunt sancti apostoli, episcopi et sacerdotes, qui illo humeros

A suos oruatos habent, ut alios omnes sapienter et fortiter portent. Ipsi enim sunt, quibus Dominus ait : « Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde (Matth. xi, 29). » Hos igitur dimisit Dominus, et totam vallem tabernaculorum inter eos partitus est. Convalles tabernaculorum totus iste mundus intelligitur, in quo tabernacula Dei posita sunt, per quæ omnes Ecclesiæ significantur, de quibus subditur :

« Meus est Galaad, et meus est Manasses, et Ephraim fortitudo capitis mei. Juda rex meus, Moab olla spei meæ; in Idumæam extendam calceamentum meum : mihi alienigenæ subditi facti sunt. » Ecce omnia sua sunt. Omnia hæc ad Ecclesiam pertinent, et ita sancta mater Ecclesia ubique gentium magnificata et dilatata est. Sed quid per Galaad, quod per *acervum testimonii* interpretatur, nisi Ecclesiæ doctores et magistros intelligamus? Ipsi enim sunt, in quibus utriusque Testamenti testimonia conservata sunt, quibus et seipos, et omnes alios defendere debent. Et merito primi ponuntur, qui inter omnes alios obtinent principatum. Manasses vero interpretatur *oblivio*, per quam nimirum illi significantur, qui sancti Spiritus calice inebriati terrenorum omnium obliviscuntur, et sola cœlestia concupiscunt. Tales erant illi de quibus in Actibus apostolorum dicitur, quia « omnibus erat cor unum, et anima una, et nemo dicebat aliquid esse suum, sed erant illis omnia communia (Act. iv, 32). » Inter hos autem monachi quoque et eremita conveniant. At vero per Ephraim, qui *frugifer* dicitur, omnes illos intelligere debemus, qui boni operis fructum Domino reddunt. In his autem et clerici, et laici, et masculi, et feminæ, et divites, et pauperes, et liberi, et servi, et omnes alii, qui otiosi non sunt, sed in vinea Dei fideliter laborant, intelliguntur. Quod autem ait, « fortitudo capitis mei, » tale est ac si diceret fortitudo mea. Ad hanc autem significationem boves nostros et operarios fortitudinem nostram dicere solemus. « Juda rex meus. » Juda *confessio* interpretatur. Isti autem sunt, qui pro aliis pugnant, et Deum assidue laudant, **421** et benedicunt, inter ipsa tormenta sua Dominum, et Creatorem suum Christum esse confitentur. Et tales quidem digni sunt, ut reges a Domino constentur. « Moab olla spei meæ. » Bene post confessionem ollam posuit, quia sola confessio sanctorum carnibus ollam implebat, et ad ignem et ad alia tormenta ducebat. Per ollam enim hoc in loco tormentorum omnium genera significantur. Interpretatur autem Moab *ex patre*, per quem illos intelligimus, quibus Dominus in Evangelio ait : « Vos ex patre diabolo estis (Joan. viii, 44). » Demum vero fidelibus suis ollam se Dominus habere sperabat. Sperabat quidem quia libenter et sua sponte sustinuit passionem. « In Idumæam extendam calceamentum meum, » id est calcaneos

(609) Lectio Vaticana habet *dividam Sichimam*.

(610) « Deus Pater locutus est in sancto suo, id est in Christo, quando Verbum caro factum est, et

mundi Salvator apparuit. Locutus est autem, significat evangelicam veritatem, per quam venit redemptio fidelium et beatitudo sanctorum. » **CASSIOD.**

mos, per quos apostolos significat, qui sicut scriptum est, calceati erant in præparationem Evangelii pacis (*Ephes. vi, 18*). Hos autem extendit Dominus, et misit in Idumæam, quæ sanguinea interpretatur; quidem significat manifestissimam esse. « Mihi Allophylli subditi sunt. » Per Allophylos, qui sine capite interpretantur, universales omnes infideles, et qui cogitationem non habent, intelligere debemus. Quomodo enim caput habebant, qui cæci et surdi; et aures et oculos non habebant? Si enim oculos habuissent, nequaquam ligna et lapides deos esse dixissent. Isti enim apostolica prædicatione Salvatori nostro subditi sunt, quia de talibus Ecclesiæ muri fabricati sunt. Isti enim sunt illi lapides impoliti et incircumcisi, quos ferrum non tetigit, quia de talibus altare sibi Dominus instituit. Huc usque Dominus locutus est, nunc autem Ecclesia suæ narrationis ordinem servat.

« Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumæam? » Quis igitur deducet me in civitatem munitam, id est cœlestem Jerusalem, ubi neque ollas Moab, de quibus modo locutus est, neque sanctorum sanguine cruentatos Idumæorum gladios timeam? Aut si in Idumæam extendere vis, quis est qui me deducat, et itineris viam ostendat, et euntem et redeuntem custodiat?

« Nonne tu, Deus, qui repulisti nos et destruxisti nos, iratus es et misertus es nobis, et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris? » Egredieris utique, quia sic promisisti nobis, et sic te facturum speramus. Hoc est enim quod Dominus in Evangelio ait: « Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado (*Johan. xiv, 12*). » Itemque: « Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, super ægros manus imponent, et bene habebunt (*Marc. xvi, 17*). » Da nobis auxilium de tribulatione, quia nos aliunde non speramus; et vana est salus hominibus; siquidem « universa vanitas est ipse omnis homo (*Psal. xxxviii, 6*). »

« In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos. » In Deo, inquit, faciemus virtutem, et ipse ingreditur in virtutibus nostris; quia, sicut ipse dixit, nihil sine eo facere possumus. « Et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos. » Tale est illud quod alibi dicitur: « Ad nihilum deveniet, sicut aqua decurrens (*Psal. lvi, 8*). » Ad nihilum deducitur, cujus intentio non adimpletur. Est enim usitatissimus modus iste locutionis, ut nihil eum fecisse dicamus, qui id quod cepit facere non potuit. Sic igitur ad nihilum devenerunt qui voluntates tuas ad effectum perducere non potuerunt (611).

(611) Suam expositionem, a qua non longe distat Bruno noster, ita concludit Cassiodorius. « Quid tibi, fidelissime, opus sunt arma, qui habere talia probaris auxilia? Ipse enim pro te pugnat, cui nullus resistit; ipse insequitur, quem nullus declinat. Ad nihilum quippe perducit inimicos fidelium suorum:

PSALMUS LX.

IN FINEM, IN HYMNIS DAVID.

Præcipit David in hymnis et laudibus hæc cantare, ubi læta et prospera nuntiantur.

« Exaudi, Deus, deprecationem meam, intende orationi meæ. A finibus terræ ad te clamavi. » Catholica et universalis Ecclesiæ vox est, quæ a finibus terræ, id est ex omnibus mundi partibus se clamare dicit. Clamat autem et ille a finibus terræ, qui carnis voluptatibus et concupiscentiis in se finitis et superatis, lætus ad Dominum clamat, et gratias agit.

« Dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me. » Cor Ecclesiæ apostoli sunt, episcopi et doctores, quoniam in illis et sapientia, et voluntas, et consilium Ecclesiæ continetur. Quando isti anxiebantur, affligebantur, et duris suppliciis torquebantur et occidebantur, attamen a Christi fide separari non poterant; tunc tota Ecclesia, omnisque fidelium multitudo in petra exaltabatur et altis fidei radicibus firmabatur. « Petra autem, » ut dicit Apostolus, « erat Christus (*I Cor. x, 4*), » in cujus fide qui firmiter fundati sunt, ventorum impetus vincunt. Et multum quidem S. Ecclesia 422 in Christi fide firmabatur, quoniam suorum prædicatorum tantam constantiam intuebatur.

« Deduxisti me, quia factus es spes mea: turris fortitudinis a facie inimici. » Quotidie Ecclesia deducitur; quotidie enim justi, qui de hac vita exeunt, ad cœlestia transferuntur. Sic sunt populi in Ecclesia, quasi in flumine; unde alii præcedunt, alii sequuntur, nullique diutius in ea permanere possunt, et meliorem suæ habitationis locum inveniunt; quoniam Dominus ipse sit fons unde procedunt. Habent ibi turrem munitam et fortem, ad quam nulli hostes accedere possunt (612); unde et subditur:

« Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula: protegar in velamento alarum tuarum, » Hic quasi dicit: Longo tempore esse non possum; et super hoc, quoniam hic securus non sum, ibi habitabo per omnia sæcula, et alarum tuarum protectione nihil erit quod me timere oporteat. Deus alas non habet, sed per ejus alas omnis illius protectio metaphorice significatur.

« Quoniam tu, Deus meus, exaudisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. » Hoc erat, inquit, quod ego orabam, hoc erat unde exaudiri desiderabam, ut ad illa tabernacula pervenirem, et illam hæreditatem susciperem. Ecce, Deo gratias, exaudita sum, quia dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. Idem igitur et per tabernacula et per hæreditatem significatur.

« Dies super dies regis adjicies: annos ejus usque in diem generationis et generationis. » Rex noster Christus est, qui secundum divinitatem æternus quoniam delet eos de libro viventium, ubi scripti videbantur elati. »

(612) « Ipse enim Christus est turris, inquit Augustinus; ipse nobis factus est turris a facie inimici, qui est ex petra, super quam ædificata est Ecclesia. » S. Aug. Enar. in Ps. lx, v. 5.

est; secundum humanitatem vero temporalis, et paucorum annorum. Sed quia humanitas quando suos dies et suos annos habet, dies sibi super dies, et anni super annos additi sunt, id est temporales additi sunt super aeternos, ut simul sint temporales et aeterni. Sed secundum aliud temporales, et secundum aliud aeterni. Aeterni quidem neque initium, neque finem habent; temporales vero initium quidem habent, sed non finem. Hæc, ut opinor, ad evincendos hæreticos Propheta dicere voluit, qui Christi divinitatem et humanitatem male distinguere noverunt: quales Nestorius et Eutyches fuisse dicuntur. Dies igitur super dies regis, et annos super annos ejus adjicies, usque in diem sæculi, et usque in aeterna sæcula.

« Et ipse permanebit in conspectu ejus, et sedebit a dextris ejus. » Non Deus tantum, nec homo tantum, sed simul Deus et homo, et aeternus, et temporalis, per omnia sæcula.

« Misericordiam et veritatem quis requiret eorum (613)? » Dixit modo superius quia dedit hæreditatem timentibus nomen suum. Modo ostendit, quia cum hæreditate dedit eis felicitatem. Et hoc est quod dicitur, « misericordiam et veritatem quis requiret eorum? » Nemo est in hac vita qui his duabus non indigeat, et has semper non requirat. Cui enim misericordia necessaria non est, ut quis de omnibus veritatem cognoscere possit? cum Apostolus dicat: « Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem (I Cor. xiii, 12). »

« Sic psallam nomini tuo, ut reddam vota mea de die in diem. » In hymnis titulatur psalmus iste, in hymnis finitur. Sic psallam, inquit, nomini tuo, Deus, omni tempore; sic cantabo, et sic te laudabo, ut per singulos dies reddam vota mea, et quotidie in hymnis, et psalmis et canticis spiritualibus compleam desideria cordis mei.

PSALMUS LXI.

IN FINEM PRO IDITHUM PSALMUS DAVID.

Quid per Idithum, quod *transiens eos* interpretatur, nisi perfectiores quosque in Ecclesia intelligere debeamus, qui sapientia, constantia, et fortitudine et religione alios transcendunt? Isti sunt, qui se Deo subjectos affirmant, qui non sunt parietes inclinati, sed quasi turris fortissima contra omnes adversitates.

« Nonne Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. » Contra Judæos, hæreticos et tyrannos loquitur Ecclesia in persona perfectorum, qui eam blanditiis et persuasionibus, syllogismis et argumentationibus, minis et terroribus a Deo separare nituntur. Ipsa vero seipsam consolatur, et in secreto cordis loquitur, dicens: « Nonne Deo subjecta erit anima mea? » quia isti maligni suis eam erroribus subdere volunt. Ab ipso enim est omnis

(613) Alia lectio est apud Augustinum loc. cit. *Misericordiam, ait, et veritatem ejus, quis requiret ei? ubi hæc habet: « Quid est ei? sufficere quis requiret: quare addidit ei, nisi quia multi querunt*

salus mea, qui me suo sanguine salvavit, et a morte perpetua liberavit. Illi soli me obedire oportet, qui nobis quotidie in Evangelio dicit: « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius eam timeate qui potest corpus et animam perdere in gehennam (Matth. x, 28). » Hunc igitur timebo, huic per omnia subdita ero, et amplius ab eo non movebor cui fide et charitatis vinculis incessabiliter devincta sum. Et hoc est quod dicit:

« Etenim ipse est Deus meus, et salutaris meus, « adjutor meus, non movebor amplius. » Semel, inquit, mota sum et bene mota, quia de tenebris transivi ad lucem, et de erroribus ad veritatem. Diabolum dereliqui, veni ad Christum: ipse enim est Deus meus, qui suo sanguine me salvavit. « Adjutor meus » in tempore tribulationis, « non movebor amplius. » Cessate igitur, quoniam in vanum laboratis, qui me ab illo divellere et separare putatis.

« Quousque irruitis in homines? » Homines, inquit, sunt in quos irruitis, rationem habent, veritatem agnoscunt. Vos autem cæci estis, qui ligna et lapides pro Deo adoratis. Quousque irruitis in eos « tanquam parieti inclinato et maceræ depulsæ? » Non sunt isti quales esse putatis; firmi sunt, stabiles sunt; occidi quidem possunt, sed moveri non possunt, et ideo interficitis universos; quia neminem illorum a Christi fide et dilectione separare valetis. De istis erat ille qui dicebat: « Certus sum autem, quia neque mors, neque vita, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua poterit me separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu (Rom. viii, 39). »

« Verumtamen honorem meum cogitaverunt repellere; cucurri in siti. » Quamvis, inquit, tales essent, illi tamen eos tentare non cessabant, et eos se posse decipere stultissime cogitabant. Honor sanctorum martyrum erat ipsa victoria, quia, si victi fuissent, omnem honorem amisissent. Sed illi tunc tanto desiderio currebant ad mortem, quanto aliquis valde sitiens currit ad aquarum fontem. Et hoc est quod dicitur « cucurri in siti. » Mori sitiebant, quia se per mortem ad aeternam vitam venire sciebant. « Ore suo benedicebant, et corde suo maledicebant. » Adulatorum et deceptorum hominum proprium est aliud in re, et aliud in corde habere. Unde et quidam ait: aliud in corde, aliud in lingua promptum habebant.

« Verumtamen Deo subjecta erit anima mea, quoniam ab ipso patientia mea. » Dicant quidquid velint, cogitent et faciant quod velint; maledicant et benedicant; quia eorum maledictiones et benedictiones pro nihilo duco; quoniam nullo ingenio, nulla calliditate animam meam a Deo separare va-

misericordiam ejus et veritatem discere in libris ejus, et cum didicerint, sibi vivunt, et non illi, sua querunt, et non quæ Jesu Christi. » In Vulgata deest tam ei quam eorum.

lebunt. Et hoc ideo, quoniam « ab ipso est patientia mea. » Neque enim aliter sancti tot tantaque tormenta pati potuissent, nisi eis tolerandi fortitudinem et patientiam Deus dedisset.

« Etenim ipse est Deus meus, et salutaris meus, « adjutor meus, non emigrabo. » Hoc autem jam superius expositum est, quod ideo quoque repetitur, ut firmissime credatur.

« In Deo salutare meum et gloria mea : Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est. » Ideo, inquit, salus mea, quia ipse me liberat, et salvat de omnibus angustiis meis. Unde et alibi ait : « In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros (Psal. lxx, 13). » — « Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est. » Ipse, inquit, et Dominus, et auctor est auxilii mei, quia ego aliunde auxilium non exspecto. « Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram (Psal. cxx, 2), et omnis spes mea in Deo est. » — « Spes autem non confundit (Rom. v, 5). » — « Beati omnes qui sperant in eo (Psal. xxxiii, 9). » — « Sperate itaque in eo, « omnis conventus plebis ; effundite coram illo « corda vestra : Deus adjutor noster in æternum. » Omnis fidelium multitudo, et quicumque in centro divitiarum spem non habetis, effundite coram illo corda vestra id est quidquid in corde habetis, illi revelate et manifestate. Et sicut scriptum est : « Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem, ut salvemini (Jac. v, 16). » Deo enim confiteris, quod ejus vicariis, id est episcopis et sacerdotibus, confiteris. Celat autem Deo peccatum suum ille qui nullum pœnitentiæ signum ostendit. Maximum autem signum pœnitentiæ dolor et lacrymæ sunt, et cordis compunctio, quia cor contritum et humiliatum Deus non spernit. Effundamus igitur coram eo corda nostra, quia Deus adjutor noster est. Quia jacentes eriguntur ; vulnera ligat et sanat, et ovem perditam et inventam super humeros ipse ponit et reducit ad pascua.

« Verumtamen vani filii hominum mendaces filii « hominum in stateris, ut decipiant ipsi de vanitate « sua in idipsum. » Quamvis itaque Deus sua pietate et bonitate omnium in se sperantium adjutor sit ; tamen filii hominum hoc non considerant, et de tanti adjutoris misericordia diffidunt ; qui nunquam deserit sperantes in se, et in sua vanitate persistunt, mendacis et deceptionibus furtim, et per latrocinia sola terrena et transitoria quærunt. Et hoc est quod ait : « Mendaces filii hominum in stateris. » Et mensura, pondus et statera eorum dolosa dicitur a Scriptura. Abominabilis est dolus. Illi quoque in stateris mendaces sunt qui injuste judicantes personam attendunt. Sive etiam in deceptionibus idem sunt, et ipsi qui in deceptionis magisterio non diffe-

run. Unde et subditur, « de vanitate sua in idipsum. »

« Nolite sperare in iniquitate. Et rapinas nolite « concupiscere. » Hoc autem exponit : « Divitiæ si affluant, nolite cor apponere. » Nam et Apostolus hoc dicit : « Præcipe divitiibus hujus sæculi non superbe sapere, nec sperare in incerto divitiarum (1 Tim. vi, 17). » Unde et Dominus ait : « Facite vobis amicos de mammona iniquitatis (Luc. xvi, 9) ; ostende tales divitias iniquas esse, præsertim si de rapinis **424** et deceptionibus coinquantur.

« Semel locutus est Deus. Dno hæc audivi : quia « potestas Dei est, et tibi, Domine, misericordia, « quia tu reddes unicuique secundum opera sua (614). » Semel locutus est Deus, et secundo id ipsum non repetit. Ille semel loquitur, cujus verbum firmum, stabile et immutabile est. Scilicet contra fallaces homines est qui semper suos variant sermones, ut quod potissimum quis dixerit, non facile interpretari valeat. Semel igitur locutus est Deus, quia sicut ipse ait : « Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (Luc. xxi, 33). » Illo igitur loquente, dicit Propheta, sive Ecclesia : ego quidem duo hæc audivi quia potestas et misericordia Dei est. Quæ potestas ? dicat ipse. « Potestatem, inquit, habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam (Joan. x, 18). » Hanc potestatem nullus alius habuit, ut poneret animam suam quando vellet, et susciperet quando vellet. De misericordia vero quod attinet dicere ? Si nimirum misericordiam non habuisset, pro nobis mortuus non fuisset. Cum enim aliquando dixisset discipulis suis quia opereretur eum tradi et crucifigi ; et beatus Petrus responderet : « Absit a te, Domine, non fiet istud ! » ut hanc misericordiam se habere ostenderet respondit, dicens : « Vade post me, Satanas, quia non sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominis (Matth. xvi, 23). » Hæc sunt illa duo excellentissima quæ, Domino loquente, Propheta se audivisse dicit. Quod autem sequitur, quia tu reddes singulis secundum opera eorum, ad potestatem refertur, ut qui bene tantam misericordiam habuit, potestatem illam quoque habuisse dubitari non possit. Nullus enim alius est qui reddere possit unicuique secundum opera sua, nisi solus Deus Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Habuit igitur potestatem sicut voluit et ponendi et sumendi animam suam, qui habet potestatem reddere singulis secundum opera sua.

PSALMUS LXII.

PSALMUS DAVID, CUM ESSET IN DESERTO IDUMÆÆ
(1 Reg. xxii, 25).

Idumæa terrena et sanguinea interpretatur. Significat autem mundum istum, qui maxima ex parte a terrenis et sanguineis habitatur. Ex eo igitur tem-

(614) Lectio Vaticana : « Quia tu reddes singulis secundum opera eorum. » Hunc locum D. Augustinus de generatione Verbi interpretatur. « Et vidit quia semel locutus est Deus, vidit Verbum, per quod

facta sunt omnia, et in quo simul sunt omnia, » etc. Prolixior est Cassiodorus de æterna generatione Verbi hic disserens.

porē psalmus iste cantatur, et clare resonat in Ecclesia, ex quo Salvator noster cœpit esse in deserto Iudææ, id est in hoc mundo, vel in Judæa. De hoc deserto dicit Joannes Baptista : « Ego sum vox clamantis in deserto (Joan. 1, 23). »

« Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo (615). » « Nox, inquit, præcessit, dies autem appropinquavit (Rom. viii, 12). » — « Venit lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. 1, 8). » — « Surge itaque, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est (Isa. lx, 1). » — « Populus enim, qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam (Isa. ix, 2). » A tempore itaque hujus lucis et hujus diei vigilat Ecclesia, secundum hoc quod Apostolus vigilare præcepit. « Vigilate, inquit, et orate, stete in fide, viriliter agite, confortamini in Domino; omnia vestra in charitate fiant (I Cor. xvi, 13). » Hic est modus vigiliarum. Sic et Dominus nos vigilare jubet, quia nescimus diem neque horam.

« Sitiit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea. » — « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur (Matth. v, 6). » Sitiit in te anima mea, id est amore et desiderio tui, te videre, ad te venire, tecum esse desiderans. Et hanc sitim patitur anima mea, caro vero multo majorem, utpote quæ majoribus angustiis et tribulationibus premitur. Et hoc est quod ait : « Quam multipliciter tibi caro mea. » Hinc est enim quod Apostolus ait : « Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter eum qui subjecit eam in spe; quia ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei (Rom. viii, 10). »

« In deserto, et in vivo, et in aquoso, sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam et gloriam tuam. » Hæc est igitur causa tantæ sitis tantique desiderii. Quia sicut Apostolus ait : « Cum adhuc peccatores essemus, Christus pro impiis mortuus est (Rom. v, 8). » Si enim pro impiis mortuus est, per eum item justificati esse putamus. Sic igitur apparui tibi in deserto, et tale me tibi manifestavi inter impios et peccatores, ut virtutem tuam et gloriam tuam videre merear. Hanc virtutem et hanc gloriam soli Christiani adhuc in hoc mundo positi in speculo, id est per speculum et videre et cognoscere possunt. Cæteri vero non possunt. Istum speculum, imo speculum speculorum Salvator noster est, qui tales nos fecit, et sic mentis nostræ oculos illuminavit et purificavit, ut ejus virtutem et gloriam intelligere valeamus. Hanc autem virtutem et gloriam Petrus, Jacobus et Joannes præcæteris videre meruerant, qui cum in monte transfiguratum viderant (Matth. xvii). Erat autem mundus

(615) « Bonus somnus corporis, inquit Augustinus, quo reparatur valetudo corporis. Somnus autem animæ est oblivisci Deum suum. Quæcunque anima oblita fuerit Deum suum, dormit, » etc. Enar. in psal. Lxvii.

A iste, priusquam Dominus veniret, desertus et adeo derelictus, et sine via quæ ad patriam duceret, et sine aqua sapientiæ, quæ nos lavaret et sanaret. Omnia autem hæc, ut non ex suis meritis, sed ex sola Dei misericordia se habuisse ostenderet, subdidit, dicens :

« Quia melior est misericordia tua super vitas, labia mea laudabunt te. » Melior, est misericordia Dei quam vita, quia et vitam dat, et multa alia super ipsam vitam, sine quibus misera est omnis humana vita. Unde et merito ab omnibus fidelibus suis laudandus est semper et glorificandus.

« Sic benedicam te in vita mea, et in nomine meo lavabo manus meas; sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea. » Bonus adeps et bona pinguedo quibus anima impinguatur, per quæ videlicet fides, spes, et charitas, et cæteræ virtutes significantur, sine quibus omnis anima tenuis et debilis misera est, et a suis adversariis se defendere non potest. Ut igitur tali adipe et tali pinguedine repleatur anima nostra, benedicamus et glorificemus Deum in tota vita nostra, et ad bonum opus faciendum levemus manus nostras, et quidquid facimus, in nomine Domini faciamus. « Et labia exsultationis laudabunt nomen tuum. » Sola labia sanctorum sunt labia exsultationis; quia quidquid dicunt, quidquid cantant et prædicant, et sibi ipsis, et credentibus et obedientibus gaudium pariunt, et exsultationem. Cætera vero labia non sunt exsultationis, sed potius tristitiæ et mœroris, quæ non docent nisi vanitatem, immunditiam et iniquitatem.

« Sic memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te. » Sic itaque memor fui tui usque nunc super stratum in matutinis, in omni tempore meditabor in te, ut adipe et pinguedine repleatur anima mea. Impii homines et peccatores in nocte et in tenebris sunt. Sancti vero in matutinis, utpote qui veritatis lumen vident et soli justitiæ appropinquant. « Quia factus es adjutor meus (615'). » Merito itaque tui semper memor fui, et memor ero, quia ubique et in omnibus necessitatibus meis factus es semper adjutor meus.

« Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhæsit anima mea post te : me suscepit dextera tua. » Quid per alas Dei, nisi perfectiones intelligamus? Tot sunt alæ, quot sunt angeli et virtutes, sacrarum Scripturarum testimonia, quibus fideles suos protegit atque defendit. Inter has autem alas, charitas, pietas et misericordia mihi præcipue esse videntur. « Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua. » Non despexisti quid dicat anima mea, quæ per fidem et dilectionem tibi adhærebat, et post te tui amoris desiderio capta currebat; sed extendisti dexteram tuam, et suscepisti me, et do luto profundi extraxisti me.

(615') « Nisi Deus adjuvet bona opera nostra, impleri a nobis non possunt : et digne debemus operari, id est tanquam in luce, quando Christo demonstrante operamur. » Idem August. Enar. eadem.

« Ipsi vero in vanum quæsierunt animam meam, & introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt. » In vanum quidem, quia tu eam dextera tenebas, et defendebas et sub velamento alarum tuarum protegebas. Ipsi, inquit, quos melius tu nosti, inimici mei « in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ: tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt. » Inferiora terræ loca pernarum sunt, ubi impii cruciantur. Sed per manus gladii quid, nisi omnia tormentorum genera significantur? Vulpes vero maligni spiritus sunt, fraudulentissimi semper, et deceptores, qui istos quidem in partes suscipient; quoniam agui ab hædis, et justis a peccatoribus dividuntur.

« Rex vero lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui jurant in eo, quia obstructum est os loquentium iniqua. » Judicatus est Christus, et damnatus, et crucifixus, sed secundum humanitatem. Judicabit igitur Christus, sed secundum humanitatem judicabit. « Pater enim non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. v, 22). » Ille iudicabit, quibus potitur, quia « in nomine Jesu omne genu flectetur cælestium, terrestrium et infernorum (Philipp. ii, 10). » Ille iudicabit de quo dicitur: « Et videbit eum omnis oculus, et qui eum confixerunt (Zac. xii, 10; Joan. xix, 37). » Neque enim divinitatem ipsam impii videre poterunt, qui vix ipsam humanitatem super solis radio glorificatam videbunt; quibus et dicitur: « Tollantur impii, ne videant gloriam Dei (Isa. xxvi, 10). » Sedebit igitur Christus in iudicio cum senatoribus terræ, et cum principibus populi sui, et tunc quidem lætabitur in Domino de tanta gloria divinitatis sibi concessa; quia, sicut alibi dicitur: « Magna est gloria ejus in sæculum sæculi, » tecum quoque laudabuntur omnes, qui jurant in eo. Quomodo laudabuntur? « Esurivi, inquit Dominus, et dedistis mihi manducare; sitiivi, et dedistis mihi bibere; hospes fui, et collegistis me; infirmus, et visitastis me (Matth. xxv, 35). » Et istæ quidem sanctorum laudes in Evangelio scriptæ sunt; sed alias **426** futebus non dubitamus. Omnes autem Christiani in Domino jurant, et sine juramento ad fidem nemo suscipitur. Quomodo autem jurant, et quid jurent, notissimum est, et expositione non eget. « Quia obstructum est os loquentium iniqua. » Boni, inquit, laudabuntur a Domino; mali vero a nullo laudabuntur; quia nemo erit, qui ad laudandum, vel excusandum vel defendendum os aperire audeat.

PSALMUS LXIII.

IN FINEM, PSALMUS DAVID.

Hic, inquit, psalmus referatur in finem, id est ad Christum, in quo ipsius passionis mysterium continetur.

« Exaudi, Deus, orationem meam, cum tribulor, a timore inimici eripe animam meam. » Sæpe jam diximus quia, quando Salvator noster aliquid orat, aliquid petit et aliqua re indigere videtur, totum ad humanitatem referendum esse. Ipsa quoque humanitas non pro se orat, sed pro nobis; quia quidquid

est in ejus voluntate, hoc est et in ejus potestate. Ipsum igitur orasse, voluisse fuit. Sed nos ejus voluntatem scire non possumus, nisi per orationem, quia neque nostras vicissim cognoscere possumus, nisi per allocutionem. Necesse itaque habuimus ut ejus voluntas diceretur nobis, quia aliter eam intelligere non poteramus. Est igitur Propheta internuntius inter nos et voluntatem Christi, quia quod ibi videt nobis annuntiat, atque ipsam voluntatem orantem introducit. Clamet igitur, et iterum clamet voluntas Christi, et Propheta nobis annuntiet hoc, quod vidit et audivit in voluntate Christi. « Exaudi, inquit, Deus, orationem meam, » et modo exaudi, quia modo tribulor, et a timore inimici eripe animam meam. Inimicus iste diabolus, et populus Judaicus intelligitur, qui Christi animam auferre conabatur.

« Protexisti me a conventu malignantium, et a multitudine operantium iniquitatem. » Non habebat necesse diu orare, cujus voluntas tam subito exaudiebatur. Similiter enim in ipso erant et voluntas et voluntatis effectus; neque prius velle aliquid poterat, quam habere quod vellet. Quid enim est inter petitionem et exauditionem, nisi quia utrumque simul dici non potest? Statim enim, ut dixit, « a timore inimici eripe animam meam; » illico se exauditum esse ostendens, subdidit, dicens: « Protexisti me a conventu malignantium. » Poterat itaque Christi voluntas præcedere orationem, sed non præcedere exauditionem. Ille igitur qui antequam peteret exauditus erat, quid ei petere vel orare necesse erat? « Protexisti me, inquit, a conventu malignantium, et a multitudine operantium iniquitatem; » quia nisi ego voluissem, nullam in me potestatem habere potuissent. Et ego quidem nihil passus sum, nisi quod volebam; quamvis illi multa fecerunt in me, quæ facere non debuissent. Quæ sint autem illa, Propheta narrante, audiamus.

« Quia exacerunt ut gladium linguas suas, intederunt arcum, rem amaram, ut sagittent in oculis immaculatum. » Propheta loquitur, et Christi passionem per ordinem narrat. « Exacerunt, inquit, Judæi, ut gladium linguas suas, » quoniam communicato consilio ad Salvatoris nostri accusationem pariter se præparaverunt. Intenderunt vero arcum, ut sagittent in oculis immaculatum; quoniam inter se constituerunt, ut simul omnes una voce clamarent. De doloso arcu dolosæ et iniquæ sagittæ jaculantur. De corde impio et iniquo, impia et amara sententia procedit. Maledictæ linguæ, maledictæ manus, maledictæ sagittæ, quæ tantum scelus facere non timeverunt. Quare quidem tenus est, quia consilium illud iniquum perditionis et depravationis in secreto inventum est. Sagittæ vero in manifesto missæ sunt, quia palam, et cunctis audientibus et semel et iterum *Crucifige* acclamatum est. Quot fuerint voces clamantium, tot fuerunt et sagittarii sagittas illas mortíferas jaculantes. Sed melius sequentia manifestabunt.

« Subito sagittabunt cum, et non timebunt: fir-

« inaverunt sibi sermonem nequam. » Subito sagittabunt eum, et quidem subito. Cum enim Pilatus dixisset, « quem vultis vobis de duobus dimitti, Barabbam an Jesum, qui dicitur Christus? » responderunt Judæi dicentes, « Barabbam. » Cumque ille dixisset: « Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus? » illi subito sine consilio, sine ratione, sine criminatione, sine judicio, et legis sententia, et voluntate, quasi phrenetici et insani clamaverunt, dicentes, « Crucifigatur (*Matth. xxvii.*) » Hoc est igitur quod ait, subito sagittabunt eum, quia non solum sagittaverunt; sed sicut modo diximus, subito et ante audientiam sagittaverunt eum. « Et non timebunt. » Miratur Propheta, non tantum quia hoc fecerunt, verum etiam quia facere non timuerunt. Et pejus quidem est peccare cum audacia, quam cum timore. Et mirum valde, quod isti non timebant qui talem tantumque hominem morti condemnabant, quem immaculatum, sanctum et justum non dubitabant. Quem illis ipsis diebus viderant Lazarum jam quatruiduanum a morte resurrexisse. Qui, ipsis videntibus, cæcos illuminavit, leprosos **427** mundavit, paralyticos curavit, dæmonia fugavit, et alia multa et stupenda inter eos operatus est quæ sicut ipse nemo alius fecit. Quomodo ergo non timuerunt; « quia firmanerunt sibi verbum malum. » Multa viderat Propheta de Christi passione, et de Judæorum impia machinatione, quæ ipsi quoque evangelistæ non narrant. Ostendit enim in iis verbis quia Judæi hoc verbum malum inter se firmanerant et juraverant, quod Dominum et Salvatorem nostrum sine ulla retractatione interfecissent. Et ideo fortasse non timebant, quia si vicissim hoc perficere hortabantur, unde et simul coassiliati erant.

« Disputaverunt ut absconderent laqueos: dixerunt: Quis videbit eos? » Disputaverunt, inquit, et inter se diutius tractaverunt quo eum dolo et falsis assertionibus convincere possent. Conjurati omnibus modis prævalere nitebantur contra quem injustam causam se habere sciebant. Quid enim nisi laquei erant omnes illæ deceptiones, quas contra Salvatorem nostrum in abscondito machinabantur? Quas quidem tam sapienter, tam callide et astute facere arbitrabantur, ut nemo præter se cognoscere et intelligere posset. Et hoc est quod sequitur: « Dixerunt: Quis videbit eos? » Etego e contra dico: quis ibi erat tam insipiens qui eos non cognosceret, et non videret quod omnia quæcumque faciebant dolose fraudulentè agebant?

« Scrutati sunt iniquitatem, et defecerunt scrutantes scrutinio. » Scrutati, inquit, sunt, multumque in hoc laboraverunt, ut aliquam iniquitatem invenire potuissent quæ deceptioni et accusationi apta esse videretur. Et scrutantes defecerunt, quia nihil tale in illo suo scrutinio invenire potuerunt.

(616) Locus ita se habet in Vulgata: « Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar, et ipsa longius recessit a me. »

A Sic enim dicit evangelista, quia cum multi falsi testes accessissent adversus eum, novissime venerunt duo falsi testes, dicentes: Hic dixit: Possum destruere hoc templum manufactum, et in triduo excitabo aliud non manufactum (*Matth. xxvi, 61*). « Et non erat, inquit, conveniens testimonium illorum; » et sic quidem deficiebant omnes scrutantes scrutinio. Prævaluerunt tamen, et fallendo, mentiundo, decipiundo, damnando, *Crucifige* clamando, tandem ad mortem et ad crucem eum traxerunt. Et hoc est quod dicitur: « Accedet, inquit, homo ad cor altum, et exaltabitur Deus. » Accedit, inquit, homo ad crucem, et optime diximus: accedet homo, quia, cum simul Deus esset et homo, solus tamen homo crucifixus est. Accessit igitur homo, sed non qualiscunque homo, sed cor altum, sublime et profundum, omnique sapientiæ et scientiæ plenum, de quo Apostolus ait, quia in ipso requiescit omnis plenitudo divinitatis corporaliter (*Coloss. ii, 9*). Hic est ille flos de quo Isaias ait; quia « in ipso requiescet spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (*Isa. xi, 2*). » — Et exaltabitur Deus. » Hoc est enim quod ipse Dominus ait: « Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet Filius hominis (*Joan. iii, 14*). » Quod Judæi intelligentes, dixerunt: « Quis est iste Filius hominis? nos audivimus ex lege, quia Christus manet in æternum. Quomodo ergo tu dicis quia oportet exaltari Filium hominis? » (*Joan. xii, 34*.) Exaltatus est igitur in cruce Dominus, ut, sicut ipse ait, omnia traheret ad seipsum. Quidam codices habent: « Accessit homo ad cor altum, » per quod intelligimus quia post Christi passionem liber apertus est qui septem sigillis signatus erat (*Apoc. v, 3*). Accessit homo ad cor altum, id est ad majorem et spiritualem intelligentiam. Et Deus exaltatus est in cordibus illorum, qui ad cor accedere mernerunt. In illorum corde exaltatur Deus qui, ejus altitudinem et magnificentiam bene et catholice intelligentes, eum sicut dignum magnificent et exaltant. Exaltatur autem et aliter Deus, quia tanto sublimius mentis nostræ intuitum fugit, quanto de eo subtilius cogitamus, et interioribus oculis eum videre desideramus. Unde et in Canticis canticorum Ecclesiæ dicitur: « Averte oculos tuos, quia ipsi me avolare fecerunt (*Cant. vi, 4*). » Et Salomon dicit: « Tentavi sapientiam (616), et ipsa longius recedet a me (*Eccle. vii, 24*). » Moysique cum Dei faciem et majestatem videre optaret, dictum est: « Non videbit me homo, et vivet (*Exod. xxxiii, 20*). »

« Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum, et pro nihilo habuerunt. » Sagittæ parvulorum, quia levi impetu feriunt, aut nullas, aut parvissimas plagas facere possunt (617). Talia autem com-

(617) Cassiodorus, qui per totum hunc psalmum de passione Christi Domini a Propheta prænuntiata disseruit, ut S. Bruno, hæc de inanibus Judæorum

putantur a Domino omnia illa verba et insidie Judæorum, quia quantum ipse voluit et ipse permisit, tantum et non amplius adversus eum potuerunt. Pro nihilo igitur inutiliter et sine causa tales sagittas Judæi habuerunt, quibus contra Dei voluntatem nihil facere valuerunt; sed potius semetipsos suis sagittis vulnerarunt. Et hoc est quod ait: « Contra eos et linguæ ipsorum. »

« Conturbati sunt omnes, qui videbant eos, et timuit omnis homo. » Isti sunt de 428 quibus in Evangelio dicitur quia « Omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, et videbant ea quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur (Luc. xxiii, 48). » Inter quos et centurio glorificabat Deum, dicens: « Vere justus erat homo iste (Ibid., 47). » — « Stabant autem justus et noti ejus a longe, et mulieres quæ secutæ erant eum a Galilæa hæc videntes (ibid., 49). » — « Omnes igitur conturbati sunt, » videntes eos tam crudeliter et impie agere. « Et timuit omnis homo; » et qui non timuit et de tanta crudelitate non doluit, diabolus fuit, et non homo. Et hæc quidem de Salvatoris nostri passione dicta sint. Hic autem quid apostoli demum fecerint audiamus.

« Annuntiaverunt opera Dei, et facta ejus intellexerunt. » Hoc est enim quod in Evangelio dicitur: quia « profecti predicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis (Marc. xvi, 20). » Ipsi, inquit, annuntiaverunt opera Dei et mirabilia ejus, quæ per seipsum et fideles suos operatus est. Et omnes populi, tribus et linguæ ea audientes facta ejus intellexerunt, et a sua infidelitate ad fidem conversi in Christum Dominum crediderunt.

« Lætabitur justus in Domino et sperabit in eo, et et gloriabuntur omnes recti corde. » Amodo ergo lætabitur justus in Domino, qui prius in mundi hujus vanitatibus et voluptatibus lætatur. Et sperabit in eo, qui antea sperabat in incerto divitiarum. « Et laudabuntur omnes recti corde. » Sicut omnes recti corde laudandi sunt; ita subdoli et fallaces reprobandi. Rectum cor ille habet qui a veritate et rectitudine non recedit; sicut e contra

comatibus perdendi Christum habet: « Parvulorum sagittæ inania tela sunt, qui ludendi studio fragiles cannas in sagittarum consuetudinem jacere consueverunt. Sic Judæorum vota inefficaci malignitate ævissima non intulerunt flendam mortem, sed potius gloriosissimam passionem, talesque plagas dederunt quibus mors ipsa moreretur, et promissa mundi sospitas velociter impleteretur. »

(618) In paucis differt hic titulus, ut legitur in Psalterio a cardinali Thomasio exposito. Ita est: « In finem psalmus David: Canticum Jeremiæ et Ezechielis, populo transmirationis, cum inciperent exire. » Ven. Bedæ illustrationem in hunc titulum subjiciam: « Quia principia tituli jam nota sunt, sequentia paucis exponemus verbis. Transmigrato in Chaldæam populo Israel, prophætæ memorati prædixerunt eos post septuaginta annos ad patriam redituros, eversamque ab hostibus Jerusalem meliori statu reparaturos. Non ergo Jeremias et Ezechiel psalmum fererunt: sed quorum tempore juxta

A illi pravum cor habent, qui illum sequuntur, de quo scriptum est: « Quia ab initio mendax fuit, et in veritate non stetit (Joan. viii, 44). »

PSALMUS LXIV.

(618) IN FINEM, PSALMUS DAVID. CANTICUM JEREMIÆ ET EZECHIEL DE VERBO PEREGRINATIONIS QUANDO INCIPERANT PROFICISCI (IV Reg. xxiv, 14).

Hunc psalmum scripsit David de Babylonis captivitate, et dicit hunc esse canticum Jeremiæ et Ezechiel, quoniam et ipsi de eadem captivitate scripserunt, et in ea fuerunt. Quod autem David prophetavit et scripsit, hoc Jeremias simul cum Ezechiele, sustinuit et vidit. Isti enim duo prophætæ simul cum aliis in captivitatem ducti sunt, eosque consolabantur, et æquo animo esse admonebant, et dicebant, post annos septuaginta duos in patriam eos redituros esse, et interim civitatem restaurandam, et templum reedificandum, et hymnos et psalmos ibi canendos esse prædicabant. Hoc autem faciunt quotide episcopi et sacerdotes in Ecclesia, qui per duos illos prophetas significantur, et post annos septuaginta, omnes sanctos, qui in hujusmodi captivitate teneantur, ad patriam cælestis Jerusalem redituros esse confirmant. Quid enim per annos septuaginta, nisi totam hanc vitam presentem intelligamus? Septies namque decem, vel decies septem, septuaginta faciunt. Sed uterque ille numerus universalitatem significat; quoniam et in decem omnes numeri, et id septem omnes dies continentur.

C « Te decet hymnus, Deus, in Sion, et tibi reddetur votum in Jerusalem. » Uterque populus loquitur de captivitate liberatus: alter Babyloniorum, alter demoniorum. Quanto tempore (quasi dicat populus ille) in captivitate sui, non potui te laudare, quia et dura captivitate comprimebar, neque conveniens mihi videbatur ut cantarem canticum Domini in terra aliena. Nunc autem quia liberati sumus, multum decet ut laudes tuas et hymnos tuos cantemus, et clarissime resonemus tibi in Sion, et vota nostra, quæ tibi vivimus in captivitate, nunc reversi, reddamus tibi in Jerusalem. Hoc ipsum dicere possunt illi quorum

D historiam congruit, eorum nomine prætitulatur, quod ab Esdra factum plures auctores asseverant; dicentes eum Psalmis omnibus titulos indidisse; eosque eatenus incompósitos, et pro auctoritate ac temporis diversitate dispersos, in volumen unum collegisse. Spiritualiter autem populus, qui Babyloniam deserens, post captivitatem, ad Jerusalem festinabat, illos respicit qui post peccata priora mundi hujus confusione damnata, ad Ecclesiam Christi venire contendunt, quibus auctoritate Patrum totus iste psalmus aptandus est. Aliter pridem concinnavit hunc titulum Cassiodorius animadvertens quod Jeremias et Ezechiel ante reditum Judæorum in Jerusalem obierant. Eum ergo ita disponit: « In finem, psalmus David, canticum de populo transmirationis, per prophetiam Jeremiæ et Ezechiel, cum inciperent proficisci. » Sic recte intelligitur, ut verba magis ad populum, quam ad Jeremiam et Ezechiel pertinere videatur.

qui per poenitentiam **429** sunt liberati, et sacramentis Ecclesiae reconciliati.

« Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet. » Exaudi, inquit, orationem meam, ut totus mundus et purificatus veniam ad te, qui ex hoc multis modis me maculatum esse confiteor, et cognosco, quod tanto tempore inter homines iniquos, et inter vitia et peccata conversatus sum. Scio enim et certus sum quia omnis caro ad te veniet. Hoc est enim quod per prophetam Dominus ait : « Vivo ego, dicit Dominus, quia mihi curvabitur omne genu et confitebitur omnis lingua (*Isa. XLV, 23*). » Unde et Apostolus ait : « Omnes enim sive boni, sive mali astabimus ante tribunal Christi (*Rom. XIV, 10*). »

« Verba iniquorum praevaluerunt super nos, et impietatibus nostris tu propitiaberis. » Ideo enim multa indiget purificatione multaque misericordia, quia verba iniquorum praevaluerunt super eum, et maculaverunt eum. Sed bonam spem habe, quia Dominus miserebitur ejus.

« Beatus quem elegisti et assumpsisti (619), inhabitabit in atriis tuis. » — Multi sunt vocati, pauci vero electi (*Joan. XIV, 2*). Sed beatus ille, quem Dominus sua pietate elegit, et de tanta hominum multitudine sibi assumpsit : iste enim perire non poterit, sed absque ulla dubitatione bona sibi praedestinata percipiet. Et iste quidem habitabit in tabernaculis ejus, et de quibus ipse Dominus ait : « In domo Patris mei mansiones multae sunt (*Joan. XIV, 2*). »

« Replebimur in bonis domus tuae, sanctum est templum tuum, mirabile in aequitate. » Prius, inquit, quam veniamus ad illa tabernacula tua, ad quae utinam aliquando pervenire valeamus! replebimur hic in bonis domus tuae, per quam S. Ecclesia significatur. Sed quis enumerare valeat quae et quanta bona sunt in Ecclesia Dei, quibus quotidie fideles satiantur et implentur? Hic habemus omnes libros utriusque Testamenti : hic habemus, et multos alios, quos SS. Patres ediderunt nobis : hic habemus Christi corporis et sanguinis divitias et delicias inenarrabiles. Haec sunt igitur illa bona de quibus hic dicit : « Replebimur in bonis domus tuae, » de qua videlicet domo subditur : « Sanctum est templum tuum, mirabile in aequitate. » Non solum, inquit, illa superna tabernacula sancta sunt, quibus utique nulla alia tabernacula comparari possunt. Sed etiam hoc templum Dei, quod in terris est sanctum et venerabile est. « Et mirabile in aequitate. » Vides, quia de aequitate laudatur Ecclesia ; sed pauci sunt illi, ad quos laus ista pervenire videtur. Sic enim de ea dicitur, quia « non habet maculam neque rugam (*Ephes. V, 27*), » quod quidem si ad universitatem referatur, stare non potest.

« Exaudi nos, Deus salutaris noster, spes omnium finium terrae, et in mari longe. » Exaudi, inquit, nos,

(619) De humanitate a Verbo Dei assumpta interpretatur hunc psalmi locum S. Augustinus, Enarrat. in Psal.

(620) « Praeparatos montes, apostolos per allego-

A Deus salutaris noster, cujus sanguine salvati et redempti sumus, in quo sperant, et per quem se ab omni malo liberari confidunt omnes fines terrae, per quos tota universalis et catholica Ecclesia significatur. Per eos vero, qui sunt in mari longe Scotos et Britannos, et alias maris insulas intelligere possumus.

« Praeparans montes in virtute tua, accinctus potentia, qui conturbas fundum maris, sonum autem fluctuum ejus quis sustinebit? » Tu, inquit, exaudi nos, qui praeparas montes in virtute tua, per quos apostolos et doctores intelligimus, qui sapientiae sermone et religione omnibus aliis sublimiores sunt (620). Hos autem praeparavit Dominus ad pugnandum et ad praedicandum, ad haereticos convincendum et totum populum gubernandum et regendum. Est autem Dominus accinctus potentia, et tanta talique potentia, ut nemo sibi resistere valeat. Unde et alibi dicitur : « Accingere gladio tuo super femur tuum (*Psal. XLIV, 4*). » De talibus autem gladiis scriptum est : « Et gladii accipites in manibus eorum (*Psal. CXLIX, 6*). » Unde et Apostolus ait : « Vivus est sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio accipiti (*Hebr. IV, 12*). » Ille igitur est accinctus potentia, qui tali gladio armatus est. Conturbat quoque Dominus fundum maris, sicut ipse per Isaiam dicit : « Ego Dominus qui conturbo mare, et intumescunt fluctus ejus (*Isa. LI, 15*). » Quid per mare nisi mundus iste significatur? De quo alibi dicitur : « Hoc mare magnum et spatiosum, illic reptilia, quorum non est numerus (*Psal. CIII, 25*). » Audiamus ergo quomodo hoc mare conturbatur a Domino : « Veni, inquit, ignem mittere in terram; et quid volo, nisi ut accendatur? » (*Luc. XII, 49*). « Non veni pacem mittere, sed gladium (*Matth. X, 34*). » — Ex hoc erunt quinque in domo una, duo in tres, et tres dividuntur in duos (*Luc. XII, 52*). » Sic igitur conturbat Dominus fundum maris, quando bonos separat a malis, et alios contra alios insurgere facit; dum alii justitiam impugnant, et alii usque ad mortem pro justitia pugnant. « Sonitum fluctuum ejus quis sustinebit? » Habet hoc mare et bonos et malos fluctus. Boni fluctus boni homines sunt, mali autem fluctus mali homines. Clamant isti et illi, et tantum sonum multoties reddunt, ut se vicissim sustinere non valeant, nec isti, nec illi. Nam neque boni audire volunt fatuitates malorum, neque mali sustinere et recipere volunt salutiferas voces bonorum. **430** Fit autem multoties, ut illi qui sanctorum voces audire dedignantur, visis signis et miraculis, convertantur. Unde et subditur :

« Turbantur gentes, et timebunt omnes qui habitant fines terrae a signis tuis. » Videntes enim signa quae sancti apostoli faciebant, fidem ipsi qui prius eorum praedicationem deriserunt, mox contur-

riam decenter accepimus, qui ad verum praedicationis electi sunt, fortitudinem habentes fidei et altitudinem sanctitatis, humiles conversatione, sed merito celsiores. » Cassiodorus.

lati et in admirationem conversi, Christum timere incipiebant; in cuius nomine tam mira et stupenda fieri videbant.

« Exitus matutini, et vespere delectabis. » Bonus exitus, in quo Dominus delectatur. Et alius quidem fuit exitus Israel de Ægypto, et domus Jacob de populo barbaro. Delectatur itaque Dominus exitus illorum qui exeunt et fugiunt de cœlu malorum. Matutinus est ille exitus qui cito vel in primæva ætate sit: vespere autem qui sero vel ultima ætate sit. Omnes tamen recipit Deus, et primis et novissimis denarium tribuit. Recordare illius Evangelii, in quo paterfamilias conduct operarios in vineam suam (*Matth. xx, 1*). »

« Visitasti terram, et inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam. » Miratur Propheta de tam subita omnium gentium conversione, et de tanto populo undique ad Ecclesiam confluente. Atque in hoc non immerito terram a Deo visitatam esse dicit. Unde est etiam illud: « Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suæ (*Luc. 1, 68*). » Inebriavit autem Deus terram ab ubertate domus suæ, et torrente voluptatis suæ potavit eam, per quod nimirum S. Spiritus gratias intelligimus, quibus Ecclesia inebriata omnibus linguis loquitur, et omnes Scripturas exponit, et terrenorum omnium oblita a stultis hominibus, non ebria tantum, sed etiam insana esse putatur. Bona ebrietas quæ sic homines convertere potest. Sed quid est: « Multiplicasti locupletare eam », nisi multipliciter locupletasti eam? Multipliciter quidem; quia sapientia et scientia, fortitudine et pietate, virtutibus et honestate, gloria et honore, et omnibus bonis quæ a viro justo desiderari possunt.

« Flumen Dei repletum est aqua; parasti cibum illorum, quia ita est præparatio ejus. » Quid mirum, inquit, si terra inebriata est, quæ tanto flumine irrigatur? Hoc est illud flumen de quo alibi dicitur: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (*Psal. xlv, 4*). » Et hoc quidem flumen repletum est aqua, quia septem sunt gratiæ Spiritus sancti, de hoc uno flumine procedentes, quibus omnes habitantes in terra reficiuntur et satiantur. Unde et subditur: « Parasti cibum illorum, quia ita est præparatio ejus. » Hæc aqua, et cibus, et tota refectio est. Et hunc præparavit Dominus cibum sanctorum suorum, quia sine hoc cibo ad tantum laborem tolerandum præparari non possent.

« Rivos ejus inebrians, multiplicans generationes ejus, in stillicidiis suis lætabitur, dum exortur (621). » Habet et hæc aqua suos rivos per quos assidue currit, et fluit. Isti autem sunt episcopi et sacerdotes qui omnibus aliis necessaria subministrant, et ad quos, quasi ad rivos, sua vascula deferentes, alii plus, alii minus, pro sensus capacitate, inde suscipiunt. Dicatur ergo: Tu, Domine,

(621) Textus Vulgatæ: « Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus in stillicidiis suis lætabitur germinans. » Aliter apud Clarium: « Sulcos

A parasti hanc aquam cibum illorum, rivos ejus inebrians, et multiplicans generationes ejus, quod utique non fecisses, nisi ejus rivos inebriasses, et ejus generationes multiplicasses. Si enim in rivos non inveniretur, ubi hæc aqua quæreretur? Sed quia rivi ebrii sunt, quicumque eam quærunt, paratamveniunt. Multiplicat autem Dominus hujus aquæ generationes, quia multi et innumerabiles sunt, qui quotidie ex ea renascuntur, nullus enim in Ecclesia est qui inter ejus generationes non computetur. Et divites, et pauperes, et quicumque in Ecclesia sunt, omnes ejus filii sunt. « Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei (*Joan. iii, 5*). » Aqua igitur est quæ foris, et aqua quæ intus homines lavat: sed altera videri potest, altera vero videri non potest. « In stillicidiis suis lætabitur, dum exortur. » Statim, inquit, et hæc aqua a flumine suboritur et derivatur, in stillicidiis suis lætatur. Eos quos rivos superius dixerat, nunc stillicidia vocat. Quamvis per stillicidia illi qui rivos inferiores et minoris meriti sunt convenienter intelligi possunt. Quicumque igitur ille est in quem defluit aqua Spiritus sancti, statim in ioso exortu spirituali lætitia lætificatur.

« Benedicens coronæ anni benignitatis tuæ, et campi tui replebuntur ubertate. » Et hoc quidem superioribus jungitur, et tale est ac si diceret: Tu quidem rivos ejus inebrians, et generationes multiplicans, et coronam benedicens, facis ea quæ superius dicta sunt. Annus autem benignitatis Dei ex eo tempore cœpit, ex quo Salvator noster in hanc mundum venit. De quo anno ipse Dominus ait: « Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, prædicare captivis remissionem, cæcis visum, et annum acceptabilem Domino (*Luc. iv, 18*). » De quo et Apostolus dicit: « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (*I Cor. vi, 2*). » Totus autem hic annus coronatus est, quia quotidie fideles contra vitia et malignos spiritus præliantur, vincunt et coronantur. 431 tur. « Nemo autem, dicit Apostolus, coronabitur, nisi legitime certaverit (*II Tim. ii, 5*). » Omnes autem anni usque ad hunc annum sub maledictione fuerunt; sed iste annus, et corona hujus anni Christi benedictionem suscipere meruit. Notandum tamen quod non annum, sed anni coronam Dominus hic benedicere dicitur, per hoc solos pugnatōres et victores hanc benedictionem habere intelligamus. « Et campi tui replebuntur ubertate. » Campi Dei, singulæ Ecclesiæ sunt utriusque Testamenti fecunditate, et sancti Spiritus ubertate omniumque virtutum abundantia repletæ. Sterilis erat omnis terra quæ in primo homine maledicta fuerat; sed in Salvatore nostro benedictionem simul et fecunditatem accepit.

« Pinguescent fines deserti, et exultatione colles ejus inebrians, comprimis glebæ ejus, stillicidiis liquefactis eam et germiui ejus benedicis. »

« accingentur. » Per fines deserti illos intelligimus qui, quamvis deserto propinqui sint, in deserto tamen non sunt; quoniam et si inter alios conversantur, malos tamen non imitantur. Isti autem pinguescent, illa videiicet pinguedine de qua in alio psalmo dicitur: « Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea (Psal. LXII, 6). » Et illi quidem fines, qui sic pingues sunt, omnis boni operis fructificatione uberes sunt. « Et exultatione colles accingentur, » per quos omnes illos intelligere debemus, quos religione, virtute et sanctitate excellentiores in Ecclesia esse videmus. Isti autem accincti sunt exultatione, quia optimos gladios habent, quibus suos jugulant inimicos. Beati qui talibus gladiis sunt accincti, taliterque ad præliandum parati.

« Induti sunt arietes ovium (622), et convalles abundabunt frumento; etenim hymnum dicent. » Videtur hoc in loco illos arietes excludere, qui steriles sunt, et ovis ad filiorum progeniem utiles non sunt. Illi igitur arietes, illi totius gregis doctores, et principes gloria et honore, veste nuptiali et stola immortalitatis induti sunt, qui verbo prædicationis insistent, multosque filios Domino generant.

« Et convalles abundabunt frumento. » Quid enim per convalles, nisi humiles, mites, simplices, mansuetos et totam fidelium multitudinem intelligamus? Qui aliunde, id est ab Ecclesie cultoribus, episcopis videlicet et sacerdotibus, verbi Dei sementem suscipientes, frumentum boni operis, laudis et jubilationis abundanter Domino reddunt. Unde et subditur: « Etenim clamabunt, et hymnum dicent. » Hoc est ergo frumentum quod convalles Domino reddunt, et hic est fructus laborum contentium nomini ejus. Nihil enim est in quo Deus amplius delectetur, quam in sacrificio laudis et jubilationis.

PSALMUS LXV.

IN FINEM: PSALMUS DAVID. CANTICUM RESURRECTIONIS.

De illa resurrectione loquitur de qua Apostolus dicit: « Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens (Coloss. III, 1). » Qui vult resurgere, ut prius moriatur, necesse est. Unde et Apostolus ait: « Mortuus sum mundo (Rom. VII, 10). » Ipse autem seipsum resurrexisse, ait: « Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus (Galat. II, 20). » Et alibi: « Insuper, inquit, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur (I Cor. XV, 36). » Bene igitur resurgit, qui vivus moritur, et Deo vivit, quales isti sunt qui in hoc psalmo jubilat et psallunt.

« Jubilate Deo, omnis terra, psalmum dicite nomini ejus, date gloriam laudi ejus. » Ecclesia loquitur, et hortatur omnem terram ad laudem Dei et jubilationem. Jubilatio ineffabile gaudium est quod de amore Dei in mente habetur. Psalmum dicere est in

(622) « Subaudiendum, exultatione. Qua enim exultatione colles accingentur, hac inducuntur arietes ovium. » AUGUST.

(623) « Hic jam sacramenta illorum operum festinat ostendere; quia in eorum præfiguratione veraciter post lætatus est populus Christianus. Nam quod

A psalterio cantare. In psalterio vero ille cantat, qui decem cordas sonat et tangit, id est, decem legis mandata custodit: « Jubilate, inquit, Deo, omnis terra; » ipse sit gaudium vestrum, et vita vestra: « Psalmum dicite nomini ejus, » ut quæcunque facitis, in ejus nomine faciatis. Date gloriam nomini ejus, ut jubilatio vestra, et cantatio vestra gloriosa et laudabilis fiat. Deum laudare quilibet potest, sed laudi gloriam dare perfectorum est, qui ea quæ cantant opere compleant. Et, tales quidem bene psalmos dicunt, et bene in psalterio cantant, dulcemque et bene convenientem omnium chordarum sonitum reddunt.

« Dicite Deo: Quam terribilia sunt opera tua: in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui. » Hoc est enim quod Apostolus ait: « Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, cur me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti aliud facere vas in honorem, et aliud in contumeliam? » (Rom. IX, 20.) « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! » (Rom. XI, 33.) Hoc nobis sufficiat, admiremur opera et judicia Dei, non ea discutiamus quæ supra nos sunt nostramque scientiam excedunt. « In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui. » Hoc autem tale ac si diceret: Propter multitudinem virtutis et fortitudinis tuæ, non dimittent, quin tibi mentiantur inimici tui.

« Omnis terra adoret te, et psallat tibi, psalmum: dicat nomini tuo, Altissime. » Dignum est ut omnis creatura eum adoret a quo facta est. « Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies (Math. IV, 9). » Quid sit autem psallere, et psalmum dicere, superius diximus.

« Venite, et videte opera Domini, quam terribilia in consiliis supra filios hominum. » Venite, inquit, et videte opera Domini, quæ inferius in hoc psalmo continentur, et considerate quam terribilis et quam metuendus est in consiliis et in voluntatibus suis, de omnibus quæ agit supra filios hominum. Et quia ea comprehendere non valemus, sint tantum nobis in admiratione et gratiarum actione.

« Qui convertit mare in aridam, et flumina pedes pertransibunt, ibi lætabimur in idipsum (623). » Per mare mundum, per aridam vero Ecclesiam intelligamus. Illud procellis et tempestatibus erigitur; hæc firma semper et stabilis manet. Convertit autem mare in aridam, quando gentiles et idololatræ ad Ecclesiam transeunt et Christianorum fidem suscipiunt. Per flumina vero, quia aquæ multæ, populi multi, diversæ hujus mundi gentes et nationes significantur. Quæ autem flumina pede transire possumus, ea ingredi non timemus. Quando igitur sancti prædicagens Judæa per maria transivit, sequens Christi baptismum nuntiabat. Quod flumina sine altitudinis periculo sic pedibus transmeavit, mundi hujus significabat fluentia secure posse transire, et ad penitentiam lætissima pervenire, etc. CASSIOD.

tores, episcopi et sacerdotes secure et sine timore A in populis prædicant, tunc dicere possumus quia per flumina pede transeunt. « Ibi lætabor in idipsum. » Ubi prius erat timor, ibi lætitia nuntiatur. Ibi ergo, id est in populis qui per flumina significantur, lætantur modo sancti in idipsum, id est simul et communiter omnes. Omnium communis lætitia est, quia una fides omnium est, nullus nulli contradicit, sed omnes pariter Christum laudant et benedicunt. De quo subditur.

« Quia dominatur in virtute sua in æternum; oculi C ejus super gentes respiciunt: qui in ira provocant, non exaltentur in semetipsis. » Solus Deus propria virtute dominatur, quia omnipotens est et nullius eget auxilio. Unde et alibi dicitur: « Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam honorum meorum non eges (Psal. xxv, 2). » Dominatur autem in æternum, quia « regni ejus non erit finis (Luc. i, 34). » « Oculi ejus super gentes respiciunt, » ut eas custodiat, et ab omnium inimicorum defendat insidiis. De Judæis autem quid dicit? « Qui in ira provocant, non exaltentur in semetipsis. » Hæc est illa domus exasperans, pro qua Propheta orare prohibetur. Videant igitur isti furibundi provocatores et prævaricatores, ut non exaltentur in semetipsis, id est in virtute et fortitudine sua, quia sublata est illis omnis fortitudo eorum et gloria. Videmus itaque quia Judæi abjiciuntur, et gentes eliguntur, ut adimpleatur quod scriptum est: « Vocabo non plebem meam plebem meam, et non dilectam dilectam, et non misericordiam consecutam misericordiam consecutam (Rom. ix, 25); » et quibus dictum fuerat, « non populus meus vos, » illi vocantur filii Dei vivi. Et hoc est quod superius dixerat: « Venite, et videte opera Domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum. »

« Benedicite, gentes, Deum nostrum, et obaudite D « vocem laudis ejus. » Vos, inquit, gentes, quæ a Domino electæ et in hæreditatem vocatæ estis, « benedicite Dominum Deum nostrum, et auditam facite vocem laudis ejus. » Sic enim in alia translatione habetur. Quid est autem auditam facite vocem laudis ejus, nisi ea prædicare, et annuntiare ea quæ pertinent ad gloriam ejus? Quod autem hic dicitur: « obaudite vocem laudis ejus, » sic videtur esse dictum, ac si dixisset: Quando laus ejus annuntiatur, vos et contra ad audiendum et obediendum estote parati. Unde obedire, quasi obaudire dicitur.

« Qui posuit animam meam ad vitam, et non dedit commoveri pedes meos (624). » Ecclesia una est, et ipsa pro omnibus loquitur. Vivunt igitur omnium fidelium animæ, si Ecclesiæ anima vitam habet. Pedes quoque omnium fidelium firmi stant, si Ecclesiæ pedes non moventur. Pedes autem ejus sunt fides, constantia, et bona intentio.

« Quoniam probasti nos, Deus, igne nos exami-

(624) « Ipse (Dominus) posuit animam in vitam, ipse regit pedes, ne mutant, ne moveantur et dentur in motum; ipse nos facit vivere, ipse perseverare us-

nasti, sicut igne examinatur argentum. » Et in hac quidem examinatione quales isti pedes fuerint, satis probatum est; nisi enim firmi fuissent, in tanto discrimine stare non potuissent. In igne igitur quasi argentum examinati sunt sancti, per quem videlicet ignem omnia tormentorum genere significantur.

« Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes 433 in dorso nostro, imposuisti bo- mines super capita nostra. » Hoc facere dicitur Dominus, quod cum prohibere possit, fieri permittit. Unde, et quotidie dicimus: « Et ne nos inducas in tentationem (Matth. vi, 13): » non quod ipse inducat, sed quia induci non prohibet. Laqueus iniquorum, omnis illorum fraudulenta deceptio et violentia est quibus viros justos capiunt et tenent suæque subjiciant potestati. Imposuit autem tribulationes super dorsa illorum, quia et verberibus eos et multis modis affligi permittit. Unde et Apostolus de seipso dicit: « Ter virgis cæsus sum, et a Judæis quinquies quadragenas una minus accepi (II Cor. ii, 25). » Super capita vero eorum homines imposuit, vel spiculatores ad decollandum, vel qui quolibet alio modo eorum capitum haberent potestatem.

« Transivimus per ignem et aquam, et induxisti « nos in refrigerium. » Omnia, sicut diximus, tormentorum genera per ignem et aquam significantur. Sed inducti sunt in refrigerium, quia statim ut eorum animæ, quæ de corpore exibant, in superne beatitudinis gloriam introducebantur.

« Introibo in domum tuam, in holocaustis; reddam « tibi vota, quæ distinxerunt labia mea. » Holocausta, inquit, offeram, atque per ipsa in domum tuam introibo. Holocaustum autem *totum incensum* interpretatur. Ille igitur offert holocaustum qui seipsum totum Domino immolat, paratus per omnia ejus facere voluntatem.

« Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia « mea. » Quæcumque, inquit, in corde meo facere disposui de tuo servitio, omnia reddam, et nihil prætermittam.

« Hæc locutum est os meum in tribulatione mea. « Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus, offeram tibi boves cum hircis. » Solent homines in angustiis et tribulationibus positi et plura et majora vota vovere. Hæc, inquit, vota tibi persolvam, quæ locutus est os meum. Os interioris hominis, illud os est quod tibi soli loquitur, et a te solo sub silentio auditur. Holocausta medullata, inquit, holocausta plena, integra, læta et pingua, et in nullo diminuta offeram tibi. Talis est illa hostia de qua Apostolus ait: « Obsecro vos per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum (Rom. xii, 1). » Offeritur autem holocaustum cum incenso in odorem suavitatis, ut Domino pla-

que in finem, ut in æternum vivamus. » AUGUST. Enarr. in hunc psalm.

ceat. Sicut illa de quibus legitur : « Odoratusque est Dominus odorem suavitatis (*Gen. viii, 21*). » Hoc incensum offerebat Zacharias pater Joannis Baptistæ, de quo legitur : « Qui sorte exiit, ut incensum poneret in ordine vicis suæ (*Luc. 1, 9*). » Unde et in Apocalypsi dicitur : « Quia stetit angelus juxta aram templi, et data sunt ei incensa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante conspectum Domini (*Apoc. viii, 3*). » Offeruntur autem et arietes in hoc holocausto, per quos apostolos intelligimus totius ecclesiastici gregis patres, et ductores et principes (625). Offeruntur autem et boves, episcopi videlicet et sacerdotes, a quibus ager Dei colitur, et aratur et ad verbum vitæ suscipiendum præparatur. Hirci quoque in hoc holocausto Domino offeruntur, per quos peccatores significantur, dura poenitentia mundati et sanctificati. Valde medullatum est illud holocaustum, in quo talia et tanta offeruntur. Cum tali itaque holocausto mater nostra sancta Ecclesia in donum Dei se intraturam esse promittit, quoniam omnes istos in gaudio et exultatione Domino præsentabit. Hoc significavit sacrificium Noe, in quo de omnibus animalibus mundis aliquod immolatum est.

« Venite, et audite me, et narrabo vobis, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ (626). » Omnes ad audiendum invitat, ut exemplo sui ad Dei amorem provocet et incendat, qui tanta bona fecit diligentibus se.

« Ad meipsum ore meo clamavi, et exultavi sub lingua mea. » Ore, inquit, meo, ore cordis, ore interioris hominis clamavi ad Dominum; et exultavi sub lingua mea; id est in silentio cordis mei, cujus exultatio intus est, neque voce manifestatur. Quæ enim exultatio sub lingua est, in corde latet, quæ vero in lingua est, foris auditur.

« Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudit Deus. » Hoc autem tale est ac si diceret: Si vis exaudiri, sit munda et pura oratio tua, et de his et pro his ora quæ spectant ad salutem animæ tuæ. Hoc est enim quod in Evangelio Dominus ait: « Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis (*Joan. xiv, 13*). » Qui autem aliter petunt, etsi multoties accipiant quod petunt, non tamen exaudiuntur a Domino, quia Dominus nescit dare, nisi bona data filiis hominum.

« Propterea exaudivit me Deus, et intendit voci deprecationis meæ. » Propterea, inquit, quia non aspexi iniquitatem in corde meo, ut ea mihi concedi peterem et desiderarem quæ ad iniquitatem perti-

(625) Ex Augustino, ut plerimas alias, S. Bruno hæc expositionem usurpavit. Inquit enim sanctus Doctor: « Arietes duces Ecclesiæ: totum corpus Christi loquitur: hoc est quod offert Deo. Incensum quid est? oratio. Maxime enim arietes orant pro gregibus. Offeram tibi boves cum hircis. Boves invenimus triturrantes, et ipsi offeruntur Deo. Apostolus de annuntiantibus Evangelium dixit intelligendam quod scriptum est; bovi triturranti os non in-

ferunt, exaudivit me Deus, et fecit 434 mihi secundum desideria cordis mei.

« Benedictus Dominus, qui non amovit deprecationem meam (ubauditur a se) et misericordiam a me. » Si amovisset, non exaudivisset (627).

PSALMUS LXVI.

IN FINEM IN HYMNIS PSALMUS CANTICI DAVID.

In finem hic psalmus referatur, in hymnis et laudibus cantetur. Psalmus cum cantico operationem cum laude significat. Multi habent canticum, qui psalmum non habent, quia laudem habent sine operatione.

« Deus misereatur nobis, et benedicat nos, illuminet vultum suum super nos; et miseretur nostri. » Ecce, inquit, sicut in sequentibus legitur, « terra nostra dedit fructum suum. » Et Virgo mater peperit Salvatorem. Et ideo « benedicat nos Deus; Deus noster, benedicat nos Deus. » Ter in loco dicitur Deus, quia Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est Spiritus sanctus, et ideo non pluraliter, sed singulariter dicitur, « benedicat nos Deus. » Totus mundus sub maledicto erat, sed veniente Christo benedictionem accipere meruit. Ipse est enim, de quo ad Abraham Dominus ait: « In semine tuo benedicentur omnes gentes (*Act. iii, 25*). » Et Apostolus: « Christus, inquit, Jesus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum (*Gal. iii, 13*). » Hinc est itaque quod modo Ecclesia dicit: « benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus. » Bene autem dixit Deus noster, quia non Judæorum Deus tantum, sed omnium gentium, et Deus, et Dominus et Salvator est. Unde et convenienter subditur: « Et metuant eum omnes fines terræ. » Hic igitur Deus noster misereatur nobis et benedicat nos, qui ad hoc venit, ut misericordiam faciat, et tantam misericordiam, quantam nec dicere, nec cogitare valeamus. Unde et alibi dicitur: « Misericordia Domini plena est terra (*Psal. xxxii, 5*). » — « Illuminet vultum suum super nos, et misereatur nobis. » Vultum, inquit, suum super nos illuminet, hilarem et lætam faciem nobis ostendat, ut per hoc omnem iram et indignationem fugatam esse intelligamus, et ejus gratiam, et bonam voluntatem nos habere sciamus. Sive etiam, « illuminet vultum suum super nos; » ut qui ad ejus imaginem et similitudinem reformemur. Huc usque in tertia persona locutus, nunc ad ipsum Patrem apostrophem facit, et cætera quæ sequuntur ad secundam personam loquitur.

« Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. » Ipse, inquit, quem terra

frenabis, » etc.

(626) Intelligit Augustinus locum hunc de conversione nostra ex gentilitate ad cognitionem veri Dei, et Domini nostri Jesu Christi; et de tantis donis nobis collatis.

(627) Addit August. « Cum videris non a te amotam deprecationem tuam, securus esto, quia non est a te amota misericordia ejus. »

nostra dedit et quem virgo Maria genuit, ipse miseretur nobis et benedicat nos, ut eundem ipsum cognoscere valeamus, qui vita nostra est et salutare nostrum. Hunc enim soli Christiani cognoscunt, et quantæ bonitatis et misericordiæ sit, soli Christiani intelligunt. Est autem Christus via Patris, quia per ipsum venit ad Patrem. Unde ipse ait : « Ego sum via, veritas et vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me (Joan. xiv, 6). » Est autem et salutare, quia per ipsum ubique gentium salutem operatur. Hoc est enim salutare de quo alibi dicitur : « Notum fecit Dominus salutare suum (Psal. xcvi, 2). » Et Jacob patriarcha : « Salutare, inquit, tuum exspectabo, Domine (Gen. xlix, 18). » De quo modo hic dicitur : « In omnibus gentibus cognoscatur, et manifestetur nomen tuum (627'). » Sed quare dicitur « in terra, » nisi quia in terra et in carne cognitus est, qui in suæ divinitatis potentia videri non poterat? Et Judæi quidem eum videntes non cognoverunt, quia solam terram viderunt.

« Confi-teantur tibi populi, Deus, confi-teantur tibi et populi omnes. » Quia, inquit, in omnibus populis et in cunctis gentibus apostolica prædicatione et miraculorum admiratione salutare tuum, Domine, manifestatum est; amodo confi-teantur tibi populi, Deus, confi-teantur tibi populi omnes, quem soli Judæi usque nunc confiteri et laudare solebant; siquidem « notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus (Psal. lxxv, 2). » Nunc autem illis solis a laude et confessione cessantibus, omnes gentes et omnes populi te confitentur.

« Lætentur et exsultent gentes, quoniam judicas et populos in æquitate, et gentes in terra dirigis. » Lætentur, inquit, et exsultent gentes, quia bonum judicem habent, qui non quærit occasiones, ut eas damnet et perdat (hoc enim judex illorum humani generis inimicus facere solebat), sed potius hoc quærit ut eis miseretur et ut eas dirigat in via veritatis.

« Confi-teantur tibi populi, Deus, confi-teantur tibi et populi omnes. » Pauci sunt, inquit, quos amisisti, et innumerabiles sunt quos filii tui sanguine acquisisti et redemisti. Pauci sunt Judæi ad omnium gentium comparationem; multi sunt qui ubique se præparant ad laudes tuas et ad gratiarum actionem. Taceant igitur Judæi, quia et pauci et indigni sunt qui laudes tibi dicere debeant, et « confi-teantur tibi **435** populi, Deus, confi-teantur tibi populi omnes (628). »

(Reliqua psalmi hujus desunt tum in editione cum in mss.)

PSALMUS LXVII.

IN FINEM PSALMUS CANTICI DAVID.

In hoc psalmo cantat ipse propheta David; sed quoniam de Christo et de Ecclesia loquitur, ideo « in finem » præposuit.

(627') Cod. Ghis. *Salutare tuum.*

(628) Vide quanta proferat S. August. Enarrat in hunc psalmum.

(629) « Jam factum est, exsurrexit Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula : et

A « Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus et fugiant a facie ejus qui oderunt eum. » Exsurgat, inquit, Deus, in adjutorium fidelibus suis, exsurgat et Christus a mortuis, quem Judæi stulti et vani, quasi eum retinere valeant, clausum in sepulcro custodiunt (629). Et dissipentur inimici ejus, per quos Judæos et malignos spiritus intelligimus. Isti sunt de quibus alibi dicitur : « Dissipati sunt, nec compuncti (Psal. xxxiv, 16). » — « Et fugiant a facie ejus, qui oderunt eum. » Quis dubitat malignos spiritus tunc fugisse (si tamen fugere potuerunt) quando Christus Dominus ad inferos descendit, et sanctorum animas, quæ ibi captivæ detinebantur, eripuit? Fugiunt Judæi usque hodie a facie ejus, quia a sua malitia excæcati, neque videre eum, neque cognoscere volunt. Sed hæc in judicio plenius fient, quando a facie ejus cum dedecore expulsi, mittentur in ignem æternum.

« Sicut deficit fumus, deficient; sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei. » Deficit fumus, dum a terra exaltatur et altius elevatur; sic Judæi et omnes superbi in sua exaltatione deficient et pereunt. « Sicut fluit cera a facie ignis, » etc. Sic pereant, ut semper ardeant, et suis ipsius illi æterno et inextinguibili igni nutrimentum præbeant.

« Et justi epulentur, et exsultent in conspectu Dei, et delectentur in lætitia. » Epulentur, inquit, justi nunc quidem in azymis sinceritatis et veritatis; postea vero deliciis ineffabilis satietatis et felicitatis. Ipsa contemplatio divinæ majestatis, et refectio illis est inæstimabilis, et lætitia inenarrabilis.

« Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus, iter et facite ei, qui ascendit super occasum, Dominus nomen est ei. » Cantare ad vocem, psalmum vero dicere ad operationem spectat. Et cantare igitur, et psalmum dicere debemus ut ea quæ cantamus opere compleamus. Hoc enim est psalmum dicere nomini ejus, quia Dominus nomen est ei. Qui illum Dominum, et se servum esse intelligit, et ea diligentia et reverentia ei servit, qua bonum servum suo Domino servire oportet, iste bene cantat, et bene psallit et bene ejus nomini psalmum dicit, quia sic eum dicit, sicut bonus servus suo domino dicere debet. Iter vero illi faciunt, qui ad se veniendi viam sibi parant, secundum quod scriptum est: « Parate viam Domino, rectas facite semitas Dei nostri (Marc. ii, 3). » Si habes humilitatem, viam præparasti per quam ad te veniat. Si habes patientiam et charitatem, et hæc viæ sunt per quas ambulare delectatur. Quot virtutes habes et quot opera bona fecisti, tot vias quibus ad te veniat Dominus præparasti. Et ipse quidem est qui ascendit super occasum, quia mortem ipsam moriendo calcavit, dejecit et superavit. Ascendit autem etiam in hoc super occa-

dispersi sunt inimici ejus per omnes gentes, Judæi, in eo ipso loco, ubi inimicitias exercuerunt, atque inde per cuncta dispersi, » etc. August. Enarr. in hunc psalmum.

sum, quia unde cecidisse putabatur, inde excelsus A fuit potentius illas animas de inferno eripere, quam istas, quæ in hoc mundo sunt, de sepulcris, in quibus mortuæ jacent, resuscitare. Et illæ quidem subito et in una hora liberatæ sunt; istæ autem quotidie liberantur et resuscitantur. Sepulcra dicuntur peccatores, foris dealbata, intus fetore et putredine plena. Sed qui sunt illi qui in ira provocant, nisi illi qui quotidie peccant et ad pœnitentiam redire contemnunt? Isti autem « secundum duritiam cordis sui, sicut Apostolus ait, thesaurizant sibi iram in die iræ (Rom. 11, 5); » quibus si hoc modo de vita exierint, nunquam eis amplius placabitur Deus.

« Gaudete in conspectu ejus. » Vos, inquit, qui et cantatis et in conspectu ejus adstatis gaudete et exsultate, quia digna vos vestri servitii retributio exspectat. « Quoniam oculi ejus super justos, et « aures ejus ad preces eorum. » De aliis autem quid dicis? « Turbabitur a facie ejus; » qui enim modo ei non cantant, non psallunt, non obediunt et ejus nomen non cognoscunt, illi quidem turbabuntur a facie ejus, quia in judicio tollentur et in ignem mittentur ut non videant gloriam ejus. Sed vis audire cujus ejus? « Patris orphanorum et ju- « dicis viduarum. » Isti illi orphani, quorum pater aliquando diabolus fuit: isti sunt illæ viduæ, quæ aliquando turpi matrimonio conjunctæ fuerunt; modo B autem quia maritus mortuus est et invitus ab eis separatus, Salvatoris nostri tutelam et defensionem se habere gaudent. Sicut enim boni gaudebunt in conspectu ejus, ita et mali turbabuntur ante faciem ejus, qui pater orphanorum et iudex viduarum est.

« Deus in loco sancto suo, Deus, qui inhabitare « facit unanimes in domo (630). » Hic, inquit, est ille Deus qui unanimes in una domo habitare facit, id est in loco sancto. Per quem videlicet locum sancta Ecclesia significatur. Isti sunt de quibus in Actibus apostolorum scribitur: quia « Multitudinis credentium erat cor unum et anima una, et nemo dicebat aliquid 436 esse suum, sed erant illis omnia communia (Act. 1v, 52). » Tales sunt usque hodie, qui in locis religiosis et regularibus habitant, de quibus non immerito dicitur: « Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum! » (Psal. cxxxi, 1.)

« Qui educit vinetos in fortitudine, similiter et « eos qui in ira provocant, qui habitant in sepul- « cris. » Per hos autem patriarchas, et prophetas omnesque sanctorum animas, quæ captivæ in inferno tenebantur, intelligere possumus (631). De quibus alibi dicitur: « Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis, et vincula eorum dirupit (Psal. cvi, 14). » Hos autem in quanta fortitudine Dominus eduxerit, quid attinet dicere, cum tantum pro eis educendis et liberandis laborem suscepit? Quæ enim alia causa fuit, quod in mundum venit, quod C carnem assumpsit, quod crucis passionem sustinere voluit, nisi ut omne genus humanum de diaboli laqueis et vinculis liberaret? « Similiter et eos qui in ira provocant, qui habitant in sepulcris. » Non

(630) Secundum aliam lectionem: « Qui habitare facis unius moris in domo, » Augustinus ait: « Quis est locus iste? Ipse Deus eum sibi facit. Deus enim habitare facit unius moris in domo: hic est locus sanctus ejus. » Cassiodorus etiam legit, « qui habitare facit unanimes in domo. »

(631) Eadem de triumphante Christo per mortem suam expressit clarius apostolus Paulus ad Coloss. 11, 15. *Exspolians, ait, principatus et potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.*

(632) Non pigeat audire Augustinum. « Pluviam

fuit potentius illas animas de inferno eripere, quam istas, quæ in hoc mundo sunt, de sepulcris, in quibus mortuæ jacent, resuscitare. Et illæ quidem subito et in una hora liberatæ sunt; istæ autem quotidie liberantur et resuscitantur. Sepulcra dicuntur peccatores, foris dealbata, intus fetore et putredine plena. Sed qui sunt illi qui in ira provocant, nisi illi qui quotidie peccant et ad pœnitentiam redire contemnunt? Isti autem « secundum duritiam cordis sui, sicut Apostolus ait, thesaurizant sibi iram in die iræ (Rom. 11, 5); » quibus si hoc modo de vita exierint, nunquam eis amplius placabitur Deus.

« Deus dum egredieris coram populo tuo, cum « pertransieris in deserto, terra mota est. » Hæc autem non secundum litteram de monte Sina, sed B spiritualiter de sancta Ecclesia intelligenda sunt. Quando enim SS. apostoli per totum mundum ad prædicandum missi sunt, tunc quidem coram populo suo Dominus egrediebatur, et per terras invias et desertas transgrediebatur. Et tunc nimirum terra mota est, quia infinita omnium gentium multitudo ad fidem conversa est. In hoc deserto clamabat beatus Joannes Baptista, quando dicebat: « Ego vox clamantis in deserto (Joan. 1, 23). »

« Etenim cœli distillaverunt a facie Dei, a facie « Dei Israel. » Cœli apostoli sant, de quibus dicitur: « Cœli enarrant gloriam Dei (Psal. xviii, 1). » Isti autem distillaverunt a facie Dei, quia illa pluvia et illa doctrina, quam prædicabant et effundebant, non illorum sed Dei erat. Unde et Dominus ait: « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris qui loquitur in vobis (Matth. x, 20). » Distillaverunt igitur a facie Dei. Sed cujus Dei? « A facie Dei Israel. » Unus est igitur Deus utriusque Testamenti, et una doctrina est, quam et Moyses et apostoli prædicaverunt. In hoc autem Manichæi reprobantur qui alium Deum Veteris Testamenti, et alium Novi dicebant. Similiter autem et mons Sina distillavit a facie Dei; non solum enim cœli, id est apostoli, verum etiam tota Ecclesia, quæ per montem Sina significatur, hanc eandem pluviam effundit et hanc eandem doctrinam annuntiat. In monte Sina data est lex, et in monte Sion Evangelium datum est. « Ego, inquit Dominus, constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus prædicans præceptum Domini (Psal. 11, 6). »

« Pluviam voluntariam segregabis Deus hæreditati « tuæ, etenim infirmata est, tu vero perfecisti « eam (632). » Non, inquit, cœli, non Ecclesia, sed

voluntariam segregans Deus hæreditati suæ; quia non fecit ulli genti, et judicia sua non manifestavit eis. Segregavit itaque pluviam hanc voluntariam Deus hæreditati suæ, quod legem dedit. *Et infirmata est* vel ipsa lex, vel ipsa hæreditas. Lex infirmata sic accipi potest, eo quod non impletur, non quod ipsa infirma sit, sed quod infirmos facit, minando pœnam, non adjuvando per gratiam; etc. *Tu vero perfecisti eam*, quia plenitudo legis est charitas; et charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, non per nosipsos, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis. »

tu Deus fecisti omnia hæc, segregans pluviam voluntariam tuæ hæreditati. Non est hæc pluvia coacta, sed voluntaria, quia et sponte datur et sponte suscipitur. Hanc autem quia Judæi suscipere noluerunt, segregavit Dominus hæreditati suæ. Unde et de illa vinea, quæ in amaritudinem conversa est, a Domino dicitur: « Mandabo nubibus meis, ne pluant super eam imbrem (*Isa. v, 6*). » Et alibi: « Pluam super unam civitatem, et super alteram non pluam (*Amos, iv, 7*). » — (633) Hæc pluvia segregata est hæreditati Dei, quæ eam integraret, secundaret et sanaret. Etenim infirmata est, sed statim ut hanc pluviam suscepit, sanata est; et hoc est quod dicit: « tu vero perfecisti eam: » qui igitur infirmus est, perfectus non est. Sanatus itaque, continuo perfectus est. »

« Animalia tua habitabunt in ea, parasti in dulcedine tua pauperi, Deus. » Animalia Dei omnes fideles intelliguntur, cujuscunque sexus, cujuscunque ætatis, ordinis et conditionis. Multa et diversa sunt hæc animalia, quæ in hac Domini hæreditate nutriuntur et manent. Hæc autem significata sunt in arca Noe, quæ omnia animalia munda et immunda suscepit. Sed qui sunt isti pauperes quos in dulcedine sua Dominus paravit. Isti sunt de quibus in Evangelio ait: « Beati pauperes **437** spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (*Math. v, 4*). » De quibus et Apostolus dicit: « Sicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, et omnia possidentes (*II Cor. vi, 10*). » Hos autem præparavit Dominus in dulcedine sua, quando ait: « Estote misericordes, sicut et Pater vester misericors est (*Luc. vi, 36*). » — « Nolite judicare, et non judicabimini, nolite condemnare, et non condemnabimini (*Math. vii, 1*). » Ad suam dulcedinem eos informavit, ut omnes diligerent et sanarent, et ad beatitudinem invitarent. Pauper Dominus pauperes discipulos elegit, quia « cum omnium dives esset pro nobis pauper factus est (*II Cor. viii, 7*). »

« Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa. » Dominus, inquit, dabit verbum pauperibus suis evangelizantibus virtute multa. Sic enim ipse in Evangelio ait: « Ponite in cordibus vestris, non præmeditari qualiter respondeatis; ego enim dabo vobis os et sapientiam cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri (*Luc. xxi, 15*). » Quod igitur hic « verbum, » ibi « os et sapientia » dicitur. Evangelizabant autem apostoli virtute multa, sicut scriptum est: « Domino cooperante et sermonem confirmante, sequentibus signis (*Marc. xvi, 20*). » Et in Actibus apostolorum dicitur: « Virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, et gratia magna erat in omnibus illis (*Act. iv, 33*). » Si autem legamus virtutem multam, sicut quidam codices

habent; hoc erit intelligere, qui prædicabant Christum, Dei virtutem et Dei sapientiam. Potest autem per conversionem sic intelligi. Dominus dabit virtutem multam evangelizantibus et prædicantibus verbum.

« Rex virtutum dilecti (634) et speciei domus « dividere spolia. » Supplendæ sunt Scripturæ, ubi ad intelligendum aliquid deest. Rex virtutum Deus Pater est qui, volens apostolos dividere spolia dilecti filii sui, et domus speciei, occulta inspiratione eis præcepit ut inter medios cleros dormirent et quiescerent. Et hoc quidem secundum litteram hæc verba significant. Nunc autem significationem videamus. Per virtutes hoc in loco non solum virtutes, sed et angelos quoque, archang'los, principatus, et potestates et cæteros ordines intelligere debemus, quia nullus ordo sine virtute esse potest. Spolia dilecti et domus speciei idem significat. Significat autem omnes Ecclesias per totum mundum constitutas, quæ tamen unius, et universalis et catholicæ Ecclesiæ membra sunt. Et hæc quidem sunt spolia dilecti, illius videlicet de quo Dominus ait: « Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui: ipsum audite (*Math. xvii, 5*). » Hæc autem sunt illa spolia, de quibus per prophetam dicitur: « Sicut exsultant victores capta præda, quando dividunt spolia (*Isa. ix, 3*). » De quibus spoliis ipse quoque Salvator noster ait: « Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet; si autem fortior illo supervenerit (635), vincit eum, universa arma ejus auferet in quibus confidebat et spolia ejus distribuet (*Luc. xi, 21*). » Hæc autem spolia, et has domos speciei et pulchritudinis tunc Dominus divisit, quando per singulas provincias, per singulas gentes et nationes apostolos ad prædicandum ire disposuit. De quibus dicitur: « Quia in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (*Psal. xviii, 4*). »

« Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ « deargentatæ (636). » Et hæc quidem oratio imperfecta est, nisi ei aliquid addatur. Si dormiatis, inquit, inter medios cleros, eritis pennæ columbæ deargentatæ. Et posteriora dorsi ejus sequentur vos in specie auri. His autem sic positis, facilis est intelligentia. Per duos cleros, duo Testamenta, sive activa et contemplativa vita significantur. Clerus autem *sors* vel *hæreditas* interpretatur. Dormiant igitur inter duos cleros sancti apostoli, ibi dormiant omnes Ecclesiæ doctores, ibi dormiant episcopi et sacerdotes, ibi quiescant, ibi delectentur, ibi die ac nocte meditentur, sicut de viro justo in primo psalmo dicitur: quia « in lege ejus meditabitur die, ac nocte (*Psal. i, 2*); » sic dormire delectabile est: qui ita quiescit, non est otiosus. Dormiant itaque inter duos cleros, hinc Novum, inde Vetus habeant

(633) Additio ex cod. Ghis.

(634) « Pater ergo est rex virtutum filii. Dilectus enim, quando non ponitur quis dilectus, per antonomasiam Filius unicus intelligitur. » August.

(635) Cod. Ghis., *superveniens ricerit.*

(636) Vide Augustinum, quam copiosus est in hac interpretatione, de qua certe Bruno suam hausisse videtur expositionem.

Testamentum, inde suscipiant quod aliis prædicent; A inde cibum sumant quo alios nutriant. Non sit eorum prædicatio nova et peregrina, sed firma sit et auctoritate plena. Audiant Apostolum dicentem: « Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci (*Hebr. XIII, 9*). » Si autem hoc fecerint, erunt pennæ columbæ deargentatæ, quibus elevatæ, levi ac celeri, facilique cursu ad cœlestia transvolabunt. Hæc est illa columba, de qua in Canticis canticorum Dominus dicit: « Una est columba mea, perfecta mea, immaculata mea (*Cantic. VI, 8*). » Tota sancta Ecclesia columba vocatur, quia simplex et innocens est. Unde in Evangelio Dominus ait: « Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (*Matth. X, 10*). » Sed quare deargentatæ dicitur? nisi quia ejus eloquia vera sunt, et pura, et quasi argentum igne examinata, et nulla erroris falsitate eorrupta? Talia sunt ejus eloquia, quia talia sunt eloquia Domini, sicut scriptum est: « Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum terræ, probatum septulum (*Psal. XI, 7*). » — Et « posteriora dorsi ejus in pallore auri. » Si non haberet **438** ista columba anteriora, non haberet posteriora. Sed quia anteriora habet, posteriora quoque habere necesse est. Caput Ecclesiæ Christus est; primi vero, post caput, apostoli sunt, episcopi et sacerdotes; isti præcedunt, isti in tota Ecclesia principes a Domino constituti sunt, omnes vero alii istos sequuntur et imitantur. Et isti quidem sunt illi posteriores qui eos sequuntur in specie auri. Sed quare in specie auri? Nisi quia omnes splendidi, omnes mundi et puri, omnes baptizati et super nivem dealbati, omnes spiritualis sapientiæ luce fulgentes, et in vestitu deaurato Domino placentes. Sequitur:

« Dum discernit cœlestis reges super eam (637), « nive dealbantur in Selmon. » Tunc, inquit, rex virtutum, rex cœlestis præcepit apostolis Ecclesiæque doctoribus, ut dormirent inter medios clericos, quando eos super Ecclesiam reges constituit et ordinavit; « nive dealbantur in Selmon » omnes isti reges, et quicumque eos imitati fuerint, nive dealbantur in Selmon. Selmon umbra interpretatur; significat autem illam cœlestem Jerusalem, ad quam quicumque pervenerit, in umbra et refrigerio erit. Hanc autem umbram desiderabat qui dicebat: « Sub umbra alarum tuarum protege me a facie impiorum, qui me afflixerunt (*Psal. XVI, 8*). » Et nive quidem dealbantur sancti in Selmon, quia ibi suscipient vestes candidas, vestes splendidas et nuptiales, et tales vestes ibi omnes habebunt, quales Dominus tribus discipulis manifestavit, quando se coram eis in monte transfiguravit. Sic enim scriptum est: « Apparuit facies ejus splendida sicut

sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix (*Matth. XVII, 2*). » Et quasi aliquis interrogaret Prophetam, quid diceret esse Selmon? Respondit:

« Montes Dei, montes uberes (638). » Selmon iste, de quo interrogas, « mons coagulatus, mons pinguis est. » Vere montes Dei, et montes uberes, quia et solus Deus ibi regnat, et tanta bonorum omnium est ibi ubertas, quantam neque cogitare, neque dicere lingua sufficiat; sicut Apostolus ait: « Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (*I Cor. II, 6*). » Est autem mons ille coagulatus, quia nemo ibi indiget lacte, nullus ibi habet imperfectam scientiam quæ in lacte significatur. Unde et quibusdam Apostolus ait: « Facti estis, quibus B lacte opus sit, non solido cibo (*Hebr. V, 12*). » Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ, parvulus enim est. Ibi vero perfecti sunt omnes, et non lacte, sed solido cibo utuntur omnes, quoniam non per speculum et in ænigmate, sed facie ad faciem omnia vident omnes. Pinguis quoque est ille mons, imo pinguisissimus, quia totus in Spiritus sancti oleo natat, et nemo ibi est qui omnes Spiritus sancti gratias non habeat.

« Utquid suspicamini montes uberes (639)? Mons « in quo beneplacitum est Deo habitare, in eo enim « Dominus habitabit usque in finem. » Huc usque de illo monte cœlesti locutus est. Nunc autem de aliis montibus dicere incipit, de Christo videlicet et de Joanne Baptista. Sicut enim in Evangelio legitur: « Omnes putabant Joannem esse Christum; erat enim lucerna lucens et ardens, sed non erat ipse lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine (*Joan. V, 33*). » Cum enim venissent ad eum sacerdotes et levitæ, et interrogarent eum, si ipse esset Christus respondit: « Non sum ego Christus (*Joan. I, 21*). » — « fortior me ille est, cujus ego non sum dignus solvere corrigiam calcæamenti (*Marc. I, 7*). » Magnus igitur mons, et valde uber et plenus erat beatus Joannes, sed major et altior erat ille cui ipse testimonium perhibebat. Utquid, inquit, suspicatis montes uberes? Quare Joannem admiraremini? Quare Christum esse putatis? Contra eos loquitur, eosque redarguit, qui ad Joannem veniebant et Christum eum esse putabant. Unde et subditur: An putatis quod Joannes sit ille mons in quo beneplacitum est Deo habitare? Magnus quidem mons Joannes, cui ipse Dominus testimonium perhibet, dicens: « Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista (*Matth. XI, 11*). » Sed altioris dignitatis est ille in quo beneplacitum est Deo habitare. Ipsum Joannem interrogate, et ipse dicet vobis quanta sit differentia inter se et illum. Sed dicat ipse Christus quomodo beneplacitum sit

pinguis.

(639) Hl. cod. *suspicitis*; ita lectio Vatic. quæ etiam habet *montem uberem*. S. Brunonis contextus hic cum Vulgata concordat; Cassiodorus habet, *ut quid suscepisti montes uberes?*

(637) Lectio Brunonis est juxta Vulgatam; differt autem Cassiodorus, qui habet *super terram*; convenit tamen in expositione.

(638) Lectio Vatic., *montem Dei montem uberem*; ita Cassiodorus. Vulgata habet *mons Dei, mons*

Deo habitare in eo. « Ego, inquit, sum in Patre, et Pater in me est, qui videt me, videt et Patrem. Et ego et Pater unum sumus (*Joan. xiv, 9*). » Hoc neque Joannes, neque ullus alius dicere potest. Habitat enim Deus in Joanne, sed ut in alio : habitat Pater in Filio, ut idem in eodem. Quamvis enim alius sit Pater, et alius Filius, non est tamen aliud Pater, et aliud Filius. « Etenim Dominus habitabit in eo usque in finem. » Quid est usque in finem, nisi penitus et ex toto? Sic enim dicitur et illud : « Patientia pauperum non peribit in finem (*Psal. ix, 19*). » Habitat igitur Pater in Filio usque in finem, et quia neque Pater, neque Filius habebit finem, ideo neque ista habitatio habebit finem. Semper igitur **439** in Filio Pater, et semper in Patre Filius, et in utroque Spiritus sanctus.

« Currus Dei decem millium multiplex, millia lætantium. » Ecce, dicit aliquis, audivimus de Christo quis sit et quomodo Pater habitet in eo; de aliis autem quid dicit? quid sunt? et quomodo Deus est in eis? Currus, inquit, Dei sunt, et sicut in curru suo sedet in eis, quando vult ascendit, quando vult descendit, quando vult currere facit, et quando vult quiescere facit. Sed non quæras de numero, quia infinitus est, et quia decem millium multiplex est, et quia infinita millia lætantium sunt in hoc curru. Tantum significat decem millia, quantum si dixisset infinita millia, quoniam omnis numerus in eo numero continetur. Sic enim et in Apocalypsi dicitur de sanctis quia habebunt tribulationem diebus decem (*Apoc. ii, 10*), quod tale est ac si dixisset diebus omnibus. In hoc quoque manifestum est eum finitum numerum pro infinito posuisse, quia cum prius dixisset « decem millia, » postea simpliciter et inde terminate posuit « millia. » Sunt igitur currus isti infiniti, et omnes lætantes et in Domino gloriantes.

« Dominus in illis in Sina in sancto. » Et hoc quidem ad ipsius gloriam spectat, quod cum currus isti innumerabiles sint, omnesque per se divisi, simul tamen et in singulis et in omnibus Dominus est. Et hoc ideo, quia ubique est, quod sibi proprium esse videtur. Dominus, inquit, est in illis, sed in Sina, hoc est, per Sina in illis. Sed quid est in Sina, nisi in sancto, id est per sanctum? Sina enim *mandatum* interpretatur. De mandato vero dicit Apostolus : « Scimus quia lex quidem sancta est, et mandatum sanctum, et justum, et bonum (*Rom. vii, 12*). » In nullo igitur alio habitat Deus, nisi in

(640) Opportune hunc locum illustrat Augustinus. « Sed quid prodesset, ait, mandatum? nisi Dominus ibi esset, de quo dicitur : Deus enim est qui operatur in nobis et velle et operari pro bona voluntate? Nam mandatum sine Dei ajutorio littera est occidens. »

(641) Alia lectio in Psalterio a card. Thomasio illustrato. *Ascendisti in altum, cepisti captivitatem, accepisti dona in hominibus*; quæ ita exponit : « Tu, Domine, ascendisti in excelsum; captivam tibi duxisti captivitatem, hostesque tuos tibi subiecasti et captivasti : accepisti dona tua ut ea dares hominibus. »

A his qui suscipiunt et custodiunt mandatum ejus. Est itaque Dominus in illis, in Sina sancto, id est per mandatum sanctum (640).

« Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus (641). » Hic, inquit, Deus et Dominus noster ascendens in altum, prius quidem in crucem, deinde in cœlum, captivam duxit captivitatem, sicut scriptum est : « Cum exaltatus fuero a terris, omnia traham ad meipsum (*Joan. xii, 32*). » Captivi diaboli erant omnes, sed captivi Christi facti sunt plures, non omnes; multi enim adhuc in captivitate detinentur qui, si voluissent, in captivitate non essent. Dedit autem dona hominibus et maxima dona, quando Spiritum sanctum apostolis misit, et tantam gratiam illis dedit, ut linguis **B** omnium loquerentur, et omnes languores et infirmitates sanarent.

« Etenim qui non credunt inhabitare (641*), Dominus Deus benedictus : benedictus Dominus de die in diem. » Alia vero translatio habet. « Etenim non credentes inhabitare Dominum Deum, benedictus Dominus de die in diem. » Hoc autem tale est ac si diceret : Illi qui prius non credebant Dominum Deum carnem suscepisse, et cum hominibus habitasse et conversatum fuisse, modo per Spiritum sanctum ad fidem conversi, clamant et dicunt : Benedictus sit Dominus per singulos dies. In hac autem translatione sic ipsa grammatica confusa esse videtur, ut vix eam intelligere valeamus; tamen, quia utraque translatio idem significare debet, per eam quæ manifestior est obscuriorem exponere debemus. Sic igitur distinguamus. Etenim qui prius non credunt inhabitare; postea per Spiritum sanctum illuminati dicunt, Dominus Deus sit benedictus, benedictus sit Dominus Deus; et hoc de die in diem, id est per omnes et singulos dies.

« Prosperum iter faciet nobis Deus Salutaris noster, Deus noster, Deus salvos faciendi, et Domini exitus mortis. » Hoc dixerunt apostoli suscepto Spiritu sancto, quando per universum mundum ad prædicandum ire cœperunt. Et revera prosperum iter habuerunt, quia et omnes gentes ad finem converterunt, et coronas victoriæ susciperet meruerunt. « Prosperum, inquit, iter faciet nobis Deus Salutaris noster, » per quem specialiter Dei Filium intelligere possumus, qui nos sua morte salvavit. Et ipse est Deus noster, quia quamvis sit Deus omnium, proprie tamen Christianorum Deus est. Ipse

(641*) Hunc locum ita illustrat Cassiodorius. « Etenim qui non credunt inhabitare, Dominus Deus. Hic subaudiendum est, eos convertit, ut nobis possit verbis integris constare sententia. Nam qui non credunt inhabitare, id est, qui ad Domini penetralia negligunt pervenire, ut in dono ejus cum fidelibus habitare prævaleant, Dominus Deus eos convertit, qui fidem suam humano generi miseratus indulget. » Et ad majorem intelligentiam possumus addere cum Augustino. « Nam fides eos inde liberavit, ut jam credentes inhabitent in domo Dei, facti et ipsi domus Dei, et currus Dei millium lætantium. »

quoque est « Deus salvos faciendi, » quia ad hoc venit ut mundum redimeret et salvaret. Et ipse est « Deus Domini exitus mortis. » Per quod intelligitur quia est Deus etiam suiipsius. Quia enim simul est Deus et homo; secundum humanitatem quidem servus est, et creatura est, et suiipsius creatura, et servus est. Sed iste servus Dominus noster **440** est. Et ipse quidem est exitus mortis, quia sicut in Adam omnes mortui sunt, ita et in Christo omnes vivificati sunt, ipse est introitus vitæ, ipse est et exitus mortis, quia per ipsum mors recessit, et per ipsum vita accessit (642).

« Verumtamen Deus conquassabit capita inimicorum suorum verticem capilli perambulantium in delictis suis. » Quamvis, inquit, ipse sit exitus mortis, multos tamen interficiet, qui digni sunt morte. Inimici autem ejus, et in delictis suis perambulantes, Judæi sunt, qui in sua malitia perseverantes, a via iniquitatis non recedunt. Horum autem capita, et verticem capilli, horum superbiam, altitudinem et sublimitatem Dominus conquassabit, quando eos in ignem æternum præcipitabit. De ista autem conquassatione in alio psalmo dicitur: « Judicabit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita multa in terra copiosa (Psal. cix, 6). »

« Dixit Dominus: Ex Basan convertam, convertam in profundum maris (643). » Quando Dominus hoc dixerit, Propheta sciebat quod eum in seipso loquentem audiebat, sicut ipse dicit: « Audiam quid loquatur in me Dominus Deus (Psal. LXXXIV, 8). » Basan **C** confusio interpretatur; significat autem Judæorum terram, quæ propter peccata eorum in confusionem venit et dispersionem. Mare vero mundus iste est, cujus profundum, majores potestates et nequiores homines intelliguntur. Ex Basan igitur in profundum maris conversus est Dominus, quia ex Judæa transiit ad gentes, et ubi erat maris profunditas, ibi constitutum est Ecclesiæ caput atque sublimitas. Hinc est enim quod alibi ait: « Ecce elo-gavi fugiens, et mansi in solitudine (Psal. LIV, 8). » Et Apostolus: « Vobis, inquit, primum oportuerat prædicare verbum Dei, sed quia repulistis illud, et indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. XIII, 46). » — « Donec intingatur pes tuus in sanguine; » ac si dicat: Dominus dixit quod ex Basan se converteret in profundum maris,

et ego respondi: exspecta paulisper, donec intingatur pes tuus in sanguine. Neque enim conveniebat ut ante passionem Judæam relinqueret qui a Judæis crucifigendus erat. In sanguine autem pedes Christi tincti sunt, quia cruci clavus affixi, proprio sanguine cruentati sunt.

« Lingua canum tuorum ex inimicis. » Boni sunt isti canes qui Dei esse dicuntur, qui ex inimicis amici facti sunt. Ex illis videlicet inimicis de quibus modo superius dixerat: « Verumtamen conquassabit capita inimicorum suorum (Psal. cix, 6). » Istorum autem canum sola lingua nobis necessaria fuit, quæ nos doceret, et prædicaret, atque lingendo vulnera nostra sanaret. Boni canes qui oves Dei custodiunt et a luporum insidiis et rapacitate custodiunt. « Ab ipso visi sunt gressus tui Deus; ingressus Dei mei, qui est in sancto ipsius. » Ab ipso, inquit, pede, qui in sanguine tinctus est, ab ipso visi et cogniti sunt gressus tui, Deus, quia ipse pes docuit nos per vias tuas incedere et a via pietatis et misericordiæ non declinare. « Ingressus Dei mei, et regis mei, qui est in sancto ipsius; » id est qui habitat in humanitate, quam ipse suscepit et fecit, visi sunt in illo sanctissimo pede.

« Præverunt principes conjuncti psallentibus in medio juvenum tympanistriarum (644). » Eosdem ipsos, quos canes dixerat, nunc principes vocat. Et isti quidem conjuncti psallentibus, toti videlicet Ecclesiæ multitudini, sicut principes et magistri in psallendo, in cantando, in prædicando, in miracula operando, omnes alios præverunt. Cantantes et prædicantes in medio juvenum tympanistriarum. Istæ juvenes tympanistriæ Ecclesiæ primitivæ fuerunt, quas sancti apostoli per seipsos docuerunt et prædicaverunt. Bene autem tympanistriæ dicuntur, quia omnes sancti tunc temporis tympana ferebant et ad verbera suscipienda parati erant. Tympana enim ex corio sicco et extenso sunt, quæ verberibus percussa longius resonant: Tympana tunc ferebant apostoli, quando, ut in Actibus apostolorum legitur, gravissime verberati, ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Act. v, 41). »

« In Ecclesiis benedicite Dominum, Deum de fontibus Israel. Ibi Benjamin adolescentior in pavore. Principes Judæ duces eorum, principes Zabulon, principes Nephthalim. » Præcipit Propheta prædi-

(642) Non præterenda est Cassiodori expositio. « Exitus mortis est Domini, hoc est resurrectio votiva fidelium. Revera exitus ille singularis ac mirabilis fuit; quia et ipse ab inferis egressus est, et nos inde præstitit suo munere exire. » Ille in expositione tum sacræ doctrinæ profunditas, cum mentis interpretantis perspicacitas elucet.

(643) Sensem litteralem ita exponit Clarus. « Ex Basan convertam, etc. Hoc est liberabo populum meum, sicut olim liberavi de manu Og regis Basan, atque de manu regis Ægypti in mari Rubro, quos sic contrivi cum populis suis, ut pedes Israelis potuerint tingi in sanguine eorum, et lingua canum sanguinem inimicorum lambere a

Domino interfectorum. Secundum aliam translationem pro convertam legitur convertat in profundum maris, sive de profundis, ubi ait Augustinus hoc dixisse Dominum nostrum, quod sua misericordia converteretur etiam in profundum maris, ad eos quoque liberandos qui essent etiam desperatissimi peccatores. » Ead. enarr. in ps. LXVII.

(644) « Juvenum tympanistriarum, id est juvenularum prima ætate florentium, quæ tympana sua, hoc est corporis tensionem ad Domini laudes gloriamque verterunt, macerantes se jejuniis, carnisque magis maceratione gaudentes; quod hodieque in multis virginibus divina virtus operatur. » Cassiodorus.

etis principibus, qui venerunt de fontibus Israel, ut benedicant Salvatorein nostrum qui et ipse secundum carnem de eisdem fontibus originem ducit. Ibi, inquit, inter illos principes excellentissime et sapientissime cantat Benjamin adolescentior, id est beatus **441** Paulus apostolus, qui de seipso ait: « Nam et ego Israelita sum de semine Abraham, et de tribu Benjamin (Rom. xi, 1). » De quo et in Actibus apostolorum dicitur; quod « testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis (645), qui vocabatur Saulus (Act. vii, 58). » Quod autem hic dicitur in pavore, in alia versione dicitur, « in mentis excessu; » atque utrumque idem significat; raro enim mentis excessus sine pavore fieri solet. Unde et Daniel post mentis excessum, multis diebus se ægrotasse dicit (Dan. vii, 27). Sed parvus non fuit hic mentis excessus, qui longe antea fuerat prophetatus; audivit enim verba, quæ non licet homini loqui. Per « principes autem Judæ, Zabulon, et Nephthalim, » qui aliorum duces memorantur, Petrus et Andreas, Jacobus et Joannes specialiter intelliguntur. Unde scriptum est: « Primo tempore alleviata est terra Zabulon, et terra Nephthalim (Isa. ix, 1), » inde enim apostoli vocati sunt, unde et viri Galilæi dicuntur.

« Manda Dens virtutem tuam. » Rogat Propheta Dominum, ut virtutem suam mandet principibus suis, quia corroborati neminem timeant, ut opus sibi inunctum fideliter sapienterque perficiant. Unde et subditur: « Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis. » Merito se inter illos enumerat, qui eodem spiritu simul cum illis instructus et plenus erat. Et hoc illis confirmatis orat, sine quo nihil eos posse non dubitat. « A templo sancto tuo, quod est in Jerusalem, tibi offerent reges munera. » Non dicit quod in templo offerent munera; sed potius hoc dicere videtur, quod de templo suscipient munera quæ offerent. Jerusalem igitur Ecclesia est. Templum

(645) Eadem interpretatio est apud Cassiodorium, qui ad illa verba adolescentior in pavore ait: Adolescentior exstitit in pavore, quando ad vocem Domini corruit, qui ei miseratus intonuit. Saule, Saule, quid me persequeris? (Act. ix, 5.)

(646) Longa est concilii Ariminensis historia, in quo omnia per fraudem et vim Arianorum acta sunt, ut plures episcopi catholici a fide Nicæna defecisse viderentur. Tres fuere eo in concilio exhibitæ formulæ fidei; quarum prima et tertia nullum errorem continebant, et in hoc solum peccabant, quod vox consubstantialis *ὁμοούσιος* a Nicænis Patribus de Filio Dei stabilita, ut identitas nature cum Patre declararetur, deerat, et pro ea Filius Patri per omnia similis dicebatur, hoc est *ὁμοούσιος*. His formulis subscripsere episcopi catholici, pacis amore; sed ab Arianiis decepti, qui iisdem vocibus abutebantur, alium sensum intendentes, omnimodam scilicet similitudinem inter Patrem et Filium admittebant, consubstantialitatem tamen negabant. Omni exceptione majus est testimonium S. Hieronymi in Dialog. adversus Lucifer. n. 18 edit. Vallars. « Non erat, inquit, curæ episcopis de vocabulo, cum sensus esset in tuto... In hoc vero cuncti episcopi, et tota simul Ecclesia plausu quodam, et tripudio Valentis vocem exceperunt. Quod si quis a nobis ictum

A vero sanctum, quod in ea est, Salvatoris humanitas intelligitur, in quo videlicet templo requiescit omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Reges vero apostoli sunt, et omnes alii qui seipsos et alios sapienter regunt. Isti vero reges de hoc templo suscipiunt omnia munera, quæ Domino offerunt, et ea munera quæ de hoc templo non suscipiuntur, Domino offerri non possunt. Quod autem hoc templum sit Ecclesia, ipse Dominus ostendit, dicens: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii, 20). »

« Increpa feras sylvarum, concilium taurorum inter vacca populorum, ut excludantur hi qui probati sunt argento. » Ferae sylvarum hæretici sunt; ferae quidem, quia crudeles, immites, et animas hominum occidere et devorare cupientes. Sylvarum vero, quia ecclesiasticam fugiunt conversationem, et solitario extrancoque cibo delectantur. Tales autem increpet Dominus et a sua feritate compescat, ne simplices animas decipiant et perdant. « Concilium taurorum inter vacca populorum. » Mali tanri, malæ vacca, malum concilium faciunt, qui ad hoc conveniunt, ut sancti ab Ecclesia excludantur (646). Tale fuit concilium Ariminense; tale concilium Arianorum, tale et Ephesinum, in quibus omnes catholici episcopi damnati sunt et exsilio destinati. Miserae illæ vacca, miserae illæ animæ, quæ de talibus tauris impregnantur et de talibus filios pariunt. Quod autem ait: « qui probati sunt argento, » hoc est intelligere quod ad similitudinem argenti multarum afflictionum igne examinati sunt.

« Dissipa gentes quæ bella volunt. Venient legati ex Ægypto, Æthiopia præveniet manus ejus Deo. » Hoc autem quamvis de omnibus gentibus, quæ contra sanctam Ecclesiam pugnant, intelligatur de supradictis hæreticis, quos tauros vocaverat, specialiter intelligi debet. Ægyptus tenebræ interpretatur, Æthiopes vero naturaliter nigri sunt. Per hos ergo

putat, scrinia publica scrutetur. Plenæ sunt certe Ecclesiarum arcæ, et recens adhuc rei memoria est. Supersunt homines, qui illi synodo interfuerunt: et quod veritatem firmet, ipsi Ariani hæc ita, ut diximus, gesta non denegant. » Hic est idem Hieronymus, qui hyperbolice dixit, loquens de deceptione Arianorum eadem in synodo, ingemuisse totum orbem, et se Arianum factum miratum esse. Hæc cum declaratione accipienda sunt, quæ S. Bruno protulit de concilio Ariminensi. At jure meritoque alterum concilium Arianorum vocavit, quod fuit Seleuciæ congregatum anno 359, cujus episcopi juxta S. Athanasium fere omnes Ariani fuere. In majorem adhuc pravitatem lapsum est concilium Ephesinum, vel potius Latrocinium, in quo a Dioscoro patriarcha Alexandrino, et episcopi ejus asecclis asserta et propugnata est Nestoriana hæresis, damnatusque S. Flavianus archiep. Constantinopolitanus, catholice veritatis acerrimus vindex. De concil. Arimin. vid. Theodor. lib. ii, cap. 17, qui refert Epistolam Rom. synod. habitæ sub Damaso Rom. pontifice. De eodem copiosissime egit eruditissimus Jo. Vincentius Bolgenius in dissert. de factis dogmaticis Brixie, pag. 109 edit. anno proxime elapso 1788. Vid. etiam vol. I, observ. in Histor. Fleury, pag. 229 et seqq.

omnes illos intelligere possumus, qui a catholice Ecclesie fide et unitate se dividentes, in erroris tenebras et caliginem demersi sunt; sed postea cognita veritate, de fide et unitate legatos miserunt, veniam **442** quæsierunt et obedientiam promiserunt. Lege concilia, et hoc modo reconciliatos invenies et Arianos, et Nestorianos et Donatistas, quorum episcopi et presbyteri, præter hæresiarchas propriis ordinibus reservatis, misericorditer ab Ecclesia suscepti sunt. Nam et juxta litteram, et de Ægypto et de Æthiopia multos venisse non dubium est. Spiritualiter autem, undecunque venerunt, de Ægypto et de Æthiopia venisse Propheta significat. Sic enim satis convenienter dicere possumus, quando aliquem hominem Ecclesie reconciliari videmus; de Ægypto vel de Æthiopia venit iste. Veniunt igitur legati de Ægypto, quando peccatores pacem quærunt et obedientiam promittunt. Quod autem ait Æthiopia præveniet, reconciliationis celeritatem et desiderium ostendit. *Manus ejus Deo*, subauditur, ad obediendum, ad subscribendum, ad jurandum et ad serviendum præparata est.

« Regna terræ cantate Deo, psallite Domino. » Quia, inquit, tota Ecclesia unita est, et de tot et tantis, tamque diversis sententiis in unam fidem catholicam et apostolicam convenerunt omnes. Cantate, jubilate et psallite de tanta lætitia concessa. « Psallite Deo, qui ascendit super cælos cælorum ad orientem. » Hoc autem de Salvatore nostro dicitur, qui videntibus discipulis et admirantibus, super omnes cælos ascendit, et omnes angelorum ordines transcendit, et pervenit ad orientem, per quem Pater significatur, ex quo omnia oriuntur.

« Ecce dabit vocem suam, vocem virtutis suæ, date honorem Deo. » Dat quotidie Dominus vocem suam, vocem virtutis suæ, per Evangelia, per legem, per prophetas, per clericos, per laicos et per totam simul Ecclesiam, qui eum die ac nocte laudare, honorare, benedicere non cessant. Et non dubito hanc jubilationem et laudationem, quæ nunc ubique gentium in tota Ecclesia fit, tunc temporis Prophetam prævidisse, quando ista scribebat et cantare jubebat.

« Super Israel magnificentia ejus, et virtus ejus in nubibus. » Quid per Israel nisi Ecclesiam et populum Christianum intelligamus? Iste enim solus ex cunctis gentibus Deum videre et cognoscere meruit. Interpretatur Israel *vir videns Deum*. Est igitur super hunc magnificentia ejus, quia iste solus est qui ab eo magnificatur, glorificatur et honoratur. « Et virtus ejus in nubibus. » Nubes apostoli sunt Ecclesieque doctores, in quibus nisi virtus Dei esset, nequaquam ea quæ faciebant facere potuissent. De his

(647) « Ne quis de humana fragilitate diffideret, nec se crederet ad tanta præmia pervenire, veraci promissione firmatur, quia Dominus dabit fidelibus suis virtutem patientiæ et fidei fortitudinem, ut possint ad æterna præmia pervenire. »

CASSIOD.
(648) Apposite hic S. Augustinus. « Unde autem

nubibus scriptum est: « Qui sunt isti qui ut nubes volant? » (Isa. lx, 8.) His nubibus tota terra irrigata et secundata est, quæ prius sicca et arida erat.

« Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel, ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus. » Mirabilis, inquit, Deus in sanctis suis, per quos talia et tam magnifica operatur Deus Israel. Illius videlicet Israel, de quo modo superius dixi. « Super Israel magnificentia ejus. » Ipse dabit virtutem quam in nubibus nunc esse dicit. Et fortitudinem plebi suæ quæ omnes suos superet inimicos (647); unde et nos omnes gratias agentes dicamus: Benedictus Deus.

PSALMUS LXVIII.

IN FINEM: PRO HIS QUI COMMUTABUNTUR: PSALMUS DAVID.

Pro his enim qui commutabuntur, et qui ab infidelitate ad fidem transient, orat Dominus in hoc psalmo, dicens: « Non erubescant in me, qui te expectant, Domine Deus virtutum (648). »

« Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt æquæ usque ad animam meam. » Sepe jam diximus, et sepe dicendum est quia, quoties Salvator noster aliquid postulat et aliqua re indigere videtur, nihil ad divinitatem, sed omnia ad humanitatem referenda sunt. Sed neque ipsa humanitas oratione indigebat, cui omnia quæ volebat in potestate erant. Quæ autem Christi humanitas vel voluit, vel noluit, ita Propheta ea scribit, ac si ea locuta fuisset, atque eandem ipsam loquentem introducit. Valde pauca suæ passionis tempore locutus est Dominus, quæ nobis evangelistæ diligenter narrant. Multa autem et in hoc psalmo et in aliis dicit Propheta Dominum locutum fuisse, quæ in Evangeliiis non inveniuntur (649). Unde manifestum est quia similiter scribit Propheta ea quæ Dominus locutus est corde, sicut ea locutus est ore. Utraque enim simili modo et audiebat, et videbat, **443** et quæ Dominus loquebatur, et quæ Dominus volebat vel cogitabat. Sed dicit aliquis: Si Dominus ea voluit quæ in hoc psalmo et in aliis quibusdam continentur, et quæ ipse petere videtur, quare secundum ejus voluntatem factum non est, cum omnia in ejus voluntate posita essent? Lege in Evangelio, et invenies eum idem voluisse et noluisse. Cum enim dixisset: « Pater, si possibile est, transeat a me calix iste (Matth. xxvi, 39); » illico subjunxit: « verumtamen non mea, sed tua voluntas fiat (ibid.). » Volebat enim procul dubio, quod petebat; sed sic volebat, si Pater quoque id ipsum voluisset. Si igitur aliquid petat, et quod petit non accipiat, nemo pro ista commutatio facta est, nisi ex passione Christi? »

(649) Optime animadvertit S. Bruno Christum Dominum in sua passione pauca locutum fuisse ore suo, quæ diligenter ab evangelistis scripto tradita sunt; sed multa in corde David posuisse, per quem verba ipsius Domini accipere debemus.

pter hoc ejus voluntatem non esse completam dicere audeat. Neque est inconueniens, si natura mutabilis mutabilem habeat voluntatem. Omnia enim quæ nostra sunt, præter peccatum, eum suscepisse dubitare non debemus. Quod autem ait : « Saluum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam, » et multa alia quæ sequuntur, non ore, sed cordis intentione locutus est Dominus : « Aquæ multæ, dicit Scriptura, populi multi (Apoc. xvii, 15). » Istæ aquæ undique inundantes, et super eum impetuose influentes, Judæi sunt, qui usque ad ejus animam intrasse dicuntur, quia usque ad mortem eum persequi non cessarunt.

« Influxus sum in limo profundi, et non est substantia. » In prædictas profundissimas aquas cadens, ad limum usque pervenit, per quem videlicet limum, Judæorum nequissimam voluntatem intelligimus. Dedit enim eis potestatem ut illis tribus diebus suam adversus eum complerent voluntatem. Unde et ipse in Evangelio ait : « Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus; ita erit Filius hominis in corde terræ (Matth. xii, 40). » Non erat igitur substantia quæ de illo limo eam extrahere voluisset, quoniam hoc erat in voluntate ipsius, ut sic teneri potuisset; unde et Pilato dicebat : « Non haberes in me potestatem, nisi datum tibi esset desuper (Joan. xix, 11). »

« Veni in altitudinem maris, et tempestas demere sit me. » Hoc significatur per altitudinem maris, quod significatur per limum profundi. Tempestas autem quæ eum demersit, Judæorum sæviens multitudo fuit, quæ eum cepit, ligavit, tenuit.

« Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ, defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum. » Hoc autem tale est ac si diceret : Nil profuit quod tantum in eis laboravi, quod tantum prædicando clamavi; unde sic raucæ factæ sunt fauces meæ, ut quasi mutus et loqui non valens, non responderem eis. Hinc est enim quod dicitur : « Sicut agnus ad victimam ductus est, non aperiens os suum (Ysa. liii, 7). » Oculi autem ejus, qui defecerunt, apostoli mihi esse videntur, qui tunc quidem defecerunt, quando eo relicto fugerunt. Et hoc ideo, quia non in eorum, sed in solo Dei adjutorio spem habebant. Unde et Petro pugnare volenti ait : « Mitte gladium tuum in locum suum. An putas quia non possum rogare Patrem, et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri (Matth. xxvi, 52). » Oculi autem ejus, ideo apostoli dicuntur, quia per illos alios illuminat, et per illos omnes alios recto itinere ad patriam ducit.

« Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui oderunt me gratis. » Gratis enim, et sine causa oderunt Judæi Dominum, sicut ipse quoque in Evangelio ait : « Quia odio habuerunt me gratis (Joan. xv, 25). » Quod autem super capillos capitis sui multiplicatos eos esse dicit, infinitos eos et innumerabiles esse ostendit. Non solum enim illi qui tunc

A temporis erant, sed isti quoque qui nunc sunt, et cæteri qui futuri sunt, in eodem odio sunt. Et hoc fortasse fecit illa maledictio eorum, quam super se ipsos et super filios suos imprecati sunt, dicentes : « Sanguis ejus super nos et super filios nostros (Matth. xxvii, 25). »

« Confortati sunt super me qui me persequuntur inimici mei injuste. » Confortati quidem, quia tantum fortiores apparuerunt, ut in eum facerent quod facere optaverunt. « Quæ non rapui, tunc exsolvi- bam. » Hæc enim, ut ipsi ostendebant, maxima causa fuit interfectionis illius, quia filium Dei se esse dixit. Unde et clamantes dicebant : « Secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit (Joan. xix, 7). » Quæ quidem magna rapina fuisset, si Salva- tor veritatem non dixisset. Sed audi quid Apostolus dicat : « Non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo (Philip. ii, 6). » Exsolvit igitur quæ non rapuit, quia inde poenas persolvit, quod illud quod erat se esse dixit. Exsolvit et aliter quod non rapuit, quia rapina primi hominis fecit ut ipse pro nobis moreretur.

« Deus tu scis insipientiam meam, et delicta mea a te non sunt abscondita. » Magna insipientia stultis et infidelibus hæc esse videtur, ut Deus tantum se humiliaret et pro hominibus moreretur. Judæi quoque magnum hoc peccatum ei imputabant, quod in Sabbato curaret et Dei Filium se esse testabatur. Sed hoc peccatum et hanc insipientiam ille sciebat, in cujus obedientiam Salvator noster hæc omnia sustinuit.

« Non erubescant in me qui te exspectant, Domine Deus virtutum, non reveantur super me qui requirunt te, Deus Israel. » Erubescerent enim si non resurrexisset, et si hoc quod se facturum esse promiserat non fecisset. Et sancti quidem exspectant et requirunt Dominum, quia in ejus adventu se beatos fore non dubitant.

444 « Quoniam propter te sustinui improprium. » Magnum improprium fuit quod filius Patris obediendo sustinuit. Unde et subditur. « Operuit reverentia faciem meam. »

« Extraneus factus sum fratribus meis et hospes filii matris meæ. » Per hos autem Judæos intelligimus, qui ejusdem Synagogæ cujus et ipse filius erat. Illis autem extraneus Dominus, et peregrinus factus est, quia eum spernentes dixerunt : « Nolumus hunc regnare super nos. Et nolumus hunc, sed Barrabam. Et non habemus regem nisi Cæsarem (Luc. xix, 14). »

« Quoniam zelus domus tuæ comedit me, et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. » Domus Dei Ecclesia est, cujus amor Christum comedit, et inseparabiliter sibi conjunxit. Quæ enim comedimus sic secundum aliquam partem sui in nostram substantiam transferuntur, ut ab ea separari non valeant. Ceciderunt autem super filium opprobria exprobrantium Patrem, quia Pater op-

probria tantum, Filius vero et opprobria sustinuit et passionem.

« Et operui in jejuniio animam meam, et factum est mihi in opprobrium. » Volebam, inquit, Judæos mihi conjungere, et meo corpori, quod est Ecclesia, lucernare et sociare, sed jejunus sum, neque hunc cibum suscipere valui. Talis erat ille cibus, qui beato Petro in linteo ostensus est, quando ei a Domino dictum est : « Macta, et manduca (Act. x, 13). » Operuit autem Dominus in hoc jejuniio animam suam, quia et desiderium suum eis celavit, et virtutem, quæ intus erat, non manifestavit. Et hoc quidem ei in opprobrium factum est, quia inde majorem audaciam habuerunt, unde eum humiliatum, et quasi sine viribus esse viderunt.

« Et posui vestimentum meum cilicium, et factus sum illis in parabolam. » Animam quidem, id est virtutem et fortitudinem, quæ in anima est, operuit Dominus atque celavit. Cilicium vero eorum oculis anteposuit, per quod caro significatur; talem se illis ostendit, qualem eum esse putabant. Unde et Propheta in eorum persona dicit : « Et nos putavimus eum quasi leprosum, percussum a Deo, et humiliatum (Isa. LI, 4). » Cilicium ergo viderunt, hominem scilicet humiliatum in similitudinem carnis peccati, nullam virtutem et fortitudinem ostendentem. Unde et Pilato dicebant : « Nisi esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum (Joan. XVIII, 30). » Si enim animæ et divinitatis similitudinem Dominus ostendisset, quis ei resistere potuisset? Quia igitur posuit et ostendit vestimentum suum cilicium, ideo factus est illis in parabolam, ut derisorie et parabolice de eo loquerentur.

« Adversum me exercebantur qui sedebant in porta, et in me psallebant qui bibebant vinum. » Tota illa nox, qua Salvator noster captus est, ludentium exercitium, saltatio et ebrietas fuit. Sedebant autem in porta templi, sive potius in porta mortis, ubi talia conventicula fieri solent.

« Ego vero orationem meam ad te, Domine. » Illi, inquit, hoc faciebant; ego vero orabam in corde meo, et orationem meam ad te, Domine, dirigebam. Sed quid orabat Dominus? Audi quid sequitur : « Tempus beneplaciti Deus; » subauditur : « ecce advenit. » Et quis est iste beneplacitus? dicat ipse Pater : « Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (Math. XII, 18). » Tempus autem Christi, quanvis omne tempus suæ incarnationis intelligi possit, illud tamen præcipue intelligitur, in quo majorem misericordiam operatus est, tempus videlicet suæ passionis. Unde et subditur :

« In multitudinem misericordiæ tuæ exaudi me in veritate salutis meæ. » Multa, quasi dicat, sit ista misericordia tua, et vera sit ista salus tua, quam per me modo operaris, quatenus et multi salvi fiant, et vera salute salvi fiant. Vera enim salus illa est cui neque infirmitas neque mors succedere potest; maxima medicina est qua mortis aculeus fractus est.

« Eripe me de luto, ut non inhæream, libera me

« ex odientibus me et de profundo aquarum, non me demergat tempestas aquarum. » Dicitur est superius quid per lutum sive limum, et quid per profundum maris et aquarum tempestatem intelligere debeamus. Et superius quidem in limo profundi infixum et tempestate submersum se esse dicit. Hic autem ut eripatur exorat; quia, ut diximus, usque in tertium diem potestatem in eo habuerunt; postea vero de eorum potestate ereptus, nihil ulterius adversus eum facere potuerunt. Sed quare hic dicit : « Non me demergat tempestas aquarum; » cum superius dicat : « et tempestas demersit me? » nisi ut intelligamus eum pro sola anima orare, ut nullam in eam habeant potestatem. Sic enim et de beato Job, cum Satan ei detraheret, a Domino dictum esse legitur : « Ecce in manu tua est; verumtamen animam illius serva (Job II, 6). »

« Neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. » Hic autem manifeste ostenditur quia hæc oratio, non ad corpus, sed ad animam pertinet: sola enim Salvatoris nostri anima in infernum descendit, qui per hunc puteum profundum significatur. Et ipse quidem ibi teneri non potuit, sed ligato diabolo et inferno exspoliato, cum magna victoria inde ascendit.

« Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice me; ne avertas faciem tuam a puero tuo; quoniam tribulor, velociter exaudi me. » Satis velociter exauditus est, quia ipsa hora qua voluit, et sicut ipse cum Patre disposuit, a mortuis resurrexit.

445 « Intende animæ meæ in adjutorium, et libera eam propter inimicos meos, eripe me ut non gaudeant de me inimici mei. » Hæc autem plana sunt, et expositionem non indigent. Diximus superius qualiter has Salvatoris nostri orationes intelligere debeamus.

« Tu enim scis improprium meum, confusionem et verecundiam meam. » Omnia hæc idem significant: quæ ideo Patrem scire dicit, quia inde eum magnam ultionem accepturum esse non dubitat. « In conspectu tuo sunt semper qui tribulant me. » Tu eos vides, tu eos cognoscis, te fugere non poterunt; tibi de his omnibus rationem eos reddere oportet. Miseri, et per omnia infelices, quibus tam dura accusatio et tam terribile iudicium imminet!

« Improperium expectavit cor meum et miseriam. » Sciebat Salvator noster, quando Judæis prædicabat, et eorum infirmos sanabat et mortuos resuscitabat, omnia hæc sibi esse ventura, et de tali vinea aliam vindemiam expectare non debuit.

« Sustinui, qui simul mecum contristaretur, et non fuit, consolantem me quæsi, et non inveni. » Et mirum certe cum tot millia ibi essent, qui eum cognoverant, prædicantem audiverant, et tam multa ejus miracula viderant, quod nemo ad eum accessit ut compateretur, et qui eum consolaretur; tantus terror invaserat omnes bonos, et sic diabolus adver-

sus eum concitaverat; et inflammaverat omnes malos, ut et illi essent extra se, et quod facerent, ignorarent. Nam et ipsi discipuli, relicto eo, fugerunt omnes; et ipse, qui inter eos maximus erat, et qui alios, sicut et mandatum fuerat, confirmare debebat, timore perterritus, ter eum negavit. Et hinc est quod Dominus dixerat: « Hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum (Luc. xxii, 53). »

« Et dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto. » Illoc autem et Evangelista similiter narrat: « Quia dederunt ei acetum cum felle mistum (Matth. xxvii, 34). »

« Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et in retributionem et in scandalum. » Hanc autem maledictionem et alias omnes quæ sequuntur quotidie Judæi legentes et non intelligentes seipsos excommunicant et maledicunt; quod utique non fecissent, nisi eas Propheta scripsisset. Eandem escam spirituales habent Judæi, quam et nos habemus, legem videlicet, et prophetas et alias Scripturas quibus animæ nutriuntur, sed non est inter eos qui panem frangat et Scripturas eis exponat; sicut scriptum est: « Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (Thren. iv, 4). » Sequuntur igitur litteram, et, sicut Apostolus ait, ipsa littera eos occidit, atque eo modo sit eis in laqueum qui decipiantur et occidantur. Et hanc retributionem et hoc scandalum inde habebunt, quod solam litteram sequuntur et spirituales intelligentiam non quærunt. Unde et subditur:

« Obscurentur oculi eorum ne videant. » Hoc est enim quod per prophetam dicitur: « Exæca cor populi huius, ut videntes non videant, et audientes non intelligant (Isa. vi, 10). »

« Et dorsum eorum semper incurva. » Incurvatum est dorsum Judæorum, et non ad ea respiciunt quæ sursum sunt, sed ad ea quæ inferius latent; temporalia quærunt, et non æterna; non homines, sed bestię facti sunt.

« Effunde super eos iram tuam, et indignatio iræ tuæ apprehendat eos. » Hoc jam ex parte factum est; sed abundantius in iudicio expectatur.

« Fiat habitatio eorum deserta, et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. » Habitat quidem usque hodie Judæa, sed non a Judæis, quoniam ab eis derelicta et deserta est, et nullus est ex eis qui quasi in hæreditate sua habitet in ea. Sed quare hæc?

« Quoniam quem tu percussisti, ipsi persecuti sunt me, et dolorem vulnerum meorum addiderunt. » Hoc est enim quod alibi scriptum est: « Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. (Zach. xiii, 7). » Addiderunt autem et alium dolorem vulnerum ejus, quia non fuit ei sufficiens, quod Dominum occiderent, nisi et servos interficerent. Hæc quidem adhuc futura erant; sic de eis loquitur, ac si jam transacta fuissent.

« Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum. » Dominus iniquitatem facere non potest, sed pro

iniquitate, meritum iniquitatis intelligere debemus. Ponit igitur Dominus iniquitatem super iniquitatem, quia omnes illorum enumerat iniquitates, ut nulla prætermittatur, pro qua pœnam non suscipiant.

« Et non intrent in tuam justitiam. » Quid est enim in tuam justitiam, nisi in locum in quo justitiam et justitia habitat? per quem utique illa habitatio supernæ felicitatis significatur.

« Deleantur de libro viventium. » Hoc autem exponit: « et cum justis non scribantur. » Mali autem in illo libro scripti non sunt; sed ideo ex eo deleantur, quod in eo scribi non permittuntur. Liber autem ille, quid aliud est, nisi memoria omnipotentis Dei, in qua simul omnia, et prima et novissima continentur?

« Pauper et dolens ego sum, et salus vultus tui Deus suscepit me. » Hæc sunt, quasi dicat illæ gratiæ quas ab illo populo suscipio, quia cum omnium dives essem, pauper et dolens pro eo factus sum. Unde et alibi dicitur: « Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isa. liii, 4). »

« Et salus bonæ voluntatis tuæ Deus suscepit me, » qui, ut alios sanarem, infirmari volui. Vultus pro voluntate ponitur, quia in vultu voluntas cognoscitur.

« Laudabo nomen Dei mei cum cantico, et magnificabo eum in laude. » Hoc est enim illud nomen, de quo ipse Dominus per **446** Prophetam dicit: « Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo (Isa. xlii, 8). » Hoc autem nomen ille laudat, et cum cantico laudat, qui et se servum, et ipsum Dominum esse cognoscens, sic ei servit, et sic ei obedit, sicut bonum servum bono Domino servire oportet.

« Et placebit Deo super vitulum novellum coram producentem et unguas. » Hic est ille vitulus saginatus, de quo in Evangelio dicitur: « Occidite mihi vitulum saginatum, ut epulemur et satiemur (Luc. xv, 23). » Novellus est ipse vitulus, quia nunquam amplius talis vitulus immolatus fuit. Ac per hoc bene placuit Deo super vitulum istum, neque in aliquo alio sic aliquando delectatus est, ut merito de eo dicatur: Quia « odoratus est Dominus odorem suavitatis (Genes. viii, 21). » Produxit autem iste vitulus et sibi et nobis cornua et unguas quibus inimicos superare et sub pedibus conculcare valeamus. Unde Apostolus ait: « Dominus conteret Satanam sub pedibus vestris velociter (Rom. xvi, 20). » Omnia mandata utriusque Testamenti et arma nobis et cornua sunt ad superandos inimicos.

« Videant pauperes et lætentur, quærite Dominum, et vivet anima vestra. » Isti sunt illi pauperes, qui magistri exempla secuti, sua sponte pauperes facti sunt. Et de Judæis quidem dicitur superius, « obscurentur oculi eorum ne videant: » de his autem dicitur, « videant pauperes, et lætentur. » Ut adimpleatur illud quod in Evangelio Dominus ait: « In iudicium ego veni in hunc mundum, ut qui non vident, videant; et videntes cæci fiant (Matth. xiii, 13). » Lætentur itaque pauperes, quorum oculi aperti

sunt, et ad videnda et intelligenda omnia divina mysteria illuminati. « Quærite Dominum, » quia ad hoc illuminati estis, ut eum quærat et inveniatis; quem ideo Judæi invenire non possunt, quia cæci sunt et in tenebris ambulant. Vivunt autem qui Dominum quærent, quia in ipso vitam invenerunt.

« Quoniam exaudivit pauperes Dominus, et vincetos suos non sprevit. » Dignum, inquit, est, ut Dominum pauperes quærant, qui eorum justa desideria semper exaudit. Vincti autem Domini illi sunt qui quasi vinculis colligati seipsum compescunt, ut ad illicita non accedant. Omnia divina mandata vincula quædam sunt, quibus retineri debemus.

« Laudent illum cæli et terra, mare et omnia quæ in eis sunt. » Si hæc omnia Dominum laudant, nihil relinquitur quod ejus laudibus idoneum sit. Quoniam, sicut scriptum est: « In inferno autem quis confitebitur tibi? » (*Psal. vi, 6.*) — « Quoniam Deus salvam facit Sion, et ædificabuntur civitates Juda. » Sion S. Ecclesia est, cujus speculatores prædicti pauperes sunt, quibus ideo dictum est ut videant, quoniam ad hoc super speculum positi sunt, ut civitatem custodiant, et a longe videant. Tanta est autem lætitia de salute Sion, ut ex hoc omnis creatura Deum laudare et benedicere debeat. Civitates vero Juda, singulæ Ecclesiæ sunt quæ, per totum mundum ab apostolis ædificatæ, non Judæos, sed Christianos habitatores habent.

« Et hæreditate acquirunt eam, et semen servorum ejus possidebit eam, et qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea. » Hanc, inquit, hæreditatem semen, et filii apostolorum possidebunt. Et omnes qui diligunt nomen ejus, et qui se gerunt ut servos ejus, habitabunt in ea.

PSALMUS LXIX.

IN FINEM PSALMUS DAVID : IN REMEMORATIONEM ;
IDEO QUIA SALVUM EUM FECIT DOMINUS.

In finem, inquit, hæc referantur, et ad Christum dirigantur, et ab ipso adjutorium quærat et expectetur, quæ ego quasi dicat in rememorationem scripsi, ideo quod Dominus salvum me fecit. Hæc autem in cunctis nostris necessitatibus dicamus et omnibus nostris actionibus præponamus, quæ ad sui exemplum Propheta nos dicere voluit.

« Domine Deus, in adjutorium meum intende, Domine, ad adjuvandum me festina. » Hæc oratio sufficit nobis in omnibus quæ postulamus, præsertim si ab inimicis et adversariis affligimur. Ubique et in omnibus Dei adjutorium quærendum est, quia ubique et in omnibus necessarium est; quoniam sine ejus adjutorio nihil facere possumus. Si bona agere volumus, bene et utiliter oremus; et si quod non debemus, male agere volumus, bene et utiliter oramus; magnum Dei adjutorium est, si malis desideriis resistat et fieri non permittat. Qui igitur malum aliquid facere cupit, dicat prius: « Deus in adjuto-

(650) « Jeremias propheta refert Jonadab fuisse Dei sacerdotem: qui filiis suis præceperat non bibere vinum, neque in domibus, sed in tentoriis ha-

rium meum intende, » et non poterit facere quod facere cupit. Festinet igitur Dominus in adjutorium bonis, ut faciant quod volunt; festinet et malis in adjutorium, ne faciant quod volunt.

« Confundantur et reveantur inimici mei, qui quærent animam meam. » Hæc oratio et contra inimicos sit et pro inimicis. Pro inimicis quidem si respiscunt: contra eos autem, si in malitia perseverant. Bene autem confunditur et erubescit qui peccata sua recognoscens, ab iniquitate quiescit et eum diligere incipit, quem occidere desiderabat. Unde et sequitur:

447 « Avertantur retrorsum et erubescant qui cogitant mihi mala. » Avertantur, inquit, retrorsum ab iniqua sua intentione, et ad poenitentiam redeant cum satisfactione. Et erubescant ea erubescencia, de qua Apostolus loquitur, dicens: « Quem ergo fructum habuistis tunc in illis in quibus modo erubescitis? » (*Rom. vi, 21.*)

« Avertantur statim et erubescant qui dicunt mihi euge, euge. » Cito, inquit, avertantur, et non tardent converti ad Dominum, neque differant de die in diem: et erubescant convertantur, ne et ipsi audiant quod per prophetam dicitur: « Facies meretricis facta est tibi: nescis erubescere (*Jer. iii, 3.*) » Quod autem ait *euge, euge*, insultatio est, quam iniqui homines contra sanctos, quasi jam ab eis superatos, facere solebant.

« Exsultent et lætentur qui quærent te, Domine. » Qualescunque fuerint, dicunt martyres, et quomodocunque nos affixerint, si te quæsierint et ad te conversi fuerint, rogamus ut eandem nobiscum lætitiâ et exultationem habeant. Boni discipuli qui, magistri exempla secuti, pro persequentibus et calumniantibus orant. Sic enim ipse Dominus pro suis crucifixoribus oravit, dicens: « Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (*Luc. xxiii, 34.*) » — « Et dicant semper, magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum. » Qui Filium diligunt, diligunt et Patrem, et simul cum Filio glorificant Patrem.

« Ego vero egenus et pauper sum, Deus, adjuva me. » Egeni et pauperes erant sancti et humano auxilio destituti, quia præter Deum, nemo erat qui eis auxilium præstare auderet. Unde et unusquisque illorum Domino dicit: « Deus, adjuva me, » et illud quod sequitur: « adjutor meus et liberator meus es tu. » In magna afflictione se esse significant, dum tanta instantia adjutorium postulant: Unde et subditur: « ne tardaveris; » cito, inquit, succurre: jam vires deficiunt et resistere non valemus.

PSALMUS LXX.

PSALMUS DAVID FILIORUM JONADAB (650), ET PRIORUM CAPTIVORUM (*Jerem. xxxv, 6*)

Iste est ille Jonadab qui præcepit filiis suis ut vivere, eosque magnam obedentiæ hujus apud Dominum gratiam comperisse; qui nunc pro fidelibus ac devotis ponuntur: unde et Jonadab interpretatur

rum non biberent et in hoc laudo hæreditatem non haberent, quibus Jeremias vinum ante posuit et bibere præcepit. Illi vero bibere noluerunt, dicentes sibi hoc a patre suo interdictum fuisse. Unde et per eundem prophetam Dominus ait: « Prævaluit sermo Jonadab sermonibus meis, et magis illi Jonadab obediunt patri, quam filii Israel obediunt mihi (Jerem. xxxv, 18). » Isti itaque et omnes alii qui in illa captivitate majores melioresque fuerunt, et cæteri omnes qui per illos significati sunt, in hoc psalmo modo loquuntur et Dei adjutorium implorant. Non est igitur iste Psalmus totius captivitatis, sed illorum solummodo qui meliores sunt et in ista et in illa captivitate.

« Deus in te speravi, Domine, non confundar in æternum, in tua justitia libera me, et eripe me. » Dicunt se in Domino sperasse. Dicit Apostolus: quia « spes non confundit (Rom. v, 5). » Deus autem justus est, ideoque liberantur et eripiuntur de omnibus angustiis suis.

« Inclina ad me aurem tuam, et libera me. » Auræ ad aliquem Dominum inclinare, quid aliud est, quam exaudire? Sicut e converso a voce alicujus aurem avertere, nihil aliud est quam audire nolle.

« Esto mihi in Deum protectorem, et in locum munitum ut salvum me facias. » Et protector et locus munitissimus est Deus fidelibus suis, quia contra eum quem ipse vult defendere nullæ inimicorum valebunt insidiæ. Unde et subditur:

« Quoniam firmamentum et refugium meum es tu. » Firmamentum quidem, quia sine te nulla est fortitudo; refugium vero, quia ad te confugientibus præsidium es et beatitudo.

« Deus meus eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem agentis et iniqui. » Peccatores iniqui, et contra legem agentes, judæi, hæretici et tyranni sunt, a quibus omnes sancti, ut eripiantur, Dominum orant.

« Quoniam tu es patientia mea, Domine, spes mea a juventute mea. » Tu scis, inquit, quia tantis eorum injuriis sustineo, quod nisi patientiam dedisses, jam penitus succubissem. Sed tu es patientia mea et spes mea a juventute mea; ab illa videlicet ætate, qua contra diabolum arma suscepi. In hac autem ætate sunt et pueri, et adolescentes, et senes et quicumque **448** ad pugnandum idonei sunt: est autem juvenus flos ætatis, in qua nimirum ætate omnes mortui resurgent, in qua et Salvator noster resurrexit. Quicumque igitur viriliter se habet et viriliter pugnat, cujuscuque ætatis sit, inter juvenes computari debet.

Domini spontaneus: qui dicere potest, *voluntarie sacrificabo tibi*. Cum quibus et priores captivi simul lacrymas fundunt; id est, qui prius captivi, postea relinqui meruerunt: qui peccando captivi, sed poenitendo redempti, aiunt: *et de abyssis terræ iterum reduxisti me.* » ВѢДА.

(651) Vossius in Etymolog. ait *prodigere* esse a pro seu porro *ngere*; est enim, addit, *prodigere* præter

« In te confirmatus sum ex utero, de ventre matris meæ tu es protector meus in te cantatio mea semper. Dixi, inquit, quia tu es patientia mea, et spes mea a juventute mea; » qui utique ad ipsam juventutem pervenire non potuissem, nisi tu me confirmasses, educasses, docuisses et provexisses. Totum igitur quod sum, gratia tua sum. Et in te erit decantatio mea semper, quia omni tempore tibi cantabo et jubilabo.

« Tanquam prodigium factus sum multis: et tu adjutor fortis. » Est autem prodigium novum aliquod et inusitatum. Et dicitur prodigium, quasi prodigio; eo quod longe ostendatur digito (651). Erant igitur sancti prodigium multis, qui cernentes durissima tormenta quæ pro fide Christi patiebantur, digito eos ostendentes, stupebant et admirabantur. Et tunc quidem Dominus aderat adjutor fortis in opportunitatibus, in tribulatione.

« Repleatur os meum laude tua, ut possim cantare laudem tuam, tota die magnificentiam tuam. » Quia, inquit, factus es mihi adjutor fortis, dignum est ut os meum impleatur laude tua, et abundanter impleatur, ut tota die omni tempore possim cantare gloriam tuam et magnificentiam tuam, qui tam mirabilis es in sanctis tuis, et tam fortes et potentes eos facis ad pugnandum contra inimicos tuos.

« Ne projicias me in tempore senectutis. » Quid est in tempore senectutis? « Cum defecerit virtus mea, Deus, ne derelinquas me. » Cujuscunque ætatis sit homo, virtute et constantia in eo debet esse, inter senes reputatur; sicut econtra superius de juventute diximus, quæ magis pugnandi robore, quam ætatis tempore consideratur. Rogat itaque ut, si quando virtus in eo defecerit, more solito Deus adsit et nunquam ab eo derelinquatur (652).

« Quia dixerunt inimici mei mihi mala, et qui custodiebant animam meam consilium fecerunt in unum, dicentes: Deus dereliquit eum, perseque quimini et comprehendite eum: quia non est qui eripiat eum. » Non mirum si adjutorium postulat, contra quem tam prævum et tam iniquum consilium inimici iniverunt. Hæc autem et alia quædam quæ in hoc psalmo dicuntur etiam de Salvatore nostro convenienter intelligi possunt. Multoties enim homines iniqui inde sanctos Dei gravius affligebant, et a Deo derelictos esse putabant, et quasi impios et sacrilegos judicabant, quia Deus auxilium differbat et eis tam cito non subveniebat. Unde subditur:

« Deus ne elongeris a me, Deus meus in auxilium meum respice. » Ut eorum consilium vanum et

modum erogare. Quamobrem dicit etiam potest *prodigere* esse præter modum communem agere, in quo miraculi natura indicatur.

(652) Egregie Augustinus in hunc locum. « Respondet hic tibi Deus: imo vero deficiat virtus tua, ut in te maneat mea; ut dicas Apostolo: quando infirmior, tunc potens sum. »

inutile invenitur; cum te et presentialiter adesse **A** et nunc pronuntiabo mirabilia tua. » Non videtur sufficiens usque nunc, si simpliciter intelligatur nunc, sed quia nunc presens tempus significat, ille quidem videtur pronuntiare justitiam Dei usque nunc, qui omni tempore eam pronuntiat. « Et usque in senectam et senium, Deus, ne derelinquas me (655). »

« Confundantur et deficiant detrahentes animæ meæ, operiantur confusione et pudore qui quærent mala mihi. » Constat enim quia si confunderentur et erubescerent, et ab iniquitate sua delicerent et quiescerent, quia sanctorum orationibus, quos interficiunt, adhuc veniam impetrare possent. Quod si in malitia perseveraverint, æterna confusione confundentur, deficient et peribunt. Facilius ad misericordiam flectitur iudex, si ille qui injuriam passus est pro reo orare incipiat.

« Ego autem semper in te sperabo, Domine, et adjiciam super omnem laudem tuam. » Faciant illi, inquit, quod volunt, et quod homines iniqui facere solent, quia spem meam nunquam mihi auferre poterunt, sed semper et in prosperis et in adversis in te sperabo, Domine, et super omnem laudem adjiciam laudem tuam. Quid est enim super omnem laudem adjicere laudem, nisi semper laudare, et a laudibus nunquam cessare? Unde et subditur :

« Os meum pronuntiabit justitiam tuam, tota die salutare tuum. » Et certe ad maximam laudem Dei pertinet ejus justitiam nuntiare. Salutare Dei Christus est, quem tota die et omni tempore laudare et prædicare debemus.

« Quia non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini (653). » Non est conveniens ut negotiatores nuntient justitiam Domini et salutare Domini, neque conveniens est ut intrent in potentias Domini. Et hoc quidem de Simoniacis specialiter intelligi debet qui, quoniam de templo ab ipso Domino ejecti sunt, utique et prædicare et in potentias Domini intare **449** prohibiti sunt (654). Quid autem per potentias Domini, nisi ecclesiasticas dignitates intelligere debemus? Illi igitur intrent in potentias Domini, illi dignitates Ecclesiæ suscipiant, qui tales negotiationes non cognoverunt. Omnes autem negotiationes malæ sunt, quæ cum fraude et deceptione fiunt.

« Domine, memorabor justitiæ tuæ solius. » Nullam, inquit, aliam justitiam pronuntiabo, nullam aliam justitiam prædicabo, nisi justitiam tuam; illam videlicet justitiam, quam tu Deus docuisti me a juventute mea. Hæc est domestica illa justitia, quæ in utroque Testamento invenitur, qua homines justificantur, et misericorditer judicantur. Juvenum et perfectorum justitia est, secundum legem judicare, et a mandatis Domini non declinare. « Et usque

« Donec; annuntiem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est. Potentiam tuam, et justitiam tuam Deus usque in altissima quæ fecisti magnalia. » Hoc est illud brachium de quo dicitur : « Et brachium Domini cui revelatum est (Isa. LIII, 1). » Per quod Salvator noster intelligitur, per quem omnia facta sunt, et sine quo factum est nihil. Hoc autem brachium nuntiant sancti, qui Patrem omnia per Filium dicunt esse operatum. Et hæc quidem illorum prædicatio extenditur in omnem generationem quæ ventura est. Nuntiant autem et potentiam et justitiam Dei, et eum omnipotentem et justissimum esse annuntiant. Nuntiant præterea et altissima magnalia quæ Dominus fecit, per quæ, non mundi creationem, non diluvii inundationem, non maris Rubri divisiones, non Pharaonis interitum, non multa alia quæ altissima esse videntur intelligimus; sed illa quæ super omnia altissima sunt, Christi videlicet incarnationem, passionem, resurrectionem et ascensionem. Unde nimia admiratione commotus exclamat : « Deus, quis similis tibi ? »

« Quantas ostendisti mihi tribulationes ? » Vis audire quantas ? « multas; » et quales ? « malas. » Quis enim enumerare valeat quantas et quam malas tribulationes pro Christi nomine sancti sustinuerunt ? Vix enim beati Pauli tribulationes enumerare sufficimus.

« Et conversus vivificasti me, et de abyssis terræ iterum reduxisti me. » Nisi prius aversus fuisset, non diceretur quia conversus, vivificasti me. Aversus nobis et iratus, et nos mortui eramus, quia mortis princeps nobis dominabatur. Conversus est ad nos, et ipse, qui vita est, vivificavit nos et de abyssis terræ iterum reduxit nos. Reduxit, quando infernum exspoliavit; reduxit, quando de mundi hujus conversatione et vana superstitione eripuit. Reducet in judicio, quando omnes fideles suos ad se vocabit; quod, quia sine dubio futurum est, non inconvenienter factum esse dicit.

« Et conversus vivificasti me, et de abyssis terræ iterum reduxisti me. » Nisi prius aversus fuisset, non diceretur quia conversus, vivificasti me. Aversus nobis et iratus, et nos mortui eramus, quia mortis princeps nobis dominabatur. Conversus est ad nos, et ipse, qui vita est, vivificavit nos et de abyssis terræ iterum reduxit nos. Reduxit, quando infernum exspoliavit; reduxit, quando de mundi hujus conversatione et vana superstitione eripuit. Reducet in judicio, quando omnes fideles suos ad se vocabit; quod, quia sine dubio futurum est, non inconvenienter factum esse dicit.

(653) In Vulgata habetur : Quoniam non cognovi litteraturam, quod explicat Augustinus. « Quæramus ergo litteraturam, quam non cognovit iste, in cujus ore tota die laus Dei est. Est quædam litteratura Judæorum : ad illos enim et hoc referamus, ibi inveniemus quod dictum est; quomodo eum de negotiatoribus quæreremus, propter actus et opera, invenimus illam dici negotiationem, detestandam, quam notavit Apostolus Rom. x, 3, dicens : Ignorantes enim Dei justitiam, et suam volentes constituere,

justitiæ Dei non sunt subjecti. Contra quam dicit Apostolus : non ex operibus, ne forte quis extollatur. Quomodo ergo ? nunquid non operabimur ? Operabimur, sed ipso in nobis operante. Iptius enim figmentum sumus creati in operibus bonis, etc. Eph. ii, 9. »

(654) Vide quæ supra in ps. LXXII dixit de episcopis hæreticis ad Ecclesiam redeuntibus, etc.

(655) Ad Ecclesiam cum hæc accomodat Cassiodorus non injucundum erit eum audire. « Ivenus

« Multiplicasti justitiam tuam. » Multiplicavit quidem justitiam suam Dominus, quoniam, quibus multas et malas tribulationes ostendit, eos et vivificavit, et de abyssis terræ iterumque reduxit. « Et conversus exhortatus es me. » Exhortatus est Dominus fideles suos per leges, per prophetas, per evangelistas, per apostolos, et quotidie hortatur nos et docet quid agere debeamus. « Et ego confitebor tibi in vasis psalmodum. » Vasa psalmodum instrumenta sunt musicæ artis, quæ decem chordas et non amplius habent, in quibus ille bene et suaviter Domino cantat, qui legis decem mandata observat.

« Veritatem tuam psallam tibi in cithara, Deus sanctus Israel. » Cithara, ut jam alibi diximus, ad Novum pertinet Testamentum; cui vel tres vel quatuor cordæ sufficiunt, quoniam Novum Testamentum in quatuor evangelii continetur, in quibus clarissime et suaviter resonat mysterium Trinitatis. Maxime autem veritas Dei in cithara canitur, per quam Christum intelligimus, qui de seipso loquitur, dicens: « Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv, 6). »

« Gaudebant labia mea, dum cantavero tibi, et anima mea quam redemisti. » Gaudebunt, inquit, labia mea, labia interioris hominis, labia quæ tibi in silentio loquuntur, et a te solo audiuntur: illa labia gaudebunt, dum cantavero tibi, quia non modicum de cantatione sua mercedem expectabunt. Et anima mea, quam redemisti, similiter faciet.

« Sed et lingua mea meditabitur justitiam tuam. » Idipsum per linguam et per labia significatur, quia meditatio non oris, 450 sed cordis est; unde totus ille cantus, non oris tantum, sed cordis potius esse monstratur.

« Dum confusi, et reveriti fuerint qui quærunt mala mihi. » Meditantur sancti justitiam Dei, et tunc præcipue meditantur, et laudant, quando inimicos suos confusos esse vident: sive bona confusione, ut de peccatis erubescant, sive ut in sua malitia perseverantes in æternum confundantur et pereant. Et tunc quidem magnam sibi justitiam factam esse gaudent, quando eos erubescens, et de his quæ contra justitiam fecerunt, pœnitentes esse intelligunt.

PSALMUS LXXI.

PSALMUS: IN SALOMONEM.

Salomon interpretatur *pacificus*. Significat autem Salvatorem nostrum, de quo Apostolus ait: « Ipse

fuit Ecclesiæ, quando Dominus crucifixus est Christus, quando martyrum turba dimicavit, et morientibus fidelibus Ecclesiæ virtus apparuit. Senectam vero dicimus ætatem, quæ nunc agitur proxima fini, quando proficit fides, et per universas Ecclesias populus augetur, cum mundi istius tempora fugitiva decreascent. Senium autem tempus illud occiduum intelligendum puto, quando et sævus ille tyrannus adveniet, et turba martyrum hanc vitam optato fine concludet. »

(656) « In Salomonem quidem psalmi hujus titulus prænotatur; sed hæc in eo dicuntur, quæ non

est pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. ii, 14). » Hic est ille rex pacificus, cujus vultum desiderat universa terra (III Reg. x, 24). Et ipse quidem dominatur a mari usque ad mare: et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei: Quid quidem si de primo Salomone intelligatur, non est verum (656).

« Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis. » Hoc autem de Salvatore nostro dicit Propheta qui de seipso loquitur, dicens: « Pater non judicat quemquam; sed omne judicium dedit filio (Joan. v, 22). » Ipse enim et rex est, et filius regis, qui judicabit orbem terræ in æquitate, et populos in justitia. Ipse igitur judicium teneat, ipse justitiam faciat, qui non respicit personam hominis, et potens est unicuique reddere secundum opera sua.

« Judicare populum tuum in justitia, et pauperes tuos in judicio. » Da, inquit, Domine, judicium tuum filio regis, id est filio tuo. Hic enim locutionis modus in libris Veteris Testamenti frequentissimus est. Judicare, hoc est ad judicandum populum tuum in tua justitia, et pauperes tuos in tuo judicio. Iste, quasi dicat, a tua justitia et a tuo judicio nunquam recedet, quia non differt a te in justitia, qui a te non differt in substantia. Pauperes Dei illi sunt, qui sua sponte pauperes sunt, et non terrena, sed cælestia quærunt.

« Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam. » Suscipiant, inquit, et montes et colles hanc pacem et hanc justitiam, quam tu modo das populo tuo, quod nihil aliud est dicere vel intelligere, nisi suscipiant filium tuum: « Ipse enim est pax nostra (Ephes. ii, 14), » sicut Apostolus ait, ipse est justitia, sine qua nemo justificatur. Sed quid per montes et colles, nisi apostolos et doctores, vel Ecclesias et civitates intelligamus (657)? Isti enim inter alios altiores sunt, et quasi montes aliis præminent.

« In sua justitia judicabit pauperes hujus populi, et salvos faciet filios pauperum. » Hic inquit, filius regis in sua justitia, quam naturaliter et substantialiter habet, et quam aliunde non recepit, judicabit populos hujus sæculi (658); de quo modo dixit: « Judicare populum tuum. » Pauperes quidem ipse judicabit, quia divites a diabolo judicantur. « Et salvos faciet filios pauperum. » Pauperes et filii pauperum apostoli sunt, et eorum imitatores. Isti sunt illi pauperes qui « relictis omnibus secuti

possunt illi Salomoni regi Israel secundum carnem, juxta ea quæ de illo S. Scriptura loquitur, convenire: Domino autem Christo aptissime tribui possunt. Unde intelligitur etiam ipsum vocabulum Salomonis ad figuratam significationem adhibitum, ut in eo Christus accipiatur. » D. August. in hunc titulum.

(657) « Per montes significari frequenter diximus apostolos et prophetas, qui ad superna firmiter elevati cælesti gratiæ proxinantur. » Cassiod.

(658) Cod. Ghs. *pauperes hujus populi*.

sunt Dominum (*Luc. v, 11*) » Hos autem salvabit A Dominus, et in sua justitia judicabit.

« Et humiliabit calumniatorem. » Per quem diabolus significatur, qui populum Dei calumniari et accusare non cessat. Hic autem, quia supra modum se exaltavit, omni pœna comprimetur et humiliabitur. « Et permanebit cum sole, et ante lunam in sæculo sæculi. » Permanebit, inquit, in sæculum sæculi cum sole, qui ante lunam fuit et ante solem; siquidem ipse fecit solem et lunam. Ante lunam fuisse, aliquid est, sed cum sole manere, quid est? Dicitur autem de eo alio in loco: « Et sedes ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum (*Psal. LXXXVIII, 18*). » Possumus igitur per solem claritatem intelligere, ut sicut dicitur lumen de lumine, sic etiam dicatur sol de sole, et claritas de claritate. Permanet itaque cum sole in sæculum sæculi, quia nunquam recedit a Patre, semperque in eadem gloria et claritate manet cum Patre. Manet autem et ante lunam, quia sicut suo Domino tota sibi servit Ecclesia (659). In eo autem, 451 quod ante eam manet, dilectionis affectio designatur.

« Et descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram. » Nota est historia Gedeonis, qui aliquando ad prælium iturus, et cum hostibus pugnaturus, hoc signum victoriæ a Domino accepit, ut vellus in area poneret. Posuit itaque et semel et iterum, et prius quidem vellus madidum, terra vero sicca apparuit; deinde autem vellus siccum, terra vero madida apparuit (*Judic. vi, 36*). C Hæc similitudo in Christi incarnatione servata est. Vellus in medio aræ, Judæa est in medio terræ. Sicut pluvia prius in vellus; ita et Christus prius in Judæam descendit. Sed postea siccato vellere, stillicidia super terram stillantur; quia, relicta Judæa, Dominus, et doctrina Domini in omnes terras et in omnes gentes pertransiit. Hoc autem tunc factum est, quando « in omnem terram exivit sonus apostolorum, et in fines orbis terræ verba eorum (*Psal. XVIII, 4*). » Isti fuerunt illæ nubes, quibus totus irrigatus est mundus.

« Orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis, donec extollatur luna (660). » Hæc pax, et hæc justitia inter sanctos, et in Ecclesia a diebus Salvatoris nostri orta est, quia ipsi sunt, qui justitiam

pacemque custodiunt. Nam et secundum litteram, quando Dominus natus est, maxima pax ubique erat; toto mundo sub Romano imperio constituto. Unde et digne satis in ejus nativitate angelorum voces auditæ sunt, clamantium et dicentium: « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (*Luc. II, 14*). » Et hæc quidem pax, et justitia non auferetur a sanctis et ab Ecclesia Christi, donec ipsa elevetur et super cælos extollatur; quæ modo hoc in loco per lunam significatur. Et luna a sole, et Ecclesia a Christo, suæ claritatis lumen suscipiunt.

« Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ. » Ubique dominatur Christus; nulla gens est, quæ ejus non sit subdita potestati. Ipse enim est, « qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos (*Matth. v, 45*). » Quod autem significat a mari usque ad mare, hoc significat a flumine magno Euphratis usque ad terminos orbis terræ.

« Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent. » Per Æthiopes, qui naturaliter nigri sunt, omnes peccatores significantur. Procident igitur Æthiopes coram illo, quia peccatores homines, qui antiquitus suam pulchritudinem amiserunt, ad fidem conversi, eum colunt, adorant et venerantur. Inimici vero ejus Judæi sunt, qui usque ad mortem iniquo eum odio persecuti sunt (661). Isti autem terram lingunt, qui sola terrena et transitoria quæerunt. Et quanto amore terram diligunt, in eo ostenditur, quod eam lingere dicuntur. Possumus autem per istos inimicos etiam prædictos Æthiopes intelligere, qui quamvis prius inimici fuissent, nunc autem cognita veritate, eum suppliciter colunt, venerantur, et cum magna humilitate pro ejus amore ipsam terram osculantur.

« Reges Tharsis, et insulæ munera offerent, reges Arabum, et Saba dona adducent. » Tharsis, exploratio lætitiæ; Arabia, insidiæ; Saba vero captivitas interpretatur. Et illi igitur, qui solam lætitiā explorantes voluptati dediti erant, et illi qui aliis insidiabantur, et perdere et decipere conabantur, et illi qui quasi servi captivi a diabolo tenebantur; postea baptizati, et Christi fidem suscipientes, et munera sua, et seipos Domino offerunt (662). Hoc ipsum faciunt et insulæ, quæ in mari positæ singulas quas-

(659) De Ecclesiæ duratione exponit hunc locum S. Augustinus. « Quid autem magnum est permanere cum sole ei per quem facta sunt omnia, et sine quo factum est nihil, nisi quia hæc propheta propter eos præmissa est, qui putant religionem Christiani nominis usque ad certum tempus in hoc sæculo victuram, et postea non futuram? Permanebit ergo cum sole, quandiu sol oritur, et occidit; hoc est, quandiu tempora ista voluntur, non deerit Ecclesia Dei, id est: corpus Christi in terris. »

(660) In aliquibus exemplaribus legitur tollatur, in aliis auferatur. Cuilibet verbo occurrit Augustini expositio. Sed Bruno eam qua de Ecclesia loquitur, prælegit: « Donec extollatur luna, id est inquit sanctus Doctor, elevetur Ecclesia per gloriam resurre-

ctionis cum illo regnatura, qui eam in hac gloria primogenitus a mortuis antecessit, ut sederet ad dexteram Patris: ita cum sole permanens ante lunam, qui postea extolleretur ut luna. »

(661) Eadem est Cassiodorii expositio.

(662) Non omittenda videtur S. Augustini super illa verba, dona adducent, expositio. « Nunquid nam de immolandis victimis dici potuit? Absit, ut talis oriatur in diebus ejus justitia. Sed ista dona, quæ adducenda prædicta sunt, homines mihi videntur significare, quos in societatem Ecclesiæ regum adducit auctoritas: quamvis etiam reges persecutores dona adduxerint, non scientes quid facerent, SS. martyres immolando. »

que Ecclesias significant, quæ in hujus mundi pro-
cellosa amplitudine continentur.

« Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes
gentes servient ei. » Hoc est enim quod Apostolus
ait : « In nomine Jesu omne genu flectatur cœle-
stium, terrestrium, et infernorum (*Phil. II, 10*). »
Unde et alibi : « Vivo ego, dicit Dominus, quia mihi
curvabitur omne genu, et confitebitur omnis lin-
gua (*Isa. XLV, 25*). »

« Quia liberabit pauperem a potente, et inopem
cui non erat adiutor. » Quotidie Dominus liberat
pauperem a potente, quotidie deponit potentes de
sege, et exaltat humiles. Quamvis per potentes dia-
bolus intelligi possit; per pauperem vero et inopem,
quilibet peccator ad pœnitentiam conversus. Valde
namque pauper est, qui diabolo servit : sicut econ-
tra illi soli divites sunt, qui Domino serviunt

« Parcet pauperi et inopi, et animas pauperum
salvas faciet. » Hoc est enim, quod alibi dicitur :
« Peccator quacunq̄ue hora conversus fuerit, et in-
genuerit, vivet, et non morietur (*Ezech. CCXXXIII, 11*). »
Diximus enim per pauperem peccatorem si-
gnificari; qui ideo quidem pauper erat, qui veras
divitias non habebat.

« Ex usuris et iniquitate liberabit animas eorum. »
Non poterant divites esse, qui quotidie usuras per-
solvebant; sed cui, nisi diabolo, usuras dabant?
crudeli videlicet, **452** et avarissimo feneratori. Dat
enim et ipse pecuniam suam ad mensam, ut veniens
cum usuris eam recipiat. Pecunia diaboli omne ma-
lum est : pecunia ejus peccatum est, cujus usura
ipsa anima est. Quicumque hanc pecuniam suscipit
et tenet, animam sibi pro usura reddere oportet.
Reddatur igitur sibi pecunia sua, ut ab ejus usuris
anima liberari valeat. Hoc autem, quia sine Dei ad-
jutorio fieri non potest; ideo hic dicitur : « Ex usu-
ris, et iniquitate liberabit animas eorum. Et præ-
clarum nomen coram ipso. » Præclarum nomen
est, quod Dominus ait : « Jam non dicam vos servos,
sed amicos : et vos estis lux mundi; vos estis sal
terræ (*Joan. XV, 14*). » Vocantur autem et aliis no-
minibus præclaris valde, sibi que convenientibus.

« Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiæ. » Vivet,
inquit, non ad tempus, ut cæteri reges, sed in æter-
num et in sæculum sæculi. « Et dabitur ei de auro
Arabiæ. » Hoc in magis completum est, qui inde
venientes aurum, thus et myrrham Domino attule-
runt. Aurum Arabiæ optimum est, quod illi quidem
dare videntur, qui pure et sapienter Deo serviunt;
siquidem aurum pro sapientia ponitur. « Et orabunt
de ipso semper (663). » Ipse docuit nos orare; ab
ipso habemus illam optimam et plenissimam oratio-
nem, quam quotidie facimus : « Pater noster, qui es
in cœlis (*Matth. VI, 9*), » etc. Quando Salvator noster
hanc orationem discipulos suos docebat, credo quia

(663) S. Augustinus hunc locum habet, et adora-
bunt de ipso semper, ut in Vulgata legitur, et orabunt
de ipso semper. Quod habet Græcus *πρὸς αὐτοῦ*, ali-
qui interpretati sunt de ipso, aliqui pro ipso, vel pro

A jam extunc in spiritu ibi erat Propheta, et in hac
tam pulchra et compendiosa oratione delectabatur.
« Tota die benedicimus eum. » Sicut enim tota die
oramus; ita etiam tota die Dominum benedicimus.
Hoc enim Apostolus dicit : « Sine intermissione
orate (*Thess. V, 17*). » Quod si ore facere non pos-
sumus, desiderio tamen, et bona intentione facere
possumus. Si enim desiderium non orat, nequaquam
diceretur : « Desideria cordis eorum audivit auris tua
(*Psal. XX, 3*). »

« Et erit firmamentum in terra. » Quid est enim
firmamentum erit in terra, nisi cœlum erit in terra?
Hoc enim dicit Moyses : quia « vocavit Dominus firmam-
entum cœlum (*Gen. I, 8*). » Bene autem firmam-
entum vocatur Dominus, quia in ipso est et sol,
et luna, et stellarum omnium pulchritudo. Et ipse
quidem est firmamentum in terra, quia in ipso firmata
et fundata est Ecclesia; sicut Apostolus ait :
« Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter
id quod positum est, quod est Christus Jesus (*I Cor. III, 11*). » — « In summis montium superextolletur. »
Nullus mons tam altus, nulla potestas tam excelsa,
quæ ei non subjiciatur, et inferior non sit. Unde et
in alio psalmo dicit : « Ut quid suspiciis montes
uberis? mons in quo beneplacitum est Deo habitare
(*Psal. LXVII, 17*). » — « Super Libanum fluctus ejus. »
Per Libanum, qui *candidatio* interpretatur, Jerusa-
lem intelligitur, quæ inter alias civitates pulcher-
rima et nobilissima fuit. De qua Zacharias propheta
ait : « Aperi, Libane, portas tuas, et devoret ignis
cedros tuas (*Zach. XI, 1*). » Quia igitur iste mons in
superbia sua stetit, et sicut cæteri montes Salvatori
nostro humiliare se noluit, ideo super Libanum flu-
ctus, tempestates, inundationes, ira et indignatio
Dei descendit, et descendet. « Et florebant de civi-
tate sicut fenum terræ. » Ipse Propheta sua verba
exponit; et quem montem dixerat, civitatem vocal.
Et florebant, inquit, de civitate turpiter expulsi et
violenter extracti, sicut fenum terræ, quod hodie
est, et cras mittitur in clibanum.

« Et erit nomen ejus benedictum in sæcula. » Le-
gamus in Evangelio, et audiamus benedictionem
matris et Filii, « Benedicta tu, inquit, inter mulie-
res, et benedictus fructus ventris tui (*Luc. II, 42*). »
Hæc benedictio non habebit finem, sed permanebit
in æterna sæcula. « Et ante solem permanebit no-
men ejus, et ante lunam sedes ejus (664). » Si ante
hoc in loco tempus significat, non magnum est,
quod dicitur; cum arbores et herbas ante solem
fuisse legamus. Sic igitur intelligatur, ut superius
dicitur. « Et permanebit cum sole, et ante lunam in
sæculum sæculi. » Ubi Christus, ibi et nomen Chri-
sti. Est igitur nomen ejus cum sole, et ante solem,
id est cum Patre et ante Patrem, hoc est in consp-
ectu Patris; quia Pater et Filius relativa sunt, et sine

eo. Quid est autem de ipso, nisi forte quod oramus,
dicentes, *adveniat regnum tuum*, etc.

(664) Lectio Vatic. « Ante solem permanebit no-
men ejus et ante lunam sedes ejus. »

se esse non possunt. Est autem et ante lunam sedes ejus, per quam Christi humanitas significatur, quem omnes sancti semper videre, et ante oculos habere desiderant. De hac autem sede dicitur : « Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Isa. LXVI, 1). »

« Et benedicentur in eo omnes tribus terræ. » Ipse enim est de quo ad Abraham Dominus ait : « In semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxvi, 4). » Quod Apostolus exponit. « Non in seminibus dixit, quasi in multis, sed quasi in uno, et semini tuo, qui est Christus (Galat. III, 16). » — « Omnes gentes magnificabunt eum; » secundum illud : « Laudate Dominum, omnes gentes, laudate eum, omnes populi (Psal. cxvi, 1). » Sed quomodo magnificabunt?

« Benedictus Dominus Deus, qui facit mirabilia magna solus. » Ab omnibus igitur magnificatur Christus, a quibus psalmus iste cantatur; ipse solus facit mirabilia, quia et Pater, et ipse, et Spiritus sanctus, unus et solus Deus est, qui omnia operatur : « Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum, et in sæculum sæculi. » Quid est enim nomen majestatis ejus, nisi laus et fama, gloria et potentia ejus? per quam videlicet laudem evangelica prædicatio intelligi potest. « Et replebitur **453** majestate ejus omnis terra. » Hic est ille lapis abscissus de monte sine manibus, quem Daniel tantum crevisse dicit (Dan. II, 35), ut impleret universam terram. Hoc autem quia Propheta futurum adhuc esse videbat, rogat ut cito fiat, et præ nimia lætitia bis dicit, « fiat, fiat. »

PSALMUS LXXII.

DEFECERUNT LAUDES DAVID FILII JESSE. PSALMUS ASAPH (665).

Hoc quod dicit : « Defecerunt laudes David filii Jesse, » ad superiorem psalmum pertinet. Quod autem sequitur; « Psalmus Asaph, » sequentis psalmi titulus est. Sufficiat vobis (quasi dicat), usque nunc laudasse David filium Jesse; amodo autem laudate David filium Dei. Ecce natus est; nativitatem ejus secundum carnem, et laudes ejus magnas et præclaras in superiori psalmo prophetavimus, et prædicavimus. Restat nunc, ut omni tempore dicamus : « Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia magna solus, et benedictum nomen majestatis in æternum, et in sæculum sæculi. Psalmus Asaph. » Asaph congregatio interpretatur, per quem Ecclesia intelligitur, de omnibus mundi hujus gentibus congregata (666), de qua hoc in psalmo dicitur : « Domine, in civitate tua imagines eorum ad nihilum rediges. »

« Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde. » Vox Prophetæ est, vel Ecclesiæ Dei bonitatem et potentiam admirantis. Quam bonus, inquit,

(665) Hic erat levita ex tribus primariis cantoribus constitutus a Davide in domo Domini.

(666) Haud aliter interpretatus est Cassiodorus hunc titulum, cujus mentem etiam in expositione

est Deus Israel; sed illis præcipue, qui recta et catholica cogitant, et ad falsas cogitationes et periculosas disputationes non transeunt. Torquentur namque corda hominum, quando aliter quam debent, vel de ipso Deo, vel de ejus dispositione, vel de rerum veritate sentiunt. Unde et subditur :

« Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns. » De cordis, et animæ pedibus, et gressibus loquitur, qui tunc quidem moventur et cadunt, quando homo contra Deum pro aliqua re murmurat, vel scandalizatur. Vidit iste, qui hæc loquitur, homines iniquos et peccatores, pacem et prosperitatem habere, et mundi hujus gloria et divitiis abundare; seipsum autem et alios Domino servientes penuriam pati, multisque adversitatibus torqueri; et cœpit illis invidere et similia desiderare. Neque hoc sibi justum esse videbatur, malis prospera, bonis vero adversa contingerent, atque ex hoc in eam, quam hic narrat, corrigit tentationem (667). Sed in se reversus, considerans quæ bonis præmia sint præparata, et quæ pœna sit præparata malis, seipsum consolatus est, et pedes suos jam motos, et cadentes firmavit et stabilivit. Unde et subditur :

« Quia non est declinatio mortis eorum, nec firmamentum in plaga eorum. » Inde ergo pacem et prosperitatem, quasi dicat, abominatus est, et suæ sibi indigentiae placuit, quia nulla via illis est, qua mortem æternam declinare et effugere valeant, et sic plagati et vulnerati sunt, ut nulla eis medicina subveniat. Firmamentum pro medicamine posuit, quia qui infirmi sunt, inde firmantur et sanantur.

« In laboribus hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur. » Ideo, inquit, non est declinatio mortis eorum, quia in laboribus hominum non sunt. Boni labores, qui immortales homines faciunt; et boni homines, qui sic laborant ut immortales fiant. Hoc ipsum et de flagellis intelligamus, quibus apostoli flagellati ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Act. v, 41). Nam et illa flagella bona sunt, quibus Dominus flagellat omnem filium, quem recipit.

« Ideo tenuit eos superbia eorum. » Simul enim cum divitiis, pace et prosperitate crescit superbia. « Operti sunt iniquitate et impietate sua. » Miseri, qui tales vestes et talia ornamenta habent; isti in convivio Dei esse non possunt, et quales sunt, tales in judicio apparebunt, et ipsa sua vestimenta eos abominabiles facient.

« Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum. » — « Ex abundantia cordis os loquitur (Luc. vi, 45); » non est vacuum cor illud, unde tanta iniquitas procedit : diabolus ibi habitat, fons, et origo totius ini-

psalmi secutus est Bruno.

(667) Querinonias refert eorum, qui de Dei providentia lamentantur.

quitatis. Unde et subditur : « Transierunt in dispositionem cordis. » Ad ea, inquit, facere transierunt, quæ in corde a diabolo disposita 454 fuerunt. Et hoc exponit.

« Cogitaverunt, et locuti sunt nequitas. » Illud peccatum majus est, quod in meditatione et consilio fit. « Iniquitatem in excelso locuti sunt. » Isti sunt de quibus dicitur : « Peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt (*Isa. III, 9*). » In excelso autem illi præcipue loquuntur, qui Deum blasphemant, eique detrudere non timent. Sicut ille insipiens, « qui dixit in corde suo : Non est Deus (*Psal. XIII, 1*); » et ut omnes illi, qui idola colebant, falsosque deos adorabant, de quibus adhuc subditur :

« Posuerunt in cælum os suum. » Os suum ponere in cælum, est contra ipsam divinitatem loqui. Quod gentiles quidem faciebant, qui non in cælo, sed in statuis aureis et argenteis divinitatem quærebant. Hæretici quoque et Ariani in cælum os suum posuerunt, qui de ipsa divinitate male disputantes, Filium a Patre dividere conati sunt. « Et lingua eorum transiit super terram. » Si super terram transiit, quomodo inquit, nisi quia in cælos ascendit? Unum igitur idemque significat : « Et posuerunt in cælum os suum, et lingua eorum transiit super terram (668). »

« Ideo revertetur huc populus meus. » Iverant isti quo non debuerant, et cogitaverunt quæ cogitanda non erant, quando zelantes in peccatoribus, eorum pedes moti sunt; sed quia non est declinatio mortis eorum, ideo revertetur populus meus huc. Quid est huc? Ad sanam intelligentiam de qua modo loquimur. Magis eligemus nobis labores et indigentiam bonorum, quam pacem et affluentiam malorum. « Et dies pleni invenientur in eis. » Dies pleni illi sunt, qui bonis omnibus abundant. Et tales post hanc vitam habebunt sancti, quando bonis omnibus in illa beatitudine superabundabunt.

« Et dixerunt : Quomodo scit Deus, et si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores, et abundantes in sæculo obtinuerunt divitias. » Hoc est enim, quod modo dicebat : « Ideo revertetur populus meus huc. » Multum enim alienati erant, quando hæc cogitabant et dicebant. Nonne audis, quia hoc dicebant : « Ecce ipsi peccatores, et abundantes in sæculo, » quomodo obtinuerunt tantas divitias? Si Deus hoc scivit, et si hujus rei scientia apud Deum est? Hoc enim tale erat ac si dicerent : Nescit Deus quæ in hoc mundo fiunt : quoniam si sciret, hoc tam magnum malum fieri non permetteret. Talis autem

(668) Videnda est Augustini interpretatio, quam bene homines de se jactantes et superbe minantes contundat. « Non se cogitat, inquit, hominem subito mori posse, cum loquitur : quasi semper victurus, minatur; transcendit cogitatio illius terrenam fragilitatem : nescit quali vase coopertus est, » etc.

(669) Deum esse creaturæ omnes, quæ secundum dispositionem universi ordinis bonæ sunt, conclamant. Nulla autem ex sua natura mala est; nam Deus, inquit Moyses, vidit cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona. Neque officit, quod aliqua creata patiantur defectum, hoc est privationem boni; ex

A disputatio, et cogitatio mala est, et Christianæ religioni multum contraria. Unde et subditur :

« Et dixi : ergo sine causa justificavi cor meum, et lavi inter innocentes manus meas, et sine causa fui flagellatus tota die, et iudex meus in matutino. » Dolet mater Ecclesia de illis qui ea in cogitatione et disputatione fuerunt. Si, inquit, illa disputatio vera esset, et si in excelso scientia non fuisset, quid mihi prodesset tot et tanta pro Domino sustinuisse? Ergo sine causa justificavi cor meum, quod non solum opere, sed ipsa quoque cogitatione offendere timebam; et sine causa peccatorum consortia fugi, et inter innocentes manus meas et opera mea purificare studui, et sine causa ab impiis hominibus tot et tanta flagella sustinui, et sine causa iudex meus, et durissimus atque nequissimus magister meus in matutino incipiens tota die quasi malum discipulum me verberabat, et ad suum errorem me trahere conabatur.

« Si dicebam, narro sic. » Ordo est : Dicebam : si narro sic, sicut isti, de quibus superius dictum est : ecce, subauditur, perit natio filiorum tuorum, quibus ista dicere disposui.

« Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me. » Ecce populus ejus, qui deviaverat, ad Ecclesiam reversus est, de quo modo superius dixerat. « Ideo convertetur populus meus huc. » Nunc autem contra eos loquitur, a quibus revertitur, et quorum persuasionibus in illam disputationem populus ille inductus fuerat. Et certe hæc talis disputatio non modicum ipsos quoque philosophos sollicitavit : Unde et quidam inter eos sapiens ait : Si Deus non est, unde bona? Si vero est, unde mala (669)? « Existimabam, inquit, ut cognoscerem. » Quid? « Quia non est declinatio mortis eorum, nec firmiter in plaça eorum. » Hoc autem ipsum cognoscere, labor est ante me, et nisi ad novissima eorum mentis oculum intenderem, nullatenus hoc cognoscere valerem. Et hoc est, quod dicit : « Donec intrem in sanctuarium Dei, et intelligam novissima eorum. » De hoc sanctuario Dominus ait : « Intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum (*Math. VI*); » per quod videlicet cordis secretum intelligimus. Quis enim videat potentes hujus sæculi bonis omnibus abundare, eosque non iudicet esse felices? Solent enim homines dicere, 455 quod tales a Domino diligantur, et alio modo illa tanta bona habere et possidere non possent. Ac per hoc sola eorum novissima consideranda sunt. Unde et sequitur :

« Verumtamen propter dolos disposuisti eis mala : »

ipsa enim natura procedit, quæ non est summe bona, ut essentia divina per se indefectibilis et immutabilis. Sed infinita Dei sapientia per suam omnipotentiam malum convertit in bonum. « Neque enim, inquit Augustinus, Deus omnipotens, quod etiam infideles fatentur, rerum cui summa potestas, cum summe bonus sit, ullo modo sineret mali aliquid esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens, et bonus, ut bene faceret et de malo. » *Euchir. d. cap. 4. Vid. etiam De Civitat. Dei lib. XII, cap. 3 et 4.*

quæ mala? « deieceris eos domi allevarentur. » Subito enim dum in majoribus prosperitatibus isti tales esse videntur, cadunt et moriuntur, et sine ullo misericordiæ respectu ad pœnas trahuntur. « Mortuus est dives, et sepultus est in inferno (Luc. xvi, 22). » Nemo igitur ante finem hæc talia cognoscere potest. Sed ipse finis omnia manifestat.

« Quomodo facti sunt in desolationem, subito de fecerunt; perierant propter iniquitates suas, velut « somnians exurgens. » Cito transeunt omnia, quæ in hoc sæculo sunt, etsi longe esse videantur; et sic sunt quasi somnium exurgens, qui antequam a somno evigilaret, magnas divitias se in somno habere videbat; exurgens autem nihil invenit. Sic autem et divites, mortis somno dormientes, quando evigilaverint, et resurrexerint, de illis suis tantis divitiis nihil reperient.

« Domine, in civitate tua imagines eorum ad nihilum rediges. » Civitas Dei Ecclesia est, in qua hæc divitiæ imaginariæ pro nihilo reputantur, quoniam ad veras divitias festinat. « Quia delectatum est cor « meum. » Delectatum quidem, non in divitiis supra-dictis, sed in te, in amore tuo, in divitiis spiritualibus. « Et renes mei resoluti sunt. » Renes, inquit, mei igne tuo, quasi cera resoluti sunt, et nullam in eis inimicis virtutem habet et potestatem. De quo alibi dicitur: « Virtus ejus in lumbis ejus, et fortitudo illius in umbilico ventris ejus (Job xl, 14). »

« Et ego ad nihilum redactus sum, » secundum malorum hominum opinionem, qui me quasi mortuum et huic mundo inutilem per omnia esse judicant. « Et nescivi. » Quid est nescivi? stultum et insipientem me ostendi, secundum hoc quod Apostolus ait: « Si quis videtur sapiens inter vos, stultus fiat, ut sit sapiens (I Cor. iii, 18). » Pro stulto ab insipientibus habetur, qui mundi honores et divitias spernit, et carnis voluptatibus non obedit.

« Ut jumentum factus sum apud te. » Qui me ad hoc officium constituisti, ut aliis servirem, et aliorum onera ferrem. Unde Apostolus ait: « Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi (Galat. vi, 2): » Nam et Salvator noster, ut jumentum fieri dignatus est, qui ovem perditam super humeros posuit, et ad pascua reportavit. « Et ego semper tecum. » Semper eum Deo est, etsi in hoc mundo sit, qui ab ejus fide et dilectione non recedit.

« Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tua dedaxisti me, et cum gloria suscepisti « me. » Quæ est ista dextera, qua Ecclesia tenetur, et ducitur, et cum gloria assumitur? Dextera nostra bona intentio est; sinistra vero intentio mala. Unde et in Evangelio Dominus ait: « Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua (Matth. vi, 3). » Qui elemosynam facit, et dextera, et sinistra eam facere

(670) Mire Augustinus, ejusque commentatio hisce diebus opportuna. In atriis filia Sion; « quia prædicatio Dei, inquit, præter Ecclesiam inanis est. Parum est laudare Deum, et annuntiare omnes lau-

potest, vel dare: dextera ille dat, qui bona intentione et in abscondito dat, ut a Deo videatur; sinistra dat, qui mala intentione et pro vana gloria dat, ut videatur ab hominibus; de quibus Dominus ait: quia « receperunt mercedem suam (ibid., 16). » Dextera igitur, et non sinistra operatur Ecclesia, et ideo non immerito per dexteram a Domino tenetur, deducitur et cum gloria assumitur. Prophetarum est sic de futuris loqui, ac si jam facta sint, quia quæcunque vident, sine dubio ventura esse cognoscunt.

« Quid enim mihi restat in cælo, et a te quid vobis « lui super terram? » Seipsum reprehendit, quia aliquid in terra habere voluit, cui tanta in cælo gloria parabatur. Nulla sunt quæ in terra habentur, ad comparisonem illorum quæ in cælo possidentur.

« Defecit cor meum, et caro mea. » Eorum, quasi dicat, desiderio, quæ mihi in cælo parantur. Jam cor meum et caro mea secundum priorem statum defecerunt, et non terrena, sed cælestia quærunt. Unde et subditur: « Deus cordis mei, et pars mea Deus in sæcula. » Nullam, inquit, aliam partem volo, nullam aliam de omnibus quæcunque sunt, partem requiro; Deus sit pars mea, et pars cordis, et totius desiderii mei per omnia sæcula.

« Quia ecce qui elongant se a te, peribunt. » Soli, inquit, illi vivent, qui te partem habent et tibi adhærent; qui vero te fugiunt, sine dubio peribunt. « Perdes omnes, qui fornicantur abs te. » Qui sunt enim, qui fornicantur abs te, nisi illi qui se elongant a te? Isti enim alios amatores quærunt, quibus se illicite conjungunt. Unde scriptum est: « Fornicatus est Israel post deos gentium (Judic. viii, 27). » Magna fornicatio est, diabolo consentire, et de ipso filios habere. Omnia vitia et omnia peccata, diaboli progenies et semina sunt.

« Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere « in Deo meo spem meam. » Ego, quasi dicat, non me elongabo a Deo, non eum fugiam, non alium amatorem suscipiam, ei soli adhærebo, eique serviam, et omnem spem, et amorem meum in Domino ponam.

« Ut annuntiem omnes laudes tuas in portis filia « Sion. » Ecclesia est quæ loquitur (670), et sic de ipsa Ecclesia, quasi de alio loquitur. Ipsa est enim filia Sion, de qua 456 alibi dicitur: « Exsultate sætis, filia Sion, jubila, filia Jerusalem (Zach. ix, 9). » Si enim dixisset ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis meis, planius esset. Sed, sicut jam sæpe diximus, iste modus locutionis apud veteres frequentissimus est. Tale est enim et illud: « Deus, judicium tuum regi da (Psal. lxxxi, 1), » ubi cum dicere debuisset; « et justitiam tuam filio tuo; » non tamen filio tuo dixit, sed « filio regis. » Sed quid per portas, nisi aures intelligamus? Ipsæ enim sunt,

des ejus. In atriis filia Sion annuntia. Ad unitatem tende, noli dividere populum; sed rape ad unum, et fac unum. »

quæ laudes Dei suscipiunt et audiunt, et quibus laudes Dei annuntiantur.

PSALMUS LXXIII.

INTELLECTUS ASAPH.

Asaph (671), ut supra dictum est, *Synagoga* interpretatur, et ipsa quidem est, quæ loquitur in hoc psalmo, et conqueritur, et plangit destructionem Jerusalem, quæ tempore Nabuchodonosor regis facta est (672).

« Ut quid repulisti nos Deus in finem. » Multoties quasi dicant, repulisti et affixisti nos propter peccata nostra; sed nunquam sicut modo repulisti nos. Quid est enim repellere in finem, nisi ex toto repellere, et usque in finem? « Iratus est furor tuus super oves gregis tui. » Quibus irasceris? Quibus tantam iram et indignationem ostendis? De grege tuo sumus oves et simplices, et imbelles, et sine fortitudine sumus, et sine tuo adiutorio tantæ potentie resistere non valeamus.

« Memento congregationis tuæ, quam creasti ab initio. » Ab initio enim simul cum aliis hominibus etiam hos creavit Dominus. Quamvis ab initio, a temporibus Abraham convenienter intelligi possit. Ab eo enim Judæorum populus et fidem, et circumcisionem accepit, ut Dei populus specialiter vocaretur.

« Liberasti virgam hæreditatis tuæ. » Quid per virgam, nisi sceptrum et correctionem? Quid vero per hæreditatem, nisi eundem Judæorum populum intelligamus? Inde est quod per prophetam dicitur: « Ne lateris Philistina omnis tu, quia comminata est virga percussoris tui (Isa. xiv, 29). » Et alibi: « Væ Assur virga furoris mei (Joan. x, 5). » Fuit aliquando ille populus quasi virga in manu Dei, quia per ipsum omnes gentes in circuitu flagellavit et castigavit. Hunc autem multoties liberavit Dominus, prius quidem de Ægyptia servitute, postea vero de multis angustiis. « Mons Sion, in quo habitas. » Hæc inquit, hæreditas tua est, mons Sion, in quo te habitare promissisti, secundum illud. « Et factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion (Psal. lxxv, 3). » Quod autem ait: « in idipsum, » sic potest intelligi, ut simul et communiter in eo habitet cura aliis omnibus, qui cum eo sunt, ut per hoc et locum, et gentem quadam ratione defendere cogatur.

« Eleva manum tuam in superbiam eorum in finem. » Sic in hoc intelligitur in finem, sicut et superius, « ut quid repulisti nos Deus in finem. »

« Quanta malignatus est inimicus in Sanctis tuis (673), et gloriati sunt, qui te oderunt in me-

(671) « Asaph Latine congregatio, Græce Synagoga dicitur. » Aug. in hunc titulum.

(672) Varia est, ut admonet Ven. Beda super hunc psalmum interpretum opinio. « Hieronymus contra Chaldæos cantatum putat; Cassiodorus contra Romanos, Arnobius contra Philistinum, quando Ophni et Phinees sacerdotibus interfectis, arca Dei capta est. » Alii putant psalmum vaticinium esse eventum Jerusalem in pœnam necis Christi Do-

« dio atrio tuo. » Multi sancti et boni tunc temporis ducti sunt in captivitatem, quamvis valde pauci essent ad malorum comparisonem. Quomodo autem contra sanctos malignati sunt, et quomodo in mediis atris gloriati, sequentia manifestant.

« Posuerunt signa sua, signa: et non cognoverunt sicut in via super summum. » Quod autem bis dicunt signa sua signa, magni doloris indicium est. Posuerunt, inquit, signa sua, signa. Sed ubi posuerunt? supra summum. Hoc enim et hodie victores faciunt, et captis urbibus, supra summum, id est in turribus et locis sublimioribus signa sua ponere videmus. Qua in re et illorum gloria, et loci calamitas apertissime demonstratur.

« Et non cognoverunt, sicut in via (674). » Hæc est illa via quam Dominus fecit in mari Rubro, in qua periit Pharaon cum omni exercitu suo, qui populum Dei per talem viam stultissime persequabatur. Et ipsi quidem cognoverunt. Quid cognoverunt? Dei omnipotentiam, et suam fatuitatem. Sed Chaldæi nihil tale cognoverunt, nullum signum viderunt; sed audacter et secure fecerunt quæcunque facere voluerunt.

« Quasi in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus in idipsum, bipenni, et ascia dejecerunt eas. » In hoc ostendit secure eos sine reverentia circa sanctuarium se habuisse, dum ipsius templi valvas, quasi alia ligna securibus et aliis ferramentis exciderunt. Quod autem dicit, in idipsum, unam eandemque voluntatem in 457 hoc opere tam nefario habuisse ostendit.

« Incenderunt igni sanctuarium tuum, in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. » Omnia hæc secundum litteram facta sunt, quæ tamen et spiritualiter intelligi possunt.

« Dixerunt in corde suo cognatio eorum inter se: Venite, comprimamus omnes dies festos Domini a terra. » Hæc una cogitatio, et voluntas omnium fuit, ut sic omnia destruerentur (675), ut nunquam solemnitates ibi amplius fierent, nec dies festi colerentur.

« Signa nostra non vidimus. » Sicut ab antiquis temporibus in tali eventu videre soliti sumus. « Jam non est propheta inter nos, qui veritatem dicere audeat. Ibi enim erat Jeremias, qui ideo in lacum missus est, quia veritatem eis nuntiabat. » Et nos non cognoscebat amplius. Sic miseri homines dicere solent, quando in magnas veniunt calamitates, et quasi desperantes, penitus derelictos se a Domino esse dicunt.

« Usquequo Deus improperebit inimicus? irrita mini.

(673) Etiam contextus apud S. Aug. habet, in sanctis tuis. Vulgata autem, in sancto. Conformes vero sunt in his: « Et gloriati sunt, qui oderunt te in medio solemnitatis tuæ. »

(674) Cod. Ghis. « Hæc via semper, et memorabilis est. »

(675) Id cod. Et ad nihilum deducerentur.

« adversarius nomen tuum in finem? » Quando in finem dicunt, magnas et multas blasphemias eos contra Dominum locutos fuisse ostendunt. Neque credendum est verbis pepercisse, qui manibus talia operabantur.

« Ut quid avertis faciem tuam. » Et tantas populi afflictiones non respicis? « Et dexteram tuam de medio sinu tuo in finem? » Sinus Dei illa civitas fuit, in qua priusquam Deum offenderet, totius sapientiae et scientiae thesauri reconditi in lege et Prophetis continebantur. Ibi erant, et dextera Dei, tantaque ejus virtus et fortitudo, ut omnes in circuitu vinceret inimicos.

« Dens autem rex noster ante saecula operatus est salutem in medio terrae. » Huc usque Synagoga et populus Judaeorum locutus est, suas dedens miseriae et calamitates. Hinc Ecclesia loquitur, et de sua exultat felicitate. Deus, inquit, rex noster modo quidem noster, et specialiter noster, sed Deus omnium ante-saecula operatus est salutem in diebus nostris in medio terrae. Quid est in medio terrae? In civitate Jerusalem, quae in medio gentium sita est, sive in medio terrae, in utero virginis; sive in medio terrae, in assumpta humanitate; sive in medio terrae salutem operatus est, quia non unius gentis, sed omnium gentium hanc salutem voluit esse communem. Nunc ad ipsam Salvatorem convertitur, eique loquitur caetera quae sequuntur.

« Tu confirmasti in virtute tua mare. » Hoc est illud mare de quo dicitur: « Hoc mare magnum, et spatiosum (Psal. ciii, 25), » per quod mundus iste significatur. Hoc autem confirmavit Dominus in virtute sua, ut jam non fluctuet, sicut prius, et quietum maneat, et super se Domino gaudenti, Domino gradienti se palpabile et calcabile praebat. Mare ab amaritudine dicitur; sed Spiritus sancti gratia confirmatum et inunctum est, omnem amaritudinem in dulcedinem convertit.

« Tu contribulasti capita draconum super aquas. » Capita draconum vitia sunt et peccata, quae, si succisa fuerint, maligni spiritus, qui per dracones significantur, quasi mortui et decollati nihil possunt. Haec autem capita contribulavit Dominus super aquas, quia omnia vitia et peccata in baptisate delevit.

« Tu confregisti capita draconis magni. » Illic est ille magnus draco, qui in paradiso cum muliere locutus, eam seduxit, et de ligno vitio comedere fecit, ac per hoc peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, quia « invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum (Sap. ii, 24). » Sed hujus magni draconis caput, per quod originale peccatum significatur, Christi morte contractum est, ejusque sanguine deletum. Magnus draco, magnum

A habuit caput, quod magno malleo conterendum fuit. « Dedisti eum in escam populo Aethiopum, » ut vice versa ab illis devoretur, quos ipse prius devorare solebat. Devorare autem superare est. Per Aethiopes naturaliter nigros, peccatores significantur, qui aquis baptismatis regenerati et super nivem dealbati sunt (676).

« Tu dirupisti fontes, et torrentes. » Fontes et torrentes, legis et prophetarum, et utriusque Testamenti volumina intelliguntur; qui videlicet fontes prius clausi et obturati erant. Sed eorum venas Dominus aperuit, et arctissima vincula quibus claudiebantur dirupit et aquarum ex eis affluentiam emanare jussit. Hinc est enim, quod Joannes apostolus, cum videret librum septem sigillis signatum, multumque fletet, eo quod nullus dignus ad librum aperiendum inveniretur, dictum est ei: « Ne flevieris, quia ecce venit leo de tribu Juda, radix David aperire librum, et solvere septem signacula ejus (Apoc. v, 5). » Aperire igitur librum, quid aliud fuit, nisi id quod hic dicitur. « Tu dirupisti fontes et torrentes. Tu siccasti fluvios Ethan. » Ethan fortis interpretatur, per quem diabolus intelligitur, de quo in Evangelio Dominus ait: « Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quae possidet (Luc. xi, 21). » Sed quid per fluvios ejus, nisi omnes haereticorum libros, et omnia dogmata impietatis intelliguntur? Hos autem desiccavit Dominus, qui in multis conciliis, per Ecclesiae doctores, omnes haereses destruxit. Et bene quidem conveniens fuit, ut fluvios Ethan desiccaret, qui Ecclesiae fontes et torrentes aperuit.

« Tuus est dies, et tua est nox. » Legitur in Genesi, quia « divisit Deus lucem a tenebris, vocavitque lucem diem, et tenebras noctem (Gen. i, 5). » — « Et fecit tunc duo magna luminaria, solem scilicet et lunam; luminare majus, ut praesset diei, et luminare minus, ut praesset nocti (ibid., 16). » Dies igitur Christianos, et nox Judaeos significat. Et quidem diei praest luminare majus, nocti vero minus. Luminare autem majus Novum Testamentum est, cujus claritas et doctrina, ad solis similitudinem, totum mundum illuminavit. Minus vero luminare, Vetus Testamentum est, quod quasi in nocte sic super Judaeos pallescit et tenebrescit. Unde et Apostolus ait: « Nam neque clarificatum est, quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam (II Cor. iii, 10). » Tanta est enim claritas Novi Testamenti, ut Veteris Testamenti claritas pro tenebris habeatur. Utrumque tamen Testamentum unum est, et utrumque clarum et splendidum est, si spiritualiter intelligatur: Quod igitur ait: « tuus est dies, et tua est nox; » tale est, ac si diceret, et Christiani et Judaei, et illuminati et caeci, et boni et

(676) Post hanc expositionem, quae eadem est apud sanctum Augustinum haec opportune admonet S. Doctor. « Fratres, obsecro, intendite: cum magna voluptate audiuntur, quae audita etiam in orbe terrarum cognoscuntur. Haec quando dicebantur, non

fuerunt; quia tunc promittebantur, non reddebantur: nunc vero qua voluptate afficimur, cum ea, quae praedicta legimus in libro, compleri videmus in mundo? »

mali tui sunt, quia tu fecisti omnes; et uno rectoque A iudicio iudicabis omnes.

« Tu fecisti solem et lunam. » Dicitur modo quid per solem et quid per lunam significetur. Miseri Manichæi, qui alium Deum Novi Testamenti, et alium Veteris esse dicebant. Ecce enim Salvator noster utrumque Testamentum hoc in loco fecisse dicitur.

« Tu fecisti omnes terminos terræ, ætatem et ver, tu fecisti ea. » Nihil est enim quod Christus non fecerit, quia ipse est per quem omnia facta sunt, et sine quo factum est nihil. Placuit tamen Ecclesiæ sive Prophetæ hæc singulariter enumerare, ut in his ita expositis, ejus omnipotentiam exaltaret. Possumus tamen per ætatem et ver perfectos et imperfectos intelligere, quorum alteri fer-

ventissimo Spiritus sancti igne succensi sunt; alteri vero eidem igni appropinquant, et jam proximi sunt.

« Memor esto hujus creaturæ tuæ. » Divinitati loqui videtur, et eam quam assumpsit humanitatem ei commendat, quam ideo creaturam vocat, ut verus Deus et verus homo Salvator noster esse credatur. Et valde conveniens erat, ut qui tanta de potentia divinitatis ejus usque nunc locutus fuerat, de humanitate quoque aliquid diceret, atque illis hæreticis occasionem tolleret, qui eum non hominem, sed Deum tantum esse credebant (677). « Inimicus improperavit Domino, et populus insipiens exacerbavit nomen tuum. » Ideo, inquit, hujus C creaturæ tuæ memor esto, quia humani generis inimicus diabolus, et simul cum eo Judæorum populus insipiens multum ei adversabitur. Prophetarum autem est, pro futuris præterita ponere, multa enim impropria Domino isti in Evangelium intulisse opponunt. Nam et ipse diabolus ad hoc usque tentando pervenit, ut ad se adorandum eum invitaret.

« Ne tradas bestiis animas confitentes tibi; et animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem. » Nunc autem pro illis omnibus orat, contra quos post Christi passionem omnes bestias insurgere conspicit. Per bestias autem malignos spiritus, hæreticos, et tyrannos intelligere debemus. De quibus Apostolus ait: « Quid mihi prodest quod ad bestias pugnavi Ephesi, si mortui non resurgunt? » (1 Cor. xv, 32). Et revera crudelissimæ bestię omnes isti sunt, qui non solum corpora, sed animas quoque perdere nituntur. Quid significet « in finem » sæpe jam diximus.

« Respice in Testamento tuo, quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domorum iniquitatum. » Respice, inquit, in Testamento tuo, per quod Ecce-

677) Hæretici asserentes Verbum divinum specie tenus assumpsisse naturam humanam fuerunt Marcionitæ, Manichæi, Priscillianistæ, et ante eos Simon Magus, et ejus discipuli, quos perstringit S. Jo. 1, Ep. c. 4, eosque solventes Christum, id est separantes naturam humanam a divină, antichristos vocat.

(678) « Asaph, ut sæpe diximus, interpretatur

« A siam intelligimus, quæ ipsum Testamentum suscipere meruit, et propter ipsum multas patitur tribulationes. Et valde quidem necessarium est ut eam respicias. Quare? « Quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domorum iniquitatum. » Non fuit eis sufficiens, ut iniquitatum pleni essent, nisi ipsæ iniquitatum domos in se suscepissent. Domus iniquitatum maligni spiritus sunt, quia omni malitia et iniquitate pleni sunt. Repleti sunt igitur domorum iniquitatum illi, qui obscurati sunt caligine terræ, per quos Judæi et hæretici, omnes homines iniqui significantur, qui terreni erroris caligine obscurati et excæcati sunt, ut veritatis lumen videre non valeant. Respice itaque in Testamento tuo, quia omnes isti ad hoc intendunt, ut illud deleant, et destruam.

« Ne avertatur humilis factus confusus. » Iste humilis unusquisque fidelis est, qui tunc quidem fugaretur et averteretur, si Testamentum sibi datum defendere non valeret; quod nimirum, quod absit, ad magnam confusionem sibi contingeret. « Pauper et inops laudabunt nomen tuum. » Per pauperem et inopem, eundem ipsum humilem significat. Et pauper quidem est, 459 qui nihil habet; inops vero qui quamvis sine opibus sit, pro naturæ tamen necessitate aliquid habet.

« Exurge Deus, judica causam tuam. » Exsurge, inquit, Deus in adjutorium servis tuis, et tu ipse defende, et judica causam tuam, quam isti malitiosis suis argumentationibus destruere conantur. « Memor esto impropiorum tuorum, eorum dico, quæ ab insipiente sunt tota die. » Quanta mala, et quam nefanda Judæi et hæretici dicunt contra Christum, si tamen est locus, ubi dicere audeant.

« Ne obliviscaris vocem quærentium te. » Ne obliviscaris, inquit, voces eorum qui te quærent, sed exaudi et libera eos de omnibus angustiis suis, sicut digni sunt. Similiter autem et superbia eorum ascendat semper ad te, ut eam semper videas, semper de eis vindictam suscipias, et nunquam talis mali obliviscaris.

PSALMUS LXXIV.

IN FINEM NE CORRUMPAS. PSALMUS CANTICI ASAPH (678).

Ad finem referatur iste psalmus, id est ad Christum; quod autem dicitur ne corrumpas, multis modis intelligi potest. Veluti ne corrumpas tituli inscriptionem; vel ne corrumpas aliquam Scripturam, quod Judæi facere solent. Vel ne corrumpas te ipsum, sive ne facias aliquam illicitam corruptionem. Asaph autem *Synagoga* interpretatur. Bona *Synagoga* est ista quæ Deum laudat, ejusque mirabilia narrat.

« Constebimur tibi, Deus, constebimur tibi, et

Synagoga: illa, quæ utique credit, non quæ obstinata perinansit: nam post resurrectionem Domini confessa legimus multa millia Judæorum, quos Asaph iste nunc admonet, ne fidem suam corrumpant in finem, id est in Dominum Salvatorem. « Beda. Haud aliter sensit de tituli hujus interpretatione Cassiodorus, cujus etiam verba usurpavit Beda.

« invocabimus nomen tuum. » Promittit Synagoga A adversus Deum iniquitatem locuti sunt, quando contra Salvatorem « Crucifige » clamant.

460 « Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque a desertis montibus, » est vobis, subauditur, via evadendi. Omnes mundi terminos posuit, quia per montes desertos et inhabitabiles, australis et septentrionalis plaga designatur; nemo enim effugere poterit iudicium Dei. De quo et subditur: « Quoniam Deus iudex est. » Sed quomodo iudicat. « Hunc humiliat, et hunc exaltat. » Deponit potentes de sede et exaltat humiles: eos humiliat, qui iuste humiliandi sunt; eos exaltat, qui merito exaltandi sunt. In potestate illius est, et humiliare et exaltare quos vult; hanc autem potestatem nullus alius habet. Et hoc ideo, quia:

« Cum accepero tempus, ego iustitiam iudicabo. » Hæc autem loquitur Salvator noster, et ad superiora respondet. Ego, inquit, cum accepero tempus iustitiam iudicabo, et unicuique secundum merita dabo, et eos qui me contempserunt, et meum nomen invocant, et mirabilia mea prædicant, dignis muneribus remunerabo. Hoc autem erit in iudicio, quando et boni, et mali omnes astabunt ante tribunal Christi. Et ibi quidem erit Asaph, ibi erit tota Synagoga, ibique a se dividuntur, et qui Christum confessi sunt et laudaverunt, et qui eum negaverunt.

« Liquefacta est terra, et omnes inhabitantes in ea. » In eo quod terra, ejusque habitatores liquefacti esse dicuntur, sine viribus, sine fortitudine, sine propria figura et pulchritudine esse monstrantur. « Ego confirmavi columnas ejus. » Columnæ totius terræ apostoli sunt et doctores: Has autem columnas confirmabat Dominus quando dicebat: « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (Matth. x, 28). » Et: « Estote fortes in bello, et pugnate cum antiquo serpente (II Reg. x, 12). » Et: « Ego dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri (Luc. xxi, 15). » Bene confirmatæ sunt istæ columnæ, totam terram portare, et sustinere valent; multi tamen sunt qui super eas ascendere nolunt.

« Dixi iniquis: Nolite inique agere, et delinquentibus: Nolite exaltare cornu. » Hoc enim dixit Dominus per legem, per prophetas, Isaiam nempe, Jeremiam et Ezechielem, per ipsos psalmos, et per utriusque Testamenti Scripturas. Hoc et per apostolos dixit, et per episcopos, et sacerdotes quotidie dicit; attamen impii inique agere non cessant, et delinquentes suæ potestatis et iniquitatis cornua exaltant. Per cornua iniquorum omnis eorum virtus et fortitudo figuratur.

« Nolite extollere in altum cornu vestrum. » Hoc autem exponit: « Et nolite loqui adversus Deum iniquitatem. » Adversus Deum iniquitatem illi loquuntur, qui de ipsa divinitate disputantes perversa dogmata introducunt. Hoc fecit Arius, hoc Manichæi, multique alii perditionis filii. Nam et Judæi

B « Calix in manu Domini vini meri plenus est misto, et inclinavit ex hoc in hoc, verumtamen fæx ejus non est exinanita. » Calix iste in manu Domini mensura retributionis est. Et bene in manu Domini esse dicitur, quia in manu et potestate illius est, reddere unicuique secundum opera sua. In hoc autem calice merum et purum vinum, et mistum vinum simul cum fæce continetur. Et alii quidem merum vinum, alii mistum, alii vero fæcem de hoc calice bibunt. Dicendum est igitur, qui sunt illi qui merum, et qui mistum, et qui fæcem bibunt. Merum autem illi bibunt, qui de hac vita exeuntes, nihil in se habent quod puniatur. Mistum vero illi peccatores, qui pœnitentiam ex corde suscipiunt. Unde scriptum est: « Peccator quacunque hora conversus fuerit, et ingemuerit, vita vivet, et non morietur (Ezech. xxxiii, 11). » Isti enim, ut Apostolus ait, salvabuntur quidem, sic tamen « quasi per ignem. » Salvati autem per ignem, quid est, nisi bibere vinum mistum? Fæcem autem illi peccatores bibunt, qui usque in finem in sua malitia perseverant. De quibus Apostolus ait: « Secundum duritiam autem tuam, et cor impenitens thesaurizas tibi iram in die iræ, et revelationis iusti iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua (Rom. ii, 5). » Quod autem ait: « Et inclinavit ex hoc in hoc; » ad magnam Dei misericordiam spectat, qui de vino mero in mistum vinum tantum inclinavit, ut bibentes non pereant, et pœnitentiæ remedium et pœnam tolerare valeant.

D Fæx autem non minuitur, quia valde plures sunt illi qui fæcem bibunt, quam sint omnes illi, qui merum vinum bibunt et mistum. Unde et subditur:

« Bibent omnes peccatores terræ. » Fæcem videlicet, quæ semper sic abundat, ut non minuat, per quod intelligitur quia pœna malorum nullum finem habebit. Sic enim in alia translatione legitur. Quod vero in ista dicitur, « ex eo, » de calice intelligitur. De calice vero peccatores in sua malitia perseverantes, sicut superius diximus, nihil aliud, nisi fæcem bibent.

« Ego autem in sæcula gaudebo, cantabo Deo Jacob. » Illi, quasi dicat, neque gaudere, neque cantare poterunt, qui omnium tormentorum fæcem indeficienter, quotidie et sine fine bibent. Ego autem

tem et fideles mei in sæcula gaudebo, et cantabo Deo A Jacob, et ineffabilis suavitatis dulcedine eos inebriabo. Hinc est enim, quod alibi dicitur : « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos (Psal. xxxiv, 7). »

« Et omnia cornua peccatorum confringam, et exsultabuntur cornua justi. » Dicimus per cornua potentiam et fortitudinem significari; quoniam boni tunc fortes erunt atque potentes, mali vero miseri erunt, et per omnia infelices.

PSALMUS LXXV.

IN FINEM IN LAUDIBUS PSALMUS ASAPH, CANTICUM AD ASSYRIOS (IV Reg. xix).

Legitur de Sennacherib rege Assyriorum, cum venisset ad obsidendam Jerusalem, quod angelus Domini una nocte percussit de Assyriis centum octoginta quinque millia. In laudibus igitur tantæ victoriæ cantat Asaph canticum istud ad Assyrios, id est contra Assyrios. Sed quia dixit in finem, ea quæ secundum litteram facta sunt, ad Ecclesiam spiritualiter referenda esse ostendit.

« Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus. » Totus enim mundus erat in errore, et idolis serviebat, quando sola Judæa veri Dei cognitionem habebat. Unde et merito hic dicitur : « Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus. » Sed quia Judæa confessio, Israel vero vir videns Deum interpretatur; per Judæam Ecclesia significatur, quæ sola ex cunctis gentibus Deum confiteatur et laudat. Per Israel vero, populus Christianus, qui solum verum Deum cognoscit et adorat.

« Et factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion. » Jerusalem visio pacis interpretatur, et est ille locus de quo modo dicitur : « Factus est in pace locus ejus, » quoniam ibi a Salomone ædificatum est templum. Differunt autem Sion et Jerusalem, quod Jerusalem tota civitas, Sion vero sola arx et fortitudo vocata est. De qua dicitur : « Cepit David arcem Sion (I Par. xi, 5). » Utraque autem sanctam Ecclesiam significat, in qua Salvator noster rex et pontifex a Domino constitutus ait: 461 « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum Domini (Psal. xi, 6). »

« Ibi confregit cornu, arcum (679), scutum, gladii, et bellum. » Hoc autem secundum litteram iud est quod modo diximus, quia percussit angelus Domini de Sennacherib centum octoginta quinque millia. Et tunc quidem totum illorum bellum confractum et dissipatum est. Hoc quoque in Ecclesia quotidie fit, et omnia arma diabolicæ artis, totumque ejus bellum quotidie a pluribus franguntur et dissipantur. Cornua diaboli illa sunt quæ alios vocant, et ad prælia concitant. Arcus autem, hæretici et fraudulentissimi, qui bonos in occultis sagittant et vulnerant. Scuta vero omnes illorum argumentationes, vel

(679) In Vulgata legitur « potentias arcuum, » apud Augustinum « fortitudines arcuum. »

(680) Lectio Vulgatæ : « De cælo auditum fecist

quæcunque alia sunt, quibus se contra veritatem defendunt. Per gladium autem illos intelligimus, qui manifesta persecutione contra Ecclesiam sæviunt.

« Illuminans tu mirabiliter. » Tu, inquit, mirabiliter illuminans Ecclesiam tuam, confregisti in ea omnia illa quæ superius dicta sunt. Mirabilis illuminatio est, quam Spiritus sanctus operatur. Hoc autem apostoli probaverunt, qui tam subito tales facti sunt, quibus ipsi philosophi resistere non valent. Unde ipse Dominus ait : « Ego dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere, et contradicere omnes adversarii vestri (Luc. xxi, 15). »

« A montibus æternis turbati sunt omnes insipientes corde. » Æterni montes apostoli sunt et doctores. Ab his autem conturbati sunt philosophi, hæretici, omnesque alii ore et garrulitate sapientes; corde vero insipientes, cum eorum sapientiæ et rationibus respondere non possent.

« Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis. » Sed unde iste tam validus somnus? « Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt, qui ascenderunt equos. » Si de Assyriis intelligatur, manifestum est quia et seipsos et omnia sua subito amiserunt, gravissimo somno dormientes, et nunquam postea evigilantes. Illi quoque qui per eos significati sunt, et qui similiter populum Dei et sanctam Ecclesiam persequuntur, quotidie dormientes et morientes, et seipsos et sua omnia perdunt, et nihil suarum divitiarum invenient. Hoc autem fit ab increpatione Dei, qui unicuique illorum assidue in Evangelio dicit : « Stulte, hac nocte anima tua rapietur a te, quæ autem parasti cujus erunt? » (Luc. xii, 10). Per equos autem omnia illa significantur, quibus potentiores et fortiores homines sunt. Sic dicere solemus, super bonum equum aliquem sedere, quem vel divitiis, vel honore, vel aliqua magna re præditum videmus.

« Tu terribilis es, et quis resistet tibi, extunc ab ira tua? » Ideo, inquit, ab increpatione tua dormierunt, qui ascenderunt equos, quia tu terribilis es, et nemo tuæ voluntati resistere valet extunc ab ira tua. Quod ipse dixit extunc, hoc exposuit dicendo ab ira tua. Statim enim ut irascitur, necesse est, ut omnes illi superentur et cadaant, contra quos ipse irascitur. Unde et subditur : »

« De cælo judicium jaculatum est, et confestim terra tremuit, et quievit (680). » Statim, inquit, ut judicium de cælo jaculatum est, et sententia a sede tua processit, statim factum est quod fieri jussisti. Securi, inquit, Assyrii erant, et nihil timebant, et subito in cælis data est sententia, et statim omnes ab angelo interfecti sunt. Et hoc est quod dicit : « Terra tremuit et quievit. » Terram vero eos vocat, qui sub una hora et tremuerunt et quieverunt. Quia in re tam repentinam cladem illam fuisse ostendit, ut vix eis timere et dolere licuisset. Sic factum est

judicium : terra tremuit, et quievit. » Alia est apud Augustinum, « De cælo jaculatus est judicium : terra tremuit, » etc

et in Pharaone, qui cum secure per medium maris Rubri Dei populum persequeretur, iudicium de cœlo jaculatum est, et statim cum omni exercitu suo in profundum demersus est. Et multa alia in divinis Scripturis reperire poterit, qui ea quærere voluerit.

« Dum exurgeret in iudicium Deus, ut salvos faceret omnes quietos terræ (681). » Tunc, inquit, contra Assyrios fecit ea Deus quæ modo dicta sunt, dum exurgeret in iudicium adversus eos, qui longo tempore superbiam eorum sustinuerat. Surrexit tandem, ut salvos faceret omnes quietos terræ, per quos omnes illos intelligimus, qui in Jerusalem clausi tenebantur. Ibi enim tunc erat Isaias propheta, et rex Ezechias, et multi alii viri religiosi. Audiamus itaque Apostolum dicentem : « Hæc autem omnia in figura contingebant illis. Scripta sunt autem ad correctionem nostram (I Cor. x, 11). » Redeant peccatores ad pœnitentiam, et ne tardent converti ad Dominum, ne iudicium de cœlo jaculetur, quia jam securis ad radicem arborum posita est. Gaudeant et quieti terræ, quia ad hoc surgit Dominus quotidie in iudicio, ut salvos faciat omnes quietos terræ. De quibus subditur : « Quia cogitatio hominis conficitur tibi. » Ideo, inquit, salvat Dominus quietos terræ, quia cogitatio quieti hominis eum laudat et confitetur. Unde ipse ait : « Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et tremantem sermones meos (Isa. lxxvi, 2). » — « Et reliquæ cogitationum diem festum agent tibi. » Reliquæ cogitationum, **462** bonæ cogitationes intelligi possunt, quæ aliis bonis cogitationibus sine intermissione succedunt. Et hæc quidem agunt Domino diem festum, quia sine his nulla festivitas Deo acceptabilis est. De bonis namque cogitationibus bona opera originem habent; sicut econtra de malis mala opera oriuntur.

« Vovete, et reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus offertis munera. » Vos, inquit, qui in civitate clausi estis, et circa templum habitatis; in quo eum esse non dubitatis, et qui quotidie ei sacrificia et munera offertis, ut vobis enim propitium et placabilem faciatis, vovete vota vestra, et reddite ea Domino Deo vestro. Qui in aliquo peccato est, dimittat illud, et voveat esse bene facturum. Vobiscum est prophetarum maximus Isaias, audite eum dicentem : « Quiescite agere perverse, discite benefacere, quærite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, et defendite viduam (Isa. i, 17). »

« Terribili et ei, qui aufert spiritum principum, et terribili apud reges terræ. » Vovete, inquit, Domino Deo vestro, Domino forti, atque terribili, qui tam subito aufert spiritum principum, et qui tam terribilis est apud reges terræ. Neque dubium est in illo exercitu multos reges, ac principes fuisse, simulque cum aliis periisse. Hæc autem omnia se-

cundum litteram vera sunt, quæ ad spiritualem intelligentiam facillime et convenienter trahi possunt. Sed nos titulum secuti sumus, qui ad Assyrios scriptus est.

PSALMUS LXXVI.

IN FINEM : PRO IDITHUN PSALMUS ASAPH (682).

Perfectorum sunt illi psalmi, quorum titulus ponitur Idithun, qui *transiliens cæteros* interpretatur. Et hoc quidem jam in aliis psalmis expositum est.

« Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum, et intendit mihi. » Voce, inquit, mea, per meipsum voce interioris hominis, tota mentis intentione clamavi ad Dominum, vox mea ad Dominum ivit, et in aures ejus introivit, sicut ubi dicitur : « Et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus (Psal. xvii, 7). » Et Dominus intendit mihi. Quid est autem et intendit mihi, nisi exaudivit me? Sic igitur oret, qui exaudiri desiderat.

« In die tribulationis meæ, Deum exquisivi manibus meis. » In die, inquit, tribulationis meæ, exquisivi Dominum, qui adjutor est in opportunitatibus, in tribulatione. Sed quomodo quæsisivi? « manibus meis. » Plus est manibus Dominum quærere, quam ore. Illi manibus Dominum quærun, qui bene operando ad eum venire contendunt.

« Nocte coram eo, et non sum deceptus. » Non decipiuntur qui nocte Dominum quærun, et in tribulationibus quærun : « Quia juxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde (Psal. xxxiii, 19). » — « Multæ tribulationes iustorum, et de his omnibus liberabit eos Dominus (Psal. vii, 20). » Nam et Propheta nocte se Deum quæsisivisse ostendit : « Media nocte surgebam ad confitendum tibi (Psal. cxviii, 62). » Itemque : « In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum (Psal. cxxxiii, 1). »

« Noluit consolari anima mea. » Cum, inquit, in tribulationibus essem, multos habui consolatores, quorum consolationes noluit recipere anima mea. Sic beatus Job suis consolatoribus ait : « Consolatores onerosi omnes vos (Job. xii, 2). » Sic et Rachel plorans filios suos noluit consolari, quia non sunt (Math. ii, 18). » Carnalis igitur erat ista consolatio, quam vir iste sanctus recipere noluit : « Memor fui Dei, et delectatus sum (Psal. lxxvi, 1). » Memor, inquit, fui Dei, qui « seipsum exinanivit formam servæ accipiens (Philp. ii, 7), » et tantas pro nobis omnibus sustinuit tribulationes; et delectatus sum in tribulationibus meis : « Non enim sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii, 18). »

« Exercitatus sum, et defecit paulisper spiritus meus. » In tali exercitio fuerat Apostolus, qui ait : « Nolo vos ignorare, fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est nobis in Asia, quia supra modum gravati sumus, supra virtutem, ita ut læderet nos etiam

(681) Alia lectio in Vulgata omnes mansuetos terræ; alia apud Augustinum omnes miles corde.

(682) « Asaph interpretatur congregatio. Loquitur hic ergo congregatio transiliens, ut perveniat ad fi-

nem, qui est Christus Jesus. Quæ sint igitur transilienda, ut ad illum finem pervenire possimus, psalmi textus ipse demonstrat. » S. Aug.

vivere (*I Cor. 1, 8*). » Defecerat utique paulisper A spiritus ejus, quem tædebat etiam vivere. Sic igitur sancti martyres in agone suo multoties exercitabantur, ut spiritu paulisper deficiente, de hac vita exire optarent.

« Anticipaverunt vigiliis oculi mei. » Mirum non erat, si dormire non poterat, qui in tali exercitio erat, præsertim cum Dominus dicat: « Vigilate, quia nescitis diem, neque horam (*Matth. xxv, 13*). » Vigilabat utique et mortem potius quam vitam optabat, quia satis ipsa morte duriora erant tormenta, quæ sustinebat. Unde et subditur: **463** « Turbatus sum, et non sum locutus. » Quomodo enim turbari non poterat, tot tantisque angustiis undique circumseptus? Sed in hoc ejus perfectio comprobatur, quia locutus non est, et patienter omnia sustinuit, Salvatoris nostri exempla secutus, qui « sicut agnus ad victimam ductus non operuit os suum (*Isa. lxxxvii, 7*). »

« Cogitavi dies antiquos, et annos æternos in mente habui. » — « Cogitavi, inquit, dies antiquos, » et invenit quod omnes, qui pie volunt vivere in Christo, necesse est ut persecutionem patienter (*II Tim. iii, 12*) ab impiis et his similibus. Sic Abel, sic Abraham, sic Moyses, sic David et sic alii sancti sustinuerunt. « Et annos æternos in mente habui (683). » Et cognovi, et vidi quia sanctorum gloria erit in æternum, et malorum tormenta finem non habebunt. Hanc considerationem debent habere omnes boni, et hanc in suis angustiis suscipere consolationem. Unde adhuc subditur:

« Et meditatus sum nocte cum corde meo, exercitabar, et ventilabam in me spiritum meum. » Hæc, inquit, in nocte cogitabam, hæc in corde meo tractabam, hoc erat exercitium, et studium meum, et in hac tam nobili meditatione ventilabam spiritum meum. Egregie dictum est, ventilabam, ut spiritus ejus, qui ex indignatione succensus fuerat, ex hac meditatione tam delectabili refrigerium caperet.

Et dixi: « Nunquid in æternum projiciet Deus? aut non apponet, ut beneplacitum sit ei adhuc? aut in finem misericordiam suam abscindet a sæculo et generatione? Nunquid obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira misericordiam suam? » Ecce qui ab aliis noluit consolari, modo seipsum ipse consolatur, et sub interrogatione ea confirmat quæ quasi negativo dicere videtur. Et tale est ac si diceret: Putant stulti quod nos Dominus projecerit, et quod nimirum iratus ulterius nobis non miserebitur. Sed non est ita. Cito se placabilem ostendet, qui nunc implacabilis esse videtur; neque ut ipsi putant, abscindet misericordiam suam usque in finem, et ab hoc sæculo, usque ad futuram generationem. Unde et subditur:

« Et dixi: Nunc cœpi. » Quid est nunc cœpi? Nunc cognovi et intellexi, quia nunquam Deus deseret

(683) « Qui sunt anni æterni? inquit Augustinus, magna cogitatio. Videte, si vult ista cogitatio nisi magnum silentium! Ab omni forinsecus strepitu, ab

sanctos suos. In præteritis, quasi dicat, cognoscitur, quid in his quæ futura sunt facturum est Dominus. Et hoc est quod ait: « Hæc est mutatio dexteræ excelsi. » Quæ? « Quia memor fui operum Domini, et quia memor ero ab initio mirabilium tuorum, et quia meditatus sum in omnibus operibus tuis, et quia in observationibus tuis me exercebo. » Totum hoc, inquit, est immutatio dexteræ excelsi; et totum hoc operatur dextera Domini, ut homo sic mutetur de primis in novissima, et de novissimis in prima, et sic memor fiat et recordetur operum Domini et mirabilium ejus. In hac enim tali commutatione et meditatione cognoscunt sancti et bonorum præmia et malorum supplicia; et hoc quidem tribuit eis non modicam consolationem. Nota hic, quomodo B inter se commutat præterita et futura. Memor fui, inquit, et memor ero: et meditatus sum et meditabor. Semper mirabilia Dei in memoria habenda sunt, semper ejus opera meditanda sunt et semper in ejus mandatis et observationibus nos exercere debemus.

« Deus in sancto via tua, quis Deus magnus sicut Deus noster? tu es Deus, qui facis mirabilia solus. » Nunc Dei mirabilia narrare incipit, sicut modo superius se facturum esse promisit, dicens: « Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. » Omnis via Dei est in sancto, quia nunquam a sanctitate et justitia recedit. Possumus autem per sanctum ipsum Dei Filium intelligere, qui de seipso ait: « Ego sum via, veritas, et vita (*Joan. xiv, 6*). » Et in ipso quidem est via Dei, quia « omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil (*Joan. i, 3*). »

« Quis Deus magnus sicut Deus noster? omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit. » Et ipse solus facit mirabilia, quia quæcumque omnes alii faciunt, si tamen bona sunt, quæ faciunt, non a se, sed ab ipso faciunt.

« Notam fecisti in populis virtutem tuam. » Quam virtutem? « Liberasti in brachio tuo populum tuum filios Israel, et Joseph. » Hæc est virtus qua de Ægyptia servitute populum suum Dominus liberavit; cunctis populis et nationibus nota facta est, quia valde gloriosa et sine fine memorabilis est. Sed non minus illa quoque laudabilis est, qua in brachio suo, id est per filium suum omne hominum genus de diaboli servitute Dominus liberavit; hæc enim in illa significata est, et uno eodemque brachio hæc et illa facta est. Quod autem dicit « filios Israel, et filios Joseph, » sic videtur esse dictum, sicut illud in Evangelio: « Ita, dicite discipulis ejus, et Petro (*Marc. xvi, 7*). » Nam et Petrus unus de discipulis erat, sicut et Joseph unus fuit de filiis Israel. De Petro quidem manifesta ratio est, quare nomine vocatus fuerit. De Joseph vero quid aliud intelligere debemus, nisi quia omnes alii gratia Patris liberati sunt, Joseph vero quia sua

omni humanarum rerum tumultu intus requiescat, qui cogitare vult annos istos æternos. »

ipsius merito liberatus est? Per hos autem, omnes A Christianos intelligere debemus, unum Deum videntes et cognoscentes, et in fide et in bonitate cordis crescentes. Interpretatur enim Israel **464** *vir videns Deum*; Joseph vero *augmentum*, sive *accrescens*.

« Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, et « timuerunt, turbatæ sunt abyssi. » Potest hoc intelligi juxta litteram, quando filii Israel per mare Rubrum siccis pedibus transierunt, aquis utrinque recedentibus, quod quidem inter maxima et præclara Dei miracula commemorandum erat. Secundum spirituales intelligentiam, « aquæ multæ, populi multi, » qui postquam Dominus populum suum liberavit in brachio suo, ab infidelitate ad fidem conversi, in eum crediderunt, eum viderunt, et timuerunt. Abyssi vero turbatæ sunt; per quas hujus sæculi potentiores intelligimus, qui sic sunt in hoc mundo, sicut abyssi in medio maris. Unde Apostolus ait : « Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi potentes inter vos, non multi nobiles, non multi sapientes, sed quæ sunt stulta mundi elegit Deus, ut perdat sapientiam, et quæ infirma sunt elegit Deus, ut confundat fortia, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret (1 Cor. 1, 26). » Isti autem conturbati sunt, et cum magno furore contra sanctos insurrexerunt. Hos autem secuta est infinita iniquorum hominum, et procellosa multitudo. De qua et subditur : « Multitudo sonitus aquarum. » Quid mirum si de abyssi perturbatione multarum aquarum sonitus exit? Quid mirum, si de sevitia divitum et potentum populi stulti, et indisciplinati contra sanctos clamor erupit? Quis enim contra Salvatorem nostrum omnem illam multitudinem concitavit, ut omnes una voce « crucifige » clamarent, nisi principes et sacerdotes? Sic igitur ex abyssi conturbatione factus est sonitus aquarum multarum. Sed non idcirco apostoli et doctores tacuerunt, et a Christi prædicatione cessarunt. Unde et subditur :

« Vocem dederunt nubes, etenim sagittæ tuæ « transierunt, vox tonitruï tui in rota. » Valde majores et terribiliores sunt voces nubium, quam voces aquarum et valde magnum timorem et terrorem faciunt illæ sagittæ, quæ de nubibus exeunt; præsertim cum vox tanti tonitruï sit in rota, et apostolica prædicatione non unam partem teneat, sed universum mundum (684). Nubes enim, et apostoli et doctores sunt, quorum doctrina tota Ecclesia irrigatur et fecundatur. Sagittæ vero, eorum sententiæ intelliguntur, quibus vitiorum et spirituum iniquorum fugatur exercitus.

« Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, et « commota est terra. » Coruscationes istæ, quæ de nubibus et tonitruis exeunt, signa et miracula sunt,

(684) Cod. Glis., in *circuito compleat*.

(685) « Verba ista intellectus sunt; id est intelligentiæ sunt, quæ data est ipsi Asaph : quod non uni homini, sed melius accepimus congregationi

quæ per apostolos ubique fiebant. Hæc autem vidit terra et commota est, quia maxime propter signa et miracula, quæ fiebant, omnes infideles et increduli ad fidem convertebantur. Unde et in Evangelio de apostolis dicitur : quia « profecti prædicaverunt, ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis (Marc. xvi, 20). »

« In mari via tua, et semitæ tuæ in aquis multis, « et vestigia tua non cognoscentur. » Hoc de Salvatore nostro ad litteram intelligi potest, qui super aquas maris siccis pedibus ambulavit, ubi humana vestigia inveniri non possunt. Spiritualiter autem, mare mundum significat, sicut jam sæpe in aliis psalmis dictum est. « Aquæ vero multæ, populi multi » sunt, et hoc quidem jam sæpe diximus. B Fecit igitur Dominus viam sibi in mari, et semitæ in aquis multis, quoniam ex quo mundus iste ad fidem ejus conversus est, per eum invisibiliter ambulare, et Ecclesias suas ubique visitare non cessat. Sicut ipse suis discipulis ait : « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii, 20). » Vestigia vero ejus non cognoscuntur, vel quia hoc invisibiliter agit, vel quia pauci sunt, ad malorum comparisonem, qui ejus vestigia imitantur. Sic enim et de Spiritu sancto, qui similiter invisibilis est, ipse Dominus ait : « Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, et nescis unde veniat, aut quo vadat (Joan. iii, 8). » Unde ejus quoque vestigia invisibilia esse monstrantur. C Si autem et secundum litteram de filiis Israel hæc intelligantur, non erit inconueniens, qui et in mari Rubro, et in Jordane vias et semitas habuerunt, sicut sacra narrat historia. Unde et subditur :

« Deduxisti sicut oves populum tuum in manibus Moysi et Aaron. » Intelliguntur aut per Moysen et Aaron episcopi et sacerdotes, qui populum Christianum (ipse est enim populus Dei) regunt, et ducunt, et in terram viventium, quæ per terram promissionis significatur, recto itinere introducunt.

465 PSALMUS LXXVII.

INTELLECTUS ASAPH.

Vult Asaph ut iste psalmus secundum suam intelligentiam exponatur, et ideo ait : « Aperiam in parabolis os meum, » ut non secundum litteram, D sed parabolice intelligatur (685).

« Attendite, popule meus, legem meam, inclinate « aurem vestram in verba oris mei. » In hoc psalmo loquitur Propheta, et apostoli, Ecclesiæque doctores, quibus totus populus a Domino commissus est. Dicit igitur cæteris apostolicis : Attendite popule meus, mihi ad regendum commissus, legem meam, legem quam ego prædico et custodio, legem qua vivo et pro qua, si necesse fuerit, mori non timeo. « Inclinate aurem vestram, » aurem videlicet cordis vestri, ut qui habet aures audiendi audiat; « in

populi Dei, unde nequaquam nos alienare debemus, » etc. S. Augustinus. Hæc ostendunt Brunonem nostrum, S. doctoris mentem, sicut in aliis interpretationibus, secutum fuisse.

verba oris mei, » quoniam ea quæ dicturus sum, A altioris quam putantur intelligentiæ sunt. Unde et subditur :

« Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio sæculi. » Est autem parabola alicujus rei similitudo, cum aliud dicitur et aliud intelligitur. Quales sunt, quæ dicuntur parabolæ Salomonis, quales et illæ, quibus frequentissime in Evangelii Dominus loquitur. Idem autem hoc in loco et parabolæ et propositiones significant.

« Quanta audivimus, et cognovimus ea, et patres « nostri narraverunt nobis. » Multa sunt, quasi dicat, quæ audivimus et audiendo cognovimus, et quæ patres nostri narraverunt nobis, quæ nos quoque modo vobis in parabolis nuntiamus.

« Non sunt occultata a filiis eorum in generatione B « ne altera. » Nos, inquit, eorum filii non occultamus, quæ a patribus audivimus, sed in altera generatione ea prædicamus, per quam videlicet gentilem populum intelligimus, quoniam « qui abscondit frumentum maledicetur in populis (Prov. xi, 26). »

« Narrantes laudes Domini, et virtutes Domini, « et mirabilia ejus quæ fecit. » Patres, inquit, nostri omnia narraverunt nobis, et laudes Domini, et virtutes, et mirabilia Domini. Lege in libris Moysi, et in aliis libris Veteris Testamenti, et omnia hæc invenire poteris.

« Et suscitavit testimonium in Jacob, et legem « posuit in Israel. » Israel, et Jacob, et testimonium, idem significant. Hæc est illa lex quæ per Moysen in monte Sinai filiis Israel a Domino data est. De qua et subditur :

« Quanta mandavit patribus nostris? » Ad quid? ut nota facerent ea filiis suis. Et hoc quare? « Ut « cognoscat generatio altera. » Non debet itaque neque lex, neque aliqua scientia occultari, quæ ad hoc data est, ut ab aliis in alios transiret, et transeundo pluribus proficiat. Sic enim lex, quæ Judæis data fuerat, ad gentiles usque pervenit, et magis in hoc populo, quam in illo operata est, et quotidie operatur.

« Filii qui nascentur, exsurgent, et narrabunt eam « filiis suis. » Filii, inquit, qui nascentur, et nova generatione, per aquam et spiritum renascentur, non erunt otiosi, non erunt pigri, vel fastidiosi, sed exsurgent, et ad prædicandum se viriliter præparabunt, et narrabunt eam filiis suis. Hoc autem adimpletum est in apostolis apostolorumque successoribus.

« Ut ponant in Deo spem suam, et non obliviscantur « operum Dei sui, et mandata ejus exquirant. » Hoc, inquit, filii, qui nascentur, hortabuntur filios suos ut ponant in Deo spem suam, et non in incerto divitiarum, non in cultura, vel responsis falsorum deorum, neque in aliqua alia superstitione. « Et non obliviscantur operum Dei sui, » qui tam mirabiliter de tantis periculis eos liberavit, « et mandata ejus exquirant, » et die ac nocte meditentur in eis.

« Ne fiant sicut patres eorum. » Et quales fuerunt

A patres eorum? Audi quod sequitur. Genus pravam et peramarum, de quibus ipse Dominus ait : « Generatio prava atque perversa signum quærit (Math. xii, 39). » — « Genus, quod non direxit cor suum. » Non direxit ad bonum, non direxit ad justitiam vel sanam intelligentiam, sed potius retorxit et reflexit ad omnem iniquitatem. « Et non est creditus cum Deo « spiritus ejus. » Si Deo se non credit, et cum Deo esse noluisset, cui se credit, et cum quo fuit? Cum illis utique quibus filios et filias immolavit, sicut scriptum est : « Et immolaverunt filios, et filias suas demoniis (Psal. cv, 31). » Et hoc quidem probat per filios Ephraim, quia spiritus et voluntas eorum non fuit cum Deo.

« Filii Ephrem intendentes arcum, et mittentes B « sagittas suas, conversi sunt in die belli. » Hoc autem, sicut in Isaia legitur, factum est in diebus Achaz regis Juda, quando Ephraim, qui fratres suos adjuvare debuerat, se conjunxit gentibus ad expugnandam Jerusalem (Isa. ix, 9). Sed quia in parabolis ista dicuntur, hæc ad Christianorum tempora referenda sunt. Sæpe enim hoc in Ecclesia fieri videmus, ut illi, de quibus maxima spes habetur; et qui paratiores ad præliandum esse videntur, tempore necessitatis arma deponant, et turpiter se in deditionem hostibus tradant. De quibus bene subditur :

« Non custodierunt Testamentum Dei sui, et in « lege ejus noluerunt ambulare. » Hoc autem de filiis Ephraim manifestum est, quia in diebus Jeroboam legem Domini abjicientes, vitulos aureos adoraverunt, et penitus se ad idololatriam transtulerunt. Similiter autem et Christiani multoties hæretici fiunt, et legem Dei violare non timent.

« Et obliti sunt benefactorum ejus, et mirabilium C « ejus, qui ostendit eis. » Ingrati filii sunt et merito exhæredandi, qui patris benefactorum obliti, ejus inimicis ad ipsum patrem suum expugnandum se sociare non metuunt; præsertim illius patris, cujus fidem et doctrinam signis, et miraculis probatam esse cognoscunt. Sed nos, dicit aliquis, mirabilia non vidimus. Ad quod ipse : « Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Tacc neos. » Si tu, inquit, non vidisti, at patres tui viderunt, quibus non minus, quam tibi ipsi credere debes. Et testes tibi dedit, qui mirabilia viderunt, et regnum, in quo facta sunt, et ipsum locum, ubi facta sunt, ut nullatenus inde dubitare debeas. Nec vero minora miracula postea per apostolos aliosque sanctos per totum mundum facta sunt, quæ fuerunt illa quæ tunc temporis per Moysen in Ægypto facta leguntur. Et illa quidem miracula nihil Ægyptiis profuerunt : hæc autem mundum pene totum ad fidem converterunt. Hæc autem contra illos dicta sunt, qui Testamentum Dei non custodierunt, et in lege ejus ambulare noluerunt.

D « Interrupit mare, et perduxit eos, et statuit aquas « quasi in utre. » Et hæc parabola est, et allegoricam quærit expositionem. Sæpe jam diximus, quia

mare mundum significat : aquæ vero multæ, populi multi sunt. Quæ vero aquæ in utre clauduntur, nisi permissione erumpere non valent. Modo igitur omnes aquæ in utre clausæ sunt, et quocumque volunt, secure vadunt Christiani, neque timent ulla maris inundationes et tyrannorum persecutiones.

« Et eduxit eos in nube diei, et tota nocte in illuminatione ignis. » Hoc est enim quod apostolus ait : « Quia omnes mare transierunt, et omnes in Moysæ baptizati sunt in nube, et in mari (I Cor. x, 2). » Nubes autem, quæ eos præibat, duplex beneficium præstabat; in die obumbrando, et in nocte illuminando. Hæc igitur nubes Spiritus sanctus est : hæc nubes obumbrat populum Dei, ne carnis concupiscentias, et vitiorum æstum sentiat. Unde et B. Mariæ ab angelo dicitur : « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi (Luc. i, 35). » Hæc eum illuminat, et in via mandatorum Dei errare non sinit.

« Interruptit in eremo petram, et adaquavit eos velut abyssus multa. » Hæc est illa petra de qua Apostolus ait : « Petra autem erat Christus (I Cor. x, 4). » Hæc petra prius arundine, deinde lancea percussa et vulnerata est, et continuo exivit sanguis, et aqua (Joan. xix, 34). Nam et de illa alia dicitur, quod percussa hinc fuerit. Tanta autem aquarum affluentia ex hac petra profluxit, ut mundum totum lavaret, et satiaret, et peccatorum contagione mundaret. Unde et subditur :

« Et eduxit aquam de petra, et eduxit tanquam cumina aquas. » Quatuor magna flumina de hac petra exierant, quibus sancta Ecclesia irrigatur.

« Et apposuerunt adhuc peccare ei, in ira concieverunt excelsum in siccitate. » Non fuit eis sufficiens in aqua peccasse, nisi in esca quoque similiter deliquissent. Apposuerunt itaque peccatum supra peccatum; utpote qui omni bonitate sicci erant, et in terra sicca tunc temporis morabantur.

« Et tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis. » Valde amplius peccabant, in cordibus diffidendo, quam ore clamando, et escas petendo. Nam ipsi quoque eorum duces Moyses, et Aaron ad aquas contradictionis similiter peccasse leguntur. Unde etiam prohibiti sunt, ne in terram promissionis intrarent. Magnum igitur peccatum est diffidentia, et in his quæ petuntur a Domino, spem non habere.

« Et male locuti sunt de Deo, et dixerunt : Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? » Hæc sunt illa verba, quæ intus dicebant, et quibus in cordibus suis Deum tentabant, et ore quidem quærebant escas, in cordibus vero dicebant : nunquid in deserto dare nobis poterit escas? Et hoc est, quod ait :

« Quoniam percussit petram, et fluxerunt aquæ, et torrentes inundaverunt. Nunquid et panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? » Stultissimi et insipientes, nonne convenientius erat dicere; quoniam percussit petram, et fluxerunt aquæ,

et torrentes inundaverunt, certi sumus et nullatenus dubitamus quia ille, qui aquas tam affluenter dedit, etiam panes nobis abundantissime ministrabit? Neque enim difficilius est Deo, de cælo dare panes, quam de petra producere aquas. In his autem et similibus admonendi sumus, ne similia faciamus. Et talis expositio sufficiat nobis.

« Ideo audivit Dominus, et distulit, et 467 superposuit. » Quid distulit Dominus, et quid facere superposuit? Hoc videlicet, quod in sequentibus legitur. « Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos. » Distulit iram, et complevit petitionem, ut prius Dei omnipotentiam, deinde suam infidelitatem et malitiam agnoscerent. Unde et subditur : « Et ignis accensus est in Jacob, et ira ascendit in Israel. »

« Qui non crediderunt in Domino suum, nec speraverunt in salutare ejus. » Ideo, inquit, ignis iræ et indignationis Dei accensus est contra Jacob, et ascendit super filios Israel, quia neque crediderunt neque speraverunt, sicut credere et sperare debuissent. Cum enim tot tantaque signa et mirabilia viderent, nullatenus de Dei omnipotentia dubitare debuissent. Hæc autem per anticipationem dicta sunt, quia ea quæ sequuntur priusquam ista facta sunt.

« Et mandavit nubibus desuper, et januas cæli aperuit, et pluit illis manna manducare. » Habuerunt illi suas nubes, suos cælos et suum manna; habemus et nos nostras nubes, nostros cælos et nostrum manna; valde quidem majoris digniorisque naturæ. Nostræ nubes et nostri cæli, apostoli sunt et doctores; nostrum manna, utriusque Testamenti doctrina et spiritualis intelligentia est. Et talis quidem cibus descendit a nubibus nostris, talemque panem pluunt nobis cæli nostri. Possumus et per hunc panem Christi corpus intelligere, de quo nimirum quotidie dicimus : « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie (Matth. vi, 11). » De quo pane subditur adhuc :

« Panem cæli dedit eis, panem angelorum manducavit homo, frumentationem misit eis in abundantia. » Panis cælestis est corpus Christi; panis cælestis est intelligentia et scientia spiritualis. Tali cibo reficiuntur angeli, et tali pane omnia supercælestia vivunt. Talem et modo homines manducant, et talem frumentationem in Ecclesia suscipiunt. Hæc autem frumentatio de illo frumento fit, de quo in Evangelio Dominus ait : « Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, nullum fructum affert; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert (Joan. xii, 24). »

« Et excitavit Austrum de cælo, et induxit in virtute sua Africum. » Auster et Africus idem sunt. De quo videlicet Austro alibi dicitur : « Deus ab Austro veniet (Habac. iii, 3). » Hunc autem commovit Dominus, et secundum suæ virtutis potentiam excitavit. Et ille quid fecit?

« Et pluit super eos sicut pulverem carnes, et

« sicut arenam maris volatilia pennata. » Prius A per Prophetam Dominus ait : « Populus hic labiis me honorat, deinde panes, postea vero carnes quæsierunt, nihil est negatum eis; sed omnia abundanter eis concessit, « qui dives est in omnibus, qui invocant eum (Rom. x, 12). » Super nos quoque excitatur Auster, qui Aquilonis frigus, et desidiam pellat, et corda nostra calefaciat, et nimii frigoris immensitate jam pene emortua reviviscere faciat. Sed quid per carnes, nisi carnalis intelligentia? Et quid per volatilia pennata, nisi spiritualis intelligentia designatur? Utramque Dominus nobis abundanter dedit, quia utroque modo Scripturas intelligimus et exponimus. Unde et subditur:

« Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa « tabernacula eorum. » Cadunt autem hæc et in medio et circa castra Christianorum, quia sapientes B et insipientes hic quotidie satiantur. Et hoc est, quod dicit:

« Et manducaverunt, et saturati sunt nimis, et « desiderium eorum attulit eis, et non sunt fraudati « a desiderio suo. » Non majori appetitu quæsierunt illi tunc temporis illas escas carnales, quam Christiani modo quærunť escas spirituales; sed aliter illi quæsierunt, et aliter isti modo quærunť, et ideo non eadem, neque æqualia merita recipiunt. Et de illis propter infidelitatem dictum est, quod sequitur:

« Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, et ira « Dei ascendit super eos, et occidit plurimos eorum, « et electos Israel impedivit. » Non qualescunque, sed majores et fortiores murmurasse ostendit, dum electos Israel impeditos dicit.

« In omnibus his peccaverunt adhuc, et non cre- « diderunt in mirabilibus ejus. » Quam stulti, quam increduli et iniqui fuerint, in eo ostenditur, quod neque miracula, neque flagella eos corrigere et dirigere potuerunt. Unde et subditur:

« Et defecerunt in vanitate dies eorum, et anni « eorum cum festinatione. » Quid sit autem cum festinatione deficere, sequentia manifestant.

« Cum occideret eos, tunc iquirebant eum, et « convertebantur ante lucem, et veniebant ad eum. » Qui enim sic occiduntur, utique cum festinatione deficiunt et moriuntur. Quia vero ante lucem stabant, et sui cordis malitiam abscondere non poterant, ideo convertebantur, sed non ex corde con- D vertebantur. Et veniebant ad eum, non corde tamen, sed facie et simulatione veniebant.

« Et memorati sunt, quia Deus adjutor eorum est, « et Deus excelsus liberator eorum est. » Si obliti non fuissent, non diceretur, « et memorati sunt. » Tale est illud quod alibi dicitur: « Confitebitur tibi, cum benefeceris ei (Psal. xlix, 19). »

« Et dilexerunt eum in ore suo, et lingua sua « mentiti sunt ei; cor autem eorum non erat re- « ctum cum eo, nec fides habita est illis in Testa- « mento ejus. » Hoc est enim quod in Evangelio et

me honorat, cor autem eorum longe est a me (Marc. vii, 6). » Quid est autem, « nec fides habita est illis in testamento ejus? » Nisi quia non crediderunt, nec fidem habuerunt in Testamento ejus. Omnia autem hæc in parabolis 466 dicuntur, ut nemo eos imitetur, qui similia pati formidat. Qui enim similia agunt, dignum est ut similia patiantur. In his autem Dei quoque misericordia considerari debet, qui, sicut difficilis est in peccatis perseverantibus, ita facilis et misericors est conversis et pœnitentibus. Unde et subditur:

« Ipse autem est misericors, et propitius fiet pec- « cati eorum, et non disperdet eos. » Peccator enim quacunque hora conversus fuerit et ingemuerit, vita vivet, et non morietur.

« Et multiplicavit, ut averteret iram suam ab eis. » Quid multiplicavit Dominus, nisi misericordiam, indulgentiam et pietatem? Quia enim his abundabat, et plenus erat, ideo « non accendit omnem iram suam, » ut eos confestim occideret pro tantis offensis et necessitatibus suis.

« Et memoratus est quia caro sunt; » quæ semper spiritui resistit, et sicut Apostolus ait, adversus spiritum concupiscit: « Spiritus vadens, et non rediens (Psal. lxxvii, 34). » Quasi aliquis diceret: Et si caro interficeretur, spiritus quid faceret? Ad quod ipse: Vadens, inquit, vaderet, neque rediens, rediret. Postquam enim a corpore separatur anima, nisi divino oraculo, usque ad tempus omnibus constitutum, nunquam ad illud revertetur amplius.

« Quoties exacerbaverunt eum in deserto, in iram « concitaverunt eum in terra sine aqua. » Usque hodie qui in deserto sunt, et ab Ecclesia longe sunt, et aquis spiritualibus non irrigantur, eum exacerbare et concitare non cessant.

« Et conversi sunt. » Unde, et quo? A bono ad malum. « Et tentaverunt Deum, et sanctum Israel « exacerbaverunt. » Decies tunc Judæi Dominum tentasse leguntur. Prima tentatio fuit in mari Rubro, de qua scriptum est: « Et irritaverunt ascendentes in mare, mare Rubrum (Psal. cv, 7). » Secunda, de vituli creatione. Tertia, quando murmurantes dixerunt: « Quare eduxisti nos de terra « Egypti? anima nostra nauseat super cibo isto le- « vissimo (Num. xxi, 5); » et misit in eos ignitos serpentes. Quarta, et quinta, ad aquas contradictionis; una ante mortem Mariæ, altera post mortem ejus. Sexta, quando manna computruit. Septima et octava de coturnicibus. Nona de Core. Decima de exploratoribus (686).

« Non sunt recordati manus ejus, qua die libera- « vit eos de manu tribulationis. » Hæc omnia in parabolis dicuntur nobis, qui multoties tantæ Dei omnipotentiae obliti, eam fidem non habemus, quam habere debemus.

(686) Quæ desunt de hoc psalmo in editione Marchesii supplentur ex cod. C. XII. Vallicell. : desunt etiam in cod. Ghis.

« Sicut posuit in Ægypto signa sua, et prodigia
 « sua in campo Taneos. » Hic autem enarrare inci-
 pit. « Convertit in sanguinem flumina eorum, et plu-
 « vias aquas, ne biberent. » Istæ plagæ, quibus
 tunc Ægyptii percussi sunt, illas plagas significa-
 bant, quibus ubique gentium omnes illi flagellantur,
 qui Ægyptios imitantur. Bibebant Ægyptii non
 aquas, sed sanguinem, quas tamen non sanguinem,
 sed aquas esse putabant. Sed Moyses aperuit eis
 oculos, et quod bibebant intelligere fecit. Ægyptus
 enim, quæ *tenebræ* interpretatur, mundum sig-
 nificat, qui ante adventum Salvatoris nostri, qui
 per Moysen signatus est, in tenebris sedebat et um-
 bra mortis. Unde scriptum est: « Populus qui se-
 « debat in tenebris, vidit lucem magnam (1sa. ix, 2). »
 Aquæ vero Ægypti omnem scientiam et doctrinam
 philosophorum, poetarum, et hæreticorum significa-
 bant, quæ videlicet aquæ in sanguinem versæ sunt,
 quia « stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi
 (1 Cor. i, 10), » et quasi sanguis, et peccatum a
 Christi fidelibus abluatur, quæ prius sana et uti-
 lis esse putabatur.

« Immisit in eos muscam caninam, et comedit
 « eos. » Per muscam caninam, quæ Ægyptios con-
 necit, luxuriam et carnis voluptates intelligimus,
 quæ adultos et fornicatores persequitur, qui per
 Ægyptios significantur. « Ranam, et exterminavit
 « eos (687). » Quid per ranam, nisi hæreticos sola
 voce, et garrulitate fortes (688). Iati sunt, qui om-
 nes illos exterminant, et ab unitate Ecclesiæ sepa-
 rant, quicumque eorum cantu, et doctrina delectan-
 tur.

« Et dedit ærugini fructus eorum, et labores eo-
 « rum locustæ. » De ærugine in Evangelio Dominus
 ait: « Thesaurizate vobis thesauros in cælo, ubi
 neque ærugo, neque tinea demolitur (Math. vi, 20). »
 Per æruginem itaque, quæ totum illud cui inhæserit
 corrumpit et dissipat, odium, invidiam et vanam
 gloriam intelligimus, quæ omnes fructus animæ dis-
 sipant et perdunt. Tales igitur ærugines a se excu-
 tiant, qui animæ fructus diligit, ac bonas operationes
 amittere timet. At vero per locustam superbia sig-
 nificatur, quæ quoniam vitiorum mater et domina
 est, semper cum exercitu et multitudine graditur,
 quod proprium locustarum esse videtur. Alius tamen
 locusta se elevare non valet; quia desuper est
 Dominus, qui superbos humiliat, et diu regnare non
 patitur. Hanc igitur locustam a nobis repellamus, ne
 labores nostros amittamus.

« Et occidit in grandine vineas eorum, et moros
 « eorum in pruina, » — « Qui timent pruina, »
 sicut scriptum est, « veniet super eos nix (Job vi,

(687) Nimirum S. Bruno hic loquitur juxta hæ-
 braicam phrasim, qua dicitur Deus illud facere, quod
 ipse ex Providentiæ legibus permittit. Sic in ora-
 tione Dominica ita orare Christus nos docuit: *Et ne
 nos inducas in tentationem.*

(688) Ita et S. Vincentius Lirinensis in Commoni-
 torio § 14, *ranas et cyniphes, et muscus morituras* ap-
 pellat hæreticos.

PATROL. CLXIV.

A 16). » Per grandinam igitur et pruina **469** om-
 nium tormentorum genera significantur, quibus illi
 occidendi et flagellandi sunt, qui Dei voluntati re-
 sistunt, et populum ejus affligunt. Unde et subditur:

« Et tradidit grandini jumenta eorum, et posses-
 « sionem eorum igni. » Per jumenta et possessiones,
 corpora eorum intelligere possumus, qui quasi ju-
 menta habuerunt, et in stercore suo se computru-
 erunt, quia iniquos possessores habuerunt. Hæc au-
 tem grandini tradentur et igni, quia tormentis cru-
 ciabuntur æternis. Unde et convenienter subditur:
 « Immisit in eos iram indignationis suæ, in-
 « dignationem, iram, et tribulationem, immissiones
 « per angelos malos (689). » Totus iste versus magis
 ad judicii diem quam ad tempora Ægyptiorum per-
 tinere videtur, quia tunc majores erunt indignatio-
 nes, majores iræ, et tribulationes, pluresque immis-
 siones per angelos malos.

« Viam fecit semitæ suæ. » Hoc autem exponit.
 « Et non pepercit a morte animabus eorum. » Quan-
 tum hæc est ampla via, et aperta semita, tantum
 ista est novissima. Janua Dei, quæ prius parva erat,
 et quasi per semitam gradiebatur, postea in immen-
 sum crevit, et per amplam viam currere cœpit. Unde
 et subditur:

« Et non pepercit a morte animabus eorum, et
 « jumenta eorum in morte conclusit. Et percussit
 « omne primogenitum in terra Ægypti: primitias
 « omnis laboris eorum in tabernaculis Cham. » Pri-
 mogenita nostra originalia peccata fuerunt. Hæc
 autem in passione sua percussit Dominus non solum
 in Ægypto, sed per totum mundum, et ubicunque
 erant tabernacula Cham, per quem diabolum intelli-
 gimus; quia per Cham *calliditas* interpretatur (690).

« Et abstulit sicut oves populum suum, et per-
 « duxit eos tanquam gregem in deserto. » Mortuis
 primogenitis, et destructo originali peccato, abstulit
 Dominus populum de diaboli potestate, et elongavit
 a civitatibus Pharaonis, et in loco pascuæ eum col-
 locavit. In terra enim, quæ prius deserta fuerat, ibi
 oves Dei nunc præcipue nutriuntur.

« Deduxit eos in spe, et non timuerunt. » Non
 enim in mare introissent, nisi maximam spem in
 Deo habuissent; cum aquas maris murum ex utra-
 que parte stare conspexissent. « Et inimicos eorum
 « operuit mare. » Hos autem non spes, sed diabolus
 ducbat, qui eorum oculos excæcaverat, ut quid facerent
 ignorarent. Similiter autem et nunc Pharao,
 per quem diabolus significatur, cum omni exercitu
 suo, usque ad baptismatis aquas, persequitur popu-
 lum Dei, ibique in abyssum præcipitat et perdit.

« Et induxit eos in montem sanctificationis suæ,

(689) « Utitur ergo Deus angelis malis, non solum
 ad puniendos malos, sicut in istis omnibus, de quibus
 loquitur psalmus, sicut in rege Achab, quem fallacia
 spiritus ex Dei voluntate seduxit, ut caderet in bello,
 verum etiam ad probandos et manifestandos bonos,
 sicut fecit in Job. » AUGUST.

(690) *Διάβολος* enim *calumniatorem, criminisum* si-
 gnificat.

« montem hunc, quem acquisivit dextera ejus. » Hic est mons Sion, et civitas Jerusalem, per quem S. Ecclesia intelligitur. Unde et alibi dicitur : « Venite, ascendamus in montem Domini, et ad domum Dei Israel (Isa. 11, 3). » Hujus autem montis rex, et Dominus ait : « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum Domini (Psal. 11, 6). »

« Et ejecit a facie eorum gentes, et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis. » Similiter autem a facie hæreticorum, schismaticorum, et vitiatorum gentes Dominus ejecit, et totam terram per partes divisit.

« Et habitavit in tabernaculis eorum tribus Israel. » Ubique habitat modo filii Israel, non carnalis tantum, sed spiritualis Israel, quia facta est omnis terra possessio ejus.

« Et tentaverunt, et exacerbaverunt Deum excelsum, et testimonia ejus non custodierunt. » Debuerant jam tunc cessare a tentatione, postquam ingressi sunt terram repromissionis. Sed hæc ideo narratur nobis, ne et nos similia faciamus, et legem Domini custodiamus.

« Et averterunt se, et non observaverunt pactum. » Et averterunt se, inquit, a Deo, et non observaverunt mandata et testimonia ejus. Sed « quemadmodum patres eorum, » illi videlicet patres, quorum ipsi sunt imitatores, « conversi sunt in arcum perversum. » Perversus arcus ille est, qui contra amicos sagittas dirigit, et ea impugnat quæ defendere debuisset.

« In iram concitaverunt eum in collibus suis. » In collibus videlicet, ubi dæmoniis immolabant. Unde alibi dicitur : « Immolaverunt dæmoniis, et non Deo, dum quærebant illum (Psal. ciii, 37). » Hoc est autem quod ait : « Et in sculptilibus æmulati sunt eum. » Quid est autem « æmulati sunt eum, » nisi quia ad indignationem provocaverunt eum ?

« Audivit Dominus et sprevit, et ad nihilum reduxit nimis Israel. » Nihil se Deo occultare poterunt, cum ipsæ cogitationes loquantur, et valde eos ad nihilum redigit, quia ad ipsius injuriam suo serviunt inimico.

« Et repulit tabernaculum Sion, tabernaculum excelsum, in quo habitavit inter homines. » Lege in libris Regum, et invenies arcam Dei captam fuisse propter insolentiam filiorum Heli, qui suo sacerdotio abutebantur, et quia ipse Heli eos, sicut debuit, corrigere neglexit (I Reg. 1v). Non parvum peccatum fuit, pro quo ipsum tabernaculum suum Dominus repulisse narratur. **470** Hoc audiant Domini sacerdotes, et viriliter se habeant, neque populum sibi commissum corrigere negligant.

« Et tradidit eos in captivitatem, virtutem eorum et pulchritudinem eorum in manus inimici. » Si-

A milititer cum arca Dei capti sunt qui fortiores, pulchriores et nobiliores in illo populo esse videbantur. Nam et filii Heli, Ophni, et Phyneas sacerdotes in illo prælio cecidisse leguntur. Quamvis per fortitudines et pulchritudines eorum ipsam arcam convenienter intelligere possumus; in qua omnis virtus eorum et pulchritudo continebatur.

« Et conclusit in gladio populum suum, et hereditatem suam sprevit. » Patiens quidem est Dominus, et misericors, et diu peccatores, ut convertantur, exspectat. Sed postquam irascitur, sicut Apostolus ait : « Horribile est incidere in manus Dei viventis (Hebr. x, 31). » Unde adhuc subditur :

B « Juvenes eorum comedit ignis, et virgines eorum non sunt lamentatæ. » Tanta erat hostium crudelitas, tantus erat timor miserorum, ut juvenum suorum mortem durissimam flere et lamentari non auderent.

« Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, et vidua eorum non plorabantur. » Hoc autem non solum de filiis Heli, qui in prælio ceciderunt; sed de aliis quoque ejusdem populi sacerdotibus intelligi potest. Hinc est autem quod per similitudinem Apostolus ait : Quia non parcat oleastro, qui olivæ non pepercit (Rom. xi).

C « Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, quasi potens crapulatus a vino. » Quasi dormire videtur Dominus, cum suos non adjuvat, et affligi permittit. Unde et alibi dicitur : « Exsurge, quare obdormis, Domine, et ne repellas in finem (Psal. xliii, 23). » Lege librum Judicum, et videbis Judæos, nunc propter peccata sua miserabiliter hostibus traditos; nunc ad pœnitentiam conversos, mirabiliter a Domino liberatos. Sic enim quando arca capta est, qui prius dormire videbatur, quin nullam eis præstaret auxilium, protinus quasi ebrius, et vinolentus a somno excitatus contra Philisthæos sævire, et durissime eos affligere cœpit. Unde et subditur :

« Et percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit eis. » Nota est historia, qua dicitur quia percussit eos Dominus in secretiore parte natium, et computruerunt proeminentes extales eorum (691). Possunt autem hæc spiritualia significare, quia eo tempore, quo Salvator noster repulit tabernaculum suum, et Synagogam reprobat, quasi potens a vino crapulatus, a somno mortis excitatus exurgens inimicos suos Judæos percusserit, et in opprobrium sempiternum eos tradiderit. Nam et ipsi in posteriora percussi sunt, non tamen corporis, sed ætatis. In ultima namque ætate tam valide eos percussit, ut toto subsequenti tempore usque in finem sanari non possint.

« Et repulit tabernaculum Joseph, et tribum Ephraim non elegit. » Undecim tribus secutæ Je-

(691) « Circumdixerunt arcam Dei Israel. Illis autem circumducentibus eam, flebat manus Domini super singulas civitates interfectionis magnæ nimis, et

percutiebat viros uniuscujusque urbis a parvo usque ad majorem, et computrescebant proeminentes extales eorum. » I Reg. 9.

roboam, qui fuit de tribu Joseph et Ephraim, qui A omnes idololatriæ dediti vitulos aureos adoraverunt. Hos igitur repulit Dominus, et a suis fidelibus separavit.

¶ « Sed elegit tribum Juda montem Sion, quem di-
v lexit. » Judas *confessio* interpretatur, et significat illos, qui inter ipsa tormenta Deum consistentes, potius occidi possunt, quam vinci. De quibus in Evangelio Dominus ait : « Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo (Matth. x, 32). » Id ipsum significat et mons Sion, qui *speculatio* interpretatur. Boni speculatores, qui assidue vigilant, ne quasi incauti ab hostibus capiantur.

« Et ædificavit sicut unicornium sanctificationem
« in terra, fundavit eam in sæcula (692). » Sanctifi-
ficatio Dei Ecclesia est de solis unicornibus ædifi-
ficata. Sed ubi ædificata est, nisi in terra, quæ firma
semper et immobilis manet? Firmum habet Ecclesia
fundamentum; ideoque nec pluvias timet, nec flumina,
nec ventum. Omnes Christiani sunt unicornes, quia os unum et unam fidem habent, cui non
possunt resistere et contradicere omnes adversarii
eorum. Unde et subditur : « Fundavit eam in sæ-
cula. » In omnia sæcula fundata est Ecclesia, quia
ejus fundamentum Christus est; de quo Apostolus
ait : « Fundamentum aliud nemo potest ponere,
præter id quod positum est, quod est Christus Jesus
(I Cor. iii, 11). »

« Et elegit David servum suum, et sustulit eum C
« de gregibus ovium, et de post fetantes accepit
« eum, pascere Jacob servum suum, et Israel hæ-
« reditatem suam. » Ædificavit, inquit, sanctifi-
cationem, ad quam regendam et gubernandam
non qualemcumque hominem elegit, sed ipsum
David servum suum. Et sustulit enim non de pa-
latiis regum, non de schola philosophorum, sed
de gregibus ovium, et de post fetantes accepit
eum. Bonas oves habebat David, non steriles
et inanes, sed fetantes erant. Tales sunt illæ de
471 quibus dicitur : « Dentes tui sicut greges ton-
sarum ovium, quæ ascenderant de lavacro omnes
gemellis fetibus, et sterilis non erat in eis (Cant.
iv, 2). » Tales et illæ de quibus Dominus ait :

(692) Apud S. August. legitur : « Et ædificavit sicut
unicornuorum sanctificationem suam; vel sicut aliqui
interpretes verbum novum fecerunt, *sanctificium
suum.* » Quæ concinne exponit card. Thommasius :
« Et in eo monte ædificavit sanctuarium suum, excel-
sum, forte, ac unicum, in similitudine unici cornu
unicornium. »

(693) In intellectibus habet Vulgata. In versione
autem qua usus est S. Augustinus hic legitur : in
intellectu manuum suarum. Expositio tamen eadem
est.

(694) Triplicem interpretationem suscipere posse
hunc psalmum docet S. Augustinus. Prima scilicet
si referatur vaticinium ad Assyrios, qui Hebræos,
Dei populum captivum Babylonem duxerunt, et sanctum
templum profanarunt et everterunt; secunda
plene inspicitur in ultima Romanorum obsidione,

« Oves meæ vocem meam audiunt, et sequuntur
me; et ego Dominus agnosco eas (Joan. x, 27). »

« Et pavit eos in innocentia cordis sui. » Cujus
sui? Populi supradicti, de quo modo dixit : « Pasce-
re Jacob populum suum. » Populum quidem pavit,
et cibus spiritualibus educavit, malitiam cordis il-
lius non nutrit, sed viriliter sapienterque exstir-
pavit. Unde Apostolus ad Timotheum : « Testificor,
inquit, coram Deo, et Christo Jesu, qui judicaturus
est vivos et mortuos, prædica verbum, insta oppor-
tune, importune, increpa in omni patientia, et do-
ctrina (II Tim. iv, 1). » — « Et in sensu manuum
« suarum deduxit eos (693). » Sensus manuum opti-
mus est, quem non cogitando, vel loquendo, sed
operando perficiunt. Nec est ullus sensus, quo faci-
lius ad illam supernam beatitudinem homines du-
cantur atque trahantur, quam sensus manuum, qui
de quinque sensibus unus est.

(694) PSALMUS LXXVIII.

PSALMUS ASAPH.

Quid significat psalmus Asaph, sæpe jam dictum
est. In hoc autem Psalmo Synagoga fidelium, quæ
per Asaph significatur, suas debet calamitates, in
quibus Ecclesiæ quoque persecutiones multæ et
innumerabiles significantur (695).

« Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam,
« coinquinaverunt templum sanctum tuum (696). »
Multas persecutiones passa est Synagoga, et multo-
ties captivata est : prius quidem ab Assyriis et Chal-
dæis, deinde a Græcis et Romanis. Sed illæ tantæ
persecutiones multo majores Ecclesiæ afflictiones
significabant. Hæreditas namque Dei, templum Dei,
et civitas Dei S. Ecclesia est, cujus persecutiones,
qui scire desiderant, SS. martyrum passiones læ-
gant. Possumus autem et per Græcos vitia et ma-
lignos spiritus intelligere, a quibus hæreditas et po-
pulus Dei multis modis polluitur et violatur.

« Posuerunt Jerusalem velut pomorum custodia-
« rium (697), » in quo illi manere solebant qui
poma custodiebant. Sic et muri et ruinæ Jerusalem,
habitoribus omnibus in captivitatem deductis.
Nam et in Ecclesia multoties, in quibusdam locis,
tanta Christianorum strages facta fuisse legitur, ut
vix aliqui inveniri potuissent.

quando Titus vi urbem et templum Jerusalem cepit,
populo omni partim ensibus cæso, partim captivo
facto, sacrisque ædibus dirutis penitus, soloque æquatis;
tertiam reperire licebit in Ecclesia sub tot tantisque
hostibus a primis usque temporibus vastata, et afflicta.
In hac præcipue versatur S. Bruno, et quæ de Jerusalem et Synagoga
perditione prædicta sunt, ad Ecclesiæ labores et perse-
cutiones traducit.

(695) Sequuntur Psalmi ex eodem Cod. Vallicel.
c. xii.

(696) De rege Antiocho habetur lib. I Machab. 1 :
Jussit coinquinari sancta, et sanctum populum Israel,
jussit ædificari aras et templa, et idola, et immolave-
runt carnes suillas.

(697) Tam Vulgata, quam textus apud S. Augu-
stinum, habent, *custodiam.*

« Posuerunt mortalia (698) servorum tuorum escas » bestiiis terræ. » Hoc autem et in Synagoga, et in Ecclesia juxta litteram accidisse non ignoramus; quoniam sanctorum corpora, quæ sola in eis mortalia erant, multoties bestiis et volucris cœli tradita sunt, pro quibus maligni spiritus intelligi possunt, quibus ad devorandum tradebantur, qui duris tormentis Christi fidem negare cogebantur.

« Effuderunt sanguinem eorum in circuitu Jerusalem, et non erat qui sepeliret. » Et hoc quidem in circuitu Jerusalem, et in circuitu Ecclesiæ secundum litteram factum fuisse non dubium est. Nam etsi erant, qui eos sepelire voluissent, sepelire tamen eos non audebant.

« Facti sumus in opprobrium vicinis nostris, derisio et contumelia iis qui in circuitu nostro sunt. » Hinc est enim quod in Evangelio dicitur; quia « insurgent parentes in filios, et filii in parentes, et eritis odio omnibus propter nomen meum (Matth. x, 22). » Itemque: « Veniet hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo (Joan. xvi, 2). » In utroque Testamento opprobrio et derisioni boni a malis habiti sunt.

« Usquequo, Domine, irasceris in finem? » Hoc autem exponit: « Accenditur velut ignis zelus tuus. » In finem enim ex toto servis suis Dominus iratus esse videbatur, quando eos sic affligi permittebat, et nullatenus eis subveniebat.

« Effuade iram tuam in gentes, quæ te non nocuerunt, et in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt. » Ne effundas, inquit, iram tuam et indignationem tuam contra servos tuos, sed potius, sicut dignum **472** est, contra gentes, quæ te non noverunt, et nomen tuum non invocaverunt; sed sicut fatui et stulti falsa numina venerati sunt. « Quia comederunt Jacob. » Quomodo autem comederunt? subsequenter exponit dicens: « Et locum ejus desolaverunt. » Usitata locutio est, ut vastatores, devoratores dicamus.

« Ne memineris iniquitates nostras antiquas. » Quæ sunt iniquitates nostræ antiquæ, nisi illæ quas patres nostri fecerunt, vel quas nos ipsi a pueritia fecimus? Vindictam enim Dominus, sicut scriptum est, peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam generationem. Si tamen filii tales sunt, qui patres imitentur, et ab eorum malitia non recedant: alioquin « filius non portabit iniquitatem patris, et anima quæ peccaverit ipsa morietur (Ezech. xviii, 20). »

« Cito anticipet nos misericordia tua, quia pauperes facti sumus nimis. » Pauperes erant isti, non tantum penuria rerum, sed humano auxilio destituti, in sola Dei misericordia spem habentes. Quæ

(698) Vulgata habet *morticina*. Ubi hæc docet S. August: « Melius sane interpretati sunt, qui morticina posuerunt, quam sicut quidam, *mortalia*. Morticina enim non dicuntur nisi mortuorum, mortalia vero etiam vivorum corporum nomen est. »

videlicet misericordia tunc eos anticipat, quando non solum a periculis eripit, verum etiam ipsa pericula sentire non permittit.

« Adjuva nos, Deus salutaris noster; » quia alium præter te adiutorem non habemus. « Et propter honorem nominis tui, Domine, libera nos. » Magnus honor est nomini ejus, quando dicitur: Isti homines servi sunt illius Dei, qui nunquam deserit sperantes in se, sed in omnibus suis necessitatibus potenter et mirabiliter eos exaudit.

« Et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum; » ut omnes intelligant non esse sine causa, quod Jesus dicaris, et salutaris. Nam et Apostolus hoc dicit, quia « omnis quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit (Rom. x, 13). »

« Ne quando dicant gentes: Ubi est Deus eorum? » Hoc enim et contra Judæos, et contra Christianos gentiles aliquando dicere solebant, cum eos sine Dei adjutorio miserabiliter perire videbant, quos prius a cunctis adversitatibus Dominus tam mirabiliter defendere consueverat.

« Et innotescat in nationibus coram oculis nostris; » subauditur, quod mox dicturi sumus. Quædam nobis consolatio est, si eos miseros videamus, qui miseros nos esse fecerunt (699).

« Vindica sanguinem servorum tuorum, qui effusus est. Intret in conspectu tuo gemitus compeditorum, » et cætera, quæ sequuntur. Vindica, inquit, Domine, nobis videntibus et præsentibus, sanguinem servorum tuorum, qui pro tuo nomine effusus est. Hanc autem vindictam sanguinis sui, etsi non modo, in judicio tamen omnes sancti visuri sunt. Intret in conspectu tuo gemitus illorum, qui propter te durissimis vinculis compediti et ligati in obscuris carceribus concluduntur.

« Secundum magnitudinem brachii tui posside filios mortificatorum. » Hoc autem tale est ac si diceret: Rogamus ne filios interficiant, qui dura et crudeli morte parentes occiderunt. Posside vel filios in magnitudine brachii tui, qui inimicorum manibus eorum parentes tradi permisisti. Neque possideant filios, qui parentes possederunt, et tanto tempore captivos tenuerunt.

« Redde vicinis nostris septuplum. » Non solum Judæi, sed vicini quoque eorum, qui in circuitu ita habitabant in captivitatem ducti sunt; qui quidem majori pœna digni fuerunt, quia de Judæorum perditione gavisii sunt; de quibus sicuti sociis et amicis dolere debuissent. Septuplum autem plenam et integram pœnam significat; quia hic numerus perfectus est, omnesque in se numeros continet. Unde et illud: « Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech vero, septuagies septies (Genes. iv, 24). »

« Improperium ipsorum, quod exprobraverunt

(699) Quod quidem malum est, si de hoc consolatur homo tantum ex proprio amore; virtus vero, si ex amore divinæ justitiæ. Ex hoc in Apocalypsi animæ interfectorum clamabant: *Vindica, Domine, sanguinem nostrum*, c. xvi, 10.

« tibi, Domine. » His autem verbis manifeste ostenditur eos non solum gavisos fuisse, verum etiam in Deum blasphemasse, quasi qui populum suum defendere non potuisset. Hoc autem improprium sit in sinu et in corde ipsorum, quatenus in illius memoria vel affligantur vel corrigantur, ut ipsi quoque dicere possint : « Et peccatum meum contra me est semper (*Psal.* I, 5). »

« Nos autem populus tuus, et oves gregis tui, con-
« fitebimur tibi, Deus, in sæcula, et in sæculum sæ-
« culi narrabimus laudem tuam. » Hoc dicit Asaph, hoc dicit Synagoga, quia quocumque modo res se habeat, sive adversa sive prospera eis contingant, nunquam tamen a Deo recedent. Semper populus ejus, et oves gregis ejus erunt, semper eum constabuntur et laudabunt, semper ejus mirabilia laudaque narrabunt. Omnia autem non solum de Judæis, sed de martyribus quoque intelligi debent, qui non minora et leviora, imo vero majora et graviora tormenta passi sunt a persecutoribus suis, quam illi sustinuerunt ab Assyriis.

PSALMUS LXXIX.

473 IN FINEM : PRO HIS QUI COMMUTABUNTUR TESTIMONIUM ASAPH. PSALMUS.

Quando ponitur in finem, ea quæ dicuntur, etsi intra litteram ad Synagogam pertinere videantur, de Christo tamen et de Ecclesia spiritualiter intelligenda sunt. Dat autem Asaph in Synagoga fidelium hoc testimonium pro iis qui ad infidelitatem mutantur ad fidem, et a littera ad spiritualem intelligentiam transibunt. Isti enim sunt illa vinea, quæ hoc in psalmo de Ægypto in terram promissionis translata et commutata refertur.

« Qui regis Israel, intende (700), qui deducis velut
« ovem Joseph. » Dominus et Salvator noster ipse est qui regit Israel, per quem omnes illos intelligimus, qui eum cognoscunt et in eum credunt. Ipse quoque deducit velut ovem Joseph, per quem illi significantur qui humilitate et patientia præditi bonorum operum fetu fructificant. Joseph namque *augmentum* sive *acrescens* interpretatur. Et cæteri quidem fratres patris nomine vocantur Israel; Joseph vero proprio nomine designatur, quoniam non suo, sed patris nomine a Domino reguntur et ducuntur. Iste vero sua propria bonitate regitur, ducitur et diligitur.

« Qui sedes super Cherubim, appare coram Ephraim,
« Benjamin et Manasse. » Quia Dominus et Salvator noster fons et origo est totius sapientiæ; siquidem « omnis sapientia ab ipso est, et cum eo fuit semper, et est ante ævum (*Ecli.* I, 1); » ideo super Cherubim ædere describitur, quod *scientiæ plenitudo* interpretatur. Sibi ergo loquitur Propheta, et Christum rogat ut de illa suæ majestatis excellentissima sede

(700) Apud S. August. legitur : « Qui pascis Israel, intende. » Et continuo ait : « Quid est : « Qui pascis Israel, intende, qui deducis velut oves Joseph? » Invocatur ut veniat, exspectatur ut veniat, desideratur ut ve-

A descendat, et humanitate assumpta huic mundo visibilis appareat coram Ephraim, Benjamin et Manasse. Isti tres pertinent ad Joseph, et in medio filiorum ponitur, qui ejus frater exstitit. De tribu Ephraim fuit Jeroboam, qui peccare fecit Israel; et de tribu Benjamin fuit Saulus, qui vehementer Ecclesiam in suo principio persecutus est. Per hos igitur quoscumque nequissimos homines intelligamus; ipsum Dominum dicentem audiamus : « Non veni vocare justos, sed peccatores ad penitentiam (*Matth.* IX, 13). » — « Non enim indigent qui sani sunt medico, sed male habentes (*Luc.* V, 31). » Saulum suscipio persecutorem, neque abjicio Ephraim, qui ad meam injuriam vitulos aureos fabricatus est, de quo per Isaiam dicitur : « Væ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim (*Isa.* XXVIII, 1). » Apparet in hoc psalmo, quia de bonis parentibus mali filii oriuntur. Valde bonus fuit Jacob sive Israel, valde bonus fuit et Joseph; sed valde mali fuerunt, qui de illo orti sunt. Notandum quia de malis filiis locuturus, bonos parentes Propheta præmisit, ut eorum gratia facilius Dominus ad misericordiam flecteretur.

« Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos nos
« facias. » Videtur Dominus in primo adventu non excitasse, sed posuisse potentiam suam, quia humiliter venit, et in forma servi. In secundo vero potentiam suam excitabit, quia in majestate divinitatis veniens, qualis est, talis apparebit. Salvavit nos in primo, quia de diaboli potestate eripuit. Salvabit et in secundo, quia de omnibus miseriis liberabit, ac æterna beatitudine lætificabit.

« Domine, Deus virtutum, converte nos. » Orat Propheta pro Judæis, ut quia in primo adventu inconvertibiles existerunt, saltem in secundo ad fidem convertantur : « Convertentur ad vesperam (*Psal.* LVIII, 7); » et : « In diebus illis salvabitur Juda (*Jer.* XXIII, 6); » et : « Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquiæ convertentur (*Rom.* IX, 27). » Et : « Ostende faciem tuam, et salvi erimus. » Et prius quidem ostendit, sed non omnibus, quia « in propria venit, et sui eum non receperunt (*Joan.* I, 11). » Unde et ipse dicebat : « Multi prophetae et reges voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt (*Matth.* XIII, 17). » Unde et Apostolus dicit quia « si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (*I Cor.* II, 8). » Soli autem illi vident faciem et gloriam Dei, qui in eum catholice credunt.

« Domine, Deus virtutum, quousque irasceris in
« orationem servi tui (701)? » Irasci quidem videtur Dominus contra orationes nostras, quando post multas preces et supplicationes nos non exaudit. Bene autem sibi convenit hoc nomen, ut dicatur Dominus Deus virtutum, quia non solum terrestrium

niat. »

(701) « Ita plane irasceris, ut pater corrigens, nos ut iudex damnans. » AUGUST.

omnium ipse solus fortis et potens est, cunctisque A virtutibus præclarus et admirabilis est.

« Cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis « nobis in lacrymis in mensura? » Panis et potus lacrymarum omnis carnalis afflictio et tribulatio intelligitur. Tali autem 474 cibo et potu longo tempore satiati sunt omnes fideles utriusque Testamenti in mensura; secundum hoc quod Apostolus ait : « Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere (I Cor. x, 13). » Unde et alibi in pondere, et numero, et mensura Deus omnia fecisse narratur. Et ipse quidem hoc facere dicit, quia fieri permittit quod si nolisset fieri non posset.

« Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris, « et inimici nostri deriserunt nos. » Quantum, quibusque modis inimici et vicini eorum eis contradixerint, eosque opprobrio et derisioni habuerint, quid attinet dicere? Unde, sicut scriptum est, in iudicio dolentes et pœnitentes dicturi sunt : « Isti sunt quos aliquando habuimus in derisum, et in similitudinem inproperii (Sap. v, 3). »

« Domine, Deus virtutum, converte nos. » Bene iterum repetit, quod valde difficile esse videbat, Judæorum scilicet conversionem. Ad hoc enim venerat Dominus, ut eos converteret, si ei obedire voluissent. Unde ipse ait : « Non sum missus nisi ad oves quæ perierant domus Israel (Matth. xv, 11). » Et alibi ad Jerusalem : « Quotiescunque volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti? » (Matth. xxiii, 37.) Et Apostolus : Vobis itaque primum oportuerat prædicari verbum et regnum Domini sancti; sed quia repulistis illud, indignos vos fecistis ejus verbi et agnitionis gratiæ (Act. xiii, 46). « Ostende faciem tuam, et salvi « erimus. » Hoc autem jam superius expositum est.

« Vineam ex Ægypto transtulisti. » Hæc itaque est illa vinea quam tu de Ægypto transtulisti, de qua et propheta loquitur, dicens : « Vineam factam dilectam meo in capite filiorum olei (Isa. v, 1). » Vineam enim domus Dei Sabaoth dicitur.

« Ejecisti gentes, et projecisti eas. » Ejecit enim Dominus gentes de terra promissionis quam prius habitabant, et in earum civitatibus filios Israel habitare fecit.

« Viam fecisti in conspectu ejus; » quia mare Rubrum et aquam Jordanis eis aperuit, et per medium eorum siccis pedibus transvexit. Talem autem viam nullus alius facere potuisset; et ideo non immerito semper memorabile est.

« Et plantasti radices ejus, et repleta est terra. » Sic de populo, quasi de vinea loquitur, quia metaphoram vineæ sequitur. Hæc autem vinea sancta Ecclesia significabatur; quæ tunc quidem in montibus Israel, postea vero nobiliorem habuit plantationem. Unde et subditur :

« Operuit montes umbra ejus, et arbusta ejus cedros Dei. » Quid per montes et cedros Dei, nisi

apostolos et prophetas intelligamus? Hos autem operuit vinea et arbusta ejus, quia super eos tota Ecclesia fundata est. Sicut Apostolus ait : « Superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso angulari lapide Christo Jesu (Ephes. ii, 20). » — « Fundamenta ejus in montibus sanctis. (Psal. lxxxvi, 1.) » Cedri enim dicuntur apostoli propter vitæ excellentiam et puritatem. Siquidem cedrus pro-cera arbor est et imputribilis, redolentisque naturæ.

« Extendisti palmites ejus usque ad mare, et usque « ad flumen propagines ejus. » Isti sunt illi palmites et ille propagines, de quibus in Evangelio Dominus ait : « Ego sum vitis, et vos palmites : qui manet in me, et ego in eo, hic fructum multum facit, quia sine me nihil potestis facere : sicut palmes non potest facere fructum a semetipso nisi manserit in vite, ita et vos, nisi in me manseritis (Joan. xv, 1, 4, 5). » Hos autem extendit Dominus usque ad mare : quia « in omnem terram exivit sopus eorum, et in finis orbis terræ verba eorum (Psal. cxviii, 5). » De Synagoga vero non dicitur, quia usque ad mare occidentale, et usque ad flumen magnum Euphratem erant termini ejus.

« Ut quid deposuisti maceriam ejus, et vindemiant « eam omnes qui transeunt viam? » Maceria Ecclesiæ apostoli sunt et doctores, omnesque episcopi et sacerdotes. His autem depositis et inuertextis, nemo est qui eam defendat, et latronum et hæreticorum insidias ab ea repellat. Vindemiant itaque et conculcatur ab iis qui viam transeunt, et per viam rectitudinis non ambulant; unde et subditur :

« Exterminavit eam aper de silva, et singularis « ferus depastus est eam. » Iste aper, et ferus singularis quilibet hæreticus est, veluti Arius et Simon Magus, per quem et tyrannos nihilominus intelligere possumus. Qui bene de silva venire dicuntur; quoniam silvestres et extranei sunt, neque domesticam ferunt doctrinam. Domestici vero illi sunt, de quibus dicitur : « Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei (Ephes. ii, 19). » Et isti quidem depascunt vineam Dei, quia et corporaliter et spiritualiter Ecclesiam Dei dissipare non cessant.

« Domine, Deus virtutum, convertere » nunc; quoniam vinea tua vindemietur, exterminatur et conculcatur. Nunc convertere; quia « ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (II Cor. vi, 2). » Et quia Judæi inconvertibiles sunt, vel gentiles convertantur ad fidem.

« Respice de cælo; » de illo tuæ divinitatis excellentissimo clarissimoque secreto, « et vide » misericorditer, « et visita » potentialiter vineam istam; » et dirige eam ad te, neque errare permittas post greges hæreticorum. « Quam plantavit dextera tua. » Et ubi plantavit? « Super filium hominis, quem cou- « firmasti tibi. » Salvator noster est, qui de se ipso ait : « Videbitis angelos ascendentes et descendentes super Filium hominis (Joan. i, 51). »

475 Super hunc autem plantata est Ecclesia, quia sicut Apostolus ait : « Fundamentum aliud nemo

« potest ponere, præter id quod est Christus Jesus (I Cor. iii, 14). » Quod autem ait: « quem confirmasti tibi, » hoc est quod alibi dicitur: « Ponam in salutari, fudicialiter agam in eo (Psal. xi, 6). » Ipsum enim digæ satis confirmavit Dominus principem militiæ suæ ad laudem et gloriam nominis sui.

« Incensa igni, et effossa manu, ab increpatione vultus tui peribunt. » Vide, inquit, et visita vineam letam, ne forte ab impiis incendatur, et effodiatur; quia omnia quæ incensa fuerint igni, et effossa manu, ab increpatione vultus tui peribunt. Hæc increpatione erit in iudicio, quando dicitur, tollantur impii, ne videant gloriam Dei, et convertantur peccatores in infernum (Isa. xxvi). Et: « Ite maledicti in ignem æternum (Matth. xxv, 41). » Ignis est omne peccatum quo anima incenditur, effoditur, et a suæ stabilitatis fundamento avulsa separatur.

« Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, et super filium hominis, quem confirmasti tibi, et non discedimus a te. » Rogat Propheta in persona omnium fidelium, ut hunc virum dexteræ suæ, hunc Filium Virginis, Salvatorem nostrum, manû potentæ suæ Dominus protegat et defendat, qui nos regat et post se trahat, et, eo duce et prævio, non discedamus ab eo. Bene autem eum vocat virum dexteræ suæ, quia in spiritu elevatum sedere videt ad dexteram suam.

« Vivificasti nos, et nomen tuum invocabimus. » Mortui, inquit, sumus, quia in primo homine immortalitatem et vitam amisimus; sed tu, o Christe, tua morte vivificasti nos, et nomen tuum semper et ubique in omnibus nostris necessitatibus invocabimus: « Omnis enim, dicit Apostolus, quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit (Rom. x, 13). »

« Domine, Deus virtutum, converte nos, et ostende faciem tuam, et salvi erimus. » Videt Propheta quia nemo potest salvari nisi per Christum; nemo salvari potest, nisi qui credat in Christum, et ideo toties repetit ut veniat, et faciem ostendat, et mundum ad se convertat, et salvi erimus.

PSALMUS LXXX.

IN FINEM, PRO TORCULARIBUS ASAPH, QUINTA SABBATI (702).

Psalmus iste pro torcularibus referatur in finem. Finis autem fuit in quinta Sabbati; quando vetera transierunt, et facta sunt omnia nova. Ille namque dies finis fuit Veteris, et initium Novi Testamenti, qua die reprobatum est sacrificium Aaron, et confirmatum est sacrificium secundum ordinem Melchisedech. Torcularia vero tot sunt, quot sunt Ecclesiæ,

(702) Ad clariorem tituli hujus intelligentiam, quomodo exponatur a Venerabili Beda, ejus verba subjiciam: « Quinta Sabbati est quinta dies a Sabbato, quæ a gentilibus dies Jovis, a nobis quinta feria vocatur, in qua Deus dixit: *Producant aquæ reptilia aquimarum vivarum, et volantia super firmamentum cæli*; mystice significans diversæ virtutis ex aquis baptismatis esse nascituros. Tituli ergo hujus intentio talis est, ut in finem designet Dominum Christum;

in quibus vinum novum suscipitur, omnesque utriusque Testamenti racemi exprimentur et exponuntur, quibus architrictinus et apostoli inebriantur, et nova et vetera mirabiliter interpretantur.

« Exsultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob. » Vos, inquit Propheta, qui in torcularibus estis, et novum et admirabile vinum novo magisterio conficitis et propinatis, exsultate Deo adjutori nostro, quia hæc sola exsultatio utilis est, laudabilis, et æterna est. « Jubilate Deo Jacob. » Iste, quasi dicat, qui modo venit in adjutorium nostrum, et de diaboli potestate nos liberavit, ipse Deus Jacob, ipse est Deus utriusque Testamenti. Illi igitur jubilate et cantate; illum solum colite et adorare. Quomodo?

« Sumite psalmum, et date tympanum, psalterium jucundum cum cithara. » Qui sunt illi, qui psalmum sumunt, nisi illi qui corde et voce Deum laudant et benedicunt? Tales autem persecutionis tempore tympana dabant, quia statim post prædicationem verbera sustinebant. Tympana enim nisi verberata non sonant (703). Pretiosum tympanum beatus Paulus, qui a Judæis quinquies quadragenas, una minus accepit (II Cor. xi). Datum autem est illis tympanum, qui cum vitiiis et concupiscentiis carnem affligunt. « Psalterium jucundum cum cithara. » Sumite, inquit, psalmum, cantate, et prædicate. Hoc autem in psalterio et cithara. Psalterium ad Vetus, cithara ad Novum pertinet Testamentum. Quia psalterium decem chordas habet, et Vetus Testamentum in decem mandatis continetur. Citharæ vero quatuor, vel tres chordæ sufficiunt, et Novum Testamentum in quatuor Evangeliiis concluditur, in quibus mysterium Trinitatis clarissime prædicatur. 476 Hoc autem mysterium Judæi ignorant, et ideo in cithara cantare nesciunt. Christiani vero et in cithara, et in psalterio cantant, quia utrumque Testamentum suscipiunt et prædicant. Est autem psalterium jucundum cum cithara, quoniam in sermonibus nostris alterum Testamentum altero confirmatur.

« Canite in initio mensis tuba, in die insignis solemnitis vestræ. » Hoc autem initium mensis, et hic dies insignis solemnitis cœpit a quinta Sabbati, de qua in titulo locuti sumus, et perseverabit usque ad primam Sabbati, quando ad iudicandum Dominus veniet. Et Judæi quidem per singulos menses hoc faciebant; item, quoties luna nova apparebat. Unde et in alia translatione non initium mensis, sed neomenia habetur, per quod nova luna significatur. Tunc igitur cantare et prædicare instantissime oportebat, quando luna adhuc nova erat. Quod autem luna Ecclesiam significet, manifestissi-

pro torcularibus, Ecclesiam persecutionibus examinatum; Asaph, congregationem; Quinta Sabbati, baptismum: unde colligitur Psalmum in Ecclesia Domini de regenerata congregatione esse locuturum. Hinc enim et Asaph juxta historiam quidem loquitur Judæis, sed melius intelligitur a populo Christiano. (703) Ex Cassiodoro videtur Bruno hanc interpretationem hausisse, quem etiam in reliquis secutus est.

num est. Tuba autem cantare, est clara et alta voce Deum laudare et prædicare.

« Quia præceptum in Israel est, et iudicium Deo Jacob. » Hoc igitur præceptum in Israel est, et hoc iudicium datum est Deo Jacob; ut sic in nova luna, et in hac prima festivitate cantare debeatis, in qua vetera transierunt, et facta sunt omnia nova.

« Testimonium in Joseph posuit illud, dum exiret de terra Ægypti. » Et hoc testimonium non solum in Israel, sed et in Joseph quoque posuit Dominus. Quare autem per se Israel, et per se ponatur Joseph, jam in aliis psalmis dictum est.

Qui dum exiret de terra Ægypti, « linguam, quam non noverat, audivit. » Quod autem in hac translatione dicitur, « posuit eum, » nihil est cui hoc pronomen referre valeamus, nisi forte ad eum insignis solemnitatis. Posuit igitur Dominus diem testimonium Joseph; quia ille dies dat eis testimonium, quanta diligentia et sollicitudine Domino serviat, et ejus celebret festivitates. Joseph enim hoc in loco omnes illos significat, qui ad similitudinem novæ lunæ, usque ad perfectionis plenitudinem quotidie crescent, et in melius proficiunt. Siquidem Joseph *accrescens* interpretatur. Isti autem dum exirent de terra Ægypti, et de ignorantia tenebris ad fidem transirent, linguam, quam prius non noverant, audierunt, et utriusque Testamenti scientiam didicerunt, atque in neomenia, hæc est in principio nascentis Ecclesiæ, constantissime prædicaverunt. Hoc autem testatur ipse dies, hoc confirmat ipsa insignis solemnitas, quoniam ipsi interfecti sunt propter Christi fidem, et nomen quod annuntiabant. Primus autem Joseph, non quando exivit, sed quando intravit in terram Ægypti, linguam quam non noverat audivit.

« Divertit ab oneribus dorsum ejus, manus ejus in cophino servierunt. » Quia de Joseph loqui cœperat, ejus metaphoram sequitur, qui cum prius suis humeris onera ferret, postea princeps populi a Pharaone constitutus in cophinis servivit, quibus granum mensuratur et fertur. Similiter autem et sanctorum dorsum ab oneribus Dominus divertit; quando ait: « Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos (Matth. xi, 28). » In cophinis vero servierunt, postquam annonam verbi Dei populis ministrant, et prædicare cœperunt. Hoc autem significaverunt illi cophini, quos de reliquiis panum apostoli repleverunt (Matth. xiv). In cophino igitur serviunt qui panem evangelicæ doctrinæ aliis ministrant.

« In tribulatione invocasti me, et liberavi te. » Hoc autem et de Joseph, et de sanctis qui per eum significantur, convenienter intelligitur; quia et ille et illi in suis tribulationibus invocantes Dominum, exauditi et liberati sunt. Unde et subditur:

« Et exaudivi te in abscondito tempestatis; » id est in repentina et improvisa superveniente calamitate. Talis autem tempestas venit super beatum Job, qui (704) Lectio Vulgatæ, in *adventionibus suis*.

A quare affligeretur, omnino ignorabat. Talem et SS. martyres passi sunt, et moriendo exauditi sunt; quia hoc erat in desiderio eorum, ut inter ipsa tormenta descerent; unde et contra ipsos duris verbis tyrannos provocabant, neque eos propitios habere volebant.

« Probavi te apud aquam contradictionis. » Quid per aquam contradictionis, nisi evangelicam prædicationem intelligamus? Illis enim aquis et Judæi, et hæretici omnesque infideles constantissime contradicunt. Et hic quidem probantur sancti: quia occidi quidem possunt, sed a prædicatione comprimi non possunt.

« Audi et tu, populus meus, et loquar Israel, et testificabor tibi. » Nunc Salvator noster specialiter Judæis loquitur, qui eum præcipue persequuntur, quod se Filium Dei esse dicebat. Docet itaque illos et sub testificatione præcipit, ut eum audiant, et intelligant, et ejus doctrinæ acquiescant. Et hoc est quod ait:

« Israel, si me audieris, non erit in te deus recens, et neque adorabis deum alienum. Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti. » Ego itaque sum Dominus Deus tuus. Non sum ego alius, et alius ille, qui eduxit te de terra Ægypti; sed ego ipse, qui loquebar, ecce adsum (Isa. lvi, 6); et propter te homo factus sum, ad te docendum, liberandum et salvandum veni. Si me audieris, si in me credideris, non erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum: « Ego sum in Patre, et Pater in me est; et ego, et Pater unum sumus (Joan. x, 30). »

« Dilata os tuum, et ego adimplebo illud. » Voluit Dominus Judæos docere, fovere, et cibis spiritualibus adimplere; sed noluerunt. Et hoc est quod ait:

« Et non audivit populus meus vocem meam, et Israel non intendit mihi. » Unde ipse quoque Dominus ait: « Loquebar et non credidistis (Joan. x); » itemque: « Qui ex Deo est, verba Dei audit; propterea vos non audistis, quia ex Deo non estis (Joan. vi, 47). » Et alibi: « Si non venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo (Joan. xv, 22). »

« Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum. » Miser ille qui a Domino dimittitur, ut cordis sui desideria faciat. Sic enim Pharaonem dimiserat Dominus, ut usque ad mortem cordis sui desideria sequeretur.

« Et ibunt in voluntatibus suis (704). » Qui enim ibunt in voluntatibus suis, nisi quia eos nunquam penitebit, sed usque in finem suis in malitiis perseverabunt?

« Si plebs mea audisset me, Israel si in viis meis ambulasset, ad nihilum inimicos eorum humiliassem, et super tribulantes eos extendissem manum meam. » Magnam consolationem dant hæc verba omnibus illis, qui verba Dei audiunt et custodiunt, ac per vias

mandatorum incedunt; sicuti enim sunt, et nullatenus dubitare possunt, quin de suis inimicis aliquando vindictam suscipiant (705). Hanc autem ultionem perdidit Judæi, quia verba Dei audire noluerunt; de quibus subditur:

« Inimici Domini mentiti sunt ei, et erit tempus eorum in æternum. » Nunc Propheta loquitur, et æternam poenam Judæis minatur; dum tempus eorum, tempus videlicet mortis et perditionis, in æternum esse dicit. Ipsi sunt inimici Domini, ipsi sunt, de quibus ipse Dominus dicit: Quia « odio habuerunt me gratis (Joan. xv, 25). » Et ipsi quidem mentiti sunt ei, quia « in propria venit, et sui eum non receperunt (Joan. i, 10); » cum olim Moysi promisissent: « Quidquid præcepit nobis Dominus faciemus (Exod. xix, 8). »

« Cibavit eos ex adipi frumenti, et de petra melle saturavit eos. » Improperatio est adversus eos, qui mala pro bonis reddere non erubuerunt. « Cibavit, inquit, eos Dominus ex adipi frumenti » et temporalibus, et spiritualibus epulis eos satiavit. De hoc autem adipi alibi dicitur: « Sicut adipi, et pinguedine repleatur anima mea (Psal. lxxii, 6). » Divina Scriptura frumentum est, quod videlicet frumentum aliis asperum, aliis delicatum panem ministrat. Mel vero de petra susceperunt, qui de pectore Salvatoris verba vitæ audire meruerunt. De quibus dicitur: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel et favum ori meo! » (Psal. cxviii, 103.)

PSALMUS LXXXI.

PSALMUS ASAPH.

Sæpe jam diximus quid significet psalmus Asaph. Ecce Asaph, qui *synagoga* interpretatur, per quem bonorum omnium congregatio intelligitur. De *synagoga* loquitur malignantium, eamque reprehendit, quia Salvatori nostro per se ipsam sibi loquenti credere noluit.

« Deus stetit in *synagoga* deorum, in medio autem deos discernit. » Ubique sunt viri fortes, viri sapientes, et vitæ merito cæteris præminentes, ibi est *synagoga* deorum. Sic autem de futuris quidem et præsentibus loquitur Propheta; et id, quod post multum temporis futurum erat, id factum esse ostendit. Stetit enim Dominus et Salvator noster in *synagoga* deorum, seu potius Judæorum et impiorum, et non solum de factis, verum etiam de perversis cogitationibus suis ea qua decebat auctoritate eos reprehendit et judicavit. Unde et in Evangelio dicitur, quia non loquebatur sicut Pharisei, sed quasi potestatem habens. Hoc enim ipsi quoque testantur, dicentes: « Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et tibi non est cura de aliquo; non enim respicis personam hominis (Matth. xxii, 6). » Sed quomodo discernit et judicat eos? Sequitur:

« Quousque judicatis iniquitatem, et facies peccatorum suavitatis? » Dicebant illi: « Illic homo non est

a Deo, qui Sabbatum non custodit (Joan. ix, 16). » Dicebat autem illis: « Cujus vestrum asinus, aut bos, in puteum cadet, et non continuo extrahet eum in die Sabbati? » (Luc. xiv, 5.) « Quousque judicatis iniquitatem? » « Quare transgredimini præceptum Dei propter traditionem vestram? Nam dixit: Honora patrem, et matrem; et vos dicitis: Munus quodecumque ex me est, tibi proderit (Matth. xv, 3-5). » Hoc autem iniquitas est, et contra mandatum Dei est. Facies autem peccantium sumunt, qui in iudicio personam respiciunt, sive etiam qui iudicando peccatores similes sunt. Facies enim a faciendo dicitur. Eandem igitur faciem habet cum peccatoribus, qui idem facit quod peccatores faciunt.

« Judicate pupillo et egeno, humilem et pauperem » B « justificate. » Si, inquit, pupillus et egenus, humilis et pauper justam causam habuerit, illos judicate; illis justitiam et victoriam date, neque ad personam, sed ad causam respiciatis; unde et subditur:

478 « Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate. » Non terreamini divitis et peccatoris potentia; sed constanter causam pauperis, si justa fuerit, justam esse ostendatis.

« Nescierunt, neque intellexerunt. » Nescierunt; inquit, Propheta, et verba tam salutaria, quæ eis Dominus loquebatur, neque intelligere voluerunt, ideoque « in tenebris ambulant. » In tenebris utique cæcitatatis et erroris, quia cæci sunt et duces cæcorum. « Movebuntur omnia fundamenta terræ. » Contra hos, inquit, iudices iniquos movebuntur omnia fundamenta terræ, per quæ apostolos intelligimus, ut eos juste judicent et damnent, qui alios injuste judicare et damnare non timerunt. Hoc autem erit in iudicio; quoniam, sicut scriptum est, apostoli « sedebunt super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xx, 28). » Hunc autem versum interposuit Propheta. Hinc vero suæ orationis Salvator noster ordinem tenet.

Ego dixi: « Dii estis, et filii Excelsi omnes. » Hoc est enim quod in Evangelio dicitur: « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (Joan. i, 12). » Sunt siquidem dii, sunt filii Dei. Hoc Dominus dixit, hoc constituit. Hanc potestatem hominibus dedit; sed illis hominibus, qui receperunt eum, qui crediderunt in eum, et qui mandata ejus custodierunt. Cæteris autem quid? « Vos autem sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis. » Noluistis, inquit, esse dii, noluistis immortales fieri, noluistis rursus ad cælestia conscendere; ideoque sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis. Moriuntur ut homines, qui et corpore et anima moriuntur; cadent vero sicut unus de principibus, per quem diabolus significatur. Similiter cadent et isti, et ille, qui uno modo et una hora simul mittentur in ignem. Huc usque Dominus, cætera vero loquitur Propheta.

(705) Videntur in codice aliqua deesse, unde sensus imperfectus est.

(706) « Exsurge, Deus, judica terram. » Exsurge, inquit, Deus, quem ad Patris dexteram sedere conspicio; veni ad iudicium, et judica terram: damna impios et peccatores, et sicut unus de principibus cadant qui non sursum aspiciunt, sed sola terrena et transitoria quaerunt. Sufficiant tibi tui, illos honora, et glorifica; « quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus. » Nulla enim gens est in qua Dominus non hereditaverit, et in sortem sibi aliquos elegerit; quia, sicut scriptum est, « omnes gentes servient ei (Psal. LI, 11). »

PSALMUS LXXXII.

CANTICUM PSALMI ASAPH.

Vult Asaph ut iste psalmus cum cantico, et laudibus dicatur, in quo Dei virtus et magnificentia, et iniquorum exterminium et perditio praedicatur.

« Deus, quis similis erit tibi? (707) Ne taceas, neque compeascaris, Deus. » Cum veneris, inquit, o Deus, judicare terram, sicut in fine superioris psalmi legitur, quis erit similis tibi? Venisti quondam, sed humilis, et in forma servi; vidimus te non habentem speciem, neque decorem; venies autem clarissimus, et potentissimus in sede majestatis tuae, et quis similis tibi? Quis te non timebit, Domine? Quis similis Deo inter filios Dei? « Ne taceas, neque compeascaris, Deus. » Tacuisti, et sicut agnus sine voce ad victimam ductus, os non aperuisti; redde eis vicem, Domine. Locuti sunt illi, et nimis superbe locuti sunt in tempore suo, loquere et tu tempore tuo; cognoscant te excelsus, qui humilem agnoscere noluerunt.

« Quoniam ecce inimici tui sonuerunt. » Sonuerunt quidem, et stulte, crudeliter, et sine tentatione, *Crucifige* clamaverunt (Luc. xxiii). « Et qui oderunt te extulerunt caput. » Sic enim in Evangelio dicitur: quia « illecebant ei moventes capita sua (Matth. xxvii, 39). » Caput autem levare contra Dominum, superbire est.

« In plebem tuam astute cogitaverunt consilium, (708), et cogitaverunt adversus sanctos tuos. » Non solum, inquit, contra te, sed et contra plebem tuam, et contra Ecclesiam tuam, et Judaei, et omnes alii, de quibus modo dicturi sumus, cogitaverunt malum consilium. Et hoc astute, dolose et fraudulenter. « Et cogitaverunt adversus sanctos tuos; » et quid cogitaverunt, audiamus:

« Dixerunt: Venite, et disperdamus eos de gente, et non memorabitur nomen Israel amplius. » Notandum quia ubicunque loquitur Asaph, semper de veteri historia parabolas ponit, ut ea quae antiquis patribus

(706) Omnes superiores psalmi desunt in cod. Chisiano, et in Marchesio: hic autem prosequitur editio, et codex Ghisianus.

(707) De Christo Domino hic loqui Prophetam etiam Augustinus exponit: « Quid enim magnum dicitur, cum Deo dicitur: *Quis similis erit tibi?* nisi illi dicatur, qui similis esse hominibus voluit, *formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo,* » etc. *Phi.ipp.* II, 7.

(708) Haec altera lectio apud Augustinum et Cassiodorum invenitur.

(709) Perfecte convenit cum Augustino hujusmodi

A acciderunt, parabolice ad Ecclesiam transferamus. Sicut in hoc loco, ubi Israel pro Ecclesiae persecutoribus accipiuntur. Hoc enim Ecclesiae adversarii non solum **479** cogitaverunt et dixerunt; verum etiam facere conati sunt, ut Christianorum nomen omnino de memoria hominum tolleretur. Unde et subditur:

« Quoniam cogitaverunt consensum in unum. » Cogitaverunt, inquit, et convenerunt in unum consensum; malum utique atque perversum, ut Ecclesiam destruerent, et sanctos Dei interficerent, et fidem catholicam omnino delecent.

« Adversum te testamentum disposuerunt. » Qui? « Tabernacula Idumaeorum et Ismaelitae, Moab et Agareni, Gebal et Ammon, et Amalech, et alienigenae cum habitantibus Tyrum, » et caetera quae sequuntur. Per hos autem qui Judaeorum populum quondam graviter persecuti sunt, eos intelligimus qui Ecclesiam Dei usque hodie persequuntur. Nam et Judaei male legem interpretantes, et haeretici, et pagani adversus Dominum suum testamentum disposuerunt, omnesque alii qui novam doctrinam introducunt, adversus Dominum aliud testamentum facere disponunt. Sed videamus modo qui sunt isti qui sanctam Ecclesiam persequuntur. Primum quidem « tabernacula Idumaeorum, » qui *terreni* interpretantur (709); per quos omnes illos intelligimus, qui non animae, sed corpori serviunt, et sola terrena ac transitoria diligunt; a quibus non differunt « Ismaelitae, » qui *sibi obediens* interpretantur. Sibi autem obediens sunt, qui cordis sui desideria sequuntur, et quocunque voluntas eos duxerit ire non erubescunt. « Moab » vero, qui *ex parte* interpretatur, *furtiva et illicita conjunctione in ebrietate conceptus*, eos significat qui Ecclesiae sacramentis ab haeticis generantur; tales enim bonos parentes habere videntur, sed ex patre diabolo esse probantur (710). Sed quid per « Agarenos, » qui *extranei* dicuntur, nisi eos intelligamus qui ab Ecclesia longe sunt, et sanctorum fidem et doctrinam recipere nolunt?

« Gebal » vero *vallis vana* dicitur, per quam steriles et infructuosi, falsamque humilitatem simulantes, significatur. At vero « Ammon, » qui *populus turbidus* interpretatur, haeticos designat, sicut et frater ejus « Moab, » de quo superius diximus. Sunt autem

D et ebrietatis et fornicationis filii, utpote insani et in errore generati. Per « Amalech » autem, qui *populus brutus* dicitur, homines stultos et indisciplinatos intelligimus, qui voluptatem summum bonum putantes, simul animam cum corpore mori arbitrantur. « Alienigenae » interpretatio.

(710) Hic innuere videtur S. Bruno quod supra in expositione psalm. LXXII, pag. 442, dixerat, nempe ordinatos ab Arianis, Nestorianis et Donatistis episcopis ad Ecclesiam catholicam revertentes, servatis propriis ordinibus misericorditer fuisse receptos, quod factum referens, validas admittit eorum ordinationes non tamen licitas, quibus benigne indulsit Ecclesia. Quoties vero suis erroribus non renuntiant, etsi vere sacramenta receperint, diabolum tamen parentem habent. Quid vero sentiat S. Bruno de Simoniacis suo loco dicemus.

nigenæ) vero illi sunt qui idola colentes nullam Dei cognitionem habent. « Tyri » autem habitatores navigationibus dediti fuerunt, quos Propheta, quam divites fuisse describit, ut aliarum civitatum principes esse potuissent. Scribit etiam de rege Tyri, quem omni lapide pretioso decoratum esse dicit; sed ideo cecidit, quia in magnam superbiam se erexit. « Tyrus » igitur mundum significat; ejus vero habitatores, divites et potentes hujus mundi intelliguntur. Quod itaque adversus Testamentum Dei supradictas gentes, simul « cum habitantibus Tyrum, » venisse dicit, hoc est intelligere, quia non solum multæ provinciæ et nationes, sed totus mundus generaliter contra Ecclesiam conjuravit. Sed quid mirum? cum ipse diabolus eorum princeps eos regeret, et secundum suam voluntatem dirigeret. Hoc est enim quod sequitur :

« Etenim Assur simul venit cum illis. » Assur quippe *dirigens* interpretatur. Nullos autem alios diabolus ad se dirigit, nisi eos quos a via veritatis retorquet et aberrare facit. « Facti sunt in susceptionem filii Loth. » Omnes, inquit, isti, de quibus superius locuti sumus, facti sunt in susceptionem et in adjutorium filii Loth, per quos hæreticos significari diximus. Ecclesiæ inimici maximi et principales hæretici sunt, et idcirco quicumque Ecclesiam persequuntur, hæreticorum adjutores sunt; nunc autem eos excommunicat, et magnis imprecationibus eis maledicit.

« Fac illis sicut Madian et Sisaræ, et sicut Jabin in torrente Cisson, et sicut Endor, » id est in duritia sua. Et in ipso fonte sææ generationis, per quod peccatum originale intelligimus, a quo qui Christi sanguine liberatus non fuerit, procul dubio in æternum peribit. Hoc bellum sub Barach et Debbora uxore ejus factum est.

« Pone principes eorum sicut Oreb, et Zeb, et Zebee, et Salmana : omnes principes eorum, qui dixerunt: Hæreditate possideamus sanctuarium Dei. » Hi quatuor reges sub Gedeone mirabili prælio superati sunt. **480** Interpretatur autem « Oreb, » *furamen*; « Zeb, » *lupus*; « Zebee, » *victima*; « Salmana, » *umbra prohibendi*. Per « Oreb » eos intelligimus qui undique perforati, nullum vitii et maligni spiritibus ingrediendi obstaculum opponunt. « Zeb » autem rapaces et prædatores significat. « Zebee » vero diaboli martyres sunt, qui se vicissim inter-

faciendo, quotidie ei ubique immolantur. At vero « Salmana » hypocritas designat, qui nihil aliud sunt nisi umbra, et simulatio, et multoties ea quæ prohibere videntur vehementer fieri optant. Ad horum igitur similitudinem omnes illos perituros esse dubium non est, quicumque sanctuarium Dei, Dei hæreditatem aggredi non timent, et id quod divini juris est sibi vindicare non formidant. Et merito horum talium principes hoc in loco specialiter maledicuntur; sive quia suo malo exemplo ad hoc scelus cæteros impellunt, sive quia in eos per potentiam non repellunt.

« Deus meus, pone illos ut rotam; » ut celerrimo et præcipiti cursu subito ad inferiora terræ devolvantur.

« Et sicut stipulam ante faciem venti; » quatenus violento malignorum spirituum turbine, ad perditionem mortemque trahantur. « Et sicut ignis qui comburit silvas, velut si flamma incendat montes : ita persequeris eos in tempestate tua, et in ira tua conturbabis eos. » Bene autem silvis comparantur quia multi sunt, et montibus, quia superbiæ spiritus tumidi sunt, quibus, ut in Evangelio legitur, ignis æternus, et flamma inextinguibilis præparata est.

« Imple faciem eorum ignominia. » Et revera ignominia et talibus maledictionibus digni sunt, qui sanctuarium Dei ejusque ministros ita conculcant, sibi que subjiciunt, et tantis contumeliis afficiunt. **C** Lege omnes divinas Scripturas, et nullos alios invenies ita excommunicatos et maledictos, sicut illos qui Ecclesias affligunt, et qui cogitare et dicere non metuunt : Hæreditate possideamus sanctuarium Dei. » Omnes enim isti sacrilegi sunt; et nos sciunt quia omnes sacrilegi excommunicati, et maledicti, et damnati sunt. Hoc est enim quod hic dicitur : « Imple facies eorum ignominia; » et quando isti quærent nomen tuum, dicentes : Domine, Domine, tunc confundantur æterna confusione, et conturbentur, non ad horam, sed in sæculum sæculi. « Et revereantur, et pereant; et » tunc tandem « cognoscant, quoniam nomen tibi Dominus, » quem sub tantis interdictis, tantis prohibitionibus, tantis excommunicationibus et maledictionibus offendere non timuerunt.

« Tu solus Altissimus super omnem terram. » Tunc, inquit, quando ad iudicium venies Dominus, omnes amici et inimici « cognoscant, quoniam tibi nomen Dominus, » et quoniam « tu solus Altissimus super omnem terram. » Et tunc, o Deus, « quis similis erit tibi? Ne taceas, neque compescaris, Deus, quoniam ecce inimici tui sonuerant, et qui te oderunt extulerunt caput. » Tu quidem Altissimus es, ipsi tamen malo suo caput extollere non timuerunt.

PSALMUS LXXXIII.

IN FINEM PRO TORCULARIBUS FILIIS CORE (712).

In finem referatur iste psalmus, ad Christum videlicet, de quo hic dicitur: « Et respicio in faciem Christi tui. » Est autem pro torcularibus, quorum suavi novoque vino sancti inebriati omnium terrenorum obliviscuntur, solaque Dei tabernacula videre et intrare concupiscunt. Detur autem ad cantandum filiis Core, id est populo Christiano, qui magis gloriatur de Calvaria loco, quam de tota Jerusalem. Core nempe *Calvaria* interpretatur. Alii autem dicuntur filii Sion: nos autem filii Calvariae nominamur et sumus.

« Quam amabilia sunt tabernacula tua, Domine virtutum (715): concupiscit et deficit anima mea in atria Domini. » Hæc sunt illa tabernacula, de quibus Dominus ait: « In domo Patris mei mansiones sunt multæ (Joan. xiv, 2). » Unde Apostolus dicit: « Christus assistens pontifex futurorum bonorum per amplius et perfectius tabernaculum, non manufactum, » etc. (Hebr. ix, 11). Sunt igitur tabernacula ei multa, et unum, quia et multæ mansiones in una domo continentur. Ad hæc autem tabernacula, et horum tabernaculorum atria sancti Dei venire cupientes, nimio desiderio deficiunt. Sed quibus deficiunt? **712** Omnibus mundi hujus voluptatibus, et quæcunque in hoc mundo haberi et desiderari possunt.

« Cor meum, et caro mea exultaverunt in Deum vivum. » Optima spes resurrectionis, quod animam suam, quæ per cor significatur, et carnem suam in Deum vivum exultasse dicit; quoniam ad ipsum, et ad ejus tabernacula se venire confidunt. Sed quid mirum si viri sancti, et Leo amabiles ad illa tabernacula festinant, cum passer et turtur, parva animalia, domos et nidos sibi quærant et inveniant? Hoc est enim, quod dicit:

« Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum, ubi reponat pullos suos (714). Altaria tua, Domine virtutum, rex meus, et Deus meus, » non invenient sibi, subauditur domum et tabernaculum, ubi ponantur et stabiliantur? Altaria Dei dicuntur sancti, quia Deo consecrati sunt, et in eis habitat Deus, in eis quotidie fiunt holocausta et sacrificia Dei. Unde Apostolus ait: « Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum (Rom. xii, 1). »

« Beati qui habitant in domo tua, Domine. » Ideo, inquit, tanto desiderio in domum tuam sancti venire

(712) « Filios Core interpretatos habemus filios Galbi, sive aliquid aliud quod nos forsitan latet: interim quod occurrit, videte, quia plenum est sacramento. Filii Core, filii Christi. Nam et filios suos dicit sponsus, cum ait, Matth. ix. 15: *Non possunt filii sponsi jejunare, quandiu cum illis est sponsus.* Christianorum ergo sunt illa torcularia. » S. August. in hunc titulum.

(715) Alia lectio apud August.: *f. uam dilectissima sunt tabernacula tua, Domine virtutum.* In tractatu

A et habitare cupiunt, quia sciunt eos esse beatos, qui habitant in domo tua. Unde et hic idem Propheta alibi dicit: « Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee (Psal. xxvi, 6). » Unde autem sit illa beatitudo, audiamus: « in sæculum sæculi laudabunt te. » Ab omnibus itaque occupationibus, et fatigationibus expediti, solis Dei laudibus et jubilationibus vacabunt. Et hoc est quod ipsi desiderant, ut Deum omni tempore et sine intermissione laudare et benedicere valeant. Qui autem habet quod desiderat, beatus est. Et hoc quidem in hac vita nullus hominum habere potest.

« Beatus vir cujus est auxilium abs te, Domine; » beatus, inquit, est ille vir, cui in hac vita sic auxiliarius, ut ad illam domum tuo adjutorio conscendere possit. Nemo enim venit ad te, nisi tu traxeris eum. « Ascensus in corde ejus deposuit. » Ubi? « In valle lacrymarum, et in loco quem disposuisti ei (715). » Convallis lacrymarum, et locus laboris et certaminis a Deo nobis dispositus, hic mundus est. Hic igitur pro peccatis plorandum est, quia « beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v, 5). » Hic in vinea Dei laborandum est; quia qui laboraverit, mercedem recipiet. Hic contra vitia et malignos spiritus totis viribus certandum est; quia « nemo coronabitur, nisi qui legitime certaverit (II Tim. ii, 5). » Disponamus et ordinemus ascensiones in corde nostro, et quosdam gradus nobis faciamus, per quos de hac valle in illum montem ubi est illa domus ascendere valeamus. Si disposuisti jejunare, unum gradum fecisti; si disposuisti elemosynam dare, alterum fecisti; si disposuisti debitoribus tuis debita dimittere, et omnibus in te peccantibus indulgere, et hic gradus est. Isto igitur modo illa scala conficitur, qua de hac valle profundissima in cælum ascenditur. Qui autem hoc fecerit, beatus erit. Unde hos? Sequitur:

« Ecce enim benedictionem dabit, qui legem dedit; ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. » Qui, inquit, hanc legem dedit, et hunc ad sibi serviendum locum disposuit, ipse dabit et benedictionem, qua ad beatitudinem perducamur. « Venite, inquit, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. xxv, 34). » Et tunc quidem « videbitur Deus deorum in Sion; » in illa videlicet Sion, quæ digne satis *speculatio* interpretatur. Sed a quibus videbitur? Ab illis qui ambulabunt de virtute in virtutem, et qui per illam scalam ascendent, de qua modo superius diximus. Pulchra via est, de virtute

S. Maxim. Taurin. contra Judæos, p. 745, edit. Rom., lectio conformis est textui Brunonis: *Quam amabilia sunt tabernacula, etc.*

(714) Hujusce similitudinis docta et copiosa habetur apud Augustinum expositio.

(715) Eadem versione usus est Augustinus, qui ait: « Unde ploramus? Nisi inde se miserum exclamabat Apostolus, Rom. vii, 25, quia videbat aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ. Et unde hoc nobis? Ex pœna peccati. »

in virtutem ambulare, de fide in spem, de spe in charitatem, de charitate in humilitatem, de humilitate in patientiam, de patientia in obedientiam, de obedientia in continentiam, et sic transire de virtute in virtutem, donec veniatur ad summam virtutem, id est ad Salvatorem nostrum, qui est Dei virtus et Dei sapientia.

« Domine, Deus virtutum, exaudi precem meam, auribus percipe, Deus Jacob. » Hoc autem tale est ac si diceret: Ut quolibet modo ad te conscendere valeam, exaudi orationem meam, quia aliter ad te venire non possum. Per Jacob illi intelliguntur qui vitia superant, malignos spiritus supplantant, et tales quidem in Dei militia non immerito computantur.

« Protector noster aspice, Deus, » et porrige manum ad te venientibus; quia nisi tu traxeris nos in hoc itinere tam arduo, sine dubio deficiemus. « Et respice in faciem Christi tui; » qui ideo homo factus est, ideo nostræ humanitatis formam suscepit, ut ubi ipse est, et nos simus, et regem nostrum, nostræque humanitatis participem semper videamus, et videndo gaudeamus.

« Quia melior est dies una in atriis tuis super millia. » Ideo, inquit, in illam domum, vel in arcam illius domus tanto desiderio intrare festino, quia melior est **482** dies una, una quidem, qui finem non habet: « Nox enim, » sicut scriptum est, « non erit illic (Apo. xxi, 25). » Melior, inquit, est dies una, non dicam in domo tua, sed foris in atriis domus tuæ, super millia, ubicunque fuerint. Nihil igitur sunt omnia, quæcunque sunt, et ubicunque sunt, ad illius beatitudinis comparationem.

« Elegi abjectus esse in domo Domini magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. » Quamvis stella ibi differat a stella in claritate, nemo tamen ibi abjectus erit; sed magis iste ibi desiderat minimus esse, quam in hoc mundo potentissimus esse, ubi non sunt nisi tabernacula peccatorum; siquidem sanctorum conversatio in cælis est (Philipp. iii).

« Quoniam misericordiam et veritatem diligit Dominus, gratiam et gloriam dabit Deus. » Et gratiam quidem peccatoribus dabit, quia misericors est, gloriam vero poenitentibus sibi que servantibus, quia verax est. Illi sola misericordia salvantur, isti pro victoria coronantur; aliter autem neque misericors, neque verax dici potuisset.

« Dominus non privabit bonis ambulantes in innocentia. » Illi ambulantes sunt in innocentia, quibus Apostolus dicit: « Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ (Rom. xii, 19). » Et quidem Dominus ait: « Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam (Math. x, 23). » Et: « Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos (Math. v, 44). » Cui enim nocebit, qui ipsos suos diligit inimicos? « Non privabit bonis ambu-

lantes in innocentia. Domine, Deus virtutum, « beatus homo, qui sperat in te. » Tales autem non privabuntur bonis, sed æternis cum Domino deliciis perfruentur. Et ideo beatus, qui in domo tua habitabit. Ipse est enim, cui dicitur: « Spera in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui (Psal. cxvii, 4). »

PSALMUS LXXXIV.

IN FINEM FILIIS CORE, PSALMUS.

Multa bona in hoc psalmo promittuntur et dantur filiis Core, quia ipsi soli sunt quibus Christi incarnatio et passio fructuosa fuit. Ipse David loquitur in hoc psalmo, et sic de futuris, quasi de præteritis loquitur, et dicit Dominum in adventu Filii sui terram suam benedixisse, et de diaboli potestate liberasse.

« Ben dixisti, Domine, terram tuam. » In adventu, inquit, Filii tui benedixisti, Domine, terram tuam, quæ adhuc sub maledictione illa jacebat, qua primo homini dictum fuerat: « Maledicta terra in opere tuo (Genes. iii, 17). » Tuam, inquit, terram benedixisti, illam videlicet quæ in te credit, tibi que servit; alia vero adhuc sub antiqua maledictione manet.

« Avertisti captivitatem Jacob. » Illius utique Jacob, qui patris benedictionem accipere meruit, per quem populus Christianus significatur, qui Christi sanguine et aqua baptismatis de diaboli potestate liberatus est.

« Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum. » De populo Christiano loquitur, cui simul cum originali peccato omnia peccata in baptismo remittuntur (716). Unde et alibi dicitur: « Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. cxxxv, 4). »

« Mitigasti omnem iram tuam. » Tanta erat ira et indignatio Dei, usque ad id temporis, ut ipsi quoque patriarchæ et prophetæ necessario in infernum descenderent.

« Avertisti ab ira indignationis tuæ. » Avertisti, inquit, te ab ira indignationis tuæ, et quos prius videre volebas, nunc quasi filios charissimos amplexaris.

« Convertite nos, Deus salutaris noster. » Quoniam quidem, inquit, tu gratuita bonitate tua conversus es ad nos et eos, qui multum te offenderunt, respicere dignaris, converte nos quoque ad te, quia viæ nostræ prævæ sunt, per quas incedere soliti sumus. Tu enim es Deus Salvator noster, et in te solo consistit tota salus nostra. « Et averte iram tuam a nobis, ut non in æternum irascaris nobis. » Sic, inquit, converte nos ad te, et sic avertas iram tuam a nobis, ut nunquam amplius irascaris nobis. Nunquam enim sit quod in æternum non sit. Unde et subditur:

« Neque extendas iram tuam a progenie in progenies. » Fuisti, quasi dicat, iratus primis, rogamus te ne irascaris novissimis. Satis tibi sit quod præcedens progenies sensit iram tuam, amodo ea-

(716) Remittere, est debitum relaxare non causæ alicujus interventu, sed pietatis intuitu. Sic Domi-

nus remisit culpam, dum reos pervenire fecit ad veniam, etc. Cassian.

progenies, quæ secutura est, inveniatur misericordiam tuam (717).

483: Deus, tu conversus vivificabis nos, qui nequaquam, nisi converteres, vivificares nos. Nemo enim vivificabitur, nisi qui a prima conversatione conversus fuerit. « Et plebs tua lætabitur in te, » tota penitus a via mala conversa ad te. Et quia hæc tanta conversio, et immutatio nisi per adventum Filii tui fieri non potest, veniat jam diu desideratus, tantoque tempore expectatus. Et hoc est quod ait :

« Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et salutarem tuam da nobis (718). » In eo enim ostendit Dominus misericordiam suam, quia dedit nobis salutarem suam. Hæc misericordia omnes alias superavit, quia « proprio Filio non pepercit, et pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii, 32). » Ostendit quam misericors esset, dum modum misericordiam superascendit. Cum autem hæc Propheta tractaret, subito sensit Dominum in se loquentem, suæque petitioni respondentem, et ait :

« Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. » Dominus ergo est qui loquitur in prophetis, et ea quæ prophetæ dicunt, non sunt prophetarum, sed Dei (719). Unde et discipulis Dominus ait : « Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris mei, qui loquitur in vobis (Math. x, 20). »

« Quoniam loquetur pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad ipsum. » Quid est autem, loquetur pacem in plebem suam, nisi, quia dabit pacem populo suo, et sanctis suis? Inde enim in Christi nativitate voces angelorum auditæ sunt, dicentium : « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. ii, 14). » Quod enim dicitur « hominibus bonæ voluntatis, » hoc est quod dicitur, et in eos, qui convertuntur ad ipsum. Aliis enim non datur hæc pax, nisi his qui bonam voluntatem habent, et qui ad ipsum convertuntur, per quos videlicet soli Christiani significantur. Quid ergo de Judæis fiet, qui ad ipsum converti noluerunt? Audi Apostolum dicentem : « Cæcitas ex parte contigit in Israel (Rom. xi, 25). » — « Non enim repulit Deus plebem suam, quam præcivit (ibid. 2). » Ex parte populus ille inconvertibilis fuit; multi tamen ex eis in Christum crediderunt, quorum gratia et inter eos nasci, et prius ad eos venire, et prius eis prædicare Dominus voluit. De quibus subditur :

« Verumtamen prope est timentibus eum salutarem ipsius. » Quamvis, inquit, maxima pars illius

(717) Quæ compendiose dixit Bruno, per ampliorum Cassiodori expositionem declarantur : « Per scrutandum est autem quod duas progenies posuit : prima est enim (ut quibusdam placet) ab Adam usque ad Christum : secunda, quæ per gratiam baptismatis usque ad finem sæculi perducta concluditur. Petit ergo ut, quia priori generationi pro pertinaciæ suæ qualitate juste iratus est Dominus, ne secundæ generationi velit irasci : quæ et si a peccato immunis esse non potest, tamen per gratiam baptismatis, et satisfactionem culparum suarum sor-

populi Dei Filium recipere noluit; et verumtamen prope est timentibus eum salutarem ipsius. » Neque enim justum esset, ut propter malos bonos abjecerit, et propter inimicos, amici et timentes eum perirent. Propter igitur istos paucos eum timentes et in eum credentes factum est, « ut inhabitet gloria in terra nostra. » Inde enim beatissima Virgo Maria, inde et apostoli fuerunt, de quorum maxima et principali gloria tota lætatur Ecclesia. Hinc est enim quod per prophetam dicitur. « Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, velut Sodoma essemus, et velut Gomorrha similes fuissetis (Isa. i, 9). »

« Misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax complexæ sunt se. » In Christi namque nativitate, et in ejus gloriosissima humanitate evenerunt, seseque vicissim complectentes, quia nihil fuit bonitatis, nihil fuit virtutis et honestatis, quod in ipso non fuerit. Quoniam, sicut Apostolus ait : « In ipso requievit omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Coloss. ii, 9). » Ipse denique est misericordia, ipse est veritas et justitia, ipse est pax nostra, quæ fecit utraque unum (Ephes. ii). Et hæc quidem :

« Veritas de terra orta est, et justitia de cælo prospexit. » Beata Virgo Maria et terra vocatur et cæelum : terra per naturam, cæelum per gratiam; terra, quia de terra facta est, cæelum, quia Dei habitatio est. « Veritas igitur de terra orta est, » quia Salvator noster de Virgine natus est; ipse enim et via est, et veritas, et vita (Joan. xiv). « Et justitia de cælo prospexit, » quia idem Dominus Salvator noster, qui de ea natus est, quæ et cæelum vocatur et terra, mundum istum misericorditer respicere, et impios et peccatores justificare dignatus est. Bene autem cæelum dixit, quam terram vocaverat, ne tantæ personæ injuriæ tali nomine fecisse videretur.

« Etenim Dominus dabit benignitatem, et terra nostra dabit fructum suum. » Certissime, inquit, credite, et nullatenus dubitare velitis, quia revera Dominus dabit benignitatem, et sicut per me ipsum, et per alios prophetas promisit, in tempore præfinito mittet nobis Filium suum, et terra nostra, sicut modo dixi, dabit fructum suum. Felix terra, quæ talem fructum dedit! felicissima Virgo, quæ talem Filium genuit!

« Justitia ante eum ambulabit. » Justitia, inquit, ante eum ambulabit : quia in omnibus justitiam sequetur, et in nullo a justitia deviat. « Et ponet in via gressus suos. » In via namque justitiæ gressus suos ponunt, qui per viam justitiæ incedunt. De

dibus desiderat expiari. »

(718) « Da nobis, » id est concede salutarem tuam, quasi amplectendum, quasi possidendum, quasi munere æternæ gloriæ perfrendum. Perdidit tantum apparuit, non etiam datus. » Cassiod.

(719) Ex quo ipse Spiritus sanctus, qui loquitur in prophetis, de se dicit esse Deum, hinc arguit Cassiodorus, ejus cum Patre, et Filio, a quibus procedit, æqualitatem, eandemque naturam, atque substantialiam.

quibus Dominus ait : « Beati, qui esuriunt et sitiunt A justitiam, quoniam ipsi saturabuntur (*Matth. v, 6*). »

484 PSALMUS LXXXV.

ORATIO IPSI DAVID (720).

David propheta in persona totius Ecclesiae loquitur ipsi David, qui veraciter David vocatur, id est manu fortis. De quo alibi dicitur : « Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio (*Psal. xxiii, 8*). »

Inclina, Domine, aurem tuam ad me, et exaudi « me, quoniam egenus et pauper sum ego. » Iste psalmus planus est, et totus deprecationibus plenus, neque eget multa expositione. Sed « beati pauperes, quoniam ipsorum est regnum caelorum (*Matth. v, 3*). » Divitibus autem quid dicitur? « Vae vobis, divites, qui habetis consolationem vestram (*Luc. vi, 24*). » Ecce enim iste, qui hic loquitur, quoniam egenus et pauper est, inde praecipue se exaudiri sperat. Hinc est enim quod Apostolus ait : « Prae- cipe divitibus hujus saeculi, non superbe sapere, nec sperare in incerto divitiarum (*I Tim. vi, 17*). » Quam enim spem in Deo habere possunt, qui in incerto divitiarum spem suam ponunt? Pauperes sunt, qui nihil habent. De quibus Apostolus ait : « Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes (*II Cor. vi, 10*). » Egeni vero illi dicuntur, qui et multis egent, et paucis et minimis contenti sunt. De illis itaque haec intelligamus, qui sua sponte egeni et pauperes sunt.

« Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. » C Qui sanctus est, dignus est, qui a Domino custodia- tur. Sed ego omnes illos sanctos intelligo, qui sacra- mentis Ecclesiae sanctificati fidem tenent, et ab Ecclesia non recedunt, quamvis peccatores esse videantur. Sic enim et in legibus habetur, de locis Domino dedicatis, si destruantur, sacer tamen per- manet locus. « Salvum fac servum tuum, Deus meus, « sperantem in te. » Et hic similiter ratio redditur, cur eum Dominus salvare debeat, dum dicit : « spe- rantem in te. » Certum est enim, quia « spes non confundit (*Rom. v, 5*). » et quia nunquam deserit Dominus sperantes in se.

« Miserere mihi, Domine, quoniam ad te clamavi « tota die. » Longo tempore se clamasse ostendit, in eo quod tota die se clamasse dicit. Hinc est enim quod Apostolus ait : « Sine intermissione orate (*I Thess. v, 17*). » Et Dominus in Evangelio : « Petite, inquit, et dabitur vobis, quaerite, et invenietis, pulsate, et aperietur vobis; omnis qui petit, accipit, et qui quaerit, invenit, et pulsanti aperietur (*Matth. vii, 7, 8*). » Et alibi dicitur, quia « Regnum caelorum vim patitur, et violenti diripiunt illud (*Matth. xi, 12*). » Apparet igitur in his verbis quantum potest violenta et diuturna oratio.

(720) Oratio David. « Quia Dominus noster secun- dum carnem filius David, secundum vero divinitatem Dominus David et creator David; et non solum ante David, sed et ante Abraham ex quo David, sed

« Laetifica animam servi tui, quia a. l te, Domine, « levavi animam meam. » Digna est illa anima laeti- ficari, quae Domino offertur et praesentatur. Bonis actionibus levatur anima ad Deum, sicut malis mer- gitur in infernum.

« Quoniam tu, Domine, suavis et mitis es, et « copiosus in misericordia omnibus invocantibus te. « Auribus percipe, Domine, orationem meam, et « intende voci deprecationis meae. » Jam non quaerit ut ex suis factis, sed ex sola Dei bonitate exaudiatur, Exaudi, inquit, orationem meam, et deprecationem meam. Quare? Quia suavis es, quia mitis es, et peccatoribus ad te conversis benignus es; iasuper et copiosus es in misericordia omnibus invocantibus te. Multi sunt invocantes et misericordiam postu- lantes, sed misericordia tua copiosior est, quam dici et cogitari possit.

« In die tribulationis meae clamavi ad te, quoniam « exaudisti me. » In multis, inquit, tribulationibus meis expertus sum benignitatem tuam, quia in die tribulationis meae semper clamavi ad te, et confi- denter clamavi, quoniam semper exaudisti me. Hoc autem dii gentium facere non possunt, neque in suis tribulationibus ad se clamantes exaudire valent. Et hoc est quod ait :

« Non est similis tibi in diis, Domine, et non est « qui facere possit secundum opera tua. Quoniam « dii gentium daemonia, Dominus autem caelos fecit. » Ideoque « omnes gentes, quascunque fecisti, » re- lictis diis suis, et qui eos adjuvare, et de tribulatio- nibus liberare non possunt, « venient ad te, et « adorabunt coram te, Domine, et honorificabunt « nomen tuum. » Hoc autem maxima ex parte jam factum est, et adhuc circa finem saeculi futurum est, quando plenitudo gentium intrabit, et quando Israel salvus fiet (*Rom. xi*). Et hoc merito.

« Quoniam magnus es tu et faciens mirabilia, tu « es Deus solus. » Si illi, inquit, dii essent, adorandi et honorandi easent; sed quia tu solus Deus es, tu solus honorandus et adorandus es.

« Deduc me, Domine, in via tua, et ambulabo « in veritate tua. » In via Dei sunt omnes fideles, sicut in via diaboli sunt omnes infideles. Indigent tamen ut a Domino 485 deducantur, et ejus auxilio sustineantur, quatenus in veritate ambulare D valeant, et nullatenus in errorem trahantur.

« Laetetur cor meum, ut timeat nomen tuum. » — « Initium sapientiae timor Domini (*Psal. cx, 10*). » Unde et alibi dicitur : « Time Deum, et observa mandata ejus, hoc est enim omnis homo (*Eccle. xii, 13*). » Illa corda timeant Deum, quae spirituali sunt laetitia perfusa : quae vero spirituali laetitia perfusa sunt, jam non terrena, sed caelestia diligunt, et sperant. Quid est igitur, « laetetur cor meum, ut timeat nomen tuum? » nisi da mihi cor perfectum,

et ante Adam ex quo omnes homines, sed et ante caelum, et terram in quo omnis creatura est. » S. August.

et tui amoris læticia plenum? Hoc autem si feceris, A qui me oderunt et confundantur, et inde confundantur, et tale cor si mihi dederis, « confitebor tibi, Domine Deus, in toto corde meo, et honorificabo nomen tuum in æternum. » Et hoc merito. Unde hoc?

« Quia misericordia tua magna est super me, et « eripuisti animam meam ex inferno inferiori (721). » Magna quidem est misericordia, quæ ex inferno inferiori animam liberat. Sicut in illa superna beatitudine alii ab aliis differunt in gloria; ita in inferno alii ab aliis differunt in tormentis. Illæ igitur animæ liberantur ex inferno inferiori, quæ ex majoribus et gravioribus tormentis liberantur, non quod ibi aliquando fuerint, sed quia ibi futuræ essent, nisi gratia Dei liberatæ fuissent.

« Deus, iniusti insurrexerunt in me, et synagoga « potentium quæsierunt animam meam, et non « posuerunt te ante conspectum suum. » Sive David, sive Ecclesia conqueritur hic de adversariis suis. Verum est quod dicunt, quia et iniusti insurrexerunt adversus eos, et sine Dei respectu et timore animas eorum perdere quæsierunt. Nam et David a Saule, et aliis iniquis, qui cum eo erant, et Ecclesia a tyrannis et hæreticis multas persecutiones passa est.

« Et tu, Domine Deus meus, miserator et misericors, patiens et multum misericors, et verax, « respice in me, et miserere mei; da potestatem « puero tuo, et salvum fac filium ancillæ tuæ. » Hæc tanta verborum inculcatio magnæ subjectionis, magnique amoris significatio est; multumque ei placere desiderat, quem tam laudabili, ut ita dixerim, alloquitur adulatione. Dedit autem potestatem puero suo David, etiam in hac vita, quia regem valde potentem eum constituit, et ab omnibus inimicis suis eum salvavit. Similiter etiam et Ecclesiæ filii, quæ in hoc loco ejus ancillæ vocantur, magnam super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem in inimi, potestatem Dominus tribuit.

« Fac mecum, Domine, signum in bonum, ut « videant qui me oderunt, et confundantur. » Multa signa fecit Dominus cum sanctis suis, et omnia in bonum, quia maxime propter signa quæ fiebant, ad fidem gentiles convertebantur. Quæ quidem maligni spiritus, et alii eorum inimici videntes, confundebantur, magnoque dolore et invidia torquebantur. D Facit autem Dominus cum peccatoribus signum in bonum, quando eos divina inspiratione ad se convertit, et duram pœnitentiam agere facit. Et fit multoties alicujus impii et scelerati hominis tam subita commutatio in bonum, ut pro signo et miraculo habeatur. Unde bene per prophetam dicitur: « Convertetur Libanus in Carmel (Isa. xlix, 47). » Dicat itaque quilibet peccator: Fac mecum, Domine, signum in bonum, quatenus omnes boni admirentur, et gratias tibi agant de mea conversione; et videant

(721) De duplici inferno, superiore et inferiore, multis disserit hæc in enarratione Augustinus. Probat autem dari superius infernum pro animabus justis, in quo inpius dives Abraham et Lazarus suspexit,

et alterum in quo ille infelix cruciabat. « Eruisse Deum animam suam ab inferiore dixit, (David), quia liberavit se a talibus peccatis, per quæ posset adduci ad tormenta inferni inferioris. »

PSALMUS LXXXVI.

FILII CORE PSALMUS CANTICI

Hunc psalmum cantant filii Core, læti, quia prius in Galvarie loco Ecclesia ædificatur, de qua hic dicitur: « Fundamenta ejus in montibus sanctis. » Quia vero hic Psalmus Cantici est, non legendus, sed cantandus est, ut in eo majori læticia plenum esse intelligamus, quia non legi, sed cantari jubetur.

« Fundamenta ejus in montibus sanctis. » Fundamenta, inquit, ejus in montibus sanctis: « diligit « Dominus portas Sion super omnia tabernacula « Jacob. » Jam superius de fundamentis dictum est. « Fundamentum aliud, ait Apostolus, nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (1 Cor. iii, 11). » De quo et beato Petro Dominus ait: « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi, 18). » Fundamentum igitur fundamentorum Christus est; siquidem et apostoli et prophætæ fundamenta sunt. Quæ igitur civitas super tales montes fundata est, merito 486 de ea dicitur: « Fundamenta ejus in montibus sanctis. Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. » Si solas portas tantum diligit, dic mihi, quæso, quantum totam diligit civitatem? Tabernacula Jacob, isti Judæi intelliguntur, qui a Domino recedentes ubique gentium dispersi sunt.

« Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. » Sed quæ gloriosa dicta sunt? Forsitan illa, quod tota ex auro, et margaritis, et lapidibus pretiosis ædificari dicitur? Hæc utique gloriosa sunt. Alia tamen illa quæ de ea dicta sunt. Sed vis audire quæ? « Memor ero Raab « et Babylonis scientium me. » Et revera gloriosa, et plusquam gloriosa sunt hæc. Considera modo quid viri justi de Dei misericordia sperare et præsumere valeant, si etiam Raab et Babylonis Dominus memor erit? Altera meretrix fuit; altera Dei populum captivatum sustinuit. Et illa quidem exploratores, ne occiderentur, abscondit; hæc vero populum prævaricantem aliquanto tempore ex Dei præcepto in servitute detinuit. Talius igitur Dominus memor erit, qui memor est omnium scientium eum; neque enim aliter istarum memor esset, nisi quia eum scirent, et quamvis post multa flagitia, in eum tandem credere meruerunt? Valde enim notandum est quod ait: « scientium me. » Qualiscunque igitur prius fuerit, sive meretrix, sive sanctorum persecutor, si tandem conversus fuerit, et Dominum cognoverit, salvus erit. Unde et ipse Dominus ait: « Hæc est vita æterna, ut cognoscant te verum Deum, et quem misisti, Jesum Christum (Joan. xvii,

et alterum in quo ille infelix cruciabat. « Eruisse Deum animam suam ab inferiore dixit, (David), quia liberavit se a talibus peccatis, per quæ posset adduci ad tormenta inferni inferioris. »

3). » Audiamus nunc et alia gloriosa, quæ dicuntur A civitate ista; sed hoc quod modo dicitur, omni gloria gloriosius est, nulla gloria huic gloriæ comparari potest. Ipse Altissimus, qui fundavit et fecit eam, ipse homo factus est, et natus est in ea. Et unde hoc probas? Vis audire unde?

« Ecce, inquit, alienigenæ, et Tyrus, et populus « Æthiopum, hi fuerunt in ea. » Hoc est enim quod Apostolus ait : « Nunquid Judæorum Deus tantum? Imo et gentium (Rom. 11, 19). » Similiter autem et apostolus Petrus : « In veritate, inquit, comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi (Act. 10, 34). » Quicumque igitur Deum timet, et justitiam operatur, undecumque veniat, ab hac piissima civitate suscipitur, et non quasi alienigena, sed quasi civis et indigena habetur. Ita Cornelius centurio susceptus est, qui primus de gentibus Ecclesiæ filius factus est. Hoc et illud vas significabat, quod immundis animalibus plenum erat, quando Apostolo dictum est, « macta et manduca (Act. 10, 13). » Hoc et illæ simiæ significantur, quæ simul cum pavonibus Salomoni afferuntur. Quid simia turpius? Quid pavone pulchrius? In tabernaculo Domini erant et cilicia, et pili caprarum; neque hircum in holocaustum Dominus respuit, cui tauri et agni offerebantur, aurum, et lapides, et ligna, cæteraque, quibus templum Domini constructum est, non ibi nata, sed aliunde allata sunt. Sic igitur et Ecclesia Dei ex omnibus gentibus ædificata omnes gentes recipit, neminem ad se venientem repellit. « Et Tyrus, et populus Æthiopum, hi fuerunt in ea. » Gloriosa sunt hæc quæ et justis et peccatoribus spem magnam dare possunt, et immensam afferre lætitiæ. Vis in Ecclesiam suscipi? Tyrios imitare, quorum opera et auxilio templum Domini ædificatum est. Imitare et centurionem, qui Synagogam Judæis ædificavit. Moyses, sicut legitur, Æthiopiassam duxit uxorem, pro qua Maria soror ejus, quia murmuravit, lepra a Domino percussa extra castra ejecta est. Hujus Æthiopiassæ filii sunt Æthiopes isti, de quibus nunc dicitur : « Et populus Æthiopum, hi fuerunt in ea. » Hæc est illa Æthiopiassa, quæ in Canticis canticorum loquitur, dicens : « Nigra sum, sed formosa, filiæ Jerusalem (Cant. 1, 4). » Hanc autem, quia Synagoga odio habet, ideo lepra percussa est, et usque ad sæculi consummationem intra Ecclesiæ castra non suscipietur. Hæc igitur gloriosa, imo gloriosissima sunt, quæ dicuntur de civitate Dei, in qua servi liberi sunt, ignobiles gloriosi; et ibi, non alibi est illa aqua, quæ Æthiopum possit immutare colorem. Et hæc quidem tantam omnium hominum curam et diligentiam habet, ut non immerito omnium mater esse dicatur. Unde et subditur :

« Mater Sion dicit homo. » Ac si dicat : Hæc est mater et revera mater, quæ pietatis sinum omnibus aperit, nullis materna viscera claudit, omnes suscipit, omnes ex affectu fovet et nutrit. Sequitur : « Et « homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus. » Multa superius gloriosa dicta sunt de

(722) « Macheleth, vel Amalech, interpretatur chorus divina verba decantans, et quod additur ad respondendum, significat organa musica prævenisse, et

civitate ista; sed hoc quod modo dicitur, omni gloria gloriosius est, nulla gloria huic gloriæ comparari potest. Ipse Altissimus, qui fundavit et fecit eam, ipse homo factus est, et natus est in ea. Et unde hoc probas? Vis audire unde?

« Dominus narravit in scripturis populorum suorum, et principum eorum, qui fuerunt in ea. » Interroga patres tuos, et annuntiabunt tibi, majores tuos, et dicent tibi (Deut. xxxii, 7; Psal. xliii, 2). Lege scripturas omnium populorum, prophetarum scilicet et apostolorum, quæ omnes communes sunt, quæ ad nostram et omnium doctrinam scripta sunt, et docebunt te. Lege Moysen, Isaiam et Jeremiam, et invenies. Lege Evangelia, quæ non sunt minoris auctoritatis, quam illa. Lege Paulum servum Jesu Christi « qui vocatus est apostolus, et segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ex semine David secundum carnem (Rom. 1, 4). » Probatum est igitur quia homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus. Restat unum gloriosum adhuc, quod de 487 hæc civitate dictum est, et ipsum audiamus :

« Sicut lætantium omnium nostrum habitatio est « in te. » Nam et hoc valde gloriosum est, quod hujus civitatis habitatores perpetuam lætitiæ habebunt, et miseriam nullam sentient : ubi enim miseria est, ibi lætitiæ locum non habet. Hæc autem lætitiæ spiritualis est, hoc gaudium, non festum temporaneum, sed æternæ felicitatis est. De qua Apostolus ait : « Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii, 18). » — « Lætanini ergo in Domino, et exultate justi, et gloriamini omnes recti corde (Psal. xxxi, 11). » — « Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete (Philip. iv, 4). »

PSALMUS LXXXVII.

CANTICUM PSALMI FILII CORE IN FINEM PRO MACHELETH AD RESPONDENDUM, INTELLECTUS EMAN EZRAHITÆ (722).

Si canticum psalmi est, et cantandum pariter, et legendum est. In hoc enim psalmo Christi passio prædicatur, quæ nobis et lætitiæ simul et tristitiæ facit. Quis enim de salute sua non lætetur? Quis de passione Christi non contristetur? Cantemus igitur hunc psalmum de redemptione nostra gaudendo : nos enim sumus filii Core, a quibus cantari jubetur. Et eundem psalmum legamus, Christi passioni compatiendo. Referatur autem in finem, id est ad Christum, quia « finis legis Christus est (Rom. x, 4). » — « Ipse est alpha et omega, initium et finis (Apoc. 1, 17). » Iste autem intellectus Eman Ezrahitæ est, quia Eman Ezrahitæ isto modo hunc titulum intellexit. Interpretatur autem Eman fortitudo eorum : Ezrahitæ vero, semen Dei. Per hunc igitur apostolos intelligamus; qui Judæorum chororum respondisse solemniter : mystice innuens Domini passionem, quæ hoc psalmo cantatur. » BEDA.

mido sunt, quoniam ipsi eos judicabunt et damnabunt. Qui et ipsi sunt semen Dei, de quibus per prophetam dicitur: « Omnes, qui vident eos, dicent quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus (*Isa. Lxi, 9*). » De hoc autem parvo semine per universum mundum a Domino seminato, tota Ecclesie multitudo pullulavit. Cui enim duodecim grana frumenti parvum semen non videatur?

« Domine Deus salutis meae. » Filius secundum humanitatem loquitur ad Patrem, et de Judæorum perfidia conqueritur, qui tam inhoneste et tam crudeliter eum tractaverunt. Mentuntur Judæi, qui dicunt: « Non est salus ipsi in Deo ejus (*Psal. lli, 5*), » quem ipse suæ salutis Deum et Dominum esse dicit: « In die clamavi et nocte coram te. » In die namque et in nocte, in prosperis et in adversis clamavit Dominus, et palam prædicavit in Synagogis Judæorum, ut eos ab errore converteret, et veritatem cognoscere faceret. Unde et Patrem suum testem invocat, dum hoc coram eo se fecisse dicit. Hinc est enim quod ipse in Evangelio dicit: « Ego palam locutus sum mundo, et in abscondito locutus sum nihil, et semper docui in Synagogis Judæorum, ubi omnes Judæi convenerant (*Joan. xviii, 20*). » Qui « si non venissem e. locutus eis fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo (*Joan. xv, 22*). »

« Intret oratio in conspectu tuo, inclina aurem tuam ad precem meam, Domine. » Usque nunc, quasi dicat, clamavi et prædicavi, sed parum me clamasse et prædicasse profruit; quia meis verbis deteriores facti sunt, qui mihi credere et obedire debuissent. Nunc itaque non illos prædico, sed te potius oro, ut ab eorum impietate me defendas. Quare hoc?

« Quia repleta est malis anima mea. » Si enim sponte sua passus est Dominus, utique et sponte sua repleta est malis anima sua, neque potuit contra voluntatem suam aliquid mali accidere animæ suæ, unde et alibi dicitur: « Oblatus est, quia ipse voluit, et non aperuit os suum (*Isa. Lxii, 7*). » — « Et « vita mea inferno appropinquavit. » Bene dicit animam suam inferno appropinquasse, quia, quamvis ibi fuisset, nullas tamen ejus incommoditates sustinuit, quando eum. exspoliavit. Sic igitur et longe fuit a tormentis, et tormentis appropinquavit. Secundum Judæorum æstimationem loquitur, qui nihil enim in perferendis tormentis ab aliis hominibus differre putabant. Unde et subditur:

Æstimatus sum cum descendentibus in lacum,

(723) « Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber. » Ita Vulgata, eademque lectio est apud S. Augustinum; quem locum sic illustrat: « In his verbis maxime persona Domini apparet. Quis enim alius inter mortuos liber, nisi in similitudine carnis peccati inter peccatores solus sine peccato? Ille ergo inter mortuos liber, qui in potestate habebat ponere animam suam, et iterum sumere eam: a quo eam nemo tollebat, sed eam ipse voluntate ponebat. » Consentiant Origenes, Ambrosius, Hieronymus, aliique Patres; ut mirum sit aliquem esse

A « factus sum sicut homo sine adjutorio (723). » Ego autem liber inter mortuos fui, 488 neque aliquid ibi impedimentum inveni. Factus est igitur Dominus homo sine adjutorio, et sicut alii homines, qui in infernum descenderunt, non autem secundum rei veritatem, sed secundum stultam Judæorum opinionem. Secundum eandem æstimationem, ea, quæ superius dicta sunt, intelligi possunt.

« Sicut vulnerati dormientes projecti in monumentis, quorum non meministi amplius; et quidem « ipsi de manu tua repulsi sunt; posuerunt me in « lacu inferiori, in tenebris et in umbra mortis. » Sic, inquit, secundum æstimationem et iudicium suum posuerunt me Judæi in tenebris et in umbra mortis, sicut ibi ponuntur vulnerati dormientes, projecti in monumentis. Per hos autem homines iniqui significantur, diabolicis sagittis vulnerati et interfecti, et infernalibus monumentis demersi et projecti. Qui longe a memoria Dei facti sunt, in pœnis dormientes, semperque et sine fine moriuntur. Et hoc ideo quia propter scelera sua in loca illa pœnalia de manu Dei expulsi sunt. Inter hos autem stultissima Judæorum æstimatione, et opinio Salvatorem nostrum ponere non timuit.

« In me confructa est ira tua, et omnes elationes tuas super me induxisti. » Ubique subaudiendum est, secundum eorum iudicium, et æstimationem. Putabant enim Deum sibi iratum fuisse, et omnia illa mala, quæ sibi inferebant, merito accidisse. Bene autem pœnæ illæ elationes vocantur, et sævientis maris tempestatibus comparantur (724).

« Longe fecisti notos meos a me. » Notos suos apostolos dicit, qui timore perterriti eo relicto fugerunt omnes; de quibus in Evangelio legitur quia « stabant noti ejus a longe, ut viderent finem (*Luc. xxiii, 49*). » — « Posuerunt me in abominatorem « sibi. » Illi qui in lacu inferiori, ut supra diximus, eum posuerunt, etiam abominabilem habere non timerunt.

« Traditus sum, et non egrediebar. » Quid necesse fuit ut prodicione caperetur, qui inter eos conversabatur, et nusquam egrediebatur? Non fugit Dominus, sed contra illis venientibus sua sponte obviam ivit, et in se irruentibus ait: « Quem quæritis? » Illis autem respondentibus, « Jesum Nazarenum, » dicit: « Si me quæritis, sinite hos abire (*Joan. xviii, 7, 8*). » de discipulis suis loquens, de quibus subditur:

« Oculi mei infirmati sunt præ inopia. » Oculos suos apostolos vocat (725), ob nimiam dilectionem, qua eos diligebat. Unde et ipse ait: « Sicut dilexit negantem hanc eos docuisse sententiam.

(724) « Et omnes elationes tuas super me induxisti. » Hoc adhuc dicitur quantum ad deliberationem pertinet nefariam Judæorum. Credebatur Deus induxisse super Christum elationes, id est amplissimas indignationes, quando eum pertulit crucifigi; mortem illam putantes pœnalem, cum dispensationis ejus gloriam non viderent. » Cassiod.

(725) Pro oculis, apostolos intelligit etiam Cassiodorus, qui ait infirmatq; præ inopia; « quia necdum acceperant Spiritum sanctum, quo confortati postea

me Pater, et ego dilexi vos (*Joan. xv, 9*). » Hac autem significatione idem ipse alibi ait : « Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te (*Matth. xviii, 9*). » Per oculos eos videlicet significans quos charissimos habemus, et quasi oculos amamus. Isti autem passionis tempore, mortis timore adeo infirmati sunt, ut ipse qui inter eos fortior habebatur, ter eum negaret. Et hoc quidem præ inopia; copia et inopia contraria sunt. Copia apostolorum Christus erat, quia virtutem, constantiam et fortitudinem, et quæcunque eis necessaria erant in ipso habebant et possidebant. Quia igitur copiam fugerunt omnium bonorum inopiam habuerunt.

« Clamavi ad te, Domine, tota die expandi manus meas ad te. » Clamavit autem, sicut in Evangelio legitur, voce magna, dicens : « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum, et inclinato capite emisit spiritum (*Joan. xviii, 30*). » Expandit vero in cruce positus manus suas tota die, sicut per prophetam dicitur : « Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, et contradicentem mihi (*Rom. x, 21; Isa. lxxv, 2*). » Hac benigna manu suarum extensione totum mundum Dominus complexatus est, omnesque credentes ad se traxit.

« Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici resuscitabunt, et confitebuntur tibi? » Clamavit Dominus in cruce, et quid clamaverit Propheta manifestat. Sed hæc verba solus Pater audivit, cui soli Filius loquebatur. Cætera vero, quæ non corde tantum, sed ore locutus est, omnes qui aderant audire potuerunt. Veluti quando dixit : « Pater, ignosce illis, qui nesciunt quid faciunt (*Luc. xxiii, 34*). » Clamavit igitur Salvator noster, et pro illis qui tunc temporis in eum credebant, et pro omnibus aliis, qui in toto mundo credituri erant. Alios vero omnes mortuos et tenebras vocat, quos neque verbis, neque miraculis credituros esse cognoverat. Et hoc est quod dicit : « Nunquid mortuis facies mirabilia? » Multa mirabilia fecit Dominus per sanctos suos coram impiis et peccatoribus, quos mortuos dicit, quæ ipsi non divina virtute, sed magicis artibus facta esse dicebant : « Aut medici resuscitabunt, et confitebuntur tibi, » et laudabunt te? Sic, inquit, mortui sunt, et insensibiles facti, ut neque verbis, neque miraculis, neque medicinis resuscitari valeant. Medici Dei, apostoli et doctores sunt, qui et mortuos resuscitabant, et omnes languores et infirmitates sanabant.

« Nunquid enarrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam, aut veritatem tuam in perditione? » Tales, quasi dicat, non solum **489** mortui sunt, verum etiam jam fetidi et perditioni traditi in sepulcris dealbatis putrescunt : qui igitur eis Dei misericordiam et veritatem prædicare valeat? (726)

« Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua,

ullatenus humana tormenta timuerunt. »

(726) « Illos vult intelligi, qui non sunt Domino credituri : quia nullus eis misericordiam Domini videtur narrasse, quem non voluerunt devota mente

« et justitia tua in terra oblivionis? » Isti, inquit, tenebræ sunt, terra oblivionis, in quorum memoria nihil boni est, cum omnino sint erroris tenebris involuti. Talibus itaque mirabilia Dei facere, et ejus justitiam prædicare superfluum et inutile est.

« Et ego, ad te, Domine, clamavi. » Sed non pro his clamavi ad te : « Ego enim scio quos elegerim (*Joan. xiii, 18*). » Pro quibus igitur clamavit Dominus? Utique pro discipulis suis, et pro omnibus aliis, qui per verba illorum credituri erant in eum. Lego in Evangelio, et sic eum fecisse invenies. Et pro talibus quidem illico a Patre exauditus est. Hoc est enim quod ait : « Et mane oratio mea præveniet te. » Mane autem fieri dicitur, quod subito fit et sine ulla dilatione; sicuti econtra quod tarde fit sero fieri dicitur.

« Ut quid, Domine, repellis orationem meam, avertis faciem tuam a me? » Hæc sententia superiori videtur esse contraria; dum dicit se exauditum, et statim dicit orationem suam esse repulsam. Quomodo enim exauditus est, si ejus oratio repulsa est? Determinandum est itaque, ut secundum diversa tempora, vel secundum diversas personas hoc intelligatur. Nunquam enim Pater ejus repulit orationem, nunquam faciem suam ab eo avertit; repulisse tamen et avertisse dicitur, quod sanctos in magnis afflictionibus positos non tam subito liberat et exaudit, sed aliquandiu affligi permittit (727). Non repellitur igitur oratio Christi, quamvis in aliis mane, et in aliis sero exaudiatur; ostendit autem quamtam compassionem in servis suis habeat, eum eos diutius affligi non patiatur.

« Egenus sum ego, et in laboribus a juventute mea. » Pro istis, inquit, de quorum intolerandis doleo passionibus, cum omnium dives essem, egenus et pauper factus sum, pro his quoque in laboribus et fatigationibus sum a juventute mea. Ex quo in Judæa prædicare coepi, pro his exaltatus sum in cruce, humiliatus in sepulcro, et confusus sum, ignominia crucis et morte turpissima ab impiis condemnatus.

« In me pertransierunt iræ tuæ, et terrores tui conturbaverunt me. » Hoc est enim quod alibi dicitur : « Quod non rapui, tunc exsolvebam (*Psal. lxxviii, 5*). » Omnes iræ Dei, quæ peccatoribus debebantur, in Christum transierunt, quia pro omnibus moriens, omnes Dei iras et indignationes mitigavit. Terrores quoque Dei conturbaverunt eum, quia, sicut ipse ait, nullam in eum potestatem haberent, nisi desuper datum eis fuisset.

« Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul. » His autem verbis et a multis, et cum magna instantia et diligentia ne evadere potuisset, se a Judæis circumventum et custoditum fuisse ostendit.

percipere. » **CASSIOD.**

(727) Eandem expositionem affert D. Augustinus.

Elongasti a me amicum et proximum, et notos
 « meos a miseria. » Per hos autem apostolos intel-
 ligimus, qui eo relicto omnes fugerunt, et ipso vo-
 lente et iubente teneri non potuerunt; sic enim ipse
 ait: « Si me queritis, sinite hos abire (Joan. xviii,
 8), » ut adimpleatur sermo qui dixerat: « Pater,
 quos dedisti mihi, non perdiidi ex eis quemquam
 (Joan. xiii, 9). »

PSALMUS LXXXVIII.

INTELLECTUS ETHAN EZRAHITE (728).

(729) Ethan robustus, et Ezrahitæ semen Dei in-
 terpretatur. Robustorum igitur et aliorum Dei in-
 telligentiam, per quos apostoli et martyres signifi-
 cantur in hoc psalmo sequi et tenere debemus. Est
 autem hic psalmus Ecclesiæ Testamentum, ut fir-
 missime credat, et nullatenus dubitet de omnibus,
 quæ per hanc chartulam donationis sibi promit-
 tuntur.

« Misericordias (730) tuas, Domine, in æternum
 « cantabo, in generationem et generationem pro-
 « nuntiabo veritatem tuam in ore meo. » Promittit
 Propheta se in æternum cantare misericordias Dei,
 et in omnes generationes se pronuntiare veritatem
 ejus. Et reddit rationem, quare hoc faciat.

« Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædi-
 « ficabitur in cælo, quoniam dixisti 490 quia in
 « æternum præparabitur veritas tua in eis (731). »
 Cæli dicuntur omnes sancti, sicut econtra terra
 omnes peccatores vocantur. Unde et primo homini
 dictum est: « Terra es, et in terram ibis (Gen.
 iii, 19). » Quoniam autem sancti æterni sunt, æter-
 na misericordia est, et veritas, qua salvati sunt (732).
 Si vero æterna est, et ut Deum laudent in æternum,
 necesse est, quoniam omne optimum opus semper
 suum laudat factorem. Semper igitur laudabunt mi-
 sericordias Domini, quicumque salvati sunt per mi-
 sericordias Domini.

« Disposui Testamentum electis meis. » Alia
 causa, quare in æternum cantet misericordias Do-
 mini: « quia dixisti, inquit, disposui Testamentum
 electis meis, » et cætera quæ sequuntur, fidelibus
 tuis dare promisisti ideo et per meipsum, et per eos,
 qui hæc verba mea suscipient, misericordias tuas
 in æternum cantabo.

« Juravi David servo meo: Usque in æternum
 « præparabo semen tuum, et ædificabo in sæculum
 « sæculi sedem tuam. » Hoc est itaque illud Testa-
 mentum, quod se Dominus electis suis dare dispo-
 suit. Quod autem se Dominus jurasse dicit, sui ser-
 monis firmitatem ostendit, quia omne quod promittit,
 quasi juramentum et plus quam juramentum est; si-

(728) Hic titulus est juxta Vulgatam. Apud Augu-
 stinum legitur: *Intellectus Ethan Israelitæ*. Ethan,
 et Aman filii Zaræ ut Paralip. ii, 6. Ex quo forsitan
 Zaritæ, vel Ezrahitæ.

(729) Tituli hujus interpretatio, quam S. Bruno
 tradidit ex Beda desumpta est, quemadmodum fere
 omnes alia, ut legendibus antmadversiones cardina-
 lis Thommasii constabit, eundemque Bedam, secu-
 rus est in sensus mystici expositione.

A quidem nullo modo immutari potest. « Usque in
 æternum, inquit, præparabo semen tuum, » quia
 nunquam deficient verba tua, nunquam filii tui de-
 ficient. Et in sæculum sæculi ædificabitur sedes tua,
 quia de te nascetur, cujus sedes et cujus regnum in
 æternum manebit. Cantat igitur David, sicut jam
 diximus, misericordias Domini in æternum; siqui-
 dem semen ejus et doctrina ejus manet in æter-
 num.

« Constatbuntur cæli mirabilia tua, Domine, et
 « veritatem tuam in Ecclesia sanctorum. » Illi, in-
 quit, cæli, in quibus misericordia tua et veritas tua
 in æternum præparata est, constatbuntur et laudabunt
 mirabilia tua, et veritatem tuam in Ecclesia sancto-
 rum. Rationabiles sunt isti cæli, qui Deum laudant
 B et prædicare didicerunt. Quicumque autem evange-
 lium prædicant, multa quidem mirabilia, et verita-
 tem sine dubio prædicant.

« Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino?
 « Aut quis similis erit Deo inter filios Dei? » Et
 hoc quidem prædicant cæli, et quod prædicant ve-
 rum est, quoniam nulla creatura, quamvis magni
 meriti sit, Filio Dei comparari potest. Et ipse qui-
 dem solus Dei Filius est per naturam, alii vero om-
 nes per gratiam et adoptionem. Quando autem ho-
 mines videntes mirabilia, quæ per apostolos fiebant,
 eos quasi deos adorare volebant, tunc nimirum hæc
 apostoli dicere cogebantur: « Quoniam quis in nu-
 bibus æquabitur Domino? Aut quis similis erit Deo
 inter filios Dei? » Nos, quasi dicant, homines sa-
 nus, et illius servi sumus quem vos insipienter non
 esse putatis. Isti sunt illic nubes de quibus dicitur:
 « Qui sunt isti, qui ut nubes volant? » (Isa. lx, 8.)
 Dabant autem pluvias istæ nubes, non tamen a se,
 sed quas de illo fonte clarissimo suscipiebant.

« Deus, qui gloriatur in consilio sanctorum. »
 Hic est, inquit, ille Deus qui ab omnibus sanctis
 glorificatur et magnificatur. « Magnus, et metuen-
 « das super omnes, qui in circuitu ejus sunt. » Illi
 sunt in circuitu ejus et appropinquant sedi ejus, qui
 magis familiares sibi sunt et amplius ab eo diligen-
 tur. Unde in Apocalypsi Joannes apostolus dicit se
 vidisse sedentem in sede, et in circuitu sedis viginti
 quatuor seniores (Apoc. v, 8). Omnes isti et magni
 et metuendi sunt, sed ille major est et magis me-
 tuendus est. Unde et subditur:

« Domine Deus virtutum, quis similis tibi? Potens
 « es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo. » Mo-
 do nos docet Propheta, qui sunt illi qui in circuitu
 ejus sunt, et quibus omnibus ipse fortior et poten-
 tior est, utpote Deus virtutum, et cui nemo similis

(730) Ita etiam apud S. August. legitur. « Misericordias tuas, Domine. » In Vulgata tuas omittitur.
 (731) Lectio Vatic. : « Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur, in cælis præparabitur veritas tua. »

(732) Super quæ egregie S. Aug. : « Neque enim exhiberetur veritas in impletionem promissorum, nisi præcederet misericordia in remissione peccatorum. »

est. « Veritas enim tua in circuitu tuo. » Illi, quasi dicat, sunt in circuitu tuo et familiariter tibi adherent, qui prædicaverunt et docuerunt veritatem tuam, per quos patriarchas, apostolos et doctores intelligimus. Merito autem vocantur isti veritas Dei, quia in verbis istorum multis assertionibus probatum est, quam verax est Deus.

« Tu dominaris potestati maris. » Hoc est illud mare de quo dicitur: « Hoc mare magnum et spatiosum (Psal. ciii, 25), » per quod mundus iste significatur, cujus princeps et potestas diabolus existit, de quo Dominus ait: « Venit enim princeps hujus mundi, et in me non habet quidquam (Joan. xvi, 11). » Unde et Apostolus: « Non est, inquit, nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in cœlestibus (Ephes. vi, 12). » Huic autem potestati, sive potius potestatibus (multi enim sunt) dominatur Dominus, et secundum suam voluntatem eos coerces, et non quantum volunt, mare istud perturbare valeant. Et hoc est quod dicit: « motum » autem fluctuum ejus tu mitigas. » Tanta est enim diaboli sufflatio, ejusque malignitatis inspiratio, nisi iras hominum qui ejus veneno assidue inficiuntur Dominus mitigasset; omnes se vicissim homines interficerent.

« Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. » Ipse enim non solum superbus est, sed rex super omnes superbiæ filios alibi dicitur. **491** Hunc autem quasi vulneratum humiliavit Dominus, quia potenter eum hævavit, et domum ejus exspoliavit. Qui autem post mille annos solvendus esse narratur. « Et in » virtute brachii tui dispersisti inimicos tuos. » Per hos inimicos, Judæos intelligere possumus, qui de patria ejecti in universum mundum dispersi sunt in Salvatoris nostri virtute atque potentia.

« Tui sunt cœli, et tua est terra, orbem terrarum » et plenitudinem ejus tu fundasti. » Tu, inquit, quem Judæi crucifixerunt, et cœli et terræ Dominus es, tu ipse fundasti orbem terrarum, et omnia quæ in eo sunt, tu fecisti, cujus fundamentum, quale sit, nisi tua revelatione, nullus hominum scire potest.

« Aquilonem et mare tu creasti. » Magna laus, et magna gloria est Salvatoris nostri, dum omnium rerum creator esse describitur. Possumus autem per aquilonem, illum intelligere de quo dicitur: « Ab aquilone pendentur mala super omnes habitatores terræ (Jer. i, 14). » Per mare vero ejus ministros sibi obediens, siquidem soli venti mari dominantur. Dei igitur creatura est diabolus, quamvis nimia superbia elevatus dicere ausus fuerit, quod Altissimo similis fieret. Unde et beato Job Dominus

A ait: « Ecce Behemoth, quem feci tecum (Job. xl, 40), » ostendens quia sicut fecit Job, sic fecit et Behemoth.

« Thabor et Hermon in nomine tuo exsultabunt. » Interpretatur autem « Thabor » *lumen veniens*; « Hermon » vero *anathema ejus*. Isti duo montes apostolos et Ecclesiam significant, qui et ipsi multis in locis montes vocantur. Sunt enim apostoli lumen veniens, qui non otio dediti, sed sollicitè ubique discurrentes totum mundum sua doctrina illuminaverunt. Ecclesia vero anathema ejus, quem nominare fastidiosum et turpe est, semper in ore habet, quia eum excommunicare, exsufflare et maledicere non cessat. Hoc autem probare poteris, si sacerdotes audieris, quando scrutinia faciunt (733). Et isti quidem in nomine ejus semper exsultant, quia et dici et esse Christiani vehementissime gaudent. « Tuum » brachium cum potentia. » Brachium patris filius est, et brachium filii apostoli sunt. Tanta autem in apostolis potentia fuit, ut dæmonia fugarent, omnes suos inimicos superarent, omnesque languores et infirmitates sanarent.

« Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua. » Et brachium, et manus, et dextera idem significant. Hæc autem manus, et hæc dextera tam firmata et exaltata est, quando Spiritum sanctum apostoli susceperunt, quoniam tunc et sacerdotes, et excellentiores omnibus hominibus facti sunt; unde et eidem ipse Dominus ait: « Ego dabo vobis es et sapientiam, cui non poterunt resistere, et contradicere omnes adversarii vestri (Luc. xii, 45). » « Firmetur, inquit, manus tua, et exaltetur dextera tua. » Ad quid? ad construendam et præparandam sedem tuam. Quibus instrumentis? « Justitia et judicium præparatio sedis tuæ. » Sedes Dei Ecclesia est, in qua Salvator noster maximus Pontifex ordinatus est. Hinc est enim quod omnes episcopi Ecclesias, in quibus ordinati sunt, sedes suas vocent. Præparatur autem in justitia et judicio sedes Dei, quia nulla pulchritudo ibi est, ubi justitia et judicium non est. Quid igitur misericordia? Nunquid et ipsa huic præparationi necessaria non est? Ad quod ipse:

« Misericordia et veritas præibunt ante faciem tuam. » Hoc est enim quod alibi dicit: « Misericordia et veritas complexæ sunt se (Psal. lxxxiv, 11); » junctæ sibi in Christo sunt misericordia, et veritas, quæ et justitia vocatur, et naturaliter junctæ, quia et justitia in faciendo misericors est, et misericordiam faciendo justus est. Præcedunt igitur hæc duæ virtutes ante faciem Christi, quia in omnibus suis actionibus eas sequitur, et a misericordia et justitia nunquam recedit. Unde et merito alibi di-

(733) Hoc ex loco testimonium habemus adhuc sæculo xi, in quo sanctus Bruno floruit servari in Ecclesia vetustissimam consuetudinem faciendi scrutinia de his, qui in Sabbato sancto soleuniter baptizandi erant, quæ scrutinia, probationes scilicet, an symbolum, orationem Dominicalem etc., memoriter

tenerent in Dominicis 4 et 5 Quadragesimæ ab episcopis, vel pastoribus habebantur; quo tempore fiebant etiam super baptizandos exorcismi ad expellendos dæmones; et novi fideles ad Baptismi sacramentum præparabantur. Vid. Chardon De sacram. lib. 1, cap. 7. Trombellium De sacram. Baptismi, etc.

atur : « Universæ viæ Domini misericordia et veritas (*Psal.* xxiv, 10). » — « Beatus populus » Christianorum, « qui solus scit jubilationem. » Jubilatio gaudium ineffabile est, quod intus in secreto cordis de Deo habetur, quod quidem neque verbis, neque litteris exponi potest. Hoc autem ideo dixit Propheta quia hæc verba, quæ modo loquitur, gaudium et jubilationem in omnibus fidelibus excitare debent (734).

« Domine, in lumine vultus tui ambulabunt. » Domine, inquit, in lumine vultus tui ambulabunt Christiani tui, quia eris oculus illorum, et ad tuorum luminum similitudinem eorum oculos illuminabis. Soli igitur Christiani illuminati sunt, alii vero omnes caeci sunt, et in tenebris ambulant. « Et in nomine tuo exsultabunt tota die; » de tanto videlicet patronimico gloriantur, quia a Christo Christiani vocantur. « Et in tua justitia exaltabuntur. » Si Salvator noster tantam justitiam non haberet, non exaltarentur, qui pro eo moriuntur, sed potius illi qui de eo male loquuntur.

492 « Quoniam gloria virtutis eorum tu es. » Tu, inquit, es gloria, tu es præmium et corona virtutis eorum. Unde non tantum tota die, sed omni tempore et gaudere, et exultare possunt. Magnam gloriam suscipit de virtute sua, qui Deum ipsum habere meretur pro victoria virtutis suæ. « Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum. » Si quaeratur a te de cornu Christianorum, quomodo scilicet virtus et potestas eorum tantum exaltata sit? Responde, quia sic placuit Deo, et in beneplacito ejus, nullis præcedentibus meritis sic exaltati et sublimati sunt.

« Quoniam Domini est assumptio (735) et sancti Israel regis nostri. » De assumptione carnis nostræ loquitur, quam non angelus, non archangelus, sed ipse per seipsum Filius Dei, ut nos redimeret et exaltaret assumere dignatus est. In hac igitur assumptione est omnis virtus et fortitudo, gloria et potestas, et omnis beatitudo nostra. Apostrophe ad Patrem.

« Tunc locutus es in aspectu filii tuis, et dixisti (736) : Posui adiutorem super potentem, et exaltavi electum de plebe mea. » Sic de futuris, quasi de præteritis loquitur, secundum prophetarum consuetudinem. Tunc, inquit, quando Salvator noster carnem assumpsit, locutus est Dominus filiis suis, per quos omnes mundi nationes intelligimus, omnesque suos fideles intelligere fecit ea quæ de Christi passione, resurrectione et ascensione

(734) Cod. Ghis., omnibus fidelibus facere debent.

(735) Quia in textu Augustini lectio est : « Quoniam Domini est susceptio; » ideo hæc apposite subjicit. « Ipse susceptio, ipse te illuminat : in ejus lumine titus es, in ejus lumine ambulat, justitia ejus exaltaris. Ipse te suscepit, infirmitatem tuam ipse custodit, ipse facit robustum de se, non de te. »

(736) Eadem lectio est apud Augustinum. Tunc locutus es in aspectu filii tuis, et dixisti. « Locutus es in aspectu tuo, revelasti hoc prophetis tuis, ideo

A scripta sunt, sive in his psalmis, sive in lege et prophetis, sive in aliis scripturis. Unde et in aspectu locutum esse dicit, hoc est palam et manifeste, quæ prius in occulto et obscure loqui consueverat. Nunc igitur ea audiamus quæ de unigenito Filio suo locutus est Dominus filiis suis sive per prophetas sive per apostolos, sive per alios quoscunque prædicatores. « Posui, inquit, adiutorium super potentem, et exaltavi electum de plebe mea. » Quando ista dicuntur, non ad divinitatem, sed ad solam humanitatem respicere debemus. Posuit enim Dominus adiutorium redemptionis et salutis nostræ super potentem, imo vero super omnipotentem, de quo alibi ait : « Ponam in salutare, fiducialiter agam in eo (*Psal.* 11, 6). » — « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum Domini (*Psal.* 11, 6). »

« Inveni David servum meum. » Inveni, inquit, David servum meum, hominem fortem, sapientem, sine peccato, et sine carnis concupiscentia naturæ. Servus autem pro parte carnis, Christus vocatur.

« Oleo sancto meo unxi eum; » de quo videlicet alibi dicitur : « Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ participibus tuis (*Psal.* xxiv, 8). » — « In ipso enim, sicut scriptum est, requiescit omnis plenitudo divinitatis corporaliter (*Coloss.* 11, 9). » Qui de seipso alibi dicit : « Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me (*Luc.* 11, 18). »

« Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum. » Manus, et brachium Patris virtus, et fortitudo est, quæ, quantum Christus voluit, auxiliata est.

« Nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non nocebit ei. » Sic est ille inimicus, filius iniquitatis, de quo ipse Dominus in Evangelio ait. « Venit enim princeps hujus mundi, et in me non habet quidquam (*Joan.* xvi, 11). » Nullus alius in hoc mundo præter Christum, natus est, in quo aliquid de suo diabolus non invenerit, ipse enim solus sine peccato natus est; ipse est, « qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (*1 Petr.* 11, 22). » Non querit itaque diabolus in homine, nisi ea quæ sua sunt, et in quo aliquid de suo non invenerit, nihil ei suis accusationibus nocere poterit. Quomodo igitur Salvatore nostro nocere potuit, ad quem, si voluisset, nunquam accedere valuisset. Unde et subditur :

« Et concidam inimicos ejus a facie ipsius, et odientes eum in fugam convertam. » Hoc autem

locutus es eis in aspectu, id est in revelatione, unde prophetæ videntes dicebantur. » Hæc subjicit S. doctor. Etiam Cassiodorus habet in aspectu; in Vulgata autem legitur : in visione. Ejusdem Cassiodori hujus loci egregiam expositionem subjiciam. « Per hoc verbum, ait, illud ostenditur; quia quidquid prophetae dixerunt, non ignoranter locuti sunt; sed in contemplatione certissima constituti, viderunt quod ore prædicaverunt. »

de malignis spiritibus et de omnibus aliis inimicis A intelligi potest. Quod tamen si ad iudicium referatur, non erit inconveniens.

« Et veritas mea, et misericordia mea cum ipso. » Per veritatem et misericordiam Patris, quæ cum ipso et in ipso erat, ipsam eius divinitatem intelligere possumus quæ semper eum in omnibus et regebat, et fovebat. Unde et subditur : « Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus. » Unum nomen est et Patris et Filii, quia sicut Pater, et Filius Deus vocatur. Exaltatus est igitur Salvator in nomine Patris, quia humanitas neque in nomine suo, neque in virtute sua exaltata est, sed in nomine divinitatis.

« Et ponam in mari manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus. » Per mare et flumina mundus iste significatur; siquidem « aquæ multæ populi multi. » Est igitur manus 493 Domini in mari, et in fluminibus, quia ejus virtus et potentia ubique gentium narratur (737).

« Ipse invocabit me, Pater meus es tu, Deus meus, et susceptor salutis meæ. » Pater meus es tu, ad divinitatem spectat, cætera vero ad humanitatem. Lege in Evangelio, et invenies eum multis in locis Patrem suum Deum vocasse. Unde et Judæi Pilato dicebant : « Secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit (Joan. xix, 7). »

« Et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regibus terræ. » Ipse enim secundum divinitatem et primogenitus et unigenitus est Patris, et secundum humanitatem et primogenitus et unigenitus est matris. Posuit tamen eum Pater secundum humanitatem, quomodo primogenitum omnium, quia constituit eum habere primogeniti honorem et dignitatem inter omnes. Hunc honorem perdidit Esau, qui pro lentis edulio vendidit primogenita sua. Et non solum primogenitum, sed etiam præ cunctis regibus excelsum fecit eum.

« In æternum servabo illi misericordiam meam. » Fuit ei aliquando, secundum humanitatem, necessaria misericordia Patris, quia et ipse, sicut ceteri homines indigentiam patiebatur. Hoc autem probatur; cum fatigatus sitiret, a muliere Samaritana bibere petiit. Sed modo ei necessaria non est; nobis vero semper necessaria est. Propter nos igitur dicitur « in æternum, » quia sola Dei misericordia salvati sumus. « Et Testamentum meum fidele ipsi. » Fidele utique Testamentum est, quia firmiter et stabile est, et nihil ex his quæ promittit evacuari potest.

« Et ponam in sæculum sæculi sedem ejus. » Hoc est quod beatissimæ Mariæ ab angelo dicitur : « Dabit illi Dominus sedem David Patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum (Luc. 1, 32). » Et alibi : « Potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus, quod non corrumpetur

(Dan. vii, 14); » unde et subditur : « et thronus ejus sicut dies cæli. » Dies terræ corporales sunt, et aliquando si nem habebunt; dies vero cæli æterni sunt, et nunquam finem habebunt. Erit igitur thronus ejus sicut dies cæli, quia æternus erit, et finem non habebit. Cætera quæ sequuntur ad Ecclesiam pertinent, et ineffabilem Dei misericordiam super eam ostendunt.

« Si, inquit, dereliquerint filii mei legem meam, et in iudiciis meis non ambulaverint, si justificationes meas profanaverint, et mandata mea non custodierint. » Quid faciam illis? Vis audire quid?

« Visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum. » Et quid amplius? « Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo ei in veritate mea, neque profanabo Testamentum meum, et quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita. » Quid majus, vel quid æquale Dominus servis suis promittere potuit? Nullus locus desperationi relinquitur, quoniam omnibus misericordiam facit, omnibus quidem, qui ad poenitentiam convertuntur; aliis autem non fit ista promissio; sicut enim ipse Dominus ait : « Peccator, quacunque hora conversus fuerit, et ingemuerit, omnium iniquitatum ejus non recordabor (Ezech. xxxiii). » Quid est omnium iniquitatum? Hoc videlicet quod hic dicitur.

« Si dereliquerint filii mei legem meam, si in viis meis non ambulaverint, si justificationes meas profanaverint, et mandata mea non custodierint. » Per justificationes Dei, omnia ecclesiastica sacramenta intelligere debemus. « Visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum (738). » Visitat autem Dominus in virga iniquitates nostras, et in verberibus peccata nostra, quando pro peccatis nostris, quæ gravissimis poenis, vel etiam ipsa morte multanda essent, facili nos correctione castigat, sive in hac vita, sive in alia nos misericorditer affligere et castigare dignatur.

« Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo ei in veritate mea, neque profanabo Testamentum meum, et quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita (739). » Et hoc quidem promittit Dominus in veritate sua, ut firmissime ei credatur, in quo semper veritas est, et qui mentiri nunquam potest. Profanaret autem Dominus Testamentum suum et irrita faceret verba sua, si ea quæ dicit non adimpleret, et contra ea aliquid faceret. Quod autem singulariter ait : « Non dispergam ab eo, neque nocebo ei; » tantumdem valet, ac si pluraliter dixisset eis, quoniam ipse caput nostrum est, et nos membra ejus sumus; de quibus ipse ad Patrem ait : « Pater, volo, ut sicut tu, et ego unum sumus, ita et ipsi in nobis unum sint (Joan. xvii, 24). »

« Semel juravi in sancto meo, si David mentiar. »

(737) Cod. Ghis., *dominatur.*

(738) Illic versus deest in edit.

(739) Hæc iterum desunt, et textus mutilatus reperitur.

Sic enim et alibi dicitur, quia semel loquitur Dominus, et secundo id ipsum non repetit (740), quoniam omne quod dicit, firmum et stabile est, nullaque indiget reiteratione. Firmiter igitur juravit Dominus in sancto suo, id est in dilecto filio suo, quod nunquam ei mentiatur. Per ipsum Filium sibi ipsi juravit, quia non habuit majus, per quod jurare potuisset.

Sed quid juravit? « Semen ejus in æternum manebit, et sedes ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum, et testis in cœlo fidelis (744). » Semen igitur ejus, doctrina ejus, et filii ejus manebunt in æternum. Sedes autem ejus Ecclesia est, sive unaquaque anima fidelis, quoniam anima justi sedes est sapientiæ. Hæc autem erit sicut sol in conspectu ejus, quia, sicut ipse Dominus ait: « Folgebunt sancti sicut sol in regno Dei, et sicut luna perfecta in æternum (Matth. XIII, 43); » quia nunquam amplius decrescet, sed in sua perfectione et plenitudine manebit in æternum. Et ex omnibus his quæ juravi et promisi, testis est vobis in cœlo fidelis Salvator noster, qui pro nobis loquitur, qui causam nostram agit, et pro nobis quotidie interpellat. Huc usque Dominus locutus est, nunc Propheta loquitur et conqueritur de Testamento suo a Domino reprobato. Et hoc est quod ait.

« Tu vero repulisti, et sprevisi, et distulisti Christum tuum, avertisti testamentum servi tui, profanasti in terra sanctuarium ejus (742). » Tu vero, inquit, testamentum filii tui David in æternum confirmasti, et testamentum servi tui David repulisti, sprevisi et avertisti. Et hoc ideo quia distulisti Christum tuum. Si enim nobis eum misisses, non diceretur de nobis, quod de illis dicitur, ad quos missus est: « In propria venit, et sui eum non receperunt (Joan. 1, 11). » In hoc enim dierum spatio, quod fuit a David usque ad Christum, multas et magnas persecutiones passa est Synagoga. Primum quidem ab Assyriis tempore Isaie; deinde a Chaldeis tempore Jeremiæ; postea vero a Græcis tempore Machabæorum. Nam et templum destructum est, et civitas desolata, multique Judæorum ad gentilem ritum a patris legibus translati sunt. Hoc igitur est quod Propheta plangit, et testamentum sibi datum profanatum esse sibi conqueritur. Quod vero

(740) « Unam jurationem pro vita nostra habuit, qui pro nobis ad mortem unicum Filium suum misit. » AUGUSTINUS.

(741) Hoc testimonio S. August. invicte probat, et confirmat dogma catholicum de carnis resurrectione, cui apertissime contradicebant etiam illi philosophi gentiles, qui animæ immortalitatem admittebant; dicentes, « fieri non posse, ut caro ista terrena possit in cœlum ascendere. »

(742) Ne quæ hic loquitur Propheta, superioribus laudibus contraria videantur, juxta S. Augustinum et Cassiodorum, distinguendæ sunt personæ. « Celebratur ante Christi regnum, cujus gloria et stabilitas in æternum duratura promittitur: hic autem de Davide sermo est, qui multis calamitatibus pro-

bat sanctitatem in terra profanatam esse dicit, porcinas carnes super altare immolatas esse significat.

(743) « Destruixisti omnes macerias ejus, posuisti munitiones ejus in formidinem. » Nulla, quasi dicat, fuit fortitudo, quæ eos defendere potuisset: muri fortissimi quasi maceris destructi sunt. Vicini quoque illorum, et qui prius eos timere solebant, nunc hostibus juncti, in opprobrium eos habebunt.

« Diriperunt eam omnes transeuntes viam, factus est in opprobrium vicinis suis. » Quidquid contra illum populum sit, sibi David dicit, esse factum. Et illi quidem diripiunt populum Dei, qui viam transeunt, et per viam rectitudinis incedere nesciunt. (744). Vicini quoque illorum, et qui prius eos timere solebant, nunc hostibus juncti, in opprobrium eos habebunt.

« Exaltasti dexteram inimicorum ejus, ketificasti omnes inimicos ejus. Avertisti adjutorium gladii ejus, et non es auxiliatus ei in bello. » Hæc ad litteram vera sunt, si ad Chaldæorum tempora referantur. Nam et cætera quæ sequuntur secundum litteram intelligenda sunt.

« Dissolvisti eam ab emundatione, et sedem ejus in terram collidisti. » Hæc autem completa sunt, quando sacrificia perdidissent, quibus secundum legem emundari solebant. Non enim licet Judæis extra patriam sacrificare.

« Minorasti dies temporum ejus, perfudisti eum confusione. » Minorati sunt dies illi, quibus ille populus se regnare, et terram illam possidere sperabat. Unde etiam dicere solebant, « templum Domini, templum Domini est. » In illo videlicet templo spem habentes, et illam civitatem insuperabilem esse credentes. Huc usque Propheta. Amodo vero Ecclesia loquitur, cujus immensas afflictiones et tribulationes istæ persecutiones significabant, quas nunc usque Judæorum populum sustinuisse Propheta narravit. Bene itaque post illas, istas ponere voluit, quia et in pluribus consimiles sunt, et sicut diximus, in istis significatæ sunt. Dicat igitur Ecclesia, et inter ipsa tormenta, quæ patitur, misericordias sibi promissas, ad memoriam Domini reducat. Promiserat enim Dominus, quod in virga quidem eam visitaret, misericordiam vero suam ab ea non separaret. Sed fortasse apud Deum virga est, quod ipsa putat esse tormenta.

bat afflictus. Ipse etiam Christus appellatur, quod unctus fuit; repulsus vero David apparet a dignitate regia ex sententia Dei per Nathan prophetam propter peccatum cum Bersabea commissum. »

(743) Vulg. legit. *Destruixisti omnes sepes ejus: posuisti firmamentum ejus formidinem.*

(744) « Status ille, inquit Cassiodorus, regni Judaici et fide noscitur directus, et opibus. Nam per eum transeuntes sublatis facultatibus ejus religionis copias ad se violentissime transtulerunt; illis magis credentes ad quos Dominus corporaliter non venerat commonendos; sicut ipse dixit ps. XVII, 45. *Populus quem non cognovi servivit mihi: in auditu auris audivit mihi.* »

« Usquequo, inquit, Domine, irasceris? » An in finem? Cesset jam nunc indignatio tua, et miserebere populo tuo. « Usquequo exardescet sicut ignis ira tua? » Quæ sic loquitur, non virgam, sed scorpiones se sentire significat.

« Memorare, Domine, quæ mea est substantia. » « Non enim fortitudo lapidum, fortitudo mea, nec caro mea ænea est (Job. vi, 12) : » terra sum, fragilis sum, et hæc tam dura tormenta, 495 quæ tu pro virga habes, sustinere non possum. « Non enim vane constituisti filios hominum; » quos utique in vanum constituisses, si supra id, quod possunt, eos tentari permisisses, et de tantis afflictionibus non eripuisses.

« Quis est homo, qui vivit, et non videbit mortem, aut eruet manum suam de manu inferi? » Hoc autem tale est ac si diceret : Quia nisi sanctis suis in tormentis positus Dominus subvenisset, omnes timore mortis eum negarent, et mortem fugientes temporalem, mortem æternam viderent, et sustinerent, et animas suas ab inferi cruciatibus eripere non valerent.

« Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, Domine, sicut jurasti David in veritate tua? » Tu, inquit, promisisti David, non prophetæ David, sed filio tuo David, quod misericordias tuas non auferres ab eo, et non solum promisisti, verum etiam in veritate tua jurasti, quia omnis promissio tua juramentum est. Ubi igitur modo sunt illæ tantæ misericordiæ tuæ?

« Memor esto opprobrii servorum tuorum, quod continui in sinu meo, multarum gentium. » Memor esto, inquit, illius opprobrii, quod non solum a Judæis, sed ab aliis quoque multis gentibus servi tui lacerati sunt, ejus ego, dicit Ecclesia, oblita non sum, et quod in sinu meo, et in corde meo firmiter continui, et memoriæ commendavi. Et quid est illud? Sequitur :

« Quod exprobraverunt inimici tui, Domine, quod exprobraverunt commutationem Christi tui. » Hoc est enim quod Judæi et alii infideles contra nos ad magnam injuriam nostram dicere solent : quia hominem crucifixum et morte turpissima condemnatum adoramus. Ecclesia tamen honeste commutationem dicere voluit, quam ipsi mortem turpissimam dixerunt. Et revera magis commutatio, quam mors dici debet, per quam a tenebris transitur ad lucem, et a miseriis ad gloriam summamque felicitatem.

« Benedictus Dominus in æternum : fiat, fiat. » Puto quod Dei misericordias subito Ecclesia advenisse sensit, quando inter suas querelas hanc benedictionem et gratiarum actionem tam celeriter inseruit. Nam et Job gravissime afflicto simile quid dixisse videtur. « Dominus, inquit, dedit Dominus absta-

lit, sicut Domino placuit, factum est, sit nomen Domini benedictum (Job. i, 21). »

PSALMUS LXXXIX.

ORATIO MOYSI NOMINIS DEI (745).

In libris Moysi iste psalmus non invenitur : quod tamen Moyses dicit esse principium, in quo Deus creavit cælum et terram, ipse est, de quo hic dicitur : « Priusquam fierent montes, aut formaretur orbis terræ, a sæculo et usque in sæculum tu es Deus. » Homini quoque defectio in hoc psalmo narratur, cujus creatio in illis libris continetur. Et conveniens fuit ut idem ipse, qui scripsit creationem, scriberet quoque hominis defectionem.

« Domine, refugium factus es nobis a generatione et progenie. » Ecclesia loquitur de adventu Salvatoris nostri, quia optimum se cognoscit nunc habere refugium, quæ ante hoc tempus nullum habuit adjutorem; Domine, inquit, refugium factus es nobis ab hac generatione et progenie tuæ incarnationis. Ad te fugientes securi sumus, qui nullum refugium prius habuimus. Neque dicant tibi Judæi : « Quinquaginta annos novum habes (Joan. viii, 57), » quia non solum ante Abraham, verum etiam ante cælum et terram tu es. Et hoc est quod dicit :

« Priusquam fierent montes, et formaretur orbis terræ, a sæculo et usque in sæculum tu es Deus. » Et Deus, inquit, es et æternus es, et neque initium, neque finem habes, qui modo propter nos, et ad refugium nostrum, homo factus es.

« Ne avertas hominem in humilitatem. » Quid est in humilitatem? Est enim humilitas bona, quam utinam omnes habeamus, et humilitas mala, qua vitiiis et malignis spiritibus homo subjugatur. Hinc igitur humilitatem timet iste, et hæc venire formidat. « Et dixisti : Convertimini, filii hominum. » Et refugium, inquit, nobis factus es, et per prophetas, et per apostolos tuos, et aliosque prædicatores nobis dixisti : « Convertimini, filii hominum. » Et hoc quidem consilium tuum bonum est, et cum magno desiderio facere debemus. Quare?

« Quoniam mille anni ante oculos tuos sicut dies hesternæ, quæ præterit, et sicut custodia in nocte, quæ pro nihilo habetur. » Sic, subauditur, sunt anni eorum : 496 « Mane sicut herba, transcat, mane floreat, et pertranseat, vespere decidat, et induret, et arescat. » Tota, quasi dicat, hæc præsens vita nihil est, etiamsi mille annis viveret homo; quoniam mille anni ante oculos tuos sic sunt, sicut dies præteritæ, quæ fuit, et non est. « Et sicut custodia in nocte, » quæ sua brevitate pro nihilo habetur, sic sunt anni omnium hominum, cum homo infelix « mane sicut herba transeat. » Mane et sero oppo-

fuit, quam Novi propheta Testamenti? Quod etiam asserit S. August. referens illud Apostoli : *Omnia in figura contingebant illis; scripta sunt autem ad correctionem nostram, in quos factis sæculorum obvenit.*

(745) Ad psalmi hujus dijudicationem docet Ven. Beda titulum hanc illi appositum fuisse; quippe vel cecinit David quæ de universa rerum creatione scripsit Moyses, vel eum apud Deum pro suo populo deprecantem imitari voluit, eique orationem hanc tribuit. Moyses non tam Veteris Testamenti minister

sita sunt, et sicut sero tarde, ita et mane cito significat. Mane itaque sicut herba transit homo, quia cito suæ pulchritudinis florem amittit et hoc est quod ait: « Mane floreat et pertranseat. » Mane est hominis, quando in juventute est; unde et flos ætatis dicitur esse juvenus. « Vespere decidat. » Quid est vespere decidat, nisi in senectute moriatur, et cadat? est enim senectus occasus vitæ; « induret et arescat, » quod est intelligere, pulvis in pulverem revertatur, et sola ossa arida et sicca de illo flore, et illa pulchritudine remaneant. Apparet his in verbis, quod Moyses in hac sua oratione, non diligentius creationem, quam defectionem hominis descripsit. Sequitur:

« Quia defecimus in ira tua, et in furore tuo conturbati sumus. » Et quia? « Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, et sæculum nostrum in illuminatione vultus tui. Et quoniam omnes dies nostri defecerunt, et nos in ira tua defecimus. » Ideo « anni nostri sicut aranea meditabuntur. » Ideo, inquit, anni nostri mutabiles, fragiles, breves et vani, sicut aranea meditabuntur et computabuntur, quia sicut superius dictum est, defecimus in ira tua, et in furore tuo conturbati sumus. Et hoc quidem propter peccatum primi parentis. Posuit autem Dominus Iniquitates nostras in conspectu suo, quia non est oblitus earum, neque sine vindicta eas abire permittit; et hoc est quod dicit « sæculum nostrum in illuminatione vultus tui. » Sæculum nostrum, vitam nostram, et pravam conversationem significat. Ecce audivimus causam, cur anni nostri sicut aranea meditabuntur. Sequitur:

« Dies annorum nostrorum pauci sunt, in ipsis aliquando septuaginta anni » cum bona valetudine sunt; et hoc in pluribus contingit; pauci vero etiam usque ad octoginta aliquando perveniunt; sed hoc est in potentatibus. Est autem homo in bona valetudine quando omnibus membris sua officia sana et integra reservantur. Sicuti illi qui sanativi dicuntur, et rarisissime infirmantur; et isti quidem in potentatibus sunt, quia sani et incolomes potenter se habent. Videmus autem alios in minori ætate visum, et auditum, et aliorum membrorum officia maxima ex parte amisisse; et in hac ætate, quæ pene ultima est, quosdam potenter se habere, sed plurimorum labor est, et dolor (746). Usque ad hanc, inquit, ætatem bene valentes aliqui pervenire possunt, ulterius vero transire labor et dolor est; tussis, et anxietas, angustia et miseria; præsertim cum ipsa senectus infirmitas sit. Quæ autem suavitas, vel vitæ hujus delectatio illi esse potest, qui neque videt, neque audit, qui amissis dentibus cibum molere non valet, et quasi lapis toto die quasi uno in loco fixus, parum quid a mortuo differre videtur? Possumus autem per annos septuaginta et octoginta, activam et contemplativam vitam intelligere, ut per septem activam intelligamus, quia hæc tota præsens vita in septem diebus continetur; per octo vero, contem-

(746) A Cod. Vallicel. errata editionis emendantur.

A plativam, quia octava dies alterius hebdomadae initium est, per quam videlicet hebdomadam illa altera vita significatur. Illi autem ad bonam senectutem perveniunt, qui vel activæ vel contemplativæ vitæ deserviunt. Unde et alibi dicitur: « Da partem septem, necnon et octo (Eccle. xi, 2). » Id est, da partem activæ, et partem contemplativæ; quatenus sic transeamus per bona temporalia, ut non amittamus æterna. Quod autem ultra est, et ab hac utraque vita recedit, et labor et dolor est.

« Quoniam supervenit super nos mansuetudo, et corripimur. » Illis, inquit, senibus, qui ad bonam senectutem perveniunt, supervenit mansuetudo, omni superbia et pravitate fugata et superata. Et corripuntur, quia tota eorum vita in melius commutata, jam in ultima hora in vinea Dei laborare incipiunt.

« Quis novit potestatem iræ tuæ. » Ille utique, qui eum offendere timet. Ille vero, qui cum offendere non timet, nondum cognovit quam horribile sit incidere in manus Dei viventis (Hebr. x, 31). « Aut præ timore iram tuam dinumerare? » Subauditur, quis novit? Ille præ timore iram Dei dinumerat, qui digna pœnitentia conversus secum in corde reputat, quoties, et quibus modis offenderit Deum.

« Dexteram tuam, Domine, notam fac mihi. » Potest autem hoc intelligi, ut suæ correctionis dexteram nos in hac vita sentire faciat, ne in altera vita nos durius affligat. Possumus autem per dexteram Dei, Salvatorem nostrum intelligere, pro eo quod subditur:

« Et eruditos corde in sapientia. » Et tale est ac si diceret: Ut iram tuam cognoscere valeamus, notifica nobis Filium tuum, et prophetas, et apostolos tuos, qui sapienter eruditi sunt, et quorum verba obscura valde et difficilia sunt. Qui enim istos cognoscit, nihil ei deest ad veræ scientiæ plenitudinem. Et iste quidem cognoscit dexteram viam, quæ ducit ad vitam, ut sinistram respuit, quæ ducit ad mortem.

497 « Convertere, Domine, aliquantulum. » Convertere, inquit, aliquantulum ab indignatione tua; « et deprecabilis et exorabilis esto super servos tuos, » quos tantum dilexisti, ut eis mitteres Filium tuum.

« Repleti sumus mane misericordia tua, et exultavimus, et delectati sumus omnibus diebus nostris. » Nato Domino, nox præcessit et finita est, et factum est mane hujus ultimæ ætatis. Ab hac igitur mane repleti sumus misericordia tua, Domine, et exultavimus et delectati sumus omnibus diebus nostris. Quid ergo de illis dicitis, in quibus tantis tormentis afflicti et humiliati estis? Sequitur:

« Delectati sumus pro diebus, in quibus nos humiliasti, et pro annis, in quibus vidimus mala. » Magis, quasi dicat, in illis delectati sumus et delectamur, quia majorem pro illis honorem et gloriam expectamus.

« Respice in servos tuos, et in opera tua, Domine, et dirige filios eorum. » Servi ejus opera ejus sunt, quia ipse eos creavit et fecit, super quos tunc quidem respicit, quando eos errare et peccare non permittit. Filii vero eorum sunt, qui in fide, opere et doctrina eos imitantur. « Et sit splendor Domini Dei super nos; » ut ad cujus imaginem facti sumus, ad ejusdem imaginem reformemur. Fulgebunt enim sancti sicut sol in regno Dei. Unde et Joannes apostolus ait: « Charissimi, filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus. Scimus enim quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est (Joan. III, 2). » — « Et opera manuum nostrarum dirige super nos, » ut nihil in operibus nostris pravam, et perversum, et distortum inveniatur, sicut in operibus illorum de quibus dicitur: « Non enim cogitationes vestrae cogitationes meae, neque viae vestrae viae meae, dicit Dominus; quia sicut exaltati sunt caeli a terra, sic exaltatae sunt viae meae a viis vestris, et cogitationes meae a cogitationibus vestris (Isa. LV, 8). »

PSALMUS XC.

LAUS CANTICI DAVID.

Laus cantici David continetur in hoc psalmo; illius videlicet David, de quo dicitur: « Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, tibi autem non appropinquabunt. Et super aspidem, et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. »

« Qui habitat in adjutorio Altissimi in protectione Dei caeli commorabitur. » Contra Judaeos et malignos spiritus loquitur Propheta, adversum Salvatorem nostrum insidias ponentes, et nefaria de eo cogitantes. Qui habitat, inquit, ubicunque habitat, etiam in inter inimicos suos, et adversarios, habitat in adjutorio Altissimi, « non timebit a timore nocturno, neque a sagitta volante per diem, neque a negotio perambulante in tenebris, neque a ruina, et daemone meridiano. » Et ideo non timebit, quia in protectione Dei caeli commorabitur. Quid enim timeret, quem omnipotens Pater, et ipsa divinitas, quae in eo est, semper et ubique protegit et defendit?

« Dicit Domino: Susceptor meus es tu, et refugium meum, Deus meus. » Hoc dixit Salvator noster secundum humanitatem, quia nihil horum habet secundum divinitatem. Ipse, inquit, si quando ei necesse fuerit, hoc dicet. Et hoc ipso dicente, sive potius cogitante et volente, statim voluntas ejus adimplebitur. Quid igitur facient contra eum, qui insipienter insurgunt in eum? Et ego quidem, dicit Propheta, « sperabo in eum. » Si seipsum Christus Dominus defendere non potuisset, sperare in eum, vanum et inutile fuisset. Probatum est utique eum neminem timuisse, qui aliorum omnium unica spes et defensio est.

« Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero. » Ideo, inquit, sperabo in eum, quia ipse me liberabit de omnibus angustiis meis.

Venatores isti maligni spiritus sunt, in quorum rebus peccatores capiuntur. Quot sunt vitia, tot sunt et laquei quibus miseros homines ligant et tenent. Verbum asperum illud est quod Dominus in judicio dicturus est: « Ite, maledicti, in ignem aeternum (Matth. xxv, 41). » Nunc ad ipsum Christum verba sua Propheta convertit.

« Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis. » Deus enim neque scapulas, neque pennas habet; sed metaphorice loquitur, ut per scapulas et pennas omnem ejus protectionem et defensionem intelligamus.

« Scuto circumdabit te veritas ejus. » Magnum et insuperabile scutum est veritas, ad fallaces et iniquos homines convincendos. Hoc scuto superati sunt Judaei, quia nihil in verbis Christi digne reprehendere potuerunt: « Non timebis a timore nocturno. » Timorem nocturnum illum dicit, quando ipsa nocte, qua traditus est, Judaei simul cum Juda traditore, cum gladiis et sustibus irruerunt in eum; qui si timuisset, potius fugisset, quam eis obviam esset: « A sagitta volante per diem. » In nocte comprehensus est Dominus, et in die sagittatus. Tunc enim Judaei eum sagittarunt, quando *Crucifige* clamaverunt. Sed sagittae parvulorum factae sunt plagae eorum. « A negotio perambulante in tenebris (Psalm. LXXII, 9). » **498** Negotium illud, quod in tenebris ambulabat, illud consilium intelligitur, quod de morte Salvatoris in cordibus Scribarum et Phariseorum versabatur. Ipsi enim digne satis hoc in loco tenebrae vocantur, quia caeci sunt et duces caecorum.

« A ruina et daemone meridiano. » Postquam Pilatus eum defendere non potuit, et lotis manibus in Judaeorum potestatem crucifigendum eum tradidit; tunc ista ruina facta est, tunc bestiarum saevitia, et crudelitate in eum irruentes ad crucem eum traxerunt: « Erat autem hora sexta, et crucifixerunt eum (Marc. xix, 33; Joan. xix, 18). » Unde et hic dicitur: « a daemone meridiano: » nisi enim ille populus iniquissimus a daemone duceretur et vexaretur, hoc malum tam magnum facere non potuisset. « Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis. » Per mille et decem millia omnia malignorum spirituum millia intelligere debemus, quae quidem in Christi passione omnia ceciderunt, omnemque potestatem et fortitudinem amiserunt. Tunc enim diabolus ligatus est, et qui post mille annos solvendus esse dicitur. Poterat hoc intelligi de futuro judicio, nisi a dextris posuisset; tunc nullus ex eis a dextris erit, sed a sinistris ferientur et cadent. « Tibi autem non appropinquabunt. » Cadent quidem, et potestatem amittent, et quamvis ad nocendum omnes in unum consilium et pravam voluntatem conveniant; tamen ad Salvatorem nostrum appropinquare non audent.

« Verumtamen oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis. » Omnia, quasi dicat, patienter sustinebis, et cum te statim vindicare possis, non tamen te protinus vindicabis. Verumta-

men qualiter puniendi sint, considerabis, et retributionem peccatorum videbis, ut suo tempore de eis vin licitam suscipias, et facias ulionem.

« Quoniam tu es, Domine, spes mea, altissimum et posuisti refugium tuum. Non accedent ad te mala, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. » Singula singulis respondent, quod enim hic dicitur: « Quoniam tu es, Domine, spes mea; » hoc est, quod superius ait: « Sperabo in eum. » Et quod hic dicitur: « Altissimum posuisti refugium tuum; » hoc est, quod superius dixit: « Qui habitat in adjutorio Altissimi. » Dicatur ergo, quoniam tu es, Domine, spes mea, ideo certus sum quia flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo, id est mihi, quoniam ego sum tabernaculum tuum. Unde alibi dicitur: « Tu autem in sanctis habitas, rex Israel (Psal. xxi, 4); » et quoniam altissimum posuisti refugium tuum, ideo non accedent ad te mala; non enim possibile est in tantam altitudinem malum ascendere.

« Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum. » Ideo, inquit, ab angelis portaberis, ne in lapidem pedem offendas, quia sic eis a Domino mandatum est. Non enim dubitandum est angelos ei ad serviendum et obediendum semper præsto fuisse, cum de aliis quoque dicatur: quia « angeli eorum semper vident faciem Patris (Matth. xviii, 10). » Unde et alibi dicitur quia « angeli accesserunt, et ministrabant ei (Matth. iv, 11). » Angeli itaque eum custodiebant, ne forte lapides lædere potuissent, per quos Judæos et alios iniquos intelligere possumus. Omnia autem hæc ad humanitatem referenda sunt.

« Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. » Per aspidem et basiliscum, leonem et draconem, diabolum intelligimus. Et aspis quidem est, quia ejus venenum insanabile est; basiliscus autem, quia rex est totius iniquitatis; leo vero, quia semper circuit quærens quem devoret; draco, quia tortuosus, et nunquam recta incedens viz. Super hunc autem ambulat Dominus, pedibusque conculcat, quia omnes ejus versutias destruit et superat. Huc usque Propheta. Nunc autem ipse Pater de Filio loquitur, et hoc quidem secundum humanitatem.

« Quoniam in me sperabit, liberabo eum. » Hinc est quod ipse ait: « Conserva me, Domine, quoniam in te speravi (Psal. xv, 1). » — « Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum. » Et hoc est quod ibi dicitur: « Dixi Domino: Deus meus es tu (ibid., 2). » Ubique Filius secundum humanitatem, et Deum suum, et Dominum et regem suum Patrem vocat: « Invocabit me, et ego exaudiam eum. » Hoc enim ipse Dominus ait: « Pater, gratias ago tibi, quoniam exaudisti me; ego enim sciebam, quia semper me audis (Joan. xi, 41). » — « Cum ipso sum in tribulatione. » Non enim Pater Filium derelinquit. Unde et cum alibi dixisset: « Quare me

(747) Hæc in editione desunt.

« dereliquisti? » Subdidit mox dicens: « Longe a salute mea (Psal. xxi, 2). »

« Eripiam eum, et glorificabo eum; longitudine dierum adimplebo eum, et ostendam illi salutare meum. » Ego, inquit, eripiam eum de omnibus angustiis et necessitatibus suis; « et glorificabo eum, » collocando ad dexteram meam. « Longitudine dierum adimplebo eum, » quia regnabit in æternum, et in sæculum sæculi, et regni ejus non erit finis. « Et ostendam illi salutare meum, » per quod salutem æternam et incommutabilem intelligimus.

PSALMUS XCI.

499 PSALMUS CANTICI IN DIE SABBATI.

Hic psalmus in die Sabbati cantari debet. Prima festivitas Sabbatum est, quæ colitur divino præcepto. Unde et bene requies interpretatur. Hanc diem benedixit Deus, et omne opus servile in ea fieri interdictum. Est autem opus servile, non quod servi faciunt, sed quod etiam homines liberos servos facit. Omne igitur peccatum est opus servile, quia quicunque facit peccatum, servus est peccati. Bene itaque celebrant Sabbatum, qui mala fugiunt, et bona agunt. Tales igitur in psalterio decachordo cum cantico, et cithara hunc psalmum cantent.

« Bonum est confiteri Domino, et psallere nomini tuo, Altissime. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, et veritatem tuam per noctem. In decachordo psalterio cum cantico, et cithara: quia delectasti me, Domine, in factura tua (747), » ideo bonum mihi est confiteri Domino. Ecclesia loquitur, in factura Domini, et in cunctis suis operibus nimium delectata, quæ per dies sex usque ad Sabbatum Deus operatus est. Vult itaque in ipso Sabbato Dominum laudare, benedicere et prædicare, quatenus nec ipsum Sabbatum sine gloria sit, cum omnes alii de suis actionibus sint gloriosi. Magna laus est, et in immensum crescit, si singula, quæ illis diebus facta sunt enarrare velimus. Neque in tantis laudibus Sabbatum nobis sufficere potest, nisi aliter, quam Judæi Sabbatum intelligamus. « Bonum est, inquit, confiteri Domino, » et psallere, et laudare nomen tuum, Altissime, ut ab omnibus audiatur. Unde et alibi dicitur: « Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam (Isa. lviii, 1). » Itemque: « Exalta in altitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem (Isa. xl, 9). » Et non solum de his, sed de misericordia quoque et veritate tua, te omni tempore et laudare et prædicare debemus. Et hoc est quod dicit: « Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, et veritatem tuam per noctem. » Hoc est enim mane et nocte, quod est omni tempore, ut per mane, quod initium diei est, totum diem intelligamus. Non enim majus fuit mundum facere quam redimere, neque magis Deum laudare debemus de creatione, quam de redemptione, quæ sola Dei misericordia et veritate nobis facta est. Bonum est itaque laudare, prædicare et annuntiare. Sed quomodo?

« In decachordo psalterio, cum cantico et cithara. »

Decem chordas habet psalterium, per quas decem A
verba legis significantur. In cithara vero vel tres
vel quatuor chordæ sufficiunt, et hoc quidem jam
æpe diximus. Per psalterium igitur Vetus Testamen-
tum, Novum vero per citharam intelligamus. Hæc
autem duo instrumenta nobis sufficiunt ad Dei ma-
gnalia prædicanda. Sed, quia cum cantico fieri
debet, lætitiâ in tali sermone adesse significat.
« Quia delectasti me, Domine, in factura tua. » Hoc
jam superius expositum est, et huc usque sermonis
continuatio descendit : « Et in operibus manuum
« tuarum exsultabo. » Et hoc merito ; « non enim
qui cœperit, sed qui perseveraverit usque in finem,
hic salvus erit (Math. x, 22). »

« Quam magnificata sunt opera tua, Domine ! »
B
Bigna exclamatio, et non modici miraculi nobilis
admiratio ! Hinc est enim, quod alibi dicitur. « Mira-
bilis facta est scientia tua ex me, confortata
est et non potero ad eam (Psal. cxxxviii, 6). » —
« Nimis profundæ sunt cogitationes tuæ. » Cur aliud
vras in honorem fiat, et aliud in contumeliam ; cur,
antequam nascantur, Jacob eligatur, et Esau
reprobetur, solvat, qui potest. Unde et digne satis
Apostolus exclamans ait : « O altitudo divinarum
sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibi-
lia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus ! »
(Rom. xi, 33.) Investigabiles quidem, quia nimis
profundæ.

« Vir insipiens non cognoscit, et stultus non in-
« telligit ea. » Vir, inquit, insipiens, et stultus
neque cognoscit, neque intelligit opera Dei, illa vi-
delicet opera quæ modo magnificatâ esse dixit. Sed
quæ sunt illa ? ut peccatores intereant in sæculum
sæculi. Et hoc est, quod dicit.

« Cum exorientur peccatores sicut fenum, et
« apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem, ut
« intereant in sæculum sæculi. » Exorientur pecca-
tores sicut fenum, quod hodie est, sicut Dominus
ait, et cras mittitur in clivum. Apparent autem
et clariores inter alios incedunt, nec tamen ab in-
iquitate recedunt, non ad aliud nisi ut moriantur et
pereant. Hoc autem si vir insipiens et stultus intel-
lexisset, ab illa sua iniquitate fortasse quievisset.

« Tu autem altissimus in æternum, Domine, »
D
subauditur, eos punies, et ipsas eorum iniquitates
cognoscere facies, unde et viro stulto alibi dicitur :
« Arguam te, et statuam contra faciem tuam (Psal.
xlix, 21). » Et hoc est quod ait :

« Quoniam ecce inimici tui, Domine, peribunt,
« et dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.
« Et exaltabitur sicut unicornis 500 cornu meum : »
Cornu Ecclesiæ, virtus, et potestas, et fides, et do-
ctrina sic exaltata est, ut nullus ei resistere valeat.
Unde et ipse Dominus ait : « Ego dabo vobis os, et
sapientiam, cui non poterunt resistere, et contradi-
cere omnes adversarii vestri (Luc. xxi, 15). » Sic
enim dicitur de unicorni, quod nullum animal ejus
impetum sustinere valeat.

« Et senectus mea in misericordia uberi. » Hin-
est enim quod dicitur : « Et ingredieris in abunda-
dantia sepulcrum (Job v, 26). » Senectus Ecclesiæ.
hujus sæculi consummatio est, in qua tam uberem
misericordiam suscipiet, ut nulla ulterius misericor-
dia indigeat. Satis magna misericordia, quæ omnes
misericordias excludit : « Et respexit oculus tuus
« inimicos meos, et insurgentes in me malignantes
« audivit auris tua. » Non est, quasi dicat, nihil
necesse ostendere tibi, nec accusare inimicos meos ;
tu eos vidisti et audisti, tu eos optime agnoscis,
quam vindictam de eis suscipere debeas.

« Justus ut palma florebit. » Egregie vir justus
palme comparatur, quoniam in divina Scriptura
palma victoriam significat. Unde Moyses ait : « Si
fuerit causa inter aliquos, et iudices interpellaverint,
quem justum esse prospexerint, illius justitiæ pal-
mam dabunt : quem impium condemnabunt impieta-
tis (Deut. xxv, 1). » Et nota quod ipsi victoriæ jus-
tum comparavit, ut ejus laudem amplius extolleret.
Floreit igitur, clarescit, et gloriatur quasi palma
justus, quia de omnibus suis triumphat inimicis.
« Nemo enim coronatur, nisi qui legitime certaverit.
(I Tim. ii, 3). » — « Et sicut cedrus Libani multipli-
« cabitur, » quæ super alias arbores pulchrior,
major et excellentior est. Quales igitur sunt cædri
inter alias arbores, tales sunt viri justi inter alios
homines. Sed quibus rebus hi tales multiplicantur,
nisi scientia, misericordia, pietate, omnibusque divi-
C
tis spiritualibus ? De quibus adhuc subditur :

« Plantati in domo Domini, in atris domus Dei
« nostri florebit. » Domus Dei Ecclesia est, in
cujus atris viri justi plantati, et fundati sunt, ut
semper ab omnibus videantur Ibi doctrina et jus-
titia florent, et sui odoris suavitate alios satiant.
Unde Apostolus ait : « Christi bonus odor sumus in
omni loco (II Cor. ii, 15). » Nam et cedrus odoriferæ
naturæ esse perhibetur.

« Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi. »
Adhuc, inquit, et quanto tempore mundus iste erit,
multiplicabuntur multorum propagine filiorum et
virtutum omnium abundantia. In senectute uberi
senes sunt sancti, cujuscunque ætatis esse videantur ;
matura est eorum vita, et ab omni levitate et vani-
tate aliena. « Et bene patientes erunt. » Nam et latro-
nes, et adulteri, et multi alii multoties patientes
sunt, et multis et variis tormentis præ suis iniqui-
tatis cruciantur, sed non bene patientes sunt,
quia nullam de hac sua patientia mercedem reci-
piunt. Sancti vere patientes erunt, ut annuntient.
Quid ?

« Quoniam justus Dominus Deus noster, et non
« est iniquitas in eo. » Hæc fuit maxima et principalis
causa ut sancti interficerentur, quoniam omni-
s Deos gentium dæmonia esse dicebant, et solum Do-
minum nostrum justum, et verum Deum esse fate-
bantur, qui redderet unicuique secundum opera
sua.

PSALMUS XCII.

LAUS CANTICI IPSI DAVID IN DIE ANTE SABBATUM, QUANDO
FUNDATA EST TERRA (748).

Laus, inquit, hujus cantici cantetur, et jubiletur ipsi David. Cui ipsi, nisi Salvatori nostro, qui revera est ipse David, id est manu fortis? cantetur autem in die ante Sabbatum, quia de his quæ in illa die operatus est, a cunctis gentibus laudandus et glorificandus est. In illa enim die, quæ ante Sabbatum est, Salvator noster crucifixus est, et diabolus superatus est, et de ejus impia potestate humanum genus liberatum est, et originale peccatum deletum est, et ipsa die fundata est terra. De qua dicitur: « Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur. » Ipsa enim die fundata est Ecclesia, qua ipse nos lavit a peccatis nostris in sanguine suo.

« Dominus regnavit, decorem induit. » Lætatur Propheta de his, quæ in die ante Sabbatum facta sunt. Quia ipsa die princeps hujus mundi judicatus et damnatus est, et Salvator noster victor et triumphator regnum suscepit, atque **501** de ejus violenta dominatione genus humanum liberavit. Sed qualem decorem in sua resurrectione induisse putamus, cum in faciem ipsius transfigurati, præ nimio splendore, discipuli intendere non potuissent?

« Induit Dominus fortitudinem, et præcinxit se virtute. » Tantam virtutem et fortitudinem habebunt sancti post resurrectionem, ut nulla creatura eos in aliquo lædere possit. Quid igitur de Salvatoris nostri fortitudine et virtute dicere attinet?

« Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur. » Ibi continuatur, ubi in titulo dicitur, quando terra fundata est. Per terram enim Ecclesia significatur, quæ tunc quidem fundata est et firmata, quando pro ejus redemptione Salvator noster crucem subire et mori dignatus est; et ipsa quidem non commovebitur, tantique beneficii memor nunquam ab ejus fide et dilectione separabitur. De qua et subditur:

« Parata sedes tua, Deus, extunc: a sæculo tu es. » Eadem ipsa est sedes Dei, quia in ipsa sedet, et judicat Deus, et sicut scriptum est, anima justi sedes est sapientiæ. Sed extunc ista sedes parata est, et tanti sessoris digna facta est, ex quo ejus sanguine lota et mundata est. Et sedes quidem ejus extunc parata est; ipse autem non extunc, sed a sæculo est, idem autem significat a sæculo est ac si diceretur, semper est.

« Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt flumina vocem suam a vocibus aquarum multarum. »

(748) Non inopportunitate erit hic etiam Bedæ interpretationem addere. « Canticum ad laudem divinitatis: ipsi David ad Christum convenienter aptatur. Queritur autem, quomodo in die ante Sabbatum, id est sexta feria *terram* dicat fundatam; cum legatur in Genesi tertio die aridam apparuisse? Sed hic *terram*, hominem debemus accipere, cui dicitur *terra es, et in terram ibis*. Qui sicut a Creatore Deo sexta die factus est, ita et sexta ætate sæculi ab eodem Deo ex semine David a Creatore for-

A Postquam hæc sedes parata fuit, et prædicatores quos Christus suos vicarios et episcopos super eam ordinavit, prædicare cœperunt, tunc elevaverunt flumina voces suas Domino, eum laudantes, et benedicentes, de sua conversione et justificatione gratias agentes. Per flumina enim populi figurantur, quia, ut scriptum est, « aquæ multæ, populi multi. » Et bene flumina populos significant, quia sicut in fluminibus undæ sibi succedunt ad inferiora labentes, ita et in populis alii alii succedunt ad mortem festinantes.

« Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelsis Dominus. » A vocibus, inquit, æquarum multarum, mirabiles elationes maris factæ sunt, quia contra voces sanctorum prædicantium et fidelium populorum Deum laudantium totus mundus conturbatus et commotus est. Ecce mare contra flumina pugnat, contra pauperes divites, contra humiles superbi, et potentes hujus mundi contra eos qui se defendere nolunt. Nemo igitur tanti maris elationes et impetus ferre potuisset, nisi virtus Dei adesset, qui tanti furoris iras mitigasset. Sed audiamus quod sequitur. « Mirabilis in excelsis Dominus. » Et certe conveniens erat, ut contra mirabiles mirabilis poneretur: et mirabilior est ille, qui contra mirabiles pugnat, quam sint maris elationes, quæ sanctos impugnant. Et vere mirabilis in excelsis est, tam stupenda, cunctisque admiranda mirabilia faciens. Unde et subditur:

« Testimonia tua, Domine, credibilia facta sunt nimis. » Testimonia hoc in loco omnes ejus promissiones dicit. Promiserat enim Dominus discipulis suis, quod eos non desereret, neque dereliqueret, et quia opera, quæ ipse faciebat, ipsi similiter facerent. Quia igitur sicut promiserat, ita factum est, ejus testimonia nimis credibilia facta testatur.

« Domum tuam decent sancta, Domine, in longitudinem dierum. » Hoc est enim quod Dominus ait: « Sancti estote, quoniam sanctus sum Dominus Deus vester (Levit. xi, 4). » Omnia igitur sancta et bona omnia religione et veneratione præclara decent Ecclesiam Dei, quæ per domum significatur. Et hoc quidem non ad tempus, sed in longitudinem dierum, per quod intelligitur in æternum, et in sæculum sæculi.

PSALMUS XCIII.

PSALMUS IPSI DAVID QUARTA SABBATI (749).

Dictum est quid significet ipsi David. Quarta Sabbati illuminatus est mundus; illa namque die fecit Deus solem, lunam et stellas, quibus totus mundus illuminatur. Hujus diei immemores sunt, qui Deum

matus est: tunc enim terra fundata est, quando in eo humani generis firmata est credulitas; et ideo laus sanctæ incarnationis ejus, psalmi istius contextione cantatur. »

(749) Quarta Sabbati est a Sabbato quarta feria: « Qua die Deus luminaria cœli creavit. Hoc aptandum est sanctis viris, cœlesti in terra conversatione lucentibus, de quibus est psalmus iste dicturus. » Beda.

cœli nescire, et omnia non videre, dicere audent; A sicut illi, qui in hoc psalmo dicunt: « Non videbit Dominus, neque intelliget Deus Jacob. » Et qui huius mundi clarissima lumina extinguere conantur, quæ in illis significata sunt, quæ quarta Sabbati Dominus fecit: quibus ipse Dominus ait: « Vos estis lux mundi (Matth. v, 14). » Fit igitur iste psalmus contra Ecclesiæ persecutores, qui, quoniam in tenebris sunt, lucem videre non possunt. « Omnis enim qui male agit, fugit lucem (Joan. iii, 20). »

« Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit. » Ecclesia loquitur, et tyrannos, hæreticos, aliosque homines iniquos redarguit, qui tantopere veritatem **502** impugnant, et errorem defendere nituntur. Et quasi dicat: Deus, qui ultionum Dominus est, et qui nihil inultum relinquit, sed omnibus injuriam patientibus justitiam facit, libere egit, Libertatem fecit, de diaboli servitute mundum redemit; et vos econtra populum Dei in errorem, et diaboli servitutem trahere conamini? Cessate jam nunc, cessate, et ad ultorem et liberatorem oculos erigite. Si non cessaveritis, ultor est: si cessaveritis, liberator est.

« Exaltare, qui judicas terram, redde retributionem superbis. » Inconvertibiles eos esse cognoscit, ideoque ad Dominum conversus eum rogat, ut in sua superbia persistentibus retributionem reddat, quatenus ultorem cognoscant, quia liberatorem habere noluerunt. Exaltatur autem Dominus, et contra superbos elevatur, quando se eis iratum ostendit.

« Usquequo peccatores, Domine, usquequo peccatores gloriabuntur? » Expectat Dominus peccatores, et non statim punit, si forte convertantur et sanentur. Illi autem non solum peccare non cessant, sed, quod nequius est, in ipsis iniquitatibus gloriantur.

« Usquequo pronuntiabunt, et loquentur iniquitatem? Loquentur omnes, qui operantur iniquitatem? » Non sufficit eis malum agere, nisi et alios agere doceant. Tales enim sunt, qui in cathedra pestilentiae sedent, quia pronuntiare et loqui ad doctrinam pertinent.

« Populum tuum, Domine, humiliaverunt. » Humiliaverunt enim alios quidem tormentis, alios blanditiis et promissionibus, alios vero falsæ doctrinæ persuasionibus. Quid est enim humiliaverunt, nisi suæ voluntati subdiderunt? « Et hereditatem tuam vexaverunt. » Tales homines dæmonia sunt, et ideo quos invadunt, vexare dicuntur. Magna vexatio est ista, de qua modo superius diximus.

« Viduam et advenam interfecerunt, et pupillos occiderunt. » Hoc autem secundum litteram verum esse non dubium est. Allegorice autem per viduam illa anima significatur, quæ a Deo divisa est, et eorum erroribus sociata. Dicitur enim vidua, quasi a viro divisa. Advenæ vero illi sunt, qui Ecclesiam relinquentes, ad eos venerunt, et cum eis esse et habitare elegerunt. Per pupillos autem illi signifi-

cantur, qui simpliciores sunt, et quasi infantes facile decipiuntur. Et isti quidem sunt, quos Ecclesiæ persecutores interfecisse dicuntur.

« Et dixerunt: Non videbit Dominus, neque intelliget Deus Jacob. » Hanc tantam bl. sphemiam illi dicere potuerunt, qui Deum Jacob non esse credebant. Si enim Deus est, et videre eum, et intelligere omnia necesse est. Unde et deos gentium Propheta deridens, ait: « Dicite mihi quæ prima fuerunt, et ultima quæ futura sunt, et dicam quia dii estis vos »

« Intelligite nunc, qui insipientes estis in populo, et stulti aliquando sapite. » Vel nunc, quasi dicat, intelligite, quando tot signa et miracula in ejus nomine fieri videtis, et Deum esse credite, et omnia videre et intelligere cognoscite. Quis enim nisi Deus hominem fecit? Quis ei aures et oculos dedit? Quod si ipse omnia fecit, qua præsumptione hæc dicere audetis? Et hoc est, quod ait:

« Qui plantavit aurem, non audiet? Qui finxit oculum, non considerat? » Qui enim potuit quod majus est, et illud potest quod minus est. Non enim sine visu, et auditu esse potest, qui omnibus aliis et visum et auditum tribuit. Sed quia dixit non considerat, potius de sensibus interioribus significare videtur.

« Qui corripit gentes, non arguet? Qui docet hominem scientiam. » Ille, inquit, qui corripit omnes gentes, et de suis pravitatibus castigat, vos solos de vestra insipienti et stultitia non arguet? Et ille, qui docet omnem hominem scientiam, ita suam scientiam amisit, ut vestras iniquitates non videat, neque intelligat?

« Dominus novit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. » Omnia igitur videt, cui neque ipsæ cogitationes abscondi possunt. Taceant itaque insipientes in populo, et stulti aliquando quiescant, et hæc ulterius nec cogitare nec dicere audeant.

« Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum. » Illi soli beati sunt, qui a Deo et de lege Dei eruditi sunt: sicut econtra illi miseri sunt, qui sapientiam hujus mundi, quæ apud Deum stultitia est, a philosophis, et hæreticis, aliisque magistris perversorum dogmatum didicerunt.

« Ut mitiges eum a diebus malis, donec fodiat peccatori fovea. » Illos mitigat Deus a diebus malis, quos in sua misericordia custodit, ut etiam inter iniquos fideliter vivere et conservari possint. Unde Apostolus ait: « Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt (Ephes. v, 16). » — « Donec fodiat peccatori fovea. » Quotidie foditur peccatori fovea, quia quanto plus peccat, tanto sibi profundior fovea paratur.

« Quia non repellet Dominus plebem suam, et hereditatem suam non derelinquet, quoadusque justitia convertatur in judicium: et qui tenent eam omnes, qui recto sunt corde. » Mitigabit enim Dominus sanctos suos a diebus malis, sive in hac vita, sive in alia; ne hic, neque ibi dies malos habeant. Et inde manifestum est quia non repellat

Dominus plebem suam, et hæreditatem suam non derelinquet; sicut ipse ait: « Non vos deseram, neque derelinquam (Joan. xiv, 18). » Et: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem 503 sæculi (Matth. xxvii, 20). » Et tunc quidem justitia convertetur in iudicium, quia tunc de singulis, et de omnibus tractabitur et iudicabitur, utrum justitiam vel injustitiam habeant. Et qui sunt illi, qui vel nunc eam tenent, vel tunc eam habebunt? Omnes, qui recto sunt corde. Hoc est enim quod alibi dicitur: « Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde! » (Psal. lxxii, 1.) Rectum cor illi habent, qui via recta incedentes, ad falsitatem et iniquitatem non flectuntur.

« Quis exsurget mihi adversus malignantes? Aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem? » Hinc probatur quod hæreditatem suam, et Ecclesiam suam Dominus non derelinquet, quia ipse est, qui exsurgit ei in adiutorium adversus malignantes, et qui stat secum ad pugnandum contra eos, qui operantur iniquitatem.

« Nisi quia Dominus adjuvasset me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. » Nisi, inquit, hoc fuisset, quia Dominus adjuvasset me, tantis multoties calamitatibus oppressa fui, ut paulo minus succubissem; ac per hoc habitasset in inferno anima mea, sed tu semper præsto mihi aderas optimus auxiliator. Hoc est enim quod ait:

« Si dicebam: Motus est pes meus, misericordia tua, Domine, adjuvabat me (750). » Pes autem movetur, quando mens a sua stabilitate flectitur, et præ timore quid ei agendum sit, dubitare incipit.

« Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuas, Domine, lætificaverunt animam meam. » Hoc est enim quod Apostolus ait: « Sicut abundant passionibus Christi in nobis; ita et per Christum abundat consolatio nostra (II Cor. 1, 5). » Neque enim aliter mundi hujus adversitates Ecclesia Dei sustinere posset, nisi ei in suis magnis necessitatibus tam misericorditer Dominus subvenisset. Sed probatum est quia, quando humano auxilio penitus destituitur, tunc in proximo ei divinum adest auxilium.

« Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui finis laborem in præcepto? » Hoc est enim quod alibi dicitur: « Quia non habitabit juxta te malignus, neque permanebunt in justis ante oculos tuos (Psal. v, 6). » Bene autem hic dicitur. Quia non adhæret ei sedes iniquitatis, de quo supra dixit: « quia hæreditatem suam non derelinquet. » Conveniens enim est ut qui honos sibi associat, malos quoque a se repellat. Sedes autem iniquitatis homines dicuntur iniqui, quia in eis iniquitas sedet et habitat. Fingit autem Dominus dolorem in præcepto, quia sine labore et dolore ejus præcepta servari non possunt. Unde ipse ait: « Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et se-

(750) « Mirum est quomodo probat Deus homines; ipsa pericula nostra dulciorem nobis faciunt liberantem. » AUGUSTINUS, Enarrat. in hunc psalmum.

A quatur me (Matth. xvi, 24). » Non placet igitur iniquitas, qui tantam justitiam diligit et acquitatem.

« Captabunt in animam justis, et sanguinem innocentem condemnabunt. » Docet nos quod per sedem iniquitatis homines iniquos intelligere debemus; ipsi enim sunt qui captant in animam justis, et sanguinem innocentem morti condemnant. Sed quid est in animam justis captare, nisi magno desiderio in ejus perditionem inhiare?

« Et factus est mihi Dominus in refugium, et Deus meus in auxilium spei mee. » Non multum ei timere necesse est iniquorum hominum insidias et persecutiones, qui ipsum Dominum in refugium et adiutorium firmissime habere sperat; sicut ille ait: « Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quem admodum speravimus in te. » Hoc enim ille non dixisset, nisi firmam spem in Deum habuisset.

« Et reddet illis Dominus iniquitates ipsorum, et in malitiam eorum disperdet illos Dominus Deus noster. » Hoc autem erit in iudicio, quando pro suis iniquitatibus, et maxime quia Ecclesiam Dei tanto odio persecuti sunt, in ignem mittentur æternum. Reddere autem iniquitates, nihil aliud est, quam reddere mercedem de iniquitatibus.

PSALMUS XCIV.

LAUS CANTICI IPSI DAVID.

Non omne canticum laudabile est, sed illud canticum est dignum laude, quod non solum voce, sed mentis quoque intentione Christo cantatur; hoc est enim, ipsi David.

« Venite, exsulemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro. » Invitat nos Propheta ut conveniamus et Domino exsulemus, jubilemus, cantemus, ploremus, adoremus, et ipsum benedicamus, et ante faciem ejus procidamus.

« Ipse enim est Dominus Deus noster, nos autem populus ejus, et oves pascuæ ejus; » et ideo dignum est ut ei serviamus, et per omnia, et in omnibus ei obediamus. Deo autem exsultare et jubulare, est ei immenso amore intus et extra, in corde et in ore dignis laudibus personare. Quod autem in titulo dicitur: « Laus cantici 504 ipsi David, » hoc est quod hic dicitur: « Jubilemus Deo salutari nostro, » quia salutare nostrum Christus est, qui per David significatur.

« Præoccupemus faciem ejus in confessione. » Venturus est Dominus ad iudicium, et videbit eam omnis oculus, sicut scriptum est, quia « videbit omnis caro salutare Dei (Luc. iii, 6). » Præoccupemus igitur faciem ejus in confessione, ut, cum venerit, non quasi extraneos et ignotos nos respiciat, sed læta facie nobis occurrat, et illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri. « Et in psalmis jubilemus ei. » Hinc fortasse Ecclesia ubique gentium consuetudinem accepit, ut die ac nocte in psalmis Deo jubulare non cesset. In psalmis autem cantare, est decem legis præcepta servare, quoniam

psalmi a psalterio dicuntur, cujus decem chordæ, A decem legis mandata significant.

« Quoniam Deus magnus Dominus, et rex magnus « super omnes deos. » Ideo, inquit, et cantare et jubulare debemus, quoniam ipse est et magnus Deus, et magnus Dominus, et rex magnus super omnes deos. Hoc est enim quod alibi ait : « Magnus Dominus et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis (Psal. xcvi, 4). » Relinquantur igitur cæteri dii, et ipse solus adoretur, qui maximus et potentissimus est in universa terra.

« Quoniam non repellet Dominus plebem suam, « quia in manu ejus sunt omnes fines terræ, et altitudines montium ipse conspicit. » Plebs illius nos sumus, et ideo cum laudare debemus, quia non repellet nos, neque a se ipso, neque a laudibus suis : B « Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ. » Hoc autem ad illud respondet quod ait : « Quoniam Deus magnus Dominus. » Magnus enim est, in cujus manu omnia concluduntur. Manus autem Dei ejus virtus, et potentia intelligitur. « Et altitudines montium ipse conspicit. » In quo nihilominus et magnus et excelsus super omnes esse monstratur. Huic autem loco convenire videtur quod dicitur : « Excelsus Dominus, et humilia respicit, et alta a longe cognoscit (Psal. cxxxvii, 6). » Quid igitur per montes, nisi hujus sæculi altiores et potentiores intelligamus? Horum autem altitudines, quia Deo non placent, eum a longe cognoscere dicit. Sunt tamen et alii montes, per quos apostoli significantur, quorum altitudines, quia bonæ sunt, eas Dominum C videre delectat. Sanctorum altitudines, virtutes sunt et mores honesti. Alius enim humilitate, alius patientia, alius continentia, alius alia qualibet virtute elevatur, et aliis præmiatur.

« Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud, et « aridam fundaverunt manus ejus. » Et in hoc similiter magnus Dominus esse ostenditur, quod mare et aridam fecisse dicitur. Per mare mundum istum, et per aridam Ecclesiam intelligere possumus, quæ sic in medio hujus maris a Domino fundata est, ut ejus procellis et tempestatibus moveri non possit. Ipse autem fecit utrumque, quia et bonos et malos ipse fecit, et nihil est quod ipse non fecerit.

« Venite, adoremus, et procidamus ante Deum, D « ploremus coram Domino qui fecit nos, quia ipse « est Dominus Deus noster, nos autem populus ejus, « et oves pascuæ ejus. » Iterum nos invitat ut veniamus, adoremus et ploremus, atque ex toto nos humiliter ante Deum, omnium rerum factorem et creatorem, qui nos fecit et refecit, et ad antiquam imaginem reformavit. Quod quidem justissime facere debemus, « quia ipse est Dominus Deus noster. » Si Deo, et Domino nostro non servimus, omnino ingrati et abominabiles sumus. « Nos autem populus ejus, et oves pascuæ ejus. » Magna gloria, et magnus honor vobis est, ut ejus populus et ejus oves

(751) Ipse etiam S. Augustinus titulum hunc, et psalmum in sensu allegorico explanavit; quippe non

PATROL. CLXIV.

dicamur. Nos sumus ille populus de quo dicitur : « Populus, quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi (Psal. xvii, 44). » Oves autem ejus sumus, si humilitatem et patientiam habeamus, et si in ejus pascuis delectemur, per quæ utriusque Testamenti volumina significantur, si ejus vocem audiamus. Sicut ipse ait : « Oves meæ vocem meam audiunt, et ego Dominus agnosco eas, et vitam æternam do eis; et sequuntur me (Joan. x, 27). » Et ipse quidem est, qui nos quotidie admonet, dicens :

« Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare « corda vestra, sicut in exacerbatione secundum « diem tentationis in deserto. » Hodie, inquit, si vocem ejus audieritis, cujus oves et populus estis, nolite facere sicut fecerunt patres vestri, quorum utique filii estis, si eos in eadem perfidia imitamini. Hoc autem de illis dicit qui, quoties cum in deserto tentaverunt, ad iracundiam provocaverunt, inobedientes exstiterunt, et ideo in terram sibi promissam non intraverunt. De quibus alibi dicitur : « Quoties exacerbaverunt cum in deserto, in iram concitaverunt eum in terra sine aqua (Psal. lxxvii, 40). » Dicitur igitur nobis ne eos imitemur, et ne ad Dei præcepta audienda et suscipienda corda nostra induremus, ne forte et nobis similia contingant. Et illi quidem probaverunt et viderunt opera Dei, et in mari diviso, et in Pharaone submerso, et in aqua de petra, et in manna de cælo, et in multis aliis, quæ enumerare longum est, et tamen non crediderunt verbis ejus, nec vocem Domini audierunt.

« Quadraginta annis proximus sui generatio- « ni huic, et dixi : Semper hi errant corde. » Proximus eis fuit Dominus per annos quadraginta ad regendum et custodiendum, aliquando etiam ad puniendum, et neque beneficiis, neque flagellis 505 cordis sui duritiam amiserunt. Unde et subditur : « Et dixi : Semper hi errant corde. » Dicere Dei, vidisse et cognovisse fuit, et tale est ac si diceret : Et vidi eos semper errantes, et in malitia perseverantes. Et hoc est quod dicit :

« Ipsi vero non cognoverunt vias meas. » Quid est vias meas non cognoverunt, nisi per vias meas ambulare noluerunt? « Quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam. » In eo quod se jurasse dicit, firmum hoc et incommutabile esse ostendit. Quod autem ait : « si introibunt in requiem meam, » comminatio est. Vocatur enim ellipsis hic modus locutionis, ubi semper aliquid deest ad plenitudinem orationis; potest enim subaudiri, non mihi credatur, vel non amplius potero, vel aliquid aliud, quod convenire videatur.

PSALMUS XCV.

QUANDO DOMUS ÆDIFICABATUR POST CAPTIVITATEM. CANTICUM HUIC DAVID (751).

Vidit David propheta quando domus ædificabatur post captivitatem, et præcepit hoc canticum cantari de templo materiali a Salomone exstructo intelligendum esse docet; sed de novo templo spirituali, id

huic David, id est Salvatori nostro, a quo illa domus A ædificata est. Hæc domus S. Ecclesia est, quam Saluator noster in ligno crucis ædificavit, post longam captivitatem, in qua totum humanum genus diabolus possedit, et tenuit. Similiter autem, et sub Jesu sacerdote magno templum Domini reædificatum est, post Babyonis captivitatem a qua ista, de qua nunc loquimur, captivitas significabatur.

« Cantate Domino canticum novum, cantate Domino, omnis terra. » Quod modo Propheta in titulo præcepit, hoc canticum cantari huic David, hoc est, quod modo dicit : « Cantate Domino canticum novum; » quoniam per David ipse Dominus et Saluator noster significatur. Invitantur enim ad cantandum non solum Judæi, sed omnis terra, quia « non Judæorum tantum, ut ait Apostolus, imo et gentium (752) unus est Deus (Rom. III, 29). » Debent autem cantare canticum novum, canticum nativitatis, passionis, resurrectionis, et ascensionis. Hæc enim nova sunt, et a prioribus inaudita. Cantant præterea et illi canticum novum, qui non litteræ vetustatem, sed spiritualis intelligentiæ novitatem sequuntur.

« Cantate Domino, et benedicite nomini ejus. » Dignum est ut semel, et iterum, et multoties ad cantandum invitet, quos non uni genti, sed cunctis gentibus, populis et nationibus cantare oportet. Cantate, inquit, et cantando benedicite nomen ejus; id est sic vivite, sic agite, sic prædicate, ut in vobis nomen ejus benedicatur. Benedicite in Patre Filium, in Filio Patrem, et in utroque Spiritum sanctum; hoc est nomen ejus, quia hi tres unus Deus. Quis enim Apostolos Christi virtutes et miracula narrare, et ejus misericordias prædicare audiat, et non continuo dicat : Sit nomen Domini benedictum? « Bene nuntiate de die in diem salutare ejus. » Bene, inquit, constanter et sapienter nuntiate de die in diem, omni tempore, et per singulos dies eam salutem, quam ubique gentium Dominus operatus est. De qua alibi dicitur : « Deus autem rex noster ante sæcula operatus est salutem in medio terræ (Psal. LXXIII, 12). »

« Annuntiate inter gentes opera ejus, in omnibus populis mirabilia ejus. » Hoc enim fecerunt apostoli, quia sicut scriptum est : « Profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem confirmante, sequentibus signis (Marc. XVI, 20). » Et alibi : « In omnem terram exivit sonus eorum, et in finem orbis terræ verba eorum (Psal. XVIII, 5). »

« Quoniam magnus Dominus, et laudabilis nimis, et terribilis est super omnes deos. » Et ideo terribilis super omnes deos, quoniam omnes dii gentium dæmonia. Ideo vero laudabilis, quoniam ipse cœlos fecit.

est Ecclesia, cujus lapides, ut inquit Apostolus, sunt fideles, et ædificator Christus Dominus.

(752) In edition. hæc desunt.

(753) Quamvis hic in sanctificatione pro loco sancto proprie intelligi debeat, attamen auctor noster mysticam S. Augustini interpretationem secutus pro

Quis enim sic magnus, sic laudabilis et sic terribilis est, sicut ille qui omnia fecit? A privilegio majoris partis omnium rerum creatorem esse ostendit, dum eum cœlos fecisse dicit.

« Confessio, et pulchritudo in conspectu ejus. » Confessio martyrimum, pulchritudo vero baptismum significare videtur. Et de confessoribus quidem Dominus ait : « Qui me confessus fuerit coram hominibus, constitebor et ego eum coram Patre meo (Math. X, 32). » De baptismo vero : « Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit (Marc. XVI, 16), » Unde et alibi dicitur : « Lavabis me, et super nivem dealbabor (Psal. L, 9). » Tales igitur erunt in conspectu Dei, qui vel martyrio, vel baptismo sic sanctificati fuerint. Qui vero vel hoc, vel illo modo ab eo sanctificantur, 506 et sancti et magni efficiuntur. Et hoc est quod ait : « Sanctitas, et magnificentia in sanctificatione ejus (753). » Possumus autem per confessionem et poenitentiam intelligere, quia et ipsa sanctificat et liberat a peccatis.

« Afferite Domino, patriæ gentium, afferite Domino gloriam et honorem, afferite Domino gloriam nomini ejus. » Afferite, inquit, Domino patriæ gentium, et quid afferre debeatis, audite : « Afferite Domino gloriam et honorem. » Et quam gloriam? Afferite Domino gloriam nomini ejus. Quid est nomini ejus? Ad honorem nominis ejus, vel quæ conveniat nomini ejus. Magnum est nomen, magna fiet gloria. Nomen ejus omnia continet, gloria ejus omnia replcantur.

« Tollite hostias, et introite in atria ejus, adorare Dominum in aula sancta ejus. » Aula sancta ejus Ecclesia est et fidelium multitudo. Vult igitur, ut hostias nostras ibi offeramus, ubi a pluribus videantur, ut fides nostra non sit occulta, sed manifesta. Qui aliud non habet quod Domino offerat, se ipsum, obsequium suum, fidem suam offerat, quia non est majus, quod offerre possit. Si promisisti castitatem, humilitatem, patientiam, obedientiam, et his similia, bonam hostiam Domino obtulisti. Non erubescas coram multis adorare Dominum, ut multi te videant, et bonum exemplum de te suscipiant, quatenus in te illud adimpleatur quod scriptum est : « Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant bona opera vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est (Math. V, 16). »

« Commoveatur a facie ejus universa terra. » Vos, quasi dicat, ejus facies, ejus imago et similitudo estis, quia ad ejus imaginem et similitudinem facti estis. Commoveatur igitur a vobis universa terra; nihil terrenæ corruptionis in vobis permaneat, ut penitus ad ejus faciem et pulchritudinem reformemini, ad cujus imaginem facti estis. « Dicite in na-

peculari hominis sanctitate accepti. Ait enim in hunc locum : « Tu jam quærebas magnificentiam, prius dilige sanctitatem, cum sanctificatus fueris, eris et magnificus. Nam si postponere prius esse volueris magnificus, ante cadis quam surgas : non enim surgis, sed extolleris, » etc.

tionibus, quia Dominus regnavit a ligno (754). A Qui tales sunt, talia dicere digni sunt. A ligno Dominus regnare cœpit, quia per lignum regnum redemit. Non cognoscebant prius homines regnum suum; sed postquam factus est principatus super lumerum ejus, cognitus est Dominus, et regni gubernacula suscepit. « Etenim correxit orbem terræ, qui non commovebitur. » Ab hoc enim dicitur rex ut regal, et corrigat et inde eum esse regem probat, quia rexit et correxit orbem terræ, non totum mundum, sed meliorem mundi partem intelligere debemus, populum videlicet Christianum, qui sic a rege suo correctus et instructus est, ut nunquam ab eo separetur et commoveatur. « Judicabit populos in æquitate. » Hoc autem erit in judicio, quando reddet singulis secundum opera sua. « Et gentes in ira sua, » quia non fecerunt voluntatem suam. Unde et tibi dicitur: « Dominus in ira sua conturbavit eos, et devorabit eos ignis (Psal. xi, 10). »

« Lætentur cœli, et exsultet terra, moveatur mare, et plenitudo ejus. » Hæc verba tantam lætitiã sonant, quanta in hac vita haberi potest. Tunc igitur ista lætitiã erit sanctis, quando Dominus judicabit populos in æquitate. Cœli, apostoli; terra, Ecclesia; mare, et plenitudo ejus, omnes baptismatis aquis regenerati intelliguntur. Tales pisces promittebat Dominus apostolis, quando dicebat: « Venite post me, et faciam vos fieri pisces hominum (Marc. ii 17). »

« Gaudebunt campi, et omnia quæ in eis sunt. » Quod per mare et plenitudinem ejus significatum est, hoc per campos et quæ in eis sunt, intelligi potest. « Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum. » Et hæc similiter significant, quæ superiora. Diversis namque ex causis, et pisces maris, animalia terræ, et ligna silvarum homines dici possunt. Sed quare omnia hæc tunc gaudebunt et exsultabunt? Sequitur: « Ante faciem Domini, quia venit, quoniam veniet judicare terram. » Duplex gaudium erit: unum, quia prius venit redimere et docere; alterum, quia veniet judicare terram. Nisi enim prius redimere venisset, nullum de secundo adventu gaudium esset. Illi igitur de secundo adventu gaudebunt, qui se in primo redemptos et electos esse intelligent; sive pisces maris, sive bruta camporum animalia, sive dura et infructuosa silvarum ligna fuerint. Venit igitur Dominus judicare terram. Sed quomodo judicabit?

« Judicabit orbem terræ in æquitate, et populos in veritate sua. » Iste versus bonis gaudium, et malis tristitiã parit.

507 PSALMUS XCVI.

PSALMUS IPSI DAVID CUM TERRA EJUS RESTITUTA EST.

Tunc factum est quod dicit iste Psalmus, cum terra restituta est ipsi David. Tunc enim Salvatori nostro terra sua restituta est, quando diabolo supe-

(754) In Vulgata tantum habetur: *Dominus regnavit*. Hæc additio a ligno etiam legitur apud S. Augustinum, ubi ait: « Christum Dominum a ligno

rato, mundus ei servire, et in eum credere cœpit. Possumus autem per terram suã, suam quoque carnem intelligere, quam cum in cruce mortuam reliquisset, die tertia viva sibi restituta est.

« Dominus regnavit, exsultet terra, lætentur insulæ multæ. » Exsultet, inquit, terra, gaudeat Ecclesia, lætentur insulæ multæ, per quas singulæ Ecclesiæ significantur; quæ, quamvis spatio locorum divisæ sint, in fide tamen et dilectiõne unum sunt et unam Ecclesiam faciunt. Sed unde lætentur? Quia Dominus regnavit, quia terra sua, et regnum suum sibi restitutum est. Gaudeant, quia bonum habent imperatorem, quæ tanto tempore sub diaboli durissima servitute oppressæ doluerunt. Qui ideo, quasi dicat, in adventu suo cognitus non est, quia humilis apparuit, et in forma servi et majestatem suã in primo adventu revelare noluit. Et est hoc quod ait.

« Nubes et caligo in circuitu ejus. » Nubem et caliginem, carnem vocat, qua divinitas induta, et circumamicta videri non potuit. « Si cum cognovissent, ut ait Apostolus, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (1 Cor. ii, 8). » De hac nube scriptum est: « Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingredietur Ægyptum, et corruent omnia simulacra ejus (Isa. xlv, 1). » De hac nube istæ pluvie exeunt quibus tota Ecclesia irrigatur. Cum autem venerit Dominus in sede majestatis suæ, tunc hæc nubes non erit caliginosa; sed in tanta claritate apparebit, ut ejus splendore obscuretur sol et luna perdat lumen suum. Cujus autem sedis correctio, justitia et judicium erit; et hoc est quod dicit: « In circuitu ejus justitia, et judicium correctio sedis ejus. » Totus mundus ab hac sede judiciaria judicabitur et corrigetur. Sed quomodo? Non injuste, non temere, sed in justitia et judicio.

« Et tunc quidem ignis ante eum præbit, et inflammabit in circuitu inimicos ejus. » Postquam, inquit, hæc sedes suæ correctionis sententiam deleverit, illico ignis præbit ante eum, et inflammabit in circuitu inimicos ejus, ut de igne temporali, quo mundus ardebit, in ignem æternum transeant impii, qui finem non habebit.

« Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ, vidit, et commota est terra. » Nunc ad primum adventum, de quo in principio psalmi loqui cœperat, revertitur, et ea per ordinem narrat, quæ tunc temporis facta sunt. Ipse, quasi dicat, suæ divinitatis potentiam celavit, sed fulgura ejus, per quæ apostolos et doctores intelligimus, manifeste cunctis illuxerunt et claruerunt. Hæc autem fulgura, et vocis magnitudine, et miraculorum splendore terribilia, totam terram commoverunt. Hoc est enim quod ait: « Vidit, et commota est terra. » Alii bene et alii male commoti sunt. De hac autem commotione Dominus ait: « Nolite putare quia veni pacem mittere in terram, non

crucis cœpisse regnum suum, victoriã nempe diaboli et peccati destructionem. »

veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare filium adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam, et inimici hominis domestici ejus (*Matth. x, 34*). »

« Montes sicut cera fluxerunt ante faciem Domini, « a facie Domini tremuit omnis terra. » Quos modo fulgura dixit, nunc montes vocat. Et merito montes vocantur apostoli, quia et sanctitate et scientia omnibus aliis altiores sunt. Ipsi autem sicut cera fluxerunt, quia multos alios illuminarunt. Bene autem dixit: « ante faciem Domini, » quia dignum est ut talia candelabra, talesque cerei ante faciem Domini semper assistant. « A facie Domini tremuit omnis terra. » Quid est a facie Domini, nisi a cognitione veritatis? Illa igitur terra tremuit, quæ Dominum cognoscere meruit, est enim « initium sapientiæ timor Domini (*Eccli. i, 17*); » unde et subditur:

« Annuntiaverunt cæli justitiam ejus, et viderunt « omnes populi gloriam ejus. » Ecce iterum cæli vocantur apostoli, ut montibus sublimiores esse credantur. Et isti sunt illi cæli, qui prædicant et narrant justitiam et gloriam Dei. Gloriam videlicet resurrectionis et ascensionis, quam soli et omnes illi populi vident, qui in Christum credunt, et Christianorum fidem recipiunt.

« Confundantur omnes qui adorant sculptilia, et « qui gloriantur in simulacris suis. » Omni confusione digni sunt, qui post apostolorum prædicationem, et tantam miraculorum virtutem et ostensionem, adhuc idola adorare non erubescunt, et in simulacris suis gloriantur. « Adorate eum omnes angeli ejus. » Possumus per angelos qui Salvatorem nostrum adorare jubentur, non solum virtutes angelicas sed apostolos quoque **508** et doctores intelligere, quoniam angeli nuntii interpretantur.

« Audivit, et lætata est Sion. » Hoc est enim quod superius ait: « Exsulet terra, et lætentur insulæ multæ. » Idem igitur per Sion, et per terram, et insulas significatur. De quibus adhuc subditur: « Et exsultaverunt filie Judæ, propter judicia tua, « Domine. » Filie Judæ singulæ Ecclesiæ, vel civitates intelliguntur, quæ inde lætantur, quia judicia vera esse cognoscunt, in quibus de suis inimicis vindicandas esse non dubitant.

« Quoniam tu es Dominus altissimus super omnem « terram, nimis exaltatus es super omnes deos. » Omnes, inquit, te adorare debent, quia tu solus altissimus super omnem terram, cui omnis creatura subjecta est, secundum illud: « Omnia subjecti sub pedibus ejus (*Psal. viii, 8*). » Nimis autem super omnes deos exaltatus est Dominus, quia non solum dæmonia, sed ipsi quoque angeli omnes ei subjecti sunt.

« Qui diligitis Dominum, odite malum. » Nihil aliud odio habendum est, nisi malum, quia et Deus noster omnem suam diligit creaturam, et solum ma-

(755) De liberatione a peccato exponit hunc locum Cassiodorus. « Liberat, inquit, de manu peccatorum animas, quando eas non sinit aliqua pravitate

lum odio habet. Qui igitur diligit Deum, omnem creaturam Dei diligit, non autem malum; quia creatura Dei non est. Sunt igitur et mali homines diligendi; sed vitia quæ in eis sunt, quia mala sunt, diligenda non sunt. « Custodit Dominus animas servorum suorum, et de manu peccatoris liberavit eos. » Odite, inquit, malum, et ne timeatis hominem malum. « Nolite timere eos qui occidunt corpus, quia animam non possunt occidere (*Matth. x, 28*); » et hoc est quod dicit: « Custodit Dominus animas servorum suorum; de manu peccatoris liberavit eos (755). » Non in anima, sed in solo corpore habent potestatem. Unde et alibi dicitur: « Dominus custodit te ab omni malo (*Psal. cxx, 7*). » Et ne forte de corporis afflictionibus hoc intelligeres, subdidit, dicens: « Custodiat animam tuam Dominus. »

« Lux orta est iusto, et rectis corde lætitia. » Hæc inquit, lux de qua huc usque locuti sumus, hic Deus noster, qui est altissimus super omnem terram: hæc lætitia de qua Sion lætata est, et exsultaverunt filie Judæ, non omnibus orta est; quia non ab omnibus recepta est. Hæc enim lux « in propria venit, et sui non receperunt (*Joan. i, 11*). » Quibus igitur orta est? Justis et rectis corde, per quos Christianorum populos intelligimus. Unde et bene subditur: « Lætamini, justi, in Domino, » quoniam vobis natus est Dominus; « et confitemini memoriæ sanctitatis ejus; » quia non est oblitus promissionis suæ, sed quæcumque per legem et prophetas promiserat, veniens, et carnem suscipiens adimplevit.

PSALMUS XCVII.

PSALMUS IPSI DAVID.

Quid significet ipsi David, satis manifestum est. Hoc in isto Psalmo significat, ipsi David, quod in prioribus significat, in finem.

« Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit Dominus. » Hoc Judæi non intelligunt, et ideo in vetustate litteræ permanentes, se ipsos occidunt. Hoc enim et Apostolus dicit: « Littera occidit, spiritus autem vivificat (II Cor. iii, 6), » quia in ipso littera finita est, et post ipsum secundum litteram legem intelligere magnum peccatum est. Nos igitur eantem Domino canticum novum, canticum nativitatis, passionis, resurrectionis et ascensionis. Hæc sunt enim mirabilia, quæ Dominus hic fecisse dicitur. Quid mirabilius Christi nativitate? Quid mirabilius ejus resurrectione et ascensione? Et quid mirabilius ejus passione? In qua ipsa ejus dextera eum salvavit, et moriendo omnes suos inimicos superavit? Et hoc est quod dicit:

« Salvavit eum dextera ejus, et brachium sanctum « ejus. » Non necesse habuit aliunde auxilium querere; sufficiebat sibi dextera sua, et fortitudo brachii sui. Mors Christi voluntatis fuit, non imbecillitatis. Mortuus est, quia voluit, qui, si voluisset, nunquam occidi potuisset. Hinc autem narrare incipit,

subverti: sed ita illeas eripit, quemadmodum sibi bene placitas esse cognoscit. »

quomodo hæc mirabilia facta fuerunt; et dicit Deum Patrem hoc fecisse, qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus et incarnari, et mori constituit. Et hoc est quod ait :

« Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit justitiam suam. » Salutare Dei Christus est, qui de Virgine natus in multis argumentis notissimus nobis factus est. Unde Apostolus dicit : « Nihil me judicavi scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (I Cor. II, 2). » Inde et beatus apostolus Petrus ait : « Tu es Christus Filius Dei vivi (Math. XVI, 17). » Quod autem ait : « Ante conspectum gentium revelavit justitiam suam; » 509 vel eundem ipsum intelligere debemus, vel evangelicam prædicationem, quæ et per ipsum, et per discipulos suos ubique gentium manifestata est. Unde Apostolus ait : « Non erubescio Evangelium; virtus enim Dei est ad justitiam omni credenti (Rom. I, 16). »

« Memor fuit misericordiæ suæ Jacob, et veritatis suæ domus Israel. » Si dicatur quod Jacob memor fuit misericordiæ Dei, et domus Israel, planum est; sed multum ab alia translatione differt. Alia enim translatio hoc significat : Quod « Deus memor fuit misericordiæ suæ quam promisit Jacob, et veritatis suæ quam promisit domui Israel. » Ut itaque utraque translatio conveniat, sic dicatur : Memor fuit misericordiæ suæ, quam promisit filiis Jacob, et veritatis suæ, sicut promisit filiis domus Israel (756). Jacob et Israel idem significat, per quem populum Christianum intelligimus, qui et vitia supplantat, et mentis intuitu Deum videt. Potest tamen in hac vita Jacob, et in alia Israel recte vocari. Iste autem memor fuit semper, et erit misericordiæ et veritatis Dei. Deus quoque illius non immemor fuit, sed quod promisit, fideliter adimplevit.

« Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. » Hoc est enim quod alibi dicitur : « In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. XVIII, 4). » Videre autem, cognoscere est. In iudicio tamen etiam oculis corporeis, et boni et mali eum videbunt. Unde scriptum est : Quia « videbit omnis caro salutare Dei (Luc. III, 6). »

« Jubilate Deo omnis terra, cantate, et exsultate, et psallite. » Magni gaudii hæc verba indicativa sunt, quia et jubilaré, et exsultare, et cantare, et psallere, nihil aliud quam gaudium et lætitiám significare videntur. Jubilatio tamen intus, cætera vero exterioris fiunt. Quo modo autem psallere debeatis; attendite.

« Psallite Deo nostro in cithara, et cithara. » Duas citharas posuit, quarum alteram Novi Testamenti,

(756) Utramque translationem ita conciliat Cassiodorus : « Et ne intellectum nostrum diversa nominum dissimilitudo confundat, perscrutemur, quare adhibitum sit : *Et veritatis suæ domui Israel*; ut non solum hoc datum intelligeremus populo, qui post adventum Domini dictus est Christianus : sed etiam iudicis, qui eum de Virgine nasciturum esse crederunt. »

alteram Veteris esse puto. Vult igitur ut sancti prædicatores utriusque Testamenti auctoritate confirmet et prædicent mysterium Trinitatis. Sæpe enim jam diximus, quia tres, vel quatuor chordæ in Ecclesia sufficiunt; quod, quid significet, jam sæpe dictum est. In voce vero psalmi, quia die, nocteque tota ubique Ecclesia concrepat, quid aliam expositionem quaeramus?

In tubis ductilibus et voce tubæ cornæ, jubilate in conspectu regis Domini. » Et corneas, et argenteas tubas habebant Judæi, quibus populum nunc ad prælia, nunc vero ad castra redire et quiescere suadebant. Per has autem sanctorum sermones longos et extensos, lucidos et claros intelligere possumus, quibus populum Dei docent et prædicant, et in conspectu regis sui Domino jubilant. Valde honeste, suaviter, et sapienter eos jubilaré oportet; nihil est enim quod in conspectu ejus non sit; omnia videt et nihil se sibi abscondere valet.

« Moveatur terra, et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi qui habitant in eo. » Nihil fuit quod ad hunc sonitum tam clarum et magnificentum tubarum et cithararum non moveretur; aliis contradicentibus, aliis Deum laudantibus et benedicentibus.

« Flumina plaudent manibus in idipsum. » Non possent flumina manibus plaudere, nisi populos designarent. Sed, sicut scriptum est, « aquæ multæ, populi multi. » Plaudunt igitur flumina in idipsum, quia una et consona voce multæ populi in Dei laudibus perseverant. « Montes exsultaverunt ante faciem Domini. » Hoc autem jam in aliis psalmis expositum est, et quod montes, apostolos significant, sæpe dictum est. Qui inde exsultare dicuntur, quoniam Dominus et venit et venturus est, primum quidem realimere, secundum vero judicare terram. Quomodo judicaturus sit, sequentia manifestabunt.

« Judicabit orbem terræ in justitia, et populos in æquitate. » Hoc est enim quod alibi dicitur : Quia « reddet unicuique secundum opera sua (Math. XVI, 27). »

510 PSALMUS XCVIII

PSALMUS DAVID.

Quid significet psalmus David, cum multoties dictum sit, non indiget expositione.

« Dominus regnavit, irascantur populi, qui sederunt super Cherubim, moveatur terra. » Dixi semel, dixi iterum; nunc autem tertio dico : « Dominus regnavit. » Et ideo dixi, ut populi irascantur et confundantur, quia velint, nolint, Dominus regnavit (757). Irascantur et boni populi adversus eos qui usque nunc eos affligebant, et captivos detinebant.

(757) Satis compendiose complexus est S. Augustinus, quæ hoc in psalmo continentur : « Intendat ergo nobiscum charitas vestra, ait, ad istum psalmum, et quaeramus hic Christum : utique apparebit quaerentibus, qui primo apparuit non quaerentibus : et non deseret desiderantes se, qui redemit negligentes se. »

Audiant Apostolum dicentem : « Jam non regnet A peccatum in vestro corpore mortali (Rom vi, 12). » Neque decet, ut regnante Domino, alium super se regnare patiantur. Sed quis Dominus regnavit? Ille utique, qui sedet super Cherubim. Interpretatur autem Cherubim *scientiæ plenitudo*, per quos apostolos intelligere possumus, quos Spiritus sanctus *trius scientiæ plenitudine* replevit. Ad laudem vero Salvatoris nostri pertinet, sive super istos, sive super illos alios Cherubim sedere dicatur. Nam et isti, et illi, et omnis creatura sibi subjecta est, et super omnes ordines angelorum et hominum ipse sedet, et imperium tenet. Quod autem nunc dicitur. « Moveatur terra, » hoc est quod supra dixit, « irascantur populi. »

« Dominus in Sion magnus, et excelsus super omnes populos. » Hic, inquit, Dominus noster, qui a tempore suæ passionis regnare cœpit, in cœlo, et in terra, et super angelos, et super omnes homines, major et sublimior est. Sed si vis scire quam magnus est Dominus, vade ad Sion, perge ad Ecclesiam, et ibi cognoscere poteris quam magnus est Dominus. Ibi enim ejus magnitudo, ejus virtus et fortitudo, ejus honor et gloria sine intermissione ab omnibus prædicatur. Unde et subditur :

« Constitute nomini tuo magno et terribili, quoniam sanctum est. » Magnum quidem est nomen Christi, et terribile, et sanctum, ad cujus invocationem mortui suscitantur, dæmonia fugantur, leprosi mundantur, et omnes languores et infirmitates sanantur; quod nimirum semper et laudare et prædicare debemus. Et hoc quare? « Quia honor regis judicium diligit (Psal. xcvi, 4). » Honor autem regis laus est et prædicatio. Qui igitur regem (sic enim interpretatur Christus) sincero affectu in hac vita laudat et prædicat, illi in judicio non timebunt; non enim diligerent, si timerent. Sed quia dictum est quia « honor regis judicium diligit, » confessio igitur facit, ut judicium non timeamus, sed potius diligamus.

« Tu parasti æquitatem, judicium et justitiam in Jacob tu fecisti (738). » Tu, inquit, parasti tale judicium tuum, ut non solum æquum, verum etiam ipsa æquitas jure dici debeat. Quis igitur non diligit judicium tuum, si tamen honoravit nomen tuum? Timeant illi qui tibi contrarii fuerunt, et nomen tuum blasphemaverunt. « Et justitiam in Jacob tu fecisti. » Si de carnali Jacob intelligamus, qui Christi nomen sanctum et terribile quotidie blasphemare non cessat, ex parte in eum justitia

(758) Vulgata legit : *Tu parasti directiones.*

(759) Moyses equidem proprie sacerdos non fuit, bene tamen Aaron, ut habetur Exod. cap. xxviii, ubi legitur Deum præcepisse, quibus vestibus uti deberet in sacerdotii ministerio. « Et loqueris (ita Deus Moysi,) cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, et faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi. » Ita intellexit Augustinus hunc locum, qui tamen psalmi auctoritate innixus, Moysen sacerdotem dicit, quod vota po-

facta est, quia ubique gentium dispersus est. « Exaltate Dominum Deum nostrum. » Exaltate, inquit, prædicate, et honorate eum, quia, ut modo diximus, honor regis judicium diligit, et quicumque eum digne prædicant, et honorant in judicio mercedem et honorem suscipient. « Et adorare scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est. » Salvator noster et Deus, et homo est. Omnis autem homo, terra est. Terra vero scabellum Dei est: sic enim ipse Dominus ait : « Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Act. vii, 49). » Debemus igitur adorare scabellum pedum ejus, id est Salvatoris nostri humanitatem, quoniam sancta est, sicut ad Virginem angelus ait : « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. i, 35). » Ipse est enim quem adoravit Abraham, qui cum staret ad illicem Mambre, vidit tres viros venientes ad se, et unum adoravit (Gen. xviii, 1-3). Ipse est, cui Moyses, et Aaron servierunt, et cujus nomen invocaverunt. Unde subditur :

« Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus, et Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus. » Moyses et Aaron, quantum ad litteram sacerdotes non fuerunt (759); tales tamen regale sacerdotium vocantur gens sancta, et populus acquisitionis. Sunt igitur sacerdotes, etsi sacerdotis officio non fungantur, quicumque sacerdotalem et religiosam vitam agunt.

« Invocabant Dominum, et ipse exaudivat eos, et in columna nubis loquebatur ad eos. » Isti, inquit, et cæteri omnes hunc Regem et Salvatorem nostrum, et non alium invocabant, et ipse, et non alius exaudivat eos. « Et in columna nubis loquebatur ad eos. » Tunc loquebatur in columna nubis, qui postea locutus erat in columna carnis; prius nube, postea carne involutus (760). Audiri quidem potuit, sed videri non potuit. Miseri Judæi sola hæc vobis sufficere possent, nisi littera vos deciperet et occideret. Adhuc vobis nubes opposita est, ne per illam eum videre valeatis. « Cæcitas enim: ex parte contigit in Israel, ut videntes non videant, et audientes non intelligant (Rom. xi, 25). »

« Custodiebant testimonia ejus, et præcepta ejus, quæ dederat illis. » Ipse est igitur, qui legem dedit, ipse est qui tabulas scripsit, et unus atque idem utriusque Testamenti auctor, et Dominus, et legislator esse credatur. Domine Deus noster, qui homo factus es, qui de Virgine natus es, qui crucifixus es,

pulorum coram Deo semper exhibuit, quod sacerdotis officium esse monstratur. Quapropter, ut inquit Cassiodorus, et hic sacerdos dicitur, qui magis precibus, irascente Domino, pro populo supplicavit.

(760) « In columna nubis. In hac ergo specie loquebatur illis Dominus, quæ venturam fabricam Ecclesiæ nuntiabat: Sed quia illis tunc per nubem verba fecit, nobis per sanctum scabellum suum, id est per Incarnationem et loqui evidentiùs et apparere dignatus est. » Cassiod.

qui a mortuis resurrexisti, cœlum ascendisti, et scabellum fieri voluisti; tu, et non alius exaudiebas eos. « Deus, tu propitius fuisti illis. » Quis omnes illas propitiationes enumerare valeat, quas illi populo Dominus fecit? Vindicavit tamen peccata illorum Dominus in hac vita, ne eos perderet in alia. Et hoc est quod ait: « Et vindicans omnia studia eorum. » Tunc itaque maxime illis propitius erat, quando de eorum prævaricationibus vindictam sumebat.

« Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorare in monte sancto ejus, quoniam sanctus est Dominus Deus noster. » Audistis, quasi dicat, quis, qualis, quantus est Dominus Deus, noster vos eum exaltate, vos eum adorare, qui in monte sancto ejus estis, qui eum cognoscitis et in Ecclesia habitatis. Quoniam sanctus est Dominus Deus noster, qui propter vos et propter peccata vestra inter iniquos reputari voluit.

PSALMUS XCIX.

PSALMUS IN CONFESSIONE.

Totus iste psalmus ad lætitiā pertinet, et nihil nisi læta et jucunda sonare videtur. Unde in confessione, in hymnis semper, et laudibus, et gratiarum actione cantari debet (761).

« Jubilate Deo, omnis terra. » Sæpe jam diximus quia jubilatio ineffabile gaudium est, quod de supernæ felicitatis contemplatione in mente habetur. Vult igitur Propheta, ut omnis terra Domino jubilet, et postpositis omnibus quæ in mundo sunt, solius Dei amare et desiderio teneatur servire Deo in lætitia. Multi serviunt Deo, sed non in lætitia, quia non sponte, sed coacte id faciunt. Servire autem in lætitia docet nos Apostolus, ubi ait: « Gaudete in Domino semper; iterum dico, gaudete: modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus enim prope est (Philip. iv, 4). » Similiter et Propheta Ecclesiam hortatur dicens: « Lætare, sterilis, quæ non paris; erumpe, et clama, quæ non parturis; quia multi filii desertæ, magis quam ejus, quæ habet virum. (Isa. liv, 1; Galat. iv, 27). »

« Intrate in conspectu ejus in exultatione. » Si enim omnia quæcunque sunt, in conspectu ejus sunt, et nihil se ab ejus oculis abscondere potest, ubi erant isti qui in conspectu ejus intrare jubentur? Secundum quemdam modum et sunt, et non sunt in conspectu ejus. Non sunt illi, de quibus Dominus dicturus est: « Amen dico vobis, nescio vos (Matth. xxv, 12). » Illi autem sunt in conspectu ejus, qui digni sunt visionis illius. Intrare itaque in conspectu ejus, nihil aliud est, nisi hominem se præparare, super quem Dominus respicere dignetur. Omnia autem in exultatione, in gaudio, et lætitia spirituali fieri debent.

(761) S. Hieronymus pro titulo habet: *Canticum in gratiarum actione*. Revera juxta Cassiodorum duplicem confessionem agimus: « Una est quando peccata nostra deplorantes, culpabiles nos, reosque profitemur, et misericordiam Domini concedendam nobis piis fletibus exoramus. Altera cum sive nobis beneficia collata laudamus, sive aliis præstita cum magna exultatione veneramus. »

(762) Audiant Augustinum, qui raro contentur:

« Scitote quod Dominus ipse est Deus. » Et unde hoc probas? « Quia ipse fecit nos, et non ipsi nos. » Solus igitur est Deus, qui omnia fecit, non autem illi qui ab hominibus facti sunt. De quibus scriptum est: « Simulacra gentium argentum, et aurum, opera manuum hominum. » Neque tu fecisti filium tuum, neque te fecit pater tuus, sed solus Deus fecit nos, et non ipsi fecimus nos. Quid ergo sumus?

« Nos autem populus ejus, et oves pascuæ ejus. » Ipse, inquit, est Deus, et Dominus, et Creator noster; nos autem populus ejus sumus, ab ipso creati et facti, et de potestate diabolica liberati. Sumus 512 autem et oves pascuæ ejus, quicunque audimus vocem ejus. Sic enim ipse ait: « Oves meæ vocem meam audiunt, et cognosco eas (Joan. x, 27). » Hæc est illa pascua, de qua alibi ait: « In loco pascuæ ibi me collocavit (Psal. cxii, 1), » per quam utriusque Testamenti volumina significantur.

« Intrate portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis confessionum. » De portis cœlestis Jerusalem dicere videtur, quoniam eos invitat, qui in Ecclesia sunt. Et quoniam in istas jam intravimus, ut in illas quoque intremus fertur. In illas autem nisi in hymnis et confessionibus intrare non possumus. Primum itaque necesse est ut peccata nostra confiteamur (762), et sic in hymnis confessionum ad ejus atria perveniamus. Unde scriptum est: « Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem, ut salvemini (Jac. v, 16). » Et quoniam non est pretiosa laus in ore peccatoris, peccatorum confessio illam confessionem præcedere debet, quæ ad laudem pertinet et jubilationem. Et altera quidem confessio, et hic et ibi erit; altera vero ibi non erit; nullus enim ibi peccatum confitebitur, ubi peccatum nullum erit.

« Laudate nomen ejus, quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus, et usque in sæculum sæculi veritas ejus. » Ista laus nullum finem habebit, quia et in Ecclesia, quanto tempore hic erit, postea in cœlesti Jerusalem de suavitate sua, de misericordia et veritate sua in æternum, et in sæculum sæculi laudabitur Dominus. Unum idemque et laudare Dominum, et laudare nomen Domini.

PSALMUS C.

PSALMUS IPSI DAVID.

Quando dicitur ipsi David, de Salvatore nostro intelligi debet, cui in hoc psalmo Ecclesia loquitur, et de misericordia, et veritate eum laudat (763).

« Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine. » Quinquagesimus psalmus totius misericordię plenus est; iste autem, qui centesimus est ad

« Difficile est in hac vita, ut sic homo mutetur, ut nihil inveniatur in eo quod reprehendatur. Opus est, ut tu te reprehendas, ne ille reprehendat, qui damnaturus est. » Enarrat. in hunc psal.

(763) Psalmus sanctam significat operationem. « Ipsi David ubi ponitur, totum Christi virtutibus applicatur; ut nihil de isto terreno rege intelligas; sed omnia de illo cœlesti dicta fuisse intelligas. » Cassiod.

judicium exaltat, et in matutino omnes peccatores interficiendos esse dicit. Merito igitur Ecclesia et de misericordia eum laudat, atque iudicium ei prædicat, in quo peccatores puniendos esse cognoscit. « Psallam, et intelligam in via immaculata, quando venies ad me. » — « Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini (*Psal. cxviii, 1*). » Et isti quidem bene psallunt, et voce et opere psallunt; siquidem ambulando psallant. Et quod majus est, sic se psallere dicunt, ut intelligant quando Dominus veniet ad eos. Illi enim qui dormiunt, non possunt cognoscere et intelligere quando ad eos Dominus veniet. Qui vero vigilant et solliciti sunt, quasi incauti præveniri nequeant. Hinc est enim quod Dominus ait: « Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus venturus sit (*Marc. xiii, 35*). » Ideo enim vigilare debent, ut iudicem venientem a longe videant et cognoscant. Et hoc est quod modo dicit Ecclesia: psallam, et ita psallam ut intelligam et cognoscam quando venies ad me. Non dormitabo, neque dormiam, sed vigilabo et cantabo, et sollicita ero ut te adhuc de longe venientem sentiam et aspiciam. Hinc autem vitam suam et conversationem suam in hoc mundo Ecclesia narrat, quatenus ejus exemplo instruamur, qualiter nos quoque vivere debeamus.

« Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ (*764*). » Perambulabam, inquit, mandatorum tuorum semitam, currendo, et custodiendo; de qua videlicet semita Apostolus ait: « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi (*II Tim. iv, 7*). » Sed quomodo ambulabam? « In innocentia cordis mei. » Si innocentia fuerit in corde, non erit malitia in opere. « Ex corde enim exeunt, dicit Dominus, cogitationes malæ, homicidia, perjuria, falsa testimonia, et cætera quæ coinquinant hominem. (*Matth. xv, 19*). » Ubi autem ambulaverit, audiamus. « In medio domus meæ. » Domus Dei, vel totus Christianorum populus, vel mundus iste intelligi potest. Ecclesia vero, quæ hic loquitur, perfectiores quique intelligi debent. Hæc autem ambulat in innocentia cordis sui, in medio domus Dei, quia bonis et malis, fidelibus et infidelibus bonum exemplum tribuit suæ sanctæ et honestæ conversationis. Unde et Dominus ait: « Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est (*Matth. v, 16*). »

« Non proponebam ante oculos meos rem malam. » Proposuisset utique si vel ipsa faceret, vel facientibus consentiret. Sed hoc ipsa non fecit. Quid igitur fecit? **513** « Facientes, inquit, prævaricatores odivi. » Et non adhæsit mihi cor pravam. » Prævaricatores sunt, qui legem sibi impositam transeunt. Nobis autem hæc lex imposita est, ut declinare a malo, et facere bonum. Sed quis est, qui in hoc mandato aliquando non offendat? Facientes igitur prævaricato-

res eos intelligimus, qui nunquam ad poenitentiam redeunt, sed omni tempore in malo opere perseverant. Tales autem odio digni sunt, quia apud Deum damnati sunt. Et isti quidem cor pravam habent, cor perversum et indomabile, quod sic in malitia induratum est, ut verba vitæ recipere nequeat.

« Declinantes a me malignos non cognoscebam. » Maligni namque sunt, quicumque ab Ecclesia declinant, et qui ejus verba salutifera recipere fugiunt. Hos autem non cognoscit Ecclesia; sed quasi infideles, et penitus alienos, et extraneos habet, neque divina sacramenta cum eis participat.

« Detrahentem adversus proximum suum occulte, hunc persequer. » Magnum peccatum est detractio, pro quo Ecclesia tantum commovetur, ut ipsis detractoribus faciat persecutionem. Ecclesiæ autem persecutio, interdictis et excommunicationibus fit. Qui vero occulte detrahunt, non sine odio sunt, et tales quidem homicidis adnumerantur. Proximus autem noster omnis Christianus intelligitur, quia et frater noster est, et ejusdem Patris filius. Detrahere autem est de alicujus propria bonitate diminueri velle.

« Superbo oculo, et insatiabili corde, cum hoc simul non edebam. » Bene autem superbos in oculo notavit, quia nusquam sic superbia deprehendi potest, sicut in oculis et superciliis elevatis. Initium autem omnis peccati superbia est. De qua alibi dicitur: « Non veniat mihi pes superbiæ (*Psal. xxxv, 12*); ipsa enim est, quæ angelos ipsos ruere fecit. In corde vero insatiabili, avari designantur, et videtur definitionem pro definito posuisse. Avarus enim est, qui corde insatiabilis est. Præcepit autem Apostolus cum ejusmodi nec cibum sumere. Tales igitur a Christi corpore justissime separantur.

« Oculi mei super fideles terræ, ut sedeant hi mecum. » Illos, quasi dicat, a me repellendam et separabam; fideles vero misericorditer respiciebam, mihi que sociabam. Fideles terræ, illi sunt, quicumque in Ecclesia fidem catholicam tenent, et fideliter Deo serviunt. Tales igitur vult Ecclesia ut sedeant et secum habitent, et judicent secum. « Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. » Ministri Ecclesiæ episcopi sunt et sacerdotes. Ipse quoque Dominus se ministrum esse ostendens, ait: « Non veni ministrari, sed ministrare (*Matth. xx, 28*). » Tales ergo ad ministrandum elegit Ecclesia, qui immaculati et sine crimine sunt. Unde et vasa altaris de auro purissimo esse jubentur, et nullum aliud vas ministrat altari, nisi illa quæ sunt de purissimo auro.

« Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam. » In nomine superbiæ omnia vitia et peccata continentur. Sed hoc de illa superbia intelligitur, quæ ad tantam contumaciam pervenit, ut penitus se humiliare, et ad poenitentiam redire con-

(764) Suppletur editio quæ caret hoc versu, et corrigitur.

tennat. Hæc autem malignorum spirituum propria est; unde Apostolus ait: « Tentatio vos non apprehendat, nisi humana (I Cor. x, 13). » — « Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. » Hæc autem specialiter de hæreticis dicere videtur, qui neque se ipsos, neque alios in Ecclesiam dirigunt; sed quoscunque possunt, ab ea divertunt.

« In matutino interficiebam omnes peccatores terræ (765). » Ideo Ecclesia, ut superius ostensum est, prævaricatores superbos, avaros, malignos, detractores et fallaces a se repellebat, eorumque consortia fugiebat, quia omnes tales apud Deum condemnatos esse videbat. Unde etiam omnes peccatores se in matutino interfecisse dicit, quia eos in iudicio damnandos et interficiendos esse iudicavit. Sic igitur sua sententia jam Ecclesia damnavit et interfecit omnes illos, quos in iudicio damnandos esse cognovit. Iste locutionis modus in divina pagina sæpe invenitur. Unde et Moyses de leprosis scribens, præcipit sacerdoti ut recludat eos septem diebus, et si viderit lepram crevisse, contaminabit eos (Levit. xiii, 6). Quid est contaminabit eos, nisi contaminatos esse iudicabit? Matutinum autem vocatur dies ille, quia hujus sæculi finis et alterius initium erit. Hoc, inquit Ecclesia, ideo faciebam, « ut disperdam de civitate Domini, » id est de cœlesti Jerusalem, « omnes operantes iniquitatem, » per quos eos intelligimus, qui in malitia perseverant. Quid est autem, ut disperdam, nisi ut disperdendos esse ostendam?

514 PSALMUS CI.

ORATIO PAUPERIS CUM ANXIATUS FUERIT, ET CORAM DOMINO EFFUDERIT PRECEM SUAM.

Hic titulus planus est, nec indiget expositione. Omnis autem homo in eo pauper est, in quo alieno indiget servitio. Est igitur hæc oratio omnium illorum, qui in suis necessitatibus divinum auxilium implorant.

« Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus ad te perveniat. Ne avertas faciem tuam a me. In quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam; in quacunque die invocavero te, velociter exaudi me. » Pauperes isti, qui hic loquuntur, illi sunt qui sua sponte pauperes sunt, et qui relictis omnibus secuti sunt Dominum. De quibus Apostolus ait: « Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes (II Cor. vi, 10). » Quanta autem instantia, quo mentis affectu, qua animi devotione Deum

(765) Satis proluxa est loci hujus expositio Augustini, ejusque conclusionis partem afferemus. « Quid est, inquit, in matutinis? Cum dies venerit, mortis scilicet, nocte transacta vitæ, in matutinis interficiebam omnes peccatores terræ. Quare eis parci usque ad matutinum? Quia nox erat. Quid est, nox erat? Quia tempus erat parcendi: parcebat, cum corda hominum essent occulta. Nox est enim, et omnes tolerat Deus, quia longanimis est. Tolerat, ut convertantur ad illum peccatores; sed qui non se correxerint in isto tempore misericordiæ, interficientur. » Aliter Cassiodorius hunc locum exponit:

A orare debeamus, ipsi nos docent; dum eadem iterantes et replicantes, unum idemque toties dicunt. Tale esse videtur, quando iterum, iterumque et multoties dicimus « Kyrie eleison. » Orationes autem non tantum compositione, quantum mentis affectu Domino placent.

« Quia defecerunt, sicut fumus, dies mei, et ossa mea sicut in fritorio confixa sunt (766). » Immortales facti sumus, sed propter peccatum primi parentis ad tantam dierum brevitate devenimus, ut dies nostri non immerito fumo comparentur, quoniam lacrymis, et caligine, omnique amaritudine cito deficiant. « Et ossa mea sicut in fritorio confixa sunt. » Hoc enim et secundum litteram plerumque sanctis contingit; quia et spontanea afflictione et calamitate aliunde superveniente, supra modum exuruntur et cruciantur. Possimus autem per ossa Ecclesiæ, ipsos apostolos aliosque fortiores intelligere, qui non minores cruciatu passi sunt, quam si in fritorio confixi fuissent.

« Percussus sum sicut fenum, et aruit cor meum. » Vere fenum est populus, « exsiccatum est fenum, et cecidit flos (Isa. xl, 8). » Omnes homines quasi fenum percussuntur, et percussi moriuntur, et mox omni viriditate, omni flore et lætitia destituti deficiunt, et arescunt, et in pulverem pulvis convertitur. Cum enim ipsum cor, in quo tota vita erat, arescere dicat, satis aliorum membrorum miseriam innotescit. Hoc autem cur sibi contingat, audiamus.

« Quia oblitus sum, inquit, comedere panem meum. » Adhuc omnes homines primi parentis exempla sequuntur, qui, cum omnibus divitiis abundaret, illius panis qui sibi ad edendum fuerat concessus oblitus, ad lignum vetitum accessit, et cibum sibi interdictum comedit. Sic et nos ea quæ nobis interdicta sunt libentius audimus et agimus, quam ea quibus animæ vivunt, et sine quibus vivere nequeunt. Tunc enim panem suum anima comedit, quando ea facit, quibus ad vitam ducatur reternam.

« A voce gemitus mei ad hæserunt ossa mea carni meæ. » Quid enim homo sic percussus et vulneratus, nisi dolere et gemere potuit? A voce autem tanti gemitus, et ossa et caro sibi conjuncta sunt, quia communem dolorem utraque senserunt. Quid enim ossa Ecclesiæ, nisi fortiores quoque significant? Caro vero molliores et imperfectiores designat. Omnes ergo et perfecti et imperfecti in hoc sibi con-

« In matutinis, in ipsis videlicet initiis dicit, quando in nobis suggestiones diabolicæ velut dubia crepuscula cœperint apparere, tunc oratione debent ejici: tunc abominabili execratione detrudi, ne paulatim noxia crescentes, velut dies nobis nebulosissima comprehendat. »

(766) Vulgata legit: *Et ossa mea sicut cremium aruerunt*; quæ a Cardinali Thommasio ita exponuntur. « Et ossa ac membra mea aruerunt velut confixa in fritorio, ac tanquam aridum lignum facie crematur. »

juncti sunt, quia in carnis passionibus, in gemitu et dolore, et in ipsa morte non differunt, ac per hoc alii pelicano, alii nycticoraci, alii vero passeri similes sunt, ut vix tantæ infirmitati succurrere possint. Et hoc est quod ait :

« Similis factus sum pelicano in solitudine et factus sum sicut nycticorax in domicilio, vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto. » Elias et Joannes Baptista, Antonius, Hilarion et beatus Benedictus sint nobis in exemplum, qui, ad pelicani similitudinem, hominum conversationem fugientes solitariam vitam elegerunt. Pelicanus quædam avis est ad ciconiæ quantitatem, quæ solitudine nimium delectata, tantam cibi penuriam patitur, ut vix ossibus hæreat (767). Tales igitur fuerunt isti viri religiosi, de quibus modo diximus, quos tanta millia hominum usque hodie imitantur, ut muri cœlestis Jerusalem ex his maxime construi videantur. De talibus autem Jeremias loquitur dicens : « Bonum erit homini cum portaverit jugum ab adolescentia sua ; 518 sedebit solitarius, et tacebit (*Thren.* III, 17). » Potest etiam homo in civitate solitarius esse, si non implicat se negotiis sæcularibus, si vigiliis, jejuniis, lectionibus et orationibus vacat. Nycticorax vero, quæ et noctua vocatur, satis nobis nota est, quæ non in die, sed in nocte apparet, totamque noctem cantu qualicumque et vigiliis agit. Huic autem vir justus assimilatur, qui factus velut nycticorax in domicilio, sui videlicet corporis sublimitate se vigilasse dicit. Et tale est ac diceret : « Factus sum veluti nycticorax in domicilio ; » in eo videlicet, quia vigilavi. Solæ igitur vigiliæ hanc inter eos similitudinem faciunt ; illius quidem vigiliæ sunt in supercilio domorum, hujus vigiliæ sunt in supercilio oculorum. De talibus autem vigiliis Dominus ait : « Vigilate, quia nescitis diem, neque horam (*Matth.* xxv, 13). » Itemque : « Vigilate et orate, ne intretis in tentationem (*Matth.* xxvi, 41). » Et Apostolus : « Vigilate, inquit, et orate, stete in fide, viriliter agite, et confortamini in Domino, omnia vestra in charitate fiant (*I Cor.* xvi, 15). » Bene igitur vigilat, qui in bono opere perseverat. Utinam omnes sic vigilemus, et sic noctuis similes simus, ut in hujus vitæ caliginosa nocte non dormiamus, sed bonis operibus insistamus. « Et factus sum sicut passer unicus in ædificio. » Ad magnam humilitatem spectat, quod se passeri comparari voluit. Passer enim, et corpore et pretio parva avis est ; sicut in Evangelio Dominus ait : « Nonne duo passeris vencent dipondio ? » (*Matth.* x, 75.) Legerat iste qui tantum se humiliat quia « omnis qui se exultat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (*Matth.* xxiii, 12). » Deponit enim

(767) Pelicanus, ut habent Hieronymus et Casiodorus, est avis Ægyptia ciconiis corporis granditate consimilis, quæ naturali macie semper affecta est ; atque duplicis generis volunt, aquatilem nempe, et volatilem. Sed S. Augustinus dubitat an vere hoc animal existat, de quo ait : « Habet ergo hæc avis, si

Dominus potentes de sede, et exaltat humiles. Et non tantum passerem se esse dicit, sed unicum quoque ac singularem, cui familia nulla sit, nullæ divitiæ, et qui cibo egeat quotidiano. Est autem in ædificio, qui ab Ecclesia non separatur (768). Alter autem hæc exposita sunt in illa expositione, quam super aliam psalmodum translationem feci, quæ qui audire voluerit, ibi legere et cognoscere poterit.

« Tota die exprobrabant me inimici mei, et qui me laudabant, adversus me jurabant. » Semper viri sancti inimicos et adversarios habent ; nunquam desunt qui eis insidientur, et de eis male loquantur. Et plerumque fit ut qui prius eos laudaverant, postea invidia ducti contra eos conspirantes, eos persequantur. Hoc enim ipsi Salvatori nostro, et apostolis accidisse legimus. Neque nobis deessent exempla, si plura ponere placuisset.

« Quia cinerem sicut panem manducabam, et potum meum cum fletu temperabam. » Ideo, inquit, exprobrabant me inimici mei, mihi que detrahebant, quia omnes suscipiebam et ipsos idololatrias ad pœnitentiam conversos mihi sociabam. Quod enim interest inter cinerem et panem, hoc interest inter peccatores et sanctos. Tunc enim beatus Petrus apostolus cinerem sicut panem manducare jusus est, quando linteum immundis animalibus plenum sibi ostensum est : atque desuper Dominum dicentem audivit : « Macta, et manduca (*Act.* x, 13). » Potum autem cum fletu temperabant, quia tales homines lugentes et fientes sibi in convivio sociabant. Hinc est enim quod Salvatori nostro Judæi detrahentes dicebant : « Quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit magister vester ? » (*Marc.* II, 6.) Hinc est quod Pharisæi pro Zachæo murmurabant, quod ad hominem peccatorem divertisset (*Luc.* xix, 7). Similiter autem et ille qui dicebat : « Hic si esset propheta, sciret utique qualis esset hæc mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est (*Luc.* vii, 39). »

« A facie iræ indignationis tuæ, quia elevans allisisti me. » Propter iram tuam, quasi dicat, et indignationem tuam, omnia quæ superius dicta sunt mihi accidisse non dubito. Quia in ipso primordio mæx creationis multum exaltans et elevans, et ad tui imaginem et similitudinem me formans, propter inobedientiam meam merito allisisti me, et de immortalis mortis legibus me subjecisti, qui ita a te creatus fueram, ut nisi peccassem, neque mortem, neque carnis miserias et passiones aliquando sensissem.

« Dies mei sicut umbra declinaverunt, et ego sicut fenem arvi. » Ab eo, inquit, tempore, ex quo elevans, allisisti me, dies mei sicut umbra declina-

vere ita est, magnam similitudinem carnis Christi, cujus sanguine vivificati sumus. »

(768) Altera psalmodum expositio a S. Brunone facta enuntiat, quæ cum aliis ejus scriptis desideratur.

verunt, et sub omni celeritate transierunt, et ego sicut fenum, viriditate et floris pulchritudine amissa, et arui, et factus de pulvere in pulverem rediit. Transeunt præterea dies nostri sicut umbra, si opera nostra veritatis tantum similitudinem imitentur, et non ipsam teneant veritatem.

« Tu autem, Domine, in æternum permanes, et memoriale tuum in sæculum sæculi. » Dies, inquit, nostri cito deficiunt; sed tu, Domine, manes in æternum, in quo vivunt et permanent omnia, etiam si defecisse videantur. In te igitur firma est spes nostra, et non ex toto deficiamus, quamvis deficere videamur. Manet itaque memoriale tuum in sæculum sæculi, quia memoria tui nunquam deficiet in sanctis tuis.

« Tu exurgens misereberis Sion, quia venit tempus miserendi ejus. » Sion ipsa est quæ hæc omnia loquitur Ecclesia 516 Dei. Quotidie autem exurgit Dominus in adiutorium, et quoties miseretur Ecclesie suæ. « Quia venit tempus miserendi ejus. » Ex quo pro ea passus est Salvator ejus. Unde et Apostolus ait: « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (II Cor. vi, 2). »

« Quia bene placitum habuerunt servi tui, lapides ejus, et terræ ejus miserebuntur. » Isti servi apostoli sunt, et cæteri, qui ejus civitatis muros ædificant. Dignum est ergo ut hanc civitatem Dominus diligat, ejusque misereatur, cujus muri ex tam pretiosis lapidibus facti sunt, ut ipsius ejus opificibus placeant, non solum murorum lapides, sed tota terra cum suis pertinentiis eis placere monstrantur. Isti sunt illi lapides, de quibus dicitur: « Lapidem vivi volvuntur super terram (769), » per quos viri sancti et catholici significantur.

« Quoniam ædificavit Dominus Sion, et videbitur in majestate sua. » Unde ædificavit, nisi ex lapidibus, quos ex gentibus collegerunt? Sed ubi videbitur in majestate sua, nisi in hac Sion civitate sua? Hic enim cognoscitur Dominus, et excelsus ab omnibus prædicatur.

« Et respexit in orationes pauperum, et non speravit preces eorum. » Bene autem hic dicitur, quia respexit Dominus in orationes pauperum, quoniam iste Psalmus titulatur *Oratio pauperum*. Pauperes autem sunt omnes sancti, quia nullam spem habent in incerto divitiarum, sunt autem divites divitiis spiritualibus, quas nemo illis subripere valet.

« Scribantur hæc. » Et quare scribantur? « In generatione altera. » Et hoc quare? « Et populus qui creabitur laudabit Dominum. » Si enim scripta non fuissent, ad nos usque non venissent, sed jam longo tempore oblita fuissent. Profuerunt igitur quæ scripta sunt, quia in ipsis, et per ipsa laudatur, et prædicatur Dominus in hac altera generatione,

et in hoc altero populo, qui postea creatus et baptizatus est.

« Quoniam prospexit de excelso sancto suo, Dominus minus de cælo in terram prospexit. » Ad quid? « Ut audiret gemitus vinculatorum, et solvat filios interemptorum. » Digna causa, quare Dominum laudare debemus, « quia prospexit de excelso sancto suo, » de illo eminentissimo secretario majestatis suæ, et eorum gemitus audiret, qui pro ejus nomine ligati in carcere tenebantur, et eosdem ipsos solveret, illorum videlicet filios, qui pro eo interempti sunt. Et revera dignum erat ut tantorum parentum filii eorum gratiæ solverentur, qui si soluti non essent, quomodo nomen ejus et laus ejus in Sion et in Jerusalem nuntiari potuisset? Et hoc est quod ait.

« Ut annuntietur in Sion nomen Domini, et laus ejus in Jerusalem. » Sion et Jerusalem sancta est Ecclesia, in qua ab iis qui soluti sunt, et de laqueis diaboli liberati nomen Domini, et laus ejus quotidie prædicatur.

« In conveniendo populos in unum (770), et regna, ut serviant Domino. » Tunc, quasi dicat, nomen Domini, et laus ejus instantius prædicanda est, quando multus populus convenit in unum ad audiendum verbum, et Domino serviendum. Hinc igitur et nos admonendi sumus: ut in magnis festivitatis, quando multus populus ad ecclesiam convenit, Deum laudemus, et ejus magna prædicemus.

« Respondit ei in via virtutis suæ; paucitatem dierum meorum nuntia mihi. » Legitur in Evangelio, quia egressus de templo dixit Jesus discipulis suis: « Videtis has estructuras, et hos magnos lapides? Amen dico vobis, non remanebit hic lapis super lapidem, qui non destruat (Marc. xiii, 1). » Et cum sederet in monte Oliveti, responderunt discipuli ejus: « Dic nobis, quando hæc erunt, et quod signum adventus tui (Matth. xxiv, 3). » Hoc est igitur quod hæc sequens Ecclesia jam in generatione altera loquitur de primitiva Ecclesia: cum, inquit, Dominus esset in via virtutis suæ, et signis multis, atque miraculis suam potentiam et virtutem populis revelaret; tunc respondit ei primitiva Ecclesia, cæcus videlicet apostolicus: « paucitatem dierum meorum, Domine, nuntia mihi: — et si in tempore hoc restitues regnum Israel (Act. i, 6), » ne celaveris nobis. Putabant enim in illis verbis Dominicis significari mundi finem proxime adfuturum. Unde et Dominus ait: « Cum audieritis prælia et seditiones, nolite terri, oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis (Luc. xxi, 9). »

« Et ne revoces me in dimidio dierum meorum, in sæculum sæculi anni tui. » Hæc quoque vel

(769) Habet Vulgata: *Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi sui, quia lapides sancti elebuntur super terram ejus. Zach. ix, 16.*

(770) « Dicendo in unum, virtus catholicæ veritatis

ostenditur, nam quamvis populus iste de diversis mundi partibus aggregetur, ad unum tamen conveniunt, dum una fidei regula continetur. » CASIOD.

dicere, vel cogitare tunc temporis apostoli potuerunt, **A** quamvis in Evangelio non inveniantur. Scribit eniam multoties Propheta non minus cogitationes hominum, quam locutiones. Rogabant igitur sive pro se ipsis, sive pro civitate Jerusalem, sive pro mundo universo, ut non revocarentur in dimidio dierum suorum, quia nondum tantum vixerant, quantum vivere sperabant. Illi enim sunt dies nostri, quos non divina providentia, sed nos ipsi nobis promittimus, **517** et constituimus. Unde est illud: « Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos (*Psal. LIV, 14*). » Dicitur igitur: « Et ne revoces me in dimidio dierum meorum; » quia in potestate tua est, quemcumque volueris, terminum constituere; quoniam omnes anni tui sunt, omnesque tuæ obediunt voluntati. Et hoc probat, quoniam omnes anni sui sunt, et terra, et cæli sui sunt, quia ipse omnia fecit. Hoc est enim quod ait:

« Initio terram tu fundasti, Domine, et opera « manuum tuarum sunt cæli. » Sive dicatur: « In principio fecit Deus cælum et terram; » sive dicatur: « In principio fecit Deus terram, et cælum, » nulla differentia est. Non enim quia prius dicitur, ideo prius vel posterius aliquid est; quoniam sicut scriptum est: « qui manet in æternum creavit omnia simul (*771*); (*Eccli. XVIII, 1*). »

« Ipsi peribunt, tu autem permanebis, et omnes « ut vestimentum veterascent. » Sic enim in Evangelio Dominus ait: « Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (*Matth. XXIII, 35*). » Transibunt autem, quia de hac specie, in qua modo sunt, in aliam mutabuntur. Erit enim, sicut scriptum est: « Cælum novum, et terra nova (*Apoc. XXI, 1*); » et illi cæli, qui superiores sunt, mutabuntur in melius.

« Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficiunt. » Omnis, quasi dicat, creatura aliquo modo mutabilis est, et in eo quod mutabilis est, id quod fuerat quomodo periisse videtur. Sed tu omnino immutabilis es, et semper idem ipse es, nihilque aliud esse potes, nisi id quod es. « Et anni tui non deficient. » Non ergo fient illi anni solari circuitione, sed alio quodam modo nobis nondum revelato.

« Filii servorum tuorum inhabitabunt ibi. » **D** Ubi? In illis cælis in mellis commutatis.

« Et semen eorum in sæculum sæculi dirigetur. » Semen et filii idem significant, per quos omnes illos intelligimus, qui sanctos imitantur. Et isti quidem ideo habitabunt ibi, quia quanto tempore in hac vita sunt, per omnia sæcula diriguntur, et semper in melius proficientes, et a via veritatis nunquam aberrantes, eos per omnia imitantur, quorum filii esse dicuntur.

(771) Non contradici Psalmistam et Moysen putandum est, quod ille initio Deum terram creasse dixerit; hic cælum primo loco posuerit creatum, cum omnia simul a Deo creata Salomon asseruerit, id est quod Deus omnium rerum materiam ex nihilo

PSALMUS CII.

LAUS DAVID.

Quid significet *Psalmus David* sæpe dictum est.

« Benedic, anima mea, Dominum, et omnia interiora mea nomen sanctum ejus. » In illis psalmis hortatur David omnes alios homines ut Deum laudent et benedicant, nunc vero seipsum hortatur, et animam suam et omnia interiora sua. Qua in re quantum Dominum diligit, quantum ei adhærere, servire et obedire desideret, apertissime ostendit. « Benedic, inquit, anima mea, Dominum, » quia tu es quæ facta fuisti ad imaginem et similitudinem ejus, quam videlicet imaginem et pulchritudinem, nisi per ipsum recuperare vales. « Et omnia interiora mea » benedicant « nomen sanctum ejus (*772*). » **B** Nomen ejus Filius est, quia per ipsum et Patrem agnoscimus et eundem ipsum. Tolle nomen, et rei cognitio perit. Merito igitur Filius et nomen, et cognitio Patris dicitur, quia per ipsum cognoscitur Pater. « Nemo enim novit Patrem nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare (*Luc. x, 22*). » Quando vis cognoscere aliquem, nomen quæris, similiter si vis cognoscere Patrem, Filium respice. Audi ipsum dicentem: « Qui videt me, videt et Patrem (*Joan. XIV, 9*). » Nos hoc facimus ut Deus habeat nomen; qui aliter eum cognoscere et invocare non possumus. Quod si aliter eum cognoscere non possumus, ipse est nomen ejus, per quem eum cognoscimus. Sed per quem cognoscimus eum, nisi per verbum, per sermonem, per sapientiam et veritatem? **C** Nihil cognoscitur nisi per hæc et hæc omnia Filius est. Per Filium igitur cognoscimus Patrem. Et ergo Filius nomen Patris. De hoc autem nomine dicit modo Propheta, ut omnia interiora ejus benedicant nomen sanctum ejus.

« Benedic, anima mea, Dominum, et noli oblivisci « omnes retributiones ejus. » Quænam istæ retributiones sint, audiamus: « Qui propitiis fuit omnibus iniquitatibus tuis; qui sanat omnes languores « tuos, qui redimit de interitu vitam tuam; qui satiat in bonis desiderium tuum; qui coronat te in « miseratione et miserationibus, renovabitur sicut « aquilæ juvenus tua. » Magnæ sunt istæ retributiones et tam magnæ, ut eas nunquam oblivisci debeamus. Factus est enim Dominus propitiis omnibus iniquitatibus nostris. Quia non solum originale peccatum, sed simul cum eo omnia alia suo sanguine delevit. Et hoc est quod dicit: « Qui sanat **518** omnes languores nostros; » omnes quidem, quia nullum ad sanandum relinquit. Animæ loquitur, et de ejus languoribus dicit. Redemit autem de interitu vitam ejus: quod fieri non posset, nisi prius ejus peccata dimisisset. Satiavit quoque in bonis desiderium ejus, quia firmissimam spem sibi tribuit

eodem tempore condiderit.

(772) Etiam virtutibus, juxta Augustinum, benedicimus Dominum non tam vigilantes, quam dormientes. « Innocentia tua etiam in dormiente vix est animæ tuæ. »

æternæ felicitatis. Unde Apostolus ait: « Spe enim A salvi facti sumus (Rom. ix, 24). » Coronat autem eam in miseratione et misericordia; quia ipse qui dat coronam, idem ipse dedit victoriam; neque vincere potuisset, nisi ejus auxilium adfuisset (773).

« Renovabitur sicut aquilæ juvenus tua. » De resurrectione dicere videtur; quando ad antiquam dignitatem homo ex toto renovabitur. Dicitur autem de aquila, quia ad ultimam veniens senectutem, iterum juvenescit et renovatur. Cui assertioni locus iste maximam tribuit auctoritatem. Quod si semel aut multoties fiat, dubitari potest.

« Faciens misericordiam Dominus, et iudicium omnibus injuriam patientibus. Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas. » Cum enim Dominus, et misericordiam, et iudicium faciat omnibus qui pro ejus nomine injuriam patiuntur, maxime tamen hoc in Moyse, et filiis Israel manifestum apparuit. Loquebatur Dominus cum eis quasi vir cum amico suo, et tam mira et stupenda inter eos operatus est, ut incredibilia esse videantur his qui Deo omnia possible esse non credunt.

« Misericors et miserator Dominus, patiens et multum misericors: non in finem irascetur, neque in æternum indignabitur. » Magnam spei, magnamque consolationem omnes peccatores ex his verbis percipere possunt, quibus tam iramensa omnipotentis Dei misericordia prædicatur. Irascetur, quasi dicat, sed non in finem; indignabitur, sed non in perpetuum: quacunquē hora peccator conversus fuerit, salvus erit.

« Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retrulit nobis. » Ex præteritis, quasi dicat, futura cognoscimus. Multoties eum offendimus, multoties ad iracundiam eum provocavimus, ipse autem non secundum peccata nostra fecit nobis; quod si fecisset, diu est ex quo nos funditus perdidisset.

« Quia secundum altitudinem cœli a terra confravit Dominus misericordiam suam super timentes eum. » Iniquitates vero quantum elongaverunt? « Quantum distat oriens ab occasu, elongavit a nobis iniquitates nostras. » Videmus itaque, quia et misericordia immensa est, et iniquitates in immensum a nobis separatæ sunt. Demus igitur operam ut misericordia ulterius a nobis non recedat, et iniquitates ulterius ad nos non accedant. Tanta est misericordia, ut hominem de terra trahat in cœlum, sic elongatæ sunt iniquitates, ut ex toto mortuæ, et omnino non esse credantur. Valde igitur cavendum est, ne forte pro eis alix oriantur.

« Sicut miseretur pater filiis, ita misericors est Dominus timentibus se (774). » Nobilis comparatio

ad immensæ misericordiæ declarationem. Sed audiamus modo compatiens affectum, quem tanta misericordia consequitur. « Quia ipse, inquit, scit signum nostrum. » Ipse scit de qua fragili materia facti sumus; quia « ipse fecit nos, et non ipsi nos (Psal. xcix, 3). » Et ideo paritissimus pater tantæ natorum fragilitati. Unde et subditur:

« Memento, Domine, quod pulvis sumus; homo sicut fenum dies ejus, et sicut flos agri, ita efflorescit (775). » Ecce de qua materia homo factus est; ecce quam labilis et fragilis est. Quid pulvere vilius? Quid flore debilius? Sic homo est, et sic sunt dies ejus, sicut fenum, quod sub una hora et floret et viriditatem amittit. Et hoc probat.

« Quia spiritus pertransit ab eo, et non erit, et non cognoscat amplius locum suum. » Videmus enim quia sub uno momento et est homo, et non est homo, quoniam quandiu spiritus in eo est, homo est; statim autem ut ab eo recedit, homo non est. « Et non cognoscat amplius locum suum; » imo jam non suum, quia cum spiritu et locum et cætera perdit. Postquam homo moritur, nihil habet in hoc mundo, in alio vero (de malis loquor) sola illis tormenta restant.

« Misericordia autem Domini a sæculo est, et usque in sæculum sæculi super timentes eum. » Hæc est igitur quæ neque post mortem deerit; hæc est quam homo, sed bonus homo, semper habebit.

« Et justitia ejus super filios filiorum, custodientibus testamentum ejus, et memoria retinentibus mandata ejus, ut faciant ea. » Et similiter post mortem manet omnibus illis, qui Dei testamentum et mandata custodiunt. Quid enim prodest n'enoria retinere, nisi et opere ea faciamus? Alii igitur sola misericordia, alii justitia et misericordia: sine misericordia nemo salvatur.

519 « Dominus in cœlo paravit sedem suam, et regnum ejus omnibus dominabitur. » Post multas misericordias, quas servis suis Dominus fecit, ostendit etiam quo in loco simul cum eis habitare debeat. Ibi enim paravit sedem suam, ubi videntibus discipulis gloriosus ascendit post passionem suam. Omnium dominabitur regnum ejus, quia nulla gens est, nulla potestas, vel altitudo, quæ ab Ecclesia non judicetur.

« Benedicite Dominum, omnes angeli ejus, potentes virtute, qui facitis verbum ejus ad audiendam vocem sermonum ejus. » Prius animam suam invitavit, nunc autem ipsos angelos, et omnem creaturam invitavit ad laudandum et benedicendum Dominum. Possumus autem per angelos, qui nuntii interpretantur, omnes illos intelligere qui evangelizant

(773) « Qui in nobis victi sumus, in illo vicimus. Ergo coronat te, quia dona sua coronat, non merita sua. » AUGUST.

(774) Aliter legitur in Vulgata: *Quomodo pater miseretur filiorum, miseratus est Dominus timentibus se: quoniam ipse cognovit signum nostrum.*

(775) In Vulgata etiam tum versus hujus, cum sequentis alia lectio: *Recordatus est, quoniam pulvis sumus. Homo sicut fenum dies ejus: tanquam flos agri sic efflorescit. Quoniam spiritus pertransibit in illo, et non subsistet.* In reliquis fere omnibus hujusce psalmi versiculis differt Vulgata.

officium habent, inter quos apostoli obtinent principatum; nam et isti potentes sunt in virtute, et verbum ejus audiunt, et prædicant et faciunt.

« Benedicite Dominum, omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus. » Et hoc quidem sanctis convenire potest, per quos tantas virtutes operatus est Dominus, ut non immerito ejus virtutes dicantur.

« Benedicite Dominum, omnia opera ejus. » Omnia opera ejus benedicunt Dominum, quæ tam sapienter et mirabiliter facta sunt, ut in omnibus benedicatur Dominus. « In omni loco dominationis ejus benedic, anima mea, Dominum. » Sed nullus locus est, qui non sit dominationis ejus. In omni igitur loco benedic, anima mea, Dominum. Et sicut iste psalmus non finitur, ita et benedictio non finiatur.

PSALMUS CIII.

PSALMUS IPSI DAVID.

Hunc psalmum facit David ipsi David, id est Salvatore nostro. Ipsi videlicet qui omnia fecit, qui mundum redemit, qui a mortuis resurrexit et cælos ascendit: « qui ponit nubem ascensum suum, et ambulat super pennas ventorum (76). »

« Benedic, anima mea, Dominum. » Seipsum hortatur ad benedicendum, ut omnes alii eum sequantur, et sicut ipse facit, similiter faciant. Optimus magister, qui non solum verbis, sed ipsa quoque actione discipulos instruit, « Domine Deus meus, magnificatus es vehementer. » Deus, qui naturaliter magnus est, apostolica prædicatione vehementer magnificatus est, quia tantus in Ecclesia prædicatur et creditur, quantus est.

« Confessionem et decorem induisti. » Induit Dominus confessionem, quia non solum laudatur ab omnibus, verum etiam sic ipse laude vestitus et circumdatus est, ut ab eo separari non possit. Pulchra vestis et bene composita, sine qua cætera ornamenta non placent. Quid enim placeret, nisi quod laudabile est? Sed quis dicere valeat quantum, qualemque decorem in sua resurrectione inducit Dominus, cum de sanctis ejus dicatur; quia « fulgebunt sicut sol in regno Dei (Sap. III, 7). » Unde subditur, « amictus et lumen, sicut vestimentum. » Hæc sunt igitur ornamenta Salvatoris nostri, confessio, decor, lumen, charitas, pulchritudo. His adde immortalitatem, potentiam, fortitudinem, cæterasque virtutes. Et hoc quidem est indumentum confessionis, quo nunc in hoc psalmo induitur Dominus.

« Extendens cælum sicut pellem, qui tegis in aquis superiora ejus. » In hoc autem docet nos

(776) David in hoc psalmo persona tantum loquentis adhibetur. « Cæterum omnia constat de Domino salvatore narranda, qui in principio fecit cælum et terram. Est autem psalmus iste tanta dispositione perfectus, ut aliqua hic dicta intelligas, quæ in libro Genesios tacita fuisse cognoscas. Quapropter quæ sunt apta exponemus ad litteram, quæ vero fidei nostræ indicare notitiam videntur (sicut a majoribus nostris accepimus) spirituali intellectu

A Propheta, quod facile sine ulla difficultate ipsos cælos fecerit Deus, et ad magnam illius laudem et gloriam spectat, quod ipsum opus maximum et principale sine labore fecisse narratur. De aquis autem, quibus cælum tegitur, sic in alio loco scriptum habemus. « Et aquæ, quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini (Psal. cXLVIII, 4). » Itemque: « Et divisit aquas, quæ erant super firmamentum ab his quæ erant sub firmamento (Gen. I, 7). » Possumus autem per cælos apostolos intelligere, quos quasi pelles Dominus extendit, quia vinarios utres fecit. Isti sunt illi utres novi, de quibus in Evangelio Dominus ait: « Nemo ponit vinum novum in utres veteres, sed in utres novos ponit vinum novum (Matth. III, 17). » Hoc vino multi inebriati terrenorum omnium obliviscuntur. Horum vero superiora prophetæ sunt, qui non vino, sed aquis teguntur. Bene autem tegi dicuntur, ut non intus istæ aquæ, sed foris esse monstrentur; quia multoties prophetæ nec ab ipsis prophetis intelliguntur.

« Qui ponis nubem ascensum tuum, qui ambulat super pennas ventorum. » Hoc est enim quod in Evangelio de Domino dicitur. Quia, « videntibus discipulis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum (Act. I, 9). » Ambulavit autem super pennas ventorum, quia nulli venti in illam altitudinem ascendere possunt. Ille autem nullam aliam expositionem querere debemus, 520 ne forte huic tam verissimæ et clarissimæ expositioni injuriam facere videamur (777).

C « Qui facis angelos tuos spiritus, et ministros tuos ignem urentem. » Quia enim angeli *spiritus* interpretantur, illi qui naturaliter spiritus sunt, angeli sunt quando mittuntur. Tanta est igitur potentia Christi, ut quando vult, de spiritibus angelos faciat, et ipsos Seraphim, qui *ardentes vel incendentes* interpretantur, ad id quod voluerit ministrandum mittat. Hoc est enim quod dicit, « et ministros tuos ignem urentem. » Sic enim dicit Isaias propheta: quia « misit Dominus unum de Seraphim, qui cum carbone tetigit labia ejus (Isa. VI, 6). » Si autem per conversationem dicamus, quod angelos, et ministros suos spiritus, et ignem urentem Dominus faciat, non erit inconveniens. Angeli vero et ministri et rectores Ecclesiæ sunt, qui et spiritus et ignis hoc inconvenienter dici possunt.

« Qui fundasti terram super stabilitatem ejus. » Si ad litteram intelligatur, manifestum est. Quæ tamen sit ejus stabilitas, nisi sola virtus et potentia Dei sciri non potest. « Non inclinabitur in sæculum et sæculi. » Hæc verba verissima sunt, quia ille qui explanabimus. » CASIOD.

(777) D. August. tamen hunc locum allegorice sumens explanavit. « Ascendit super pennas ventorum. Diximus bene accepit figurate ventos animas. Pennæ ventorum, pennæ animarum, quæ sunt, nisi a quibus sursum attolluntur? Pennæ ergo animarum virtutes, bona opera, recta facta. In duabus alis habent pennas omnes; omnia enim præcepta in duobus sunt. »

requiritur mentiri non potest. Per terram autem, Ecclesiam intelligimus, cujus fundamentum et stabilitas Christus est; et quia supra firmam petram, sicut Dominus ait, fundata est, non inclinabitur in sæculum sæculi. Et de hoc quidem fundamento dicit Apostolus: « Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. iii, 11). »

« Abyssus sicut pallium amictus ejus. » Est autem abyssus aquarum immensa profunditas: aquæ vero multæ, sicut scriptum est, populi multi. Terra vero Ecclesiam significat. Sic igitur aliquando abyssus, id est sæviens populorum multitudo totam Ecclesiam operiebat, sicut pallium totum illud operit cui superponitur. Unde et subditur: « Super montes stabunt aquæ. » Quid per montes, nisi apostolos Ecclesięque doctores intelligamus? Super hos autem stabant aquæ, quia tam prælatos quam subditos affligebant. Videmus enim usque hodie non solum Ecclesiam, verum etiam ipsos episcopos hanc abyssus violentiam sustinere.

« Ab increpatione tua fugient, a voce tonitru tui formidabunt. » Fugiebant autem multoties aquæ istæ, de quibus loquimur, ab increpatione Dei, quia signis, et miraculis et apostolorum prædicatione populi perterriti ad fidem Christi convertebantur. In voce namque tonitru, apostolorum prædicationis significatur.

« Ascendunt montes, et descendunt campi in locum quem fundasti eis. » Isti sunt illi montes de quibus modo diximus: « Super montes stabunt aquæ. » Aquis autem fugientibus, isti ascendunt, quia, cessante persecutione, Ecclesię prædicatores elevantur, honorantur, et a populis venerantur. Campi vero descendunt, quia omnis ecclesiastica multitudo sub eorum pedibus se humiliat. Sicut enim campi subjacent montibus, ita episcopis et sacerdotibus omnes Christiani subjacere debent. Hinc est enim, quod illi prelati, et isti subjecti vocantur. Illi in suum locum ascendunt, et isti in suum locum descendunt; quia illi primum, et isti secundum locum in Ecclesia tenent. « Terminum posuisti eis, quem non transgredientur, nec convertentur operire terram. » Terminum posuit Dominus super predictis aquis quæ et terram et montes occupaverant, quem transgredi non licet, quia non amplius possunt mali contra Ecclesiam, nisi quantum Dominus eis facere permittit. Hinc est enim quod alibi dicitur: « Quis conclusit ostiis mare? » (Job xxxviii, 8.) « Circumdedit illud terminis meis, et posui vectem et ostia, et dixi: Usque huc venies, et non procedes amplius: et hic confringes tumentes fluctus tuos (ibid., 10, 11). »

« Qui emittis fontes in convallibus, inter medium montium pertransibunt aquæ. » Istæ sunt illæ convalles de quibus alibi dicitur: « Et convalles abundabunt frumento (Psal. lxxiv, 14); » per quas singulas Ecclesias intelligimus, quæ in humilitate et simplicitate fructum boni operis abundanter Domino

reddunt. Hæc autem irrigantur fontibus sanctarum Scripturarum, quos inter eas Dominus mittit, et affluenter currere facit. Et hoc est quod dicit: « Inter medium montium pertransibunt aquæ. » Idem enim hoc in loco montes, et convalles, et fontes et aquæ significant.

« Potabunt eas omnes bestię silvarum. » Bestię silvarum illi intelliguntur, qui de gentium feritate ad fidem Christi conversi sunt. Et isti quidem has aquas modo bibunt, et in ejus potu suavissimo delectantur. « Exspectabunt onagri in siti sua. » De istis onagris alibi sic a Domino dicitur: « Quis dimisit onagram liberum, et vincula ejus quis solvit? Cui dedi in solitudine domum, et tabernacula in terra salsuginis (Job xxxix, 5). » Per hos illos intelligimus, qui ab omnibus mundi hujus impedimentis liberi, et soluti, vel in monasteriis, vel in locis solitariis Domino famulantur. Et isti similiter has aquas exspectant in siti sua, quia his quotidie reficiuntur in magno desiderio suo.

« Super eas volucres cœli habitabunt, de medio petrarum dabunt voces suas. » Per 521 volucres cœli, Ecclesię prædicatores, per petras vero, ipsæ Ecclesię significantur. Dant igitur volucres cœli voces suas de medio petrarum, quando episcopi et sacerdotes verbum Dei prædicant in medio ecclesiarum. Qui bene super aquas habitare dicuntur, quia a divinis voluminibus non recedunt, et die ac nocte in lege Domini meditantur.

« Rigans montes de superioribus suis. » Tu, inquit, Domine, hæc omnia operaris, rigans montes de superioribus suis. Habent, enim montes isti superiora, quibus a Domino irrigantur. Per superiora montium, utriusque Testamenti scientiam, et sancti Spiritus gratias intelligimus, quibus Ecclesię doctores irrigantur et satiantur. Unde et subditur: « De fructu operum tuorum satiabitur terra. » Terra enim Ecclesia est, quæ de fructu operum Dei quotidie satiatur, sive spirituales, sive corporales satisfactionem intelligamus. Ipse enim et spiritualis, et corporalis cibi et creator, et operator est. « Omnis enim sapientia ab ipso est, et cum eo fuit semper, et est ante ævum (Eccli. i, 1). »

« Producens fenum jumentis, et herbam servituti hominum. » A te, inquit, terra tua satiatur; ipsa vero non quasi ingrata, et tuorum beneficiorum oblita, jumentis tuis fenum tribuit, et hominum servituti herbam producit. Jumenta Dei, episcopi sunt et sacerdotes; jumenta quidem, quia aliorum onera ferunt. Unde est illud: « Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum (Psal. lxxii, 23). » His autem Ecclesia ministrare debet cibum corporis a quibus nihilominus ipsa suscipit cibum cordis. Unde Apostolus ait: « Si nos vobis spiritualia seminavimus, non magnum est, si carnalia vestra metemur (I Cor. ix, 11). » Et Dominus in Evangelio: « Dignus est, inquit, operarius mercede sua (Luc. x, 7). » Et hoc est quod ait:

« Ut educaſ panem de terra, et vinum letificet

« cor hominis. » Terra est illa, terra sunt et illi : A dat illa fructum suum, et illi similiter suum. Bonum fructum dat, sed meliorem suscipit; fenum dat, sed panem recipit. Et qualem panem? Panem utique vivum, qui de cœlo descendit. Suscipit similiter et vinum, calicem videlicet Novi Testamenti. Hoc autem lætificat cor hominis, quia vitam præstat æternam.

« Ut exhilaret faciem in oleo, et panis cor hominis confirmet. » Non solum panem et vinum, sed oleum quoque suscipit Ecclesia ab apostolis, per quod S. Spiritus gratiæ significatur. Sine hoc oleo nulla spiritualis lætitia est. Bene autem faciem posuit, quia et lætitia et tristitia in facie cognoscitur; et qui dixerat, « quod vinum lætificat cor hominis, » convenienter addit : « Et panis cor hominis confirmat. » Hinc est, quod Dominus ait : « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Joan. vi, 54). » Ubi autem vita non est, neque vita, neque fortitudo esse potest.

« Satiabuntur omnia ligna silvarum, et cedri Libani quos plantasti. » Bona ligna, et bonæ cedri, quæ tali pane satiantur. Per hæc enim gentium populus significatur, ex quibus domus Dei constituitur, Judæorum populo reprobato. Has autem cedros plantavit Dominus, et ideo in tantam altitudinem crescere possunt. Inde est enim, quod alibi ait : « Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur (Matth. xv, 13). » — « Illic passeret nidificabunt. » In his arboribus nidificant passeret, quia in istorum tutela et potestate servi Dei monasteria construunt, in quibus nocte dieque Domino servant.

« Fulicæ domus, dux est eorum (778). » Fulicæ domus aqua est, quoniam hæc avis in aquis vivit et manet. Fulicæ igitur domus passeret dicit, quia sine aquarum ducatu sancti Dei ad cælestia volare non possunt. Unde et Dominus ait : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei (Joan. iii, 5). » Soli igitur Christiani hanc ducem habent, quia ipsi soli ex aqua et spiritu regenerantur. « Montes excelsi cervis, petra refugium herinacis. » Duos montes excelsos habemus, Novum videlicet et Vetus Testamentum. Ad hoc autem cervi Ecclesiæ refugium habent, per quos apostoli et doctores significantur. De his enim est ille qui dicit : « Levavi oculos meos ad montes, unde veniet auxilium mihi (Psal. cxx, 1). » Ad hoc igitur semper recurrere debeamus, ubi consilium et consolationem semper invenimus. Petra vero est refugium herinacis, per quos peccatores intelligimus, vitiorum aculeis undique plenos et circumseptos : « Petra autem, dicit Apostolus, erat Christus (II Cor. x, 4); » — « qui, sicut ipse ait, non venit vocare justos,

(778) Ἐρωδιός Græce, Latine fulica, avis aquatica.

(779) Vulgata habet, repleta est terra possessione tua.

(780) Omnia in sapientia fecisti. Ista igitur sapien-

sed peccatores ad poenitentiam (Marc. ii, 17). »

« Fecit lunam in tempore, sol cognovit occasum suum. » Uno eodemque tempore et Ecclesia, quæ per lunam significatur, initium habuit; et Christus sol justitiæ venit ad occasum. Sicut enim de latere Adam dormientis Eva facta est, ita de latere Christi in cruce pendentis Ecclesia fabricata est.

« Posuisti tenebras, et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestię silvarum. » Eo, inquit, tempore, quo Salvator noster occubuit, tenebræ factæ sunt, quibus et intus et extra miseri Judæi sunt excæcati, et facta est nox super eos et caligo tenebrarum. Et in ipsa nocte transierunt omnes bestię silvarum, per quas omnes maligni spiritus significantur, qui nimirum super illos decipiendi et apud se trahendi **522** habuerunt potestatem. De quibus adhuc subditur :

« Catuli leonum rugientes ut rapiant, et quærant a Deo escam sibi. » Hinc est enim quod alibi dicitur : « Quia inimicus noster diabolus tanquam leon rugiens circuit quærens quem devoret (I Petr. v, 8). » Isti autem sine Dei permissione neque rapere, neque escam habere possunt. Habet tamen fiducia diabolus, quod influat Jordanis in os ejus : « Sicut enim, » sicut scriptum est, « escæ ejus electæ. » Iste voluit Job devorare, sed non potuit, Judam vero cum multis aliis devoravit.

« Ortus est sol, et congregati sunt, et in cubilibus suis collocabuntur. » Ortus est enim sol, quia Salvator noster die tertia a mortuis resurrexit. Et tunc catuli leonum congregati sunt; et in suis cubilibus collocati, Salvatorem nostrum terrore nimio perterriti, dolentes expectabant, quem illuc venturum non dubitabant.

« Exiit homo ad opus suum, et ad operationem suam usque ad vesperam. » Hoc autem tunc completum est, quando post resurrectionem suam Salvator noster discipulis ait : « Ite in universum mundum, prædicate Evangelium omni creaturæ (Marc. xvi, 15). » Tunc enim apostoli, qui per hunc hominem significantur ad opus suum exierunt, et Evangelicam prædicationem cunctis gentibus nuntiare cœperunt; et usque ad vesperam, id est finem vite suæ constanter et fideliter operationem sibi injunctam operati sunt.

« Quam magnificata sunt opera tua, Domine, et omnia in sapientia fecisti, repleta est terra creatura tua (779). » Non est hæc admiratio de cæli terræque creatione, sed de mundi hujus tam subita conversione. Hæc, quasi dicat, apostoli prædicare cœperunt, et hodie nova creatura, novoque populo repleta est terra. Unde omnia in sapientia Deum fecisse dicit, quia nisi per Christum, hæc nullo modo fieri potuissent. Ipse est enim virtus et sapientia Patris (780).

« Ista Filius est, sicut dicit Apostolus : Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam, per quam omnia facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Et ut cooperationem ejus virtutis ostenderet, Patris dicit operante Filio,

« Hoc mare magnum et spatiosum, illic reptilia, A
 « quorum non est numerus. » De hoc mundo loquitur,
 qui ad maris similitudinem semper perturbatur,
 vix aliquando valuit esse quietus, nunc autem novo
 Christianorum populo repletus, apostolorum naves
 suscipit, ubique piscandum et navigandum. Ibi què
 modo secure navigant Christi piscatores, ubi perire
 et mergi solebant ipsi imperatores. Per illa autem
 reptilia, quorum non est numerus, illi significantur
 qui toto corpore terræ conjuncti, sola terrena et
 transitoria quærun, quorum videlicet tanta est mul-
 titudo, ut numerari non possit. Sunt autem in hoc
 mari alia quoque animalia pusilla et magna, per
 quæ pauperes et potentes, bonos et malos, sapien-
 tes et insipientes intelligere possumus. Hic quoque
 est ille draco antiquus, qui est diabolus et Satanas,
 qui secundum Scripturam seducit universum orbem.
 Et hoc est quod dicit :

« Draco iste, quem formasti ad illudendum ei. »
 Postquam draco iste per suam superbiam cecidit,
 talem eum Dominus formavit, et ad talem suæ mino-
 rationis formam redegit, ut non solum viri, sed ipsæ
 quoque mulieres ei illudere eumque decipere pos-
 sint. « Omnia a te exspectant, Domine, et tu das
 « illis escam in tempore. » Omnia, inquit, animalia,
 et bona et mala, et quæ te offendunt et quæ tibi
 serviunt, non abunde habent escam, nisi a te; tu
 enim es qui solem tuum oriri facis super bonos et
 malos, et pluis super justos et injustos.

« Dante te illis colligent, aperiente te manum
 « tuam omnia replebuntur ubertate. » Ipse igitur
 facit ut bonis omnibus abundemus, ipse facit ut
 omnium rerum penuriam patiamur. Unde et sub-
 ditur :

« Avertente autem te faciem tuam turbabuntur,
 « auferes spiritum eorum, et deficient et in pulve-
 « rem suum revertentur. » Non omnibus qui con-
 turbantur iratus est Dominus, sed omnibus quibus
 iratus est, et perire et conturbari necesse est. De
 quibus alibi dicitur : « Erubescant et conturbentur
 in sæculum sæculi, confundantur et pereant (Psal.
 vi, 11). » Quod autem ait : « Auferes spiritum eo-
 rum, et deficient et in pulverem suum revertentur, »
 et bonis et malis commune esse videtur. Sed aliter
 bonis auferetur spiritus, et aliter malis. Bonis autem
 auferetur spiritus, ut in pace quiescant, malis vero,
 ut tabescendo deficiant, crucientur et pereant. Et
 isti quidem ex toto convertentur in pulverem suum;
 quia sicut ante corruptibiles fuerunt, ita et post re-
 surrectionem, et corruptibiles et passibiles erunt.

« Emitte spiritum tuum, et creabuntur, et reno-
 « vabis faciem terræ. » Nullus hominum esset qui
 in hunc talem pulverem non reverteretur, et qui non
 omni tempore miser et corruptibilis esset, nisi Do-

Tu fecisti. Hoc etiam de Spiritu sancto idem ait
 Apostolus : *Omnia cooperatur unus atque idem spiritus,
 dividens singulis prout vult.* » CASSIOD.

(781) « Toties nos Dominus creat, quoties de ve-
 tustate peccati in novum hominem instaurare digna-

P_TROL. CLXIV.

minus Spiritum suum mitteret qui homines recrea-
 ret et renovaret (781). Rogat itaque Propheta ut
 Spiritum suum Dominus mittere dignetur, quo fa-
 cies terræ 523 recreetur et renovetur. Bene autem
 faciem dixit, quia substantia eadem erit, sola facie
 et pulchritudine renovata.

« Sit gloria Domini in sæculum, lætabitur Domi-
 « nus in operibus suis. » Sit, inquit, gloria Domini
 in operibus suis, ut tam gloriosa maneat in sæcu-
 lum sæculi, sicut ab eo pulchra et gloriosa creata
 sunt. Aliter enim non lætabitur Dominus in operi-
 bus suis.

« Qui respicit terram, et facit eam tremere; qui
 « tangit montes, et fumigabunt. » Respicit Dominus
 terram, et eam tremere facit, quando sua inspira-
 tione peccatorem visitat, et ad pœnitentiam conver-
 tit, ut in timore et tremore sibi deserviat. Per
 montes autem divites et potentes significantur, qui
 quanquam difficile intrent in regnum Dei, tacti ta-
 men Spiritu sancto, fumigare foris et intus ardere
 incipiunt. Foris autem fumigare est per lacrymas et
 compunctionem quotidie pœnitentiam demonstrare.
 Nisi enim ignis intus arderet, fumus exterius non
 appareret.

« Cantabo Domino in vita mea, psallam Deo meo
 « quandiu ero. » Quasi diceretur sibi : Satis can-
 tasti, et satis jubilasti; jam quiescendum esset, et
 cantus terminandus esset. Ad quod ipse : Et can-
 tavi, inquit, et cantabo, non ad horam, sed omnibus
 diebus vitæ meæ. Et psallam Deo meo, non modo
 tantum, sed quandiu ero; et hoc solum deprecor,
 ut placeat tibi laudatio mea, quia ego semper de-
 lectabor in eo. Hoc est enim quod ait :

« Suavis sit ei laudatio mea (782); ego vero de-
 « lectabor in Domino. Deficiant peccatores a terra,
 « et iniqui; ita ut non sint. » Multi in Ecclesia sunt,
 quos et cantus, et lectiones, et prædicationes audire
 tædet, et non solum corde, sed ore quoque multo-
 ties murmurant, quod laudes Dei non citius finiun-
 tur, quia magis in fabulis et vanitatibus, quam in
 Dei laudibus delectantur. Quibus tunc Propheta lo-
 quitur, dicens : « Deficiant peccatores a terra. »
 Excant fastidiosi de Ecclesia, et iniqui ita deficiant,
 ut in ea « non sint; » cum sibi ipsi nihil proficiant,
 et aliis impedimentum faciant. « Tu vero b.n.ed.c.
 « anima mea, Dominum, » et nunquam eorum per-
 suasionibus acquiescas; sed sicut cœpisti, in Dei
 laudibus omni tempore persevera.

PSALMUS CIV.

ALLELUIA.

Interpretatur Alleluia *laudate Deum*; et certe
 nisi Deo valde acceptabile, et nobis utilissimum esset
 laudare Dominum, nunquam toties Propheta Domi-
 num laudare juberet (783).

tur, sicut in psalmo L legitur : *Cor mundum crea in
 me, Deus.* » CASSIOD.

(782) Vulgata habet : *Jucundum sit ei eloquium
 meum.*

(783) « Iste psalmus maxime Patrum replicat hi-

« Constitemini Domino et invocate nomen ejus, A
 « annuntiate inter gentes opera ejus. » Illis loquitur
 Propheta qui ex gentibus ad fidem conversi sunt,
 et antiquorum narrat historiam, quomodo Ægyptios
 multis plagis Dominus percusserit, et de eorum du-
 rissima servitute populum suum gloriosissime libe-
 raverit. Qua in re, Ecclesiæ quoque liberatio et
 persecutorum perditio significatur. Vos, quasi dicat,
 qui falsos deos laudare soliti fuistis, nunc confite-
 mini et laudate Dominum, quia ipse solus, et Deus,
 et Dominus est. « Et invocate nomen ejus, » quia
 nullus alius invocandus est. Annuntiate inter gentes
 opera ejus, quatenus ea quæ vos didicistis omnes
 alios doceatis, et intelligere faciatis.

« Cantate ei, et psallite ei, narrate omnia mira-
 bilia ejus. » Ei, inquit, cantate, et psallite, non
 vestram, sed ejus gloriam quærite, virtutes et mi-
 rabilia ejus narrate. Hiuc est enim quod Apostolus
 ait : « Non nosmetipsos prædicamus, sed Dominum
 Jesum (II Cor. iv, 5). » Unde et subditur :

« Laudamini in nomine sancto ejus. » Lans ve-
 stra non si vestra, sed omnis laus et gloria ad eum
 referatur, qui est mirabilis in sanctis suis. Dolebant
 sancti multoties, quando eis post miracula magnus
 honor a populis exhibebatur. « Lætetur cor quæ-
 rentium Dominum. » Lætetur, inquit, et non in
 miraculorum operatione, sed in solo Domino,
 cor quærentium Dominum. Sic enim in Evange-
 lio discipulis suis Dominus ait : « Nolite gaudere,
 quia dæmonia subjiciuntur vobis in nomine meo. C
 Sed in hoc potius gaudete, quia nomina vestra
 scripta sunt in cælis (Luc. x, 17). »

« Quærite Dominum, et confirmamini, quærite
 « faciem ejus semper. » Quærite Dominum in Scri-
 pturis, quærite Dominum in miraculis, et cum eum
 cognoveritis, confirmamini in amore ejus. « Quærite
 faciem ejus semper. » (784) Ilanc autem faciem quæ-
 rebat Moyses, cum diceret : « Si inveni gratiam in
 oculis tuis, ostende faciem tuam, ut videam te
 (Exod. xxxiii, 13). » Semper enim hoc quærere de-
 bemus, quomodo ante faciem ejus securi et læti veni-
 amus.

524 « Mementote mirabilium ejus quæ fecit,
 « prodigia et judicia oris ejus. » In his bene satis
 cognoscitur Dominus, quia nisi Deus esset, ea nul-
 latenus facere potuisset. Vult igitur Propheta ut
 ejus signa et miracula, ejus verba et judicia ubique
 gentium prædicentur, ut qui aliter eum cognoscere
 non possunt, saltem in virtutibus eum cognoscant.
 Sed qui sunt illi qui eum cognoscere et prædicare
 jubentur?

« Semen Abraham servi ejus, filii Jacob electi
 « ejus. » Dicunt Judæi in Evangelio : « Semen
 Abraham sumus (Joan. viii, 33). » E contra Dominus
 respondens ait : « Si semen Abraham essetis, opera
 « Abraham faceretis. » Non sunt igitur semen Abraham,

storum, sed spiritualiter intelligi debet; omnia enim
 quæ contingebant antiquitus, in figura contingebant,
 ut nos erudiremur. » S. ΠΙΕΡΟΝΥΜΟΣ.

neque filii Jacob, nisi illi qui Abraham et Jacob
 imitantur. Ambo autem isti in Christo crediderunt,
 quoniam, sicut scriptum est, et Abraham eum ad-
 ravit, et Jacob dixisse legitur : « Salutare tuum
 exspectabo, Domine (Gen. xlii, 18). » — « Ipse
 « Dominus Deus noster, in universa terra judicia
 « ejus. » Nos, inquit, sumus semen ejus, et ipse est
 Dominus Deus noster, cujus judicia non Judæi, sed
 universa terra suscepit.

« Memor fuit in sæculum testamenti sui : verbi
 « quod mandavit in mille generationes. » De hoc
 testamento in sequentibus legitur, quod promisit
 Dominus terram Chanaan Abraham in hæreditatem.
 Mandavit autem hoc verbum in mille generationes,
 quando dixit : « Sic erit semen tuum sicut stellæ
 cœli, et sicut arena quæ est in littore maris (Gen.
 xlii, 17). » Posuit autem finitum pro infinito, quia
 ad stellæ cœli et arenam maris comparatæ, valde
 pauca sunt mille generationes. Sed quia scriptum
 est : « In Isaac vocabitur tibi semen (Gen. xxi, 13), »
 magis Christianis quam Judæis hoc testamentum
 factum esse videtur. Unde Apostolus ait : « Non
 dixit ex seminibus, quasi in multis, sed quasi in
 uno, et semini tuo, quod est Christus (Galat. iii,
 16). »

« Quod disposuit ad Abraham, et juramenti sui
 « ad Isaac; et statuit illud Jacob in præceptum, et
 « Israel in testamentum æternum, dicens : Tibi
 « dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis ve-
 « stræ. » Statuit, inquit, Dominus, et præcepit
 non Esau, sed Jacob, ut ad illam hæreditatem festi-
 naret, quæ æterni testamenti conscriptione sibi de-
 betur, dicens eis : « Tibi dabo terram Chanaan, »
 et simul cum ea totam mensuram, atque *funiculum
 hæreditatis vestræ*. Qua in re Pherezæi, Jebuzæi,
 Ethæi et cæteræ gentes significantur. Hoc autem
 dixit illis Dominus, cum adhuc paucissimi essent et
 quasi incolæ et peregrini in illa terra habitarent.
 Sed quia firmam spem habuerunt, et verbis Domi-
 nicis firmiter crediderunt, omnia eis adimpleta sunt
 quæcunque illis promiserat Deus. Hæc nobis ideo
 recitantur, ut nos quoque firmam spem habeamus
 fideliterque credamus, quia non privabimur pro-
 missa nobis hæreditate, si patres nostros imitati
 fuerimus, et eorum fidem et doctrinam tenuerimus,
 scientes quia per multas tribulationes oportet nos
 intrare in regnum cœlorum, quæ valde meliora
 sunt quam terra Chananeorum. Unde et subditur :

« Cum essent in numero brevi, paucissimi, et in-
 « colæ in ea, et pertransierunt de gente in gentem,
 « et de regno ad populum alterum. » Si ergo illi
 cum tanto labore ad illam hæreditatem, quæ tempo-
 ralis est, pervenerunt, quanto magis ad illam,
 quæ æterna est, cum summo studio festinare de-
 bemus!

« Non permisit hominem nocere eis, et corripuit

(784) « Ut non huic inquisitioni, qua significatur
 amor, finem præstet inventio; sed amore crescente
 inquisitio crescat inventi. » AUGUST.

« pro eis reges. » Nam Pharaonem et Abimelech propter eos correptos fuisse Scriptura commemorat. Quibus Dominus præcepit, dicens : « Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari. » Christos suos eos dicit, non quod oleo visibili, sed quia sancti Spiritus gratia divinitus injuncti fuerunt.

« Et vocavit famem super terram, et omne firmamentum panis contrivit. » Quare Dominus hanc famem super terram esse voluerit (785), sequentia manifestant. Hæc fames fuit causa ut Joseph, qui in Ægypto venditus fuerat, dominus terræ constitueretur, atque ejus providentia a famis periculo liberaretur. Hæc fuit causa ut Jacob cum filiis suis in Ægyptum descenderet, et filium, quem mortuum esse putabat, incolumem inveniret. Et hoc est quod dicit :

« Misit ante eos virum, in servum venundatus est Joseph. » Dei igitur dispositione et malitia fratrum suorum venditus est Joseph, ut nos intelligamus multa in hoc mundo Dei dispositione fieri, quæ malum initium habere videntur. Nam et Salvatoris nostri passio, venditio et traditio, Dei dispositione ad nostram salutem facta est, quam tamen injustam fuisse non dubitamus.

« Humiliaverunt in compedibus pedes ejus, ferrum pertransiit animam ejus, donec veniret verbum ejus; eloquium ejus inflammavit eum. » In eo quod animam ejus ferrum pertransisse dicit, magnos dolores et angustias eum sustinuisse ostendit. Sed postquam venit verbum ejus, et eloquium Domini inflammavit et illuminavit eum, ut somnium regis interpretari potuisset, illico ab his tantis angustis liberatus est. Et hoc est, quod ait :

« Misit rex, et solvit eum, principes populorum, et dimisit eum, et constituit eum dominum domus suæ, et principem omnis possessionis suæ, ut erudiret principes suos sicut seipsum, et princeps suos prudentiam doceret. » Magnam sapientiam in Joseph Pharaon cognovisse ostenditur, quem totius terræ principem et dominum constituit, et ad docendos majores et seniores ordinavit. Putabant enim illam somniorum interpretationem, non divino beneficio, sed artis magisterio, et ingenii sublimitate eum habuisse. Unde et alios, sicut se ipsum dicitur, hanc doctrinam docere posse putabant. Multa sunt hoc in facto quæ Salvatori nostro convenire possunt. Quoniam sicut Joseph venditus est a Juda fratre suo, ita et ipse venditus est a Juda discipulo suo. Et omnium gentium rex et dominus a Patre constitutus, non solum Ægyptum, sed universum mundum a fame perpetua liberavit. De qua videlicet fame

(785) « Vocavit famem : intelligendum est, dixit ut fames esset, ut hoc sit vocare quod appellare, hoc appellare quod dicere, hoc dicere quod jubere. Nam ille vocavit famem qui vocat ea quæ non sunt, tanquam quæ sunt. » AUGUSTIN.

(786) Ad majorem intelligentiam afferamus Augustinum. « Nunquid ergo istorum tam gravium peccatorum auctor est Deus, qui nullius vel levissimi pec-

per Prophetam dicitur : « Immittam in vos non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei (Amos viii, 11). » Et ipse quidem peritissimus est, non solum ad somnia interpretanda, verum etiam ad omnia Scripturarum profundissima mysteria revelanda.

« Et intravit Israel in Ægyptum, et Jacob habitavit in terra Cham. » De genere Cham natus est Chanaan, a quo Ægyptii originem ducunt. Si Jacob non timuit intrare in Ægyptum, cur nostri timeant ad prædicandum invadere mundum? cum audiant : quia « auxit Dominus populum suum nimis, et confirmavit eum super inimicos ejus. » Nam et isti et illi valde multiplicati et super omnes inimicos suos confirmati sunt.

« Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus, et dolos facerent in servos ejus. » Quare Ægyptii de facto reprehendantur, si eorum corda Deus convertit, et hoc facere voluissent? Usitatus est in divina pagina iste locutionis modus, ut hoc Dominus facere dicatur, quod cum prohibere posset, facere permittit (786). Dat enim Dominus malis occasionem, ut eorum iniqua desideria foris manifestentur, et malum, quod in corde habent, celari non possit. Cum igitur Ægyptii populum Dei vehementer affligerent, ad eorum consolationem Moysen et Aaron venire præcepit. Et hoc est quod dicit : « Misit Moysen servum suum, et Aaron quem elegit ipsum. Posuit in eis verba signorum suorum et prodigiorum suorum in terra Cham. » Quæ autem fuerunt illa prodigia audiamus.

« Misit tenebras, et obscuravit eos qui exacerbaverunt sermones ejus. » Illæ tenebræ, quæ tunc Ægyptios obscurabant, illas quas Judæi, hæretici ac pagani et tunc et semper passuri sunt, significabant. Isti enim sunt qui exacerbant sermones ejus, et doctrinæ catholicæ et apostolicæ contradicunt.

« Convertit aquam eorum in sanguinem, et occidit pisces eorum. » Aquæ Ægyptiorum, quæ in sanguinem conversæ sunt, philosophorum et hæreticorum doctrinam designabant; quæ nihil aliud est, nisi venenum, sanguis et peccatum. Pereunt igitur qui hunc sanguinem bibunt, et hanc doctrinam suscipere non metuunt.

« Misit in terra eorum ranas, et in cubilibus regum ipsorum. » Istæ ranæ, poetæ et philosophi, et Judæi et hæretici intelliguntur, qui, de sola loquacitate gloriantes, contra veritatem loqui non cessant. Et tales quidem regibus et potentibus familiares sunt, qui in eorum vanitatibus et erroribus delectantur.

« Dixit, et venit cœnomia, et ciniphes in omnibus

cati auctor credendus est? Quis sapiens, et intelliget hæc? Nam ipse est illa mirabilis Dei bonitas, qua bene utitur etiam malis, vel angelis, vel hominibus. Cum enim ipsi vitio suo mali sint, ille de malo eorum bene facit. Non enim antequam odissent populum ejus boni erant, sed maligni et impii tales erant, qui facile incolis suis felicibus inviderent, » etc.

« finibus eorum. » Cœnomia genus muscarum est turpissimum et importunissimum. At vero ciniphes culices dicuntur, qui quanto cæteris sunt minutiores, tanto sunt aculeis graviores. Quid igitur per muscam caninam et ciniphes, nisi luxuria designatur, quæ inter alia vitia turpissima et molestissima esse probatur. Hoc vitium, quia de carne est, et naturaliter carni adhæret, non sine labore et Dei adiutorio vinci et fugari potest.

« Posuit pluvias eorum in grandinem, et ignem comburentem in terra ipsorum. Et percussit vineas eorum, et ficulneas eorum, et contrivit omne lignum finium eorum. » Per grandinem et ignem comburentem, et immensam Dei iram et furem intelligere possumus, quibus homines iniqui cum omnibus quæ possident flagellandi et perdendi sunt.

« Dixit, et venit locusta, et bruchus, cujus non erat numerus, et comedit omne fenum in terra eorum. » Locusta et bruchus, qui quasi cum exercitu et multitudine semper incedunt, omnia vitiorum genera significant: quibus omne fenum illius terræ comeditur et dissipatur, per quod ipsos homines intelligimus, siquidem per fenum populus significatur.

526 « Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti, primitias omnis laboris eorum. » Hæc plaga plus omnibus aliis terruit Ægyptios, ita ut Hebræos ire rogarent et exire compellerent, quæ sola inter alias bonam videtur habere significacionem. Significat enim originale peccatum in omnibus hominibus Christi sanguine esse deletum. Iluc usque Ægyptiorum plagas, hinc vero Judæorum beneficia divinitus eis a Deo collata scribere incipit.

« Et eduxit eos in argento et auro, et non erat in tribubus eorum infirmus. » Non solum Christiani, sed aliæ quoque gentes aurum habent et argentum, virtutes et mores honestos, et multarum artium peritiam, quæ omnia ab illis suscipere et mutuare non est peccatum. Et notandum quia qui Deum sequuntur non infirmantur, si tamen via regia incedant et ab ea non recedant.

« Lætata est Ægyptus in protectione eorum, quia cecidit timor eorum super eos; et expandit nubem in protectionem eorum, et ignem, ut laceret eis per noctem. » De hac nube dicit Apostolus: « Quia omnes in Moysæ baptizati sunt in nube et in mari (1 Cor. x, 2); » id est ex aqua et Spiritu sancto, ut per mare aquam, per nubem Spiritum sanctum intelligamus. Ipse est igitur, qui nos a calore et cunctis tribulationibus protegit, qui tenebras nostras illuminat, viamque veritatis ostendit.

« Petierunt carnes et venit coturnix. » Per coturnices spiritualis intelligentia significatur, quæ de

(787) « Justificationes autem ejus sunt, ut Deum toto corde diligamus, proximos tanquam nos habeamus patrem veneremur, filium charum habeamus, et cæteræ justitiæ, quæ in diverso rerum genere sunt præceptæ. » Cassiod.

(788) « Ecce breviter præcipitur ut Domino totius

superioribus et ab aquis originem habet. Quod enim omnia hæc spiritualiter intelligenda sint, Apostolus nos instruit dicens: « Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, et omnes eundem potum spiritualem bibebant: bibebant autem de spirituali, consequente eos petra; petra autem erat Christus (1 Cor. 3, 4). » Unde et subditur: « Et pane cæli saturavit eos. » Panis enim ille, qui de cælo descendit, vel Christi caro, vel spiritualis intelligentia est.

« Dirupit petram, et fluxerunt aquæ, et abierunt in sicco flumina. » Similiter de pectore Christi quatuor magna flumina eruperunt, quibus tota terra, quæ prius sicca et arida erat, abundanter irrigata et satiata est. Et hæc omnia quæ superius locuti sumus ideo fecit Dominus populo suo, quia « memor fuit verbi sancti sui, quod locutus est ad Abraham puerum suum. » Promiserat enim Dominus Abrahæ quod in semine ejus omnes gentes benedicerentur, et quia sic esset semen ejus, sicut stellæ cæli, et sicut arena quæ est in litore maris.

« Et eduxit populum suum in exultatione, et electos suos in lætitia. » Quomodo enim sine lætitia et exultatione esse poterant qui sic a Domino fovebantur, defendebantur et tantis beneficiis ditabantur? « Et dedit eis regiones gentium, et labores populorum possederunt. » Ad quid? « Ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus exquirant (787). » Nisi enim victis hostibus pacem habuissent et terram quiete possedissent, neque justificationes legitime custodire, neque legem diligenter exquirere potuissent.

PSALMUS CV.

ALLELUIA, ALLELUIA.

Primum Alleluia præcedentis psalmi est, sequens sequentis.

Docet nos Propheta quanta instantia Deum semper laudare debeamus, qui in laudibus desinit et in laudibus incipit: quando Psalmus finit, laudare præcipit, et quando incipit laudare præcipit, ut semper laus Dei continua sit, et nulla in Dei laudibus interpositio fiat (788).

« Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. » Nobilis ratio quare Deum laudare debeamus, et quia bonus et misericors est. Si enim omne bonum laudabile est, et nihil laudari debet nisi quod bonum est, quantum ille laudandus est qui solus est bonus, et a quo sunt omnia bona! Legitur in Evangelio quia, cum quidam dixisset Domino « Magister bone, » respondens ait: « Quare me dicis bonum, cum nemo sit bonus, nisi solus Deus? Si Deum me esse creditis, bene dicis; si autem non creditis, quare hoc dicis? »

psalmi jubilatione cantetur. Sed inspiciamus, quod a superioribus dictis nec titulum nobis cognoscitur mutasse, nec causam. Titulus est enim *alleluia*, causa confessio, quæ miro modo ad laudes Domini omnino fecunda est. » Cassiod.

(*Matth* xix, 17.) Deus enim a se ipso et substantialiter bonus est; cætera vero non a seipsis, neque sunt, neque bona sunt, sed a Deo sunt quidquid sunt.

527 Laudemus igitur Dominum, quoniam bonus est et substantialiter bonus, et qui nunquam potest esse nisi bonus. « Et quoniam in sæculum misericordia ejus. » Quod autem ait in sæculum, tantum est ac si dixisset in æternum. Unde et alibi dicitur: « Misericordias Domini in æternum cantabo (*Psal.* lxxxviii, 1). »

« Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? » Ecce quasi aliquis dicat, laudare parati sumus, sed laudare non sufficimus. Quis enim plene loquetur potentias Domini? Et quis loquendo semperque clamando audiri faciet omnes laudes ejus? Innumerabiles sunt, modum excedunt: « Magnus Dominus, et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis (*Psal.* xlvii, 8). » — « Beati, qui custodiunt iudicium, et faciunt justitiam in omni tempore. » Si illud, quasi dicat, facere non potes, saltem hoc facias, et beatus eris. Beati enim sunt qui custodiunt iudicium ejus, sed quod est iudicium ejus? « Declina a malo, et fac bonum (*Psal.* xxxvi, 27). » Verum quidem est, quia omnes Dei laudes dicere non potes; at vero a malo declinare et bonum facere quis non potest? Omni autem tempore justitiam faciunt, qui secundum hoc quod posunt mandatum custodiunt, quia declinare a malo justitia est, et bonum facere justitia est.

« Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui, et visita nos in salutari tuo. » Bene autem dixit « in beneplacito populi tui, » quia et bonorum et malorum recordatur Dominus; bonorum quidem ad miserendum, malorum vero ad puniendum. Sed talis recordatio bonis quidem placet, malis vero non placet. Rogavit autem Propheta ut eos Dominus visitaret in salutari suo. Quod si de Christi incarnatione intelligitur, factum quidem est, sed non in tempore suo; ipse tamen etiam ante incarnationem suam eos et visitabat, et regebat, et gubernabat.

« Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ, ut lauderis cum hæreditate tua. » Sic visita, inquit, in salutari tuo, ut videamus nosmetipsos, et participes simus in illa bonitate quam facturus es electis tuis. Et lætemur in lætitia gentis tuæ, per quam videlicet gentem populus Christianus significatur. Hoc est enim quod Judæis non credentibus Dominus ait: « Multi reges et prophetae voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt: et audire quæ auditis, et non audierunt (*Luc.* x, 24). » Omnes enim desiderabant adventum Christi, et omnes desiderabant connumerari et sociari Ecclesie Christi. « Ut lauderis in hæreditate tua. » Fac nos, quasi dicat, esse in lætitia gentis tuæ, ut a nobis quoque simul lauderis cum hæreditate tua, et fiat unum ovile et unus pastor (789). Hinc narrare

A incipit pravvaricationes illius populi, qui semper incredulus exstitit, multisque modis Deum tentavit, et ad iracundiam provocavit. Similiter autem facit et Daniel, qui confitetur peccata sua et peccata populi sui, ut ejus orationibus et supplicationibus tandem Dominus ad misericordiam moveatur. « Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus. Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua, et non fuerunt memores misericordiarum tuarum. » Isti sunt illi patres de quibus Apostolus ait: « Quoniam increduli fuerunt, eorum cadavera prostrata sunt in deserto (*I Cor.* v). » De quibus et Dominus dicit: « Non introibunt in requiem meam (*Hebr.* iv, 6). » Isti enim, si mirabilia Dei, quæ in Ægypto viderant, intellexissent, et tantæ misericordiarum quam eis Dominus fecerat memores fuissent; nunquam contra hostes ire timuissent. Et qui prius non timuerant mare Rubrum intrare, postea contra Chananzæos pugnare veriti sunt. Et fortasse nec mare Rubrum tunc introissent, nisi Ægyptios super se irruentes formidassent.

« Et irritaverunt ascendentes in Rubrum mare. » Hinc est enim quod Moyses illis timentibus et desperantibus ait: « Ne timeritis Ægyptios, quia Dominus pugnavit pro vobis, et vos tacebitis (*Exod.* xiv, 14). » Hæc est itaque prima tentatio qua Dominum irritaverunt, postquam de Ægypto exire cœperunt. « Et liberavit eos, » non eorum meritis, sed propter nomen suum, quia nisi eos liberasset, magnam jacturam fecisset nomini suo; omnes enim dicerent, quod eos liberare non potuisset. Hoc autem ideo fecit, « ut notam faceret eis potentiam suam. » Sed quid profuit, cum ipsi eam cognoscere noluerint?

« Et increpuit mare Rubrum, et exsiccatum est, et eduxit eos in aquis multis, sicut in deserto, et liberavit eos de manu odientium, et redemit eos de manu inimicorum, et operuit aqua tribulantes eos, unus ex eis non remansit. » Quid per mare Rubrum, nisi baptismum? Quid vero per Pharaonem et exercitum ejus, nisi diabolum et vitiorum multitudinem intelligamus? Isti vero usque ad baptismum populum Dei persequuntur; sed ibi pereunt, et destruantur.

« Et crediderunt in verbis ejus, et cantaverunt laudes ejus, cito fecerunt, et obliiti sunt operum ejus, et non sustinuerunt consilium ejus. » Videntes, inquit, mirabilia Dei quæ fecerat, verbis ejus crediderunt, et laudes ejus cantaverunt; cito hoc fecerunt, et subito defecerunt, et obliiti operum ejus non sustinuerunt consilium ejus. Si enim consilium ejus **528** sustinuissent et fecissent, non perissent.

« Et concupierunt concupiscentias in deserto, et tentaverunt Deum in siccitate. » Quid istarum tentationum significent, Apostolus docet, ubi ait: « Neque tentemus Deum, sicut quidam eorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt (*I Cor.* x, 9). » — « Et hæc,

(789) Ex his plane noscitur quantum fidem et spem S. David et justi Veteris Testamenti haberent in futurum Redemptorem.

inquit, omnia in figura contingebant illis; scripta sunt autem ad correptionem nostram (*I Cor. x, 11*).

« Et dedit eis petitiones eorum, et misit saturitatem in animas eorum. » Dabat eis Dominus quod petebant, ut vel sic a murmuratione cessarent, et de ejus omnipotentia non dubitarent.

« Et irritaverunt Moysen in castris, et Aaron sanctum Domini. Aperta est terra, et deglutivit Dathan; et operuit super Synagogam Abiron; et ignis exarsit in Synagoga eorum, et flamma combussit peccatores. » Tali morte digni sunt, qui Dei sacerdotibus detrahunt, et violenter sibi sacerdotium vindicare conantur.

« Et fecerunt vitulum in Oreb, et adoraverunt sculptile, et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli manducantis fenum. » Gloria nostra Deus est. Hanc autem gloriam Judæi in vitulum commutaverunt, quando pro Deo vitulum adoraverunt. Hic autem vitulus eos devoravit, quia fenum sunt, sicut scriptum est: « Vere fenum est populus (*Isa. xl, 7*), » fenum autem vitulus manducat.

« Et oblitus sunt Deum qui liberavit eos, qui fecit magna in Ægypto, mirabilia in terra Cham, et terribilia in mari Rubro. Et dixit ut disperderet eos, si non Moyses electus ejus stetisset in contradictione in conspectu ejus, ut averteret iram ejus, ne disperderet eos. » Hoc autem factum est, quando considerata terra promissionis, Josue, et Caleb et cæteri qui cum eo erant reversi sunt: qui cum nuntiassent ea quæ viderant, territus est populus, et se illuc transire negavit, oblitus tot et tantorum miraculorum quæ jam coram eis, et in Ægypto et in mari Rubro, Dominus fecerat. Unde et Dominus iratus occidere voluit, sed Moyses iram suam confregit et avertit, ne eos occideret et disperderet. Unde et subditur:

« Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. » Pro nihilo quidem, quia se periculis pro ea tradere noluerunt, et ideo in eam non intraverunt, quam tam immenso desiderio et videre et habere cupierunt. « Et non crediderunt in verbis ejus, » quibus Moyses, Josue et Caleb eos hortabantur, et ne timerent confortabant.

« Et murmuraverunt in tabernaculis suis, nec exaudierunt vocem Domini; et elevavit manum suam super eos in deserto, et ut dejiceret semen eorum in nationibus, et disperderet eos in regionibus. » Dicens Moysi: « Dimitte me, ut deleam populum istum, et faciam te in gentem magnam (*Deut. ix, 14*). » Historia quidem narratur nobis, sed quæ valde consideranda est et memoriæ commendanda, ne et nos miraculorum Christi, et virtutum ejus quæ nobis quotidie leguntur obliviscamur, et promissam nobis hæreditatem parvi pendamus, sed viriliter contra omnes adversarios nostros dimicemus, ut ad eam transire valeamus.

« Et consecrati sunt Beelphegor, et manducave-

(790) « Ea tamen qua dubitavit Moyses, sanctitate servata, hac tantum meruit ultione percelli ne in

« runt sacrificia mortuorum. » Nescio quid nefandius unquam isti facere potuissent, qui se ipsos diabolo consecrarunt, eique sacrificarunt, et de ipsis scelestis sacrificiis manducaverunt. Unde iratus Dominus Moysi dixit: « Tolle cunctos principes populi, et suspende eos contra solem in patibulis, ut auferatur furor meus ab Israel (*Num. xxv, 4*). »

« Et irritaverunt eum in studiis suis, et multiplicata est in eis ruina. » Hoc autem totum descendit ex consilio Balaam, qui docuit Balac ut virgines suas Judæis opponeret, quarum amore miseri homines superati, earum diis immolarent, et ad hoc tam immensum scelus devenirent. Cum magno igitur studio atque frequentia ad eas intrantes, magnam iram contra se concitaverunt, donec Phinees superveniens cum gladio fornicatores interfecit. Et jam viginti tria millia hominum ceciderant, quando Phinees pro eis oravit et exauditus est. Et hoc est quod ait:

« Stetit Phinees, et exoravit, et cessavit quassatio, et reputatum est illi ad justitiam a generatione usque in generationem, usque in sæculum. » Hunc igitur et nos imitari debemus, ut fornicationis spiritum, ubicunque est, verbi Dei gladio confodiamus.

« Et irritaverunt eum ad aquas contradictionis, et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbaverunt spiritum ejus, et distinxit in labiis suis. » Istæ autem aquæ contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israel contra Dominum, quando Moyses dixit eis: « Audite, rebelles et increduli, num de petra hac poterimus nobis producere aquas? » (*Num. xx, 10*). Et tunc quidem Moyses distinxit in labiis suis, per quod significatur, quia cum magna supplicatione deprecatus est Dominum pro eis in secreto pectoris sui (790). Illæ autem aquæ hæc quatuor Evangeliorum flumina significabant, quæ, de Christi corpore emanantia, omnibus ad bibendum abundanter sufficiunt. Quæ non immerito aquæ contradictionis dicuntur, quia valde multi sunt qui eis contradicunt. Hinc autem ea enarrare incipit quæ facta sunt, postquam Jordanem transierunt, et terram promissionis intraverunt. Præceperat autem illis Dominus ut omnes gentes disperderent quarum terram possessuri erant, quod quia non fecerunt, multa mala ab eis postea passi sunt. Sed quia omnia in figura contingebant illis et ad correptionem nostram scripta sunt, nos demus operam ut totam vitiorum gentem, quæ in nostra carne habitat et dominatur, usque ad internecionem interficiamus et disperdamus, ut nunquam amplius contra nos insurgere valeant, ne forte de nobis quoque dicatur, quod sequitur:

« Non disperdiderunt gentes, quas dixerat Dominus illis, et commisti sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum, et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum, et interram introiret promissionis, qui de Domino magno promittere non presumpsit. » Cassiod.

« molaverunt filios suos et filias suas dæmonis, et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan; et infecta est terra in sanguinibus, et contaminata est in operibus eorum. » Simplex hic narratur historia, et quam stulti et iniqui isti fuerint, quantumque a primis suis parentibus, quibus terra promissa fuerat, degeneraverint, apertissime ostendit. Ut omnes intelligant, iusto Dei iudicio, eis omnia mala accidisse, quæ super eos venisse narrantur. Sic enim tota terra eorum iniquitatibus violata et contaminata est, ut eam merito Deus abominari debuisset.

« Et fornicati sunt in adinventionibus suis, et iratus est Dominus in populum suum, et abominatus est hereditatem suam, et tradidit eos in manus gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos, et tribulaverunt eos inimici eorum, et humiliati sunt sub manibus eorum, sæpe liberavit eos. » Et in hoc quidem magna Dei clementia declaratur, quia, quamvis Deum sic offendissent, quoties tamen humiliati ad eum clamabant, toties eos exaudiebat, et de inimicorum suorum manibus liberabat. Et hoc quidem præcipue tempore Iudicium factum fuisse, qui leget, inveniet.

« Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo, et humiliati sunt in suis iniquitatibus. » Si enim ejus consilio credidissent, ab ejus imperio non recessissent; sic in suis iniquitatibus ab adversariis suis humiliati non fuissent.

« Et respexit eos cum tribularentur. » Si tamen poenitentes eum orabant et invocabant. Hoc est enim, quod dicit; « cum exaudiret orationes eorum. » Quomodo enim eorum orationes exaudire posset, nisi eum invocassent et orassent?

« Et memor fuit testamenti sui, et poenituit eum secundum multitudinem misericordiarum suarum. » Deum non poenitet, sed poenitere videtur, quando poenitentis imitatur affectum; si eum quem affligebat subito aliquis amplecti et honorare incipiat, poenitere videtur.

« Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos. » Non enim interficiebant eos, neque a patriis legibus recedere cogebant, semperque secum prophetas habebant qui eos consolabantur et Dei misericordias eis promittebant.

« Salvos nos fac, Domine Deus noster, et congrega nos de nationibus, ut consteamur nomini sancto tuo, et gloriemur in laude tua. » De illis nunc Propheta specialiter loquitur qui in fine sæculi futuri sunt, de quibus alibi dicitur: « In diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter (Jer. xxxiii, 16). » Itemque: « Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquæ convertentur (Isa. x, 21). » Pro istis orat Propheta quos ubique gentium videt esse dispersos, ut in unam fidem congregentur, et Christum constentur et in

« co glorientur, quod eum laudare tantum digni facti sunt.

« Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo usque in sæculum; fiat, fiat. » Nunc, inquit, quia Judæi et gentiles ex omnibus mundi partibus in unum congregati sunt omnesque in unam fidem convenerunt, omnes eum benedicunt et ejus benedictiones confirmantes dicunt, « fiat, fiat. »

530 PSALMUS CVI.

ALLELUIA.

Quid significet Alleluia, satis quidem dictum est, sed satis factum non est. Et ideo toties nos Propheta hortatur laudare Dominum, quia nunquam satis laudare possumus.

« Constitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. » Hos nunc hortatur Propheta ad laudes Domini qui Christi sanguine redempti sunt et ex omnibus mundi partibus in unam catholicam Ecclesiam congregati.

« Dicant nunc qui redempti sunt a Domino, quos redemit de manu inimici, et de regionibus congregavit eos. » Nunc, inquit, in hoc tempore suæ redemptionis constentur Domino, et nunc laudes ejus dicant, et prædicent omnes qui redempti sunt a Domino; illi videlicet quos Dominus redemit de manu inimici, et de potestate diaboli liberavit, et de omnibus nationibus in unam fidem congregavit. Et hoc est quod ait:

« A solis ortu et occasu, ab aquilone et mari. » Mare, quod totum circumit mundum, nunc pro sola parte australi ponitur.

« Erraverunt in solitudine in siccitate, et viam civitatis habitationis non invenerunt. » Omnes, inquit, isti erraverunt; sed Christi gratia illuminati sunt. Sed ubi erraverunt? In solitudine, et non solum in solitudine, sed in sicca solitudine. Hæc est illa solitudo, de qua Propheta dicit: « Ego vox clamantis in deserto (Joan. i, 25). » Totus mundus erat solitudo, quando Dominus venit, omnis terra arida et sterilis erat; nondum homines illam viam invenerant quæ ducit ad civitatem habitationis: « Ego, inquit Dominus, sum via, veritas et vita; nemo venit ad Patrem, nisi per me (Joan. xiv, 6). » Hæc est igitur illa via quæ ducit ad Patrem et ad civitatem habitationis. Illa sola civitas habitationis, in quam quicumque intrant, æternam habent et felicem habitationem.

« Esurientes et sitientes, anima eorum in ipsis deficit. » Omnes, inquit, adhuc esurientes et sitientes erant, quia veritatis et sapientiæ cibum et potum nondum gustaverunt, et ideo anima eorum fame et siti in ipsis defecerat: « Non autem fame panis, ut Propheta ait, neque siti aquæ, sed audiendi verbum Dei (Amos viii, 11): »

« Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos. » Hoc autem tunc factum est, quando audita evangelica prædicatione, se in errore et diaboli laqueis esse cognoverunt. Sed mox clamantes et poenitentiam

agentes salvati et liberati sunt. Et tunc quidem A prædicatione illuminati sunt, et clamantes ad Dominum de istis tantis necessitatibus liberati sunt. Et hoc est quod dicit :

« eduxit eos Dominus in viam rectam, ut irent in civitatem habitationis. »

« Confiteantur Domino misericordiae ejus et mirabilia ejus filiis hominum. » Egregie autem dicitur, ut misericordiae et mirabilia laudent Dominum, quia per misericordias quas fecit, et per mirabilia quae filiis hominum ostendit, laudatur et magnificatur Dominus. Et dignum quidem est ut eum laudent qui ea bona suscipere meruerunt quae superius exposita sunt.

« Quia satiavit animam inanem, et animam esurientem satiavit bonis. » Hoc est enim, quod superius dixit, quia « de necessitatibus eorum liberavit eos, » qui esurientes et sitientes erant. Inanes erant illarum animarum, quae Christi fide et cognitione vacuae erant. Has autem satiavit Deus omnibus bonis, quia utriusque Testamenti dulcedinem et veritatem intelligere fecit.

« Sedentes in tenebris et in umbra mortis, vinculis ligatos in mendicitate et ferro. » Subauditur, liberavit eos Dominus. Hoc enim inferius continuatur, ubi dicitur, « de necessitatibus eorum liberavit eos. » Ille est ille populus, de quo Propheta ait : « Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam, ambulantes in regione umbrarum mortis, lux orta est eis (Isa. ix, 2). » Sedebant isti in tenebris erroris et caecitatis, et sub illius arboris umbra quae non refrigerium, sed mortem dabat. Erant autem in vinculis ferreis, in mendicitate, quia spiritualibus divitiis pauperes dura diaboli catena stringebantur. Hoc autem cur eis acciderit sequentia manifestant.

« Quia exacerbaverunt eloquium Domini, et consilium Altissimi irritaverunt. » Neque ipsi per se, vel a doctoribus suis cognoscere poterant veritatem, neque his qui divino oraculo eum praedicebant, credere volebant, sed potius contra divinae legis praedicatorum, errorem suum omnibus modis defendere nitentur. Et hoc quidem erat eloquium Domini exacerbare, ejusque consilium irritare. Unde et subditur :

« Et humiliatum est in laboribus cor eorum, et infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret. » Magnus labor est veritatem investigare, quam quidem nemo suo ingenio, sine divino auxilio invenire poterit. Et ideo omnes saeculi sapientes stulti facti sunt, et ad veritatis agnitionem pertingere non potuerunt. Cor autem cum vincit exaltatur, cum vincitur humiliatur. Quod itaque hic dicitur : « Humiliatum est in laboribus cor eorum, » tale est ac si diceret : **531** Quamvis multum die nocteque cogitando et meditando laborasset, victum tamen et humiliatum est cor et ingenium eorum, quoniam ad veritatis notitiam suo ingenio pervenire non potuerunt, sed omnino infirmati sunt, nec fuit inter eos neque scriptura, nec sapiens aliquis, qui eis hoc in labore auxilium praestare valuisset. Cum igitur sic meditando tribularentur et affligerentur, audita subito evangelica

prædicatione illuminati sunt, et clamantes ad Dominum de istis tantis necessitatibus liberati sunt. Et hoc est quod dicit :

« Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos. » Quae autem fuerint istarum necessitates, audiamus :

« Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis, et vincula eorum dirupit. » Et hoc quidem jam superius exposuimus, quia erroris et caecitatis tenebras patiebantur.

« Confiteantur Domino misericordiae ejus et mirabilia ejus filiis hominum. » Et hoc simpliciter expositum est. Quod tamen dignum est ut saepius repetatur, quia magna Dei misericordia est, magnaque miracula quae nobis in hoc Psalmo narrantur. Sed quae miracula?

« Quia contrivit portas aereas, et vectes ferreos confregit. » Valde dura et fortia esse ostendit, in eo quod aerea et ferrea ea esse dicit. Omnia machinamenta diaboli tam fortia sunt, ut merito aerea et ferrea esse dicantur. Non est ergo mirum si verba vitae corda iniquorum penetrare nequeunt, quae tam fortiter clausa et obseata sunt. Omnia vitia et peccata machinamenta diaboli sunt, quae verbo Dei obsistunt, ne ad cor hominis penetrare valeat. Vincit tamen virtus et potentia Dei, et quamvis miser homo in via iniquitatis clausus et ligatus sit, inde tamen eum trahit, et ad viam veritatis revocat. Et hoc est quod dicit :

« Quasi aliquis diceret : Quid causae est quod sic homines a diabolo et viciis et humiliari possunt? ait : « Propter injustitias enim suas humiliati sunt; » quasi dicat : Hoc faciunt qui falsitatem et injustitiam diligunt, et eam quam diligere debent veritatem odio habent. Et hoc est quod ait :

« Omnem escam abominata est anima eorum, et idcirco appropinquaverunt usque ad portas mortis. » Omnem, inquit, escam salutiferam et vivificantem, perquam utriusque Testamenti doctrina significatur, abominata est anima eorum, et ideo ad portas mortis appropinquaverunt, quia haereticis et schismaticis aliisque deceptoribus se sociaverunt. Isti enim sunt portae mortis, quia per istos intratur ad mortem.

« Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos. » Hoc autem jam superius expositum est. Sed quomodo de necessitatibus eorum liberavit eos, sequitur :

« Misit verbum suum, et sanavit eos et eripuit de interitu eorum. » Hoc autem de Salvatore nostro intelligitur, qui ad sanandas et liberandas omnes gentes a Deo missus est.

« Confiteantur Domino misericordiae ejus et mirabilia ejus filiis hominum. » Nunc, quasi dicat : Misericordiae et mirabilia necessaria sunt, quia sancti praedicatorum ad praedicandum et sacrificium laudis immolandum mittuntur. Hoc est enim quod ait :

« Ut sacrificent sacrificium laudis, et annuntient

« opera ejus in exultatione. » De hoc sacrificio dicit Apostolus : « Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est vitulos labiorum contentium nomini ejus (*Heb. xiii, 15*). » Vituli namque labiorum, laudes, sermones et verba sunt quæ apostoli prædicare et nuntiare mittuntur. Sed ut hoc in exultatione facere valeant, necesse est ut misericordiæ et mirabilia Dei cum eis vadant.

« Qui descendunt mare in navibus, facientes operationes in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini et mirabilia ejus in profundo. » Isti qui descendunt mare in navibus apostoli sunt et doctores. Et ipsi quidem fecerunt operationes in aquis multis, quia prædicaverunt, et virtutes multas fecerunt in populis multis. Et hoc est quod ait : « Ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo. » Tunc enim in profundo maris apostoli mirabilia viderunt, quando inter impios et peccatores mortuos suscitabant, cæcos illuminabant, aliaque miracula faciebant. Descendit autem unusquisque in navicula corporis sui, quæ quidem fragiles erant et naufragio destinatæ; sed spiritus, qui præsidebat, fortis erat, et navigandi peritus. Unde et Dominus ait : « Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma (*Matth. xxvi, 41*). »

« Dixit, et stetit spiritus procellæ, et exaltati sunt fluctus ejus. » Hoc est enim quod per Prophetam Dominus ait : « Ego Dominus, qui conturbo mare, et intumescunt fluctus ejus (*Isa. li, 15*). » Tantum enim et non amplius poterant mali contra bonos, quantum eis Dominus facere permittebat. « Dixit igitur Dominus (dicere autem, voluisse fuit) et stetit spiritus procellæ. » Et quia Dominus hoc voluit ut spiritus procellæ staret et mare in suo fervore et tempestate perseveraret, ideo exaltati sunt fluctus ejus. Et quid fecerunt tunc illi, de quibus modo diximus, qui descendunt mare in navibus ?

« Ascendunt usque ad cælos et descendunt usque ad abyssos. » Et ascendere malum est et descendere pejus; in utroque **532** enim periculum est. Unde et dicit quia « anima eorum in malis tabescebat; » id est in calamitatum et dolorum vehementia constituti, vix a virtute non deficere valebant. Possumus autem intelligere quod tunc ascendebant, quando ante tyrannos ad tribunal iudicii trahebantur; tunc vero descendebant, cum in ima carceris trudebantur.

« Turbati sunt, et moti sunt sicut ebrius, et omnis sapientia eorum deglutita est. » Hæc verba quid aliud significant, nisi timoris et perturbationis intolerabilem immensitatem? Hinc est enim quod Apostolus dicit : « Nolo vos ignorare, fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est nobis in Asia, quoniam supra modum gravati sumus, supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere (*II Cor. i, 8*). »

« Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos. » Quomodo autem liberavit, audiamus. « Statuit procellam ejus in auram, et siluerunt fluctus ejus, et lætati sunt quod siluerunt, et eduxit eos in portum voluntatis eorum: » et ita quidem de necessitatibus eorum

liberavit eos. Plana sunt hæc et jucunda ad intelligendum.

« Constitutebantur Domino misericordiæ ejus, et mirabilia ejus filiis hominum. » Et hoc quare? « Ut exultent eum in Ecclesia plebis, et in cathedra seniorum laudent eum. » Constat igitur quia aliter eum exaltare non possunt, nisi Dei misericordiæ et mirabilia adsint. Inde est enim quod alibi dicitur : « Quia profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem confirmante, sequentibus signis (*Marc. xvi, 20*). » Quid est autem in Ecclesia plebis, nisi in populo gentium? Et quid est in cathedra seniorum, nisi in Synagoga Judæorum? De hac autem cathedra Dominus ait : « Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei (*Matth. xxiii, 2*). »

« Quia posuit flumina in desertum, et exitus aquarum in sitim; terram frugiferam in salsuginem, a malitia inhabitantium in ea. » E contra vero, « qui posuit desertum in stagna aquarum, et collocavit illic esurientes, et constituerunt civitatem habitationis. » Hoc est igitur, unde apostoli et prædicatores et in Ecclesia plebis et in cathedra seniorum Dominum exaltare et laudare debent, quia deponit superbos, et exaltat humiles, quia convertit in Libanum Chermel, et Chermel in saltum reputatur. Quia convertit desertum in terram fructiferam, et terram fructiferam in desertum; et, ut planius dicatur, quia malitiam Judæorum repulit, et gentium simplicitatem elegit. Quid enim aliud erat gentilitas, nisi desertum et terra sitiens et sine aqua? Et ibi quidem posuit Dominus flumina, et exitus aquarum, quoniam illis apostolos dedit, et sanctarum volumina scripturarum. Judæa vero terra fructifera quondam fuit, sed a malitia inhabitantium in ea, in salsuginem et sterilitatem conversa est. Quod autem sequitur : « Posuit desertum in stagnum aquæ, et terram sine aqua in exitus aquarum, » repetitio est. Ibi autem, id est in terra sine aqua, per quam Ecclesia significatur, collocavit Dominus esurientes, illos videlicet de quibus dicitur : « Et famelici saturati sunt (*I Reg. ii, 5*). » Et isti quidem constituerunt, compleverunt, ædificaverunt, et cunctis bonis abundare fecerunt civitatem habitationis, per quam vel Ecclesia, vel cælestis Jerusalem intelligi potest.

« Et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas, et fecerunt fructum nativitatis. » Quotidie seminatur ager Dei, et plantatur vinea Dei, et quotidie reddunt fructum novum, fructum nativitatis novæque nativitatis. « Plures enim, ut Apostolus ait, facti sunt sacerdotes secundum legem, ideoque quod morte prohiberentur permanere (*Hebr. vii, 25*), » ut semper alii alii succedant qui in agro Dei et in vinea Dei laborare non desinant.

« Et benedixit eos, et multiplicati sunt nimis, et jumenta eorum non minoravit. » Jumenta hoc in loco episcopi sunt et sacerdotes. Hæc autem minorata non sunt, quia, sicut modo diximus, alii pro aliis ordinantur. Dicuntur autem jumenta, quasi juvena-

menta, quod nomen, quantum huic ordini conveniat, quis non intelligat?

« Pauci facti sunt, et vexati a tribulatione malorum et dolorum. » Modo, quasi dicat, jumenta minorata non sunt, quamvis persecutionis tempore in Ecclesia prædicatores valde pauci aliquando facti sunt, multumque ab iniquis hominibus vexati et afflicti.

« Effusa est contemptio super principes eorum, et seduxerunt eos in invio, et non in via (791). » Inde, quasi dicat, vexati sunt sancti a malorum hominum tribulatione; quia super principes eorum contemptio effusa est, qui eos seduxerunt in invio, et non in via. Isti principes hæretici sunt, qui semper contendere parati, et suos decipiunt, et sanctos quiescere non patiuntur. Decipiunt autem eos in invio, et non in via, quia nemo est qui in omnibus decipiatur. Ubi seducitur homo, in invio est; et ubi non seducitur, in via est.

533 « Et adjuvit pauperem de inopia, et posuit sicut oves familias. » De quibus modo superius dixit, « pauci facti sunt, » eosdem ipsos propter ipsam paucitatem pauperes vocat. Vicina sibi sunt paucitas et paupertas, et pene idem significare videntur. Quomodo adjuverit pauperem de inopia, id est de supradicta paucitate, exponit dicens: « Et posuit sicut oves familias, » quoniam sicut greges ovium, sic eos multiplicavit. Singulas autem Ecclesias intelligere possumus.

« Videbunt recti, et lætabuntur, et omnis iniquitas oppilabit os suum. » Videbunt, inquit, recti ea quæ in hoc psalmo scripta sunt et lætabuntur, quoniam totus iste psalmus misericordia plenus est. Iniqui vero taceant, et contra Deum ulterius non loquantur. Nullam excusationem habere poterit, qui post tantam misericordiarum plenitudinem ab iniquitate non recedit.

« Quis sapiens, et custodiet hæc, et tunc intelliget misericordias Domini? » Ille, inquit, sapiens est, qui ista custodit. Et qui ista custodierit, ille sine dubio intelliget misericordias Domini. Intelligere autem hoc in loco suscipere est. Nemo enim sic eas intelliget, sicut ille qui eas suscipiet.

PSALMUS CVII.

CANTICUM PSALMI DAVID.

Quid est autem canticum psalmi, nisi laus bonæ operationis? Laudantur igitur in hoc psalmo opera bona, et qui ea operantur. Eloquitur contra philosophos et hæreticos, qui suam scientiam extollentes, sanctorum irrident doctrinam et simplicitatem. Sed vir justus ea non curat, neque propter hoc divinæ legis scientiam et doctrinam prædicare cessat.

« Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: cantabo, et psalmum dicam Domino. » Faciant illi quidquid velint, dicant quod velint, laudent dogmata sua, vituperent nostra; cor meum semper est paratum ad cantandum, ad jubilandum, ad lau-

(791) *Effusus est contemptus super principes. Et seduxit eos in invio, et non in via.* Ita lectio apud S. Aug. Ad quæ subjicit: « Quid est, ergo seduxit eos,

et verbum vitæ et salutis cunctis gentibus nuntiandum. Et hoc est quod dicit: « Cantabo, et psalmum dicam Domino. » Sed ubi? in psalterio et cithara. Hoc est enim quod sequitur:

« Exsurge, gloria mea, exsurge, psalterium et citharam, » exurgam diluculo. Quid per psalterium et citharam, nisi Vetus et Novum Testamentum intelligamus? Decem chordas habet psalterium, quia decem sunt verba legis. In cithara vero vel tres, vel quatuor chordæ sufficiunt; et tres quidem mysterium Trinitatis, quatuor vero totidem Evangeliorum libros designant. Cantant igitur sancti vel in psalterio, vel in cithara, quia alium cantum et doctrinam non habent, nisi Veteris et Novi Testamenti.

Si igitur psalterium et cithara ab Ecclesia tollatur, quid dicat, quid cantet, quid prædicet non habebit. Est igitur omnis gloria ejus in psalterio et cithara, quia sine cantu, sine doctrina et scientia, nullam gloriam habere potest. Et quamvis omnis modulatio psalterii et citharæ suavis sit, et dulcis ad audiendum; illa tamen dulcissima est quæ a tribus chordis in cithara modulatur. Et talis quidem est ille cantus, quem sicut Isaias propheta, et Joannes apostolus dicit: « Seraphim et quatuor animalia cantare non cessant: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, plena est omnis terra gloria ejus (Apoc. iv, 9). » Merito igitur dicit Ecclesia: « Exsurge, gloria mea, exsurge, psalterium et cithara; » et ego quidem exurgam diluculo. Tu, inquit, psalterium, et tu, cithara, semper esto parata, ut nullum mihi impedimentum et moram facias, quia ego quidem ad cantandum exurgam valde diluculo. In hoc autem se per totum diem a mane usque ad vesperum, id est omni tempore vitæ suæ se cantare et jubitare promittit, quod se diluculo exurgere dicit.

« Confitebor tibi in populis, Domine, et psalmum dicam tibi inter gentes. » Parata, inquit, sum, psalterium et citharam habeo, et in psalterio et cithara cantabo tibi, et laudabo te in populis, Domine, et psalmum dicam inter gentes. Quia enim Judæi audire nolunt, psalmos se inter gentes cantare promittit. Psalmos autem cantare, est verbis et actione legis mandata adimplere.

« Quoniam magnificata est super cælos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua. » Misericordia Dei, et veritas Dei Salvator noster est, qui omni misericordia et veritate plenus est, et in ipso et per ipsum, Patris misericordia et veritas cunctis gentibus revelata est. Hoc, inquit, confitebor, hoc prædicabo, in omnibus gentibus nuntiabo, quoniam usque ad cælos et usque ad nubes misericordia tua et veritas tua magnificata et exaltata est. Sed ut vera sit prædicatio mea, jam nunc exi de spelunca, egredere de sepulcro, et exaltare super cælos, Deus, et super omnem terram gloria tua manifestetur. « Exaltare super cælos, Deus, et super om-

dimisit eos in invio, et non in via? Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum. Hoc est cuius, seduxit: donavit illos sibi. »

nem terram gloria tua, ut liberentur electi tui. »

534 « Saluum me fac dextera tua, et exaudi me. » Dicit Ecclesia : ut liberentur electi tui, saluum me fac dextera et fortitudine tua, et exaudi me. Salus hujus piissimæ matris, omnium filiorum liberatio est.

« Deus locutus est in Sancto suo : lætabor, et dividam Sichimam, et convallem tabernaculorum metibor. » Propheta loquitur modo, et Ecclesia consolatur, quæ de humani generis calamitatibus, ab ipsa origine incipiens lamentabatur, quæ tamen de sola significatione gaudebat, qua fugere poterat a facie arcus. « Deus, inquit, locutus est in Sancto suo, » id est in dilecto Filio suo, et ea locutus est quæ lætitiæ tibi dabunt et exultationem, quoniam usque ad fines terræ te dilatabit, et totam terram, quam dimensus est et per suas partes divisit, tibi dabit. « Lætabor, inquit, et dividam Sichimam. » Egregie Dominus a lætitiâ incipit, quia ejus lætitiâ omnibus fidelibus gaudium præstat. Unde et in ejus nativitate gaudium pastoribus promittens angelus, ait : « Ecce annuntio vobis gaudium magnum quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David (Luc. II, 10). » Sichima *humeri* interpretatur, et significat illos humeros qui superhumerali in Exodo ferre jubentur. Ipsi autem sunt SS. apostoli, episcopi et sacerdotes, qui ideo humeros ornatos habent, ut alios omnes sapienter et fortiter portent. Ipsi enim sunt quibus Dominus ait : « Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde (Matth. XI, 29). » Hoc igitur divisit Dominus, et totam convallem tabernaculorum inter eos partitus est. Convalis tabernaculorum totus iste mundus intelligitur, quo tabernacula Dei posita sunt, per quæ omnes Ecclesiæ significantur, de quibus subditur :

« Meus est Galaad, et meus est Manasses, et Ephraim fortitudo capitis mei. Juda rex meus, Moab olla spei meæ. In Idumæam extendam calcamentum meum, mihi allophyli (792) subditi sunt. » Ecce omnia sua sunt; omnia hæc ad Ecclesiam pertinent, et ita sancta mater Ecclesia ubique gentium magnificata et dilatata est. Sed quid per « Galaad, » quæ *acervus testimonii* interpretatur, nisi Ecclesiæ doctores et magistros intelligamus? Ipsi enim sunt, in quibus utriusque Testamenti testimonia coacervata sunt, quibus et seipsos omnesque alios defendere debent. Et merito primi ponuntur, qui inter omnes alios obtinent principatum. « Manasses » vero interpretatur *oblivio*, per quem nimirum illi significantur qui, S. Spiritus calice inebriati, terrenorum omnium obliviscuntur et sola cœlestia concupiscunt. Tales erant illi de quibus in Actibus apostolorum dicitur : « Quia omnibus

A erat cor unum et anima una, et nemo dicebat aliquid esse suum, sed erant illis omnia communia (Act. IV, 32). » Inter hos autem monachi quoque et eremitæ connumerantur. At vero per « Ephraim, » qui *frugifer* dicitur, omnes illos intelligere debemus, qui boni operis fructum Domino reddunt. In his autem et clerici et laici, et masculi et feminae, et divites et pauperes, et liberi et servi, et omnes alii qui otiosi non sunt, sed in vinea Domini fideliter laborant, intelliguntur. Quod autem ait, « fortitudo capitis mei; » tale est ac si diceret, fortitudo mea. Ad hanc autem significationem, et boves nostros, et operarios nostros, fortitudinem nostram dicere solemus. « Juda rex meus. » Juda *confessio* interpretatur. Isti autem sunt qui pro aliis pugnant, et Deum assidue laudant et benedicunt, et inter ipsa tormenta Deum suum et Creatorem suum Christum esse constituentur. Et tales quidem digni sunt qui reges a Domino constituentur. « Moab olla spei meæ. » Bene post confessionem ollam posuit, quia sola confessio sanctorum carnibus ollam implebat, et eos ad ignem et ad alia tormenta ducebat. Per ollam enim hoc in loco omnia tormentorum genera significantur. Interpretatur autem « Moab » *ex patre*, per quem eos intelligimus quibus in Evangelio Dominus ait : « Vos ex patre diabolo estis (Joan. VIII, 54). » Isti igitur sunt quos prius sibi ipsi, deinde vero fidelibus suis ollam se Dominus habere sperabat. Sperabat quidem, quia libenter et sua sponte sustinuit passionem. « In Idumæam extendam calcamentum meum, » id est calcatos meos, per quos apostolos significat, qui, sicut scriptum est, « calcati erant in præparationem Evangelii pacis (Ephes. VI, 18). » Hos autem extendit Dominus, et insit in Idumæam, quæ *sanguinea* interpretatur, quod quid significet manifestum est. « Mihi allophyli subditi sunt. » Per allophylos (793), qui *sine capite* interpretantur, universaliter omnes infideles, et quicumque Dei cognitionem non habent, intelligere debemus. Quomodo enim caput habebant qui, cæci et surdi, aures et oculos non habebant? Si enim oculos habuissent, nequaquam ligna et lapides deos esse dixissent. Isti tamen apostolica prædicatione Salvatori nostro subditi sunt, quia de talibus Ecclesiæ muri fabricati sunt. Isti enim sunt illi lapides impoliti et incircumcisi, **535** quos ferrum non tetigit, quia de talibus altare sibi Dominus fieri jussit. Huc usque Dominus locutus est. Hinc autem Ecclesia suæ narrationis ordinem servat.

« Quis deducet me in civitatem munitam? Aut quis deducet me usque in Idumæam? » Quis, inquit, deducet me in civitatem munitam, id est in cœlestem Jerusalem; ubi neque ollas Moab, de quibus modo locutus es, neque sanctorum sanguine cruentatos Idumæorum gladios timeam? Aut si pedes

Brunonis interpretatio; si nimirum intelligimus homines idololatricæ deditos, adeoque gentis diversæ almodum a Judæorum natione et religione.

(792) Cod. Ghis., *alienigenæ*.

(793) Allophylus, ut alibi superius diximus, significat hominem alterius tribus, sive alterius gentis et nationis; atque in hoc etiam sensu sese sustinet S.

meos in Idumæam extendere vis, quis erit qui me deducat, et itineris viam ostendat, et euntem et redeuntem custodiat? .

« Nonne tu Deus, qui repulisti nos et destruxisti nos, iratus es et misertus es nobis? Et non egredieris Deus in virtutibus nostris? » Egredieris utique, quia sic promisisti nobis, et sic te facturum esse speramus. Hoc est enim quod Dominus in Evangelio dicit: « Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado (Joan. xiv, 12). » Itemque: « Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, super ægros manus imponent, et bene habebunt (Marc. xvi, 17). »

« Da nobis auxilium de tribulatione; » quia nos aliunde auxilium non exspectamus. « Et vana est salus hominis; » siquidem universa vanitas est ipse homo.

« In Deo faciemus virtutem. » In Deo, inquit, faciemus virtutem, et ipse egredietur in virtutibus nostris; quia sicut ipse dixit, sine ipso nihil facere possumus. « Et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos. » Tale est et illud quod alibi dicitur: « Ad nihilum devenient, sicut aqua decurrens (Psal. lvi, 8). » Ad nihilum deducitur, cujus intentio non adimpletur. Est enim usitatissimus iste locutionis modus, ut nihil eum fecisse dicamus, qui id quod cœpit facere non potuit. Sic igitur ad nihilum devenerunt, qui suas voluntates ad effectum perducere non poterunt.

PSALMUS CVIII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Iste titulus jam multoties expositus est. Quando Propheta ponit in finem, non vult ut de se, sed de Christo, intelligatur. Et ipse quidem loquitur in hoc psalmo, et de Judæis conqueritur, qui tantis ejus beneficiis ingrati fuerunt et pro bonis mala redderunt.

« Deus, laudem meam ne tacueris. » Vult Salvator noster ut totus mundus cognoscat et prædicet misericordiam, fortitudinem et patientiam ipsius, qui cum solo verbo omnes suos inimicos perdere potuisset, quod ad fortitudinem spectat; noluit tamen, sed nimia misericordia plenus, pro eis orabat dicens: « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (Luc. xxiii, 34). » Et sicut ovis ad occisionem ductus, cum eum irriderent, maledicerent, ligarent, flagellarent, damnarent, spinis coronarent et (quod dicere contremisco) conspuerent, et colaphizarent, crucifigerent et aceto potarent. Sed quis omnia dicere valeat? Ipse tamen patienter omnia sustinuit. Sed melius est ut ipsum audiamus, et ipse nobis dicat quid ille populus stultus et insipiens, impius et ingratus, contra eum fecerit. « Quia os, inquit, peccatoris et dolosi super me apertum est. » Vere peccatoris, qui illud peccatum facere non timuit cui nullum peccatum unquam comparari potest. Vere dolosi, qui laudando, extollen lo, magistrum bonum

vocando, in omnibus insidiando, eum falsis testibus accusando, legis injurias obijciendo, ipsum legis conditorem contra legem fecisse mentiebantur: « Nos, inquit, legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit (Joan. xix, 7). » Et cum nullam causam mortis Pilatus in eum invenire potuisset, ac per hoc eum dimittere voluisset, illi omnes e contra una voce clamaverunt: « Crucifige, crucifige! » dicentes. Cumque ille diceret: « Quid enim mali facit? » (Ibid.) illi, nihil habentes quod ei respondere potuissent, non ad interrogata responderunt, sed iterum « Crucifige! » clamaverunt. Et tunc quidem completum est quod modo Dominus ait: « Quia os dolosi et peccatoris super me apertum est. » Dicitis, Judæi, quia legem habetis; quare ergo secundum legem non judicatis? Quare justum et innocentem condemnatis? Quare contra eum qui neque victus, neque confessus est, « Crucifige, crucifige! » clamatis? Sed audiamus quid Dominus dicat:

« Locuti sunt adversus me lingua dolosa, et sermonebus odii circumdederunt me, et expugnaverunt me gratis. » Quid dicetis ad hæc? Nonne Propheta vester istud prædixit? Non potuit mentiri Spiritus sanctus, qui in eo loquebatur; ipse vestra iniqua consilia, ipse vestros dolos, ipse vestros sermones odii et mendacii plenos, antea per tam multos annos revelavit, et hoc malum tam immensum, quod ad perditionem vestram facturi eratis, manifestavit. Verum est igitur, et negare non potestis, quia locuti estis adversum eum lingua dolosa, lingua fallaci, lingua merito damnanda et flammis perpetuis crucianda. Verum, inquam, est, et negare non potestis, quia sermonibus eum circumdedistis; et sicut ipse ait, gratis eum odio habuistis, et nullam justam causam contra eum invenire potuistis. Scio quia causam vestram, quamvis iniquam, defenderetis, 536 et sicut semper soliti estis contra veritatem contenderetis et pugnaretis, nisi Propheta vester et Rex vester ista prædixisset, cui contradicere non audeatis. Sed iterum quid Dominus dicat, audiamus:

« Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi. » Et tu, Domine, quid faciebas? « Ego autem orabam: » posuerunt adversum me mala pro bonis, et odium pro dilectione mea. » Hoc est enim, quod per prophetam Dominus ait: « Vinea mea electa, ego te plantavi, quomodo conversa es in amaritudinem vitis alienæ? » (Jer. ii, 21.) Et alibi: « Popule meas, quid feci tibi, aut in quo contristavi te? responde mihi? » (Mich. vi, 3.) Longum esset si enarrare velimus quæ et quanta beneficia illi populo iniquo et ingrato Dominus fecerit: « Non sum missus, dicit Dominus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel (Matth. x, 6). » Magna causa dilectionis est hæc, multum hæc pro causa eum diligere debuissent, quod ipsemet pro illis se venisse testatur. Suscitabat mortuos illorum, illuminabat cæcos, curabat paralyticos, mundabat leprosos, sanabat hydropicos. Illi vero e contra quid detrahentes dicebant? « Ille

homo non est a Deo, qui Sabbatum non custodit (Joan. ix, 16). In his igitur et multis aliis illi distrahebant, cum eum potius plurimum diligere et honorare debuissent. Ipse vero orabat, et pro ipsis suis inimicis atque pro omnibus aliis, ut ejus passio omnibus proficeret ad vitam æternam.

« Constitue super eum peccatorem, et diabolus stet a dextris ejus. » Dignum est ut peccatores peccatorem suscipiant, et qui noluerunt suscipere Christum Salvatorem, Antichristum suscipiant deceptorem. Stat autem diabolus a dextris hujus populi, quia ipse post se eos trahit, ad sinistram impellit, et ab itinere recto divellit: ostendit eis viam sinistram, dexteram claudit, et eos per illam transire non patitur.

« Cum judicatur, exeat condemnatus. » Hoc erit in judicio, quando simul cum eo quem nunc sequitur mittetur in ignem æternum. « Et oratio ejus fiat in peccatum. » Quotidie orant Judæi, et psalmos et prophetas legunt, sed omnis eorum oratio in peccatum vertitur eis, quia in hoc ipso Dominum offendunt, quod ejus verba ore impio et polluto dicere præsumunt (794).

« Fiat habitatio eorum deserta, et non sit qui inhabitet in ea. » Iste versus in hoc loco superfluus est; et in alia translatione non habetur. Sed fortasse additus est, ut numerus maledictionum conveniret numero denariorum quibus Dominus venditus est (795).

« Fiant dies ejus pauci. » Pauci quidem fuerunt dies, quia post quadraginta duos annos, capta urbe et templo destructo, omnes in captivitatem ducti sunt. Quod si de Juda intelligatur, neque multi, neque pauci fuerunt, quia statim abiens laqueo se suspendit.

« Et episcopatum ejus accipiat alter. » Et Judæa quidem episcopatum accepit Matthias; Synagogam vero suscepit Ecclesia.

« Fiant filii ejus orphani, et uxor ejus vidua. » Quot in illa misera captivitate miseri illius populi orphani, et quot viduæ factæ fuerunt, quis dicere valeat? De Juda autem non legitur quod vel uxorem, vel filios habuisset; sed quia Propheta hoc dicit, dubitari non debet.

« Commoti amoveantur filii ejus, et mendicent, et ejiciantur de habitationibus suis. » Et hoc ad litteram factum est, quia et commoti, et amoti, et mendici, et pauperes facti, et de suis habitationibus ejecti sunt.

« Scrutetur fenerator omnem substantiam ejus, et diripiant alieni omnes labores ejus. » Iste fenerator diabolus est, qui pecuniam suam dedit eis ad mensam, quam sine usura nunquam suscipiet. Usura autem animæ fuerunt; pecunia vero, vitia et

peccata. Diripient autem alieni labores ejus, quia quæcunque operati sunt malignorum spirituum erunt.

« Non sit illi adjutor, nec sit qui misereatur pupillis ejus. » Jam per mille annos, et amplius in captivitate est populus iste, et nullum neque Dei, neque hominis auxilium meruit, ut ad propria remearet, nullusque fuit qui vel ipsis, vel eorum filiis, misericordiam præstaret.

« Fiant nati ejus in interitum, in una generatione deleatur nomen ejus. » Hoc autem in illa obsidione completum fuit, de qua jam supra diximus. In una vero generatione deletum nomen ejus est, quia transactis quadraginta duobus annis, in quibus una generatio completur, nulla terra postea nominata est regnum Judæorum.

« In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, et peccatum matris ejus deleatur. » Hoc est enim quod in Evangelio Dominus ait: « Et veniat super vos omnis sanguis justus qui effusus est super terram (Matth. xxiii, 35); » quatenus in eos vindicetur quicquid vel ipsi, vel eorum parentes commiserunt.

« Peccatum matris ejus, » vel peccatum Jerusalem, vel originale peccatum mihi esse videtur quod Eva commisit, omnium viventium mater, quod quidem in nullis aliis deletur, nisi in illis qui Christi sanguine redempti sunt.

537 « Fiant contra Dominum semper, et disperate de terra memoria eorum. » Quid est quod hic usque singulariter locutus, nunc vero pluraliter loquitur, nisi ut intelligamus unum idemque significari, sive singulariter, sive pluraliter ista dicuntur? De illis loquitur qui in malitia perseverantes, nunquam ad poenitentiam redire volunt. Vult igitur ut isti tales semper Domino contraria operentur, semperque se ipsis deteriores fiant; et sicut scriptum est (Apoc. xii, 11), sordidi sordescant, quatenus majora tormenta patientur. Disperat igitur de terra viventium memoria eorum, et in libro vitæ non scribantur. Et hoc, quare?

« Pro eo quod populus iste (796) non est recordatus facere misericordiam; » qui tot et tantas misericordias a Domino suscepit.

« Et persecutus est hominem pauperem et mendicum; » seipsum dicit, « qui cum omnium dives esset, pro nobis pauper factus est (II Cor. viii, 9); » — « et compunctum corde morti tradidit. » Magnæ crudelitatis est inopi et pauperi, et cor eo compuncto non parcere. Compunctus corde fuisse Dominus in eo ostenditur quod et pro Lazaro lacrymatus est, et pro civitate Jerusalem, jam adversus eum conspirante, flevisse legitur.

« Et dilexit maledictionem, et venit ei, et non ait

Hoc enim pertinet ad innolem Hebraicæ pœnesos, ut eadem res diversa phrasi ad quamdam efficaciorum significationem exprimat.

(796) In Psalt. Vatic. desunt hæc verba *populus iste*.

(794) Quia nimirum nolunt intelligere, atque in sensu alieno per vim interpretantur quæ de Christo Messia præclarissima in Scripturis habentur.

(795) Quamvis maledictio hæc ab aliis interpretibus omittatur, atque in illis non est habenda

« benedictionem, et elongabitur ab eo. » Illum dilexit, cujus os maledictione et amaritudine plenum est et dolo; et illum habere noluit, in quo omnes gentes benedicuntur. Qui igitur benedictionem cum Christo habere noluit, maledictionem habebit cum Antichristo.

« Et induit maledictionem sicut vestimentum, et intravit sicut aqua interiora ejus, et sicut oleum in ossibus ejus. » In his verbis ostenditur, quia sic maledictio et intus et extra ei adhaeret et conjuncta est, ut ab eo separari non possit. Qua in re cor impoenitens et mentis induratio designatur. Unde et subditur:

« Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, et sicut zona qua semper praecingitur. » In eo enim quod « semper » dicit, conjunctionem inseparabilem ostendit.

« Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Deum, et qui loquuntur mala adversus animam meam. » Quotidie Judaei male de Christo loquuntur, et nunquam ei detrudere cessant. Unde manifestum est, quia sicut hic dicitur, hoc opus componitur eis, ut omnes hujus psalmi maledictiones veniant super eos.

« Et tu, Domine, Domine, fac mecum misericordiam propter nomen tuum, quoniam suavis est misericordia tua. » Saepe jam diximus, quia quoties Salvator aliquid petit, et aliqua re indigere videtur, nihil ad divinitatem, sed omnia ad humanitatem referenda sunt. Neque vero ipsa humanitas aliquo indigebat, nisi quantum indigere volebat. Postulat igitur, sed pro nobis, qui membra illius sumus; postulat, ut nos postulare doceat in necessitatibus nostris, qui non armis, sed orationibus pugnare debemus. Fecit igitur Pater misericordiam propter nomen suum, quod invocavit; cujus misericordia suavis est, quia tunc adest quando necessaria est.

« Libera me, quoniam egenus et pauper sum ego. » Egenus quidem et pauper est qui se a suis inimicis defendere non potest. Talis, quantum ad se, erat humanitas Christi; sed quia divinitas sibi conjuncta erat, nihil erat quod ipsa non posset. Simul itaque et pauper et dives erat, et egebat et non egebat.

« Et cor meum conturbatum est in me. » Et hoc quidem ad humanitatem spectat. Quis enim nisi homo, sicut de eo scriptum est, « cepit laedere et moestus esse? » (Marc. xiv, 33.) Fecit humanitas quod suum est, et divinitas quod suum; quia nisi hoc faceret, quis eum hominem esse crederet? Si enim solius divinitatis naturam et potentiam ostendisset, nemo eum hominem esse credidisset (797). Valde ergo nobis necessarium fuit ut has affectiones in se esse Salvator noster ostenderet.

« Sicut umbra, cum declinat, ablatum sum. »

(797) « Cor ejus, nempe Christi, potuit conturbari, cujus caro pro nobis cognoscebatur exstingui, sicut ipse vicina passione professus est: *Tristis est anima mea usque ad mortem*, Matth. xxvi, 38. Quae omnia

A Declinante umbra, subito solis splendor auferitur a nobis; ita caecitatis errorisque tenebris crescentibus, solem justitiae et veritatis lumen Judaei videre non possunt. « Et excussus sum sicut locusta. » Quasi vastatorem ac depradatores, eum a se repellere conati sunt, quia nisi hoc fecissent, et locum et gentem se amittere timebant.

« Genua mea infirmata sunt praeter jejunio, et caro mea immutata est propter oleum. » Genua et caro hoc in loco dicuntur apostoli, qui alibi oculi, pedes, et ossa et fortia quaeque vocantur. Et hoc ideo, quia molles et timidi, facile labentes et ad fugiendum parati in Christi passione apparuerunt. Sed non mirum, quia adhuc jejuni erant, et Spiritus sancti plenariam unctionem nondum acceperant; et ideo infirmati sunt et eo relicto fugerunt. Suscepto autem postea Spiritu sancto, quam fortes fuerint, eorum actus testantur. « Et ego factus sum opprobrium illis; » et apostoli, inquit, infirmati sunt, et ego ipse factus sum opprobrium illis. « Viderunt me, et moverunt capita sua. » 538 Viderunt me flagellatum, crucifixum, spinis coronatum, dicentes: « Vah qui destruis templum Dei, et in triduo illud reaedificas, salva te ipsum (Matth. xxvii, 40). »

« Adjuva me, Domine Deus meus, et salvum me fac propter misericordiam tuam, ut sciant quia manus tua haec, et tu, Domine, fecisti eam. » Hoc est enim quod alibi ait (Joan. xix, 11): Qui non haberet in eum potestatem, nisi desuper datum sibi fuisset. Et Judaei hoc fecerunt, et Dominus hoc fecit; sed Judaei hoc facere non potuissent, nisi Dominus voluisset. Et Dominus quidem hoc propter nos fecit, et propter salutem nostram; Judaei vero propter odium et invidiam suam. Dominus autem hoc fecit, quia, sicut scriptum est: « Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii, 52). »

« Maledicent illi, et tu benedices. » Quotidie Judaei maledicunt; sed eorum maledictiones super eorum capita convertuntur. Non possunt celare malitiam suam, quia omnia ipsorum sacrilegia idem propheta manifestat. Hoc est enim quod Isaac benedicens filium, ait: « Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, et qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur (Gen. xxvii, 29). » Hinc et alibi scriptum est: « Maledicam benedictionibus vestris, et benedicam maledictionibus vestris. Qui insurgat in me, confundantur (Malac. ii, 2). » Confusi sunt enim, quoniam Deus sprevit eos. Sed major eos confusio exspectat, de qua et subditur:

« Induuntur qui detrahunt mihi pudore et reverentia, et operiantur sicut diploide confusione sua. » Qui sunt illi qui detrahunt Salvatori nostro, nisi qui hominem tantum, vel Patre minorem esse dicunt? Isti induuntur non solum confusione,

salutari dispositione narrantur; ut propter haereticos et perfecta natura hominis in Christo Domino valeat ostendi, et nos quemadmodum supplicemus, possimus edoceri. » Cassiod.

sed duplici cōfusione, temporali scilicet et æterna. Unde et propheta alibi ait : « Induc super eos diem afflictionis, et duplici contritione contere eos, Domine Deus noster (*Jerem. xvii, 18*). » Hoc enim significatur in diploide, per quam duplex genus vestis intelligitur.

« Confitebor Domino nimis in ore meo, et in medio multorum laudabo eum. » Magnus est enim Dominus, et laudabilis nimis. Sed solus Filius nimis eum laudare potest, cæteri vero neque satis eum laudare possunt. Nimis ergo eum laudat ad aliorum comparationem, quia nemo est qui ad hanc mensuram laudationis contingere valeat. Sed ubi eum laudat? In medio multorum. Quid est in medio multorum? In Ecclesia catholica et per universum mundum diffusa.

« Qui astitit a dextris pauperis, ut salvam faceret a persequentibus animam meam. » Stabat divinitas humanitati Christi a dextris, quia ad consolandum stabat, ad dirigendum, ad fovendum, et in omnibus defendendum. Stat præterea Pater Filio a dextris, et Filius Patri sedet a dextris, ut per hoc secundum divinitatem in omnibus similes esse credamus.

PSALMUS CIX.

PSALMUS DAVID.

In hoc psalmo minor David loquitur de majori David, quem Dominum suum esse dicit et Patri æqualem esse ostendit (798).

« Dicit (799) Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. » Prius continuationem ponamus, et sic postea ad expositionem veniamus. Loquitur autem Pater Filio, ut Propheta testatur in his tribus verbis : « Dicit Dominus Domino meo, Donec ponam, etc., Tecum principium, » Loquitur vero Propheta ad Christum in his duobus versibus : « Virgam virtutis tuæ, » etc., et « Juravit Dominus, et non pœnitebit eum, » etc. Loquitur denique Propheta ad Patrem, « Dominus a dextris tuis, » usque ad finem psalmi. Eodem ergo ordine quo posita sunt nunc exponere incipiamus. Memores esse debemus quod legisperitis in Evangelio Dominus ait : « Quid vobis videtur de Christo? cujus filius est? Dicunt ei : David. Ait illis : Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens : Dicit Dominus Domino meo, sede a dextris meis? Quomodo enim Dominum vocat, si filius ejus est? Et non potuerunt, » dicit Evangelista, « respondere ei verbum (*Math. xxii, 42, 43*). » Hæc quæstio usque

(798) Videtur Cassiodoro « hic psalmus quidam sol fidei nostræ, speculum cœlestis arcani, armarium sanctarum Scripturarum; ubi totum summam dicitur quod utriusque Testamenti prædicatione narratur. »

(799) In Psalt. Vat. sicut in Vulgata habetur dixit, ita apud S. Aug.

(800) Profundius disserit in hunc locum S. August. « Cum sit principium et Pater, de quo unigenitus Filius, in quo principio erat Verbum, quia Verbum erat apud Deum. Quid ergo si et Pater

A hodie apud Judæos indissolubilis manet; neque enim hoc intelligere potest, nisi qui Deum et hominem esse Christum credit. Unde nobis hæc quæstio facillima est, qui Salvatorem nostrum, et secundum divinitatem Dominum David, et secundum humanitatem filium esse David non dubitamus. Et hoc est quod ait : Dicit Dominus Pater Domino meo Filio suo, sede a dextris meis. Sedere autem cum Deo in una sede, et a dextris sedere, æqualitatem significat. Judæi vero neque Deum esse, neque Deo æqualem, neque in cœlum ascendisse, neque simul in eadem sede a dextris ejus eum sedere credunt. Et ab hac quidem infidelitate sua non prius recedent, donec ponantur scabellum pedum ejus. Hoc autem erit in judicio, quando, in sua majestate eum

B videntes, et Deum et hominem certissime esse cognoscent. Probat ergo Propheta ab auctoritate ipsiusque Patris quia Filius æqualis est Patri, et quia sedet et sedebit ad dexteram Patris, donec inimici ejus fiant scabellum pedum ejus. Postquam 539 autem hoc fuerit, jam ulterius hoc Prophætæ testimonium non erit necessarium, quia ita esse omnes videbunt.

« Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum. » Et hoc, inquit Propheta, dicit Dominus Domino meo, quia ipse simul cum eo omnium creaturarum principium est (800). Qua in re nihilominus Patri æqualis esse ostenditur. Quod autem ipse principium sit, et ad Patris dexteram sedeat, in die virtutis suæ, et in splendoribus sanctorum, cunctis gentibus revelabitur. Dies virtutis suæ ille erit, quando simul cum sanctis suis in splendore majestatis suæ mundum judicaturus se revelabit. Tunc enim illum splendorem suscipient sancti, de quo dicitur : « Fulgebunt justi sicut sol in regno Dei (*Sap. iii, 7*). »

« Ex utero ante luciferum genui te. » Et hoc similiter, ait Propheta, dicit Dominus Domino meo, quia genui te. Unde? « Ex utero. » Quando? « Ante luciferum. » Nullum tempus ostenditur, quando ante luciferum dicitur, quia in infinitum ascenditur. Sed quid est ante luciferum, nisi antequam dici, vel intelligi, vel cogitari possit? Luciferum namque mihi est quidquid mihi obscurum aliquid ostendit et intelligere facit. Inde enim dicitur D luciferum, eo quod lucem ferat. Est igitur Dominus ante luciferum genitus, id est antequam mente recipere valeamus. Quod enim tempore non concluditur, humana mente concipi non potest (801). Sed quid est quod ait : « Ex utero? » Deus enim neque

principium, et Filius principium, duo principia? Absit. Sicut enim Pater Deus, et Filius Deus, Pater autem et Filius non sunt duo dii, sed unus Deus : sic Pater principium, et Filius principium, Pater autem et Filius non duo, sed unum principium. »

(801) « Ut ostenderet incomprehensibile nescio quid, dicit prius esse genitum, antequam illud existeret quod solet venturum diem sæculo nuntiare. Non enim potest principium ejus comprehendere a quo cuncta creata sunt. » Cassiod.

cor, neque uterum habet, neque ulla partium divisio in illo est, qui semper et totus est hoc quod est. Quod igitur ait: « Ex utero ante luciferum genui te, » tale est ac si diceret: Ex meipso ante omnem creaturam, et antequam dici et excogitari valeat, genui te (802). Huc usque Pater ad Filium; nunc autem Propheta similiter ad ipsum Filium.

« Virgam virtutis tue emittet Dominus ex Sion. » — « Ex Sion, dicit Scriptura, exiit lex, et verbum Domini de Jerusalem (Isa. ii, 5). » Virga igitur virtutis Domini, lex, et verbum ejus, et evangelica prædicatio est, qua omnes gentes reguntur et corriguntur. Hoc autem de Jerusalem tunc exiit, quando suis discipulis Dominus ait: « Ite in universum mundum, prædicate Evangelium omni creaturæ (Marc. xvi, 15). » — « Dominaberis in medio inimicorum tuorum. » Omnes Judæi et gentiles usque ad id temporis, ejus inimici erant, inter quos modo Dominus dominatur, et virgam, sceptrum et imperium tenet.

« Juravit Dominus, et non poenitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. » Quid est cuius juravit, nisi statuit firmum, atque firmavit? Omnis sermo Dei et omnis dispositio ejus testamentum est. Non autem poenitebit eum, quia ipse est in quo sibi plene complacuit. « Tu es, inquit, sacerdos in æternum, » secundum hoc quod Apostolus ait: « Hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium (Hebr. vii, 24): » non secundum ordinem Aaron, qui jam destructus est, sed secundum ordinem Melchisedech, cujus generatio, sicut scriptum est, neque initium dierum, neque finem habet. Sacrificium Melchisedech panis et vinum fuit, in quibus Christi corpus et sanguis significabatur (803). Magnus sacerdos magnum sacrificium fecit, in quo universum mundum Deo Patri reconciliavit. Huc usque Propheta ad Filium, nunc vero ad Patrem loquitur dicens:

« Dominus a dextris tuis (804), confringet in die iræ suæ reges. » Filius, inquit, tuus, Dominus meus, quem superius a dextris tuis sedere dixisti, confringet in die iræ suæ reges. Hic est enim ille lapis abscissus de monte sine manibus, qui in Daniele illam statuam comminuit, per quam omnia

(802) Ex utero. « Ex secreto, ex occulto, de meipso, de substantia mea; hoc est *ex utero*; quia generationem ejus quis enarrabit? » S. Aug. Inferius autem docet idem S. doctor hoc prophetice dictum intelligi posse de utero virginali Mariæ. Inquit: « Si enim illa Virgo ducens propaginem de carne David, ex illo utero natus Christus, tanquam ex utero genitus a David. *Ex utero*, quo masculus non accessit. *Ex utero* prorsus, proprie *ex utero*, quia solus ex solo utero. Ergo *ex utero*, inquit ille, qui eum Dominum suum dixerat. *Ex utero ante luciferum genui te*, et hoc ipsum *ante luciferum* signate dictum, et proprie dictum, et sic impletum. Noctui enim natus est Dominus de utero Virginis Mariæ, » etc.

(803) S. Augustini præclaram illustrationem non præteribo. « Nani secundum id quod natus est de Patre Deus, coæternus gignenti, non sacerdos; sed

regna mundi significabantur (Daniel. ii, 34). Hæc autem magna confractio erit in judicio, quando dicitur adversariis potestatibus: « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Matth. xxv, 41). » Unde et subditur:

« Judicabit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum (805). » 540 Tunc enim judicabit Dominus omnes gentes, tunc adimplebit ruinas; quia post illam ruinam nulla unquam amplius ruina fiet. Tunc multa capita conquassabit, multos elatos divites et superbos humiliabit. Et hoc in terra copiosa, imo copiosissima. Ibi enim erunt omnes angeli, et boni et mali; ibi erunt omnes homines, quicumque fuerunt, et sunt, et erunt; ibi erit et ipse judex omnium Dominus, et Salvator noster, qui judicabit populos in æquitate, et gentes in ira sua. Qui quoniam « de torrente in via « bibit, propterea exaltavit caput. » Per triginta et amplius annos Salvator noster, sicut cæteri homines, in via fuit, ad mortem festinavit, de torrente bibit, humanas miseras et passiones sustinuit, et propterea exaltavit caput. Neque enim aliter exaltari potuisset, qui secundum divinitatem altissimus est, et ubi amplius exaltari possit, nihil est.

PSALMUS CX.

ALLELUIA.

Laudate, inquit, Dominum. Hoc solum nobis sufficit, laudare, prædicare et benedicere Dominum.

« Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, in consilio justorum et congregatione. Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus. Confessio, et magnificentia opus ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi. » Docet nos Propheta qualiter Deum laudare et prædicare debeamus, dom dicit: « in toto corde meo. » Sic enim ipse Dominus ait: « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota mente tua, et ex omnibus viribus tuis (Matth. xxii, 37). » Qui enim ita eum diligit, ille eum laudat in toto corde suo, tametsi taceat, et lingua non moveatur. Sed ubi eum laudare debemus? « In consilio justorum et congregatione. » In Ecclesia itaque laudandus est Dominus, quia ibi solummodo est consilium et congregatio sanctorum (806). Noli simul laudare cum illis qui extra Ecclesiam sunt, quia nulla communicatio Christi ad

sacerdos propter carnem assumptam, propter victimam, quam nobis offerret, pro nobis acceptam. »

(804) « Quod Pater dicitur fecisse, hoc et Filium et Spiritum constat operatum. Illud autem movere potest, cum in Psalmi hujus initio Pater dixerit Filio: *Sede a dextris meis*; nunc iterum Propheta dicit a dextris Filii, Patris operatam esse virtutem. Quod ideo dictum est, ut, cum hæc vicissitudo æqualis ponitur, majus hic aut minus aliquid nullo modo sentiat. » Cassiod.

(805) Cassiodorus legit *conquassabit capita in terra copiosa*. Super quæ ait: « Terram vero copiosam dicit, quæ peccatores abundantes enutrit, quasi messem germinemque vitiorum. »

(806) Non intelligendus hic S. Bruno, ut dicat Ecclesiam solum ex justis constare, cum alibi in ea peccatores esse fateatur, sed eam congregationem

Belial (*II Cor. vi, 15*), nulla pars fidei cum infideli. Unde et propheta ait : « Exite de medio eorum , et immundum ne tetigeritis (*Isa. lxi, 11*). »

« Magna opera Domini, exquisita. » Præcepit laudare; dixit quomodo; dixit ubi : nunc autem dat materiam, qua eum laudare debeamus. Opera illius materia sunt, in quibus ejus laudes inveniuntur, si tamen bene exquisita fuerint. Non solum in majoribus operibus suis, sed in minoribus quoque magnus et laudabilis est Dominus Deus noster. Non longe petamus exempla, dicamus cum eodem Propheta : « Mirabilis facta est scientia tua ex me (*Psal. cxxxviii, 6*). » Sed et Apostolus ait : « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus (*Rom. xi, 33*)! » Magna igitur sunt opera Domini, sed exquisita.

« In omnes voluntates ejus confessio, et magnificentia. » Si quæris, quasi dicat, voluntatem ejus, et si vis scire quid Dominus requirat a nobis, scias quia in omnes voluntates ejus conveniunt simul confessio et magnificentia : hoc enim significat titulus hujus psalmi, id est, « laudate Dominum. »

« Opus ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi (807). » Nunquam igitur etiam in malis extoto peribit creatura Dei; justitia vero non esset æterna, si vel electi præmiis, vel damnati carerent suppliciis. Dixerat superius : « Magna opera Domini, exquisita; » nunc autem magna esse ostendit in eo quod in sæculum sæculi mansura ostendit. Neque vacat quod prius pluraliter opera, postea vero singulariter opus dicat, quia omnia in eo unum sunt, quod bona sunt.

« Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se. » Quæ superius opera dixerat, nunc mirabilia vocat. Et hoc **541** merito, quia nihil fecit Deus, quod mirabile non sit. Horum igitur, sive operum, sive mirabilium placuit Deo memoriam facere, ne forte vetustate oblivioni traderentur. Memoriam vero, litteras, et scientiam dicit, quæ in Novo vel Veteri Testamento continentur. Voluit igitur Deus, ut Scripturæ fierent, ut sacra volumina scriberentur, ad suorum operum recordationem. Hanc autem memoriam et hunc cibum spirituales dedit escam ti-

mentibus se. Dominus ait : « Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei (*Math. iv, 4*). » Esca igitur sunt verba Dei (808), siquidem de illis homines vivunt.

« Memor erit in sæculum Testamenti sui, virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, ut det illis hæreditatem gentium. » Memor erit Dominus in sæculum Testamenti sui, quia, sicut promissit et Testamento confirmavit, ita fecit populo suo. Cui videlicet populo virtutem operum suorum annuntiavit, et quanta virtus sit in operibus suis intelligere fecit. Hanc enim virtutem habent opera Dei, ut ea facientibus vitam possint præstare æternam; unde et subditur : « Ut det illis hæreditatem, gentium (809). » Gentium autem hæreditatem, cælestem Jerusalem intelligimus, de qua ille superbus cum tota gente sua expulsus est.

« Opera manuum ejus veritas et judicium. » Ipsum igitur imitari debemus, ut nostra quoque opera vera et justa sint, quibus, ut modo audivimus, virtutem operum suorum annuntiare et revelare dignatus est. « Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in sæculum sæculi. » Et fidelia quidem sunt, et ab omnibus, qui nos præcesserunt, confirmata et corroborata, et quicumque ea custodierint, beati erunt. « Facta in veritate et æquitate; » quia nihil falsum, nihil iniquum, vel impossibile in eis invenitur. « Jugum enim ejus suave est, et onus ejus leve (*Math. xi, 30*). »

« Redemptionem misit populo suo. » Et quam redemptionem, nisi sanguinem Filii sui? Unde et Apostolus ait : « Empti enim estis pretio magno, glorificate, et portate Deum in corpore vestro (*I Cor. vi, 20*). » — « Mandavit in æternum Testamentum suum. » Mandavit, inquit, Dominus, firmiterque præcepit, ut Testamentum suum, Testamentum confirmatum sanguine Filii sui maneat in æternum. Unde et superiori psalmo dicitur : « Jura- vit Dominus, et non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchiselech. » — « Sanctum et terribile nomen ejus. » Sanctum bonis, terribile malis; imò sanctum et terribile bonis et malis, quia et boni et mali venerari illud et timere debent. Hoc nomine sanctificantur omnia; in hoc nomine pelluntur dæmonia; qui hoc nomen non omnem filium, quem recipit. Sed si justus vix salvatur, peccator et impius ubi parebunt? *Confessio, et magnificentia opus ejus. Quid magnificentius, quam justificare impium? Sed opus fortasse hominis prævenit istam magnificentiam Dei, ut cum fuerit peccata confessus, justificari mereatur... Hæc magnificentia Domini, justificatio peccatoris. »*

(808) « Quod dixit : *escam dedit timentibus se*, significat utique spirituales cibum. Quis enim escam communem putet fidelibus ad præmium datam, quæ et peccatoribus passim cognoscitur attributa? » Cassiod.

(809) « Aperuit enim causam quare virtutem operum suorum annuntiabit populo suo : scilicet ut daret eis hæreditatem gentium ipsa enim intentio fuit miraculorum, ut crederent, et præmia compromissa credentes acciperent. » Cassiod.

timet, stultus et fatuus est; qui vero hoc timet, A (Joan. xiv, 2). » — « Stella ibi differt a stella in sapientia est. Unde et subditur.

« Initium sapientiae timor Domini. » Recte dicitur quia stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi (I Cor. i, 20). « Intellectus bonus. » Sed quibus est bonus? « Omnibus facientibus eum. » Bene dicit, et bene intelligit, qui dicit: « Initium sapientiae timor Domini; » si tamen facit quod intelligit, ut timeat Dominum. Hinc est enim quod alibi dicitur: « Time Deum, et observa mandata ejus, hoc est omnis homo (Eccli. xii, 14). »

« Laudatio ejus manet in saeculum saeculi. » Laudatio, inquit, ejus qui ita intelligit et ita timet Dominum manet in saeculum saeculi, quia illi soli laudandi sunt qui bene intelligunt et bene agunt.

542 PSALMUS CXI.

ALLELUIA CONVERSIONIS AGGÆI ET ZACHARIÆ (810).

Præcipit Propheta ut laudemus Dominum de conversione Aggæi et Zachariæ, qui post longam captivitatem in patriam reversi sunt. Aggæus *festivus*, Zacharias *memoria Domini* interpretatur. Significant autem illos qui, festive et solemniter viventes, opus servile facere fugiunt, semperque Deum in memoria habentes, eum laudare et benedicere non cessant, donec de hujus mundi captivitate ad supernam patriam transferantur. Et de talibus quidem in hoc psalmo loquitur Propheta.

« Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus cupit nimis. » Verum est itaque quia initium sapientiae est timor Domini, siquidem beatus est qui Dominum timet. De timore dilectionis loquitur, quia alius timor non valet ad beatitudinem. Nam et dæmones eum timent, sed talis timor non beatitudinem, sed poenam habet. Qui vero casto amore timet Dominum, in mandatis ejus cupit nimis. Bene autem dixit, nimis, quia non tantum potest in mandatis ejus servire et obedire, sed quantum ei servire et obedire desiderat.

« Potens in terra erit semen ejus. » Et hoc quidem ad beatitudinem spectat. Semen ejus illi sunt qui eum imitantur. Terra vero, qui alia, nisi terra viventium intelligitur? Ibi igitur potentes erunt, qui viri hujus imitatione filii erunt. Unde et subditur:

« Generatio rectorum benedicetur (811); » illa videlicet benedictione qua Dominus in judicio dicitur: « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. xxv, 34). »

« Gloria et divitiæ in domo ejus. » — « In domo Patris mei, dicit Dominus, mansiones multæ sunt

(810) Titulus huic psalmo appositus convenit cum eo qui legitur apud Augustinum: « *Conversio*, inquit, *Aggæi et Zachariæ*; sed alia est expositio quæ ita se habet. Nondum erant hi prophetae, cum ista cantata sunt. Namque inter tempus David et transmigrationem populi Israel in Babyloniam, quatuordecim generationes numerantur, sicut divina Scriptura, maximeque Matthæus evangelista testatur: eversi autem templi renovatio, secundum S. Jeremiam prophetiam, ex illa transmigratione post septuaginta annos sperabatur: qui cum com-

claritate (I Cor. xv, 41). » Sed in quacunque illarum domo beatus vir et justus fuerit, gloriam et divitias habebit. « Et justitia ejus manet in saeculum saeculi. » Si justus æternus est, et justitia æterna erit, neque, manente justo, poterit perire justitia.

« Exortum est in tenebris lumen rectis corde. » Et quod lumen? « Misericors, et miserator, et justus Dominus. » Ex hoc igitur lumine omnia quæ dicta sunt, et quare dicenda sunt, habent illi qui recto sunt corde, quia Christi nativitas aliis non profuit nisi illis qui recto corde eum sequuntur et in eum credunt.

« Jucundus homo qui miseretur et commodat. » B Homo, inquit, qui miseretur et commodat, sive spiritualem sive temporalem substantiam largitur, festivus, jucundus et hilaris esse debet. Quia, ut Apostolus ait: « Hilarum datorem diligit Deus (II Cor. ix, 7). » Itemque: « Qui miseretur in hilaritate (Rom. xii, 8). » Et iste quidem versus specialiter Aggæo pertinere videtur, qui *festivus* interpretatur, cæterisque omnibus qui per eum significantur.

« Disponet sermones suos in judicio, quia in æternum non commovebitur. » Iste, inquit, vir disponet sermones suos in judicio, quia, priusquam loquitur, omnia verba sua judicabit; et cum tanta gravitate loquetur, ut putes eum in judicio sententiam dare. Et hoc est quod ait: « Quia in æternum non commovebitur; » neque in aliam partem a veritate flectetur. Tales fuerunt sancti apostoli, tales esse debent Ecclesiae rectores.

« In memoria æterna erit justus. » Similiter autem et iste versus ad Zachariam pertinet, qui *memoria Domini* interpretatur, et ad alios qui per eum significantur; qui, quoniam semper Domini memores fuerunt, ipsi quoque in Domini memoria semper erunt. « Et isti quidem ab auditu malo non timebunt, » quem illi audituri sunt, quibus in judicio dicitur: « Ite, maledicti, in ignem æternum (Matth. xxv, 35). »

« Paratum est cor ejus sperare in Domino, 543 » confirmatum est cor ejus; non commovebitur, « donec videat inimicos suos. » Ideo, inquit, non timebit justus, quia paratum est cor ejus spe a e in Domino. « Spes autem, ut ait Apostolus, non confundit (Rom. v, 5). » Unde vir justus alibi dicit: « In te, Domine, speravi, non confundar in æternum (812). » Ille autem habet cor paratum ad spem qui sic Domino servit, ut merito sperare debeat.

plerentur sub Dario, rege Babylonis, impleti sunt Spiritu sancto hi duo prophetae, Aggæus et Zacharias, et ambo post invicem intra unum annum prophetare cœperunt, quod ad renovationem templi, sicut tanto ante prædictum est, pertinere videtur.

(811) « *Generatio autem rectorum benedicetur*, non ista carnis, sed illa quæ imitatione justorum per similitudinem operum noscitur esse propagata. » Cassiod.

(812) Hym. Ambros. in fine

Unde et subditur : « Confirmatum est cor ejus ; » in spe videlicet et dilectione. Et inde non commovebitur, donec videat inimicos suos. Quid est donec videat inimicos suos ? Donec ad iudicium veniat, ubi inimicos suos ab auditu malo timere conspiciat.

« Dispersit, dedit pauperibus. » Hæc est summa perfectionis, sicut in Evangelio Dominus ait : « Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et sequere me, et habebis thesaurum in cælo (Matth. xix, 21). » Quod qui ita fecit, ideo securus est ; unde et subditur : « Justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria. » Et ipse quidem, et justitia ejus, et virtus, et potentia ejus, quæ per cornu significantur, semper erunt, et non solum semper erunt, sed super cælos exaltata semper in gloria erunt.

« Peccator videbit, et irascetur. » Hanc, inquit, justi exaltationem videbit peccator, per quem diabolus intelligitur et irascetur. « Dentibus suis fremet, et tabescet. » Per motum exteriorem interior malitia designatur, et quantum de sanctorum salute diabolus doleat, in eo ostenditur quod irasci et dentibus fremere describitur. Et tunc quidem « desiderium peccatorum peribit ; » sive quod maligni spiritus habebant de bonorum perditione, sive quod iniqui homines habebant de illorum liberatione. Non erit ulterius locus, neque bonis ut timeant mala, neque malis, ut sperent bona.

PSALMUS CXII.

ALLELUIA.

Quid significet Alleluia, sæpe jam diximus. Neque vult Propheta, ut a Dei laudibus cessemus, qui toties Deum laudare præcepit.

« Laudate, pueri, Dominum, laudate nomen Domini. » Pueri a puritate dicuntur. Isti sunt illi pueri de quibus dicitur : « Quasi modo geniti infantes, rationabiles sine dolo, lic concupiscite, ut in eo crescatis in salutem (II Petr. ii, 2). » Non est enim pretiosa laus in ore peccatoris. « Peccatori enim dixit Deus : Quare tu enarras justitias meas ? » (Psal. xlix, 16.) Vos igitur puri et pueri, laudate Dominum, laudate nomen Domini. Quid est laudare nomen Domini ? aut quod est nomen Domini ? Audi quid per prophetam Dominus dicat : « Ego Dominus, hoc est nomen meum ! gloriam meam alteri non dabo (Isa. xlii, 8). » Hoc nomen totius Trinitatis est, quia et Pater Dominus, et Filius Dominus, et Spiritus sanctus Dominus, non tres tamen domini, sed unus est Dominus. Hoc nomen proprium

(813) Videtur hic S. Bruno respexisse ad vulgaram lectionem : qui in altis habitat, et humilia respicit in cælo et in terra. Qui quidem versus si explicetur juxta indolem Hebraicæ syntaxeos, pulcherrimus sane apparebit. Est ergo observandum quod, juxta syntaxim Hebraicæ linguæ, quando de duabus rebus indicantur proprietates, solent exponi decussatione, ut aiunt. Sic ubi dicitur : *Nigra sum sed formosa sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis* (Cant. i, 4) ; Hoc ita accipiendum est : *Nigra sum sicut tabernacula Cedar, sed formosa sicut pelles Salomonis*, qua de re consulendi sunt eruditiores inter-

illius est, qui omnium Dominus est, et qui nullum habet Dominum. Nullus enim alius est qui omnium Dominus sit, et qui Dominum non habeat. Hoc autem nomen illi laudant, qui se servos esse cognoscunt. Quid est igitur laudate nomen Domini, nisi cognoscite et confitemini vos esse servos ? Qui enim aliter agit, nomen Domini negat et damnat. Confiteri autem non tantum voce, quantum opere debemus, ut ei sicut pio-Domino fideliter serviamus.

« Sit nomen Domini benedictum. » Laudate, inquit, et dicite : « Sit nomen Domini benedictum. » Ex quo et usque quo ? « Ex hoc nunc, et usque in sæculum. » Quid est « ex hoc nunc ? » Ex hoc præsentis tempore, quia nunc præsens tempus significat. « Et usque in sæculum, » quid est ? Usque in principium et usque in finem ; quia ante principium nullum sæculum est, et post finem, nullum. Ecce, quasi dicat, audivimus ex quo et usque quo : sed a quo loco et usque ad quem laudare debemus

« A solis ortu usque ad occasum laudate nomen Domini. » Nam et isti termini boni sunt, quia ultra procedere non valemus. Ite igitur, prædicatores, et laudate Dominum a solis ortu et occasu et de omnibus eum laudate, quæcunque facta sunt a mundi initio, et quæcunque fient usque in finem. Et altissime eum laudate, quoniam Altissimus est. Hoc est enim, quod ait :

« Excelsus super omnes gentes Dominus, et super cælos gloria ejus. » Super omnes gentes excelsus est Dominus, sive quæ in cælo, sive quæ in terra sunt ; in cælo angeli, in terra homines, sed ipse super omnes est, et omnium Dominus. « Et super cælos gloria ejus. » Magna, quasi dicat, gloria sibi in hoc mundo est, sed, ad comparisonem illius gloriæ quæ super cælos est, ista gloria nulla est.

« Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, et humilia respicit, et alta a longe cognoscit ? » Ex quanto mentis affectu et ex quanto cordis amore et desiderio hæc verba procedunt ! Quantum cum diligit, tantum in ejus laudibus delectatur. Sed notandum quia in altis habitat Dominus, quamvis sola humilia diligit, humilia respicit in cælo, et humilia in terra respicit (813) ; quia hic et ibi sola humilia diligit. Superbos inde deiecit, qui quotidie superbos humiliat, et exaltat humiles. Sed quid est in altis ? In cælis, in angelis, in apostolis, in Christianis. Nam et Christiani satis alti sunt, quia, quicumque Christiani non sunt, sub eis sunt.

pretes. Ergo et versiculus ille : *Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, et humilia respicit in cælo et in terra*, ita dispartendus est : *Quis sicut Dominus, qui in altis habitat, in cælo ; quis, sicut Deus noster, qui humilia respicit in terra ;* ex quo intelligitur Deum respicere humilia non in cælo, sed in terra : quod sane magis rationi consentaneum est, cum præsertim verbum *respicere* in sacris litteris in partem favorabilem accipiatur, pro *diligere*. Quod quidem ex sequentibus psalmi versiculis mirifice confirmatur ; dicitur enim : *suscitans a terra inopem, etc.*

« Suscitans a terra inopem, et de stercore erigens **A** gens pauperem, ut collocet eum cum principibus **A** « populi sui. » Ecce quomodo respicit Dominus humilia in cœlo et in terra : solos humiles respicit in cœlo, quia alii ibi non sunt ; solos humiles trahit in cœlum, quia alii ibi esse non possunt. Et considera quanta sit Dei omnipotentis misericordia : inopes et pauperes sunt isti quos de terra suscipit, et de stercore et putredine suscitatur et resuscitat, et cum principibus populi sui in cœlestibus collocat.

« Qui habitare facit sterilem in domo. » Non jam sterilem, sed matrem, et fecundissimam matrem multorumque filiorum ketantem. Hæc est illa sterilis de qua scriptum est : « Lætare, sterilis, quæ non paris ; erumpe et clama, quæ non parturis, quia multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum (Galat. iv, 27). » Filii hujus sterilis sunt isti pueri qui in hoc psalmo Dominum laudant. Hæc autem habitat in illa domo, imo ipsa est modo domina et regina illius domus, in qua Synagoga et gentilitas habitabat. Possumus autem per hanc domum cœlestem patriam intelligere, in qua cum tota sua progenie mater Ecclesia habitat.

PSALMUS CXIII.

ALLELUIA, ALLELUIA.

Quid significet Alleluia, et sæpe dictum est et sæpe dicendum. Significat enim *laudate Dominum*. Quod quidem Propheta non toties dixisset, nisi valde necessarium esse cognovisset. Hoc sit igitur opus Ecclesiæ, in hoc opere delectetur, et die nocteque jungetur.

« In exitu Israel ex Ægypto, domus Jacob de populo **A** « populi barbaro. Facta est Judæa sanctificatio ejus, « Israel potestas ejus, Israel regnavit in ea (814). » Sub figura Israelitici populi Christianum populum Propheta describit de diaboli potestate et hujus mundi tenebris liberatum (815). Israel vero et Jacob idem significant. Quando, inquit, Israel, id est Christianus populus, qui Deum cognoscit et videt, exiit de terra Ægypti, id est de hujus mundi tenebris et erroribus. Et quando domus Jacob, per quam **A** « ipse populus significatur, exiit de populo barbaro, per quem malignorum spirituum et vitiorum exercitus intelligitur, tunc facta est sanctificatio ejus. Cujus ejus ? illius quem in titulo psalmi laudare jubemur, ubi dicitur : « Laudate Dominum. » Judæa, quæ *confessio* interpretatur, Ecclesia est, quæ etiam inter ipsa tormenta Dominum constiteri et laudare non cessat. Hæc autem facta est confessio ejus, quia hanc solam ipse sanctificavit, et ab omni vitiorum contagione mundavit. Similiter autem et Israel factus est potestas ejus, quia ipse in populo Christiano regnum tenet, imperium et pote-

(814) Hæc verba in Vulgata desunt.

(815) « Hic exitum illum debemus accipere, quando nos a peccatorum vinculis contigit exire. Tunc enim ab Ægyptiorum, id est a demonum turba liberamur, quando barbaricæ severitatis illius jura non patimur ; et vero reddimur Israelitæ, cum pompæ hujus

statem. Quod autem sequitur : « Israel regnabit in ea, » in alia translatione non habetur. Possumus autem per Israel, Salvatorem nostrum intelligere, qui de seipso ait : « Nemo novit Patrem, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare (Luc. x, 22). » Interpretatur enim Israel *vir videns Deum*. Per istos autem qui prius de Ægypto exisse dicuntur, apostolos intelligimus ceterosque qui in primitiva Ecclesia fuerunt, per quos postea totus mundus ad fidem Christi conversus est. Unde et subditur :

545 « Mare vidit, et fugit ; Jordanis conversus « est retrorsum. » De hoc mari alibi dicitur : Hoc mare magnum et spatiosum, per quod mundus iste significatur. Hoc igitur mare vidit apostolos, aliosque **B** « prædicatores ad se venientes, et fugit. Quid est fugit, nisi locum eis concessit, et ad transeundam viam aperuit ? Talis fuga bona est, quæ non odio, sed obsequio fit. Qui ita fugiunt, non resistere, sed obedire parati sunt. Per Jordanem vero populus baptizatus designatur, qui prius quidem præceps ad inferiora rucbat, sed, Christi fide suscepta, ad superiora redire et ad cœlos conscendere cœpit.

« Montes exsultaverunt ut arietes, et colles sicut « agni ovium. » Montes et colles divites et potentes designant. Et isti quidem, videntes signa et mirabilia quæ per apostolos fiebant, protinus ad fidem conversi tanto gaudio exsultaverunt, ut arietes et agnos esse non dubitantes, per quos omnes et prælati et subjecti Ecclesiæ significantur, ac per hoc **C** « de ovibus Christi esse monstrantur, quia simul cum aliis eadem spiritali lætitia gratulantur. Et bene quidem prius mare, postea vero montes et colles posuit : quia prius minores, postea vero majores credere cœperunt. Unde Apostolus ait : « Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi potentes, non multi nobiles inter vos, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confunderet fortia (II Cor. i, 26). »

« Quid est tibi, mare, quod fugisti : et tu Jordanis, « quia reversus es retrorsum ? » Montes, quare exsultastis sicut arietes, et colles, velut agni ovium ? Hæc tanta admiratio ex magna lætitia procedit. Lætatur enim Propheta quod undique totum mundum **D** « convertere videt. « Quid est, inquit, tibi, mare, quod fugisti, et vos, montes, quare exsultastis ? » Non est hoc ex vobis. Ex Deo est hæc fuga, et hæc exsultatio. Hoc est enim quod ait :

« A facie Domini commota est terra, a facie Dei « Jacob. » Quid est enim a facie Domini ? A cognitione veritatis. Nisi enim Deum vidissent, et cognovissent veritatem, hanc commotionem tam magnam homines non fecissent (816). Hinc est Deus Jacob,

mundi a nostra cœperint mente discedere. » **CASSIOD.**

(816) « Audite, conversi, audite, fidelissimi Christiani, commotionem istam ; id est permutationem, quæ humanæ terræ feliciter evenit, non factam tremore montium, sed prospera conversione populo **CASSIOD.**

qui populum suum tam subito docuit diabolum fugere, et vitia supplantare.

« Qui convertit solidam petram in stagnum aquæ et rupes in fontes aquarum. » Hic est, inquit, verus Deus, qui de sola petra aquam producit, et de siccis rupibus fontes manare facit. Et de petra quidem dicit Apostolus : « Petra autem erat Christus (I Cor. x, 4). » Rupes vero apostolos, et doctores designant. De quibus silienti populo fontes producit salientes in vitam æternam.

« Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. » Se inter alios prophetas connumerat, quia et ipse rupes est, de qua non modici fontes erumpunt. Hæc, inquit, gloria tua est: isti fontes aquarum tui sunt, non est nostrum quod facimus, quia non a nobis facimus (817). « Non nobis, igitur, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. » Labor noster sit gloria tua; sciant omnes quia sine te nihil facere valemus. Hoc autem rogamus, ut facias ex sola misericordia et veritate tua, quia sic te facere promissisti. Et hoc est quod ait :

« Super misericordia et veritate tua, ne quando dicant gentes : Ubi est Deus eorum? » Nunquam hoc gentes dicere præsumant; quod si dixerint, sciant quia Deus noster ubique est, et in cælo et in terra est, et quidquid vult ubique operatur (818). Hoc est quod sequitur :

« Deus autem noster in cælo, sursum in cælo, et in terra omnia quæcunque voluit, fecit. » Cæteri vero dii quid faciunt? vel quid sunt? Nihil faciunt, et nihil sunt. Si tamen vis audire quod sunt, ut per hoc intelligas quia qui hoc sunt, dii non sunt; audi quod sequitur :

« Simulacra gentium, argentum et aurum, opera manuum hominum. Os habent, et non loquentur; oculos habent, et non videbunt; aures habent, et non audient; nares habent, et non odorabunt; manus habent, et non palpabunt; pedes habent, et non ambulabunt, non clamabunt in guttore suo; neque enim est spiritus in ore ipsorum. » Satis probatum est quoniam, qui tales sunt, dii non sunt. « Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. » Non contra illos, sed pro illis orare videtur, quia et aurum bonum est, et argentum bonum est, et nihil faciunt, vel facere possunt.

« Domus Israel speravit in Domino, adjutor eorum et protector eorum est. » Per hos autem patriarchas, et prophetas et apostolos intelligamus, qui pleni Spiritu sancto præ cæteris Deum videre et intelligere meruerunt. Isti autem in Domino speraverunt et sperata susceperunt.

« Domus Aaron speravit in Domino, adjutor eorum et protector eorum est. » Isti sunt episcopi, sa-

(817) « Cum bona largiatur immeritis, ipsius gloria probatur esse quod concedit. » CASSIOD.

(818) « Ipsa vox est tyrannorum, ipsa gentilium: Ubi est Deus eorum? Quasi non possit eripere quos ut coronet, tormenta patitur sustinere. » CASSIOD.

(819) « Adiciat duplici modo videtur intelligi; sive benedictionem, quam in hoc sæculo sanctis suis

acerdotes cæterique omnes qui in clericali ordine Domino serviunt.

« Qui timent Dominum sperent in Domino, 546 adjutor eorum et protector eorum est. » Tota Ecclesia in his tribus versibus continetur, et omnibus, qui in ea sunt adjutor et protector factus est Dominus. Unde et subditur :

« Dominus memor fuit nostri, et benedixit nos. » Si nostri memor non fuisset, Filium suum ad nos redimendum et benedicendum non misisset. Ipse enim de quo scriptum est : « In semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxii, 18). » Dominus igitur benedixit nos. Sed quæris fortasse quos? Benedixit domum Israel, benedixit domum Aaron, benedixit omnes timentes se Dominus, pusillos cum majoribus; nullus relictus est; omnes benedicti sunt, si tamen de domo Israel, vel de domo Aaron, Deum timentibus, sunt.

« Adficiat Dominus super vos et super filios vestros. » Adficiat, inquit, Dominus Pater ea quæ dicta sunt, super vos, et super filios et imitatores vestros omnem benedictionem et honorum operam sanctificationem (819).

« Benedicti vos a Domino, qui fecit cælum et terram. » Et cælum fecit Dominus et terram, et bonos et malos, et justos et peccatores ipse fecit, et nihil est quod ipse non fecerit.

« Cælum cæli Domino; terram autem dedit filiis hominum. » Cælum dedit Domino cæli, quia Salvatori nostro ad salvandum et regendum Ecclesiam dedit; terram vero dedit filiis hominum, quia super peccatores alios peccatores dominari permisit.

« Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum. Sed nos qui vivimus et benedicimus Dominum, ex hoc nunc et usque in sæculum. » Super nos, inquit, qui vivimus, qui jam non in terra, sed in cælo sumus (cælum enim vocatur Ecclesia), super nos, inquam, effunde benedictionem tuam, quia non mortui laudabunt te, Domine; mortui enim sunt, qui a te separati sunt. « Neque omnes qui descendunt in infernum, sed nos qui vivimus et benedicimus Dominum ex hoc nunc, id est ex hoc tempore quod nunc instat, et usque in sæculum. »

PSALMUS CXIV.

ALLELUIA.

Satis scitis quid significet Alleluia. Laudate igitur Dominum, quia hoc significat Alleluia.

« Dilexi, quoniam exaudivit Dominus vocem orationis meæ. » Dilexi, inquit, Dominum, de quo in hoc titulo dicitur, laudate Dominum. Et merito dilexi, quoniam exaudivit Dominus vocem orationis meæ. Quid amplius mihi facere debuit?

Dominus pro parte concedit; sive adficiat numero vestro populos fideles. Quod et nostris temporibus facit, et usque ad finem sæculi non desinit operari; ut de gentibus Ecclesia prædestinata in unum gregem redacta congaudeat, et unius pastoris gloriosæ regimine perfruatur. » CASSIOD.

« Quia inclinavit aurem suam mihi. » Non solum A exaudivit, sed aurem quoque mihi inclinavit. Excelsus est ipse, humilis ego; sed « ipse humilia respicit (Psal. cxii, 6); » et ideo « in diebus meis invocabo eum; » expertus sum bonitatem, non timeo adversitatem; quæ si acciderit, invocabo eum omnibus diebus vitæ meæ.

« Cir undederunt me dolores mortis, pericula inferni invenerunt me. » Et ipse, sicut in sequentibus legitur, liberavit me. Magnos dolores et magna pericula fuisse ostendit, quæ mortis et inferni fuisse dicit. Magni enim sunt illi dolores, qui mortis doloribus comparantur, et magna sunt illa pericula, quæ inferni periculis assimilantur.

« Tribulationem et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi, dicens: O Domine, libera animam meam, misericors Dominus et justus, et Deus noster miserebitur. » Non ille, qui quæritur, sed ille qui quærit, invenire aliquid dicitur. Quærebat iste igitur tribulationem et dolorem, quæ se invenisse ostendit. In hoc autem aperte monstratur, quanto desiderio pro Christi nomine mori sancti optabant. « Et nomen Domini invocavi, dicens: O Domine, libera animam meam. » Non pro corpore rogat, nullam corporis mentionem fecit, sed solius animæ liberationem postulat. « Misericors Dominus et justus, et Deus noster miseretur. » Quomodo?

« Custodiens parvulos Dominus. » Unde hoc scis? Quia jam sæpe « humiliatus sum, et liberavit me. » Quia sæpe eum liberavit, inde certus est, quod adhuc eum liberabit. « Misericors et justus. » Hæc enim duo sunt, quæ bonis omnibus maximam spem dare possunt, quia misericors et justus est Dominus, qui nunquam deserit sperantes in se. Humiliatio hoc in loco pro afflictione et tribulatione ponitur.

« Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit mihi. » Quia animam suam Dei misericordia liberatam esse intelligit; nunc eam hortatur, ut in requiem suam convertatur, et terrenorum omnium obliviscatur, et in solâ Dei contemplatione amodo delectetur. Bene autem fecit Dominus, et valde bene, qui de tantis periculis eum liberavit.

547 « Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu; » D « placebo Domino in regione vivorum. » Ex hoc, inquit, credo, et nullatenus dubito, quia placebo Domino in regione viventium; quia jam eripuit animam meam de morte, et omnibus diaboli laqueis et deceptionibus liberavit. Liberavit insuper et oculos meos a lacrymis, quibus per singulas noctes lectum meum rigare solebam, et pedes meos a lapsu, quia victus est ille, qui calcaneo meo insidiabatur.

PSALMUS CXV.

ALLELUIA, ALLELUIA.

Laudate, inquit, Dominum, laudate, et præcipue in hoc psalmo, quo omnis qui credit laudare jubetur.

« Credidi propter quod locutus sum: ego autem

humiliatus sum nimis. Ego dixi, in excessu mentis meæ: Omnis homo mendax. » Loquitur Propheta in persona martyrum, et hortatur eos ad passionis calicem. Ego, inquit, in excessu mentis meæ elevatus, a primo homine usque ad ultimum, humanam naturam diligentissime consideravi, et sic in omnibus eam corruptam et vitiatam inveni, ut mens mea me dicere compelleret, « omnis homo mendax. » Est autem mendacium non in verbis tantum, sed etiam in rebus. Unde et denarios falsos vocamus, et aurum, et argentum falsum esse dicimus, et quidquid a puritate suæ naturæ degenerat, mentiri non dubitamus. Cum igitur sic omnes homines corruptos viderem, et ab hac corruptione, Nisi Christi sanguine liberari non posse cognoscerem, credidi in Christum, et quia credidi, locutus sum, et quia locutus sum, humiliatus sum nimis. Hoc enim ipse Dominus in Evangelio ait: « Nisi credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro (Joan. viii, 25). » Nisi, inquit, credideritis quia ego sum Jesus, qui *Salvator* interpretatur, sine quo salvari nemo potest, moriemini in peccato vestro. Hæc est igitur causa quare unusquisque SS. martyrum dicat, credidi, et quia credidi, locutus sum, prædicavi, et palam cunctisque audientibus Christi fidem annuntiavi. Et quia hoc feci, humiliatus, afflicus sum, et multis tormentis cruciatus sum; et in hoc nimis quidem, quantum ad carnis fragilitatem, non quantum ad bonitatem divinæ retributionis. Unde et scribitur:

« Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? » Hinc est enim quod beatus Job Domino ait: « Nonne sicut lac mulisti me, et sicut caseum me coagulasti, pelle et carnibus vestisti me, ossibus et nervis compegisti me, vitam et misericordiam tribuisti mihi, et visitatio tua custodivit spiritum meum (Job x, 11). » Hinc et Apostolus ait: « Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii, 18). »

« Calicem salutatis accipiam, et nomen Domini invocabo. » Quia, inquit, majus non habeo, quod ei retribuere possim, ecce meipsum offero; calicem salutaris accipiam, et accipiendo nomen Domini invocabo, et in ipsa morte eum confitebor et laudabo. Scio enim, quia « pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum ejus. » Vere pretiosa, quæ vitam meretur æternam, quæ animam de corpore egredientem confestim in æternam beatitudinem introducit.

« O Domine, quia ego servus tuus, ego servus tuus et filius ancillæ tuæ. » Justum est, inquit, ut moriar pro te, quia servus tuus ego sum, servus, inquam, tuus et naturalis servus, utpote ancillæ tuæ filius. Ancilla tua est Ecclesia, cujus filius iste est, qui se Dei servum esse gloriatur.

« Dirupisti, Domine, vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. » Ligatus, inquit, eram, dura me catena diaboli stringebat et trahebat; sed tu dirupisti vincula mea, tu solvisti originale peccatum,

quod nisi tuo sanguine solvi non poterat. Tibi ego sacrificabo hostiam laudis; tibi reddam vitulos labiorum meorum; si jusseris, calicem quoque salutaris accipiam,

« Vota mea Domino reddam. » Ubi? « In atriis domus Domini. » Et ubi est hoc? « In conspectu omnis populi ejus. » Planius hoc ostende. « In medio tui, Jerusalem. » Vovi, inquit, firmiterque promisi quia sacrificarem Domino hostiam laudis et jubilationis. Et hæc quidem Domino reddam, non in occulto, non in qualicumque loco, sed in loco celebri et manifesto. In ipsis atriis domus Domini, et in conspectu omnis populi ejus in medio tui Jerusalem, ubi omnes undique confluentes, me videant, et me vident nomen Domini laudent et glorificent. Hoc est enim quod Dominus ait: « Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona. et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est (Math v, 16). »

548 PSALMUS CXV

ALLELUIA, ALLELUIA.

Quid iste titulus significet, psalmi hujus initium declarat.

« Laudate Dominum, omnes gentes, et collaudate eum, omnes populi; quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in æternum. » Invitat Propheta non solum Judæos, sed simul cum eis omnes gentes ad laudandum Dominum, quia non Judæorum tantum, sed omnium gentium Dominus est. Notus enim erat prius in Judæa Deus, et in Israel magnum nomen ejus; nunc autem quia pro omnibus passus est, et omnes gentes suo sanguine redemit, omnes eum laudare et benedicere debent. Nunc enim « confirmata est super nos misericordia ejus, » et nunc certissima ratione probatum est, quantum clemens sit et misericors; « qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (Apoc. 1, 5). » — « Et veritas Domini manet in æternum; » quia completum est quod promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis de liberatione nostra, et de restauratione populi sui, secundum illud: « Et liberavit nos de inimicis nostris, et de manu omnium qui nos oderunt (II Reg. xix, 9); » — « sicut locutus est per os sanctorum suorum prophetarum, qui a sæculo sunt (Luc. 11, 70). »

PSALMUS CXVII.

ALLELUIA.

Iste titulus tantum huic psalmo convenire videtur, ac si ejus proprius esset, et non aliorum. Unde in sequentibus dicit: « Constituite diem solemnem in confrequentationibus usque ad cornu altaris. »

« Constemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. » Nulla ratio convenientior inveniri potuit, ut eum laudemus, quam quia bonus et misericors est. Si enim bonus et misericors non esset; quid in eo poterat esse unde laudandus esset? Tolle bonitatem, et nihil laudabile manet. Sed aliter Deus bonus est, et aliter omnis ejus creatura bona. Ipse enim a seipso bonus est;

æcetera vero non a seipsis, sed ab ipso. Laudemus igitur bonitatem et misericordiam Domini, et nunc præcipue laudemus, quando confirmata est misericordia ejus, et tam manifesta facta est bonitas ejus. Unde et subditur:

« Dicat nunc Israel quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. » Nunc, inquit, hoc dicat, quia nunc maxime dicendum est quando dextera Domini fecit virtutem dextera Domini exaltavit me.

« Dicat nunc domus Aaron quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. » Dicant nunc omnes, qui timent Dominum, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Omnes hoc dicant, quia omnes hanc misericordiam experti sunt. Et qui hoc dicere noluerit, hujus bonitatis et misericordiae particeps non erit. Sed illi soli dicant, qui Dominum timent; qui vero non timent, etiamsi dicant, nihil eis dixisse profuerit. Sed quid per Israel, qui videns Deum interpretatur, nisi patriarchas et prophetas, et apostolos, cæterosque magis Deo familiares intelligamus? Quid vero per domum Aaron, nisi episcopi, et sacerdotes, cæterique ejusdem ordinis significantur? At vero per eos, qui Deum timent, omnis multitudo ecclesiastica designatur.

« In tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudinem. » Et hoc ad bonitatem et misericordiam, quia quoties Ecclesia in tribulationibus fuit, toties clamans ad Dominum exaudita est, et non solum exaudita, sed ample, et magnifice et in latitudinem exaudita est.

« Et Dominus mihi adjutor est, non timebo quid faciat mihi homo. » Non est timenda hominis fortitudo, ubi Dominus auxilium præstat. Nam etsi faciat quod homines facere solent, sua tamen beatitudine non privatur. « Dominus mihi adjutor, et ego videbo inimicos meos. » Ego, inquit, videbo inimicos meos, Dominus autem pugnabit pro me, cui nemo resistere valet.

« Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus. » Hinc est enim quod alibi dicitur: « Maledictus homo qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Deo recedit eor ejus (Jer. xvii, 5). » Non est autem peccatum auxilium hominum querere, sed ita querere, ut totam spem in eorum auxilio ponat, et sine eorum auxiliis de suis necessitatibus se homo liberari posse diffidat, magnum peccatum est. Tunc enim suum auxilium fidelibus suis præstare Dominus solet, quando de hominum auxilio desperant.

« Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum eos. » In hoc loco in præpositio subaudienda est, ut dicatur in eos, sicut in alia translatione habetur. In Hebræo nihil horum est, sed tantum dicitur: « in nomine Domini ultus sum. » Nulla gens est, quæ Ecclesiam non circumdedit, et quæ persecutionem ei non fecisset; sed de omnibus liberavit eam Dominus, et non solum

liberavit, sed etiam ultionem fecit, quia omnes ejus A persecutores statim ad tormenta ducuntur, ut de hac vita exeant.

« Circumdantes circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum eos. » Hoc autem nihil aliud significabat, nisi magnam instantiam afflictionis et persecutionis. Unde et subditur :

« Circumdederunt me sicut apes. » Sicut apes quidem, quoniam et multi erant, et nimio furore et indignatione succensi, eos vulnerare et affligere non cessabant. De apibus enim dicit poeta (*Virg. Georgic.*, lib. 17, v. 236).

Illis ira modum supra est, læsæque venenum
Morsibus inspirant et vulnera cæca relinquunt.

Affixæ venis animasque in vulnere ponunt.

« Et exarserunt sicut ignis in spinis. » Vere B ignis, et ira illorum in spinis ardebat, et ardendo spinas ipsas consumebat. Quid enim sunt iniqui homines, nisi spinæ aculeis et punctationibus pleni. « Et in nomine Domini vindicabor in eis. » Quamvis enim de his talibus quotidie vindicetur Ecclesia; majorem tamen de illis adhuc vindictam exspectat.

« Impulsus versatus sum, ut caderem, et Dominus suscepit me. » Multis modis impellebantur, versabantur et tentabantur sancti, ut a statu suæ rectitudinis caderent; cadere autem penitus non poterant, quos Dominus suscipiebat, et aliquando casui proximos firmabat et stabiliebat. Unde adhuc subditur :

« Fortitudo mea, et laudatio mea Dominus, et factus est mihi in salutem. » Quod ego, inquit, contra aetati, quod pugnavi, quod vici et fortis fui, non mea fortitudo, nec mea laus est, sed tota fortitudo mea, et laus mea Dominus est, qui factus est mihi in salutem. Unde et alibi dicunt viri sancti : In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tributantes nos (*Psal.* LIX, 14).

« Vox lætitiæ et salutis in tabernaculis justorum. » Inde, inquit, est vox lætitiæ et salutis in tabernaculis justorum, quia Dominus eos defendit, et factus est eis in salutem. Et nisi Dominus hoc fecisset, nulla inter eos lætitia esse posset quoniam nullo modo suis adversariis resistere potuisset.

« Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini D exaltavit me (820). » Dextera Patris Filius est, quia per ipsum omnia operatur. Hæc autem dextera fecit omnem hanc sanctorum virtutem, quando Salvator noster morte sua diabolum superavit; ibi enim omnes sancti constantia et fortitudine super suos inimicos omnes exaltati sunt et ab aeternæ mortis periculo liberati. Unde et subditur :

« Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini.
« Castigans, castigavit me Dominus, et morti non

(820) « Dextera Domini exultat, cum terrenis hominibus cælorum regna concedit. Quid enim potentius, quam mortales induere immortalitatem, corruptibiles, incorruptionem, peccatoribus beatitudinem, de hoste fortissimo infirmis dare victoriam? » CASSIOD.

« tradidit me. » Non loquitur de morte corporis quæ inevitabilis est; sed potius de morte animæ, quæ solummodo moritur, cum a Deo separatur. Et hinc est quod Dominus ait : « Nolite timere eos qui occidunt corpus, quoniam animam non possunt occidere (*Math.* x, 28). » Sic igitur sancti castigari quidem possunt, occidi vero non possunt.

« Aperite mihi portas justitiæ. » Quare? « Ingressus « in eas confitebor Domino. » Quia, inquit, mortem jam non timeo, aperite mihi portas justitiæ, docete me quid facere debeam. Doctores Ecclesiæ loquitur ista, qui, habentes clavem scientiæ, cæteris justitiæ viam ostendunt. Et vide cum quanta fiducia loquitur : « ingressus, inquit, in eas confitebor Domino, » nihil erit quod me terrere possit, ut justitiam non prædicem, et Dominum non confitear. At illi non multas, sed unam portam ostendentes, dixerunt : « Hæc est porta Domini, justi intrabunt in eam. » Non quæras, inquirunt, multas portas, quia una est per quam justi ingrediuntur. Si quis te de aliqua re interrogaverit, dic solummodo, Christianus sum, et sufficit tibi. Hæc est porta Domini, justi ingrediantur per eam et qui ascenderit aliunde fur est et latro.

« Confitebor tibi, Domine, quoniam exaudisti me, « et factus es mihi in salutem. » Portam quam quærebat invenit, et ipsam portam, Christum esse intelligit, cui etiam loquitur, dicens : « Confitebor tibi, Domine; » te quæram, te laudabo, « quoniam exaudisti me, » et ab omnibus periculis me liberans, C « factus es mihi in salutem. »

« Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic « factus est in caput anguli. » Venite, inquit Ecclesia, et videte lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic injuste abjectus et reprobatus in caput anguli factus est, duos in se conjungens 550 parietes, unum ex circumcisione, et alterum ex præputio venientem, ut fiat unum ovile et unus pastor (821). Mali ædificatores, qui meliorem lapidem reprobant et vilissimos lapides in constructione domus Dei ponere nituntur. Isti sunt illi ædificatores qui Synagogam male constituentes, sive potius destruentes de Salvatore nostro dixerunt : « Nolumus hunc regnare super nos (*Luc.* XIX, 14). » Et : « Nolumus hunc, sed Barabham (*Luc.* XXIII, 18). » Hoc lapide reprobo, tota corrui Synagoga; sed a Domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris. Quis non miretur quod super hunc lapidem Ecclesia tota construitur quem Judæa insipienter reprobavit? Hinc est, quod alibi dicitur : « Populus quem non cognovi servivit mihi (*Psal.* XVII, 15). » Et : « Filii alieni mentiti sunt mihi (*Ibid.*, 46). » Quid igitur mirum si obedientes, et mendaces et impii reprobantur.

(821) Eodem loco usus est S. Petrus in concione quam habuit Hierosolymis ad populum Judæorum Act. IV, 11, et in ep. I, c. II, S., quo ostendit prædictum fuisse Christum ex Judæis, atque gentilibus congregaturum in unum corpus Ecclesiam.

« Hæc dies quam fecit Dominus, exsulemus et A
 « lætemur in ea. » Hæc, inquit, dies, in qua lapis
 iste reprobatus est, et Ecclesia Christi sanguine re-
 derupta est. Hæc est illa dies quam ad lætitiã et
 exultationem nostram fecit Dominus. Exsulemus
 et lætemur in ea, et dicat unusquisque nostrum :
 « O Domine, salvum me fac, o Domine, bene pro-
 « sperare. » Nulla dies opportunior est ad postulan-
 dam salutem et prosperitatem, quam illa quæ sa-
 lutis et prosperitatis initium est, et ad salutem et
 prosperitatem nobis dedicata est. Dicamus etiam si-
 mul omnes : « Benedictus qui venit in nomine Do-
 « mini; » ut simul ab hominibus benedicatur, a quo
 omnia benedicuntur. Venit Dominus in nomine Do-
 mini, sicut ipse Judæis loquens, ait : « Ego veni
 in nomine Patris mei, et non recepistis me; alius
 autem venit in nomine suo, et illum recipietis
 (Joan. v, 45). » Quid est autem in nomine suo veniet,
 nisi a seipso et seipsum glorificare veniet ?

« Benediximus vos de domo Domini : Deus noster,
 « et illuxit nobis. » Vos, inquit, benedicite Domi-
 num, quia nos quoque jam in alio psalmo vos benedi-
 ximus, dicentes : « Benedicti vos a Domino, qui
 fecit cælum et terram (Psal. cxiii, 15) » Et hanc be-
 nedictionem non a vobis habuimus, sed de domo
 Domini, et ab ipso Domino eam accepimus, qui re-
 vera est Deus et Dominus, et illuxit nobis. Illuxit
 quidem, quia cum adhuc in tenebris ignorantie et
 cæcitatibus essemus, ipse nos illuminavit, et justitie
 et veritatis portas aperuit, in cuius commemora-
 tione semper hanc diem lætam et solemnem agere
 debemus. Unde et subditur :

« Constituite diem solemnem in confrequentatio-
 « nibus usque ad cornu altaris. » Omnes, inquit,
 converte, nemo se absentare audeat, tantaque sit
 multitudo, et frequentia populi, ut ipsius altaris cor-
 nua premant. Et unusquisque in hac tanta solemnitate
 fiducialiter dicat. « Deus meus es tu, et confi-
 « tebor tibi, Deus meus es tu, et exaltabo te. »

« Confitebor tibi, Domine, quoniam exaudisti me,
 « et factus es mihi in salutem. Confitemini Domino
 « quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia
 « ejus. » Iste ultimus versus superioribus non con-
 tinuatur, quia psalmi hujus initium est; et in fine
 ponitur, ne laus finiatur, sed quasi rota in circuitu
 sine fine volvatur.

(822) In editione Marchesii omissus est *Alleluia*
 titulus hujusce psalmi, qui in Vulgata et in Cassio-
 dorio reperitur. De Psalmo hæc præloquitur idem
 commentator. « Festivo psalmo et divinarum rerum
 virtute plenissimo desiderabile alleluia præmittitur,
 ut meritum divini carminis honore tituli possit ag-
 nosci. Est enim altissimus profunditate sensuum, et
 contextus quasi similium repetitione verborum :
 modo profitentur quod accepit : modo iterum eadem
 sperando quæ meruit. »

(823) Satis notam arbitror Dalkei censuram lib.
 De usu Patrum pag. 244 in D. Ambrosium, quod He-
 braicarum litterarum interpretationem non feliciter

PSALMUS CXVIII.

551 ALLELUIA (822).

« Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Do-
 mini. » Iste psalmus secundum ordinem Hebraica-
 rum litterarum scriptus est, et ab unaquaque littera
 octo versus incipiunt, quarum prima est Aleph, quæ
 doctrina interpretatur; ultima vero Thau, quæ sig-
 num, vel consummatio dicitur. Hujus igitur psalmi
 doctrinam sequatur, et teneat quicumque ad con-
 summationem, perfectionem, et ad summum bonum
 venire desiderat. Signetur autem signo crucis, ut de
 Christi militia esse dignoscatur. Pauca quidem sunt
 litteræ, id est viginti duæ, in quibus tamen omnis
 et divina, et humana scientia continetur. Qua in re
 quantæ perfectionis psalmus iste sit, apertissime de-
 claratur. Quod enim unaquaque littera in octo ver-
 sibus extenditur, quid aliud significat, nisi quia om-
 nis doctrina, divina et spiritualis, temporalia nos
 relinquere et æterna querere docet? Dies enim octa-
 va, et hujus vite finis est, quæ in septem diebus agi-
 tur, et alterius initium, quæ finem non habebit. Unde
 et quidem psalmi pro octava titulatur. Ad octa-
 vam itaque diem istæ litteræ et isti versus nos festi-
 nare docent, quatenus hanc postponentes ad aliam
 festinamus (823).

ALEPH. « Beati immaculati in via qui ambula-
 « in lege Domini. » Beati, inquit, qui ambulant in lege
 Domini, sic tamen, si immaculati in hac vita fuerint,
 et vitam immaculatam duxerint. Hoc est enim am-
 bulare in lege Domini, quia hoc lex Domini præcepit
 ut immaculati simus et viam immaculati inceda-
 mus. Unde et subditur :

« Beati qui scrutantur testimonia ejus. » Sic ta-
 men si « in toto corde exquirunt eum. » Et illi qui-
 dem in toto corde eum exquirunt qui se a macula
 custodiunt. Ambulare autem in lege Domini et scruta-
 ri testimonia ejus idem significant. Nullus versus
 est in hoc psalmo in quo non inveniatur vel ver-
 bum, vel eloquium, vel sermo, vel justificatio, vel
 testimonium, vel iudicium, vel aliud quod legem si-
 gnificare videatur. Sequitur :

« Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus
 « ambulaverunt. » Dixit illos esse beatos qui scrutan-
 tur testimonia ejus, a quibus tamen omnes illi sepa-
 randi sunt qui operantur iniquitatem, quoniam hi
 tales neque ambulant in viis ejus, neque in toto cor-
 de exquirunt eum.

« Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. »

assecutus fuerit. S. doctorem excusant PP. Maurini
 quod pauci essent tunc temporis interpretes, et ipse
 nimis se fiderit Philonis ethymologiis multis errori-
 bus scatentibus. De eodem lapsu aliquis rigidus cen-
 sor nostrum Brunonem fortasse insimulabit; sed in
 eundem cecidisse Bedam reperiet, quem ducentis
 hinc in interpretationibus, quemadmodum in aliis
 secutus est. Sed antiquior in earundem Hebraica-
 rum vocum interpretatione S. Hieronymus, et in
 illa lingua peritissimus primus omnium sua in epi-
 stola ad Paulam olim 155, modo 30, eas habet inter-
 pretationes, quibus S. Bruno usus est.

Nimis quidem quantum ad humanam fragilitatem et negligentiam, quia vix invenitur aliquis qui sicuti debet ea custodiat. Et quia nimis custodienda sunt mandata ejus: « Utinam dirigantur viæ meæ et opera mea ad custodiendas justificationes tuas, » quæ per mandata significantur. Quia tunc non confundar, dum respiciam in omnia mandata tua; quæ sicut modo diximus, nimis custodienda esse mandasti. Respiciere autem custodire est. Ac per hoc, ut non confundar et ut servitium meum tibi acceptabile sit, « confitebor tibi, Domine, in directione cordis. » Quid est autem in directione cordis, nisi in directo et mundo corde? In eo quod didici judicia justitiæ tuæ. Sic, inquit, in directo corde te laudabo, sicuti judicia justitiæ tuæ recta esse didici et cognovi.

« Justificationes tuas custodiam, » quas tu mandasti custodiri nimis, et ideo « ne me derelinquas usquequaque, » quod est intelligere, nunquam me penitus derelinquas.

552 **ΒΕΤΗ.** Quod interpretatur *domus*. Domus Dei Ecclesia est, cujus habitatores hanc doctrinam tenent et custodiunt; atque per eam hoc septenario finito, ad diem octavam se venire sperant, et sic deinde ad summum bonum, quod per ultimam litteram significatur, se conscendere confidunt.

« In quo corrigit juvenior viam suam? in custodiendo sermones tuos. » Per primam litteram, quæ *doctrina* interpretatur, sermones, mandata, eloquia, justificationes, et cætera quæ jam superius dicta sunt, significantur. Illi itaque juvenes corrigunt vias suas qui hanc doctrinam et hos sermones custodiunt qui in hoc psalmo continentur. Necessè habent adolescentuli et juvenes corrigere vias suas, quia ipsi sunt qui facilius et sæpius peccant.

« In toto corde exquisivi te, ne repellas me a mandatis tuis. » Repellere videtur Dominus a mandatis suis illum hominem cui auxilium non præstat, ut ejus mandata custodire velit et valeat. Rogat igitur iste adjutorium, ut custodire possit, quia maximum desiderium habet custodiendi. Et hoc quidem significat dicens: « In toto corde meo exquisivi te. » Qui enim in toto corde Deum quærit, multum desiderat ejus facere voluntatem.

In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. » Difficile peccant, qui verba Dei in corde reponunt, et memoriam commendant. Sunt autem aliter abscondenda eloquia Dei, neque omnibus revelanda, sicut ipse Dominus ait: « Nolite sanctum dare canibus, et nolite margaritas spargere ante porcos (*Math. vii, 6*). » Talibus igitur eloquia tua manifestare renui, ne forte audiendo te blasphemarent, ut soliti sunt, et maledicerent; ac ego per hoc peccarem tibi. Tu autem benedictus es, et tales maledictiones non curas; ego autem audire non possum. « Doce me justificationes tuas. » Hoc est enim quod superius ait: « Ne repellas me a mandatis tuis. »

« In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris

« tui. » Doce me, inquit, justificationes tuas, quoniam et si aliis eas celavi, aliis tamen eas manifestavi, et illis quibus prædicare debui, prædicavi.

« In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus divitiis. » Non solum, inquit, pronuntiavi judicia oris tui, sed pronuntiando sic delectatus sum, sicut in omnibus divitiis. Sunt quidam qui prædicant, et per mandatorum viam non procedunt, sed alia quidem via pergunt, longe a testimoniis Dei. Unde Apostolus ait: « Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci (*Hebr. xiii, 9*). »

« In mandatis tuis me exercebo. » Non vult iste recedere ab illa doctrina quæ in hoc psalmo continetur et prædicare jubetur, neque obliviscitur quomodo prima littera interpretatur. Meminit insuper **B** illius versus, in quo superius dicitur: « Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum. » Unde subinferens dicit

« In tuis justificationibus meditabor, non obliviscar sermones tuos. » Beatus enim ille est qui in lege Domini meditatur die ac nocte. Hic autem psalmus nihil aliud jubet, nisi in lege Domini meditari mandata ejus, et testimonia perscrutari.

GHIMEL. Quod *retributio*, vel *plenitudo* interpretatur. Hoc autem in hac littera significatur quod illi qui hanc doctrinam, quæ in hoc psalmo continetur, fideliter tenuerint et custodierint, plenam retributionem a Domino suscipient. Prima namque littera, quæ *doctrina* interpretatur, per omnes alias currit, donec ultimæ conjungatur. Ad quid enim aliud nisi ad solam doctrinam omnes litteræ inventæ sunt? Totum autem ad doctrinam pertinet, et quod nuntiando et quod jubendo, vel operando dicitur.

« Retribue servo tuo, et custodiam sermones tuos. » Non est parva doctrina, quando ab aliis docemur quomodo Deum orare debeamus. Retribue, inquit, servo tuo quod eis retribuere promisisti qui tua mandata custodiunt. Hoc enim in Evangelio Dominus ait: « Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum (*Joan. viii, 52*). » Hoc igitur, quasi dicat, mihi retribue, ut in æternum vitam et custodiam sermones tuos.

« Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua. » Nonne vides quomodo retributionem quærit de his, quæ se facturum esse promittit? Si, inquit, aperueris oculos mentis meæ, ego considerabo mirabilia de lege tua, et docebo et custodiam legem tuam. Aliter enim considerare quid valet?

« Incola ego sum in terra, non abscondas a me mandata tua. » Hoc est enim, quod Apostolus ait: « Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (*Hebr. xiii, 14*). » Aperi, inquit, oculos meos, quia **553** non terrena, sed cælestia videre et habere desidero, et ideo non abscondas a me mandata tua. Doce me, quasi dicat, doctrinam tuam, quam carnales oculi videre et intelligere non valent. Sic enim discipulis suis Dominus ait: « Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis (*Marc. iv, 11*). »

« Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. » Non solum, quasi dicat, desideravi facere mandata tua, quibus fideles tui justificantur, sed etiam hoc concupivi, ut semper ea facere desiderarem, et ut mens mea ab hoc tam nobili desiderio nunquam recederet. « Increpasti superbos, maledicti qui declinant a mandatis tuis. » Quid enim superbius quam Domini sui mandata contemnere? Increpat Dominus superbos, ubi ait: « Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis (Joan. vi, 47). » Si vero ex Deo non sunt, utique maledicti sunt. De perseverantibus loquitur, et qui ad poenitentiam redire contemnunt. In unoquoque versu doctrina hujus psalmi se manifestat quam utilis omnibus et necessaria sit.

« Aufer a me opprobrium et contemptum, quia testimonia tua exquisivi. » Exquirere mandata Dei, non solum legere et intelligere sufficit, sed et custodire necesse est. Qui autem hoc faciunt, ab omni opprobrio et contemptu iniquorum hominum liberantur, et simul cum sanctis a Domino honorantur. Quæ autem fuerint hæc opprobria, sequentia manifestant.

« Etenim sederunt principes, et adversum me loquebantur. » Ea videlicet loquebantur, quæ ad viri justii opprobrium et contemptum intolerabilem pertinebant. Ille vero quid faciebat? « Servus autem tuus exercebatur in tuis justificationibus. » Exercebatur autem meditando, legendo, custodiendo et pro earum custodia dura tormenta patiendo. Unde et subditur.

« Nam et testimonia tua meditatio mea est, et consolatio mea justificationes tuæ sunt. » Quia idem significant mandata, justificationes, eloquia, sermones, et cætera, quæ superius diximus, ideo pene ubique alterum pro altero ponitur. Exercebar, inquit, et meditabar in mandatis tuis, et hoc solum erat consolatio mea. Unde Apostolus ait: « Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus (Rom. xv, 4). »

DALETH. Hoc autem *tabulæ* vel *januæ* interpretatur. Non solum omnes litteræ, sed unaquæque per se tantam doctrinæ pulchritudinem habet, ut sufficere videatur. Hæc littera nos docet cordis januas huic doctrinæ tam sacræ aperire, ut in meatibus nostræ tabulis inscribatur et imprimatur. De his tabulis Apostolus ait: « Epistola nostra vos estis, scripta non atramento in tabulis lapideis, sed Spiritu Dei vivi in tabulis carnis (II Cor. iii, 3). »

« Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum: vias meas annuntiavi, et exaudisti me, doce me justificationes tuas. » Hoc est illud verbum quod per prophetam Dominus ait: « Peccator quacumque hora conversus fuerit, et ingemuerit, vita vivet, et non morietur (Ezech. xxxiii, 12). » — « Vivifica me, inquit, secundum verbum tuum, » quia ego conversus sum, et vias meas et

peccata mea tibi nuntiavi, dicens: « Adhæsit pavimento anima mea. » Sordidata erat pulvere pavimento anima mea, cui nimium adhæserat, ejusque voluptates secuta fuerat. Hoc pavementum caro est, cui anima conjuncta ejus pulvere peccatorum nimium sordidatur. Hoc est enim quod dicit: « et exaudisti me. » Amodo vero, doce me justificationes tuas, quatenus non pavimento et carnis voluptatibus, sed tuis mandatis obediam. Unde et subditur.

« Viam justificationum tuarum insinua mihi, et exercebor in mirabilibus tuis. » Hoc est igitur quod homo post conversionem et poenitentiam agere debet, ut semper in bonis perseveret, et peccatorum suorum recordetur. Hoc est enim quod sequitur

B « Dormitavit anima mea præ tædio. » De tædio alibi dicitur: « Tædet animam meam vitæ meæ (Job x, 11). » Præ tædio itaque anima dormitat, quia peccatorum recordatione aliquando a bono opere cessat, et se omnia corrigere posse quodammodo diffidit. Ex hoc autem non immerito se accusat, et ab hac non immodica tentatione liberari postulat. Et hoc est quod ait: « Confirma me in verbis tuis; » ut firmissime credam prædictæ promissioni tuæ, in qua peccatori converso veniam polliceris.

« Viam iniquitatis amove a me. » Sic enim dormire, vias iniquitatis est, quia desperationi proxima est.

« Et de lege tua miserere mei. » Hæc est enim illa lex benignissima, quam peccatoribus Dominus posuit: « Si dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, et Pater vester dimittet vobis peccata vestra (Matth. vi, 15). » Tu peccasti in Deum, homo in te, dimitte tu illi, ut et tibi dimittatur, et ut pro centum denariis, decem nullia talenta reddere non cogaris, et in carcerem mittaris.

« Viam veritatis elegi, judicia tua non sum oblitus. » Audita, quasi dicat, tanta Dei miseratione, omnes diabolicæ fraudis tentationes a me removi, et solam veritatis viam elegi, per quam, qui ambulat, errare non potest. Ac per hoc judicia tua non sum oblitus, sed firmissime memoriæ commendavi. Qui enim eorum obliviscitur, per viam veritatis incedere nescit.

« Adhæsi testimoniis tuis, Domine, noli me confundere. » Quid est autem adhæsi testimoniis tuis, Domine, nisi hoc, quod modo dixit: « Judicia tua non sum oblitus? » Et talis quidem non habet, unde confundi et erubescere debeat.

« Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatares cor meum. » Illic versus superioris expositio est. Multum enim delectari potest in via mandatorum Dei, qui, finito cursu, tam magnam retributionem expectat.

HEU. Ipsa interpretatur, ipsa, inquit, doctrina, quæ per primam hujus psalmi litteram significatur, dat nobis intellectum et deducit nos in semitam mandatorum Dei, et ipsa inclinat cor nostrum in testimonia ejus, et avertit oculos nostros, ne vi-

deant vanitatem, et cætera quæ sequuntur; et tandem ducit nos ad Thau, id est consummationem et æternam felicitatem.

« Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper. » Hanc. inquit, doctrinam et hanc legem pone mihi, Domine, viam, quæ me ducit ad tuas justificationes, et exquiram eam semper. Quid enim sic querendum, sic diligendum et custodiendum est, sicut id quo justificari et sanctificari speramus?

« Da mihi intellectum. » Ad quid? « Et scrutabor legem tuam et custodiam illam in toto corde meo. » Ille habet bonum intellectum qui hoc facit: qui vero hoc non facit, et legem Domini non custodit, non habet bonum intellectum, quoniam « intellectus bonus omnibus facientibus eum. »

« Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui. » Jam non viam querit, quæ amplior est, sed semitam postulat, quia « angusta via est, quæ ducit ad vitam (Matth. vii, 14); » scit enim quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regna cælorum. Multi enim viam incedunt, qui per majorum semitam mandatorum incedere nequeunt. Sed, sicut Apostolus ait: « Unusquisque proprium donum habet ex Deo (I Cor. vii, 7). »

« Inclina cor meum, Deus, in testimonia tua, et non in avaritiam. » Non est solummodo avaritia pecuniæ, sed honoris quoque et dignitatis. Sic igitur cor suum in legis testimonia declinare desiderat, ut contra legem nihil faciat, et omnes mundi concupiscentias a se repellat. Hoc enim sequentia manifestant.

« Averte oculos meos ne videant vanitatem, in via tua vivifica me. » Multæ sunt mundi vanitates, quæ neque interioribus, neque exterioribus oculis videre debemus. Ille autem in via Dei vivificatur, qui in bono opere assiduus est, et ea quæ agit, non negligenter, sed diligenter agit.

« Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo. » Quid prodest nobis scire, et intelligere eloquia Dei, si Deum offendere, et eloquia non facere non timeamus? (824) Et certe non sunt pauci, qui hoc vitio laborant.

« Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum; judicia enim tua jucunda. » Amputa, inquit, hoc opprobrium, et vitium meum, quod in me esse homines suspicantur, sive verum sit, sive non sit. Et si verum est quod dicunt, amputa, ut non sit. Si verum non est, et hoc ipsum amputa, ut in eorum opinione non sit amplius, quoniam hæc talis opinio et me affligit et illos occidit; judicia enim tua jucunda. Quia a justitia recedunt, qui bonum malum, et malum bonum dicunt.

« Ecce concupivi mandata tua. » Ecce, inquit,

(824) Cod. Ghis., et contra eloquia facere, etc.

(825) Potentiam bonum agendi, V. G., servandi Dei mandata per gratiam sufficientem quilibet habet, sed ut velit et ea perficiat, hoc ab efficacia gratiæ cælestis obtinebit, juxta illud Apostoli ad Philip. 11,

satis in his quæ dicta sunt superius ostendi quia mandata tua non solum feci, sed facere concupivi. Facere enim quilibet potest, sed cum desiderio facere, cælestis gratiæ est (825). « In æquitate tua vivifica me. » Quid est in æquitate tua vivifica me, nisi quia æquus et justus es, redde mercedem meam?

555 Vltu interpretatur et ipse; ipse, inquit, dedit nobis hanc doctrinam, a quo est omnis sapientia, et cum eo fuit semper, et est ante ævum Christus Dominus noster, qui est Aleph et Thau, Alpha et Omega, id est initium et finis.

« Et veniat super nos misericordia tua, Domine, salutare tuum, secundum eloquium tuum. » Lege in Evangelio, et pluribus in locis invenies Salvatorem nostrum et misericordiam, et salutem, et regnum cælorum, et vitam æternam fidelibus suis promississe. Hoc igitur iste postulat, ut secundum eloquium suum donet ei misericordiam et salutem.

« Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speravi in sermonibus tuis. » Hoc, inquit, verbum respondebo exprobrantibus et maledicentibus mihi, quia speravi in sermonibus tuis, et ita non timebo quid faciat mihi homo. Tu enim dixisti nobis: « Non vos deseram, neque derelinquam (Joan. xiv, 18), » et multa his similia, et in his quidem sermonibus tuis multam spem habemus.

« Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in judiciis tuis speravi. » Quid est autem in judiciis tuis speravi, nisi quod modo dixit: « quia speravi in sermonibus tuis? » Rogat autem ut nunquam mortis timore a verbo veritatis eum recedere patiatur.

« Et custodiam legem tuam semper. » Quid est semper? « In æternum et in sæculum sæculi. » Sicut legem Dei bene custodit qui a verbo veritatis nunquam recedit. Hinc autem quomodo prius se habuerit et quam fidelis Domino fuerit ostendit.

« Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisivi. » In latitudine ambulat qui charitatem custodit, et Deum et proximum diligit. Hoc est enim maximum et primum mandatum, de quo alibi dicitur: « latum mandatum tuum nimis. » Unde et Apostolus. « Plenitudo, inquit, legis est dilectio (Rom. xiii, 10). » Et quia omnia mandata in hoc uno mandato continentur, bene hic dicitur: « quia mandata tua exquisivi. »

« Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum, et non confundebar. » Breviter in hoc versu sapientia martyrum et patientia declaratur. Sapientes namque erant, qui de testimoniis Domini loquebantur. Fortes vero, qui ante ipsos reges loqui non timebant. Patientia vero in eo ostenditur quod de ipsis suis injuriis non erabescabant.

« Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi nimis. »

15. Deus est qui operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate. Et hæc est meus S. Brunonis, qui hanc eandem D. Pauli sententiam refert, p. 653, ex qua concludit nihil boni sine Dei adjutorio nos facere posse.

Nunquam, ac si dicat, mandatorum tuorum obliviscar; sed die ac nocte meditabor in eis quæ valde semper dilexi, ut in eorum observatione morti me trahere non dubitarem. Nimis enim hoc aliquis diligere videtur quod plus diligit quam seipsum. Hoc autem secundum humanam opinionem dicit, quia amor Dei nec ipsa vita præferenda est.

« Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, et vehementer exercebar in tuis justificationibus. » Quantum ea dilexerit, in eo quoque ostendit quod se manus suas ad ea elevasse dicit. Ille quippe ad Dei mandata elevat et dirigit qui non solum audire et intelligere, sed etiam quantum potest, facere conatur. Unde et vehementer se in eis exercere promittit. Quid est enim vehementer nisi intellectu omni et operatione agere?

ZAIN. Interpretatur autem *Zain oliva, vel fornicatio*. Hæc igitur littera docet nos pacificos et fructiferos esse, ut simul cum viro justo dicamus: « Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini (*Psal. LI, 10*), » semperque misericordiam diligamus, quæ oliva nomine significatur. Audiamus præterea Apostolum quoque dicentem: « Fugite fornicationem (*I Cor. VI, 18*); » quare mentis et corporis fornicationem fugiamus.

« Memento verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti. » Dicit enim Dominus in Evangelio: « Beati misericordes, et beati pacifici (*Matth. V, 7*), » qui modo per *Zain* litteram significantur. Memento, inquit, verbi et promissionis tuæ, in quo dedisti maximam spem mihi servo tuo et aliis omnibus qui pacem diligunt et misericordiam.

« Hæc me consolata est in humilitate mea, quia eloquium tuum vivificavit me. » Hæc, inquit, spes consolata est me in humilitate et afflictione mea, quia eloquium tuum et promissio tua vivificabit me. Unde et alibi dicit: « Humiliatus sum usquequaque, Domine, vivifica me secundum verbum tuum. » Unde humiliatus sit, ostendit.

« Superbi inique agebant usquequaque. » Quam imple, et inique adversus eum egerint superbi, in eo ostenditur, quod eos usquequaque inique egisse dicit: « A lege autem tua non declinavi. » Et ideo quidem non declinavi, quia semper eam **556** in memoria habui. Et hoc est quod dicit:

« Memor fui iudiciorum tuorum a sæculo, Domine. » Quid est enim a sæculo, nisi semper? « Et consolatus sum. » Consolatus, inquit, sum a iudiciis tuis, quibus multa bona promittis fidelibus tuis.

« Defectio animi tenuit me pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam. » Quantum zelum in lege Dei custodienda habuerit, in eo monstratur quod sic de peccatoribus et transgressoribus doleret, ut animi incurreret defectionem.

(826) Aliter exponit Cassiodorus: « Hæc facta est mihi, subaudi consolatio. » Quod magis de nocte, quam de lege debet intelligi; ut quæ peccatoribus est cæcitas, ipsa viris sanctis illuminatio esse videatur. Sic enim credentes non patiuntur tenebras, quamvis in huius mundi cæcitate versentur. Sequitur

« Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco incolatus mei. » In hoc quoque non modicus zelus ostenditur in quo Dei justificationes sibi cantabiles fuisse dicit: Non enim sibi cantabiles essent, nisi magno cum amore et lætitia eas fecisset, unde et subditur:

« Memor fui nominis tui, Domine. » Valde bene Dei mandata custodiebat, qui in nocte, et inter ipsa tormenta ejus nomen confiteri non metuebat. « Et custodivi legem tuam; » illam videlicet legem, qua dicitur. « Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (*Matth. X, 28*). »

« Hæc mihi facta est, quia justificationes tuas exquisivi. » Sola custodia mandatorum Dei, illius noctis et tribulationis causa fuit, quia, si mandatis Dei recedere voluisset, illam noctem et illa tormenta passus non fuisset (826).

HETH. Hæc octava littera (quæ merito *vita* interpretatur, siquidem octava d'e fiet resurrectio mortuorum) docet nos de omnibus quæ in mundo sunt solum Deum et vitam æternam esse querendum.

« Portio mea, Domine, dixi custodire legem tuam. » Alii, quasi dicat, de his quæ in mundo sunt sibi eligant quod illis placuerit; mihi autem sufficit ut Dominus sit portio mea, possessio mea et omnes divitiæ meæ. Et ut hoc obtinere valeam, me legem Domini custodire promitto.

« Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo, miserere mei secundum eloquium tuum. » Ille Dei faciem in toto corde deprecatur qui summo studio nititur ad ejus imaginem reformari; vel qui ante ejus faciem venire desiderat: sicut illi, qui ait: « Ostende nobis faciem tuam, et salvi erimus (*Psal. LXXIX, 8*). »

« Quia cogitavi vias meas, et converti pedes meos in testimonia tua. » Tu, inquit, peccatori converso et pœnitenti veniam promisisti. Miserere itaque mei secundum eloquium tuum, quia ego quidem conversus sum, et vias meas cogitavi, et correxii, et pedes meos et vestigia mea ad testimonia tua direxi. Et hoc quidem sponte et bona voluntate feci (827), quia non diligis coacta servitia. Hoc est enim quod ait:

« Paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua: funes peccatorum circumplexi sunt me, legem autem tuam non sum oblitus. » Funes peccatorum tyranni et hæretici sunt, qui viros, catholicos ad peccata trahere conantur. Sed qui legem Dei non obliviscuntur, talibus funibus trahi non possunt.

« Media autem nocte surgebam ad confitendum tibi super judicia justitiæ tuæ. » Si enim legem Dei oblitus esset, nequaquam ad confitendum media nocte surrexisset. Possumus autem per mediam causam quare illi nox facta sit consolatio. Quia justificationes tuas exquisivi. Si enim dixisset meas, sustinisset adhuc densissimam cæcitatem; sed quia dixit, tuas, mundi tenebris non potuit obtæcari. »

'827' Cod. Glis., *facio*.

noctem, ævissimæ persecutionis tempus intelligere, sed vir justus neque sic perterritus a Dei confessione cessabat, sed inter ipsa tormenta Christianum se esse clamabat. Confletur autem super iudicia justitiæ Dei, qui legem Dei justitiam esse contendit. Nulla legis expositio tali confessione planior est.

« Particeps ego sum timentium omnium te, et custodientium mandata tua. » Sola lætitia, quam habet de bona operatione omnium, et de servitio Dei, quod faciunt omnes, facit eum participem omnium.

« Misericordia tua, Domine, plena est terra, justificationes tuas doce me. » Qui omnibus, quasi dicat, misericordiam facis, mihi quoque hanc misericordiam facias, ut legem et justificationes tuas me doceas. Plena est autem omnis terra misericordia Domini, qui super justos et injustos pluit, et solem suum super omnes oriri facit (828).

557 ΤΕΤΗ, *bonum* interpretatur, et Dei bonitatem, scientiam, disciplinam et justificationes nos querere hortatur. In his autem tota doctrina Ecclesiæ continetur.

« Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine, secundum verbum tuum. » Omnes bonitates, quas fidelibus suis Dominus se facturum esse promiserat, in Christi passione completæ sunt. Singulariter autem, sicut promisit, unicuique propriam bonitatem facit, aliam humilibus, aliam persecutionem patientibus (829), et similia.

« Bonitatem, et disciplinam et scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi. » Doce me, inquit, bonitatem facere, disciplinam ecclesiasticam tenere, et scientiam catholicam defendere. Quia non hæreticorum persuasionibus, non poetarum fabulis, non philosophorum superstitionibus, sed solis tuis mandatis obedivi et credidi.

« Priusquam humiliarer ego deliqui. » Prius inquit, quam sub iugo tuo, quod suave est, humiliarer, et diaboli superbiam et inflationem a me repellerem, ego multis modis deliqui, et in pluribus te offendi; « propterea eloquium tuum ego custodivi, » ut in me adimplerem quod scriptum est: « Ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia (Rom. v, 20). »

« Bonus es tu, Domine. » Et naturaliter bonus, et sine quo nihil est bonum. « Et in bonitate tua doce me justificationes tuas; » quatenus bona sit, libique placeat intelligentia mea. Ideo enim hæreticorum doctrina prava est, quia non in Dei bonitate, sed in eorum malitia est.

« Multiplicata est super me iniquitas superborum. » Satis quidem iniqui erant qui me affligendo iniquiores facti sunt. « Ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua. » Faciant quidquid possunt, et adhuc (850) iniquiores fiant, quia neque mors, neque vita

(828) « Cum dicit: *Misericordia tua, Domine, plena est terra*, ostendit utique dilatationem fidei Christianæ, quam sic misericorditer implevit, ut undique nomen vanissimæ superstitionis evacuasse doceatur. »

A poterit me separare a charitate tua, et a tuorum custodia mandatorum.

« Coagulatum est sicut lac cor eorum; » quia mollibus, quasi dicat, verbis et blanditiis nos decipere non potuerunt; nunc cor illorum contra nos induratum est ut in nullo ulterius parcant. Ego vero legem tuam meditatus sum, et quod lex tua me facere juberet, non sum oblitus.

« Bonum mihi quod sic humiliasti me; » et tantis flagellis me affligi permisisti, ut discerem justificationes tuas, quas audiendo vel legendo discere non potui, eas patiundo plenissime intellexi.

« Bonum mihi lex oris tui, super millia auri, et argenti. » Mansura fugitivis, et æterna temporibus non sine injuria comparari possunt. »

B *Job scientia*, vel *principium* interpretatur. Hæc littera ad veram scientiam nos invitat, ut non secundum litteram, sicut Judæi, sed spiritualiter legem et prophetas intelligamus, et illud omnium rerum principium esse sciamus, cujus manus nos fecerunt et plasmaverunt.

« Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me. » Quid per manus, nisi virtus et potentia ipsius significatur? Nihil corporeum in his verbis intelligatur, quia non manibus operatur Deus, sed voluntate.

« Ipse enim dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt (Psal. xxxii, 9). » Respice ad primam litteram, quæ *scientia* interpretatur, ne littera te decipiat, ut hæc verba secundum litteram intelligere velis. Unde et sequitur: « Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. » Nonne audis quia et iste spiritualem querit intellectum? Quoniam sicut Apostolus ait: « Littera occidit, spiritus autem vivificat (II Cor. iii, 6). »

« Qui timent te, videbunt me, et lætabuntur, quia in verbo tuo speravi. Illos erit in iudicio, quando omnes qui Deum timent, sive angeli, sive homines, videntes sanctam Ecclesiam, gloriosam et quasi solis radios fulgentem, de illius gloria et honore lætabuntur. Sed hoc habebit, quia in verbo Dei, in promissionibus ejus spem firmissimam posuit, et nulla ratione ab eo separari potuit.

« Cognovi, Domine, quia æquitas iudicia tua. » Omnia iudicia Dei vera et æqua sunt, sive malis prospera, sive bonis adversa contingant; quamvis super hoc etiam viri justi aliquando scandalizari soleant. Hoc autem Ecclesia se cognovisse dicit, et ideo de suis calamitatibus et afflictionibus lætatur. Unde et subditur: « Et in veritate tua humiliasti me. » Verax est Dominus et quando exultat et quando humiliat sanctos suos, quia non minus eos adjuvat humiliando, quam exaltando. Illos autem idem dicere videtur, quia Dominus **558** ait: « Non vos deseram, neque derelinquam (Joan. xiv, 18). » Non est

CASSIOD.

(829) Cod. Ghisianus, *aliam misericordiam facientibus.*

(850) Cod. Ghis., *et adhuc, si volunt.*

hoc deserere, sed probare, et ad majorem gloriam A
preparare.

« Fiat nunc misericordia tua ut consoletur me. »
Gaudeo, quasi dicat, de his quæ pertuli, sed amodo
mihi fieri consolationis misericordiam peto : « Se-
cundum eloquium tuum servo tuo. »

« Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam. » Veniant, inquit, nunc mihi servo tuo miserationes tuæ, et vivam secundum eloquium tuum, et secundum promissiones tuas. Sic se habet ordo. Bene autem dicit, secundum eloquium tuum; quia in multis locis utriusque Testamenti promittit Dominus misericordiam et adjutorium fidelibus suis. « Quia lex tua meditatio mea est. » Bona ratio cur ejus Dominus misereatur. Quorum enim miserebitur Dominus, si illos non audit qui ejus mandata custodiunt?

« Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me. » De hoc, inquit, confundantur superbi, et erubescant, quia iniquitatem fecerunt in me. Et hoc injuste, quia ego ad viam veritatis eos invitabam. Bona confusio, quia non contra eos, sed pro eis orat. « Ego autem exercebar in mandatis tuis. » Hoc est sanctorum studium et exercitium, ut mandata Dei semper custodiant.

« Convertantur ad me, qui timent te, et qui non verunt testimonia tua. » Omnes enim qui Deum timent, et qui ejus testimonia intelligunt, quocumque vadant, semper ad Ecclesiam convertuntur et ejus præcepta sequuntur. Multi enim quotidie peccando ab ea separantur, sed œnitendo ad eam revertuntur.

« Fiat cor meum immaculatum in tuis justificationibus, ut non confundar. » Confundantur igitur illi qui Dei justificationes corde sordido et maculato tractare præsumunt. Quod quidem hæreticorum proprium est, qui divinas Scripturas corde perverso interpretantur.

CAP. Hoc elementum, quod manus interpretatur, ad pugrandum et ad laborandum nos invitat. Tales enim manus habet ille qui dicit : « Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium et digitos meos ad bellum (Psal. cxxiii, 1). » Et Apostolus : « Unusquisque labore manibus suis operando quod bonum est (Ephes. iv, 28). » Et alibi : D
« Labores manuum tuarum manducabis (Psal. cxxvii, 2). » In magno namque prælio hoc in loco se (831) Ecclesia esse ostendit, dum dicit : « Quia factus sum sicut uter in pruina (Psal. cxviii, 83). » Et (232) : « Paulo minus consummaverunt me in terra (ibid., 87). »

« Defecit in salutari tuo anima mea, et in verba tua speravi. » Tantum, quasi dicat, fuit desiderium salutis tuæ, quæ æterna est, ut ex toto in anima mea deficeret desiderium salutis meæ, quæ temporalis est. Et ideo in verbo tuo et in promissione tua speravi quæ mihi salutem præstat æternam.

(831) Ita Cod. Ghis.
(832) Cod. Ghis.

A Bona illa defectio, quæ ad tantam refectionem animam perducit.

« Defecerunt oculi mei in eloquium tuum. » Isti oculi non carnis, sed mentis sunt, qui mundi vanitates videre deficiunt et despiciunt, ut sola divina eloquia contemplentur : « dicentes : Quando conso-
laberis me? » Tales oculi loquuntur, sicut alibi dicitur : « Non taceat pupilla oculi tui (Thren. ii, 18). » Omnia membra nostra loquuntur Deo, et non minus oculos, quam linguam audit. Per singula membra corporis nostri videt Deus, et intelligit intentionem cordis nostri.

« Quia factus sum sicut uter in pruina. » Hoc est igitur unde quærit consolationem. Nulla res fuit, in qua sanctorum calamitas convenientius ostendi potuisset, quam in utre, in pruina contractio, et congelatio.

« Justificationes tuas non sum oblitus. » Non ideo, inquit, justificationes tuas oblitus sum, quia tantis miseriis circumventus, quasi uter in pruina factus sum.

« Quot sunt dies servi tui? » quos videlicet in his calamitatibus sustinere habeo? « Quando facies de persequentibus me judicium? » Jam, quasi dicat, manus deficiunt, et contra eos pugnare non valeo.

« Narraverunt iniqui fabulationes, » quibus mentem meam decipere nituntur. « Sed non » ita illæ sunt, « ut lex tua, Domine. » Unde hoc? « Omnia mandata tua veritas; » illorum vero fabulationes omni falsitate et errore plenæ sunt.

C
« Iniqui persecuti sunt me, succurre mihi, et adjuva me. » Nimis duram et intolerabilem persecutionem in his verbis esse ostendit. Unde et subditur :

« Paulo minus consummaverunt me in terra. » Mala consummatio, qua humana vita in terra finitur. Qui enim sic finitur, ad æternam beatitudinem non extenditur. « Ego vero non dereliqui mandata tua. » Quod si fecissem, penitus in terra (832) consummatus essem.

« Secundum misericordiam tuam vivifica me. » Ut sicut cæpi, semper custodiam testimonia oris tui. » Non sine causa vivificari se postulat, qui quasi utrem in pruina se esse dicit.

559 LAMED. Interpretatur autem Lamed disciplina. Hujus disciplinæ discipuli sunt omnes Christiani; hanc tenent et prædicant, hanc defendunt, et per hanc salvari confidunt.

« In æternum, Domine, permanet verbum tuum et in cælo. » Cælum vocari Ecclesiam omnes Scripturæ divinæ, et præcipue Evangelia nos docent. In Ecclesia igitur verbum Dei, et doctrina utriusque Testamenti permanet in æternum. Unde et Dominus ait : « Cælum et terra transibunt; verba autem mea non transibunt (Marc. xiii, 31) (833). »

« Et in sæculum sæculi veritas tua. » Id insum

(833) In Vulgata legitur : In generationem et generationem veritas tua.

autem et per verbum Dei et per veritatem Dei significatur. Omnis namque doctrina Dei veritas est, et nihil reprehensibile in ea est.

« Fundasti terram, et permanet. » Hæc terra Ecclesia est, quam et cælum modo vocavit, ejus fundamentum Christus est, sicut Apostolus ait : « Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (1 Cor. iii, 11). » Hoc autem similiter in æternum permanet, sed non in hoc mundo permanet in æternum.

« Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia « servant tibi. » Præter angelum et hominem, omnia alia tenent ordinem sibi a Domino constitutum. Sed boni sunt isti dies qui in Domini ordinatione perseverant, per quos apostolos eorumque successores intelligere possumus. Servat terra stabilitatem suam, tenent et dies ordinem suum. « Omnia » autem « servant tibi. » Merito, inquit, et terram fundasti et dies ordinasti, quoniam per hæc et in his omnia alia servant tibi.

« Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forsitan periissem in humilitate mea. » Tunc, inquit, quando humiliabar, quando me impii flagellabant et cruciabant, tunc forsitan periissem in ipsa mea humilitate et afflictione; « nisi quod lex tua meditatio mea est, » quæ me confortat et consolatur. Unde Apostolus ait : « Ut per patientiam, et consolationem Scripturarum spem habeamus (Rom. xv, 4). » — « In æternum non obliviscar « justificationes tuas. » Et hoc ideo, « quia in ipsis « vivificasti me, » quoniam, ut modo dixi, forsitan sine ipsis periissem in humilitate mea.

« Tuus sum ego, salvum me fac. » De salute animæ loquitur; quoniam nullos alios secundum animam salvat Dominus, nisi illos qui ejus sunt. Cum enim omnia sua sint, soli tamen illi sui esse dicuntur qui ei servant et in eum credunt. « Quia justificationes tuas exquisivi. » Multis ex causis hanc suæ salutis rationem reddit, quia Domini mandata custodit.

« Me expectaverunt peccatores, ut perderent « me. » Et tu quid fecisti? « Testimonia tua intellexi, » et ideo perdere me non poterunt. Neque timui eos qui corpus occidunt, quia animam non possunt occidere, et hoc quidem testimonium tuum est.

« Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. » Vidi, inquit, probavi, et certissime cognovi, latum mandatum tuum nimis, finem esse omnis consummationis et perfectionis; et qui illud observat, securus est, et ab inimicis superari non potest. Qui enim Deum et proximum diligit, Deum et proximum offendere timet : latum, et nimis latum est hoc mandatum, quoniam omnia alia in eo continentur.

MEM. Interpretatur autem Mem *ex quo*, vel *ex ipsis*. Superioribus continuatur, et de eodem mandato primo et maximo loquitur adhuc. Et bene hic dicitur, *ex quo*, vel *ex ipsis*, quia de illo mandato lo-

quitur, quod et unum est, et multa. Audiamus igitur quid sequentia dicant, et ex ipso, et ex ipsis.

« Quomodo dilexi legem tuam, Domine? tota die « meditatio mea est. » Et hoc quidem non fecisset, nisi multum eum dilexisset. « Est autem maximum, et primum mandatum : Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, et ex omnibus viribus tuis (Matth. xxii, 37), » etc.

« Super omnes inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternum mihi est. » Hoc, inquit, mandatum omnibus inimicis meis prudentiorem et sapientiorem me fecit, quia vitam mihi præstat æternam. Et hoc est quod dicit : « Quia in æternum mihi est, » in quo qui offendit, factus est omnium reus. Cætera vero quæ sequuntur aliorum mandatorum **560** sunt. Ac per hoc intelligere possumus quid significet ex quo, vel ex ipsis.

« Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. » Satis discipuli melius intelligunt, quam ipsi sui magistri, si eam custodiunt; quia ille bene meditatatur in legem, qui eam observat. Unde Apostolus ait : « Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (Rom. ii, 13). »

« Super seniores intellexi, quia mandata tua « quæsi. » Quæsi autem plus agendo quam legendo. Neque magistri, neque seniores legem intelligunt, nisi faciant quod intelligunt.

« Ab omni via mala prohibui pedes meos, ut custodiam verbum tuum. » Neque enim aliter verbum Dei custodire potuisset, nisi a malo declinasset, cum Dominus a malo declinare præcipiat.

« A judiciis tuis non declinavi, quia tu legem posuisti mihi; » ut a judiciis tuis non declinarem. Si « vis, » inquit Dominus, « perfectus esse, serva mandata (Matth. xix, 21). » Itemque : « Qui diligit me, mandata mea custodit (Job xiv, 15). »

« Quam dulcia faucibus meis eloquia tua; super « mel, et favum ori meo. » Hoc illi soli dicere possunt qui verba Dei et audire et facere concupiscunt. Multi enim sunt (ex quibus ego quoque unus sum) quibus audire dulce est, facere autem valde amarum esse videtur.

« A mandatis tuis intellexi. » Non solum quasi dicat, mandata tua intellexi, sed ab ipsis intelligendi formam, et ipsum, quem prius non habebam, intellectum suscepi. « Propterea omnem viam iniquitatis odio habui; » quam videlicet viam illi multum diligunt qui mandata tua non intelligunt. Hoc autem quod sequitur; « quoniam tu legem posuisti mihi, » in alia translatione non habetur. Sed magna ratio est ut iniquitatem odio habeamus, quia lex justitiæ et æquitatis nobis posita est.

Nux. Hoc elementum, quod *sempiternum*, vel *piscis* interpretatur, hanc doctrinam sempiternam esse significat et omnibus eam custodientibus vitam promittit æternam. Sed necesse est ut pisces fiant, et in aquis baptismatis natent qui per eam ad beatitudinem venire desiderant. Unde et Dominus ait :

« Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto **A** non potest intrare in regnum Dei (*Joan.* iii, 5). »

« Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis. » Hoc, inquit, verbum tuum, et hæc doctrina tua, lucerna, et lumen mihi est, ut recto itinere incedere valeam, quoniam qui hoc lumine non ducuntur, cæci sunt, et in tenebris ambulat. Ideoque « juravi, et statui custodire iudicia justitiæ tuæ. » Hoc juramentum omnes illi faciunt, quicumque Christi fidem suscipiunt. Propter quod etiam « humiliatus sum usquequaque, Po-
« mine. » Illi revera humiliantur, et ex toto humiliantur, qui tanto lumine et tali lucerna illuminantur. « Vivifica me secundum verbum tuum. » Hoc est enim illud verbum quod Dominus ait : « Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (*Luc.* xviii, 14). »

« Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine. » Quæ sunt ista voluntaria, quæ sic placere Domino rogat, nisi illa juramenta quæ se vovisse et statuisse modo superius dixit : « Et iudicia tua doce me, » quia aliter ea etiam cum juramento custodire non valeo.

« Anima mea in manibus meis semper (834). » Similiter autem et beatus Job ait : « Quare lacerò carnes meas dentibus meis, et animam porto in manibus meis ? » (*Job*, xiii, 14.) Ille animam suam in manibus portat, qui bonis operibus eam Domino repræsentat. Semper sit anima nostra in manibus nostris, ut nunquam ejus obliviscamur, et nunquam eam cadere patiamur ; « et legem tuam non sum oblitus. » Non habent animam suam secum, qui legem Dei obliviscuntur. Qui vero eam præ manibus habent, legis Dei oblivisci non possunt.

« Posuerunt peccatores laqueos mihi, et a mandatis tuis non erravi. » Si legem Dei oblitus fuisset, inter peccatorum laqueos, mandata Dei custodire non potuisset.

« Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum. » Si quasi aliena, sibi que accommodata Dei testimonia habuisset, nequam eam in sempiternum habere potuisset, sed quia jure hæreditario acquisita sunt, ideo ea mittere non timet. Hinc est autem, quod hæc littera, a qua isti versus incipiunt, *sempiternum* interpretatur. « Quia exultatio cordis mei sunt. » Illis igitur testimonia Dei hæreditaria sunt, qui ea cum exultatione custodiunt, ab aliis vero facile dilabuntur.

« Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum. » Et hoc quare? propter retributionem, quam me pro hoc facto habere non dubito. In æternum Dei justificationes se facere pro-

(834) Notat Augustinus : « Non nulli codices habent in *manibus meis*, sed plures in *tuis*, et hoc quidem planum est. Justorum enim anima in manu Dei sunt. In cujus manu sunt et nos et sermones nostri. »

(835) Necessitas gratiæ Dei etiam ad initium enjuslibet actionis bonæ contra semipelagianos, et juxta

mittit, quia in æternum hæreditatem eas acquisivit.

561 SAMECH *adjutorium* interpretatur ; unde et hic dicitur : « Adjutor et susceptor meus es tu. Adjuva me, et salvus ero. » Et illi quidem hoc adjutorium habebunt qui hanc doctrinam et hanc legem custodiunt.

« Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi. » Ille diligit legem qui legis mandata observat. Præcipit autem lex, sicut Dominus ait : « Ut diligas amicum tuum, et odio habeas inimicum tuum (*Matth.* v, 43). » Sed alia lex econtra dicit : « Diligite inimicos vestros (*ibid.*). » Diligamus ergo homines iniquos secundum naturam, sed non diligamus secundum vitium quod operantur, et sic utrumque facere poterimus, et legem diligere et iniquos odio habere.

B « Adjutor et susceptor meus es tu, et in verbo tuo speravi. » Igitur significat littera « Samech, » quia illorum adjutor est Dominus qui in verbo ejus sperant, et promissiones firmissime expectant.

« Declinate a me, maligni. » Quare? « Et scrutabor et mandata Dei mei. » Quia illa diligo, vos autem odio habeo. Isti sunt illi iniqui de quibus modo dixit : « Iniquos odio habui ; » qui, nisi ab eo recesserint et declinaverint, legem Dei scrutari non valent : « Corruptum enim bonos mores colloquia prava (*I Cor.* xv, 33). »

« Suscipe me secundum eloquium tuum et vivam. » — « Omnis, qui venit ad me, dicit Dominus, non ejectionem foras (*Joan.* vi, 37). » Soli autem illi vivunt qui a Domino suscipiuntur. « Et ne confundas me ab expectatione mea. » Illi confunduntur ab expectatione sua quibus in judicio janua clauditur, et a Domino dicitur : « Amen dico vobis, nescio vos (*Matth.* xxv, 12). »

« Adjuva me, et salvus ero, et meditabor in tuis justificationibus semper. » Deus est, qui operatur in nobis et velle et posse (*Philip.* ii, 13), et sine ejus adjutorio nihil boni facere possumus (835).

« Sprevisisti omnes discedentes a justificationibus tuis, quia injusta cogitatio eorum. » Injusta est omnino iniqua est cogitatio illorum, qui ita recedunt a mandatis Domini, quibus homines justificantur, ut ulterius ad ea per poenitentiam non revertantur.

D « Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ. » Omnes homines in Adam prævaricatores facti sunt (836) ; qui, legem sibi impositam transgrediens, ad arborem sibi interdictam accessit. In illa utique prævaricatione pereunt quicumque Christi sanguine non sunt redempti (837). Qui vero redempti sunt, nisi legem sibi datam custodiant, prævaricatores sunt. Omnes igitur peccatores, prævaricatores esse

D. Augustini mentem docetur.

(836) Col. Vallicell. *prævaricati sunt*.

(837) Infantes sine baptismo pereunt ; sicut enim et ipsi prævaricatores legis a Deo Adamo datæ in paradiso, ideoque egent gratia Dei, nempe regeneratione baptismatis ut salventur. Hæc est Augustini sententia.

non dubium est. « Ideo dilexi testimonia tua. » Ipsa enim sunt in quibus homines prævaricatores fiunt, et per quæ a peccato prævaricationis liberantur.

« Infige t. more tuo carnes meas. » Ut tui timoris gladio vulneratæ carnis concupiscentiis non moveantur.

« A mandatis enim tuis timui. » Tua mandata me docuerunt et intelligere fecerunt quam magnum peccatum sit carnis voluptatibus agitari.

Aix fons, sive *oculus* interpretatur. Est igitur hæc doctrina et fons vivus, quo animæ satiantur, et clarissimus oculus, quo illuminantur. Qui de hoc fonte non bibunt, semper sitiunt, et qui hoc oculo non illuminantur, nunquam de erroris tenebris liberantur.

« Feci iudicium et justitiam, ne tradas me persecuentibus me. » — « Eadem mensura, quæ mensi fueritis, dicit Dominus, remetietur vobis (*Matth. vii, 2*). » Qui igitur rectum iudicium et justitiam fecit, non est ei timendum, ut persecutoribus suis in iudicio tradatur. Isti persecutores maligni spiritus sunt, quibus qui traditus fuerit, non dimittetur usque ad novissimum quadrantem.

« Elige servum tuum in bonum, ut non calumnientur me superbi (838). » De illa electione loquitur quæ in iudicio fiet, quando agni ponentur a dextris, hædi vero a sinistris. Elige, inquit, servum tuum, et pone me in partem bonam, ut non calumnientur me illi superbi, qui nec tibi ipsi aliquando humiliari voluerunt.

« Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et justificationes tuas doce me. » Hæc verba ineffabilis desiderii indicia sunt. Sed deficiunt oculi nostri in utraque contemplatione, **562** quia neque Salvatorem nostrum, neque ejus eloquia perfecte in hac vita comprehendere valeamus.

« Fac cum servo tuo misericordiam tuam, et justificationes tuas doce me. » Hanc, inquit, misericordiam mihi facias, ut illo fonte et illo oculo, de quibus modo superius dixi, me reficere et illuminare digneris.

« Servus sum ego, da mihi intellectum et sciam testimonia tua. » Illi soli debet dari intellectus, qui se servum esse cognoscit et Domini sui mandata offendere timet. Si non servaverit, damnabilis erit, quæ sine intellectu servare non poterit.

« Tempus faciendi, Domine, dissipaverunt legem tuam. » Nunc, inquit, est tempus faciendi quod postulo, quia nunc maxime intellectus necessarius est, quando contra veritatem hæretici pugnant. Hoc est enim quod dicit: « dissipaverunt legem tuam. »

« Ideo dilexi mandata tua super aurum et topazion. » In metallis aurum, et in gemmis topazion pretiosus est. Ideo, inquit, dilexi mandata tua super omnia, quæ hoc in mundo desiderari possunt; quia servus tuus ego sum, et tibi per omnia placere, et

(838) Vulgata habet: *Suscipe servum tuum in bonum*. Apud Augustinum legitur: *Excipe servum tuum in bonum, non calumniatur mihi superbi*: ad quod

voluntatem tuam facere concupisco. « Propterea similiter ad omnia mandata tua facienda dirigebar, » et propterea « omnem viam iniquitatis odio habui. » Bonus servus, qui Domini sui voluntati concordans, hoc diligit quod ipse: hoc odit quod ipsum odisse cognoscit.

PHE interpretatur *os*, de quo in sequentibus dicitur. « Os meum aperui, et attraxi spiritum. » Docet nos ista littera ut os aperiamus, et hanc doctrinam tam sanctam et perfectam suscipiamus, memoriz commendemus et in cordis habitaculo reponamus.

« Mirabilia testimonia tua, Domine, ideo scrutata est ea anima mea. » Magnum et perfectum os habet iste qui ita loquitur. Mirabilia quidem sunt testimonia Dei, quia tam alta sunt, ut humano ingenio intelligi non valeant; tam vera ut nemo eis resistere possit; tantæ efficaciz, ut a morte animam liberent, et ad vitam perducant æternam. « Ideo scrutata est ea anima mea. » Quæ enim scientia tam perfecta est, ut cum magno desiderio perscrutanda sit.

« Declaratio sermonum tuorum illuminat me, et intellectum dat parvulis. » Et me, inquit Ecclesia, illuminat declaratio, et expositio sermonum tuorum, et parvulis, qui in me sunt, tribuit intellectum. Talis est igitur hæc doctrina, ut pro capacitae utentium, et majoribus, et minoribus idonea sit.

« Os meum aperui, et attraxi spiritum. » Os videlicet interioris hominis aperuit, et spiritum sapientiæ et intellectus Domino largiente suscepit. « Quia mandata tua desiderabam. » Illis igitur datur sapientia qui mundo corde eam desiderant. Unde et Jacobus apostolus ait: « Si quis indiget sapientia, postulet a Domino, qui dat omnibus affluenter, et non impropertat, et dabitur ei (*Jac. i, 5*). »

« Aspice in me, et miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum. » Secundum iudicium, inquit, et testimonium apostolorum et prophetarum diligentium te. Aspice in me, et miserere mei, et illam misericordiam mihi facias quam per eos mihi facere promisisti.

« Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, et non dominetur mei omnibus iniustitia. » Hoc est enim quod alibi dicitur: « A Domino gressus hominis diriguntur, et viam ejus cupit nimis (*Psal. xxxvi, 25*). » Et alibi: « Illuminare his qui in tenebris sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis (*Luc. i, 79*). » Ubi autem gressus mentis directi sunt, ibi iniustitia dominari non potest.

« Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua. » Multæ sunt calumnie hominum quibus injuste sanctis calumniantur et quiescere non permittunt, et ideo ea diligentia, qua debent, Dei mandata custodire non possunt.

« Faciem tuam illumina super servum tuum. » Turc faciem tuam super nos Dominus illuminat,

addit S. Doctor illi impellunt, ut cadam in malum; tu excipe in bonum.

quando lætam faciem nobis ostendit, pellendo adversa et prospera tribuendo. « Et doce me justificationes tuas. » Nunquam legis et mandatorum obliviscitur, sed pene in unoquoque versu legis scientiam sibi dari exoptat.

« Exitus aquarum transierunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. » Quanta viri perfectio, qui lacrymarum inundatione aquarum exitus se transisse dicit, quia legem Domini, sicut voluit, custodire non potuit!

563 SADE *justitia* interpretatur, de qua dicitur: « Justitia tua, justitia in æternum, et lex tua veritas. » Hæc igitur littera ad justitiam nos invitat, cujus virtus non modica in hujus psalmi doctrina continetur.

« Justus es, Domine, et rectum judicium tuum. » Ideo Dominus justitiam diligit, et ideo nos hæc littera ad justitiam provocat, quia justus est, et omne ejus judicium rectum est, quem sicut Dominum, et magistrum per omnia et in omnibus imitari debemus.

« Mandasti justitiam testimonia tua, et veritatem tuam nimis. » Quia enim justus est Dominus, ideo justitiam, et testimonia sua, et veritatem suam nimis custodiri præcepit. Nimis quidem, quia in eorum observatione ipsa vita postponenda est. Dicitur nimis, non ad justitiæ contemplationem, sed ad hominum opinionem.

« Tabescere me fecit zelus domus tuæ (839), quia oblitus sunt verba tua inimici tui. » Tale est et illud, quod alibi dicitur: « Zelus domus tuæ comedit me (Psal. lxxviii, 10). » Nimio dolore se defecisse ostendit, quia domum Dei ab hæreticis destrui et dissipari conspexit. Ipsi enim sunt inimici ejus, qui verba Dei et sanum intellectum oblitus sunt, et aliter Scripturas exponunt, quam ab antiquis Patribus didicerunt (840).

« Ignitum eloquium tuum vehementer, et servus tuus dilexit illud. » Vehementer ignitum est eloquium Dei, quo mentis oculi illuminantur, peccata exuruntur, et ad Dei amorem corda fidelium accenduntur. « Et servus tuus dilexit illud. » Nisi enim dilexisset, pro eo defendendo ad mortem usque non pugnasset.

« Adolescentior sum ego, et contemptus. » Adolescentiorem, quasi dicat, inimici mei me reputant, et puerilem intelligentiam me habere dicunt, et quasi stultus et insipiens contemptus sum ab eis. « Ego autem justificationes tuas non sum oblitus, » sicut illi quorum me oblivio tabescere fecit.

« Justitia tua, justitia in æternum. » Non est talis, inquit, justitia tua, quæ oblivioni tradenda sit, æterna esse debet, et superari non potest. Unde et

(839) Vulgata habet: *Tabescere me fecit zelus meus*. Super quæ ita animadvertit S. Aug. *Tabescit me zelus meus*, vel sicut alii codices habent: *zelus tuus*. Habent nonnulli etiam *domus tuæ*, et non *tabescit me*, sed *comedit me*. Quod ex alio psalmo quantum mihi esse videtur putatum est emendandum, ubi scriptum est, *zelus domus tuæ comedit me*. Unam-

subditur: « Et lex tua veritas. » Veritas autem a mendacio superari non potest. Pro hac autem justitia tua, quam tanta instantia tenere et defendere studui, « tribulatio et angustia invenerunt me. » Et tu quid fecisti? « Mandata autem tua meditatio mea est. » Si enim a sola justitia, quam prædicabant sancti Dei cessare voluissent, illas tantas tribulationes et angustias passi non fuissent.

« Æquitas testimonia tua in æternum. » Egregie testimonia Dei non æqua esse, et ipsam potius æquitatem esse dicit, ut se justissime, et non sine causa pro eis pugnassem ostendat.

« Intellectum da mihi, et vivam. » Solum intellectum postulat, et in ipso vitam suam esse confirmat; quo videlicet intellectu, et testimonia Dei contra inimicos defendere, et ipsos inimicos expugnare valeat.

COPH interpretatur *vocatio*. Hæc littera monet nos semper vocare, et sine intermissione clamare ad Dominum, sicut sequentia manifestant, ut in omnibus necessitatibus nostris nobis subveniat, et a nostris persecutoribus nos eripiat.

« Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine. » Sic igitur clamet qui exaudiri desiderat; non voce, sed corde clamet, quia non ad vocem, sed ad cor respicit Deus. In vanum extolletur vox, nisi ex corde procedat oratio. « Justificationes tuas requiram. » Et hæc quidem causa non minima est exaudiendæ orationis.

« Clamavi ad te, et salvum me fac, ut custodiam mandata tua. » Neque enim aliter ejus mandata custodire valemus, nisi ipse nos protegat, et salvos faciat, et a vitiorum et dæmoniorum infestatione defendat.

« Præveni in maturitate, et clamavi, et in verbo tuo speravi. » Maturitas pro congruo ponitur et opportuno. « Omnia tempus habent (Eccle. iii, 1). » Et de arbore illa nobilissima dicitur: quia « dabit fructum suum in tempore suc (Psal. i, 3). » Clamat igitur in maturitate, quia tunc clamat, quando clamare oportet, et sic clamat, sicut oportet. Et qui ita clamat in verbo et promissione Dei firmissime sperare potest. Unde et sequitur: **564** « Et in verbo tuo speravi. »

« Prævenere oculi mei ad te diluculo, ut meliorer eloquia tua. » Diluculo, inquit, summo mane, nocte transacta, erroris et tenebrarum obscuritate fugata, veni ad meditandum eloquia tua, ut sic ad te et ad tui cognitionem pertingere possem. Qui lucem videre vult, de tenebris cum exire oportet.

« Vocem meam, exaudi, Domine, secundum misericordiam tuam, et secundum judicium tuum quamque lectionem optimum sensum continere demonstrat, ut quilibet videre poterit.

(840) Proprie Novatorum est sacras Scripturas in pravum sensum detorquere, et ab interpretationibus SS. Patrum suis erroribus adversantibus longe abire.

« vivifica me. » Non ex meritis, sed ex misericordia exaudiri se postulat, et secundum ejus judicium justificari querit, qui solis pœnitentibus misericordiam facit.

« Appropinquarunt persequentes me iniquitati : a lege autem tua longe facti sunt. » Mihi, inquit, appropinquarunt iniqui, ut me perderent et deciperent, sed a lege tua longe facti sunt, cui per omnia contradicunt.

« Prope es tu, Domine. » Illi, inquit, a lege tua longe sunt, quia in errore et falsitate sunt; sed tu, Domine, prope es, quia ibi es, qui veritas es. Unde et subditur : « Et omnia mandata tua veritas. » Omnia mandata Dei vera sunt, quia ab ipsa veritate composita sunt.

« Initio cognovi de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti ea. » Initium Christus est, qui de seipso ait : « Ego principium, qui loquor vobis (Joan. viii, 25). » Sed Christus hoc dicit de testimoniis suis, et de verbis suis : quia « cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (Luc. xxi, 33). » Ab ipso ergo initio cognovimus et edocti sumus, quia testimonia ejus in æternum fundata sunt. Stulti igitur sunt, qui ea dissipare et destruere conantur.

Res caput interpretatur. Hoc est illud caput sive principium de quo alibi dicitur : « In capite libri scriptum est de me (Psal. xxxix, 9). » De hoc et in sequentibus dicitur. « Principium verborum tuorum veritas. » Hoc igitur principium Christus est, a quo hæc omnia mandata suscepimus. Hæc itaque littera jubet semper ad caput respicere, et capitis reverentia omnia hæc mandata fideliter custodire.

« Vide humilitatem meam, et eripe me, quia legem meam non sum oblitus. » Vide, inquit, hanc humilitatem et afflictionem meam, et eripe me, quia multi sunt persequentes me et tribulantes me. Ego tamen legem tuam non sum oblitus, pro qua omnes istas sustineo passiones et humiliações.

« Judica judicium meum, et redime me. » Judicium suum, quo injuste ab iniquis judicatus et damnatus est, judicari et vindicari rogat, et se de illorum inopia servitute redimi et liberari postulat. « Propter eloquium tuum vivifica me. » Hoc est illud eloquium, quod Dominus ait : « Si quis sermonem meum servabit, mortem non videbit in æternum (Joan. viii, 51). »

« Longe est a peccatoribus salus, quia justificationes tuas non exquisierunt. » Boni, inquit, ideo salvantur et vivificantur, quia eloquia Domini exquisierunt et custodiunt; quod quia mali facere negligunt, ideo longe est a peccatoribus salus.

« Misericordiæ tuæ multæ nimis, Domine, secundum judicium tuum vivifica me. » Hoc est illud judicium misericordiæ plenum, quo Dominus ait : « Si dimiseritis hominibus peccata eorum, et Pater vester dimittet vobis peccata vestra (Matth. vi, 14). »

(841) Vide August. quid in hunc locum profert.

Itemque : « Dimittite, et dimittetur vobis (Luc. vi, 57). »

« Multi persequentes me, et tribulantes me. » Ego autem, sicut ipse scis, « a testimoniis tuis non declinavi, » neque inter ipsa tormenta te confiteri et laudare cessavi.

« Vidi non servantes pactum, et tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt. » Hoc de Judæis, vel de Christianis timore mortis Dominum negantibus dicit, quia inde multum dolebat et tabescebat, quod pactum non observabant, et eloquia Domini non custodiebant. Quibus Dominus ait : « Nolite timere eos qui occidunt corpus (Matth. x, 28); » quia « post hæc non habent ultra quid faciant (Luc. xii, 5). »

« Vide quia mandata tua dilexi, Domine, in tua misericordia vivifica me. » Notandum est quod homo tantæ perfectionis, quasi de futuris pertimescens, semper misericordiam petit.

« Principium verborum tuorum veritas. » Omnia, inquit, mandata tua dilexi, quorum principium veritas est, ex quo fonte ejusdem puritatis omnia deducuntur. Et ideo « in æternum manent omnia judicia justitiæ tuæ. » Si vera non essent, in æternum manere non possent; cum omnia falsa cito deficiant et pereant, nihilque diu durable sit, quod a veritate recedit.

565 Sin dentes interpretatur. Tyranni, et hæretici dentes diaboli sunt, qui sanctos decipere et devorare nituntur, de quibus alibi dicitur : « Quia comederunt Jacob, et locum ejus desolaverunt (Psal. lxxviii, 7). » Et de quibus similiter hoc in loco Ecclesia dicit :

« Principes persecuti sunt me gratis, et a verbis tuis formidavit cor meum (841). » Gratis quidem hoc faciebant, quia nulla justa causa erat, quod hoc facere debuissent. Unde et Dominus Judæis in Evangelio dicit : « Quia odio habuerunt me gratis (Joan. xv, 25). » — « Et a verbis tuis formidavit cor meum. » Non illos tantum, inquit, timebam, quantum ne te offenderem, et timore perterritus in verba tua peccarem.

« Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa. » Pro spoliis computat eloquia Dei, quæ hostibus devictis retinere et defendere potuit.

« Iniquitatem odio habui, et abominatus sum, legem autem tuam dilexi. » Non iniquos, qui me crudeliter persequuntur, sed eorum iniquitatem odio habui, et abominatus sum, ut gratis, et sine causa hoc fecisse intelligantur. « Legem autem tuam dilexi, » pro qua meipsum tradere non dubitavi.

« Septies in die laudem dixi tibi. » Finitum pro infinito posuit, et tale est ac si diceret : Quoties me in die tentaverunt, toties me paratum ad laudes tuas prædicandas et confitendas invenerunt. Et hoc est quod dicit : « Super judicia justitiæ tuæ. » Ad quid enim hæc laudes pertinebant, nisi ad judicia

justitiæ Dei? Hinc autem consuetudo inolevit ut a septies in die Ecclesia laudes Domino cantet.

« Pax multa diligentibus nomen tuum, Domine. » Multam pacem habet, qui ipsos suos diligit inimicos. Unde Apostolus ait: « Si fieri potest, quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes (*Rom. xii, 18*). » — « Et non est illis scandalum. » — « Beatus est, inquit Dominus, qui non fuerit scandalizatus in me (*Luc. vii, 25*). » Scandalum est se eis si murmurassent, et patienter omnia non sustinuis- sent (842).

« Expectabam salutare tuum, Domine. » Ideo, inquit, inter ipsa tormenta non scandalizabar, quia salutem tuam expectabam, quam mihi futuram esse non dubitabam. Et idcirco « mandata tua dilexi; » quæ nunquam mihi mentita sunt, et in omnibus vera esse probavi. Unde adhuc subditur:

« Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer. » Et hoc ipsam repetit adhuc: « Servavi mandata tua, et testimonia tua. » Quod tu ipse melius nosti. Unde hoc? « Quia omnes viæ meæ in conspectu tuo. »

Tau signum vel consummatio, sicut in principio hujus psalmi dictum est, interpretatur. Et quia ibi expositum est, ut iterum exponatur necesse non videtur. « Appropinquet oratio mea in conspectu tuo, Domine, secundum eloquium tuum da mihi intellectum. » Hoc est illud eloquium, quod alibi dicit: « Intellectum tibi dabo, et instruam te (*Psal. xxxi, 8*). » Rogat igitur, ut intellectum sibi det, sicut ei se daturum esse promisit.

« Intret postulatio mea in conspectu tuo, Domine, secundum eloquium tuum eripe me. » Et hoc est similiter quod Dominus ait: « Non vos deseram, neque derelinquam (*Joan. xiv, 18*). » Et: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii, 20*). » Itemque: « Invoca me, inquit, in die tribulationis tuæ, et respiciam te, et magnificabis me (*Psal. xliix, 15*). »

« Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me justificationes tuas. » Ideo rogavit ut intellectum sibi daret, quia ejus justificationes plenissime eructare et prædicare desiderat.

« Pronuntiabit lingua mea eloquia tua. » Et hoc omnibus nuntiabo, quia omnia eloquia tua et omnia mandata tua justa, et sancta, et æqua sunt, et nihil erit quod ab eorum laudibus me terrere possit.

(842) Nemo scandalizari debet, juxta S. Augustinum, si aliquos sanctæ cujusque professionis a lege deficere videat; sed legem diligit, ut ex ea pacem consequatur.

(843) D. Augustinus Hebraicarum litterarum interpretationem cur omiserit, rationem reddit. « Quod autem, inquit, de alphabeto Hebræo, ubi octoni versus singulis subjacent litteris, atque ita totus psalmus contextitur, nihil dixi; non sit mirum, quoniam nihil quod ad istum proprie pertineret inveni, » etc.

(844) Multam lucem pro horum psalmorum intelligentia affert Theodoretus: « Theodotion, inquit, Carmen ascensuum, sed Symmachus et Aquila in ascensus verterunt. Indicant ascensus sive gradus captivi populi a Babylone reditum, quandoquidem

« Fiat manus tua, ut salvum me faciat, quia mandata tua elegi. » Ego, inquit, mandata tua omnibus nuntiare et prædicare elegi; tu solummodo mihi adjutorium præsta, ne mihi prævaleant inimici. Nemo enim est qui dexteræ tuæ resistere possit.

« Concupivi salutare tuum, Domine, et lex tua meditatio mea est. » Non corporis, sed animæ salutem quærit, quam Dominus suis fidelibus se præcipue daturum esse promisit, dicens eis: « Nolite timere 566 eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (*Matth. x, 28*). » Unde et alibi dicitur: « Dominus custodit te ab omni malo (*Psal. cxx, 7*). » Et hoc determinat quomodo custodit. « Custodiet animam tuam Dominus (*ibid., 8*). » Et hoc est quod ait: « Vivet anima mea, et laudabit te, et judicia tua adjuvabunt me. » Judicia, inquit, tua, quæ ego prædico, et lex tua, quæ meditatio mea est, ipsa me adjuvabunt, et a cunctis periculis liberabunt.

« Erravi, sicut ovis quæ perierat, quære servum tuum, Domine, quia mandata tua non sum oblitus. » Loquitur Dominus in Evangelio (*Luc. xv*) de homine, qui habebat centum oves, et relictis nonaginta novem, unam venit quærere, quæ perierat. Inventam autem super humeros imposuit, et ad pascua reportavit; de cujus inventione maximam lætitiã factam fuisse narrat. Hæc autem ovis humana natura est, pro qua Dominus in mundum venit, quæsivit, invenit, et adhuc quotidie quærit et inventam ad cœlestia vehit (843).

PSALMUS CXIX.

CANTICUM GRADUUM.

Quindecim psalmi sunt, qui *Canticum Graduum* titulatur (844). Prius itaque de ipso numero tractandum est, quare quindecim tantummodo sint. Quinque sunt libri Moysi qui, per triplicem intelligentiam ducti, in quindecim surgunt. Est autem prima intelligentia litteralis, secunda spiritualis, tertia actualis. Prima occidit, secunda vivificat, tertia ad beatitudinem hominem perducit. De tertia namque scriptum est: « Intellectus bonus omnibus facientibus eum (*Psal. cx, 10*). » Itemque: « Non auditores legis justi sunt, sed factores (*Rom. ii, 13*). » Legere igitur, et audire bonum est: spiritaliter vero intelligere melius est, agere autem quod intelligitur optimum est. Sed quis agat, quod non intelligit? Quis intelligit quod non audit, nec legit? Sic igitur

gratia Spiritus sancti servitatem et futuram libertatem prænoscebat, et hanc et illam prædixit, illorum utilitatem procurans, et nobis hinc lucrum afferens. Verum non eadem quilibet a Psalmis graduum vaticinatur, sed unus quidem calamitates, quæ Babylone ipsis acciderunt, et hic reditus lætium nuntium, alius autem in itinere lætitiã, et alius bella, quæ post reversionem gesta fuere, alius templi restorationem, et varietas vaticinationis satietatem hymnorum cantilena exigit. Cæterum unusquisque psalmorum formatus est in sanctorum chorum, qui ea tempestate erat, quandoquidem propheticus sermo illos, quæ hic proposita sunt, dicentes inducit: at qui est primus graduum, et calamitates, et divinam benevolentiam narra- ».

tur de littera spiritualis intelligentia oritur, de spiritali vero intelligentia, operatio procedit. In illis enim quinque libris, si isto modo intelligantur, omnis divina et spiritualis intelligentia plenissime continetur. Quindecim igitur psalmi triplicatam, perfectamque scientiam ostendunt. Sed notandum quod non dicitur primus gradus, secundus gradus, vel tertius gradus, sed unusquisque vocatur Canticum Graduum, quasi unusquisque tanti sit, ut per se ad id quo tenditur, ascendentem perducere possit (845). Horum autem quindecim psalmorum (846), ille qui penultimus est, sanctorum Ecclesiam continet psallentium et dicentium: « Ecce quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum! » (Psal. cxxxii, 1.) Tales autem erant illi de quibus dicitur: « Multitudinis credentium erat cor unum et anima una; et nemo dicebat aliquid esse suum, sed erant illis omnia communia (Act. iv, 32). » Inde autem uno gradu venientes ad ultimum, seipso hortantur dicentes: « Ecce nunc benedicite Dominum omnes servi Domini, qui statis in domo Domini, » (Psal. cxxxiii, 1.) Narrat autem Propheta, et eodem ipsos per singulos psalmos loquentes introducit, quomodo mundi conversationem reliquerint, quæ impedimenta habuerint, et quid eis venieret contigerit.

« Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me. » Aliquis de illa sancta congregatione hoc dicit quod, dum in mundi hujus sæculari conversatione multas tribulationes sustineret, et Deo familiarius adhærere cupiens, sui desiderii **567** vota complere non posset; tandem intimo corde clamavit ad Dominum, et exauditus est. Quomodo autem clamaverit, audiamus.

« Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa. » Non solum hæretici, qui eum decipere et ad se trahere conabantur, sed ipsi sui propinqui et amici magnum sibi impedimentum faciebant, qui, ad sæculi voluptates et vanitates eum trahentes, sæcularibus implicari volebant. Unde non immerito eorum labia iniqua et linguam dolosam esse dicit, qui suæ mentis propositum tam sanctum et utile mutare, et ad mortis præcipitium trahere nitebantur. Ipse vero dum hæc scandala sustineret, sibiipsi et animæ suæ talia loquebatur. « Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? » Quod consilium invenire poteris ad istorum dolos et deceptiones evitandum et repellendum.

« Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoris. » Sagittæ, inquit, potentis dabuntur tibi; illis te defende, illas eis oppone: dic eis quod Do-

(845) S. Hilarius in Prologo in Cantica de quindecim gradibus, quibus inscripti sunt sequentes psalmi, hæc habet: « Sed meminisse nos oportet hos eodem psalmo non idcirco omnes corporaliter intelligendos, quia his corporalium negotiorum significatio antefertur: quin potius oportet nos spirituales intelligentiam sub hac quadam generali rerum gestarum commemoratione sectari. »

(846) « Cum gradus audimus in psalmis, non ter-

minus ait: « Qui amat patrem, aut matrem, plus quam me, non est me dignus (Matth. x, 37). » Et: « Qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus (Luc. xiv, 27). » Et: « Nisi quis reliquerit omnia quæ possidet, non potest meus esse discipulus (ibid., 33). » Et: « Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et sequere me, et habebis thesaurum in cælo (Matth. xix, 21). » Istæ sunt illæ sagittæ potentis, imo omnipotentis; acutæ cum carbonibus S. Spiritus, quibus omnes insidie, et omnia machinamenta diaboli desolantur.

« Heu me (847)! quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea (848). » Sic, inquit, liberatus sum ab eis: ego tamen multum doleo, quia tardius feci, et qui tanto tempore cum eis conversatus sum. Quoniam revera habitavi cum habitantibus Cedar, et multum incola, eisque consentiens fuit anima mea. Cedar tenebræ interpretatur. Habitat igitur cum habitantibus Cedar, qui cum talibus commoratur; tenebræ enim sunt isti tales, et tenebrosam principem imitantur.

« Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus. » Non tamen, quod vitis eorum et iniquitatibus consentirem, eisque prout poteram, multoties non contrairem. Sed dum loquebar illis, et verba salutis annuntiabam, « Impugnabant me gratis. »

PSALMUS CXX.

CANTICUM GRADUUM.

« Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. » Idem ipse, qui supra, loquitur adhuc. Cum me, inquit, cum aliter a labiis iniquis, et a lingua dolosa defendere possem, levavi oculos meos in montes, respexi ad apostolos, et ad eorum imitatores ut eorum sentirem auxilium, quorum exemplum imitari cupiebam. Et confestim illorum, et Domini auxilium suscipere merui. Et hoc est quod dicit:

« Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram. Non det in commotionem pedem tuum, neque obdormiet qui custodit te. » Sibiipsi loquitur, sicut et superius, ubi ait: « Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam. » Recitat enim ea quæ sibi contigerant, antequam sanctorum jungeretur congregationi. Sic igitur prius seipsum consolabatur, et confortabat, et pedem mentis suæ firmum stare optabat, ut ab illo suo voto, sanctoque proposito moveri non posset.

« Ecce non dormitabit, neque obdormiet qui custodit Israel. » Securus, inquit, esto, quia custos tuus semper vigilat, et nunquam suorum obliviscitur; quia nunquam dormiet ille qui custodit Israel: per-

renum, aut corporeis gressibus subeundum nobis aliquid suspicemur, sed mentis accipiamus ascensum. Ideo enim præmissum est *Canticum*, ut hoc potius ad animæ profectum applicare debeamus. Cassiod.

(847) Ita etiam apud S. Aug.

(848) Apud S. Aug. *Longinqua facta est peregrinatio mea.*

quem eos intelligamus qui ejus contemplatione delectantur, semperque eum videre desiderant.

« Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteræ tuæ (849). » Satis ostendit, quia quibuscumque modis poterat, confortabat seipsum, ut votum et desiderium suum complere non timeret, cum talem tantumque haberet custodem, protectorem et defensorem.

« Per diem sol non uret te, neque luna per noctem. » Nam et secundum litteram hoc plerumque habent sancti, qui locum secretum et solitarium, solique contemplationi idoneum sibi eligunt, ubi neque solis, neque lunæ, neque alicujus rei patiuntur injuriam. Sed per solem Christum intelligimus, qui est justitiæ sol a quo omnia illuminantur. Per lunam vero illi significantur qui in tota Ecclesia post solem virtute et miraculis sunt clariores. Et isti quidem judicaturi sunt, quorum præcepto omnes mittentur in ignem, quicumque in judicio damnabuntur. Per diem et per noctem omne tempus 568 significatur. Nunquam igitur neque sol, neque luna eos exuret, qui Domini faciunt voluntatem, quia nunquam fit, quod per diem et per noctem non fit.

« Dominus custodit te ab omni malo. » Sed ne corporis afflictionibus hoc intelligere velis, audi quid sequitur : « Custodiet animam tuam Dominus. »

« Dominus custodiat introitum tuum, » in sanctorum congregationem. « Et exitum tuum » de hoc mundo ad cœlestia festinantem. « Ex hoc nunc, et usque in sæculum. » Quid est, ex hoc nunc? Ex hoc præsentis tempore, in quo hæc facere disponis, si in hac bona voluntate perseveraveris.

PSALMUS CXXI.

CANTICUM GRADUUM.

Iste quoque psalmus illorum graduum est, per quos ad summum perfectionis conscenditur.

« Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. » Legeram, quasi dicat, in Scripturis utriusque Testamenti, et videram ibi sagittas potentis acutas, cum carbonibus desolatoriis, per quas divinæ legis sermones et testimonia significantur. Et valde lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, et dixi : Amodo nihil dubito, et certus sum quia in domum Domini ibimus, et sicut optavimus, in sanctorum congregatione habitabimus.

« Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem. » Nondum, inquit, veneram in Jerusalem, id est in illam sanctorum congregationem, et jam pedes mei certa et desiderio ibi stabant et firmati erant. Tale est illud quod Apostolus adhuc in

(849) Lectio apud S. Aug. *Dominus tegumentum tuum super manum dexteræ tuæ.*

(850) Augustinus audiatur interpret. « Quid est idipsum? Quod semper eodem modo est; quod non modo aliud, et modo aliud est. Quid est ergo idipsum, nisi quod est? quid est quod est? Quod æternum est. » Illic consonat Cassiodorii interpretatio. *Cujus participatio ejus in idipsum; id est civitatis istius participatio est in Domino Salvatore, qui est proprie in idipsum. In idipsum quippe significat æternitatem,*

terris positus dicit : « Nostra conversatio in cœlis est (Philip. III, 20). »

« Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum. » Non loquor inquit, de illa Jerusalem, quæ occidit prophetas; sed de illa quæ sic ædificatur, ut civitas, cujus participatio est in idipsum (850); cujus habitatores et volunt et nolunt idem atque ipsum; quibus omnibus est cor unum, et anima una; de quibus non immerito dicitur : « Ecce quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum. »

« Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini tuo, Domine. » Quasi aliquis dicat : Qui sunt illi qui habitant in hac Jerusalem, in qua tantam concordiam esse dicis? Cui ipse : Omnes tribus Domini, omnes viri catholici et religiosi, omnes martyres et confessores, et quicumque Deo fideliter serviunt, hujus civitatis sunt habitatores. Illuc ascendit et testimonium Israel. Ad quid? « Ad confitendum nomini tuo, Domine. » Ille est illud testimonium, quod filiis Israel in monte Sinai a Domino datum est. Hoc igitur testimonium non Judæi, sed Christiani habent. Illi hoc habent, qui non ad litteram, sed spiritualiter illud intelligunt, et in eo Dominum confitentur, et laudant.

« Quia illic sederunt sedes in judicio, super domum David. » Merito, inquit, illuc ascenderunt tribus Domini, et testimonium Domini, quia illic sederunt et sedent, sedes in judicio præparatæ, sedes illæ, quæ distributæ sunt super domum David. De quibus sedibus ipse Dominus suis discipulis loquitur, dicens : « Vos, qui reliquistis omnia, et secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel (Matth. XIX, 27). » Sic igitur divisæ sunt istæ sedes, et sic tota domus David, id est tota Ecclesia, in eas dividitur, ut unusquisque apostolus ibi suam habeat sedem. Usque hodie unusquisque episcopus sedem suam vocat Ecclesiam illam in qua ordinatus est.

« Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem (851). » Omnes, inquit, qui in Jerusalem habitatis, et quicumque hæc verba auditis, rogate pro his quæ pertinent ad pacem Jerusalem; quia sine pace impossibile est placere Deo. Et dicite : sit abundantia diligentibus te, sit abundantia totius felicitatis, ut qui de tua pace lætantur ipsi quoque perpetua pace perfruantur. Unde et subditur :

« Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis. » Fiat, inquit, pax in virtute tua, ut quod

quæ nunquam desinit esse quod est, sed semper una atque eodem modo est : virtus indefecta, potestas incommutabilis, substantia per se manens, omnia quæ vult efficaciter potens. »

(851) Interrogate quæ ad pacem sunt Jerusalem legitur in Augustino, quia refert ad iudices sedentes super duodecim sedes, et interrogabunt iudicandos; et quos invenerint fecisse misericordiam, ipsos vocabunt ad Jerusalem, quia ipsa sunt ad pacem Jerusalem, et

« nobis habere non possumus, tuis meritis obtinea-
mus. Et **569** sit abundantia in turribus tuis; per
quas pastores et rectores Ecclesiæ significantur,
quibus tota civitas defenditur et custoditur. Tanta
abundantia est istis necessaria, quæ aliis omnibus
sufficere valeat.

« Propter fratres meos, et proximos meos, loquebar
« pacem de te. » Isti sunt illi fratres qui dicunt :
« Ecce quam bonum et quam jucundum habitare
« fratres in unum! » Pro quibus semper orandum
est, ut in illa pace et concordia perpetuo perseve-
rent.

« Et propter domum Domini Dei mei, » quæ ex
tuis lapidibus ædificatur, « quæsi bona tibi. » Unde
et aibi dicitur : « Benigne fac, Domine, in bona
voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Jerusalem
(*Psal.* I, 20). »

PSALMUS CXXII.

CANTICUM GRADUUM.

« Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis. »
Habitatio Dei, et in conventu angelorum, et in Ec-
clesia est, quæ per cœlum significatur. Unde et alibi
dicitur : « Tu autem in sancto habitas, laus Israel
(*Psal.* xxi, 4). » Ad te, inquit, levavi oculos mentis
meæ, ad te venire et te videre desiderans : qui in
cœlo habitas, qui turpia et inhonesta fugis, cui pul-
chra et nitida placeant.

« Ecce sicut oculi servorum in manibus domini-
« rum suorum, et sicut oculi ancillæ in manibus do-
« minæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum
« nostrum donec misceatur nobis. » Respiciunt
servi et ancillæ ad manus dominorum dominarum-
que suarum, ut vel necessaria suscipiant ab eis, vel
se agellantur liberentur ab eis. Ita et nos ad Domi-
num semper respicere debemus, ut et necessariæ
nobis subministret, et a cunctis periculis et adver-
sitatibus liberet.

« Miserere nobis, Domine, miserere nobis, quia
« multum repleti sumus contemptione. » Non solum
ab aliis, sed ab ipsis quoque Christianis perversis et
superbis, servi Dei multoties contemptui habentur,
quia illorum vita a vita illorum dissimilis est, et
quia mundi sapientiam fugiunt, quæ apud Deum
stultitia est.

« Et multum repleta est anima nostra. » Unde?
« Opprobrii divitum, et superhorum despectioni-
bus (852). » Isti enim sunt qui eos præcipue despi-
ciunt et irrident, quoniam et divitias fugiunt, et
nimia humilitate se cunctis subjiunt. Sed hæc de-
spectio, et hoc opprobrium retorquetur in illos,
quia prope est ut divites pauperes fiant, et superbo-
rum colla humiles premant, quia sicut scriptum est :
« Deponit Dominus potentes de sede, et exaltat hu-
miles (*Luc.* I, 52). »

(852) *Psalm.* Vatic., *opprobrium abundantibus, et
despectio superbis.*

(853) *Cod. Ghis.*, *Nisi quod Deus.*

(854) *Aliter apud S. August.* *Torrentem pertransiit
anima nostra : fortasse pertransiit anima nostra*

PSALMUS CXXIII.

CANTICUM GRADUUM.

« Nisi quia Deus (853) erat in nobis, dicat nunc Israel,
« nisi quia Dominus erat in nobis, dum insurgerent
« homines in nos, forsitan vivos deglutissent nos. »
Nunc, inquit, sancti in unum congregati, quibus est
cor unum et anima una, recordentur pristinae suæ
conversations, et de quantis periculis eos Dominus
liberaverit, et dicant : Nisi quia Dominus liberavit
nos, proximi fuimus morti et perditioni. Bene autem
Israel isti vocantur qui in Dei visione et contem-
platione tanto affectu et desiderio delectantur. Vivi
autem deglutiuntur qui, nisi temporaliter moriantur,
a Deo separati in æternum morientur. Unde adhuc
subditur :

« Dum irasceret animus eorum adversus nos,
« forsitan velut aqua absorbuissent nos. » Qui ita
absorbentur, non anima, sed corpore pereunt. Sic
enim absorpti sunt omnes martyres, qui, si veritatem
negare voluissent, absorpti utique non fuissent. Sed
quia Dominus presens aderat, sic isti liberati sunt,
ut neque corporis, neque animæ jacturam susti-
nerent.

« Torrentem pertransiit anima nostra, forsitan
« pertransisset anima nostra aquam intolerabi-
« lem (854). » Nota quod dicit, anima nostra, quasi
multorum una sit anima, quia de illis est quibus est
cor unum, et anima una. Torrentem se pertransisse
dicit, per quem duram et repentinam passionem, sed
tolerabilem ostendit. Quæ si etiam intolerabilis fuis-
set, ipsi tamen cum adjutorio Dei, viriliter eam per-
transissent.

« Benedictus Dominus qui non dedit nos in
« captionem dentibus eorum. » Et hoc ostendit.
« Anima nostra sicut passer erepta **570** est de la-
« queo venantium. » Et hoc quomodo? « Laqueus
« contritus est, et nos liberati sumus. » Cujus adju-
torio? « Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui
« fecit cælum et terram. » His verbis aperte de-
monstrat, et deceptionum retia circumposita fuisse,
et se in ipsa retia incidisse, et vel signis, vel ra-
tionibus retia rupisse, et ita se cum Dei adjutorio
evasisse. Sed notandum quod apostoli in mari, ma-
ligni vero spiritus in aere retia ponunt. Ipsi enim
sunt de quibus Apostolus ait : « Quia non est no-
bis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed
adversus principes et potestates, adversus mundi
rectores tenebrarum harum, contra spiritualia ne-
quitia in cœlestibus (*Ephes.* vi, 12). »

PSALMUS CXXIV.

CANTICUM GRADUUM.

« Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, non
« commovebitur in æternum qui habitat in Jerusa-
« lem. » Mons Sion munitissimus fuit locus in Jeru-

aquam sine substantia. Ubi inquit : « Quæ est aqua
sine substantia, nisi aqua peccatorum sine substan-
tia. Peccata enim non habent substantiam, inopiam
habent, » etc.

salem ad totius civitatis custodiam ædificatus; per quem apostoli et cæteri Ecclesiæ custodes et defensores significantur. Sicut, inquit, mons Sion, ille videlicet mons Sion, qui habitat in Jerusalem, per quem modo aliquem sanctorum cœtum significari diximus; non commovebitur, neque ab ea separabitur in æternum: ita et omnes illi qui confidunt in Domino, non commovebuntur in æternum, neque ab ea sanctorum congregatione dividuntur, ubi est cor unum et anima una. Sive enim in terra, sive in cœlo sint, omnes simul erunt, omnes ejusdem civitatis cives et habitatores erunt, et omnes sine fine gaudebunt (855).

« Montes in circuitu ejus. » Non timeat, inquit, Jerusalem, non timeat sanctorum et pacificorum congregatio, quia montes sunt in circuitu ejus, qui eam protegunt atque defendunt. Et non solum montes, sed ipse « Dominus vigilat in circuitu populi sui, ex hoc nunc et usque in sæculum, » secundum promissionem suam, qua suis discipulis ait: « Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Math. xxviii, 20). » Securi igitur maneant, qui non solum angelorum et apostolorum, sed ipsius quoque Domini custodia muniuntur. Et unde hoc probas?

« Quia non derelinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum. » Et hoc ideo, « ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas. » Sic Dominus defendit sanctos suos, et ea custodia confirmat, ut quamvis multoties peccatores in corpore sæviant, animam tamen superare non possunt. Virgam quoque ipsam Dominus avertit, et non quantum volunt, sanctos suos, eos flagellare permittit. Sors enim justorum Ecclesiæ dicitur, quia ipsa est, quam sibi in partem elegit.

« Benefac, Domine, bonis et rectis corde. » Quid est benefac, nisi libera, protege, custodi, virgam peccatorum averte, et retine manus eorum, ne ad iniquitatem eam extendant.

« Declinantes autem ad obligationem adducet Dominus cum operantibus iniquitatem. » — « Nemo militans Deo, dicit Apostolus, implicat se negotiis sæcularibus, ut placeat ei, qui se probavit (II Tim. ii, 4). » Multæ sunt obligationes diaboli quibus homines ligat et trahit. Et valde timendum est quod hic dicitur, quoniam qui ad tales obligationes declinant simul cum operantibus iniquitatem ad supplicia ducentur æterna. Et tunc quidem ducentur, quando pax æterna et indeficiens veniet *supra Israel*. Hoc audiant monachi et qui sæculum reliquerunt, et quam bonum et quam jucundum sit fratres habitare in unum didicerunt, iterum ad sæculi negotia declinare non optent.

571 PSALMUS CXXV.

CANTICUM GRADUUM.

« In convertendo Dominus captivitatem Sion,

(855) « Sed hic quoque Jerusalem, cœlestem patriam debemus advertere, quæ significat visionem

A « facti sumus sicut consolati. » Prædicit Propheta in hoc psalmo, quod dixerunt Judei reverentiæ de captivitate sua; et hoc similiter, quod dixerunt Christiani, quando ipsi quoque de sua captivitate reversi sunt. Dicunt Judæi: Dum converteret Dominus captivitatem Sion, et de Babylonis captivitate nos in patriam revocaret, « facti sumus sicut consolati. » Et tunc quidem « repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione. » Non ex toto consolati, sed quasi consolati facti sunt, quia quamvis in patria habitarent, nondum tamen libertati redditi erant, sed adhuc sub Babylonis tenebantur potestate. Magno tamen gaudio et exultatione repleti sunt, cum et templum reædificari, et civitatem restaurari viderent, et unusquisque, quod multum optaverat, maneret sub vite sua et sub ficu sua. Nunc autem quid de Christianorum quoque captivitate Propheta dicat, audiamus.

« Tunc, inquit, dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum illis: magnificavit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes. Convertite, Domine, captivitatem nostram, sicut torrens in austro. » Usque ad tempora Constantini imperatoris ubicunque inter gentes Christiani erant, sub dura paganorum servitute premebantur. Et tunc quidem dicebant hoc, quod Propheta eos dicturos esse prædixerat. Et hoc est quod sequitur: « Magnificavit Dominus facere cum illis, » cum Judæis videlicet, quos inter inimicos custodivit, et tandem de captivitate liberavit. « Magnificavit [Dominus] similiter facere nobiscum; » unde nos quoque « facti sumus lætantes, » et non minus quam illi gaudio et exultatione repleti sumus. Adhuc tantum unum restat, quod rogamus; et velociter fiat. Et quod est illud? Ut nostra quoque captivitas convertatur. Et majora quidem fecit Dominus cum Christianis in captivitate sua, quam cum Judæis in sua; quia multa signa et miracula per eos tunc operatus est, quod per illos fecisse non legitur. Auster autem ventus est pluvialis, et torrentes desiccatos aquis implet et currere facit. Sic igitur factum est in captivitate, quando magno agmine, quasi pleno flumine, omnes captivi ad propria remeabant. Legimus quod tempore prædicti principis omnes sancti cum magno honore de exilio reversi sunt.

« Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent: euntes ibant et flebant mittentes semina sua. » — « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Math. v, 5). » Seminabant et flebant, prædicabant et lugebant, et non solum pro bonis, sed pro ipsis quoque persecutoribus suis plorabant et orabant. Et idcirco cum gaudio metent, quia omnes illos, quos fleando et patiendo converterunt, cum gaudio in judicio Domino præsentabunt. Unde et subditur:

« Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. » Bene autem dicit, ve-

pacis: de qua nullus potest ullo modo commoveri qui meruit in ejus soliditate constitui. » **CASSICA.**

nent, quia in cœlis sunt, et inde venturi sunt, A et quot animas unusquisque convertit, tot manipulos Domino offert.

PSALMUS CXXVI.

CANTICUM GRADUUM.

« Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum æ laborant, qui ædificant eam. Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilant, qui custodiunt eam. » Hinc est enim, quod discipulis suis Dominus ait : quia « sine me nihil potestis facere (Joan. xv, 5). » Unde et Apostolus dicit : « Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (I Cor. iii, 7). » Nihil enim proficit prædicatio, nisi Spiritus sanctus interius operetur (856).

« Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite B postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. » Contra hæreticos loquitur, omnesque falsos prædicatores de quibus in Evangelio Dominus ait : « Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces (Matth. vii, 15). » Et Apostolus : « Multi, inquit, ambulat, de quibus dicebam vobis, nunc autem et fleus dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum, Deus venter est (Philip. iii, 18). » Isti sunt, qui surgunt ante lucem et manducant panem doloris. Sed vanum est illis ante lucem surgere, quia cæci sunt et duces cæcorum. Ante lucem quidem surgunt, qui antequam illuminentur et doceantur, prædicare et docere incipiunt. Unde subditur :

« Surgite postquam sederitis. » Prius, inquit, sedete, prius discipuli estote, prius divinæ legis magistrus audite, et non panem doloris et erroris, sed cibum spirituale, et catholicum ab eis suscipite.

572 « Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini, filii merces fructus ventris. » Modo, quasi dicat, difficile boni discernuntur a malis, quia et illi et isti prædicant, et illi et isti altaris sacramenta suscipiunt, utriusque Deum laudant et benedicunt. Sed tunc hæreditas Domini et merces filii, et fructus ventris cognoscetur, quando somnum dilectis suis Dominus dabit. Somnus hoc in loco quietem significat. Hoc igitur erit in iudicio, quando a vigiliis et laboribus, quibus servos suos Dominus vigilare præcepit, ad somnum et quietem, et ad perpetuam felicitatem vocabit. Et isti quidem sunt merces filii, quia hanc mercedem de labore suo Christus suscepit. Isti sunt fructus ventris, quos simul omnes in uno Filio suo unigenito et primogenito beatissima Virgo Maria Domino peperit (857).

« Sicut sapientiae in manu potentis, ita filii excusso-

(856) Præclare addit Augustinus : « Nemo habet aliquid boni, nisi ab illo acceperit, qui solus bonus est. »

(857) *Ecce hæreditas Domini, filii, merces fructus ventris*; sic legit Cassiodorus, et exponit : « *Ecce hæreditas Domini, filii scilicet Ecclesiæ, ex aqua et Spiritu sancto generati, qui hæreditas Domini esse*

rum. » Isti excussi, electi et expulsi, apostoli sunt. Quibus ipse Dominus ait : « Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam (Matth. x, 23). » Horum autem filii sunt, quicumque eos imitantur : qui vero eos imitantur, tales sunt, quales sagittæ in manu potentis. His enim sagittis vitiorum exercitus fugatur, his multitudo dæmonum superatur, his vincitur omnis turba hæreticorum.

« Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis. » Et qui sunt illi qui implent desiderium suum ex ipsis, nisi illi qui libenter eos audiunt, et eorum doctrinam et mandata custodiunt? Tales autem « non confundentur, quando loquentur inimicis suis in porta. » Inimici nostri maligni spiritus sunt, qui in iudicio ad accusandum præparati erunt; quando porta vitæ aperietur bonis, et porta mortis aperietur malis. Illi autem tunc confundentur, qui eis resistere non valebunt, per quos illos intelligimus, qui in peccatis perseverantes, ad penitentiam non redierunt.

PSALMUS CXXVII.

CANTICUM GRADUUM.

« Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulat in viis ejus. » Illi, inquit, sunt beati, qui non mortem, non rerum temporalium amissionem, non mundi miserias, sed Dominum timent. Hinc est enim quod Dominus ait : « Nolite timere eos qui occidunt corpus, sed potius eum timete qui corpus et animam potest perdere in gehennam (Luc. x, 28). » — « Beati qui ambulant in viis ejus, » et custodiunt mandata ejus, quia mandata ejus vitæ sunt, per quas ad eum venire debemus.

« Labores fructuum tuorum manducabis, beatus es, et bene tibi erit. » In alia translatione non fructuum tuorum, sed manuum tuarum habetur. Unde et Apostolus ait : « Laboret unusquisque manibus suis, quod bonum est (Ephes. iv, 28). » Sed non ideo est homo beatus, quia de tali labore vivit. De animæ igitur labore intelligi debet, quæ pro bona operatione quam in hac vita operatur, in alia vitæ celestibus deliciis perfruetur. Hæc autem figura *hypallage* Græcæ vocatur, quando per contrarium aliquid dicitur : Non enim labores fructuum, sed fructus laborum suorum homines manducant. Tale esset, si diceretur, hic homo detur illi equo, cum dici debuisset, ille equus detur huic homini. Tale est illud in Virgilio :

..... dare classibus austrum ;
cum dici debuisset : dare classes austro.

« Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. » Quid hic facient, qui uxores non habent, si ad litteram hoc intelligitur? Omnis virtus,

noscuntur. Et qui sint isti filii consequenter exponitur : *merces fructus ventris*. Hujus *fructus ventris*, id est uteri virginalis partus, merces est omnis ejus hæreditas, quæ resurgens in cælorum possessionem mittitur, et æterna cum Domino felicitate gaudebit. »

quam multum diligis et in qua multum delectaris, A uxor tibi est, sive sapientia, sive humilitas, sive misericordia, sive obedientia, sive quælibet alia sit. Hæc autem quasi vitis abundans erit tibi, semper fructifera, suavis et jucunda ubicunque fueris in hac amplissima domo, quam tibi et cunctis viventibus Dominus præparavit. Bona uxor quæ virum suum non derelinquit, et ubicunque est, semper illi præstat lætitiâ et honorem: ubique honorabilis est qui secum talem ducit uxorem.

« Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ. » Filii tibi sunt qui te imitantur, tuamque doctrinam tenent et custodiunt. Isti autem, si Deum timueris, et in viis ejus ambulaveris, tales erunt in circuitu mensæ tuæ et circa doctrinam pectus tui, quasi olivæ novellæ fructu pacis et misericordiæ plenæ. « Ecce sic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum. » Ecce, inquit, audisti, quam benedictionem suscipiunt omnes qui Deum timent, quam bene vivant, quales uxores et filios habeant. Insuper et hæc alia benedictio veniat super te et maneat semper.

573 « Benedicat te Dominus ex Sion, et videas que bona sunt in Jerusalem, omnibus diebus vitæ tuæ, et videas filios filiorum tuorum. » Et sit pax æterna et indeficiens super Israel, illum videlicet Israel qui Deum cognoscit et diligit. Hæc est illa Sion de qua Dominus alibi ait: « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus (Psal. II, 6), » per quem Ecclesia significatur, ad prædicandum et docendum præceptum ejus. Prædicare autem magis pontificum, quam regum esse videtur. Inde igitur, id est de Sion rex et pontifex maximus Jesus benedicit fideles suos, ut videant quæ bona sunt in cœlesti Jerusalem, omnibus diebus vitæ suæ, qui nunquam finem habebunt. Et videant filios imitatores suos, et filiorum suorum, non usque in tertiam et quartam generationem, sed usque in æternum et in sæculum sæculi.

PSALMUS CXXVIII.

CANTICUM GRADUUM.

« Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicebat nunc Israel. Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, etenim non potuerunt mihi (858). » Sicut in præcedenti psalmo omnes boni æterna benedictione benedicuntur; ita et in hoc omnes iniqui et peccatores æterna maledictione maledicuntur. Quod autem ait: « dicat nunc Israel, » insultatio est adversus eos qui populum Dei se vicisse gloriabantur. Nunc, inquit, post victoriam securus et felix dicat Israel, dicat populus, qui Deum cognoscit et videt: sæpe expugnaverunt inimici mei, sicut ipsi dicunt, a juventute mea, sæpe expugnaverunt

me. Non equidem expugnaverunt, neque prævalere mihi potuerunt.

« Super dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitates suas. » Pugnaverunt quidem, quasi dicat, peccatores multum contra me; sed mentiuntur si dicant quod expugnaverunt me; fabricam et incudem me fecerunt, et duris magnisque malleis supra dorsum meum fabricaverunt, et me quidem in vas pulcherrimum et pretiosum converterunt; sibi autem iniquitates prolongaverunt. Unde in Apocalypsi Joannes apostolus ait: « Tempus enim prope est, qui nocet noceat adhuc, et qui in sordibus est sordescat adhuc, et justus justificetur adhuc (Apoc. XIIII, 11). »

« Dominus justus conecidet cervices peccatorum. » Merito illæ cervices concidentur, quæ in nimiam superbiam elatæ, contra ipsum Deum blasphemias jaculare non timuerunt. Hinc autem eos maledicere incipit, quia inconvertibiles et mortis obnoxios esse esse cognoscit. « Confundantur, inquit, et reverentur omnes qui oderunt Sion. »

« Fiant sicut fenum ædificiorum, quod, priusquam evellatur, arescit. » Sic sunt iniqui homines, sicut fenum ædificiorum, qui, quoniam fidei et bonitatis humorem non habent, facile siccantur, et igni æterno et inexstinguibili præparantur.

« De quo non implebit manum suam qui metet, et sinum suum qui manipulos colliget. » Messores isti, angeli sunt, qui non in manum neque in sinum, fenum illud fetidum colligent, sed sicut in Evangelio legitur, in fasciculos ligabunt, et mittent illud in caminum ignis, ibi erit fletus et stridor dentium (Matth. XIII, 42).

« Et non dixerunt, qui præteribant: Benedictio Domini super vos, benediximus vos in nomine Domini. » Ego, inquit, non immerito istos maledico, quia sanctos apostolos et prædicatores per se transeuntes et prædicantes viderunt et audierunt, et eorum benedictiones suscipere non meruerunt, quoniam eorum verbis credere noluerunt. Unde non dubium est omnes illos æternæ morti esse destinatos, quicunque evangelicam et apostolicam prædicationem non receperunt.

PSALMUS CXXIX.

CANTICUM GRADUUM.

« De profundis clamavi ad te, Domine, Domine, exaudi orationem meam. » In eo quod de profundis clamaase dicit, in magnis angustiis se fuisse ostendit, et spiritualium et carnalium passionum. Ille quoque de profundis clamat, qui ex intimo corde Deum exorat.

« Fiant aures tuæ intendentes in orationem servæ tuæ. » Sufficere poterat quod dixit: « Exaudi ora-

(858) Ecclesiam hic loqui ex Propheta intelligit Augustinus, et ab exordio, nempe ab ejus juventute cœpta est ejus expugnatio: Jam modo Ecclesiæ senectus expugnatur; sed non timeat: dicat: Sæpe expugnaverunt me a juventute mea. Nunquid ideo

non pervenit ad senectutem, quia non cessaverunt illi expugnando? Nunquid delere potuerunt? Dicat nunc Israel: et consoletur te Israel Ecclesia de præteritis exemplis et dicat: Sæpe expugnaverunt me a juventute mea. »

tionem meam; » sed aures **574** ejus ad suam orationem intentas esse postulat, per quas ejus benignitatis velocissimam exauditionem intelligere possumus. Servum quoque se confitetur, ut Domini clementiam facilius impetrare valeat.

« Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, « quis sustinebit? » Si enim, non dicam ad alias, sed ad solas primi hominis iniquitates Dominus respexisset, nullus hominum salvari potuisset.

« Quia apud Dominum propitiatio est, et propter « legem tuam sustinui te, Domine. » Non observabit Dominus, quasi dicat, iniquitates nostras, quia magna propitiatio et misericordia apud eum naturaliter est; qui non vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat. Unde et subditur: « Et propter legem tuam sustinui te, Domine. » hæc est illa lex a Domino data: « Peccator quacun- que hora conversus fuerit, vita vivet, et non morietur (Ezech. xxxiii, 11). » De qua adhuc subditur:

« Sustinuit anima mea verbum tuum, speravit « anima mea in Domino. » Et revera magnam spem tribuit peccatoribus lex ista benignissima, pietate et misericordia plena.

« A custodia matutina usque ad noctem speret « Israel in Domino. » Speret, inquit, Israel in Domino, non carnalis, sed spiritualis Israel; non ille qui eum interfecit, sed ille qui in eum credit et firmissime sperat. « A custodia matutina, » qua ipse Dominus a mortuis resurrexit, « usque ad noctem, » qua ista dies, et hæc ætas ultima finiatur. Quis enim tantam spem habere potest, quantam ille populus, pro quo Dominus mortuus est et resurrexit?

« Quia apud Dominum misericordia est, et copiosa apud eum redemptio. » Hæc est maxima, et probabilis ratio, quare Israel in Domino speret (859), quia, quamvis multum peccaverit, misericordia tamen, et redemptio vincit. Magna redemptio, et nimis copiosa, ut pro uno peccato Christi sanguis pretiosissimus funderetur. Unde Apostolus ait: « Empti enim estis pretio magno, glorificate et portate Deum in corpore vestro (I Cor. vi, 20). »

« Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus « ejus. » Agamus gratias Salvatori nostro, quia hæc redemptio jam facta est, quam Propheta futuram esse prædixit.

PSALMUS CXXX.

CANTICUM GRADUUM.

« Domine, non est exaltatum cor meum, neque « elati sunt oculi mei. » Hæc vox perfectorum est, neque ad jactantiam suam ista loquuntur, sed ut

(859) « Red lita est causa mirabilis quare israel debuisse sperare in Domino: quia in ejus manu misericordia est, quæ potest ex perverso justum facere, ex imbecillo inmortalem, ex carneo angelis similem. Hoc enim ille de nobis consuevit ostendere, ad quod humana natura per se non potest pervenire. »

CASS:OD.
(860) Quid hoc in psalmo contineatur, paucis explicat Cassiodorus. « Psalmus hic, inquit, humilitatem quietem prædicat, temperantiam docet, pa-

cos alii imitantur, et talia facere pertimescant. « Domine, inquit, non est exaltatum cor meum, » ut de scientia, vel aliis virtutibus, quas mihi tribuisti, me extollerem et superbirem. « Neque elati sunt oculi mei, » in quibus superbia maxime notari et deprehendi solet (860).

« Neque ambulavi in magnis. » Ut in illis delectarer quæ ab omnibus magna et pretiosa esse videntur. « Neque in mirabilibus super me. » Multi enim ideo erraverunt, quia ad ea se extendere conati sunt, quæ supra nos sunt, et humanam intelligentiam excedunt. Talia itaque miranda, veneranda et credenda sunt, et non argumentis dialecticis pertractanda (861). Inde enim Arius infelix cecidit, quia de Trinitate inseparabili dialectice disputare non timuit. Unde et subditur:

« Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam; sicut ablactatus (subauditur si peccaverit) super matre suæ, ita retribues in animam meam. » Hoc est enim quod Apostolus dicit: « Non alta sapientes, sed humilibus consentientes (Rom. xii, 16), » quia sicut scriptum est: « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (I Petr. v, 5). » Fidem autem catholicam non superbi, sed humiles docuerunt. Quam magnum autem peccatum sit non humiliter sentire, super alios se exaltare, et aliam fidem et doctrinam prædicare, ac per hoc sanctam Ecclesiam omnium Christianorum matrem scandalizare, in eo ostenditur, quod vir iste catholicus dicit: « Sicut ablactatus, » si peccaverit, « super matre sua, » non ejus, sed aliam doctrinam prædicando, merito damnandus et excommunicandus est; ita retribues in animam meam. Iste est ille ablactatus, de quo Propheta dicit: « Quem docebit scientiam? Quem intelligere faciet auditum? » (Isa. xxviii, 9.) — « Ablactatus **575** a lacte, avulsos ab uberibus, » per quos illi intelliguntur, qui doctrinam ecclesiasticam didicerunt, et ad tantam scientiam pervenerunt, ut jam non lacte egeant, ut Apostolus ait, sed solido cibo. Talibus igitur parcendum non est, si extraneam doctrinam prædicare voluerint.

« Speret Israel in Domino ex hoc nunc et usque « in sæculum. » Ex quo enim Israel se humiliavit, et fidem catholicam suscepit, et matrem Ecclesiam offendere timuit, firmissime sperare in Domino potuit; qui si aliter fecisset, nullam spem habere potuisset.

PSALMUS CXXXI.

CANTICUM GRADUUM.

« Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus. » De Salvatore nostro loquitur, qui scientiam monet. »

(861) Cogitandum est S. Brunonem, virum doctissimum, reprobasse non absolute Dialecticæ usum quoad sacra mysteria, sed ejus scientiæ excessum, et abusum, sicut Apostolus non scientiam damnat, sed vanam scientiam. Et sane idem S. Bruno explanando psalmum reprehendit in hæreticis *dialecticas ambages, ambages deceptionum et: sophismata*; non autem rectam ratiocinandi methodum. Ita infra in expositione psal. cxxxix.

agnus mansuetus ad victimam ductus, non aperuit os suum. Rogat igitur Patrem ut Filii sui humilitatis, mansuetudinis, patientiæ et obedientiæ nunquam obliviscatur (862).

« Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob. » Et hoc similiter orat ut sit memor illius juramenti et illius voti, quod Domino juravit et vovit (863). Voluntas Christi de Ecclesia ædificanda, quia immutabilis est, pro juramento et voto accipitur. Et hoc est quod dicit :

« Si introiero tabernaculum domus meæ, si ascenderis in lectum strati mei, si dederis somnum oculis meis, aut palpebris meis dormitionem, aut requiem temporibus meis, donec inveniam locum cum Domino, tabernaculum Deo Jacob. » Tota hæc verborum repetitio idem significat, quæ ideo idem sit, ut firmitus credatur. Et tale est ac si diceret : Non prius introibo in tabernaculum domus meæ, cælestis videlicet Jerusalem, neque ascendam in lectum strati mei, per quem illa habitatio ineffabilis quietis significatur, donec locum inveniam Domino, et tabernaculum dignum suæ habitationis. Et sicut ipse mihi domum in cælis præparavit ; ita et ego sibi in terris domum præparabo. Per somnum vero, et dormitionem et requiem idipsum significatur quod per domum et lectum significari diximus. Et tale est ac si Salvatoris nostri humanitas diceret : Non prius in illam domum æternæ quietis et beatitudinis intrabo, quam Ecclesiam catholicam in terris ædificavero.

« Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis silvæ (864). » In Ephrata, quæ alio nomine vocatur Bethlehem, natus est Dominus ; ibi prius visus et auditus est, ibi primos suæ infantie vagitus emisit, quibus angeli organizantes cantaverunt : « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. 11, 14). » Campi silvæ Judæa est, quam Dominus per seipsum excoluit, et seminavit et prædicavit, malas arbores extirpavit vitiorum et malignorum spirituum spineta eradica- vit. Et fortasse illa terra inde etiam campi silvæ vocatur, quia silvæ gentium, quæ in ea habitabant, a filiis Israel inde succisæ et extirpatæ sunt. Ibi igitur Ecclesia cœpit, qua postea per universam mundum dilatata, tabernaculum Dei hoc in loco vocatur. De quo et subditur :

« Introivimus in tabernaculum ejus, adoravimus eum in loco ubi steterunt pedes ejus. » Ostendit jam

(862) Amplior est super hunc locum Cassiodorii commentatio, qua ostendit propheticum sermonem de Christo Domino omnino esse intelligendum.

(863) « Nemo præsumat viribus suis reddere quod voverit. Qui hortatur ut voveas, ipse adjuvat, ut reddas. » S. Aug. enarr. in Ps.

(864) Singularis est Bruno hac in lectione. Omnes quos vidi SS. Patres et expositores habent cum Vulgata : *Audivimus eam*, id est arcam Domini, esse in Ephrata, invenimus eam in campis silvæ ; sed Bruno interpretatio convenit cum S. Hilario. Inquit enim Ephrata requiem significare. *Auditur itaque in Ephrata.* « Ephrata eadem est quæ Beth-

lethem esse constructum, quod se Dominus construere sub juramento promiserat : in quod se quoque cum aliis intrasse et adorasse ostendit. Pedes ejus apostoli sunt, qui ejus fidem et doctrinam ubique gentium portaverunt. De quibus dicitur : « Beati pedes evangelizan- tium pacem, evangelizan- tium bona (Rom. x, 15) ! » Hoc autem ad litteram intelligi potest, quia in illo loco adorant Christiani ubi Salvator noster suis pedibus ambulavit.

« Exsurge, Domine, in requiem tuam, et arca sanctificationis tuæ. » Ecce, quasi dicat, comple- tum est votum ; fecisti quod promisisti : exsurge in requiem tuam, et duc tecum ipsam arcam, quam modo fecisti sanctificationis tuæ. Merito autem Ecclesia arca vocatur, in qua quæque arcana et meliora reposita sunt. Non potest hæc arca tota modo simul ascendere, 576 ascendit tamen quoti- die, et in judicio tota simul ascendet.

« Sacerdotes tui induantur justitiam, et sancti tui exsultent. » Tu, inquit, exsurge : sacerdotes vero tui, apostoli tui, eorumque successores induantur justitiam, ut arcam et Ecclesiam tuam juste et sapienter regere valeant, et omnes sancti tui sub eo- rum regimine et custodia exsultent.

« Propter David servum tuum non avertas faciem Christi tui. » Ille versus primo hujus psalmi versus jungitur, ubi dicitur : « Memento, Domine, David. » Rogat itaque Dominum ut non avertat faciem Christi Filii sui, sed ubique et in omnibus eum exau- diat, ejusque per omnia compleat voluntates. Et quia non est alius major, vel charior, per quem eum rogare possit, per eundem ipsum eum deprecatur, dicens : « Propter David servum tuum, » te exoro, « ut non avertas faciem Christi tui. » Hinc est enim quod Dominus ait : « Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis (Joan. xvi, 25). » Nunc autem ostendit subito sibi revelatum esse, quantum Pater eum diligit, ejusque faciat voluntatem dum dicit :

« Juravit Dominus David veritatem, et non frustra- bitur eam, de fructu ventris tui ponam super sedem meam. » Sicut Filius Patri, ita et Pater Filio juravit, ut per hoc ejusdem potentie et æqualitatis (865) intelligamus. Salvatoris nostri filii, et illius ventris fructus sunt apostoli, qui de semine et doctrina pectoris ejus creati et generati sunt. Sedes autem ejus Ecclesia est, super quam isti reges et pontifices ordinati sunt. « Si custodierint filii tui

lehem, in qua natus Dominus ex Maria est. Testis est nobis Propheta dicens : *Et tu Bethlehem domus Ephrata non es minima, ut sis in millibus Juda ; ex te exiet qui erit rex Israel.* Illic enim primum Dei requies auditur, ubi primus Unigenitus Deus corpus humanæ carnis habitavit ; et quod in Ephrata audi- tur, in campis silvæ invenitur. Initium itaque Eccles- iæ in Bethlehem auditur ; esse non cœpit a Christo, sed in gentibus reperitur, quæ sunt in campis silvæ, ex horrentibus nitidæ, ex sterilibus fructuosæ, ex ignis pabulo vitalis cibi regio, ex ferarum cubilibus Dei requies, domus, templum atque possessio. »

(865) Cod. Ghs., et æquales.

« testamentum meum et testimonia mea hæc, quæ A
 « docebo eos, et filii eorum usque in sæculum sæ-
 « culi sedebunt super sedem meam. » Non solum,
 inquit, filios suos ponam ego super sedem meam,
 sed ipsi et filii eorum, per quos eorum imitatores
 significantur, sedebunt super sedem meam in sæculum
 sæculi. « Si tamen custodierint (866) filii tui
 testamentum meum et testimonia mea hæc, quæ
 docebo eos; » per quæ utriusque Testamenti testi-
 monia spiritualiter intellecta significantur.

« Quoniam elegit Dominus Sion, prælegit eam in
 « habitationem sibi. » Ideo subauditur, de ea dixit :
 « hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo,
 « quoniam elegi eam. » Non est alia causa, quod in
 ea habitare debuisset, nisi quia ipse sibi eam elegit
 in habitationem. « Ipse enim cuius vult mise- B
 retur, quem vult indurare (Rom. ix, 18). » — « Non
 est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei
 (ibid., 16), » qui secundum voluntatem suam « Jacob
 dilexit, Esau autem odio habuit (Malac. i, 3). »

« Viduam ejus benedicens benedicam, pauperes
 « ejus saturabo panibus. » Vidua Christi Ecclesia
 est, quam modo vocavit Sion. Sed quare viduam,
 nisi quia virum suum videre desiderat, et videre
 non potest. Dicitur enim vidua, quasi a viro divisa.
 Et virum igitur habet, et vidua est, quia nondum per
 immortalitatem viro suo conjuncta est. « Pauperes
 ejus saturabo panibus. » Pauperes Christi illi sunt,
 de quibus dicitur : « Beati pauperes spiritu, quon-
 « iam ipsorum est regnum cœlorum (Matth. v, 3). » C
 Hi autem panibus saturati sunt, quia spiritualibus
 divitiis abundant.

« Sacerdotes ejus induam salutari. » Per quos
 « episcopi et sacerdotes significantur. Hi autem salu-
 tari induti sunt, quia veritatis et sapientiæ orna-
 mento vestiti sunt. Unde his Apostolus ait : « Exiite
 veterem hominem cum actibus suis, et induite no-
 « vum, qui secundum Deum creatus est in justitia et
 sanctitate veritatis (Ephes. iv, 22). » — « Et sancti
 « ejus exultatione exsultabunt. » Et modo quidem
 exsultant in spe, postea autem exsultabunt in re.

« Illuc producam cornu David, paravi lucernam
 « Christo meo. » Illuc enim, id est ad Sion et ad
 Ecclesiam produxit Dominus, et ante alios prædica-
 tores præmisit cornu David, id est Joannem Bapti- D
 stam præcursorem Filii sui, qui seipsum cornu esse
 ostendens, ait : « Ego vox clamantis in deserto, pa-
 rate viam Domino (Joan. i, 23). » Et ipse quidem est
 quem Dominus paravit lucernam Christo suo, sicut
 scriptum est : « Erat enim Joannes lucerna lucens
 et ardens, sed non erat ille lux, sed ut testimonium
 perhiberet de lumine, (Joan. v, 35). »

« Inimicos ejus induam confusionem, super ipsum
 « autem effloret sanctificatio mea. » Et Christi, et
 Joannis inimici æterna confusione induantur. Super
 ipsos autem jam effloruit sanctificatio; quia quales
 sunt, tales ab omnibus fidelibus esse creduntur.

(866) Cod. Ghis. Sic tamen, si custodierint.

(867) Ex Augustino desumpta est hujusmodi Brunonis expositio.

577 PSALMUS CXXXII.

CANTICUM GRADUUM.

« Ecce quam bonum et quam jucundum habitare
 « fratres in unum! Quoniam illuc mandavit Dominus
 « benedictionem et vitam usque in sæculum. Sicut
 « unguentum in capite, quod descendit in barbam, bar-
 « bam Aaron, quod descendit in oram vestimenti ejus,
 « sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. »
 Sic enim se habet ordo, nunc autem significationem
 videamus. Beati isti fratres super quos Dei benedi-
 ctio et tanta gratiarum abundantia descendit : isti
 sunt illi fratres, de quibus Dominus ait : « Nuntiabo
 nomen meum fratribus meis (Hebr. ii, 12). » Et alibi :
 « Omnes vos fratres estis. » Et : « Patrem nolite vocare
 vobis super terram; unus est enim pater vester qui
 in cœlis est (Matth. xxiii, 8, 9). » Ipse est autem, cui
 quotidie dicimus : « Pater noster, qui es in cœlis
 (Matth. vi, 9). » Et dives et pauper, nobilis et igno-
 bilis, dominus et servus, imperator et mendiculus,
 omnes una voce dicunt : « Pater noster, qui
 es in cœlis, » ut se unius patris filios et se fratres
 esse ostendant. Ille nobilior qui melior. Multi sunt
 hic servi qui in alia vita Domini erunt, et e contra,
 multi hic domini, qui ibi dura servitute comprimen-
 tur. Boni fratres Sergius et Bachus, qui tanta pro
 Christo tormenta passi sunt; boni Cosmas et Damia-
 nus; boni Joannes et Paulus; boni Mauritius et socii
 ejus; bonus Dionysius cum sociis suis; boni et multi
 alii qui pro Christi fide morti se tradiderunt. Et
 « istorum quidem est regnum cœlorum, qui contem-
 pserunt vitam mundi, et pervenerunt ad præmia regni,
 et laverunt stolas suas in sanguine agni (Apoc. vii,
 14). » Tales autem fratres habitant in unum; talibus est
 cor unum et anima una : nemo dicit aliquid esse
 suum, sed sunt illis omnia communia. Mali fratres,
 qui corpore simul sunt, sed per odium a se invicem
 longi sunt. « Bonum est, » inquit, « et jucundum
 habitare fratres in unum. » Unde hoc? quoniam
 illuc, id est, inter tales fratres mandavit Dominus
 benedictionem suam, et vitam quæ finem non habet.
 Quomodo mandat? « Sicut unguentum in capite,
 quod » de capite « descendit in barbam, » de barba
 vero usque « in oram vestimenti ejus. » Et sicut ros
 Hermon, qui descendit in montem Sion. Caput Ec-
 clesiæ Christus est, cujus membra omnes nos sumus.
 De hoc autem corpore Apostolus ait : « Sicut enim
 in uno corpore multa membra habemus, omnia au-
 tem membra non eundem actum habent; ita multi
 unum corpus sumus in Christo, singulari autem alter
 alterius membra (Rom. xii, 4, 5). » Habet igitur bar-
 bam Christus in corpore suo, habet oculos et aures,
 habet manus et pedes, et cætera membra. Barba
 Christi apostoli sunt. Barba quidem, quia in corpore
 sunt primi, et ipsi capiti uniti; barba, quia nihil
 molle, nihil femineum in se habentes, viriles, et
 fortes et masculi sunt. Unde et merito non barbati,
 sed ipsa potius barba vocantur (867). Præcipit autem

Dominus sacerdotibus ut barbam non radant, et comam non nutriant. Nutrire comas et barbam non habere mulierum est. Sacerdotes autem non muliebres, sed viriles facies habere debent. Non solum igitur apostoli, sed et sancti martyres Christi barba vocari possunt, quia et viriliter pugnaverunt et hostes potentissimos vicerunt. Unguentum igitur de capite in barbam descendit, quia sancti Spiritus gratia de Salvatoris nostri divinitate prius in apostolos et martyres venit. De hoc enim unguento ipse Dominus ait : « Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me (Luc. iv, 18). » De hoc et Psalmista : « Dilexisti, inquit, justitiam, et odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. xlv, 8). » Hoc et Ecclesia sentiens dicit : « Trahe me post te, et curremus in odorem unguentorum tuorum (Cant. viii, 4). » Hoc unguento sanantur infirmi, hoc omnes languores et omnes infirmitates sanabat Jesus, hoc et sacerdotes, et ecclesiæ consecrantur, hoc chrismate et Christus ipse, et Christiani omnes vocantur. Hoc igitur de capite descendit in barbam, de Christo in apostolos; nihil enim virtutum et gratiarum habuerunt apostoli, quod ab ipso non accepissent. Unde et Apostolus ait : « Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? » (I Cor. iv, 7.) « Alii enim datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult (I Cor. xii, 8-12). » De apostolis autem hæc tanta gratiarum abundantia per totum corpus ecclesiasticum in cætera membra decurrens, usque ad vestimenti oram pervenit. Vestimenti ora, extremi illi intelliguntur, qui omnium ultimi in fine sæculi futuri sunt. Vide ergo quanta sit unguenti hujus abundantia, quæ tam longo cursu defluat, et tantam gentem ungat et sanet. Hoc unguentum Simon Magus ab apostolis emere voluit, unde et merito cum omni pecunia sua damnatus est. Vocatur autem Salvator noster Aaron, omnium **578** videlicet sacerdotum primus, et maximus, cujus filii sacerdotes sunt, et qui ejus filii non sunt, sacerdotes esse non possunt. Interpretatur autem Aaron *mons fortitudinis*, quæ interpretatio illi maxime convenire videtur; qui Dominus fortis vocatur et potens, Dominus potens in prælio. Sequitur : « Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. » — « Hermon, » *anathema* (868), id est divisio; « Sion, » *speculatio* interpretatur. Et « Hermon » quidem apostolos, « Sion » vero Ecclesiam significat. Merito autem « Hermon » vocantur apostoli, quia ipsi primi omnium a Synagoga divisi

(868) Aliud reddit hoc nomen apud Augustinum; inquit enim : « Hermon nomen Hebræum est, et habemus interpretationem ab eis, qui illam linguam noverant. Hermon interpretari dicitur *lumen exal-*

et separati, Christum Dominum secuti sunt. Unde Apostolus ait : « Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam (Galat. i, 15), » etc. Non solum autem apostoli, verum etiam omnes Christiani hoc nomine vocari possunt. Omnes enim hoc nomen in baptismo suscipiunt, quia ibi diabolo et omnibus pompis ejus abrenuntiantes a peccatis omnibus, et a vitis separantur, et a sinistra in dexteram transeunt, ab hædis divisi, agnis et ovibus sociantur. Unde et in alio psalmo dicitur : « Ad meipsum anima mea turbata est, propterea memor ero tui, Domine, de terra Jordanis et Hermonii (869) a monte modico (Psal. xli, 7). » Terra Jordanis et Hermonii illi sunt qui per baptismum a vitis separati sunt, quoniam per Jordanem baptismus, et per Hermon divisio et separatio significatur. Solæ igitur baptizatorum animæ de terra Jordanis et Hermonii Dominum laudant. De quibus et alibi dicitur : « Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt (Psal. lxxxviii, 13). » De monte igitur Hermon descendit ros in montem Sion, per quem fides, doctrina et evangelica prædicatio intelligitur, quæ ab apostolis in Ecclesiam venit. Hoc enim rore et hæc pluvia tota Ecclesia irrigatur, fecundatur, lavatur atque mundatur. Mali autem montes Gelboe, quibus David maledicens ait : « Montes Gelboe nec ros, nec pluvia cadat super vos, ubi ceciderunt fortes Israel Saul et Jonathas (II Reg. i, 21). » Per hos enim hæretici designantur, qui non rore apostolico, sed turbine diabolico perfunduntur. Beati illi fratres, qui tali rore, tali pluvia, tali unguento et tali gratia perfusi audire meruerunt : « Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum! Quoniam illuc mandavit Dominus benedictionem et vitam usque in sæculum. »

PSALMUS CXXXIII

CANTICUM GRADUUM.

« Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini. » Nunc, inquit, quando in unum congregati estis, quando scitis et intelligitis quam bonum sit et quam jucundum habitare fratres in unum, nunc benedicite Dominum, quia vestre benedictiones laudabiles sunt et Domino placent; nunc igitur benedicite Dominum, omnes servi Domini, quia aliorum benedictiones non suscipit Dominus, nisi eorum qui sunt servi Domini. Quicumque enim servi Domini non sunt, diaboli servos esse non dubium est.

« Qui statis in domo Domini, in atrii domus Dei nostri. » Qui statis, inquit, ad obediendum, ad serviendum, ad orandum, ad pugnandum in domo Domini, vos benedicite Dominum. Qui enim extra sunt, sub maledicto sunt, et nec benedicere, nec maledicere possunt. Sed qui sunt illi qui in atrii sunt, nisi illi qui domum custodiunt, et alios introducunt?

tatum est. A Christo enim ros. Nam nullum lumen exaltatum nisi Christus. Quomodo exaltatum est? Primo in cruce, postea in cælo, » etc.

(369) Cod. Ghis. *Hermonis*.

« In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum. » Beati, qui ad litteram et agunt, et intelligunt, et media nocte ad confitendum Domino surgunt, quia hoc tempus valde orationi idoneum est. Extollunt et illi manus suas in sancta, qui eas elevant ad eleemosynas faciendas. Hoc autem in nocte faciunt, si in abscondito faciunt, ut nesciat sinistra quod dextera faciat (*Matth. vi, 3*). Et isti quidem benedicunt Dominum, quia quicumque eas suscipiunt, Dominum benedicunt, et gratias agunt.

« Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum et terram. » Ilanc benedictionem facit tota congregatio simul super illum qui noviter venit, et aliis se sociavit.

579 PSALMUS CXXXIV.

ALLELUIA (870).

« Laudate nomen Domini, laudate, servi Domini. » Quid enim aliud significat alleluia, nisi laudate Dominum? Nomen domini laudat servus, quando et voce et obedientia servum se esse ostendit.

« Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri. » Qui enim recedunt a domo Domini, et mala sua conversatione extranei fiunt, non sunt digni qui Dominum laudent.

« Laudate Dominum, quoniam benignus est Dominus, psallite nomini ejus, quoniam suavis est. » Laudare, inquit, eum debetis, non solum quia servi estis, verum etiam quia tam benignus et suavis est, ut pro sua benignitate et suavitate sua, omnis creatura eum laudare et benedicere debeat.

« Quoniam Jacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi. » Optima ratione probatum est, quoniam benignus est Dominus atque suavis; siquidem priusquam Jacob nasceretur, et priusquam boni vel mali aliquid egisset, nullis præcedentibus meritis, sola bonitate sua eum elegit. Et non solum ipsum, sed totum Israel, id est totam ejus progeniem, quæ postea ab ipso Israel vocata est, elegit sibi Dominus in possessionem et hæreditatem.

« Quia ego cognovi, quod magnus est Dominus et Deus noster præ omnibus diis. » Ideo, inquit, hæc dico, et benignum et laudabilem prædico, quia certissime cognovi quod magnus est Dominus et Deus noster, magnus est præ omnibus diis. Et unde hoc probas?

« Quia omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssis. » Major est igitur et omnibus angelis qui in cælo sunt, et omnibus diis gentium qui in terra, in mari et in inferno a stultis hominibus esse creduntur; siquidem omnia quæcunque voluit fecit, ubicunque aliquid facere voluit.

« Educens nubes ab extremo terræ, fulgura in pluviam fecit. » Nubes istæ apostoli sunt et docto-

(870) « Post gradualium pulcherrimam constructionem, quæ usque ad illam pervenit summitatem, quæ in æternum securos efficit et felices, congrue nimis

res, quos ab extremis terræ per omnes mundi partes ad prædicandum Dominus misit, quorum doctrinæ pluviis tota terra satiata, irrigata et purificata est. Fulgura autem in pluviam fiebant, quando apostolis prædicantibus, multa miracula per eos Dominus faciebat, et vitia et malignos spiritus ignitis Scripturarum sagittis in hominibus interficiebat.

« Qui producit ventos de thesauris suis. » Quid enim per ventos, quibus nubes pelluntur et fugantur, nisi tyrannos et potentes homines intelligamus, qui sanctos prædicatores ubique persequerentur? Thesaurus autem Dei, ipsa ejus voluntas est, in qua omnia continentur, sicut scriptum est: « In voluntate tua, Domine, universa sunt posita (*Isa. xlvii, 10*). » Exeunt ergo venti de thesauris Dei, quia ex B judicio Dei fit, quod mali contra bonos insurgunt ac sæviunt. Unde et Dominus discipulis ait: « Si me persecuti sunt, et vos persequentur (*Joan. xv, 20*); » qui tamen nullam in eos haberent potestatem, nisi datum fuisset eis desuper.

« Qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus. » In eo quod omnia Ægypti primogenita Dominus percussit, omnia generalia peccata per totum mundum in se credentibus delenda esse significabat.

« Misit signa et prodigia in medio tui, Ægypte, in Pharaonem et in omnes servos ejus. » Similiter autem et per sanctos suos, cunctis videntibus, signa multa et miracula per totum mundum Dominus fecit.

C « Qui percussit gentes multas, et occidit reges fortes. » Per gentes multas, et reges fortes, vitia et maligni spiritus significantur, qui ubique gentium percutiendi et perdendi erant.

« Seon regem Amorrhæorum, et Og regem Basan, et omnia regna Chanaan occidit. » Interpretatur autem « Seon » *tentatio oculorum*, « Amorrhæi » *amarum*, « Og » *conclusio*, « Basan » *confusio*, « Chanaan » *commotio*. Quid igitur per « Seon », nisi luxuria designatur? Ipsa est enim quæ oculum tentat, et turpia et inhonesta cogitare et videre facit; ipsa ex propter quam quotidie dicimus: « Averte oculos meos, ne videant vanitatem (*Psal. cxviii, 36*). » Et bene Seon Amorrhæorum rex esse dicitur, quia et luxuria, quamvis carni dulcis sit, animæ tamen venenosa et amarissima est. « Og, » qui *tectum* vel *conclusio* interpretatur, avaros significat, qui omnia tegunt, abscondunt et claudunt. Qui merito in « Basan, » id est in confusione regnare perhibentur, quoniam et avari, per avaritiam suam, universa confundunt, rapiunt et dissipant. « Chanaan » vero, qui *commotio* dicitur, ipse diabolus est, vitiorum omnium rex et princeps, qui totum mundum perturbat et commovet, et nunquam quietum esse permittit. Et quia non unius regni, sicut cæteri, obtinet 580 principatum, bene hic dicitur: « Et omnia regna

ponitur *alleluia*; ut laudibus Domini sancta perfruat^rur Ecclesia, cui tale munus noscitur præparatum. » CASSIOD.

Chanaan. » Percussit igitur Dominus gentes multas, A et occidit reges fortes, quia ipsum diabolus cum omni exercitu suo fugavit et superavit. Sed quid amplius?

« Et dedit terram eorum hereditatem, hereditatem Israel populo suo. » Totus mundus successit in Ecclesie hereditatem, cui prius diabolus imprecabatur.

« Domine, nomen tuum in æternum, Domine, memortale tuum in sæculum sæculi. » Victi sunt, inquit, inimici, omnes reges terræ superati sunt; « perit memoria eorum cum sonitu (Psal. ix, 8); » solummodo nomen tuum, et memoria tua manet in æternum.

« Quia iudicabit Dominus populum suum, et in servis suis consolabitur. » Scimus, quasi dicat, et certi sumus, quia amodo non reges supradicti, sed solus Dominus, qui est justus iudex, iudicabit populum suum. Et consolabitur in sanctis suis de tantis periculis sua gratia liberatis. Cætera quæ sequuntur usque ad finem psalmi, superius exposita sunt.

« Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum. Os habent, et non loquuntur; oculos habent, et non videbunt; aures habent, et non audient; nares habent, et non odorabant; manus habent, et non palpabunt; pedes habent, et non ambulabunt; non clamabunt in gutture suo, neque enim est spiritus in ore ipsorum: similes illis sicut qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Domus Israel, benedicite Dominum; domus Aaron, benedicite Dominum; domus Levi, benedicite Dominum. Qui timetis Dominum, benedicite Dominum. Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem. »

PSALMUS CXXXV.

ALLELUIA.

Totus iste psalmus laudibus Domini plenus est, quæ per alleluia significantur.

« Constatemini Domino, quoniam bonus; quoniam in sæculum misericordia ejus. » Laudate, inquit, Dominum, quoniam naturaliter bonus, et misericors est, et hoc sibi soli proprium est, nullusque alius hoc naturaliter habet. « Constatemini Deo deorum, constatemini Domino dominorum. » Illum, inquit, laudate, semperque et sine fine laudate, qui omnium deorum, et dominorum Deus et Dominus est, a quo et vos, et omnis creatura regitur et gubernatur, et sine quo nihil est.

« Qui facit mirabilia magna solus. » Et quæ magna mirabilia fecit ipse solus?

(871) Duplici modo interpretatus est locum hunc Cassiodorus. « Terram dicere potuit super aquas esse, etiam cum multo spatio distare videretur; sic enim et cælum dicimus super nos, dum tamen aeris magna spatia interesse noscantur. Sive scit aliis videtur super aquam, juxta aquam intelligendum est... vel certe spiritualiter accipiendum est: quia super aquam sacri baptismatis terra nostra, id est corpus reficitur, dum religionis stabilitate firmatur. »

« Qui fecit cælos in intellectu, qui fundavit terram super aquas, qui fecit luminaria magna solus; « solem in potestatem diei, lunam et stellas in potestatem noctis. » Vere magna sunt hæc, et quæ ipse solus, et nemo alius fecit. Cæli intellectuales illi sunt, qui his, quos videmus superiores sunt, quos cogitare quidem et intelligere possumus, oculis autem videre non possumus. Per hos autem prophetae et apostoli significantur, qui in regno cælorum, quod est Ecclesia, superiores et majoris intelligentiæ sunt. Quod autem terra super aquas fundata esse dicitur, nostram scientiam excedit. Mihi autem non videtur mirabilius, terram super aquas esse fundatam, quam aquas, quæ ejusdem ponderis sunt, super terras in aere volare (871). Possumus autem per terram Ecclesiam intelligere quæ super multos populos fundata est, qui per aquas significantur; si quidem « aquæ multæ populi multi. » Legitur autem in Genesi, quia « fecit Deus duo magna luminaria, luminare majus, ut præesset diei, et luminare minus, ut præesset nocti (Gen. i, 16). » Et hoc est quod hic dicitur: « Solem in potestatem diei, lunam et stellas in potestatem noctis. » Per hæc duo magna luminaria, duo Testamenta significantur, quorum alterum, quod clarius est, præest diei, id est Christianis; alterum vero præest Judæis, qui semper in nocte sunt, et in tenebris ambulanti.

« Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum. » Jam supra dictum est, quia Ægyptus mundum significat, cujus primitiva, originalia peccata fuerunt. Sed hæc percussa et deleta sunt.

« Et eduxit Israel de medio ejus, in manu forti et brachio extento. » Sic et populus Christianus fortissima Christi dextera, in cruce extenta et elevata, de hujus mundi tenebris liberatus est.

« Qui divisit mare Rubrum in divisiones, 581 et eduxit Israel per medium ejus (872). » Hoc autem in baptismo fieri videmus, quod unusquisque baptizandorum aperit, ex eo mundatus et sanctificatus educitur. Ibi autem perit diabolus cum omni exercitu suo, quod in sequenti versiculo declaratur.

« Et excussit Pharaonem et exercitum ejus in mari Rubro, qui transduxit populum suum per desertum. » Sancti quoque per hoc desertum, in quo clamat Joannes Baptista, ad patriam festinantes, cælestis panis deliciis saturantur.

« Qui eduxit aquam de petra rupis. » « Petra autem, dicit Apostolus, erat Christus (I Cor. x, 4), » qui fidelibus suis in Evangelio clamat: « Si quis sitit, veniat ad me et bibat, de ventre ejus fluent aquæ vivæ (Joan. vii, 37). »

(872) « Priscæ auctoritatis viri mare Rubrum in duodecim divisiones dixerunt esse partitum, quantas tribus constat fuisse Judæorum. Ideo enim plurali numero positum est, in divisiones, ne putaretur mare Rubrum uno itinere fuisse transmissum. Sed potest hoc et spiritualiter congruenter adverti. Rubrum mare est sæculi istius permista profunditas, quam multis divisionibus transimus, quando conversi, ad terram viventium Domini munere festinamus. » Cassiod.

« Qui percussit reges magnos, et occidit reges mirabiles : Sen regem Amorrhæorum, et Og regem Basan, et dedit terram eorum hæreditatem Israël servo suo. » Hæc autem superius exposuimus.

« Quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus, et redemit nos de manu inimicorum nostrorum. » Ideo, inquit, Dominus supradictos reges percussit, et inimicos nostros, qui nos multum afflixerant et humiliaverant, quia in ipsa humilitate et afflictione nostra benigne, et misericorditer memor fuit nostri.

« Qui dat escam omni carni. » In quo ejus misericordia maxima et ineffabilis commendatur. « Constemini Deo cœli; » quia nulli alii, sed ipse solus laudandus est. « Constemini Domino dominorum, quoniam bonus quoniam in sæculum misericordia ejus. »

PSALMUS CXXXVI.

DAVID PSALMUS JEREMIAE.

In hoc psalmo David introducit Jeremiam loquentem, qui simul cum aliis in captivitate Babylonis ductus est.

« Super flumina Babylonis illic sedimus, et flevimus, dum recordamur tui, Sion. » Iste psalmus et secundum litteram intelligitur de Judæis, qui Babyloniam in captivitate ducti sunt, et spiritualiter de Christianis, qui in mundi hujus captivitate, multa a tyrannis et hæreticis passi sunt. Babylon, *conversio* interpretatur, cujus flumina omnes mundi hujus populos et nationes significant, siquidem « aquæ multæ populi multi. » Sancti igitur memores cœlestis Jerusalem, ad cujus beatitudinem omnes alios secum ducere cupiebant, quasi super altam fluminis ripam sedentes, et præcipitium metuentes, prædicabant et flebant, et nihil multoties proficiebant. Flebant igitur non timore; sed nimio desiderio illius beatitudinis, ad quam venire festinabant.

« In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra. » Per salicem, quæ tenacissima arbor est, et ad ligandum aliquid satis idonea, memoria significatur, quæ videlicet memoria omnia quæcunque scimus, quasi in uno fasce ligata tenemus. Videntes igitur prædicatores, quod verba sua ab infidelibus despiciebantur, et nihil prædicando proficiebant, multi ab ipsa prædicatione aliquando cessabant, et suæ prædicationis organa memoriæ commendabant.

« Quia illic interrogaverunt nos; qui captivos duxerunt nos verba cantionum. » Non ad discendum, sed ad reprehendendum et irridendum eos interrogabant; et ideo sancti tacebant et respondere volebant, quia quasi joculatores eos habebant. Unde et subditur: « Et qui adduxerunt nos, » irridendo

(875) Idem commentatus est Cassiodorus, de his parvulis intelligens vitia carnis in nobis mature refrenanda antequam adolescant. Et ad illa verba, « allidet ad petram, » inquit, ut non moretur tenens, ne voluntas blanda subrip. at. Allidet, ait, ad petram,

dicebant: « hymnum cantate nobis de canticis Sion. » Quibus nos in cordibus nostris respondebamus.

« Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? » Hoc est enim quod Dominus ait: « Nolite dare sanctum canibus, neque spargere margaritas ante porcos (Matth. vii, 6). » Unde et alibi dicitur: « In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi (Psal. cxviii, 11). » Hinc est quod sancti martyres a tyrannis interrogati, sicut in eorum passionibus legitur, multoties respondere volebant.

« Si oblitus fuero tui, Jerusalem, obliviscatur me dextera mea. » Qui solam hanc vitam diligit, et totum se carnis voluptatibus et desideriis tradit, ille utique obliviscitur cœlestis Jerusalem. Et hunc quidem obliviscitur dextera sua, quia nihil agit, quod spectat ad utilitatem animæ suæ.

« Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non minerò tui. » Optat se mutum et elinguem in aliis fieri, si ejus laudes, ubi opportunum fuerit, non prædicaverit.

« Si non proposuero tui Jerusalem in principio lætitiæ meæ. » Non enim proposuisset, si plusquam eam, aliquid aliud dilexisset. Quid enim sic optandum et diligendum est, sicut summum bonum et vita æterna?

« Memento, Domine, filiorum Edom in die Jerusalem, qui dicunt Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea. » Edom, qui *sanguineus* vel *terrenus* interpretatur, omnes Ecclesiæ persecutores, et præcipue tyrannos et hæreticos designat. Et isti quidem sunt, qui et corde et voce dicere non cessant, ut usque ad fundamentum domus Domini destruantur. In die autem, qua Jerusalem glorificabitur, venturi sunt isti in memoriam Domini, ut penitus confundantur.

« Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam tu retribuisti nobis. » Filia Babylonis filia mortis et confusionis, caro nostra est, vere misera et misericordiæ indigna: ipsa nos afflixit, ipsa nos mortis legibus, tantisque passionibus et calamitatibus subdidit. Hoc et nos ipsi facere debemus, ut ei vicem reddamus, et præter eas quas in vita patitur, spontaneis passionibus et tribulationibus affligamus.

« Beatus qui tenebit et allidet parvulos tuos ad petram. » Beatus, inquit, ille erit, qui parvulos Babylonis tenebit, ligabit, frenabit et crescere non permittet, per quos motus carnales, voluptates et concupiscentiæ significantur, quæ interim, dum parvæ sunt et teneri possunt; adultæ vero, sine magno labore, magnaque Dei misericordia teneri et superari non possunt. Hos ad petram allidere, est Christi memoria, fortitudinis et adjutorio superare (875).

In Dominum utique Salvatorem, de quo scriptum est: *Petra autem erat Christus (I Cor. x, 4)*; ut statim confracta dispereant, quæ nos teterrimis motibus instigabant. » Cassiod.

PSALMUS CXXXVII.

IPSI DAVID.

Ipsi, inquit, David, qui omnia fecit, qui mundum redemit, cui angeli serviunt, qui humilia respicit, et alta a longe cognoscit, loquitur Ecclesia in hoc psalmo, et ex toto corde eum laudat et benedicit.

« Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo. » Non labiis tantum te laudabo, sicut quidam facere solent, sed in toto corde meo; quia non ad labia, sed ad cor te respicere scio et intelligo. « Quoniam exaudisti omnia verba oris mei. » Hoc autem fecisti, quia labia cordi et cor labiis concordabat. Unde et Dominus ait: « Si duo ex vobis consenserint de omni re; quod petetis, fiet vobis (*Matth. xviii, 19*). » Omnia autem verba oris ejus exaudivit, quia totum cordis ejus desiderium adimplevit. « Et in conspectu angelorum psallam tibi. » Qui in conspectu angelorum psallit, sapienter eum psallere oportet. Sapienter autem psallit, qui pura cordis intentione Deum laudat. Per angelos autem, non solum virtutes celestes, quæ nobis ad custodiam datæ sunt, sed Ecclesiarum quoque rectores et custodes intelligere debemus.

« Adorabo ad templum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo, Domine. » Adorare ad templum et in templo hoc in loco idem significat. Unusquisque autem nostrum adorat Deum in templo sancto suo, quando eum adorat in secreto pectoris sui. Unde Apostolus ait: « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus sanctus habitat in vobis? Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (*I Cor. iii, 16*). » Unde et Dominus ait: « Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum (*Matth. vi, 6*). » In corde igitur orare, et in corde Deum laudare debemus.

« Super misericordia et veritate tua. » Laudabo, inquit, te et confitebor nomini tuo, de magna misericordia et veritate tua. Conjunctæ tibi sunt misericordia et veritas, quia misericordia fecit sicut promisit, et faciendo se veritatem esse ostendit.

« Quoniam magnificasti super nos nomen sanctum tuum. » Magnificavit autem Dominus nomen sanctum suum super nos, quia secundum sui nominis interpretationem salvavit nos; si quidem *Jesus*, *salvator* interpretatur. In hoc enim hoc nomen completum est, quia quod significat, magnifice completum est.

« In quacunque die invocavero te, exaudi me. » Quod si feceris, « multiplicabis in anima mea virtutem tuam. » Semper exauditur Ecclesia, etsi non semper exaudiri videatur, quia in nullo alio vult exaudiri a Deo, nisi in his quæ placeant Deo. Nam et si ejus petitio aliquando differatur, exauditur tamen, cum suo tempore completur. Multiplicat Dominus in Ecclesia virtutem suam, quia et sapien-

tia, et patientia, aliisque virtutibus **583** pro tempore et necessitate eam corroborat.

« Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terræ, quoniam audierunt omnia verba oris tui, et cantent in canticis Domino. » Illi reges terræ, qui omnia verba Dei exaudisse dicuntur, et qui ad confitendum, et ad cantandum ejus cantica idonei sunt, episcopi et sacerdotes, omnesque Ecclesiæ rectores intelliguntur. Tales enim et pro officio, et pro fortitudine, et pro sapientia, et constantia eum laudare et prædicare debent. Cantent igitur in canticis Domino, « quoniam magna est gloria Domini, quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit, et alta a longe cognoscit. » In his paucis verbis pene tota evangelica prædicatio continetur. Prius enim scire et credere debemus, quia ubique et in omnibus gloriosus, et super omnia excelsus est Dominus, et omnia ei subjecta sunt, sicut suo Creatori et Domino. Deinde vero quid velit et quid nolit scire debemus, quia aliter ejus voluntatem facere non possumus. Diligit enim, sicut hic dicitur, humiles; reprobat superbos, deponit potentes de sede, et exaltat humiles: « humilia respicit, et alta a longe cognoscit. » Et illa quidem miserando respicit, illa vero puniendo agnoscit.

« Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me, et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, et salvum me fecit dextera tua. » Quia, quasi dicat, semper me respicis, et respiciendo custodis, ideo ubique securus sum, neque ipsas mihi illatas tribulationes pertimesco, quia et mortuum me suscitabis et vivificabis, et de omnibus inimicis meis me vindicabis. « Domine retribue pro me. » Retribue, inquit, Domine, inimicis meis dignam retributionem pro me, sic tamen, si in hac malitia sua perseverant. Si vero conversi fuerint, et se peccare cognoverint, fac eis misericordiam, « et opera manuum tuarum ne despicias; » sed misericordia tua etiam super illos maneat in æternum.

PSALMUS CXXXVIII.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

In finem hunc psalmum referendum esse Prophetam nos docet, per quem Christum, et Ecclesiam intelligimus. « Finis enim legis Christus est (*Rom. x, 4*). » ipse est « Alpha et Omega, principium et finis (*Apoc. i, 8*). » De Ecclesia quoque dicit Apostolus: « Nos sumus in quos fines sæculorum devenerunt (*I Cor. x, 11*). »

« Domine, probasti me et cognovisti me. » In hoc psalmo loquitur Prophetam, et alii ejusdem perfectionis. Domine, inquit, « probasti me, » et probando « cognovisti me (874). » Non quod probatione indigeat, qui novit omnia, antequam fiant; probavit igitur propter nos, et probando clariores fecit, quia aliter cognoscere non potuimus. « Tu cognovisti

(874) Ex persona populi fidelis intelligentis Domini potentiam, et quod nulla etiam secreta majestatem ejus fallere possunt, juxta cardinalis Thommasii interpretationem, psalmus iste componitur; ac proin-

de ita Prophetam loquentem inducit: Domine, tu me totum exploratum, et cognitum habes, etc., ita interpretatum fuisse S. Brunonem ejus expositio manifestat.

« sessionem meam, resurrectionem meam. » Quomodo sedi, quomodo docui, quomodo in bono perseveravi, cum quanta gravitate me habui, tu vidisti et cognovisti. Et si aliquando carnis fragilitate cecidi, quomodo, quam cito et quam viriliter surrexi, tu optime nosti; unde hoc? Tu enim « intellexisti cogitationes meas a longe. » A longe quidem, qui ab æterno, et ante mundi constitutionem cognovit Dominus et actiones nostras et cogitationes. Unde adhuc subditur: « Semitam meam et directionem meam investigasti, et omnes vias meas prævidisti. Et tu scis quia non est dolus in lingua mea, » et ea, quæ dico vera sunt, pura et munda, et sine fallacia sunt. Omnia enim videt Dominus, et angustas, et amplas vias, per quas ambulamus, et directiones, et correctiones, quibus opera nostra et itinera nostra dirigimus et castigamus. Unde et subditur:

« Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima et antiqua. » Nihil enim fuit, vel est, vel futurum erit, quod ipse non noverit. « Tu formasti me, et posuisti super me manum tuam. » Si quid igitur in eo laudabile est, non ipsius, sed Dei est. Tale est illud quod alibi quoque a Domino dicitur: « Priusquam te formarem in utero, novi te, et antequam exires de ventre, sanctificavi te (Jer. 1, 5). » Non igitur se ipsos laudant sancti, quia tales sunt, sed illum potius laudant a quo tales formati sunt.

« Mirabilis facta est scientia tua ex me. » Et tam mirabilis, et sic confortata et exaltata, ut ad eam pertingere non valeam. Si ergo se ipsum intelligere et cognoscere non valet, quomodo ea quæ extra sunt intelligere valet? Qua fronte miser homo de Deo disputare præsumit, qui de se ipso rationem reddere nescit? « Mirabilis, » inquit, « facta est scientia tua. » Non ex te tantum, non ex mundi creatione, sed ex me ipso, qui me ipsum videre non possum. Miser ille qui te offendit, quia nusquam iram tuam effugere potest. Et hoc est quod ait:

« Quo ibo a spiritu tuo? et quo a facie tua fugiam? » Se ipsum pro aliis ponit, ut quod de se dicit, de omnibus intelligatur. Quo ibo, inquit, a spiritu iræ tuæ, et quo fugiam a facie indignationis tuæ? Qui ubique es, et omnia vides.

« Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades. » Ascendimus autem non pedibus, sed precibus in cælum, quando eos qui in cælis sunt in nostrum adjutorium invocamus. Inde vero in infernum descendimus, quando eos qui in hoc mundo sunt similiter deprecamur. Ad cæli namque comparisonem, mundus iste infernus vocatur, quia inde infernus dicitur, eo quod inferior sit. Cui igitur Deus iratus est, neque eorum, qui in cælo sunt, neque eorum, qui sunt in terra adjutorium habere potest. Una igitur sola et singularis causa est, qua homo iram Dei effugere potest, hæc videlicet, ut fugiens se ipsum, ad Deum confu-

giat; neque enim homo velocior esse potest ad peccandum, quam Deus ad indulgendum. Hoc enim ipse ait: « Quacunque hora peccator conversus fuerit, omnium iniquitatum ejus non recordabor (Ezech. xxxiii, 14). » Pœniteat igitur hominem, et sic iram Dei effugere poterit.

« Si sumpsero pennas meas ante lucem, et habitavero in postremo maris. » Tunc, subauditur, iram tuam effugere poterō. Sumamus ergo pennas nostras per quas remedia pœnitentiæ significantur, sine quibus ad maris hujus postrema volare non possumus. Ante lucem autem pennas suscipimus, si peccata nostra ante Deum, qui est vera lux, ex toto corde manifestamus. Quo ergo dicitur ante lucem, tale est ac si diceretur coram luce, vel in præsentia lucis. Et illi quidem habitant in postremo maris, qui mundi hujus naufragia et flagitia evaserunt. Quomodo evaserint, sequentia manifestant.

« Etenim illæ manus tuæ deducet me, et tenebit me dextera tua. » Hæc dextera tenuit Petrum, cui, eum mergeretur, Dominus ait: « Modicæ fidei, quare dubitasti? » (Matth. xiv, 31.)

« Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me. » Si, inquit, mundum relinquere et ad te volare vohero, « forsitan tenebræ conculcabunt me. » Hoc autem tempore martyrum multis accidisse legimus, qui ad Christi fidem confugientes a tenebris conculcati sunt, per quas iniqui homines significantur. De quibus Apostolus ait: « Fuitis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ephes. v, 10). » Deque ipsis in Evangelio dicitur: « quia lux is tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt (Jonn. 1, 5). » Tales itaque tenebræ eos conculcabant et occidebant, quos ad Christi fidem transire videbant. Sequitur: « Et nox illuminatio mea in deliciis meis. » Tenebræ, inquit, conculcabunt me, et ad mortem, quæ per noctem significatur, deducet me, sed ipsa nox et ipsa mors erit illuminatio mea. Ubi? « In deliciis meis. » Nisi enim mors prius intercessisset, ad illas tantas delicias pervenire non potuisset.

« Quia tenebræ non obscurabuntur abs te, et nox sicut dies illuminabitur. » Ideo, inquit, dixi, quia nox erit illuminatio mea, quia scio et certus sum, « quod tenebræ non obscurabuntur abs te; » sed mox ut pro tuo nomine interfectus fuero, fugatis tenebris, recto et claro itinere, ad te perveniam. Et illa nox sicut dies illuminabitur mihi, in qua de hujus mundi tenebris ad tuæ charitatis gloriam me venire contigerit.

« Sicut et tenebræ ejus, ita et lumen ejus. » Sicut enim illius noctis tenebræ multæ sunt, ita et lumen ejusdem noctis multum et ineffabile erit (875). Neque plus noctis et tenebrarum suscipiet caro, quam lucis et claritatis in illa vita suscipiet anima.

« Quoniam tu, Domine, possedisti renes meos, et suscepisti me de utero matris meæ: confitebor

(875) Hic locus mutilus in editione Marchesii, ex cod. S. Crucis Minor. in Laurent. reintegratur. Hæc concordat codex Ghisianus.

« tibi, Domine, quoniam terribiliter magnificatus A
« es. » Ideo, inquit, confitebor tibi, Domine, et
laudabo te, quia possedisti renes meos, neque luxu-
riæ peccatum, inter alia omnia peccata sordidissi-
mum mihi dominari permisisti, et quia suscepisti
me de utero matris meæ, et sub tuæ protectionis
custodia conservasti et de tantis periculis liberasti.
Iasuper ex hoc quoque confitebor tibi, Domine, et
laudabo te, « quoniam terribiliter magnificatus es. »
Terribiliter multoties magnificatus est Dominus,
multis et maximis plagis suos conterens inimicos,
sicut in diluvio, in mari Rubro, in Sodomis, et in
multis aliis locis, « Mira opera tua, et anima mea
« novit nimis. » Multum mirabilis est ille, cujus
opera tam mirabilia sunt, quæ ille quidem bene
cognoscit; quia in illis se exercet, non solum
legendo, sed et agendo.

« Non est occultatum os meum abs te, quod se-
« cisti in occulto. » De ore cordis loquitur, cujus
verba solus Deus cognoscit (876). **585** Quantum
autem iste aliis humilior fuerit, in eo ostendit quod
substantiam suam in inferioribus terræ fuisse dicit :

« Imperfectum meum viderunt oculi tui. » Imper-
fectionem, inquit, meam tu vidisti, et quantum a
plena et consummata justitia minus habuerim co-
gnovisti. Verumtamen omnes fideles tui, et amici
tui, non imperfecti, sed perfecti scribentur in libro
tuo. Et hoc est quod dicit : « Et in libro tuo omnes
scribentur. » Quales? « Dies formabuntur, et nemo
« in eis. » Liber Dei, ipsa ejus memoria est, in qua
nomina sanctorum omnium continentur. Dies autem
formabuntur omnes, quia clari et splendidi; et sicut
scriptum est : « fulgebunt justi sicut sol in regno
Dei, » et nemo ejus claritate et perfectione carebit.

« Mibi autem nimis honorificati sunt amici tui,
« Deus; nimis confortatus est principatus eorum. »
Satis enim et in cælo et in terra honorificati sunt,
qui et in cælo et in terra tantam potestatem habent,
ut et hic et ibi, quos ligant, ligentur; et quos sol-
vant, solvantur : ibi scripti sunt in libro vitæ, et hic
memoria eorum clarissima et perpetua manet, et
vere nimis confortatus est principatus eorum, quibus
mundus non sufficit, sed super cælos obtinent prin-
cipatum.

« Dinumerabo eos, et super arenam multiplica-
« buntur. » Innumerabiles, inquit, sunt, et velut
arena maris numerari non possunt. Multiplicantur
autem, et in hoc super arenam maris, quia multo
plures sunt Christiani, quam Judæi, qui per arenam
significantur. Hinc est enim quod Abraham a Domino
dicitur : « Sic erit semen tuum sicut stellæ cæli, et
sicut arena, quæ est in litore maris (Ephes. xii;
17); » per stellas Christianos, et per arenam, quæ
pedibus conculcatur, Judæos significans.

(876) Hic S. Bruno nimis indulsit studio mystici
sensus, quod *os ossis*, pro *os oris* exponit. S. enim
Augustinus ut penitus æquivocationem auferret usus
est licentia *ossum* appellans : « Ecce, inquit, in
carne est substantia mea, in inferioribus terræ est

« Resurrexi, et adhuc sum tecum. » Dixit modo
superius : « imperfectum meum viderunt oculi tui; »
nunc autem ab illa imperfectione se surrexisse, et
in Domino fideliter firmiterque mansisse se dicit, ut
et ipse simul cum aliis scribatur in libro vitæ, et
inter alios dies formetur et glorificetur.

« Si occideris, Deus, peccatores, viri sanguinum
« declinate a me. » Omnes illi occiduntur et mo-
riuntur, qui a Deo separantur et dividuntur. Si,
inquit, peccatores a te repellas, et a tuo conspectu
separas; et ego dicam illis : « Viri sanguinum decli-
nate a me; » neque illis communicabo, quos tuam
gratiam non habere cognoscam. Tunc enim pecca-
tores a Domino occiduntur, quando excommuni-
cantur, et Ecclesiæ sententiâ feriuntur.

B « Quia dicitis in cogitationibus vestris : accipient
« in vanitate civitates suas. » Merito, inquit, o viri
sanguinum vos fugimus, et a nostro consortio sepa-
ramus, quia male et inique et de Deo ipso, et de
ejus Ecclesia judicatis et cogitatis. Viri sanguinum
præcipue hæretici intelliguntur, qui corpus et ani-
mam perdunt, et totum hominem interficiunt. Et isti
quidem dicunt de viris sanctis et catholicis in cogi-
tationibus suis. Accipiant in vanitate civitates suas,
quia sic excæcavit eos malitia eorum, ut quidquid
in Ecclesia agitur, totum vanum et inutile esse
credant.

« Nonne qui oderunt te Deus, oderam illos, et
« super inimicos tuos tabescebam? » Merito tales
peccatores Deus occidit, et a toto suo corpore, quod
est Ecclesia, repellit; quia ipsi sunt, qui eum odio
habent, et qui ei specialiter sunt inimici. Tales au-
tem quantum fugere et evitare debeamus, hæc verba
nos docent.

C « Perfecto odio oderam illos, et inimici facti sunt
« mibi. » Bonum et perfectum odium est, quando et
naturam diligimus, et vitium odio habemus. « Hæ-
reticum hominem, dicit Apostolus, post unam et
secundam correctionem devota (Tit. iii, 10). » Quod
niique non dixisset, nisi ejus commutationem pericu-
losam esse cognosceret.

D « Proba me, Deus, et scito cor meum, et interroga
« me, et cognosce semitas meas. » Beatus ille, quem
sua conscientia defendit. Adhuc probari desi-
derat, qui in ipso principio psalmi, se probatum
fuisse dicit, quoniam et cogitatione et operatione
mundum et purum se esse intelligit. « Et vide si via
« iniquitatis in me est, et deduc me in viam æter-
« nam. » Postquam, inquit, probaveris, interroga-
veris, et si vis, quasi dicat, igne examinaveris, et
cognoveris me, et viam iniquitatis non invenieris in
me, deduc me in viam æternam. In viam æternam illi
sunt, qui jam ulterius ad viam peccati et mortis

substantia mea; et habeo tamen ossum intrinsecus,
quod formasti. » Non omniam concinnam card.
Thommasii expositionem. « Non est tibi occultatum,
ne unum quidem ex ossibus meis, quæ mihi fecisti
in abscondito ventris matris mee. »

declinare non timent. Sed hæc via in hac vita non invenitur.

586 PSALMUS CXXXIX.

IN FINEM PSALMUS DAVID.

Quid significet in finem, et quid significet psalmus David sæpe jam diximus (877).

« Eripe me, Domine, ab homine malo, a viro iniquo libera me. » Ecclesia loquitur, et rogat Dominum, ut ab homine malo eam eripiat, per quem diabolus et hæretici significantur. Isti enim et mali, et iniqui sunt, et plus omnibus aliis Ecclesiam persequuntur (878).

« Qui cogitaverunt malitias in corde. » Malitias enim in corde cogitant, quia in hoc maxime laborant, quomodo viros catholicos decipere et in hæresim trahere possint. « Totâ die constituebant prælia. » Totâ die disputare et contendere volunt, multisque argumentationibus veritatem impugnare, et suos errores defendere parati sunt.

« Acuerunt linguas suas, sicut serpentes, venenum aspidum sub labiis eorum. » Bene hæretici serpentibus comparantur, quia labiles, tortuosi et veneno pleni sunt: veneno autem aspidum, quod insanabile dicitur, quia et hæreticorum doctrina mortifera et insanabilis est.

« Custodi me, Domine, de manu peccatoris, et ab hominibus iniquis libera me. » Peccator, diabolus; iniqui, hæretici sunt: malus magister malos discipulos habet. De omnibus custodiri et liberari postulat, quia omnium insidias pertimescit.

« Qui cogitaverunt supplantare gressus meos. » Quomodo? « Absconderunt superbi laqueum mihi. » Sola superbia et arrogantia hæreticos facit, quia, dum alta sapere volunt et humilibus consentire nolunt, in hæresim cadunt; inde vero cogitant, quomodo alios supplantare et ad suum sensum trahere possint. Abscondunt laqueos, fallaciter et argumentose Scripturas exponunt, et quod auctoritate non possunt, syllogismis facere nituntur. Unde et subditur:

« Et funes extenderunt in laqueum pedibus meis, et juxta iter scandalum posuerunt mihi. » Laqueum, ipsam disputationem vocat: funes vero, quibus a longe laqueus trahitur, dialecticas ambages et sophismata dicit; his autem simplices homines illaqueantur et decipiuntur et in erroris foveam trahuntur. Juxta iter vero scandalum ponit, qui de ipsa Scriptura, quæ via nostra est, aliquid assumit, quod male interpretatum, in errorem hominem ducit. Sic faciebant Ariani, dicentes: Nonne Filius hoc dicit: « Pater major me est? » (Joan. xiv, 28.) Quomodo tu æqualem dicis, qui se minorem esse fatetur. Et hoc simplicibus scandalum erat, quia quomodo solverent, nesciebant.

« Dixi Domino meo: Deus meus es tu, exaudi,

(877) *Per totum hunc psalmum Ecclesia loquitur.* N. Cassiodorus.

(878) « Sciens mater Ecclesia quanta in membris suis diaboli infestatione pateretur; sollicitè clamat

Domine, vocem orationis meæ. » Dicit Ecclesia se in illo tanto hæreticorum prælio clamasse ad Dominum, quia omnes simplices, et illiteratos, et in divinis Scripturis minus exercitados se amittere timebat. Tu, inquit, es Deus meus, alium non habeo, te mihi isti auferre nituntur; tu me modo in hoc prælio et in hac tanta necessitate exaudi. Unde autem exaudire debeat, audiamus.

« Domine, Domine, virtus salutis meæ obumbrasti caput meum in die belli. » Hæc verba magni terroris significativa sunt. Periculosius est pugnare cum hæreticis, quam cum tyrannis, quia illi corpus, isti vero animas interficiunt. Domine, inquit, Domine, virtus salutis meæ, sine cujus adjutorio, et virtute salvari non possum, « obumbrasti caput meum, » caput mentis meæ, « in die belli, » ut eorum blasphemias ad aures meas penetrare non valeant.

« Ne tradas me a desiderio meo peccatori. Quid est peccatori? Diabolo et membris ejus. Unde pluraliter subditur: « Cogitaverunt adversus me, » quia in uno nomine peccatoris multi peccatores significantur. Tunc enim, quod absit, suo desiderio frustrata peccatoribus traderetur Ecclesia, si adversus eam suas iniquas cogitationes adimplere potuissent.

« Ne derelinquas me, ne unquam exaltantur. » Considera modo quantum se hæretici exaltarent et vincerent, qui etiam victi sex altare, et errorem suum defendere non erubescunt.

« Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum cooperiet eos. » Caput circuitus eorum, diabolus est, quia illos circuitus locutionum et illas ambages tantarum deceptionum ipse eorum magister diabolus eos docuit. Labor vero labiorum ipsorum idem ipse circuitus dicitur: quia, sicut illi qui verum dicunt non laborant, ita econtra illos qui mentiuntur multum laborare necesse est. Et iste quidem circuitus, iste eorum sermo dolosus, ita multoties eos cooperit, ut eorum hæresis 587 comprehendi non possit. Quæ autem pœna eos expectet pro hac tanta sua deceptione, audiamus.

« Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos, in miseriis non subsistent. » Hoc est enim quod alibi dicit: « Pluet super peccatores laqueos: ignis, et sulphur, et spiritus procellarum pars calicis eorum (Psal. x, 7). » Quomodo igitur in miseriis subsistere poterant, qui igne sic undique circumposito ardebunt.

« Vir linguosus non dirigetur super terram. » Eum, qui super terram non dirigitur, jam sub terra positum sola tormenta expectant. Inde Apostolus post primam et secundam correctionem nos hæreticam hominem evitare jubet, quia hi tales inconvertibiles sunt; et valde difficile est, ut ad bonum dirigantur. Bene autem vir linguosus vocatur hæreticus qui in sola lingua et garrulitate confidit. De quo adhuc sub-

ad Dominum, qui solus ejus potest superare nequitiam, ut ab ipsius multiplici tentatione liberetur. » Idem Cassiodorus.

ditur. « Virum injustum mala capient in interitu. » Mala inquit, capient eum, non in correctione, ut salventur, sed in interitu, ut siue sine crucientur.

« Cognovi, quia faciet Dominus iudicium inopum, et et vindictam pauperum. » Insuper et pauperes illi sunt, qui non temporales, sed æternas divitias quaerunt. De istorum autem iudicio, et vindicta dubitandum non est; quia sicut gloria præparata est bonis, ita et pœna præparata est malis.

« Verumtamen justi constabuntur nomini tuo. » Constituunt, quasi dicat, viri injusti prælia tota die: cogitent, quomodo sanctorum gressus supplantare valeant; verumtamen justi Deum laudare, et veritatem prædicare non cessant. « Et habitabunt recti cum vultu tuo. » Quid est « cum vultu tuo, » nisi in conspectu gloriæ tuæ. Ibi enim laudabunt sancti, ibi in æternam cum Domino gaudebunt.

PSALMUS CXL.

PSALMUS DAVID.

Iste titulus jam multoties superius expositus est.

« Domine, clamavi ad te, exaudi me. » Domino, inquit Ecclesia, multoties clamavi ad te, et nunc quidem clamabo, ut exaudias me, et non solum nunc, sed omni tempore: dum « clamavero ad te, » intende voci orationis meæ. » Hoc autem ideo dicit, quia futurum esse cognoscit, ut sicut crassitudo terræ eructat super terram, ita dissipentur ossa ejus secus infernum. Qua in re maxima, et nimis intolerabilis persecutio significatur. Et hoc quidem in sequentibus exponitur.

« Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. » Orat mater Ecclesia, ut persecutionis tempore sic dirigantur ad Dominum ejus orationes, eique placeant, sicut bonus odor incensi ad nares nostras dirigitur, et suavis est nobis.

« Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. » Sacrificium vespertinum, Christi passio fuit, qui circa illam horam spiritum emisit. Elevatio vero manuum illa est, de qua alibi dicitur: « In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum (Psal. cxxxiii, 2). » Oremus igitur Dominum, ut elevatio manuum nostrarum, munda et pura sit, Deo grata, et acceptabilis sicut sacrificium vespertinum.

« Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis. » Et hoc quare? « Ut non declinet cor meum in verbum malum, ad excusandas excusationes in peccatis. » Hoc vitium a primis parentibus habemus, qui post peccatum a Domino interrogati, prius excusationes invenerunt. Et Adam quidem dixit: « Mulier dedit mihi, et comedi (Gen. iii, 12); » mulier vero: « Serpens decepit me. (Ibid., 13) » Tales excusationes malæ sunt, et fieri non debent, quibus peccata non minuuntur, sed potius crescunt. Et omnes quidem excusationes malæ

(879) « Pro petra hic, sicut quibus in locis, significatur Christus Dominus, juxta quam stantes doctores hæretici, quasi iudices populi sui subita voracitate merguntur, qui ideo corruunt in profundum, quo-

« sunt, quibus poenitentia impeditur, et vitia nutriuntur. Sic autem hic dicitur: « Ut non declinet cor meum in verbum malum, » sicut alibi dicitur: « Ne nos inducas in tentationem (Matth. vi, 13). »

« Cum hominibus operantibus iniquitatem, et non communicabo cum electis eorum. » Non communicabo, inquit, neque sociabor cum hominibus iniquitatem operantibus, et in malitia perseverantibus, neque cum ipsis, neque cum electis eorum, per quos eorum principes et magistros, omnesque hæresiarchas intelligimus. Isti enim ab eis electi sunt, ut eos sequantur, eorumque errores defendant et teneant.

« Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me. » Hoc faciunt Ecclesiæ doctores, hoc faciunt episcopi et sacerdotes, qui peccatores quotidie arguunt et corripiunt, magnamque misericordiam conversis et poenitentibus promittunt « Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. » Quid per oleum peccatoris, nisi blanditiæ, adulationes, persuasiones et deceptiones significantur? Caput autem pro mente ponitur, quæ tali oleo impinguata et delibuta, facile trahitur ad peccata.

« Quoniam adhuc et oratio mea. Illi vero in beneficiis eorum absorpti sunt. At vero continuati petrae iudices eorum audient verba mea. At illi quoniam potuerunt, sicut crassitudo terræ eructat super terram, ita dissipata sunt ossa nostra secus infernum. » Sic enim se habet ordo. Nunc autem significationem videamus. Exaudi me, inquit, quoniam adhuc est, adhuc manet, et nondum finita est oratio mea, qua et in hujus psalmi initio rogavi, dicens: « Intende voci orationis meæ, dum clamavero ad te. » Illi vero, de quibus superius dixi, cum hominibus operantibus iniquitatem, et non communicabo cum electis eorum, absorpti sunt in his quæ bene sibi placuerunt. Bene quidem, sicut ipsi putant, qui in suo errore et stultitia delectantur. Sic enim illi absorpti sunt, et a diabolo devorati, ut de illo barathro jam ulterius non expediantur. At vero illi, qui petrae continuati et conjuncti sunt, per quam Christus significatur, audient verba mea. Hæc est illa petra, de qua Apostolus ait: « Petra (879) autem erat Christus (I Cor. x, 4). » Huic autem petrae omnes boni indissolubiliter continuati et conjuncti sunt. Et isti quidem Ecclesiæ verba audiunt et credunt, quæ hæretici audire fastidiunt. Unde et stultissimi esse probantur, qui ea audire despiciunt, quæ eorum iudices admirantur, et in quibus plurimum delectantur; unde in Canticis canticorum Dominus ait: « Quæ habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam (Cant. viii, 13). » Iudices isti non solum apostoli, sed omnes sancti intelliguntur, inter quos et regina Austri, et Ninivitarum computantur. Sequitur:

« Quoniam potuerunt, sicut crassitudo terræ eru-

niam supra petram stare non eligunt..... Soli enim in hac soliditate consistunt, qui super arenam fragilia fundamenta non ponunt. Cassiodorus, quem in reliquis etiam secutus est S. Bruno.

« etat super terram, dissipata sunt ossa nostra se-
cus infernum. » Quoniam, illi, inquit, qui absorpti
sunt, aliquando potuerunt, et quoniam in hac vita
fortes, et potentes fuerunt, ideo ossa nostra, fortiora
membra nostra, per quæ apostoli et martyres figu-
rantur, eorum violentia et fortitudine dissipata sunt
secus infernum, per quem tyranni et alii homines
iniqui significantur, a quibus et inter quos quasi in
inferno afflictati sancti Dei, et cruciati, et dissipati
sunt. Hinc est enim quod de se ipso et omnibus
Istis, qui ejus membra sunt, Dominus ait : « Ego
sum vermis, et non homo, opprobrium hominum, et
abjectio plebis. Omnes videntes me, aspernabantur
me (Psal. xxi, 7). » Non est ergo mirum, si viri
justi vermibus comparentur, cum ipse Dei Filius
vermis dicatur.

« Quia ad te, Domine, Domine, oculi mei, in te
« speravi, ne auferas animam meam. » Ne auferas,
inquit, Domine, id est, me auferri et decipi patiaria
animam meam a supradictis hominibus impiis et
Iniquis, quoniam ad te levavi oculos meos, et in te
speravi, et nullum alium adiutorem habeo.

« Custodi me a laqueo quem statuerunt mihi, et a
« scandalis operantibus iniquitatem. » Multa de hoc
laqueo, et in his scandalis in superiori psalmo dicta
sunt, per quæ nihil aliud nisi tyrannorum et hære-
ticorum astutia et deceptio significatur.

« Cadent in retiaculum ejus peccatores. » In re-
tiaculum laquei hujus cadunt peccatores, quia ipsi
sunt, qui ab hæreticis, et ab aliis Iniquis hominibus
decipiuntur.

« Singulariter sum ego donec transeam. » Singu-
lariter est Ecclesia in hac vita, quia valde pauci sunt
boni ad malorum comparisonem, sed postquam
transierint, pluraliter erit : quia etsi non numero,
virtute tamen et fortitudine omnibus major et po-
tentior erit.

589 PSALMUS CXLI.

INTELLECTUS DAVID (880) CUM ESSET IN SPELUNCA.

« Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad
« Deum deprecatus sum. » Non solum interiori voce,
qua semper cum Domino loquebatur, sed exteriori
quoque voce, quæ ab hominibus audiebatur, sæpe
Filius clamavit ad Patrem, et sicut voluit in omni-
bus exauditus est.

« Effundam in conspectu ejus orationem meam, et
« tribulationem meam ante ipsum pronuntiabo, in
« deficiendo in me spiritum meum. » Modo, inquit,
in mortis articulo, et tempore passionis, dum spiri-
tus et vita deficit, et anima a carne mea separatur,
opto ut effundam in conspectu ejus orationem meam,
et ipse præsto adsit ad eam audiendam et auscipien-

(880) « David ob Saulis insidias profugus, cum in
spelunca lateret, quod Christum Dominum in cor-
pore ante passionem suam significabat esse factu-
rum. Nam, cum huic orationi intellectus præmittitur,
significatur, intellexisse David inter angustias, et
fuge suæ latebras, quid Dominus esset a Judæis pas-
sarius, et quomodo Patrem rogaturus. » BRDA.

dam. Volo similiter, et opto ut tribulationem meam
ante ipsum pronuntiem, quatenus me vindicare non
obliviscatur de his qui in sua malitia perseverant.

« Et tu cognovisti semitas meas. » Nunc ad Patrem
loquitur, cujus consilio et voluntate in mundum vē-
nit, carnem suscepit, inter homines conversatus est,
predicavit, ad fidem Judæos vocavit. Et istæ quidem
sunt semitæ illius, quas Patrem non ignorare dicit :

« In via hac qua ambulabam, absconderunt la-
« queos mihi. » Lege in Evangelio, et invenies Ju-
dæos, multos laqueos, multasque insidias Domino
præparasse, sicuti de tributo solvendo, et de Sabbatæ
observatione.

« Considerabam a dextris, et videbam, et non
« erat qui cognosceret me. » Nihil aliud considera-
bat Dominus, nihil aliud mente tractabat, nisi de his
quæ a dextris erant, et quæ omnibus ad salutem et
prosperitatem fiebant. Ipsi tamen hoc non cognosce-
bant, et pro bonis mala reddebant.

« Periiit fuga a me. » Poteram, inquit, fugere si
voluissem, facile mihi erat eorum iram et indigna-
tionem declinare; sed si hoc fecissem, quid humano
generi profuissem? Illorum salutem anteposui, meam
postposui. « Et tamen non est qui requirat animam
« meam, nisi ut auferat eam. Clamavi ad te, Do-
« mine, dixi : Tu es spes mea, portio mea in terra
« viventium. » Clamavit Dominus, sed intus clama-
vit, quia ejus voluntas magnus clamor erat in scri-
bus Patris : hoc dixit, hoc proposuit, et firmavit
quod se non defenderet, sed in sola divinitate spe-
raret, cujus portio non in terra viventium, sed
potius in terra viventium erat (881). Non mortuos,
Domine, sed vivos elegisti, non Synagogam, sed
Ecclesiam, quia « non mortui laudabunt te, Domine,
neque omnes qui descendunt in infernum. Sed non
qui vivimus benedicimus Domino ex hoc nunc, et
usque in sæculum (Psal. cxiii, 17-18). »

« Intende in orationem meam, quia humiliatus
« sum nimis. » Quia secundum humanitatem loqui-
tur Dominus, ideo humanos ostendit affectus. Neque
enim orare necesse habebat, cujus in voluntate ea
potestate omnia erant, sed si potestate uti voluisset,
quis ei resistere potuisset? Ac per hoc hominem
eum esse, quis credidisset? Et revera nimium se
D humiliavit, qui de sua omnipotentia ad tantam im-
potentiam se inclinavit.

« Libera me a persequentibus me, quoniam con-
« fortati sunt super me. » — « Oblatus est » enim
Dominus, « quia ipse voluit (Isa. lxxx, 7). » Confor-
tati sunt inimici ejus super eum, quia ipse voluit,
liberatus est de manibus eorum, sicut voluit et
quando voluit.

(881) *Portio mea in terra viventium.* « Probat hoc
specialiter locus ille, quando in cruce positus latroni
dixit : Amen dico tibi : hodie mecum eris in paradiso.
Luc. xxiii, 43. Paradisus est enim terra viventium,
quam soli beati feliciter introibunt, qui sub æterni-
tate et securitate victuri sunt. » Cassian.

« Educe de carcere animam meam, ad confitendum a
« nomini tuo, Domine. » Carcer iste infernus est,
de quo non suam tantum, sed sanctorum omnium
animas, quæ ibi inclusæ tenebantur, Dominus edu-
xit: unde tota Ecclesia ejus nomini constitetur, at-
que omnes sancti eum laudant et benedicunt.

« Me expectant justi, donec retribuas mihi. »
Omnes justi hoc expectabant, ut a mortuis Christus
resurgeret (882); quia non aliter se posse resurgere
sciebant, nisi ipse prius resurgeret, « qui est primo-
genitus mortuorum, et princeps regum terræ (Apoc.
I, 5). » Resurgens autem Dominus tanti laboris di-
gnam retributionem suscepit; quia sicut ipse ait:
« Data est ei omnis potestas in cælo et in terra
(Math. xxviii, 18). »

590 PSALMUS CXLII.

QUANDO FILIUS SUUS ABSALON EUM PERSEQUEBATUR
(II Reg. xv, 14).

Hunc psalmum dictante Spiritu sancto fecit David,
quando Absalon filius ejus eum persequebatur, quem
et simul cantare debemus in omnibus angustiis et
necessitatibus nostris.

« Domine, exaudi orationem meam, auribus per-
« cipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi
« me in tua justitia. » Tale est illud in Evangelio,
ubi unum idemque Salvator noster toties repetit.
« Petite, et accipietis, quærite, et invenietis, pulsate,
et aperietur vobis (Math. vii, 7). » Unde et alibi di-
citur: « Regnum cælorum vim patitur, et violenti di-
ripiunt illud (Math. xi, 12). » Hinc et Apostolus
sine intermissione orare nos docet. « In veritate, »
inquit, « tua exaudi me, » quoniam sic mihi pro-
misisti, et verax es, et mentiri non potes, ut mani-
festetur justitia tua, quæ ubique veritatem sequitur,
et sine ea ex se non valet.

« Et non intres in iudicium cum servo tuo. »
Quoniam si hoc feceris, « non justificabitur in con-
« spectu tuo omnis vivens. » Sic enim violata est
humana natura, ut nemo se defendere valeat, si
simul cum Deo ad iudicium veniat. « Omnis enim
homo mendax (Psal. cxv, 11). » Et: « Stellæ non
non sunt mundæ in conspectu ejus (Job xxv, 5). »
Et ut Joannes Apostolus ait: « Si dixerimus, quia
peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas
in nobis non est (I Joan. i, 8). » Unde et quotidie
dicimus: « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos
dimittimus debitoribus nostris (Math. vi, 12). » Et
hoc ideo, quia « persecutus est inimicus animam
« meam, humiliavit in terra vitam meam. » Hic est
ille inimicus, de quo dicitur: « Inimicus noster dia-
bolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem
devoret (I Petr. v, 8). » Iste persequitur animas
nostras, eas in terra humiliat, et cælestia cogitare non
permittit: iste in terram eas conculcat, et carnis
voluptatibus implicat. Unde et subditur:

« Collocavit me in obscuro sicut mortuos sæculi,
« et anxius est in me spiritus meus, et in me tur-

« batum est cor meum. » Mortui sæculi illi sunt, qui
a vera vita, quæ Christus est, peccando separati
sunt. Tales autem in obscuro jacent, quandiu in
peccato perseverant. In his autem anxius spiritus,
quia nimia infirmitate anima tabescit. Cor vero con-
turbatur, quando vana et turpia meditatur.

« Memor fui dierum antiquorum, et meditatus
« sum in omnibus operibus tuis. » Hoc remedium
recuperandæ sanitatis quærere debemus, quando nos
in obscuro collocatos, et in peccatorum tenebris ja-
cere sentimus. Recordemur dierum antiquorum, et
reformemus nosmetipsos ad exempla sanctorum.
Meditemur opera Dei, et tantum magistrum imitari
studeamus, in cuius operibus malum non invenitur,
qui vidit omnia quæcunque fecit, et erant valde
bona. « Et in factis manuum tuarum meditabor. »
Vitia et peccata non sunt in factis manuum ejus, et
ideo neque cogitare, neque facere ea debeamus.
Multum enim nocet mala cogitatio, quia ipsa est
causa, et origo peccati.

« Expandi manus meas ad te. » Hoc est enim quod
alibi dicitur: « In noctibus extollite manus vestras
in sancta (Psal. cxxxiii, 2). » — « Anima mea sicut
« terra sine aqua tibi. » Seipsum accusat, quod anima
ejus sic aliquando fuerit coram Deo sterilis, et infru-
ctuosa sicut terra sicca et sterilis et infructuosa est.
Unde et velociter se exaudiri exorat, quia displicet sibi
quod talis aliquando fuerit. « Justus enim, sicut scri-
ptum est, in principio accusator est sui (Prov. xviii, 17). »

« Domine, defecit spiritus meus. » Talis aliquando
fuit anima mea, sed adveniente Spiritu tuo, quo
omnia fecundantur, defecit spiritus meus, qui eam
desiccabat. Hic est ille Spiritus, de quo dicitur:
« Beati pauperes spiritu (Math. v, 3). » — « Ne
« avertas faciem tuam a me. » Quare? « Et ero si-
« milis descendentibus in lacum, » Si enim fideles
suos Deus non exaudiret, simul et ipsi cum peccato-
ribus in infernum descenderent.

« Auditam fac mihi mane misericordiam tuam,
« quia in te speravi, Domine. » Toties homo exit de
nocte, et venit ad mane, quoties peccatum derelin-
quit, et pœnitentiam agere incipit. Non sum, inquit,
in nocte, in die sum. « Nox præcessit, dies autem
appropinquavit (Rom. xiii, 12). » Fac me audire et
cognoscere misericordiam tuam; illam videlicet mi-
sericordiam, quam illi soli habent, qui in te credunt
et sperant.

« Notam mihi fac viam, in qua ambulem, quia ad
« te, Domine, levavi animam meam. » Illa via nobis
nota est, per quam frequenter ambulamus. Non ergo
recedamus a mandatis Dei, et nota erit nobis **591**
via, per quam ambulare debemus. Ille autem levat
animam suam ad Dominum, qui eam a vitis sepa-
rat, et virtutum gradibus exsultans Domino offert.

« Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te con-
« fugi. » Qui turris fortitudinis es a facie inimici.
« Doce me facere voluntatem tuam, quia tu es Deus

(882) Hic locus in editio:ne deficiens ex cit. cod. S. Crucis Minor. in Laurent. perficitur, cui concor-
dat cod. Ghsianus.

meus, » cuius tantummodo voluntatem et servitium A
facere debeo.

« Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam. » Quia defecit spiritus meus malus, qui me deducebat in viam perversam. Via recta illa est, quæ ad patriam inducit, et a mundi impedimentis animam separat. « Propter nomen tuum, Domine, » quod assidue invocare non cesso, « vivificabis me in æquitate tua. » — « Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit (Rom. x, 13). » Ille homo vivificatur in æquitate, qui iniquitatem fugiens, iuste et æque vivere incipit.

« Et educes de tribulatione animam meam. » In tribulatione est anima illa, quæ quamvis invita carnis voluptatibus servire compellitur (883). « Et in misericordia tua disperdes inimicos meos; » per quos vitia et peccata significantur, a quibus anima affligitur et tribulatur. Unde et subditur :

« Et perdes omnes, qui tribulant animam meam. » Et hoc ideo, « quia ego servus tuus sum, » cui me per omnia servire et obedire oportet.

PSALMUS CXLIII.

DAVID ADVERSUS GOLIATH (I Reg. xvii, 4).

Prælium David adversus Goliath, prælium Ecclesiæ adversus diabolum significat, qui, quamvis potentissimus esse videatur, quotidie tamen a Christiano populo prosternitur, conculcatur et jugulatur.

« Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum. » Propheta, et populus Christianus omnipotenti Deo in hoc psalmo gratias agit, qui hostem superbissimum ejus adiutorio superavit.

« Misericordia mea et refugium meum, susceptor meus et liberator meus, protector meus, subiciens populos sub me, et in ipso speravi. » Sic enim se habet ordo. Nihil sibi imputat, omnia ad Deum refert, et hoc ipsum, quod est, et fortis et sapiens est, et quod tot ac tantis eorum insidiis resistere potuit. Atque hoc totum obtinuit, quoniam non in se, non in suis viribus, sed tantum in eo speravit. Populos autem sibi subjectos esse dicit, per quos tyrannos et hæreticos, vitia et malignos spiritus intelligimus.

« Domine, quid est homo, quia innotuisti ei? aut Filius hominis, quia reputas eum? » Miratur propheta, quod hominem tam caducum, tam superbum, tam inobientem, et miserum sic honoret, sic diligat, sic reputet, et sic se ei manifestare dignetur. Magnus honor homini, quod Dei cognitionem habet, quoniam, qui eam non habent, non inter homines, sed inter bruta animalia computandi sunt.

« Homo vanitati similis factus est; dies ejus sicut umbra prætereunt. » Ad imaginem et similitudinem Dei factus est homo, sed, sua superbia et inobedientia, tantæ vanitati similis factus est, ut non immerito de eo dicatur : « Qui cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et sicut umbra prætereunt, » quæ crescendo deficit, et quando major esse videtur, subito in tenebris evanescit.

(883) Non deficit tamen illi divinum auxilium, ut eas comprimat, si humiliter petat.

« Et ideo dies ejus sicut umbra prætereunt, » quæ crescendo deficit, et quando major esse videtur, subito in tenebris evanescit.

« Domine, inclina cælos tuos, et descende. » Ut ab hac vanitate, quasi dicat, homo liberari valeat, inclina Domine, cælos tuos, et descende, quia, nisi tu descenderis, ille ascendere non potest. Cæli apostoli sunt, quos Dominus tunc inclinavit, et simul cum eis in lacum descendit, ut eos, qui per totum mundum sub diaboli potestate tenebantur, eriperet, quando eis dixit : « Ite in universum mundum, prædicate Evangelium omni creaturæ (Marc. xvi, 15). » Magna inclinatio est, cum cæli in terram, et apostolica sublimitas ad impios et peccatores prædicandos descendit. De quibus subditur :

« Tange montes, et fumigabunt. » Omnes enim sancti Spiritus unctione tangendi et mitigandi sunt (884), per quos majores, et potentiores homines intelligere debemus. Quos bene quidem fumigare dicit, quatenus eos ad fidem conversos in amore Dei ardere ostendat. Ubi enim fumus est, ibi et ignis esse monstratur. De hoc igne Dominus ait : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur? » (Luc. xii, 49.)

« Corusca coruscationes tuas, et dissipabis eos; » emitte sagittas tuas, et conturbabis eos. » Quid per coruscationes, nisi utriusque Testamenti declaratio, vel 592 signa, vel miracula significantur? His autem gentiles, secundum priorem statum dissipati, et penitus in melius commutati sunt. Similiter autem et sagittæ, sanctarum Scripturarum sententiæ intelliguntur, de quibus alibi dicitur : « Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoris (Psal. cxix, 4). » Talibus sagittis, qui vulnerantur, contra se ipsos dignissime conturbantur. Taliter autem conturbatis Apostolus ait : « Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis? » (Rom. vi, 21.)

« Emitte manum tuam de alto, eripe me et libera me de aquis multis, et de manu filiorum alienorum. » Emitte, inquit, manum tuam, virtutem et fortitudinem tuam de alto, de te ipso, qui super omnia altissimus es. « Et libera me de aquis multis. » Per aquas multi populi significantur. « Et de manibus filiorum alienorum, » de quibus alibi dicitur : « Filii alieni mentiti sunt mihi (Psal. xvii, 46), » per quos omnes illos intelligimus, qui non Dei, sed diaboli filii esse dicuntur. Tales erant illi quibus Dominus ait : « Vos ex patre diabolo estis (Joan. viii, 44). »

« Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis. » Inde manifeste alienorum filii esse probantur, quoniam et ore vanitatem loquuntur, et manibus iniquitatem operantur. Per hos autem hæretici et tyranni præcipue intelliguntur, quorum omnis sermo vanitas, et omnis operatio iniquitas est.

(884) Cod. Chis. « Sed illi maxime qui fortiores, et duriores esse videntur.

« Deus, canticum novum cantabo tibi. » Ubi? « In psalterio decem chordarum psallam tibi. » Canticum novum in psalterio cantatur et psallitur, quando Vetus Testamentum non secundum litteram, sed spiritualiter prædicatur. Habent Judei psalterium, sed non cantant ibi canticum novum, quia tantum Vetus Testamentum secundum litteram interpretantur.

« Qui das salutem regibus, qui liberas David servum tuum de gladio maligno. » Reges isti apostoli sunt, de quibus alibi dicitur: « A templo tuo in Jerusalem tibi offerent reges munera (*Psal. LXXII, 30*). » Et iste David Salvator noster intelligitur; gladius vero malignus diabolicam fortitudinem significat. Rogat igitur Propheta, rogat et populus Christianus, ut ille, qui dat salutem regibus, et liberat David servum suum, et filium suum de gladio maligno, eripiat eum et liberet eum de aquis multis et manu filiorum alienorum.

« Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis. » Et hæc quidem modo superius exposuimus. Possumus autem per istos reges non solum apostolos, sed omnes quoque Christianos intelligere, qui seipsos et membra sua sapienter et honeste regunt.

« Quorum filii sicut novellæ plantationes, stabiliti a juventute sua. » Sic sunt, inquit, filii istorum loquentium vanitatem, et operantium iniquitatem, sicut novellæ plantationes, stabiliti et firmati a juventute sua, quæ inter alias ætates valentior est, per quod videlicet, plurimo et jucundo, rhetoricoque sermone eos abundare significat. Sed quid per filios, nisi discipulos et imitatores eorum intelligamus?

« Filix eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi. » Per has autem eorum sententiæ significantur multa verborum venustate et varietate decoratæ. Bene autem similitudini comparantur, quia rei veritatem non habent, quamvis se habere ostentant.

« Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud. » Quid per promptuaria, nisi eorum corda significantur, multorum exemplorum plenitudinæ redundantia? Unde ex hoc in illud eructare dicuntur, quoniam ex uno volumine in aliud trauseunt, ubique male et perverse Scripturas interpretantur. Transeunt denique ex hoc in illud, quia eorum doctrina non habet fundamentum, sed semper vaga et instabilis est.

« Oves eorum fetosæ, abundantes in itineribus suis, boves eorum crassæ. » De his ovibus hæreticorum Dominus in Evangelio ait: « Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces (*Matth. VII, 15*). » Quæ bene fetosæ dicuntur, quia isti tales multos diabolo filios generant. Sunt et iidem ipsi, et boves crassæ, quorum Deus venter est, qui sola terrena et transitoria quarunt, non laboribus, sed voluptati et luxuriæ dediti.

« Non est ruina macerix, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. » Bonum illis esset, si maceriam suam non defenderent. Bonum illis esset, si per plateas suas sanctos prædicatores transire permitterent, et eorum voces et clamores audirent.

« Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt. » Homines stulti et indocti, populum istum talibus divitiis abundare cernentes, et pœnas sibi paratas non intelligentes, beatum illum esse dixerunt. Sed non est ita. Ille populus beatus, cujus est Dominus Deus illorum, cujus Dominus omnium creaturarum, et Deus et Dominus est. Talem autem Deum et Dominum isti non habent, qui erroris et falsitatis simulacrum sibi Deum faciunt.

593 PSALMUS CXLIV.

LAUDATIO DAVID.

In hoc psalmo magnifice, præclare, multisque laudationibus Propheta Deum laudat, et benedicit, ut merito psalmus iste dicatur laudatio David, qui tantis laudationibus plenus est.

« Exaltabo te, Deus meus rex. » Tunc Deus exaltatur a nobis, quando ejus exaltationem, gloriam et honorem digne et laudabiliter prædicamus. Ipse enim est rex noster, si peccatum non regnat in corpore nostro mortali, alioquin ille tibi rex est, cui te ad regendum tradidisti.

« Et benedicam nomen tuum in æternum, et in sæculum sæculi. » Hoc est illud nomen, de quo ipse Dominus ait: « Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam meam alteri non dabo (*Isa. LXVIII, 11*). » Et hoc quidem nomen illi soli benedicunt, qui et sermone et operatione servos se per omnia esse fatentur. Nisi enim tu servus ejus fueris, dominus tibi ille non erit. De servis autem dicitur: « Benedicite, servi Domini, Dominum. »

« Per singulos dies benedicam te, et laudabo nomen tuum in æternum, et in sæculum sæculi. » Quomodo autem laudet, audiamus: « Magnus Dominus et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis. » Discamus et nos hunc laudationis modum, et ita per singulos dies eum benedicamus: ita in æternum, et in sæculum sæculi eum laudare non desinamus. Magnus est, inquit, Dominus, et quam magnus sit, protinus nobis exponit dicens: « et magnitudinis ejus non est finis. » Nemo scit igitur quam magnus sit, quia quod finem non habet, quantum sit, nemo scire potest. Qui itaque tam magnus est, dic mihi, si potest, quantum laudabilis est? « Nimis. » Quid est nimis? Secundum multitudinem magnitudinis ejus. Hoc autem ideo nimis est, quia nemo hoc facere potest.

« Generatio et generatio laudabunt opera tua, et potentiam tuam pronuntiabunt. » Et prius quidem hoc egit generatio Judæorum: nunc autem hoc agit generatio Christianorum.

« Magnificentiam majestatis tuæ, et sanctitatem tuam loquentur, et mirabilia tua narrabunt. » Cum enim utrumque Testamentum legimus et prædicamus, tunc magna opera Domini, quæ opera-

tus est, et sanctitatem et mirabilia ejus et loquimur A et narramus.

« Virtutem terribilium tuorum dicent, et magnitudinem tuam narrabunt. » Cum enim ea, quæ in diluvio, et in mari Rubro, et in castris Sennacherib, et multa alia his similia nuntiamus; tunc procul dubio terribiles Dei virtutes, ejusque magnitudinem dicimus, et narramus.

« Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eructabunt. » Eructamus autem abundantiam suavitatis ipsius, quando ea prædicamus, quæ ad misericordiam spectant, quale est illud: « Qui proprio Filio non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Et justitia tua exsultabunt (Rom. viii, 32). » Exultamus vero de justitia ejus, qui reddit unicuique secundum opera sua, bonis gloriam, et malis supplicia destituavit.

« Misericors et miserator Dominus, patiens, et multum misericors; suavis Dominus universis, et miserationes ejus super omnia opera ejus. » Nullus locus relinquitur desperationi, post tantam misericordiae repetitionem. Ille solus desperare potest, qui ista non credit, et qui, his auditis, adhuc in sua malitia perseverat. De quibus Apostolus ait: « Secundum duritiam autem tuam, et cor impenitens thesaurizas tibi iram in die iræ, et revelationis justitiae Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua (Rom. xi, 5). » Sunt igitur miserationes ejus super omnia opera ejus; quia nihil est in operibus ejus, quod misericordiae comparari possit. Misericordia eum ad terram traxit, et crucis mortem subire coegit: misericordia cælum implevit, et angelorum ruinam restauravit.

« Confitentur tibi, Domine, opera tua, et sancti tui benedicent te. » Omnia opera Domini constituentur, et laudant Dominum; quia nihil reprehensibile est in operibus Domini: unusquisque artifex in operibus suis vel reprehenditur, vel laudatur. Non est igitur in malum opus Domini, quia nihil non laudabile in eo est. Et, quamvis omnis creatura Dominum benedicat, juste tamen hic dicitur: « Et sancti tui benedicent te, » quia eorum benedictiones magis Deo acceptabiles sunt. « Gloriam regni tui dicent. » Sancti, inquit, tui dicent gloriam regni tui, et loquentur potentiam tuam. Ad quid? « Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam, et gloriam magnificentiae regni tui. » Singula singulis respondent. Hoc egit sanctorum prædicatio, ut totus mundus Dei potentiam agnosceret, et quanta sit ecclestis beatitudinis gloria, perciperet.

« Regnum tuum, Domine, regnum omnium sæculorum, et dominatio tua in omni generatione et progenie. » Hoc est autem, quod 594 alibi dicitur: « Multiplicabitur ejus imperium, et regni ejus non erit finis (Isa. ix, 7). » Et alibi: « Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus, quod non corrumpetur (Dan. vii, 14). »

« Fidelis Dominus in verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. » Nulli mentitur Dominus, nulli injustitiam facit, nihil in verbis falsum, nihil in ejus operibus invenitur injustum.

« Allevat Dominus omnes qui ruunt, et erigit omnes elisos. » Hoc de martyribus intelligitur, vel de his qui post gravium peccatorum ruinam, puro corde ad Deum convertuntur. Et martyribus quidem ipse Dominus ait: « Nolite timere eos qui occidunt corpus; animam autem non possunt occidere (Math. x, 8). » Poenitentibus vero: « Quacunque hora peccator conversus fuerit, omnium iniquitatum ejus non recordabor (Ezech. xxxiii, 4). »

« Oculi omnium in te sperant, Domine, et tu das escas illis in tempore opportuno. » Et hoc quidem est quod in Evangelio dicitur: « Qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos (Math. v, 45). » Possimus autem et de illa esca hoc intelligere, de qua quotidie Domino dicimus: « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie (ibid., 11). »

« Aperis tu manum tuam, et implem omnia animalia benedictione. » Secundum ejus namque judicium et voluntatem omnibus bonis abundamus, et omnium rerum penuriam patimur. Quando largitur aliquid, manum aperire; et quando non largitur, manum Dominus claudere dicitur.

« Justus Dominus in viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. » Ipsum igitur imitari debemus, ut per ejus viam incedamus, ejusque opera faciamus, ut, ipso adjuvante, ubi ipse est, illuc venire mereamur. Unde et subditur:

« Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate. » Non est, inquit, longe via, si ad eum venire volueris, prope est, voca eum, et respondet tibi; si tamen in veritate invocaveris eum. Quid autem sit invocare in veritate, dicat ipsa Veritas. « Si quid petieritis, inquit, Patrem in nomine meo, dabit vobis (Joan. xiv, 13). » — « Voluntatem timendum se faciet. » Et unde hoc probas? « Et orationes justorum exaudiet, et salvos faciet eos. » Hæc est enim eorum voluntas, et si hoc impetraverint; sufficit eis.

« Custodit Dominus omnes diligentes se, et omnes peccatores disperdet. » Hoc autem complebitur in judicio, quando boni vocabuntur ad gloriam, et mali trahentur ad pœnam.

« Laudationem Domini loquetur os meum. » Iste psalmus, qui titulatur laudatio David, a laudibus incipit, et in laudibus desinit. Et se Propheta in Dei laudibus perseverare promittit; et præcipit ut omnis homo simul secum in benedictionibus et laudibus perseveret. Hoc est enim quod ait: « Et benedicat omnis caro nomen sanctum ejus in æternum, et in sæculum sæculi. »

PSALMUS CXLV.

ALLELUIA (885) AGGÆI ET ZACHARIÆ.

« Lauda, anima mea, Dominum, laudabo Dominum in vita mea, quoadiuveris meo, quoadiuveris ero. » Seipsum Propheta ad Domini laudes hortatur, et animam suam ut qui alios Deum laudare præcipit, ipse otiosus non sit, nec sine laudibus iuveniatur. « Lauda, inquit, anima mea, Dominum. » Noli cessare, brevis est vita ista; et ego quidem « laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quoadiuveris ero. » Quia igitur semper erunt sancti, semper et sine fine Deum laudabant. Discamus modo Deum laudare in hac vita, qui eum sine fine laudaturi sumus in alia vita. Merito itaque per totum hunc librum ad Dei laudes nos ubique Propheta invitat, quas et in cælo et in terra cantare debemus.

« Nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum in quibus non est salus. » Laudate, inquit, Dominum, sperate et confidite in ipso, et nolite confidere in principibus, qui neque vos, neque se ipsos a morte æterna eripere possunt. Quid alii facere poterunt? Unde et subditur: « Neque in filiis hominum, in quibus non est salus. » In illo igitur sperate, qui dat salutem regibus, et qui salvat omnes sperantes in se.

« Exiet spiritus ejus, et revertetur in terram suam, et in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. » Nunc pluraliter, nunc singulariter loquitur Propheta et grammaticæ regulas parvipendit. Exiet, inquit, spiritus ejus, principis videlicet alicujus, et caro revertetur in terram suam, sicut scriptum est. Quia « terra es, et in terram ibis (Gen. iii, 19). » Sive etiam spiritus revertetur **595** in terram suam, in terram miseræ et tenebrarum, in locum et in terram, quam male vivendo sibi præparavit. « Et in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. » Et quæ fuerunt illæ cogitationes? Occidere, mœchari, furari, mentiri, et similia. Istæ cogitationes peribunt, quia hæc ulterius agere non poterunt.

« Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus, spes ejus et in Domino Deo ipsius, qui fecit cælum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt. » Miseri, inquit, illi, qui confidunt in principibus; illi vero beati erunt, quorum Deus Jacob adjutor ejus, qui vitia supplantant et a se repellunt, qui verum Deum venerantur et colunt, non illos qui ab hominibus facti sunt, sed illum qui omnia fecit.

« Qui custodit veritatem in sæculum, facit iudicium injuriarum patientibus, dat escam esurientibus. » Hoc autem alii dii facere non possunt, quia omnes mendaces sunt, et non iudicaturi, sed iudicandi et simul cum aliis damnandi. Escam autem, et carnalem, et spiritualem solus Deus fecit et esurientibus dedit.

« Dominus erigit elisos; » illos videlicet elisos,

(885) « Aggæus festinus, Zacharias vero memoria Domini interpretatur. Tales igitur digni sunt, qui militantur ad constituendos muros cælestis Jerusalem, qui et festivitatem diligant, et Deum semper in

A qui ex toto corde indulgentiam quærunt, et se elisos esse intelligunt. « Dominus solvit compeditos, » ut in via mandatorum Dei recto itinere currere possint. « Dominus illuminat cæcos, » ut de eorum tenebris liberati veritatem intelligere valeant. « Dominus dirigit justos, » quia ipsius gratia est, quod a recto itinere non recedunt. « Dominus custodit advenam, » de gentilitate, vel undequaque ad Ecclesiam venientem. « Pupillum et viduam suscipiet, » quibus malus pater et maritus diabolus mortuus est. Gaudeant pupilli, qui talem patrem amiserunt, gaudeant illæ viduæ, quæ talem maritum turpia et injusta conjugia reliquerunt.

« Et viam peccatorum exterminabit. » Exterminantur peccatorum viæ, quia malæ sunt, sed non exterminantur peccatores, si eas reliquerint, et per viam justitiæ ambulare voluerint.

« Regnabit Dominus in æternum, Deus tuus, Sion, et in sæculum sæculi. » Regnabit, inquit, Dominus Deus, tuus Sion in æternum, et in sæculum sæculi, et ideo jubila, et exsulta, et noli cessare a laudibus ejus in æternum, et in sæculum sæculi. Qui regnum habet æternum, habeat et laudes æternas.

PSALMUS CXLVI.

ALLELUIA.

Quid significat Alleluia psalmi hujus initium indicat.

« Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus. » Illa laus vocatur psalmus, quæ in psalterio fit, et sine psalterio non fit. In psalterio vero cantare non possumus, nisi et manus tangat corda, et lingua proferat voces. Bonus igitur est psalmus, quia bona est illa laus, in qua cum voce opera concordant. « Deo nostro jucunda sit laudatio. » Nos, inquit, laudemus Dominum, nos agamus quod nostrum est; ipse vero laudationem nostram jucundam faciat, ipse gratiam et acceptabilem habeat.

« Aedificans Jerusalem Dominus, et dispersionem Israel congregans; suscipiens mansuetos Dominus, et humiliat autem peccatores. » Sic enim se habet ordo: Dominus, inquit, ex vivis lapidibus aedificans caelestem Jerusalem, et congregans in ea dispersionem Israel, id est sanctam Ecclesiam, ubique gentium diffusam, suscipiens ibi mansuetos et humiles corde, humiliat peccatores usque ad terram; ut adimpleatur quod scriptum est: « Deponit potentes de sede, et exaltat humiles (Luc. 1, 52). »

« Qui sanat contritos corde, et alligat contritiones eorum. » Hoc est quod alibi dicitur: « Cor contritum, et humiliatum Deus non spernit (Psal. 1, 19). » Contritiones alligat Dominus, quoniam omnem sanctorum tristitiam, et cordis contritionem in gaudium convertit. Unde alibi dicitur: « Qui seminant in lacrymis in exsultatione metent (Psal. cxxv, 5). »

memoria habeant, et semper in Dei memoriam habeant. Festivi autem illi sunt, quia a servili opere spiritualiter vacant, et in Dei laudibus perseverant. Bæda.

« Qui numerat multitudinem stellarum, et omni-
bus eis nomina vocat. » Istæ sunt illæ stellæ, de
quibus Apostolus ait : « quia stella differt a stella in
claritate (I Cor. xiii, 41). » Istæ autem numeratæ
sunt, et nulla illarum de numero a Domino consti-
tuto perire, vel minui potest. Si enim capilli capitis
nostri omnes numerati sunt, quis de sanctorum num-
mero dubitare possit, quorum et numerum, et nomi-
na ipse scit, qui omnia novit? Unde et conveni-
entier subditur :

« Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus,
« et sapientiæ ejus non est numerus. » In his, quæ
modo superius dicta sunt, et magnus, et fortis, et
sapientissimus Dominus vera ratione esse probatur.

« Incipite Domino in confessione, psallite Deo
« nostro in cithara. » Dixit superius, « laudate Do-
minum; » nunc autem admonet, ut laudare inci-
pian in confessione laudis et jubilationis. Et quia
superius de psalterio dictum est, nunc in cithara
quoque laudare præcipit, ut sit psalterium jucundum
cum cithara. Et cithara quidem ad Novum Testa-
mentum, de qua jam multoties superius diximus.
In cithara cantare est vel Novum Testamentum
prædicare, vel Trinitatis mysterium exponere, quia
tres vel quatuor chordæ sufficiunt.

596 « Qui operit cælum nubibus, et parat terræ
« pluviam. » Cæli apostoli sunt, qui spiritualis doc-
trinæ nubibus operiti, ubique illam aquam ferunt,
qua tota Ecclesia irrigatur, lavatur, et satiatur.
Terra enim Ecclesia est, cui hæc aqua parata est.

« Qui producit in montibus fenum, et herbam
« servituti hominum. » Montes isti Ecclesiæ doctores
intelliguntur, qui illo feno, et illa herba Domino
largiente abundant, quibus Dei animalia nutriuntur,
per quæ utriusque Testamenti scientia designatur.

« Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis cor-
« vorum invocantibus eum. » Hæc sunt illa jumenta,
quæ totius Ecclesiæ onera ferunt, per quæ apostoli
et doctores significantur. Tale jumentum se vir ju-
stus esse intelligens, ait : « ut jumentum factus sum
apud te, et ego semper tecum (Psal. lxxii, 23). »
Isti autem spiritualibus cibis nutriuntur, qui eis a
Domino præparantur. De pullis vero coryorum Apo-
stolus dicit : « fuistis aliquando tenebræ, nunc au-
tem lux in Domino (Ephes. v, 10). » Unde et alibi
dicitur : « ~~Æthiopia~~ præveniet manus ejus Deo
(Psal. lxxvii, 32). » Tales sunt omnes peccatores ex
toto corde ad pœnitentiam conversi. His autem Do-
minum invocantibus esca illa ministratur, quæ dat
vitam mundo, id est panis vivus, qui de cælo de-
scendit.

« Non in viribus equi voluntatem habebit, neque
« in tabernaculis viri beneplacitum est ei. » Malus
est iste equus, cujus vires Deo non placent, per
quem nimirum tyranni et hæretici demonstratur,
super quos diabolus sedet, et cruentis calcaribus
stimulat, atque in omnia scelera violenter ruere
facit. Viri autem tabernacula, hæreticorum sunt

A conventicula, qui quoniam in suis viribus confidunt,
quasi a viribus viri dicuntur.

« Beneplacitum est Domino super timentes eum,
« et in eis qui sperant in misericordia ejus. » Quid
Deo displiceat et placeat, in his verbis declaratur.
Illi soli sibi placent, qui Deum timent, et in ejus
misericordia sperant.

PSALMUS CXLVII.

ALLELUIA

Titulus iste laudabilis ad laudes Dei nos semper
hortatur.

« Lauda, Jerusalem, Dominum, lauda Deum tuum,
« Sion. » Invitat nunc Propheta totam Ecclesiam ad
laudem Dei, quæ per Jerusalem et Sion significatur.
Jerusalem, visio pacifica, Sion speculatio interpreta-
B tur. Utrumque nomen Ecclesiæ convenit, quæ et
sola pacem habet, quoniam « non est pax impiis,
dicit Dominus (Isa. lvii, 21), » et plena oculis ante
et retro omnia sibi utilia speculatur. Et quia « in
pace factus est locus ejus, et habitatio ejus in Sion
(Psal. lxxv, 3), » merito Sion et Jerusalem, quæ
hic per pacem significatur, Dominum laudare jubetur.

« Quoniam confortavit seras portarum tuarum,
« benedixit filios tuos in te. » Portæ Jerusalem apo-
stoli sunt et doctores, episcopi et sacerdotes, qui
eam muniunt et claudunt, et introeundi aditum
aperiunt. Nullus ingreditur nisi per istos, quorum
seræ tam fortes sunt, ut a nullo aperiiri, vel claudi
valeant, nisi ab ipsis. Unde et eis a Domino dicitur :
C « Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata
et in cælis, et quæcunque solveritis super terram,
erunt soluta et in cælis (Matth. xviii, 18), » Bene-
dixit autem Dominus filios ejus in ea, quam videli-
cet benedictionem illi soli habent, qui manent in ea,
et illi amittunt, qui separantur ab ea. Sunt igitur
Ecclesiæ filii benedicti, sed in ea benedicti sunt;
extra vero benedicti non sunt.

« Qui posuit fines tuos pacem. » Ubi non est pax,
ibi neque Ecclesia est, quia infra terminos pacis
Ecclesia tota concluditur, et extra fines pacis
non extenditur.

« Et adipe frumenti satiat te. » De hoc frumento
Dominus ait : « Nisi granum frumenti cadens in ter-
ram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem
mortuum fuerit, multum fructum affert (Joan. xii,
24). » Adipe ergo frumenti reficitur Ecclesia, quæ
Christi sanguine satiatur.

« Qui emittit eloquium suum terræ, » per quod
evangelicam prædicationem intelligimus, de qua
ipse Dominus ait : « Ite in universum mundum, præ-
dicate Evangelium omni creaturæ (Marc. xx, 16). »
De quo et subditur : « Velociter currit sermo ejus. »
Velociter enim, et intra paucos annos, sicut scrip-
tum est, « in omnem terram exivit sonus eorum,
et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii, 18,
5). »

« Qui dat nivem sicut lanam, nebulam velut cinem
« rem spargit. » Hoc autem tale est ac si dixisset :

Qui dat nivem et lanam; nebulam et cinerem spargit. Dat Dominus fidelibus suis nivem, quando baptizantur: dat lanam, qua vestiantur: spargit multoties a cordibus eorum nebulam et cinerem, qua excrucantur. De hac nive alibi dicitur: «Asperges me hyssopo et mundabor, lavabis me et super nivem dealbabor (Psal. 1, 9).» Dat ergo Dominus nivem, id est candorem et pulchritudinem nivis. Dat lanam, ex qua nobis vestimenta faciamus, ut vestiti et non nudi incedamus. Hæc vestis incorporea est, qua tamen vestitur et ornatur corpus et anima. Si habes humilitatem, vestimentum tibi est, si habes patientiam, vestimentum tibi est, et quicumque habet charitatem, bene vestitus est. Talia vestimenta **597** ex ista lana conficiuntur, quam quidem nisi a Domino habere non possumus: «Quid enim habes, dicit **B** Apostolus, quod non accepisti?» (I Cor. iv, 7.) Ex tunc quidem Dominus nebulam et cinerem sparsit, quando populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam. Jam, Deo gratias, liberati sumus a tenebris erroris, et omnis caligo nebulæ et cineris fugata est a nobis.

«Mittit crystallum suam sicut frusta panis: ante faciem frigoris ejus quis subsistit (886)» Vetus Testamentum, quod prius quidem obscurissimum erat, nunc spiritualiter intellectum, digne satis crystallus vocatur, quoniam spiritualiter intelligentibus clarissimum et penetrabile factum, est. Quasi sicut scriptum est: «Viciteo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus (Apoc. v, 5).» **C** Et quod propter suam duritiam prius comedi et intelligi non poterat nunc quasi panis in frusta divisus, facile sumitur et intelligitur. De hoc pane Jeremias ait: «Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (Thren. iv, 4).» «Ante faciem frigoris ejus sustinebit?» Hoc autem tale est ac si diceret. Nisi Dominus hoc fecisset, nemo ante faciem frigoris ejus subsistere potuisset. Unde et subditur:

«Mittit verbum suum, et liquefaciet ea, flabit spiritus ejus, et fluent aquæ.» Frigida erat lex, dura, et sine misericordia, quia ad litteram intellecta non lucebat in ea ignis charitatis; mortem jubebat. Si quis fecerit inquiring hoc vel illud, morte moriatur. Misit ergo Dominus Verbum suum, Filium suum, Salvatorem nostrum, qui eam spiritualiter exponendo, liquefecit, et tolerabilem et intelligibilem reddidit. **D** Flavuit in ea Spiritus sanctus, spiritus sapientiæ et intellectus, et fluxerunt aquæ spirituales, quæ inclusæ continebantur. Hoc autem sua gratuita misericordia fecit Dominus, pronuntians et exponens verbum suum et legem suam Jacob; non carnali, sed spirituali Jacob; «justitia, et judicia sua Israel;»

(886) Vulgata habet: *Mittit crystallum suam sicut buccellam, ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?* Lectio tamen hæc conformis est textui S. Augustini, a cujus declaratione non recessit S. Bruno, aliamque exponit. «Nix, inquit Augustinus, multorum annorum tempore durato, et serie sæculorum, crystallum dicitur,» proprietatem lucis et perspicuitatis,

non carnali, sed spirituali Israel. Unde Apostolus ait: «quia cæcitas ex parte contigit in Israel (Rom. xi, 15).» Hoc et sequentia manifestant.

«Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis.» Solis illis manifestavit verba et judicia Dei, qui ea spiritualiter intelligere meruerunt.

PSALMUS CXLVIII.

ALLELUIA, ALLELUIA.

Titulus iste toties repetitus gaudium nobis et lætitiæ præstat.

«Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis.» Non sufficit Prophetæ ad Dei laudes solos homines invitare, angelos invitat, et omnia quæ in cælis continentur. Invitat et terram, et quæcunque continentur in ea. Neque dimittit ea quæ sub terra sunt, sed ipsas quoque abyssos laudare Dominum jubet. Omnis autem creatura laudat Deum, quia nulla est quæ ei non serviat, et ejus mandata non custodiat. Laudate, inquit, Dominum, vos qui in cæli estis, et de cælis originem ductis, et quia in excelsis habitatis, excelsius cæteris Deum laudate. Clariores et altiores voces habetis, quia omnibus aliis clariores et sublimiores estis.

«Laudate eum, omnes angeli ejus, laudate eum, omnes virtutes ejus.» In nomine angelorum et virtutum omnes beatorum spirituum ordines continentur. Considera modo quantæ et quales laudes ibi sunt, ubi tot et talium cantorum voces resonant.

«Laudate eum sol et luna, laudate eum, omnes stellæ et lumen.» Ex quo mundus iste factus est, nunquam hæc omnia a laudibus cessaverunt, qui sui servitii ordinem nunquam reliquerunt. Quis enim solem, lunam et stellas videat, et tantorum luminum Creatorem non laudet et benedicat? Nihil est, in quo amplius, quam in his admiretur et laudeat: virtus et sapientia Dei. Unde et non immerito post angelos secundum in Dei laudibus obtinent locum.

«Laudate eum, cæli colorum, et aquæ, quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini.» Cæli colorum illi sunt, qui omnibus aliis superiores sunt, ubi Dei divinitas et majestas clarius et manifestius revelatur. Nam et Apostolus usque ad tertium cælum raptum se fuisse commemorat. Aquas autem super cælos esse Moyses ostendit, ubi ait: «**D** v sit Deus aquas quæ erant supra firmamentum, ab his quæ erant sub firmamento (Gen. 1, 7).»

«Quia ipse dixit, et facta sunt, ipse **598** mandavit, et creata sunt.» Si dixit, Verbo dixit, et per Verbum omnia factum esse intelligamus, ideo hoc Verbum posuit, quod est, dixit. Nota simul celeritatem et facilitatem faciendi omnia; nulla fuit mora inter fa-

eamque aptavit spirituali intelligentiæ Veteris Testamenti, qua ex obscuritate ad clarissimum sensum educitur. Hanc vero interpretationem sustinet re potest, qui rerum apparentia contentus est. Cæterum physici hanc nivis metamorphosin ad plura sæcula permanentem nunc minime admittunt.

ere et dicere; sed statim, ut dixit, facta sunt omnia.

« Stavit ea in æternum et in sæculum sæculi, « præceptum posuit, et non præteribit. » Omnia quæ superius dicta sunt in æternum esse statutum est; præceptum hoc positum est, et præteriri non potest.

« Laudate Dominum de terra, dracones, et omnes « abyssi. » Sicut illi superiores, ita et isti inferiores sunt: cætera vero, quæ sequuntur, in medio consistunt. Per dracones et abyssos, eos intelligimus qui in inferno continentur; et ipsos igitur ad laudes Dei invitat Propheta, ut ei obediant, neque contraire audeant. Nulla creatura se poterit excusare, quod ad Dei laudes invitata non sit.

« Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, « quæ faciunt verbum ejus. » Laudantur ista, quia faciunt verbum ejus, quoniam non veniunt, nisi ex præcepto et voluntate ipsius, et statim, ut ei placuerit, obedire non differunt; et miseri homines pene ubique inobedientes inveniuntur.

« Montes et omnes colles, ligna fructifera et omnes cedri, bestię et universa pecora, serpentes et « volucres pennatæ. » Omnia ista Deum laudant, quia tam sapienter creata sunt, ut eorum factura, et patchritudo omnibus placeat. Laus artificis est, uniuscujusque operis laudabilis compositio.

« Reges terræ et omnes populi, principes et omnes « judices terræ, juvenes et virgines, senes cum « junioribus laudent nomen Domini. » Audiatur omnis rationalis creatura, quia dracones, serpentes, bestię et universa pecora laudant nomen Domini, et erubescat, et confundatur, si toties invitata non laudaverit Dominum. Et cæteræ quidem creaturæ laudant Deum per homines, homines vero per se ipsos laudare debent. Nam et mali et iniqui homines, etiamsi nolint, laudant Dominum, si quando laudant et admirantur opera Domini. Sed hæc talis laus non sufficit eis. Illi bene laudant, qui in eum credunt, qui ei serviunt et obediunt, ejusque voluntatem faciunt.

« Quia exaltatum est nomen ejus solius, confessio « ejus super cælum et terram, et exaltavit cornu « populi sui. » Laudetur, inquit, super cælum, quia nomen ejus solius exaltatum est super omnes cælos. Laudetur et super terram, quia nomen ejus exaltatum et nominatum est super omnes terras. Hoc autem a populo suo, quia exaltavit et sublimavit cornu, potentiam et fortitudinem populi sui.

« Hymnus omnibus sanctis ejus, filiis Israel populo « appropinquantis sibi. » Iste, inquit, hymnus datur ad cantandum, et jubilandum omnibus sanctis ejus, id est filiis Israel, populo videlicet appropinquantis sibi similitudine, imitatione, et bona voluntate.

PSALMUS CXLIX.

ALLELUIA.

Quicumque legimus hunc titulum, laudemus Do-

minum, quia quod Hebraice dicitur, Alleluia, Latine dicitur, laudate Dominum.

« Cantate Domino canticum novum, laudatio ejus « in Ecclesia sanctorum. » Vetera, inquit, transierunt, facta sunt omnia nova. Content Judæi inveterati dierum malorum canticum vetus: vos autem aquis baptismatis innovati cantate Domino canticum novum, Canticum videlicet Christi nativitatis, passionis et ascensionis. Hæc autem laudatio sit in Ecclesia sanctorum, in populo Christianorum, non in Synagoga Judæorum.

« Lætetur Israel in eo, qui fecit ipsum, et filii Sion « exultant super rege suo. » Ille, inquit, Israel, qui cantat canticum novum, lætetur in eo qui fecit ipsum, et qui se credit factum esse ab ipso, qui crucifixus est propter ipsum. Et filii Sion, filii illius Jerusalem, quæ sursum est, quæ est mater nostra, exultent super rege suo, qui diabolo superato regnavit a ligno.

« Laudent nomen ejus in choro, et tympano, et « psalterio psallant ei. » Quid autem sit laudare Dominum in choro, et tympano, et psalterio superius dictum est, et in sequenti psalmo plenius dicitur.

« Quia beneplacitum est Domino in populo suo, et « exaltabit mansuetos in salutem. » Dignissima causa, quæ eum laudare debeant, quia ipsi sunt, qui malum ei placent, et quos ipse in æternam salutem et gloriam exaltabit. Unde et subditur:

« Exsultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubili- « bus suis. » In illis videlicet cubilibus, in quibus exaltati gloriam et salutem inveniunt.

« Exaltationes Dei in faucibus eorum, et gladii « ancipites in manibus eorum. » Hoc autem erit in judicio, quando in magna lætitia et exultatione mundum judicabunt, et gladiis æternæ damnationis impiorum corda vulnerabunt, dicentes eis: « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui 599 paratus est diabolo, et angelis ejus (Math. xxv). » Et hoc est quod dicit:

« Ad faciendam vindictam in nationibus, et increpationes in populis. » Tales erunt illi gladii, quibus in populis et nationibus universalis vindicta et increpacio fiet. Unde et ancipites dicuntur, quia a nullo ingenio evitari poterunt.

« Ad alligandos reges eorum in compedibus, et « nobiles eorum in vinculis ferreis. » Illi, inquit, gladii vulnerabunt et jugulabunt damnabunt et increpabunt, et ipsos reges et principes ferreosque vinculis alligabunt.

« Ut faciant in eis judicium conscriptum. » Gladii, inquit ancipites ad tam diversa omnia preparati erunt in manibus eorum, « ut faciant in eis judicium conscriptum, » judicium firmum et immutabile, quale in divinis voluminibus scriptum invenitur. « Gloria hæc est omnibus sanctis ejus. » Gloria, inquit, hæc communis erit omnium, et non solum apostoli, verum etiam omnes sancti in illo judicio judicabunt.

PSALMUS CL.

ALLELUIA.

Nunquam laudes Domini finem habeant, quia in principio et in fine hujus psalmi, qui ultimus est omnium, Dominum nos Propheta laudare jubet. Cum enim dicat in ipso fine : « Omnis spiritus laudet Dominum, » manifeste ostendit quia non vult ut laudes finiatur, ut continua sit perseverantia in laudibus Domini.

« Laudate Dominum in sanctis ejus, laudate eum in firmamento virtutis ejus. » Cælum et terram, et omnes creaturas quæ in eis sunt, ad laudes Dei Propheta invitaverat, nunc autem materiam, qua eum laudent, eis ministrat. Sumat unusquisque quod sibi placet, et quod sibi conveniens et utile esse videtur. « Laudate, inquit, Dominum in sanctis ejus. » Hanc laudandi materiam suscipite, quia in nulla alia re laudabilior esse probatur. Dicite ergo : « Mirabilis Deus in sanctis ejus, Deus Israel, ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus (Psal. LXVII, 36). » Si quis enim considerare velit sanctorum fidem, et sapientiam, et constantiam, et patientiam, et alias virtutes quas a Deo suscipere meruerunt, facile cognoscere poterit valde in sanctis suis Deum et laudabilem et mirabilem esse. Unde et alibi in sua et aliorum persona iste, qui hoc modo loquitur, ait : « Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, et non potero ad eum (Psal. CXXXVIII, 6). »

« Laudate eum in firmamento virtutis ejus. » Pro firmamento Dominum laudare memento. Terra fide fortis, quod dat tibi conditor orbis. Hoc enim firmamentum, quod cælum vocatur, quod sua virtute et potentia ineffabili Dominus fecit, apostolos, cæterosque sanctos significat, qui tanta virtute et claritate præditi sunt, ut nulla sub cælo creatura valeat eis comparari.

« Laudate eum in virtutibus ejus. » Non tua vir virtus, qua pugnas, sed tibi Christus in cruce donavit, quando moriens superavit. Sis igitur certus, quia pugnans virtutibus (887) ejus. Sive virtutes cælorum intelligamus, sive virtutes miraculorum, quæ per sanctos suos operatus est Dominus, sive etiam sapientiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, cæterasque virtutes, quibus sanctos ornatos fuisse, quibus et vitia, et malignos spiritus, omnesque suos adversarios eos superasse legimus, valde quidem conveniens est ut in omnibus his Deus laudetur et glorificetur.

« Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus. » Semper laudate, quia nullo fine tenetur. Nescis fortasse quantum eum laudare debeamus ; considera quantus est, et secundum ejus quantitatem laudes multiplica. Nunquam igitur a laude quiescas, quia immensus est ille quem laudas. « Laudes itaque Domini loquatur os meum, et benedicat omnis caro nomen sanctum ejus (Psal. CXLIV, 21), » non ad tempus, sed « in sæculum sæculi. »

« Laudate eum in sono tubæ. » Nunquam nostra (887) Cod. Glis., *viribus*.

PATROL. CLXIV.

A rum sileat vox alta tubarum ; et tuba vox alta sonus est laudatio sancta. Post laudandi materiam, consequenter instrumenta posuit, quibus Deum laudare debeamus. Tuba namque, psalterium, et cithara, tympana quoque, chorus et chordæ, organa et cymbala, instrumenta sunt musicæ artis, divinis laudibus convenientia. Non omnium est tuba canere : hoc officium episcoporum et doctorum est. Illis enim dicitur : « Canite initio mensis tuba (Psal. LXXX, 4). » Et : « Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam (Isa. LVIII, 1). » Isti sunt septem angeli in Apocalypsi tuba canentes. Tubarum sonitu muri Jericho corruerunt, et ingrediendi aditum undique populo Dei aperuerunt. Tubis Israelitæ ad prælium vocabantur, tubis jubileus annus nuntiabatur, et ad totius anni solemnitatem populus parabatur. Hoc autem totum sacerdotum ministerio fiebat, **600** quia episcoporum et sacerdotum voces significabat, quibus per prophetam dicitur : « Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, animam ejus de manu tua requiram (Ezech. III, 19). »

« Laudate eum in psalterio. » Psalterium portat homo, quem nova vita reformat. Ut valeat denis verbis insistere legis. Omnis chorda sonum reddit bene torta canorum. Cantare in psalterio perfectorum est. Hoc instrumentum Deus ipse constituit, et decem chordas suo digito in eo extendit, per quas decem verba legis significantur. Vocatur autem prima chorda, unus Deus : « Et non habebis Deum alium absque me (Exod. XX, 3). » Secunda vero, « Non facies tibi simulacrum (ibid., 4). » Tertia, « Non accipias nomen Dei tui in vanum (ibid., 7). » Quarta vero, « Cole diem Sabbatorum (ibid., 8). » Quinta, « Honora patrem et matrem (ibid., 12). » Quinque autem, quæ sequuntur, hæc nomina sunt. « Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices, non concupisces rem proximi tui (ibid., 13-18). » Inter hæc autem Dei mandata, tanta concordia est, ut qui offendit in uno, necessario offendant in omnibus. Unde Jacobus apostolus ait : « Quicumque observaverit totam legem, offendat autem in uno, factus est omnium reus (Jac. XI, 10). » Aliquando in duas chordas peccaverat David, adulterium simul et homicidium perpetrando ; sed postquam ei dictum est : Dimissum est tibi peccatum tuum ; mox letabundus et ad psalterium accedens, ait : « Exsurge, gloria mea, exsurge, psalterium et cithara (Psal. LVI, 9). » Vere magna gloria ibi est, qui hæc decem verba custodire potest, et qui hæc chordas sine offensione tangit et modulatur. Unde Apostolus ait : « Gloria nostra hoc est, testimonium conscientiæ nostræ (II Cor. I, 12). » Ille enim in psalterium non delinquit, quem conscientia non accusat.

« Laudate eum in psalterio et cithara. » In cithara cantat, qui corda tumentia placat. Nam cithara a furiis mentem solvere Saulis. Decem chordas, sicut modo diximus, habet psalterium ; in cithara

vero tres cordæ sufficiunt, per quas Trinitatis mysterium significatur. Unde quatuor animalia, et ipsi Seraphim, die ac nocte modulando, dicunt: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra maiestate ejus (*Isa. vi, 1*). Multi autem in cithara cantant, qui psalterium ferre non valent. Psalterium ad operationem, cithara autem ad sermonem pertinet. Qui bene prædicat et male vivit, citharam quidem habet, psalterium non habet. Est autem psalterium jucundum cum cithara, quando vox operationi, et operatio voci concordat, alioquin parum citharædus proficit sibi, quamvis multis aliis cantando proficiat.

« Laudate eum in tympano. » Tympana nos clare mortalia mortificationis membra docent carnis corii, quia sunt animalis. Hoc instrumentum proprie martyrum est; quamvis et illorum esse videatur, qui carnem suam crucifigunt cum vitiis et concupiscentiis. Tympanum enim verberibus sonat, et nisi feriat et percutiatur non sonat. Est enim corium siccum et extensum, quod frequenti percussione longius resonat. Si autem delectat te audire vocem tympani benesonantis et laudantis, audi Apostolum dicentem: « A Judæis quinquies quadragenas una minus accipi; ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum (*I Cor. xi, 24*). » Beati Stephani tympanum, cum percuteretur et a Judæis lapidaretur, tam magnum sonum reddidit, ut cælos aperiret, et ante thronum Dei sublimius audiretur. Ait ergo: « Video cælos apertos, et Jesum stantem a dextris Dei (*Act. vii*). » Tales ergo in tympanis Deum laudabant, qui carnem suam prius jejuniis afflictam et siccitam, tyrannorum verberibus et cruciatibus flagellandam tradebant.

« Laudate eum in tympano, et choro. » Non chorus ullus erit, ubi clero regula desit. Ordine namque sedent; ergo ordine vivere debent. Illi itaque laudabant in choro, de quibus dicitur: « Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una (*Act. iv, 32*). » Illi enim clerici et monachi, qui se diligunt, qui se honorant, qui sibi vicissim obediunt et serviunt, qui sibi assurgunt, qui ad invicem alter alterius onera portant, qui sub regula et disciplina vivunt, illi, inquam, in choro Deum laudant. Non enim tantum ad vocum consonantiam, quantum ad animorum mentisque concordiam respicit Deus.

« Laudate eum in chordis. » Torquentur sancti manibus, si quando tyranni: chordis laudatur, nam chorda vocatur carnis tortura, carnis tribulatio dura. Per has ergo chordas nulla alia instrumenta, nisi ipsa sanctorum martyrum corpora intelligimus, quæ multoties in eculeo, et catasta, et in cruce, quasi quædam chordæ in psalterio extendebantur. Illi ergo qui talia patiebantur, in chordis procul dubio Deum laudabant.

« Laudate eum in chordis et organo. » Organa nostra Deum laudent sine fine dierum. Organa doctorum voces dicuntur eorum. Quas reboant lignis, conceptas foliibus imis. Organa et tympana unam habent significationem, utraque enim significant carnis mortificationem, sive per abstinentiam, sive per martyrii passionem. Illæ namque episcoporum prædicationes in organo fiunt, quæ de corpore per abstinentiam dissecato et mortificato procedunt. Unde Apostolus ait: « Castigo corpus meum, ne forte dum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar (*I Cor. ix, 27*). » Illa igitur prædicatio reproba est, quæ non de corpore castigato et mortificato, sed de carne impinguata et delicata procedit. Organa enim ex mortuorum **601** pellibus, et siccis coriis conficiuntur. Unde et merito illos significant, qui multis abstinentiis afficiuntur.

« Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, laudate eum in cymbalis jubilationis. » Cymbala quippe Dei bene sonantia sunt duo cleri. Hic novus, ille vetus; hic Paulus, et hic bene Petrus. Olim cantavit, cum nos Judamque vocavit. Ille enim in cymbalis bene sonantibus canit, qui verba sua, et sermonem suum utriusque Testamenti auctoritate confirmat. Duo namque testamenta, duo cymbala sunt, quæ tunc quidem suaviter sonant, quando alterum attingitur sibi que vicissim respondent. Hinc est enim, quod abyssus abyssum invocat; hinc est, quod inter medios cleros non dominari jubemur; hinc est, quod duo Cherubim se vicissim respiciunt, et bini discipuli a Domino mittuntur.

« Omnis spiritus laudet Dominum. » Spiritus omnis eum benedicat nunc, et in ævum. Laudet, ametque, colat, quem Rachel mater adorat. Nunc secunda quidem, sterilis sine semine pridem. Hoc Pater, hoc Flamen, hoc Filius audiat. Amen.